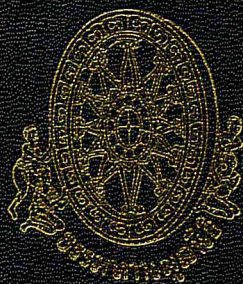

ธรรมะกับการเมือง

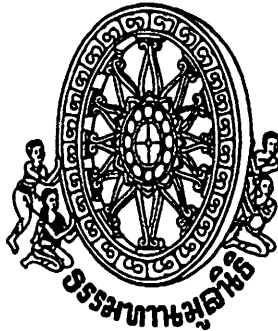

ธรรมะกับการเมือง

คำบรรยายประจำวันเสาร์
ที่ลานหินโค้ง ณ สวนโมกขพลาราม ไชยา
ภาคอาสาฬหบูชา ๒๕๑๘

ของ

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมทานมูลนิธิ

จัดพิมพ์ด้วยดอกผลทุน "ธรรมทานปริวรรตน์"
เป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๒ ของหนังสือธรรมโฆษณ์ หมวดที่ ๒ ชุดปกรณ์พิเศษ
หมายเลข ๑๘.จ บนพื้นแถบสีแดง จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
พุทธศักราช ๒๕๔๗
ฉบับที่ระลึกครบ ๑๐๐ ปี พุทธทาสภิกขุ
(วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๙ - ๒๕๕๙)

[ลิขสิทธิ์ไม่สงวนสำหรับการพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน, สงวนเฉพาะการพิมพ์จำหน่าย.]

ธรรมนูญมูลนิธิ หน้าสวนโมกข์ ไชยา
จัดพิมพ์

พิมพ์ครั้งแรก	๒๗ สิงหาคม	พ.ศ. ๒๕๒๒	จำนวน ๑,๕๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒	๓๑ มีนาคม	พ.ศ. ๒๕๔๗	จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

พุทธทาสจักอยู่ไปไม่มีตาย
แม้ร่างกายจะดับไปไม่ฟังเสียง
ร่างกายเป็นร่างกายไปไม่ลำเอียง
นั่นเป็นเพียงสิ่งเปลี่ยนไปในเวลา

พุทธทาสคงอยู่ไปไม่มีตาย
ถึงดีร้ายก็จะอยู่คู่ศาสนา
สมกับมอบกายใจรับใช้มา
ตามบัญญัติขององค์พระพุทโธไม่หยุดเลย

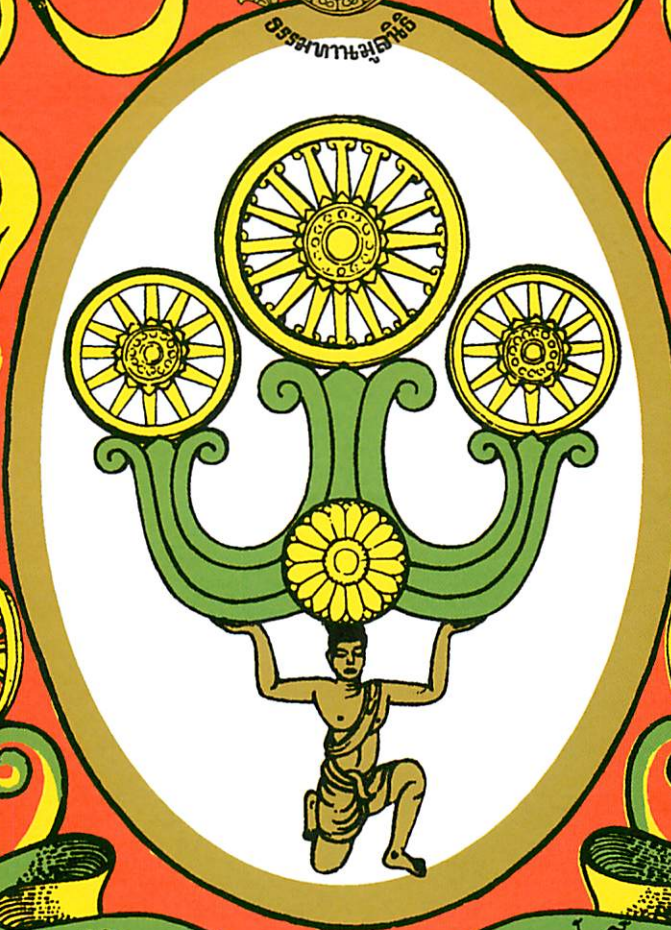
พุทธทาสยังอยู่ไปไม่มีตาย
อยู่รับใช้เพื่อนมนุษย์ไม่หยุดเฉย
ด้วยธรรมโฆษณ์ตามที่วางไว้อย่างเคย
โอ้เพื่อนเอ๋ยมองเห็นไหมอะไรตาย
แม้ฉันตายกายกลับไปหมดแล้ว
แต่เสียงสั่งยังแจ้วแว่วหูสหาย
ว่าเคยพลอดกันอย่างไรไม่เสื่อมคลาย
ก็เหมือนฉันไม่ตายกายธรรมยัง

ทำกับฉันอย่างกะฉันนั้นไม่ตาย
ยังอยู่กับท่านทั้งหลายอย่างทนหลัง
มีอะไรมาเสียใค้ให้กันฟัง
เหมือนฉันนั่งร่วมด้วยช่วยชี้แจง
ทำกับฉันอย่างกะฉันไม่ตายเกิด
ย่อมจะเกิดผลสนองหลายแขนง
ทุกวันนี้ดสนทนอย่าเลิกแล้ง
ทำให้แจ่งที่สุดได้เลิกตายกัน.

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ

กรมการขนส่ง

อุทัยศิวภักดีเดวิอหฬรวลขทอ์ กิตนถ์ลขทอช
ฉบขัษริลลิต ๑๐๐ปี พุทธทาส

คนใหม่ทุกา

การที่ข้าพเจ้าขอขมาต่อได้คือขอขมาต่อแม่
แก่การคิดขมขื่นกับสื่อธรรมใหม่จนได้แก่แม่
มาในครั้งนั้นนั้นขอขมาต่อคนใหม่ทุกา ทั้งโดย
ส่วนตัว และในนามของพวกที่หวังดีกับชาติ
ในขณะนั้นเป็นทิวแถวให้ชื่อแม่ แม่รับเลยไป
โลกมนุษย์ จนคนในโลกนี้คิดต่อกรรม
เป็นอันจบ

อดีตการโลก ยังไม่สามารถตั้งอยู่ในฐานะ
หน้าที่รับผิดชอบของโลกได้ แต่กลายเป็น
อย่างนี้กันโดยตลอดมาได้เรื่อยมาแต่กันและกันเสีย
มากกว่า. ถ้าหากเหลืออยู่เป็นหนึ่ง ส่วนสุดท้าย
ก็จะเห็นความผิด หรือที่หนึ่งของโลก, แต่ก็มี
ไม่เป็นที่เข้าใจกัน อย่างเพียงพอพอ; ยังละต่อ
ความเข้าใจกัน และประสงค์อย่างอื่นอีกมาก. กิจ-
กรรมธรรมใหม่, มีความมุ่งหมายส่วนนี้ เพื่อ
แก้ปัญหานี้

บุคคลใหม่ ล้วนแต่มีธรรมะเป็นเพื่อน ซึ่ง
ที่สามรถนำเอาใจได้ ก็จะได้ใช้ในทุกๆ
โลกได้. การทำให้โลกมี ศาสนา เป็นอัน
อย่างหนึ่ง แห่งยุคใหม่. ศาสนาของแต่ละคน
จะต่างกันไป แต่เป็นศาสนาของทุกคน

ลือลือ: ว่างมมออีกกัน ซ่อยโลกได้. ก่อกรรมกรรมในมมม
กิลลล ต่ำเพิ่นไม่ เพื่อลือลือลือลือลือ ลือลือลือลือ!

ลือลือลือลือลือลือลือ ตั้งตั้งตั้งตั้งตั้งตั้ง
ลือลือลือลือ กิลลล เจกิลลลลือลือได้แต่แต่แต่แต่แต่แต่ "ลือลือ";
แต่ "ลือลือ" ลือลือ, ลือลือลือลือลือลือลือลือ ลือลือลือ
ลือลือลือลือ ลือลือลือลือลือ. เจกิลลือลือลือลือลือลือ
ลือลือลือลือ: ลือลือลือลือลือลือลือ, เจกิลลือลือลือลือลือ
ลือลือลือลือลือลือลือ, เจกิลลือลือลือลือลือลือลือลือ
ลือลือลือลือลือลือลือลือ; ลือลือลือลือลือลือลือลือ
ลือลือลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือลือลือ. กิลลลลือ ลือลือ-
ลือลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือลือลือลือ ลือลือ ลือลือ ลือ
ลือลือลือลือลือลือลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือลือ.

ลือลือลือลือลือลือ "ลือลือลือลือลือ" แห่งโลกลือลือลือ-
ลือลือ ลือลือ นอกจากลือลือลือลือลือ, ลือลือลือลือลือลือลือ-
ลือลือ ลือลือลือลือลือ ลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือลือลือ
ลือลือลือ ลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือลือลือลือลือ
ลือลือลือลือลือลือลือ; ลือลือลือลือลือลือลือลือลือ ลือลือลือลือ
ลือลือ ลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือ ลือลือลือลือลือลือ
ลือลือลือลือลือลือลือลือลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือลือ
ลือลือ. ลือลือลือลือลือลือลือ ลือลือลือลือลือลือลือลือ
ลือ-ลือ-ลือลือ-ลือลือ-ลือลือ ลือลือลือ ลือลือลือลือลือลือ-
ลือลือ, ลือลือลือลือลือลือลือ, ลือลือลือลือลือลือลือ,

๑๓ ไม่นาน*

คนที่ผ่านผู้เป็นทาสขี้ขี้ มีชีวิตที่ขมขื่นจากทาสขี้
 ฟิล์มที่เห็นคือชีวิตที่ขมขื่นในขมขื่นที่เห็นนี้ สิ้นชีวิตให้แพร่หลาย
 ในพระมหากษัตริย์โลก ตรีศนีนั้น ๑๓ มาขอแสดงความรักในดีและ
 ๑๓ ไม่นานด้วย เป็นอย่างสูง, ๑๓ ขอขอบคุณด้วย เมื่อ
 ๑๓ ในคนที่เห็นชีวิตที่ขมขื่นของ๑๓มาใหม่เป็นขมขื่น หรือ
 มีผลลึกลับอยู่ในห้องอื่นแคบ.

ขมขื่น กับ ทาสขี้ เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้อะไร;
 แยกกันเมื่อไร ทาสขี้ ก็กลายเป็นชีวิตที่ขมขื่นในโลก ขม
 ขื่น ขมขื่น.

นักปรัชญาทาสขี้แต่โบราณ ขอรับรองให้ทุกคน,
 เป็นสัตว์ทาสขี้ (Political animal) ก็คือมีหน้าที่
 สอนใจทาสขี้ ร่วมกันคิดสังคัม ให้ได้อยู่กันอย่างสงบสุข
 โดยไม่ต้องใช้กำลัง; แต่คนสมัยนี้ ก็ได้มากเกิน
 ขมขื่นที่เรียกว่า ทาสขี้ในสังคม แล้วใช้ทาสขี้ที่ขมขื่น
 เป็นเครื่องมือกดขี่ หรือฆ่าฟันผู้อื่น ขมขื่นของผู้
 ๑๓ ประโยชน์ของตน ฝ่ายเดียว. ดังนั้น แทนที่ทาส
 ๑๓ ละทิ้งอยู่ในขมขื่น เป็นชีวิตที่ขมขื่น ก็กลายเป็น
 ๑๓ ผู้มีทาสขี้ในโลก ไร้เสียง.

* เมื่อพิมพ์ครั้งแรก

เมื่อกล่าวโดยปรัชญา ทอสิลธรรม ทูรเม็ลล ก็คือ
 นกที่ขบถมนุษย์ นี้แปล=ต้องประพาศกร=ทำ ให้ถูกถู
 ตมกฎของธรรมชาต อันมีสภาพ เพื่อผลคือ ทูรเม็ลล
 ก็เป็นนก โดยไม่ตั้งใจใช้ อชัญ. แต่ เมื่อไม่มี
 ศัตรูคือ สัตว์ธรรม ก็ไม่กลัวแล้ว ทูรเม็ลล ก็กลายเป็น
 เรือของสงคราม สำหรับคนนอกโลกกัน อย่างไม่มีขอบเขต
 คนกรงหุ้ม โลกนี้กลายเป็นโลกแห่งคนนอกโลก ไม่
 ปล่อย; มีแต่สัตว์ทูรเม็ลล ที่เป็นสัตว์เอาเสียจริงๆ
 กลางคือ มุขเรือของ กั้น-กม-เกียรณี แทนสันติสุข.

สัตว์ที่รักกัน นี้เป็นนกทูรเม็ลล เพื่อเอาบุญ, ด้วย
 ทูรเม็ลลสร้างสันติภาพขึ้นในโลก? แปล=มีกัคน นี้
 เป็นนกทูรเม็ลล เพื่อตัวกู-ของกู, แปล=มีผลกลายเป็น
 เป็นเรือของ กั้น-กม-เกียรณี ซนิตที่เห็นแก่ตัว
 ฝ่ายเดียว.

นกทูรเม็ลลนี้แท้จริง ต้องมีสังกัดพรรค ที่ได้อยู่
 กับพรรคเป็นเจ้า ซึ่งเมื่อยอดสุด ของนกทูรเม็ลล โดย
 ทำนุบำรุงนภาย จัดสภาพสัตว์กรกาล ที่ได้อยู่กันอย่างสงบสุข
 โดยไม่ตั้งใจใช้ อชัญ. แต่มนุษย์ เป็น อันชพาล เสีย
 ใจ: จัดทูรเม็ลล อย่างเป็น พรรคของมาร หรือกาลีเลส ซึ่ง
 ควรจะยึดมั่นด้วยสติปัญญา, เพื่อตัวกู-ของกู โดยไม่
 ตั้งใจมองดู ประโยชน์ของผู้อื่น, เป็นนกที่ท้อแท้และเหยียด
 นามพรรค!

ดร. เมธี ปัทมาภรณ์ สำนักรับสมัครฯ ตัดข้อตั้งรากฐาน
อยู่บนรากฐานทางศาสนา ของจากคำสอนที่ชื่อว่า "สิทธิ์
ทั้งปวงเป็นเพื่อทุกคน เกือบ-ได้-เสีย-โดยกัน
ทั้งหมด ทั้งสิ้น." นี่ก็ดร. เมธี ปัทมาภรณ์ สำนักรับสมัครฯ
นี่เอง ย่อมเป็นที่รักดร. เมธี ปัทมาภรณ์; ดร. เมธี ปัทมาภรณ์
ใครของเข่า หากกระทำความชั่ว มีแต่บุปผชาติ คนกระ-
หัด ภายเป็นบุปผชาติบุคคลนี้.

ขอขอบคุณให้โลกเรา สำนักรับสมัครฯ นั้น
เป็นผู้ตัดดร. เมธี ปัทมาภรณ์ โดยทั่วไประยะ.

ขอได้ทำนุทาพรด้วย ผู้มีวิชาความรู้ กัดพิมพ์
หนังสือเล่มนี้ สำนักรับสมัครฯ คงได้ประโยชน์ ตามที่หวัง
อยู่ในการ ตัดเพื่อรับสมัครฯ อย่างไร ละทุกประการ.

พูนทรัพย์ สำนักรับสมัครฯ

ในกรุงเทพมหานคร
พฤษภาคม ๒๕๒๖.

คำปรารภพิมพ์ ของธรรมทานมูลนิธิ

[ในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๗.]

ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส พิมพ์มาแต่ต้นจนบัดนี้ มีจำนวน ๗๓ เล่ม หรือ ๗๓ เรื่อง, เล่มที่ขาดคราวพิมพ์มีอยู่หลายเล่ม; ได้มีผู้ประสงค์สั่งซื้อไปยังธรรมทานมูลนิธิ เองๆ แต่ก็ไม่อาจส่งให้ได้ สำหรับเล่มที่ขาดคราวพิมพ์ เพราะหมดแล้วบ้าง หมดไปนานแล้วบ้าง, หลายท่านหลายหน่วยงานประสงค์จะมีไว้ให้ครบชุดทั้ง ๗๓ เล่ม ก็ไม่อาจส่งให้ครบชุดตามประสงค์ เพราะยังไม่มีโอกาสนำมาพิมพ์ใหม่ให้มีครบทุกเล่ม ด้วยเหตุผลหลายประการ. (เล่มที่หมด คือเล่มที่ทิ้งวางไว้ ไม่มีพิมพ์บอกว่า [พิมพ์มาถึงครั้งที่...] ในบันทึกท้ายเล่มที่หนังสือนั้นๆ ในระหว่างลำดับพิมพ์ออกเล่ม (๑) ถึง (๖๑); ส่วนเล่มที่เหลือนอกจากนั้น มีครบหมด).

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นปีที่ครบ ๑๐๐ ปี แห่งการเกิดมาทางชีวิตร่างกายของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ, ในการนี้ ธรรมทานมูลนิธิขอถือเอาเป็นโครงการหนึ่งในโครงการทั้งหลายเกี่ยวกับฉลอง ๑๐๐ ปีพุทธทาส คือจะพิมพ์ “ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส” เล่มเดิมๆ ที่ขาดคราวพิมพ์ให้ครบ (ประมาณ ๓๐ เล่ม) เพื่อเป็นอนุสรณ์, โดยจะทยอยพิมพ์ออกมาเรื่อยๆ ในเล่มที่ขาดนั้นๆ ตั้งแต่ต้น; ท่านผู้ใดประสงค์จะมีหนังสือธรรมโฆษณ์เล่มที่ขาดไว้ให้ครบ โปรดทยอยติดต่อสั่งซื้อได้ที่ ธรรมทานมูลนิธิ หรือที่สวนโมกขพลาราม, ซึ่งมีรายละเอียดที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์อยู่ในหนังสือพิมพ์ “พุทธศาสนา” รายตรีมาส ของคณะธรรมทาน, หรือตอนท้ายเล่มแห่งหนังสือธรรมโฆษณ์นี้. (ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์, ธรรมสภา, ธรรมบูชา ๗๗ ก็มีวางจำหน่าย.)

อนึ่ง ท่านผู้ใดมีศรัทธาประสงค์จะขอรับเป็นเจ้าของภาพพิมพ์หนังสือ “ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส” เล่มที่ขาดคราว หรือรับเป็นเจ้าของภาพพิมพ์ “ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส” เล่มที่จะออกใหม่ ซึ่งคณะผู้จัดพิมพ์หนังสือตั้งปณิธานทำต้นฉบับธรรมโฆษณ์อีก ๒๐ กว่าเล่ม ให้ได้พิมพ์เป็นหนังสือธรรมโฆษณ์ครบ ๑๐๐ เล่ม เพื่อเป็นอนุสรณ์ และเป็นธรรมทานมัยกุศลฉลอง ๑๐๐ ปีพุทธทาสด้วย โปรดติดต่อรับเป็นเจ้าของภาพพิมพ์ได้ที่ สวนโมกขพลาราม หรือที่ธรรมทานมูลนิธิ ตามที่อยู่ดังกล่าวแล้ว.

สำหรับหนังสือธรรมโฆษณ์เล่ม “ธรรมะกับการเมือง” นี้ เป็นเล่มที่ ๑๕ ที่ขาดคราวพิมพ์ นำมาพิมพ์อีกเป็นครั้งที่ ๒ “ฉบับที่ระลึกครบ ๑๐๐ ปีพุทธทาสภิกขุ”, พิมพ์ขึ้นด้วยดอกผลทุน “ธรรมทานปริวรรตน์”.

คำอุทิศ*

บุญกุศลอันพึงมีพึงได้จาก การบริจาคทรัพย์ในการพิมพ์หนังสือเล่มนี้

ขออุทิศแด่ พ่อ และ แม่

ผู้พระราชแนะให้ลูกๆ ได้เข้าใกล้พระพุทธศาสนา

นับตั้งแต่จำความได้จนกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน

หุ่งเฟื่อง เครือทราย

* เมื่อพิมพ์ครั้งแรก

คำปรารภ *

“ธรรมะกับการเมือง” นี้ ท่านพุทธทาสภิกขุ บรรยายที่สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา ณ บริเวณสถานที่ ที่เรียกว่าหินโค้ง เชิงเขาพุทธทอง, บรรยายประจำวันเสาร์ ระหว่างวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๙ ถึงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๙ ภาคอาสาฬหบูชา รวม ๑๑ ครั้ง. คณะเจ้าหน้าที่จัดทำหนังสือชุดธรรมโฆษณฺ์ของพุทธทาสภิกขุ ได้จัดพิมพ์เป็นฉบับหมายเลขที่ ๑๘ จ. บนพื้นแถบสีแดง, โดยใช้เงินบริจาคของศาสตราจารย์ฟุ้งเฟื่อง เกรือตราชู ผู้เป็นท่าน-บตี บริจาคสมทบทุน *ธรรมทานปริวรรตน์* ให้ไว้แก่ธรรมทานมูลนิธิ เป็นจำนวนเท่าราคาค่าพิมพ์ของหนังสือเล่มนี้ สำหรับเป็นทุนหมุนเวียน เพื่อจัดพิมพ์หนังสือชุดธรรมโฆษณฺ์ ซึ่งเป็นคำบรรยายของท่าน “พุทธทาสภิกขุ” สืบไป. โดยเฉพาะเล่มนี้ ผู้บริจาคจำนวนอุทิศส่วนกุศลถึงบิดามารดา ผู้ล่วงลับไปแล้ว คือขุนมนัสเนติ และนางมนัสเนติ (มนัส และคำ เกรือตราชู).

คำบรรยายเรื่อง “ธรรมะกับการเมือง” นี้ นอกจากเป็นธรรมโฆษณฺ์ประเภทเกี่ยวกับส่งเสริมศีลธรรมลำดับสี่ จากที่จัดพิมพ์ไปแล้ว คือศีลธรรมกับมนุษยโลก, อริยศีลธรรม, และการกลับมาแห่งศีลธรรม. ยังเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา เพื่อเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันของทุกๆ คนอีกด้วย; เพราะเหตุที่ “การเมือง” เป็นเรื่องสำคัญของโลก *กระทั่งการเมืองเรื่องในบ้านเรือน*; จะช่วยให้เกิดความสงบผาสุกได้ จักต้องสนใจศึกษาปฏิบัติตามธรรมะ ๔ ความหมาย : ตัวธรรมชาติ, กฎของธรรมชาติ, หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, ผลที่เกิดจากการปฏิบัตินั้นๆ; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พุทธบริษัท

* เมื่อพิมพ์ครั้งแรก

ควรสนใจในพระพุทธภาษิต ที่ตรัสไว้มีใจความว่า “พุทธบริษัทต้องทำหน้าที่ช่วยโลกให้หมดปัญหา” เพื่อจักอยู่กันอย่างมีความสุข นับแต่สิ่งคมเล็กในครัวเรือน และกว้างขวางออกไปโดยลำดับ. แม้พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสถึงพระองค์เองว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลก ก็เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของมหาชนทั้งหลาย ทั้งเทวดาและมนุษย์.”

คุณค่าของคำบรรยายชุดนี้ มุ่งหมายชี้แนวทางสันติภาวะให้แก่เพื่อนมนุษย์ทุกรูปนาม จึงใคร่ขอเชิญชวน “มิตรสหายทั้งหลาย ผู้ร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย” พวกเขาศึกษาประพฤติปฏิบัติตามแนวของพระพุทธองค์เถิด. ขอให้ศีลธรรมกลับมากำกับโลกอยู่ในทุกกรณี แล้วความผาสุกสงบเย็น จักมีได้เป็นแน่นอน.

ธรรมทานมูลนิธิ

๒๗๘ ต.ตลาดไชยา อ.ไชยา

สารบัญ

ธรรมะ กับ การเมือง

๑. การเมืองกับธรรมะ							หน้า	๑
๒. การเมืองคือธรรมะ							,,	๗๕
๓. พระเจ้าคือยอดสุดของนักการเมือง							,,	๑๒๓
๔. นักการเมืองของพระเจ้า....							,,	๑๙๗
๕. ธรรมะสำหรับนักการเมือง							,,	๒๕๑
๖. ระบบการเมืองอย่างพุทธบริษัท							,,	๓๐๓
๗. ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องการเมือง							,,	๓๓๑
๘. ทำอย่างไรโลกนี้จะมีการเมืองในระบบธรรมะ							,,	๓๗๗
๙. ระบบการเมืองที่เหมาะสมแก่ศาสนิกชนตามแบบฉบับ							,,	๔๒๑
๑๐. องค์ประกอบเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของพุทธบริษัท							,,	๔๗๑
๑๑. ปัญหาเฉพาะหน้าของมนุษย์ยุคปัจจุบัน							,,	๕๒๗

โปรดดูสารบัญละเอียดในหน้าต่อไป

สารบาญละเอียด ธรรมะ กับ การเมือง

๑. <u>การเมืองกับธรรมะ</u>					หน้า ๑
เหตุที่พูดเรื่องการเมืองในรูปของการบรรยายธรรม					๒
การเมืองยุ่งยาก เพราะคนไม่รู้จักการเมือง					๒
พุทธบริษัทมีเหตุผลที่ต้องสนใจการเมือง					๔
ความมุ่งหมายโดยตรงของ “การเมือง” :-					๔
๑. ปัญหาเกิดมาจากมีคนมากเพิ่มขึ้น					๔
๒. อยู่คนเดียวไม่ได้ต้องเกี่ยวข้องกัน					๕
๓. ความหมายของการเมืองควรต้องเนื่องด้วยธรรมะ					๖
สรุปเหตุผลที่ต้องสนใจการเมือง					๗
พิจารณาการเมืองโดยอาศัยหลักพระพุทธภาษิต :					๘
๑. พระพุทธภาษิตที่เกี่ยวกับองค์พระพุทธเจ้า					๘
๒. มีพระพุทธภาษิตว่าบุรุษอาชาไนยมีเพื่อประโยชน์แก่มหาชน					๑๐
๓. ทำประโยชน์ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท					๑๐
๔. ช่วยกันรักษาธรรมะเพื่อประโยชน์แก่ทั้งเทวดา, มนุษย์					๑๐
สรุปพระพุทธภาษิตเกี่ยวกับการเมือง					๑๑
สรุป : ทุกคนต้องสนใจการเมือง					๑๓

ทุกคนต้องสนใจการเมืองบริสุทธ์, ประกอบด้วยธรรม					๑๓
พิจารณาถึงคำว่า “ธรรม” ๔ ความหมาย :-					๑๕
ความหมายที่ ๑ คือธรรมชาติ					๑๘
,, ,, ๒ ,, กฎของธรรมชาติ					๑๙
,, ,, ๓ ,, หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ					๒๑
,, ,, ๔ ,, ผลที่เกิดขึ้นตามกฎของธรรมชาติ					๒๒
จับความหมายของ “ธรรม” ให้ได้จะเห็นชัดว่าเกี่ยวกับการเมือง					๒๔
การเมืองเกี่ยวข้องกับธรรมะอย่างเต็มตัว					๒๕
พิจารณา “ธรรมะ” ในความหมายอย่างอื่น :-					๓๐
๑. ธรรมในชื่ออื่น ได้แก่คำว่า “ศีลธรรม”					๓๒
๒. ธรรมในชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม					๓๔
๓. ธรรมในชื่อการปกครอง, เศรษฐกิจ, สงคราม ฯลฯ					๓๕
๔. ธรรมในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์					๔๐
๕. ธรรมในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์สร้างนักการเมืองโพธิสัตว์					๔๖
พิจารณา “ธรรมะ” ในความหมายสูงสุด :-					๔๘
๑. พุคอย่างบุคคล ธรรมะ คือพระเจ้า					๔๙
๒. พระเจ้าคือพระธรรม, คือกฎแห่งอิทัปปัจจยตา					๕๓
ดูความหมายของการเมืองตามตัวหนังสือ					๕๔
ดูความหมายของการเมืองตามธรรมชาติ					๕๕
วิวัฒนาการของมนุษย์นั้นทำลายธรรมชาติ					๕๙
พิจารณาระบบการเมืองปัจจุบัน					๖๐
อย่างที ๑ การเมืองของสัตว์บุรุษ					๖๒
อย่างที ๒ นักการเมืองที่ไม่ใช่สัตว์บุรุษ					๖๓

พิจารณาตุ โลกปัจจุบันหวังอะไรจากการเมือง						๖๕
อำนาจของวตถุนิยมทำให้นักการเมืองมุ่งแต่เอาประโยชน์						๖๙
ต้องช่วยกันปรับปรุงแก้ไขให้นิยมการเมืองประกอบด้วยธรรม						๖๙
ตัวอย่าง : ภาวะจำเป็นที่ต้องทิ้งธรรม						๗๑
สรุป : การเมืองก็คือธรรมะ						๗๒
พระเจ้าเป็นจอมโลกของนักการเมือง						๗๓

๒. การเมืองคือธรรมะ ๗๕

คำปรารภและทบทวน						๗๕
พิจารณาด้วยกันให้หนักในเรื่องการเมืองคือธรรมะ						๘๓
พิจารณาตุถึงความหมายของคำว่า “ธรรม” :-						๘๔
ธรรมความหมายที่ ๑ : สภาวะธรรม						๘๕
เห็นปฏิจสมุปบาท คือเห็นธรรม						๘๘
ธรรมความหมายที่ ๒ : สัจธรรม						๙๑
,, ,, ๓ : ปฏิบัติธรรม						๙๓
,, ,, ๔ : ปฏิเวธธรรม...						๙๕
ธรรมความหมายที่ ๓ นั้นคือความหมายของธรรมและการเมือง						๙๖
ธรรม ๔ ความหมายสัมพันธ์กับการเมือง						๙๗
ทบทวนย้ำว่า การเมืองคือธรรม						๙๗
จัดการเมืองเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ จะไม่มีปัญหา						๙๙
อิสรภาพทางสติปัญญา สำคัญทั้งฝ่ายโลกและธรรม						๑๐๒
พุทธบริษัทถ้ามงายก็สูญเสียอิสรภาพทางสติปัญญา						๑๐๔
ยิ่งเรียนมากจะเป็นทาสทางสติปัญญามาก, ต้องคิดกันใหม่						๑๐๖

เดียนเราไม่มีอิสรภาพอันเหมาะสม ๔ ประการ :-					๑๐๘
๑. ไม่มีอิสรภาพที่จะศึกษาธิการเมืองทุกลัทธิ					๑๐๙
๒. ,, ,, ที่จะวินิจฉัย					๑๐๙
๓. ,, ,, ที่จะเลือก					๑๐๙
๔. ,, ,, ที่จะปฏิบัติ					๑๐๙
อิสรภาพตามความเหมาะสม :-					๑๐๙
๑. ต้องรวบรวมความรู้สติปัญญาของปราชญ์ทั้งปวง					๑๐๙
๒. ต้องเป็นอิสระแก่ตัวเองคือมีธรรมะในการวินิจฉัย					๑๑๑
๓. มีอิสระในการเลือกว่าอย่างไรจะเหมาะแก่ปัญหาของเรา....					๑๑๒
๔. อิสระในการปฏิบัติตามความสามารถ					๑๑๔
ไม่จำเป็นจะต้องเลือกเอาตามที่เขาเขียนให้เราเรียน					๑๑๕
พุทธบริษัทต้องมีอิสระตามหลักกาลามสูตร					๑๑๖
พิจารณาตุลาการกาลามสูตรทั้ง ๑๐ ข้อ					๑๑๘
สรุป: การเมืองเป็นหน้าที่ของมนุษย์ตามความหมายของธรรมข้อที่ ๓					๑๒๒
๓. <u>พระเจ้าคือยอดสุดของนักรการเมือง</u>					๑๒๓
ปรารภและทบทวน					๑๒๓
ทบทวนความหมายของการเมือง					๑๒๔
ระบบการเมืองคือเรื่องธรรมะ					๑๒๕
การเมืองเนื่องกันอยู่กับธรรมะทั้ง ๔ ความหมาย					๑๒๖
เปรียบเทียบการเมืองที่มนุษย์จัดกับธรรมชาติจัด					๑๒๗
การศึกษาไม่ทำให้คนอยู่ในร่องรอยอันถูกต้อง					๑๒๘
ตัวอย่างการศึกษาก้าวหน้า ไปเป็นทาสยาเสพติด					๑๒๙

ยั้งจัดการศึกษา ยังไม่มีพระเจ้า, ไม่รู้ว่าพระเจ้าอยู่ที่ไหน			๑๓๐
รู้จักพระเจ้าให้ถูกต้อง จะเป็นยอดสุดของนักการเมือง			๑๓๒
เหตุผลที่ว่า “พระเจ้ามี”			๑๓๖
เหตุผลที่ “พระเจ้ามี” อย่างชาวพุทธ			๑๓๙
พระเจ้าเป็นกฎธรรมชาติ : ผลมีตามเหตุปัจจัย			๑๔๒
ทุกคนมีพระเจ้า จะต้องเข้าถึงพระเจ้า			๑๔๖
ต้องทำหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎจึงจะได้ประโยชน์จากพระเจ้า			๑๔๘
ต้องอ่อนน้อมพระเจ้าให้ถูกต้อง จึงจะได้ประโยชน์จากพระเจ้า			๑๕๓
เรื่องทางการเมือง พระเจ้าก็อำนวยความสะดวก....			๑๕๔
พิจารณาเหตุผลในการเมืองแบบพระเจ้า :			๑๕๕
๑. แบบพระเจ้าต้องซื้อตรงยุติธรรม....			๑๕๖
๒. ความหมายของการเมือง เป็นระบบสัจธรรม			๑๖๑
๓. แบบพระเจ้าต้องเป็นสังคมนิยมแบบธรรมะ			๑๖๒
๔. ต้องยึดหลัก “เป็นเพื่อนทุกข์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน”			๑๖๕
พิจารณาหลักเกณฑ์ที่จะเล่นการเมืองแบบพระเจ้า :-			๑๖๗
๑. รับใช้ทุกคนคือรับใช้พระเจ้า, จะไม่เห็นแก่ตัว			๑๖๗
๒. ไม่ทรยศผู้อื่นด้วยการเอาส่วนเกิน			๑๖๘
๓. ทุกอย่างเป็นสมบัติของพระเจ้า			๑๗๐
๔. ทุกคนเป็นลูกพระเจ้าแล้วจะไม่เอาเปรียบกัน			๑๗๒
สังคมนิยมทุกรูปในโลก มีแต่แบบตัวกู-ของกู			๑๗๕
ชวนกันทำความเข้าใจสังคมนิยมบริสุทธิ์แบบธรรมะเถิด			๑๗๗
พิจารณาว่า เทียนนี้มีพระเจ้าหรือไม่			๑๗๘
โลกกำลังไม่มีพระเจ้า เพราะจัดการศึกษาผิด			๑๗๙

ระบบการเมืองของพระเจ้าต้องมีสัญลักษณ์เป็นดอกบัวสี่เหลี่ยม		๒๓๙
ทุกคนเป็นลูก “พระเจ้า” คือกฎธรรมชาติ จึงต้องไม่เบียดเบียนกัน		๒๔๑

๕. ธรรมะสำหรับนักการเมือง ๒๕๑

คำปรารภ และบททวน		๒๕๑
นักการเมืองแท้จริงต้องมีธรรมของพระเจ้า		๒๕๔
ธรรมะสำหรับนักการเมืองแท้จริงตามแบบพระเจ้า :-		๒๕๖
ข้อ ๑ ต้องรู้จักธรรมะใน ๔ ความหมายที่กล่าวแล้ว		๒๕๖
,, ๒ รู้จักความหมายอันถูกต้องของคำว่า การเมือง		๒๕๗
,, ๓ พุทธบริษัทประกอบด้วยธรรมต้องสนใจ “การเมือง”		๒๕๙
,, ๔ ทุกคนต้องสนใจรับรู้ “การเมือง”		๒๖๑
,, ๕ การเมืองต้องเป็นชนิดของพระเจ้าเสมอ		๒๖๓

ธรรมะสำหรับนักการเมืองต้องถือปฏิบัติ :- ๒๖๕

ข้อ ๑ ธรรมะในลักษณะเป็นการเมือง ต้องบริสุทธิ์, ทำให้บ้านเมืองเป็นผาสุก		๒๖๙
ข้อ ๒ นักการเมืองแท้ต้องเป็นปุชนียบุคคลคืออุดมคติโพธิสัตว์		๒๗๐
ข้อ ๓ นักการเมืองแท้ต้องเป็นคนของพระเจ้า		๒๗๔
แต่สมัยนี้เป็นคนของประโยชน์, ของกิเลส		๒๗๗
ข้อ ๔ ต้องเป็นสัตบุรุษ ทั้งพระพุทธรักษาที่ว่า เนสา สภา ฯลฯ		๒๗๙
ทางแห่งสันติ ตั้งต้นที่ความไม่เบียดเบียน....		๒๘๕
ต้องศึกษาข้อธรรมะเรื่องสังโยชน์, อนุสัย, กรรม บ้าง		๒๘๖
นักการเมืองแท้ต้องเป็นสัตบุรุษมีความเกลียดบาป		๒๘๗
ข้อ ๕ ต้องจัดให้ระบบการเมืองของตนประกอบด้วยธรรม		๒๘๘

ระบบปกครองแบบใดก็ได้ แต่ต้องประกอบด้วยธรรม			๒๘๙
ข้อธรรมะสำหรับจัดระบบการเมืองได้แก่ :-			๒๙๐
๑. จำขึ้นใจว่า ทุกชีวิตเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย			๒๙๐
๒. ต้องมีธรรมสำหรับมนุษย์ ; มิใช่เพียงกิน, นอน, กลัว, เสพเมถุน			๒๙๐
๓. ต้องรู้จักหัวใจของธรรมคือ อิทัปปัจจอสตา			๒๙๒
แก้ไขเหตุให้ถูกต้องด้วย เช่นเรื่องการศึกษา			๒๙๔
สรุป : ธรรมะสำหรับนักการเมือง ๕ ประการ			๒๙๕
คุณธรรมของนักการเมืองที่มีอยู่จริง :-			๒๙๖
๑. เท่าที่มีอยู่ คือ ผลัดกันคุมทีมครองเมือง			๒๙๗
๒. นักการเมืองคือผู้หาผลประโยชน์ให้แก่ชาติตน			๒๙๗
๓. ชิงโอกาสกันและกัน เพื่อหาลาภลอยชั้นเลิศ			๒๙๘
๔. ถือหลกว่า เอาดี เถ่น ถัง เพื่อกิน กาม เกียรติ			๒๙๘
๕. ดำเนินการเมืองแยกตัวออกจากศีลธรรมยิ่งขึ้น			๒๙๙
๖. ไม่ยอมรับว่า การเมืองคือระบบจัดให้สังคมมนุษย์อยู่ - - เป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำญา			๒๙๙
๗. ซาตุคุณธรรมสูงสุด คือไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบ			๓๐๑
ขอให้มีการจัดธรรมะเป็นการเมืองมาคุ้มครองโลก			๓๐๒
๖. <u>ระบบการเมืองอย่างพุทธบริษัท</u>			๓๐๓
คำปรารภและทบทวน			๓๐๓
พิจารณาเหตุปัจจัยที่ระบบการเมืองไม่มีผลดี			๓๐๗
พุทธบริษัทควรใช้ระบบการเมืองอย่างพุทธบริษัท			๓๑๐
พิจารณาความหมายของระบบการเมือง :-			๓๑๑

ระบบหนึ่ง ทำให้ประโยชน์ตกไปแก่เอกชนเป็นคน ๆ			๓๑๑
อีกระบบหนึ่ง ประโยชน์จะต้องตกแก่สังคมคนหมู่มาก			๓๑๑
ถ้าทุกระบบประกอบไปด้วยธรรม จะมีประโยชน์จริง			๓๑๒
พิจารณาคุณ “ธรรม” ที่จะมาเป็นระบบการเมืองวิเศษที่สุด :-			
สันติภาพ - เสรีภาพ - สมภาพ - ภราดรภาพ			๓๑๖
แต่เป็นเพียงโฆษณา ยังไม่ประสบผลทั้ง ๔ ประการ			๓๑๙
พิจารณาความเหมาะสมของทุกระบบการปกครอง			๓๒๐
ระบบใด ๆ ก็ตาม ถ้าไม่ประกอบด้วยธรรมจะไม่สำเร็จประโยชน์			๓๒๘
อย่างพุทธบริษัทควรจะเป็นธัมมาธิปไตย, เมตตาธิปไตย เป็นต้น			๓๒๙

๗. ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีการเมือง ๓๓๑

ขอให้ใคร่ครวญที่ว่า “ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีการเมือง”			๓๓๑
การเมืองบริสุทธิ์ นั่นคือธรรมะ			๓๓๓
เพื่อรู้จักธรรมะ ให้รู้จักความกำกวมของภาษา			๓๓๕
แม้คำว่า “ธรรม” มีความหมายได้ทั้งดี ชั่ว			๓๓๗
ที่ว่า “การเมืองก็คือธรรม” นั้นว่าการเมืองเป็นตัวธรรมอยู่แล้ว			๓๓๘
มนุษย์ย่อมต้องการการเมืองที่ประกอบด้วยธรรม			๓๓๙
พวกแสวงหาประโยชน์ย่อมเกลียดธรรมเพราะเมววัตถุ			๓๔๐
พิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่จะให้ธรรมะมีในการเมือง :-			๓๔๔
ข้อ ๑. ธรรมนี้หมายเอาความหมายที่ ๓ : หน้าที่ตามกฎหมาย ฯ			๓๔๕
,, ๒. ถ้ามีธรรมตามข้อ ๑ แล้ว จะเป็นการเมืองถูกต้อง			๓๔๖
,, ๓. ธรรมมีอำนาจคุ้มครองมนุษย์ให้อยู่เป็นสุข			๓๔๗
,, ๔. ธรรมสามารถกำจัดโทษอันเกิดจากการเมืองสกปรก			๓๔๘

สรุป : ต้องพยายามศึกษาให้เห็นอำนาจของธรรม				๓๔๘
พิจารณาเหตุถึงข้อเท็จจริงในการเมืองที่ไม่ประกอบด้วยธรรม				๓๕๐
การเมืองแยกจากธรรมเพราะเป็นทาสของประโยชน์				๓๕๑-๓๕๗
การเมืองปราศจากธรรม ตั้งต้นเมื่อเกิดวัฏฏะนิยม				๓๕๙
โลกเป็นทาสวัฏฏะนิยมเพราะบังคับสติปัญญาไว้ไม่ได้				๓๖๐
การเมืองจะขยายตัวไม่เป็นธรรมยิ่งขึ้นเพราะเอาเปรียบมากขึ้น				๓๖๑
การเมืองปราศจากธรรมตั้งต้นจากกิเลสขยายตัว....				๓๖๓
กิเลสขยายตัวเพราะโอกาสของการเมืองที่ไม่มีธรรม				๓๖๔-๓๖๕
มนุษย์สัมพันธ์กันมากขึ้นก็เอาเปรียบกันมากขึ้น....				๓๖๖-๓๖๗
หวังพึ่งธรรม ต้องช่วยกันทำให้ธรรมะครองโลก				๓๖๘
ต้องเอาธรรมะในความหมายที่ ๓ มาเป็นการเมือง				๓๖๙
ต้องยกระดับจิตใจ โดยจัดการเมืองทางวิญญาณให้สะอาด				๓๗๑

๘. ทำอย่างไรโลกนี้จะมีการเมืองในระบบธรรมะ ๓๗๗

คำปรารภและบททวน					๓๗๘
พิจารณาข้อที่เผยแพร่ธรรมะไม่สำเร็จมาแล้ว					๓๘๔
ต้องรู้ปัญหาหย่อนก่อน จึงจะตอบปัญหาใหญ่ได้ :-					๓๘๕
ปัญหาข้อ ๑. คนไม่เข้าใจว่า การเมืองคือธรรมะ					๓๘๖
,, ๒. คนทั่วไปเห็นกันว่าการเมืองกับธรรมะเข้ากันไม่ได้					๓๘๗
,, ๓. คนต้องการประโยชน์ก่อนสันติภาพหรือสันติสุข					๓๘๘
,, ๔. คนต้องการแต่ความสุขทางวัตถุ, ทางรูปธรรม					๓๘๙
,, ๕. มีความรู้สึกตรงกันหมดว่าสันติภาพคือโลกอยู่ใต้อำนาจ					๓๙๐

ปัญหาข้อ ๖. นักการเมืองถือหลักประโยชน์ตนหรือประเทศ -		
- เป็นอันเดียวกัน....		๓๙๑
หลักธรรมโคชัตผลประโยชน์เขาจะเพิกทั้งไป		๓๙๒
ปัญหาข้อ ๗. นักการเมืองไม่ประกอบด้วยธรรมครองโลกอยู่		๓๙๓
„ ๘. เกิดคนประเภทนายทุน เพราะเป็นทาสเงิน		๓๙๔
„ ๙. โรคบุงาเงินเกิดขึ้น จึงเกิดโรคคอรัปชั่น		๓๙๕
„ ๑๐. มีการคุมพวกเพื่อครองเมืองเป็นสมัยนิยม (แพชชั่น)		๓๙๖
„ ๑๑. ถือกันว่า สามารถใช้อำนาจได้ นั่นคือธรรม		๓๙๗
„ ๑๒. การศึกษาตกเป็นทาสของการแสวงหาประโยชน์ -		
- ทางเนื้อหนัง		๓๙๘
„ ๑๓. ไม่มีใครยอมรับว่า เกิดมาเพื่อรับใช้พระเจ้า		๓๙๙
„ ๑๔. ถือตั้งข้อ ๑๓ จิตจึงเปลี่ยนมุ่งแต่ กาม กิณ เกียรติ		๔๐๐
„ ๑๕. เมื่อแยกตนจากธรรม ก็เหยียดศาสนา		๔๐๑
„ ๑๖. ความต้องการทางการเมืองอยู่เหนือเหตุผลใดๆ		๔๐๑
„ ๑๗. การเมืองยุคนี้อยู่ที่ผ้าเท้าของกิเลส		๔๐๒
„ ๑๘. การเมืองของประเทศเล็กเป็นสุนัขรับใช้ประเทศใหญ่		๔๐๓
„ ๑๙. ระบบประชาธิปไตยก็เกิดปัญหา....		๔๐๓
„ ๒๐. โลกนี้มีแต่ประชาธิปไตยกอบโกย, ไม่มีเมตตากรุณา		๔๐๔
หลักการแก้ปัญหา ที่จะให้การเมืองมีธรรม ต้องทำอย่างตรงข้าม -		
- กับ ๒๐ ข้อข้างต้น :-		๔๐๕
๑. ให้ทุกคนยอมรับว่า การเมืองคือศีลธรรม		๔๐๖
๒. ธรรมกับการเมืองต้องอยู่ด้วยกัน		๔๐๖

๓. ต้องถืออุทมคติของพระโพธิสัตว์ : ผู้อื่นก่อนตน				๔๐๖
๔. ต้องพัฒนาจิตใจคนไม่ให้หลงความสุขทางวัตถุ				๔๐๖
๕. สันติภาพต้องเป็นไปตามหลักศาสนา				๔๐๗
๖. ธรรมะคือประโยชน์แท้จริงที่ควรจะได้				๔๐๗
๗. ไม่ให้การเมืองเป็นไปตามอำนาจกิเลสของตน				๔๐๗
๘. อำนาจสูงสุดต้องเป็นความถูกต้อง				๔๐๗
๙. ไม่มีคอร์รัปชัน				๔๐๘
๑๐. ไม่มีการคุมพวกเข้าครองเมือง				๔๐๘
๑๑. ไม่ใช้อำนาจเป็นธรรม, แต่ใช้ธรรมะ				๔๐๘
๑๒. การศึกษาต้องทำให้คนเข้าถึงธรรม				๔๐๘
๑๓. คนต้องยอมรับว่า เกิดมาเพื่อรับใช้พระเจ้าหรือศาสนา				๔๐๘
๑๔. ไม่เป็นทาสทางวัตถุ, ไม่บูชากรม กิน เกียรติ				๔๐๘
๑๕. ศาสนาไม่ถูกใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมืองสกปรก				๔๐๘
๑๖. ไม่ให้นักการเมืองมีกิเลส อยู่เหนือกฎหมาย				๔๐๘
๑๗. คนต้องยอมรับว่า พระเจ้าเป็นยอดสุดของนักการเมือง				๔๐๘
๑๘. ประเทศเล็ก ไม่เป็นสนุนรับใช้ประเทศมหาอำนาจ				๔๐๘
๑๙. ต้องมีวิญญานประชาธิปไตยแท้จริง				๔๐๘
๒๐. มีประชาธิปไตยตามธรรมชาติกำหนด				๔๐๘
ให้ทุกคนช่วยกันพิจารณาข้อเท็จจริงแล้วช่วยกันอบรมสั่งสอน				๔๑๐
ต้องศึกษาธรรมะปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา				๔๑๑
ต้องรู้จักธรรมชาติ, ธรรมคำ แล้วจะแก้ปัญหาได้				๔๑๒
ต้องช่วยกันทำให้ธรรมะครองโลก เพื่อความอยู่รอด				๔๑๔
ตัวธรรมะแท้ คือหน้าที่ที่ต้องประพฤติให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาติ				๔๑๗

องค์ประกอบของพุทธบริษัท	๔๗๖
คุณลักษณะของพุทธศาสนาตามวัตถุประสงค์ของการเมือง	๔๗๘
พุทธบริษัท รู้จักตัวเองและผู้อื่นอย่างไร :-	๔๘๑
ข้อ ๑. ในหลักพระพุทธศาสนามีอุดมคติรับใช้มหาชนอย่างไร.... ..	๔๘๑
„ ๒. การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสมบัติ	๔๘๐
„ ๓. ระบบจัสตริที่กิน เป็นไปตามหลักพุทธศาสนาแล้ว	๔๘๕
„ ๔. เจตนาารมณ์ของสหกรณ์	๔๘๘
„ ๕. มีระบบคอมมูน ที่ดีกว่าคอมมิวนิสต์	๕๐๔
„ ๖. ความมีวินัยเป็นระเบียบเรียบร้อย	๕๑๐
„ ๗. การอยู่กับพระ คือพระธรรมมีเป็นพื้นฐาน	๕๑๘
ลักษณะของศาสนาเป็นลักษณะที่ธรรมะจัดการ	๕๒๓
ลักษณะของการเมืองเป็นไปตามแบบมาร	๕๒๔
การเมืองแท้จริงต้องเป็นธรรมะ; แยกกันไม่ได้	๕๒๕
๑๑. <u>ปัญหาเฉพาะหน้าของมนุษย์ปัจจุบัน</u>	๕๒๗
ปัญหาพิเศษคือพลโลกเพิ่มขึ้นโดยรวดเร็ว	๕๒๗
ทบทวน	๕๒๘
ปัญหาที่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม.... ..	๕๓๒
ปัญหาโดยอ้อมคือปัญหาโลกหย่อนทางศีลธรรม	๕๓๓
ปัญหาต่างๆ มีขึ้น เพราะพลเมืองเพิ่มเร็ว	๕๓๔
มนุษย์สร้างปัญหาเพราะเป็นทาสอายตนะ	๕๓๖
มูลเหตุสำคัญที่ทำให้พลเมืองเพิ่มเร็ว	๕๓๗
พลเมืองเพิ่มเพราะความก้าวหน้าทางการแพทย์	๕๓๘

วิถีทางของพุทธบริษัทที่จะแก้ปัญหา :-					๕๔๐
ข้อ ๑. คนยิ่งแน่นโลก ยิ่งต้องมีศีลธรรม					๕๔๑
.. ๒. เลือกระบบการเมืองที่ดีที่สุด เช่นธัมมิกสังคมนิยมเผด็จการ					๕๔๒
.. ๓. พลโลกยิ่งมาก ยิ่งต้องสร้างเมตตาศาธรรมมากขึ้นเท่านั้น					๕๔๔
.. ๔. การคุมกำเนิด ต้องใช้หลักศีลธรรม					๕๕๑
.. ๕. การก้าวหน้าของวิชาการทางวัตถุถูกต้องและประหยัด					๕๕๖
.. ๖. แก้อาถรรพณ์อยู่อย่างธรรมชาติให้มากขึ้น					๕๕๘
.. ๗. การศึกษาต้องเป็นเรื่องที่ทำให้มีศีลธรรม					๕๖๖
.. ๘. วิทยาการก้าวหน้าทางทำลายทรัพยากรมากไป					๕๖๘
.. ๙. ต้นเหตุที่พลเมืองเพิ่มมาก คือการแพทย์					๕๗๐
ควรจะใช้ธรรมโอสถ กุญแจที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำ					๕๗๒
คนเพิ่มมาก เป็นปัญหาทางการเมือง ซึ่งต้องใช้ระบบธรรมะ					๕๗๔
แพทย์ควรช่วยโลกตามพระพุทธประสงค์					๕๗๕

ธรรมะกับการเมือง

- ๑ -

พินิตัง ๓ ก.ค. ๑๙

การเมืองกับธรรมะ.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ สำหรับภาควิสาขบูชา ได้สิ้นสุดลงไปแล้ว ตั้งแต่วันเสาร์ที่แล้วมา. วันเสาร์นี้เป็นวันเสาร์แรก ของภาคอาสาฬหบูชา ซึ่งจะได้มีเป็นลำดับไป. การบรรยายสำหรับภาคอาสาฬหบูชา เป็นการตั้งต้นใหม่ คือเปลี่ยนเป็นเรื่องใหม่ เพราะว่ามันสิ้นสุดไปเรื่องหนึ่งแล้ว. ในภาคนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อใหญ่ของเรื่อง ประจำภาคนี้ว่า ธรรมะกับการเมือง. และในวันนี้ จะมีหัวข้อเฉพาะตอนนี้ว่า การเมืองกับธรรมะ.

เหตุที่พูดเรื่องการเมืองในรูปบรรยายธรรมะ :

บางคนอาจจะสงสัยว่า *ทำไมจะต้องเอาเรื่องการเมืองมาพูด ในรูปของการบรรยายธรรมะ?* และบางคนจะสงสัยไปถึงกับว่า *การเมืองจะเป็นธรรมะได้อย่างไร?* เกี่ยวกับข้อนี้ เราจะต้องทำความเข้าใจกันให้ถึงที่สุด ในคำว่า “การเมือง” เสียก่อน แม้จะโดยย่อหรือโดยสรุปความ; ก็เราจะลองตั้งข้อสังเกต หรือข้อสงสัยๆ ว่า โลกในปัจจุบันนี้ *ไม่มีความสงบสุข*. ที่ไม่มีความสงบสุข ก็เพราะว่ามีอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้เป็นเช่นนั้น, ทุกคนอาจจะมองเห็นพ้องต้องกันว่า เพราะเหตุที่สิ่งหนึ่ง คือสิ่งที่เรียกว่า การเมืองนั่นเอง *ไม่เป็นไปอย่างถูกต้อง* ในโลกนี้ โลกนี้จึงยุ่งยากลำบากมากขึ้นทุกที แล้วเราจะไม่สนใจในสิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้นได้อย่างไร.

นี่เป็นข้อแรกและเป็นข้อใหญ่ที่สุด คือข้อที่เราหาความสงบสุขไม่ได้ ก็เพราะว่าไม่มีความถูกต้องทางการเมือง; อย่างน้อยก็ควรจะหยิบขึ้นมาพิจารณากันดูบ้าง แม้ยังไม่ถึงคำว่า “ธรรมะ” ก็ถึงคำว่า “การเมือง” ก็แล้วกัน ก็เห็นได้ว่า การเมืองเป็นสิ่งที่ ควรหยิบขึ้นมาดู พิจารณา.

การเมืองยุ่งยาก เพราะคนไม่รู้จักการเมือง :

ที่สำหรับคำว่า “การเมือง” นั้น มันยุ่งยากลำบาก เพราะว่ายังไม่รู้ว่าอะไรกันแน่ ด้วยซ้ำไป. *พวกนักศึกษาก็ยังไม่รู้ว่า การเมืองโดยแท้จริงนั้นมันคืออะไร,* แล้วก็คิดนึก หรือทำไปโดยไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง; นี้ก็

เลยแก้ปัญหาต่างๆ ทางการเมืองไม่ได้. ที่นี้สำหรับคนทั่วไปที่ไม่เป็นนักศึกษา เป็นชาวบ้านตามธรรมดา ก็ยังไม่รู้ว่า การเมืองนั้นคืออะไร; รู้แต่เพียงว่า เขาพูดกันอย่างไร ก็เหมาๆ กันเอาไปตามนั้น; มันก็ได้แต่การเมืองชนิดที่ คนทั่วไปเขารู้จัก หรือเขาพูดกัน หรือเขาสมมติกัน ก็เลยยังไม่ได้รับประโยชน์ ที่แท้จริง; ไม่สามารถจะช่วยกันแก้ไข หรือระมัดระวัง ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องได้. บางคนจะคิดเสียว่า เรื่องการเมืองนั้น มันเป็นเรื่องพิเศษ เฉพาะหมู่ เฉพาะพวก เช่น เฉพาะพวกนักการเมือง เป็นต้น; ไม่เกี่ยวกับชาวไร่ชาวนา ชาวบ้านตามธรรมดา ไม่เกี่ยวกับพระศาสนา อะไรทำนองนี้; นี่ก็เพราะรู้หรือ เข้าใจเพียงเท่านั้น.

แต่ถึงอย่างไรก็ดี เราอยากจะเฟื่องมองไปยังปัญหาที่ว่า ทั้งโลกไม่มีความสงบสุข ก็เพราะเหตุว่า ไม่มีความถูกต้องทางการเมือง; เหตุผลเพียงเท่านั้นก็พอแล้ว ที่เราจะสนใจเรื่องการเมือง. แต่จะต้องหาความหมาย หรือ ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง” นั้น ให้ครบถ้วน; และต้อง เข้าใจอย่างถูกต้อง แม้ว่าเราจะทำไม่ได้ คือจัด ทำ ตามอำนาจของเราไม่ได้ ก็ยังควรจะรู้ว่า มันจะต้องทำอะไร. และยังจะต้องพูดกันไว้ โดยหวังว่า ให้คนชั้นหลังเขาจะทำได้; ฉะนั้นช่วยกันออกความคิด ความเห็น ไว้ให้ครบถ้วน ก็เชื่อว่า จะเป็นการดี. แต่ตามความรู้สึกของอาตมานี้ รู้สึกว่า จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเราจะได้พูดกันต่อไป ในข้อที่ว่า การเมืองนั้นมันเกี่ยวอะไรกันกับสิ่งที่ เรียกว่า ธรรมะ.

แล้วเมื่อสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมะ” มันเป็นของพุทธบริษัทอยู่โดยตรง; ถ้าการเมืองมันเกี่ยวกับ ธรรมะเท่าไร การเมืองมันก็ต้องเกี่ยวกับพุทธบริษัท มากเท่านั้น. นี่จึงได้ตั้งหัวข้อ สำหรับบรรยายขึ้นมาว่า ธรรมะกับการเมือง.

พุทธบริษัทมีเหตุผลที่ต้องสนใจการเมือง :

เราควรจะต้องปัญหาขึ้นมาตรงๆว่า พุทธบริษัทควรสนใจหรือเกี่ยวข้องกับการเมืองเพราะเหตุอะไร? ตลอดจนไปถึงว่า สนใจอย่างไร? และเพียงไรด้วย? ถ้าเรารู้จักสิ่งที่เรียกว่า การเมืองอย่างถูกต้อง ก็จะตอบได้เองทันทีว่า เพราะเหตุไร จึงต้องสนใจการเมือง. เดียวนี้เนื่องจากยังไม่รู้ หรือไม่รู้อย่างถูกต้องและสมบูรณ์ มันก็ต้องพูดพร้อมๆกันไปว่า การเมืองนั้นคืออะไร, ธรรมะนั้นคืออะไร, และ เราพุทธบริษัทควรจะสนใจเพราะเหตุใด. ในฐานะที่เราเป็นพุทธบริษัท อาตมาก็อยากจะอิงอาศัยพระพุทธานุชาตบ้าง เป็นธรรมดา คือจะ มองโดยหลักของพระพุทธานุชาตก่อนสิ่งอื่นเสมอ.

การเมืองคืออะไร ?

สำหรับคำว่า “การเมือง” จะมีรายละเอียดอย่างไรก็ตามที่เถิด; แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปความสั้นๆแล้ว มันก็เป็นการช่วยกันแก้ปัญหาของบ้านเมือง หรือของสังคมทั้งหมด หรือของโลกก็ได้; และมุ่งหมายโดยตรงก็คือว่า:

๑. ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากคนอยู่กันมากๆ เพิ่มมากขึ้นทุกที, เป็นปัญหาอย่างเดียวกันทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าจะในระดับเล็ก หรือระดับกลาง หรือระดับใหญ่.

ขอให้นึกถึงคำว่า **การเรือน** แล้วก็ **การบ้าน** แล้วก็ **การเมือง** แล้วก็ **การโลก**; ซึ่งต่อไปอาจจะมีถึงคำว่า **การจักรวาล** คือทุกๆ โลกรวมกัน มันมี ปัญหาเกิดขึ้นมาอย่างเดียวกัน คือ **ปัญหาเกิดมาจากการที่สัมพันธ์ ติดต่อกัน มากคนขึ้น**. ถ้าไม่มาอยู่กันมากคน ไม่มาเกี่ยวข้องกันมากคน ปัญหาชนิดนี้ ไม่เกิด; พอเกิดมาอยู่กันมากคน มันก็เกิดปัญหาขึ้น และเพิ่มมากขึ้น. ภายในบ้านเรือนหลังหนึ่ง มันก็มีปัญหาที่เกิดจากการที่อยู่กันหลายคน. ถ้าจัดไม่ดี มันก็อยู่กันไม่ได้, อยู่กันด้วยความทนทรมาณ; คิดคุดเถอะ แม้แต่ในบ้านเดียวแท้ๆ ครอบครัวยุคเดียวแท้ๆ มันก็ยังต้องมีการจัด การทำ อะไรบางอย่างให้มันถูกต้อง มันจึงจะอยู่กัน ได้โดยผาสุก.

ที่นี้ ขยายออกไปถึงหมู่บ้าน มีหลายเรือน **จำนวนคนมันก็มากขึ้น ปัญหามันก็มีมากขึ้น** ก็ยังจัดได้ยากขึ้นไปอีก; ต่อเมื่อจัดได้ จึงจะเรียกว่า อยู่กันเป็นผาสุก. ที่นี้มันขยายออกไปถึงประเทศทั้งประเทศ มันก็ยังเห็นได้ว่า จำนวนคนมันมากขึ้น; อย่างประเทศไทยเรา นี้ ก็ได้ยินว่าตั้ง ๔๐ กว่าล้านคนแล้ว ปัญหาต่างๆ มันก็มากขึ้น มันก็ต้องจัดมากขึ้นไปอีก.

๒. คำว่า “การเมือง” มักจะหมายถึง **ปัญหาในระดับบ้านเมือง ในประเทศ** อย่างนี้. นี่มัน อยู่คนเดียวไม่ได้ อยู่ประเทศเดียวไม่ได้ มันเกี่ยวข้องกัน; เคียงนี้ก็เรียกได้ว่า จะทุกประเทศแล้ว การเมืองแล้วมันก็เลยขยายออกไปเป็นการโลก คือการเมืองของโลกนั่นเอง. เคียงนี้เรารู้กันอยู่แล้วว่า โลกมันเล็กเข้า แคบเข้า เพราะว่าการไปมาหาสู่กัน มันสะดวกยิ่งขึ้น จนจะไม่มีเหลืออยู่สำหรับให้อยู่โดดเดี่ยวโดยไม่มีใครรู้จัก, สามารถจะไปได้ถึงทุกหนทุกแห่งในโลก; มันก็เลยเนื่องกันหมด; แล้วยังเห็นได้ว่า แต่ละ

ประเทศมีความมุ่งหมาย จัดตั้งทูตของตัวไปประจำในประเทศต่าง ๆ ทุกประเทศ ในโลกทีเดียว ถ้าทำได้, และก็ได้พยายามกระทำกันอยู่อย่างนั้น. นี่ทำให้เห็นได้ ว่า ทั้งโลกนี้ จะมีที่ประเทศก็ตาม มันผูกพันถึงกัน เกี่ยวเนื่องถึงกัน ปัญหา มันก็มากขึ้น, เป็นปัญหาของโลก การโลก หรือ การเมืองของโลก.

ที่อยากจะพูดเลยเถิดไปหน่อยว่า นานไปวันหน้านั้น จนกระทั่งว่า มันมีความสามารถไปยังโลกอื่น ๆ ในจักรวาลนี้ได้; ไป มา กันเหมือนว่าเล่นแล้ว มันก็กลายเป็นปัญหาจักรวาลขึ้นมาทันที ซึ่งคงจะยุ่งยากลำบาก มากยิ่งกว่าที่กำลังเป็นอยู่เดี๋ยวนี้ ซึ่งเป็นเพียงในโลกนี้โลกเดียว. ขอให้มองดูการเมืองกัน ในลักษณะอย่างนี้ จะเข้าใจได้ในทางที่จะเป็นประโยชน์.

๓. ความหมายของ “การเมือง” ควรต้องเนื่องด้วยธรรมะ. นักภาษาศาสตร์ นิรุกติศาสตร์ หรือแม้แต่พวกนักการเมืองเอง ก็อธิบายความหมายของคำว่า “การเมือง” ไว้อย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้าง อย่างโน้นบ้าง บางอย่างก็แทบจะไม่มีประโยชน์อะไร; แต่พอจะจับ ใจความสำคัญ ได้ว่า หมายถึง การจัด การทำ ให้คนที่อยู่กันมาก ๆ นั้นอยู่กันด้วยสันติสุข ด้วยความสงบสุขอย่างแท้จริง, นี่คือความหมายของคำว่า การเมือง ที่ถูกต้อง ที่บริสุทธิ์. แต่ถ้าความหมายของการเมือง มันเปลี่ยนเป็นไม่ถูกต้อง ไม่บริสุทธิ์ มันก็กลายเป็นคดโกง เหมือนอย่างที่กำลังเป็นอยู่ในเวลานี้; เรื่องการเมืองก็เลยกลายเป็นเรื่องคดโกง เรื่องเอาเปรียบกันระหว่างคนหมู่มากนั่นเอง.

ที่แรกก็ตั้งตัวได้แล้ว ว่า จะจัด จะทำ จะช่วยกันปลูกปล้ำทุกอย่าง ทุกประการ ให้คนทุกคนในโลกนี้อยู่กันอย่างผาสุก; แต่พอไปทำเข้าจริง

มันกลายเป็นเครื่องมือสำหรับคอกงซึ่งกันและกัน เขาเปรียบผู้อื่น จะให้เป็นสุข
ยิ่งๆ ขึ้นไปแก่พวกของตัว *เขาเปรียบผู้อื่นได้ลงคอ การเมืองเลยกลายเป็น
เรื่องสกปรก.*

ที่นี้เรามองดูอีกทีหนึ่ง ว่า*การเมืองอย่างบริสุทธิ์ก็คือ การเมือง
อย่างสกปรกก็คือ ก็ยังต้องเนื่องกันอยู่กับธรรมะ* หรือพระธรรมอยู่นั้นแหละ;
ถ้าการเมืองมันบริสุทธิ์ ก็เป็นไปตามธรรมะ เนื่องอยู่กับธรรมะ; เพราะ
ประกอบอยู่ด้วยธรรมะ. ที่นี้การเมืองสกปรก มันก็ไม่มีธรรมะ มันก็ขาดธรรมะ;
มันก็เนื่องกันอยู่กับธรรมะในข้อที่ว่า มันขาดไปเสีย หรือมันผิดไปเสีย, หรือ
ว่ากำลังต้องการธรรมะเข้ามา ประกอบกันเข้ากับการเมืองที่สกปรก เพื่อแก้ไข
ให้มันหายสกปรก ให้มันกลายเป็นการเมืองบริสุทธิ์.

*ทั้งการเมืองบริสุทธิ์ และการเมืองสกปรก มันก็เกี่ยวข้องกัน
อยู่กับโลกมนุษย์* นั้นแหละ, เกี่ยวอยู่กับประเทศชาติหนึ่งๆ หรือสังคมหนึ่งๆ
กระทั่งว่าถ้าเล็กลงมา ก็เป็นเรื่องการบ้าน การเมืองเล็กๆ กระทั่งการเวียน คือ
ครอบครัวหนึ่ง. เราไม่รู้จะใช้คำจำกัดความว่าอย่างไรดี สำหรับคำคำนี้ ที่จะ
ให้มันใช้ได้กับเวียนหลังหนึ่งขึ้นไป จนถึงบ้านเรือนทุกหลังในโลก; แต่เขา
เป็นว่ารวมเรียกกันไปทีก่อนว่า การเมืองก็แล้วกัน แล้วอยู่ในระดับกลาง คือ
ระดับของประเทศ.

สรุปเหตุผลที่ต้องสนใจ “การเมือง” :

เท่าที่พูดมานี้ ต้องสรุปเอาใจความให้ได้ว่า เรื่องมนุษย์นั้น
มันเป็นเรื่องที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะเราก็เป็นมนุษย์; และเรื่องของโลก

เราก็รู้สึกไม่ได้ เพราะว่าเราก็เป็นคนหนึ่งในโลก; หรือว่าเรื่องของประเทศ
 เราก็รู้สึกไม่ได้ เพราะว่าเราเป็นพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ; เรื่องของสังคม
 เราก็รู้สึกไม่ได้ เพราะเราก็เป็นสมาชิกหน่วยหนึ่งของสังคม. แม้แต่ว่าหมู่บ้านนี้
 เราก็เป็นคนหนึ่งในหมู่บ้านนี้, กระทั่งในวัดนี้, กระทั่งในเรือนของท่านแต่
 ละคนนั้น, มันก็เป็นสิ่งที่รู้สึกไม่ได้ ที่จะไม่รับรู้ ไม่รับผิดชอบ.

ฉะนั้น พุทธบริษัทก็มีน้ำใจอย่างกับพุทธบริษัท รู้จักรับผิดชอบ;
 บางทีจะรู้จักกตัญญูตเวทีต่อสิ่งที่มีประโยชน์แก่เรา หรือว่าเราได้อาศัยมา
 ก่อนแล้ว. ถ้าพูดอย่างพุทธบริษัท ก็ต้องพูดได้ว่า โลกนี้มันก็มีประโยชน์
 แก่เราแล้ว เพราะว่าเราได้เกิดมาในโลกนี้ ต้องกตัญญูกะมัน ต้องช่วยให้มัน
 ดีขึ้น อย่างนี้เป็นต้น; นี้ พุทธบริษัทมีเหตุผลอย่างกว้างๆ อย่างนี้ ที่ทำให้
 ต้องสนใจในสิ่งที่เรียกว่า การเมือง.

พิจารณาการเมืองโดยอาศัยหลักพระพุทธานุชาต.

เอ้า, ที่นี้ ก็จะมาพูดถึง พระพุทธานุชาต อย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่อ
 ตะกัณว่า เราเป็นพุทธบริษัท อิงอาศัยในพระพุทธานุชาตเป็นหลักอยู่เสมอ.

๑. พระพุทธานุชาตที่เกี่ยวกับพระองค์เอง ก็มีอยู่ มากมาย
 หลายแห่งทั่วไปว่า “ตถาคตเกิดขึ้นในโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข
 ของมหาชน ของสัตว์ทั้งหลาย ทั้งเทวดาและมนุษย์”; ใจความย่อๆ เป็น

อย่างนี้ ไม่ได้พูดตรงตามตัวหนังสือ ในความหมายอย่างเลขนัย พูดสรุปมาแต่ใจความว่า “*ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งปวง ทั้งเทวดาและมนุษย์*”.

ขอให้นึกถึงคำว่า “*เทวดาและมนุษย์*” ในความหมายที่พอจะมองเห็นได้. ในความหมายที่มองเห็นไม่ได้ นั้นก็ยกไว้ก่อนก็ได้.

ในความหมายที่พอจะมองเห็นได้นี้ ก็หมายความว่า *พวกเทวดานั้น เป็นพวกที่ไม่รู้จักเหนื่อ, พวกมนุษย์* นี้คือพวกที่มัน *ต้องอาบเหงื่ออยู่ตลอดเวลา*; หมายความว่าพวกหนึ่งสบายมากจนไม่รู้จักเหนื่อ; แต่พวกหนึ่งมัน *คุ้นเคยกับเหนื่อ*. แต่ทั้งสองพวกนี้ *ยังอยู่ในลักษณะอย่างเดียวกันอยู่* อีกอย่างหนึ่ง คือต้องมี ธรรมะ จึงจะอยู่เป็นผาสกได้; อย่าอวดดีไปว่า *ไม่ต้องออกเหงื่อแล้วจะมีความสุขได้* มันยังมีเรื่องอื่นอีก.

เพราะฉะนั้น *พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงทำนายไว้ว่า เป็นประโยชน์ทั้งแก่พวกเทวดา และพวกมนุษย์* ซึ่งหมายความว่า ทั้งเทวดาและมนุษย์ ยังมีปัญหา; อย่าไปหลงว่า เป็นเทวดาแล้วก็หมดปัญหา หรือมีความสุขถึงที่สุด ไม่มีทุกข์อะไร.

ทั้งนี้ *ทั้งเทวดาและมนุษย์* มันมีปัญหาอยู่ ยังต้องการธรรมะอยู่; ฉะนั้นคนในโลกนี้ก็จะมีอะไรมากไปกว่าสองพวกนี้ คือพวกที่รู้จักเหนื่อ, กับพวกที่ไม่รู้จักเหนื่อ; พุทธภาษชาชาวบ้านธรรมดาๆ ให้มันฟังที่เดียวออก. พุทธบริษัทจึงสนใจทั้งต่อเทวดา และมนุษย์ ในฐานะที่จะร่วมมือกันแก้ปัญหานี้.

๒. ที่นี้ก็ยังมีย *พระพุทธรักษา* อีกพวกหนึ่ง ซึ่ง ลดระดับลงมาว่า บุรุษอาชาไนยเกิดขึ้นมาในโลกนี้ก็เพื่อประโยชน์แก่มหาชน; หมายความว่า ไม่ใช่เพื่อตัวเอง แต่เพื่อมหาชน, บางทีก็ขยายออกไปทั้งเทวดาและมนุษย์; บุรุษอาชาไนย นี้ไม่ได้หมายถึงพระพุทธรเจ้าอย่างเดียว; ใครก็ได้ ถ้าเป็นผู้มีสติปัญญาในระดับสูงสุด ก็เรียกว่า อาชาไนย, เขาเกิดมาเพื่อประโยชน์แก่มหาชน ไม่ใช่เพื่อตัวเขาเอง; ถ้าเมื่อเพื่อประโยชน์แก่มหาชน แล้วเรื่องมันก็ต้องไปในเรื่องของสังคม ซึ่งเป็นปัญหาทางสังคม, ซึ่งก็ไม่พ้นไปจากเรื่องการเมือง. แต่ต้องเป็นการเมืองที่บริสุทธิ์ หรือประกอบอยู่ด้วยธรรมะ คือเป็นการเมืองที่แท้จริงอย่างที่กล่าวมาแล้ว ไม่ใช่การเมืองที่เฟื่องมาเปลี่ยนรูปเป็นคคโกง อุบายสำหรับคคโกง เอาเปรียบผู้อื่น.

๓. แล้วยังมี *พระพุทธรักษา* ที่ ตรีถึงประโยชน์ : *อตตตถิ หิ สมฺปสฺสมานน อลเมว อปฺปมาเทน สมฺปาเทตุ ฯลฯ* เมื่อเห็นประโยชน์ตน ก็ทำประโยชน์ตนให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท; เมื่อเห็นประโยชน์ผู้อื่นก็ทำประโยชน์ผู้อื่นให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท; เมื่อเห็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือทั้งตนและผู้อื่น ก็พึงทำประโยชน์ทั้งสองฝ่ายให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท. นี้ก็คือ ให้นึกถึงผู้อื่นด้วยเสมอไป คือนึกถึงทุกคน; นั่นก็คือเรื่องปัญหาทางการเมือง, คือปัญหาความร่วมมือกันของสังคมนั่นเอง จะต้องช่วยปลดเปลื้อง.

๔. ที่นี้ยิ่งไปกว่านี้ ก็ยังมีข้อความบางประเภท ที่ตรัสว่า *ธรรมะ* นี้ตรัสเพื่อให้ช่วยกันรักษาเอาไว้ เพื่อประโยชน์ความสุขแก่กุล ทั้งแก่เทวดา

และมนุษย์ ; เช่นเรื่องโทริบักขิยธรรม ๓๗ ประการ ซึ่งเราได้พูดถึงอย่างละเอียด จบไปเมื่อวันเสาร์ที่แล้วมานี้เอง ว่าการที่พระองค์ได้ตรัสธรรมะที่เรียกว่า โทริบักขิยธรรม ๓๗ ประการนั้น เพื่อประโยชน์ว่า จะช่วยกันรักษาไว้ให้ตั้งอยู่เป็นหลักพระศาสนา หรือเป็นพรหมจรรย์อย่างมั่นคง เพื่อประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อตัวใครคนใดคนหนึ่ง หรือเพื่อตัวผู้ปฏิบัติธรรมคนนั้นคนเดียว.

ข้อนั้นขอให้ช่วยจำไว้ด้วย เพื่อจะได้ถือเป็นหลักอันมั่นคงว่า ธรรมะหรือพระศาสนา นี้ ไม่ใช่เพื่อตัวใครตัวมัน ; พระองค์ทรงประสงค์ไว้ว่า ให้รักษากันไว้อย่างมั่นคง เพื่อประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์. ขอย้ำอีกว่า เทวดาพวกนี้ไม่ต้องมีเหงื่อ ไม่ต้องออกเหงื่อ, พวกมนุษย์ยังต้องอาบเหงื่อ ; มันจะไกลกันเท่าไรก็ตามเถอะ มันก็ยังต้องการธรรมะอยู่นั่นเอง.

สรุป พระพุทธานุภาพเกี่ยวกับการเมือง :

จะนั้นขอให้ สรุปข้อความทั้งหมดนี้ ซึ่งอยู่ใน รูปของพระพุทธานุภาพ มาพิจารณาว่าท่านประสงค์ ให้ถือเอาประโยชน์ของโลกทั้งโลก คือทั้งเทวดาและมนุษย์เป็นหลัก ; อย่าเพื่อตนคนเดียว. ถ้าตรัสว่า ประโยชน์สองฝ่าย ก็คือว่า ฝ่ายตนด้วย และฝ่ายผู้อื่นทั้งหมดด้วย, หรือบางทีก็ว่า ประโยชน์อย่างต่ำๆ เช่น ประโยชน์อย่างโลกๆ นี้ด้วย และประโยชน์อย่างสูงๆ ก็เป็นไปเพื่อพระนิพพานด้วย. แม้อย่างนั้นก็ยิ่งตรัสว่า ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์อยู่นั่นแหละ ; จึงขอให้มองให้เห็น ให้เข้าใจเสียให้ถูกต้อง

ตั้งแต่ตอนแรกๆ แล้วเราก็จะรู้ว่า การนี้ก็ถึงประโยชน์ของคนทั้งโลกนั้น เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท; เมื่อมีความตั้งใจอย่างนั้นแล้ว มันจะหลีกเลี่ยงเรื่องการเมืองไปได้อย่างไร.

ขอให้ท่านทั้งหลายลองคิดถึงตัวเองก็แล้วกัน. ถ้าเรา นี้ก็ถึงประโยชน์ในโลกนี้ ของเพื่อนร่วมโลกด้วยกันทั้งหมดแล้ว มัน หลีกพ้นเรื่องการเมืองไปไม่ได้. เคียงโลกมันกำลังจะลุกเป็นไฟ จะวินาศ จะอะไรก็สุดแท้ มันเป็นเรื่องการเมือง อยู่ในโลกนี้. ฉะนั้นถ้ามีทางที่จะช่วยกันได้แล้วก็ต้องช่วย; แม้ยังไม่เห็นทางว่าจะช่วยได้ ก็จะต้องพยายามหาหนทาง คิดหาหนทางให้พบ ให้ช่วยจนได้.

ที่นี้จะลองเปรียบเทียบกันดูว่า คนที่เป็นพุทธบริษัท กับคนที่ไม่เป็นพุทธบริษัท มันจะมีอะไรเกี่ยวพันเกี่ยวกับเรื่องนี้? มองดูก็เห็นได้ทันทีว่า มันไม่มีอะไรจะเกี่ยวพัน: คนทั่วไปแม้จะไม่ใช่พุทธบริษัท มันก็ผูกพันอยู่กับการเมือง เพราะอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยการเมือง; ที่นี้ พุทธบริษัทก็ยังเป็นคนทั่วไป อยู่ในความหมายหนึ่ง แม้ว่าอีกความหมายหนึ่ง จะเป็นพุทธบริษัทก็ตาม; ก็เลยเป็นเหตุให้ ต้องสนใจในสิ่งที่เรียกว่า การเมือง. ถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว ก็จะเป็นคนไร้ประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยที่สุด หรือว่า ไม่ทำตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ก็ได้. ในฐานะที่เป็นคนทั่วไปในโลก, เราก็ต้องสนใจในเรื่องโลก เพื่อจะช่วยโลก; ในฐานะเป็นพุทธบริษัท ก็ยังต้องสนใจในโลก เพื่อจะช่วยโลก; ถ้าจะให้มากไปถึงกับว่า เรามีความกตัญญู จะช่วยโลก นี้ก็ยิ่งดี จะเป็นธรรมะที่สูงขึ้นไป. แต่ว่าอย่างต่ำ เราก็ต้องช่วยโลก;

ถ้าไม่อย่างนั้น เราเป็นคนเอาเปรียบ แล้วก็จะเลยไปเป็นคนคดโกง เป็นคนหนึ่งในโลกที่เป็นคนคดโกง ไม่ทำหน้าที่ของตน มันก็คือคนอกตัญญูนั่นเอง.

สรุป : ทุกคนต้องสนใจ “การเมือง” :

เอาละ, เป็นอันว่าไม่ต้องพูดกันให้มากแล้วในเรื่องนี้. สรุปความ ได้โดยว่า ทุกคนต้องหวังดีต่อโลก ต้องช่วยแก้ปัญหาในโลก และสิ่งนี้ก็คือสิ่งที่เรียกกันว่า การเมือง ก็คือเรื่องจัดโลกให้มันถูกต้อง ให้มันสงบสุข หรือว่าแคบเข้ามาก็จัดประเทศ ความเป็นไปในประเทศ ให้มันถูกต้อง และมีความสงบสุข; มันก็คือการเมืองอีกนั่นเอง, แม้จะเล็กเข้ามา แคบเข้ามา จนเป็นเรื่องหมู่บ้าน หรือบ้าน หลังคาเดียว มันก็เป็นเรื่องการเมืองนั่นแหละ แต่เราไม่เรียกเท่านั้นเอง. ความหมายมันก็อย่างเดียวกันทั้งนั้น คือ ช่วยจัดให้มันอยู่กันอย่างผาสุก ในหมู่คนที่อยู่กันมากๆ แล้วแต่ว่ามันจะมากสักเท่าไร.

สรุป : ต้องสนใจ “การเมืองบริสุทธิ์” ประกอบด้วยธรรม :

เอ้า, ที่นี้ สรุปความ เสียที่ว่า คำว่า “การเมือง” มีความหมายสรุปได้อย่างกว้างๆ หรือโดยสังเขปว่า ระเบียบปฏิบัติช่วยกันจัดบ้านเมือง หรือสังคม หรือโลก ให้มันหมดปัญหา. ปัญหา นั่นคือสิ่งที่สร้างวิกฤติการณ์ คือความไม่อยู่กันเป็นผาสุก นี้เราเรียกว่าปัญหา.

ที่นี้ ช่วยกันจัดบ้านเมือง หรือโลก ให้มันหมดปัญหา; นี่คือการเมืองอันบริสุทธิ์ ไม่ใช่เครื่องมือสำหรับปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่น มาเป็นประโยชน์ของตน หรือของพวกตน. เคียงเขาเรียกว่า การเมือง แต่ไป चुเข้าแล้ว ที่ไหนได้ เป็นเรื่องการปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่น หรือพวกอื่น มาเป็นของตน หรือของพวกของตน; จะเป็นอย่างนี้ ทั้งในประเทศ และนอกประเทศ หรือทั่วโลก มันเป็นเสียอย่างนี้. นี่ไม่ใช่ การเมือง ตามความมุ่งหมายอันบริสุทธิ์ของธรรมชาติ, หรือของธรรมะ.

แม้ที่แรกเริ่มเดิมที ที่มันจะมีสิ่งที่เรียกว่า การเมือง ขึ้นมา มันก็มี ปัญหาจากการที่อยู่กันไม่เป็นผาสุก, แล้วก็ช่วยกันแก้ไขให้มันเกิดความ เป็นผาสุก, แล้วก็พอใจ. ที่นี้ต่อมาอีกทีหนึ่ง มันจึงค่อยเปลี่ยนไปตามกิเลส คือเห็นแก่ความสุขของตนถ่ายเดียว, แล้วก็ละโมภโลกลาภ ไม่รู้จักอึด ไม่รู้จักพอ มันจึงต้องปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตน; นิยมทำกันอย่างนี้ ไปตามอำนาจกิเลสของตน ทำด้วยกันทุกคน ทำด้วยกันทุกประเทศในโลกนี้; นี่การเมืองจึงมาอยู่ในรูปของการปล้นเอาประโยชน์ของผู้อื่น มาเป็นประโยชน์ของตนอย่างแยบคายที่สุด. แต่ขอให้อูรู้ว่า นั่นไม่ใช่การเมืองที่มุ่งหมายในที่นี้. การเมืองที่มุ่งหมายในที่นี้ หมายถึงการเมืองบริสุทธิ์ คือ มุ่งจะให้สังคม อยู่กันอย่างสงบสุข. กังนั้น การเมืองที่แท้จริงนั้น จึงต้องประกอบไปด้วย สิ่งที่เรียกว่า ธรรม หรือพระธรรม; นี่เป็นมูลเหตุสำคัญ ที่ทำให้เราต้อง พุค บรรยายธรรมกันในหัวข้อนี้ ว่า ธรรมะกับการเมือง. แล้วการเมืองจะมี ประโยชน์ หรือเป็นสิ่งสูงสุด ก็เพราะว่า ประกอบอยู่ด้วยธรรม; กังนั้นจึง ต้องสนใจในคำว่า “ธรรม” หรือพระธรรม กังเป็นพิเศษ ให้ถูกต้องเต็มที่,

แล้วก็เอามาใช้กับการเมือง, หรือเอามาเป็นหลักของการเมืองเสียก็ได้, ปัญหา ก็จะหมดไป. เราจึง ควรสนใจสิ่งที่เรียกว่า ธรรม กันให้เพียงพอ.

พิจารณากันถึงคำว่าธรรม ๔ ความหมาย.

เอาละ, ที่นี้จะวินิจฉัยกันถึงคำว่า “ธรรม”; แล้วก็ต้องขอทบทวน ความจำ ความเข้าใจ ของท่านผู้ฟัง ทางท่านผู้แทน ๔ คนนี้ต่อไปตามเดิม.

ถาม : คำว่า “ธรรม” เมื่อสรุปเอาแต่ใจความสำคัญ จะมีความหมายว่าอย่างไรบ้าง? ก็ความหมายคุณประยुर?

ตอบ : คำว่า “ธรรม” นี้ มีความหมายที่สำคัญอยู่ ๔ ความหมาย : ความหมายแรก ก็คือ หมายถึงสิ่งทุกอย่าง เรียกว่า สภาวธรรม คือจะเป็นตั้งแต่สิ่งเล็กไม่มีชีวิต จนกระทั่งสิ่งใหญ่ที่สุด จะมองเห็นหรือไม่มองเห็นก็ตาม นั่นคือสิ่งทุกอย่าง. ความหมายที่สอง หมายถึง กฎของมัน กฎของธรรมชาติ ที่เรียกว่า สัจจธรรม ของธรรมชาติ; เรียกว่า สัจจธรรม เป็นต้นว่า กฎไตรลักษณ์ หรือกฎแห่งกรรมต่างๆ. ความหมายที่สาม ก็คือ หมายถึง การปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎของธรรมชาตินั้น เรียกว่า ปฏิบัติธรรม; ส่วนมากก็คือ มรรคมีองค์ ๘. ที่นี้ ความหมายที่สี่ ก็เป็นความหมายที่หมายถึง ผลที่ได้รับจากการปฏิบัติ ตามกฎแห่งธรรมะนั้น; นี้เรียกว่า ปฏิเวธธรรม. มี ๔ ความหมายอย่างนี้ครับ.

ถาม : ก็เห็นได้ว่า ยังจำได้ ยังเข้าใจอย่างถูกต้อง. ที่นี้พูดให้สั้นที่สุด โดยใช้คำพูดให้สั้นที่สุดสำหรับ ๔ ความหมายนี้ จะพูดว่าอะไรละ คุณทอง ให้สั้นที่สุด ๑, ๒, ๓, ๔ ไปเลย?

ตอบ : พูดว่า ๑. คือธรรมชาติ กฎของธรรมชาติ หน้าที่ และผลที่ได้จากธรรมชาติครับ.

ถาม : ทำไมหนึ่งแล้ว มีสี่สี่ละ ว่าใหม่ซี. ๑-๒-๓-๔ ไปซี. ๑. คือธรรมชาติ ๒. คือกฎของธรรมชาติ, ๓. คือหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, ๔. คือผลที่ได้รับตามสมควรแก่หน้าที่, ทั้งสี่อย่างนี้เรียกว่า ธรรม; เมื่อถือเอาภาษาบาลีเป็นหลัก และถือเอาคำบรรยายอธิบายทั้งหลาย ตามที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ของพุทธศาสนาแล้ว, คำว่า “ธรรม” เกิดมีความหมายขึ้นมาเป็น ๔ ความหมาย แยกกันอยู่เป็นชั้น ๆ :-

๑. ความหมายที่ ๑ ตัวธรรมชาติ คือ ปราภฏการณ์ทั้งหลาย; จะเป็นรูปหรือเป็นนามก็ได้, เป็นเหตุเป็นผลก็ได้ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ. นี้เราเรียกว่าตัวธรรมชาติ ก็เรียกว่าธรรม ในฐานะเป็นตัวธรรมชาติ.

๒. ความหมายที่ ๒ ในธรรมชาติทั้งหลาย มีกฎของธรรมชาติประจำอยู่ สิ่งทั้งหลายจึงเป็นไปตามกฎ. แม้ถึงถึงสิ่งที่เรียกว่ากฎ หรือสั่งจะอันนั้น ก็เรียกได้ว่า ธรรมอีกเหมือนกัน ในฐานะที่เป็น กฎของธรรมชาติ.

ถาม : ที่นี้ความหมายที่ ๓. หน้าที่ที่จะต้องประพฤติ กระทำ ตามกฎของธรรมชาติ ได้แก่หน้าที่ของใครละ คุณทอง?

ตอบ : คือหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในโลกนี้ครับ.

ถาม : ผู้ที่อยู่ในโลกนี้ ยังไม่ชัดเจน, คนหรือสัตว์?

ตอบ : ก็หมายทั้งคนและสัตว์ครับ.

ถาม : แล้วทำไมล่ะ?

ตอบ : ต้องหมายถึงต้นไม้ด้วยครับ

ถาม : เอ้า! อย่างนั้น คุณพูดเสียใหม่สิ ว่า ใครล่ะที่จะต้องทำหน้าที่ หรือ
ประพฤติดำเนินหน้าที่? คุณชวน ใคร? คุณล้า ใคร? ใครนึกได้ว่า
มาก่อน?

ตอบ : หมายถึงสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมดในโลกนี้.

นั่นแหละสิ, หมายถึง สิ่งที่มีชีวิตทั้งหมดในโลกนี้ นับตั้งแต่ต้นไม้
ขึ้นไป; ถ้าหากว่าก้อนดิน ก้อนหิน มันมีชีวิตด้วย ก็ต้องเอาด้วย. เคี้ยว
เรายังไม่พิสูจน์กันในข้อนี้ ก็เอาเป็นว่า สิ่งที่มีชีวิตนั้นแหละ มันจะต้อง
ทำหน้าที่; ถ้ามีฉะนั้นแล้ว มันจะต้องตาย. ที่ว่าต้นไม้หมายถึงพืชเล็ก ๆ
ตะไคร่น้ำนิด ๆ ก็ยังได้ มันก็ต้องทำหน้าที่, กระทั่งต้นไม้ต้นโต ๆ ก็ต้องทำ
หน้าที่ ตามที่มันจะต้องทำ มันจึงรอดชีวิตอยู่ได้, นิสัตว์เรวจำจนก็ทำหน้าที่
เห็นอยู่แล้ว. ที่นี้คน หรือมนุษย์ รวมทั้งเทวดาด้วย ก็ต้องทำหน้าที่ ไม่อย่างนั้น
มันต้องตาย; ฉะนั้นส่วนที่เป็นหน้าที่ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องประพฤติกกระทำ เรา
เรียกว่า หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ; เรียกเป็นบาลีสักหน่อย ก็เรียกว่า

ปฏิบัติธรรม. ปฏิบัติ คือสิ่งที่ต้องปฏิบัติ หรือพึงปฏิบัติ; นี่คือ ธรรมในความหมายที่สาม; ในฐานะที่เป็น หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ.

ในความหมายที่ ๔ คือ ผลที่เกิดขึ้นมา; ไม่มีอะไรที่ว่ามันกระทำแล้ว มันจะไม่เกิดผลขึ้นมา. ถ้ากระทำผิด ก็มีผลออกมาไม่พึงปรารถนา, ถ้ากระทำถูก ผลก็ออกมาในลักษณะที่พึงปรารถนา. ส่วนที่เป็นผลอันนี้ เราก็เรียกว่า ธรรม เหมือนกัน ในฐานะที่เป็น ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ. ในระดับสูง เรียกว่า ปฏิเวธธรรม คือผลที่เราได้รู้สึกด้วยจิตใจของเรา. จะทบทวนในแง่ที่ควรสังเกตต่อไปอีกหน่อย :-

๑. คือธรรมชาติ ๒. คือกฎธรรมชาติ ๓. คือหน้าที่ตามกฎหมาย-
ธรรมชาติ ๔. ผลที่เกิดขึ้นตามหน้าที่.

ถาม : ทบทวนข้อที่ ๑ ธรรม คือ ธรรมชาติ เพื่อให้ได้ใจความชัดเจน ไปอีกสักนิดว่า อะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ? คุณทอง ลองยกตัวอย่าง อะไรที่ปรากฏอยู่ในที่ทั่วไปนี้ ที่ไม่ใช่ธรรมชาติ?

ตอบ : สิ่งที่เราเรียกว่า ธรรมชาตินั้น ก็หมายถึงตั้งแต่พื้นดินจนถึงต้นไม้ และ สัตว์ มนุษย์; เหล่านี้ครับ คือธรรมชาติ.

ถาม : เอ้า! ไม่ตรงคำถามแล้ว, ถามว่า อะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ?

ตอบ : ไม่มีอะไรที่จะไม่เป็นธรรมชาติ ครับ.

ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ เคียวคนอื่น ๆ เขาจะไม่เข้าใจ ฉะนั้น จึงย้ำในข้อนี้ว่า ให้ดูให้ถี่ ให้เข้าใจให้ถี่. ตามหลักของพุทธศาสนา

ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ; นั้นมันเลยลงไปถึงว่า ก้อนดิน ก้อนหิน กรวดทราย อะไรก็ตาม มันก็เป็นธรรมชาติ สูงขึ้นมาถึงสิ่งที่มีชีวิต ประเสริฐสุดมันก็เป็นธรรมชาติ, แล้วเลยนั้นออกไป ที่เป็นผลของการปฏิบัติ หรือว่าเป็นอยู่ตามธรรมชาติ ที่เรียกว่า พระนิพพาน ก็ยังเป็นธรรมชาติอยู่นั้นแหละ. นี่จึงมีหลักขึ้นมาว่า พวกสังฆตธรรมทั้งหลาย ก็เป็นธรรมชาติ, พวกอสังฆตธรรมก็เป็นธรรมชาติ เลยไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ. ขอให้เข้าใจเสียที่หนึ่งว่าไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมชาติ; ถ้าไม่เข้าใจข้อนี้แล้ว จะไม่เข้าใจธรรมะได้.

ถาม : ที่นี้ข้อที่ ๒ ที่เรียกว่า กฎของธรรมชาติ นั้นนะ คืออะไร? ให้ตอบให้สั้นที่สุด คืออะไร คุณชวน?

ตอบ : กฎของธรรมชาติ ก็คือ สภาวะที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ครับ.

ถาม : นั่นคือตัวธรรมชาติ. ที่นี้กฎของธรรมชาติคืออะไร คุณทอง?

ตอบ : คือการเปลี่ยนแปลง ครับ.

ถาม : นั่นคือสิ่งที่ธรรมชาติทำให้เป็นไป คือกฎของธรรมชาติทำให้เป็นไป; นั่นคือการเปลี่ยนแปลง. แล้วอะไรคือกฎของธรรมชาติ คุณล้ำ?

ตอบ : คือกฎของอิทัปปัจจยตา.

ถาม : กฎของอิทัปปัจจยตา? กฎของธรรมชาติคืออะไร? คุณก็ออกชื่อมันเท่านั้นเอง ยังไม่ได้บอกว่าเป็นอะไร? คุณประยูร กฎของธรรมชาติคืออะไร?

ตอบ : กฎของพระธรรมชาตินี้ คือพระเจ้า.

ถาม : อย่างนั้นมันไม่มีใครฟังถูก มันเตลิดเบิดเบิงไปไหนก็ไม่รู้.

ตอบ : ก็คือกฎอิทัปปัจจยตา.

ก็ออกชื่ออย่างคุณล้าอีกแล้ว. กฎของธรรมชาตินี้ คือสิ่งที่บังคับธรรมชาตินี้ให้เป็นไป; นี่คือการจะให้มองอย่างนี้. กฎของธรรมชาตินี้ นั่นคือสิ่งที่บังคับธรรมชาตินี้ให้เป็นไปตามกฎนั้น. ตัวธรรมชาตินี้ คือสภาวะธรรมทั้งหลาย: ที่ไหนก็ได้, สังขตะก็ได้, อสังขตะก็ได้. ที่นี้กฎของธรรมชาตินี้คือ สิ่งที่บังคับธรรมชาตินี้ให้เป็นไป. ถ้าสิ่งที่บังคับได้ มันก็เป็นไปตามที่บังคับ; ที่บังคับไม่ได้ มันก็ยืนอยู่ สำหรับต้านทานกฎธรรมชาตินี้. ถ้าว่า อสังขตะ ไม่เปลี่ยนแปลง ยังคงอยู่ มันก็เพราะกฎของธรรมชาตินี้อันหนึ่งที่ทำให้ อสังขตะนี้ยังคงอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง. ส่วนพวกสังขตะทั้งหลาย ก็เปลี่ยนแปลงอย่างไหลเชี่ยวเป็นเกลียวไปเลย. ฉะนั้นเราจึงพูดได้ว่า กฎของธรรมชาตินี้คือสิ่งที่บังคับธรรมชาตินี้ให้เป็นไป; เป็นไป ในลักษณะเปลี่ยนแปลงก็ได้, เป็นไป ในลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงเลยก็ได้ เรียกว่า มันอยู่ก็แล้วกัน.

ถาม : กฎของธรรมชาตินี้อะไรปฏิบัติได้? อะไรหรือใครก็ตาม ปฏิบัติได้? ยกตัวอย่างดูซิ ใครบ้าง? หรืออะไรบ้าง ที่มันปฏิบัติต่อกฎของธรรมชาตินี้ได้ ยกตัวอย่างมาดูซิ?

ตอบ : ไม่มีตัวอย่าง ครับ.

ถาม : ไม่มีตัวอย่างหรือ? คุณทอง?

ตอบ : ก็ไม่มีใครที่จะปฏิเสธได้ ครับ.

ไม่มีใคร ไม่มีอะไร ที่จะปฏิเสธกฎของธรรมชาติได้; ก้อนหิน
แท่งๆ ก็ยังปฏิเสธกฎของธรรมชาติไม่ได้: มันมาอยู่ที่นั่นก็ตามกฎของธรรมชาติ,
มันจะสลายไป ก็ไปตามกฎของธรรมชาติ. ข้อนี้ไม่ต้องพูดถึงสิ่งที่มันมีชีวิต
มีความรู้สึก มันไปตามกฎของธรรมชาติอย่างรุนแรง อย่างที่ไม่ปฏิเสธได้.

ถาม : ที่ข้อที่ ๓ ที่ว่าหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ. หน้าที่ตามกฎของ
ธรรมชาติ นี่คืออะไร? ระวังจะเหมือนข้อที่ ๒ อีกนะ หน้าที่ตามกฎ
ของธรรมชาตินั้น คืออะไร, คุณประยูร?

ตอบ : คือการปฏิบัติไปตามกฎของธรรมชาติของมัน คือถ้าปฏิบัติไปในทาง
ที่ถูก มันก็เปลี่ยนไปในทางถูก; ถ้าปฏิบัติไปในทางที่ผิด มันก็
เปลี่ยนไปในทางที่ผิด.

ถาม : เอ้า! มันฟุ่มเฟือยด้วยคำพูดนัก คุณทองตอบใหม่ ให้สั้นที่สุด ว่า
หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คืออะไร? มันง่าย ๆ ตอบอย่างความรู้สึก
อย่างเด็ดๆ บ้างซิ, ว่าหน้าที่ตามกฎของธรรมชาตินั้นมันคืออะไร?

ตอบ : หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คือ การกิน การถ่าย.

ถาม : เกล็ดเบ็ดเบิ่งไปไหนไม่รู้ สรุปเอาแต่ใจความซิ ว่าหน้าที่ตามกฎ
ของธรรมชาตินั้นคืออะไร?

ตอบ : หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ คือการกระทำ ครับ, คือต้องกระทำ.

คือความที่ต้องกระทำ หรืออะไร ก็พูดให้มันชัดลงไป ว่าความที่มันต้องกระทำ และไม่กระทำไม่ได้. ในที่นี้หน้าที่นั้นคือ สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้; ถ้าหลีกเลี่ยงแล้วเป็นตายแน่; ฉะนั้น หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ ก็คือ สิ่งที่มีชีวิตจะต้องทำ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นับตั้งแต่การหากิน การกิน การนอน การอะไรทุกอย่าง จนกระทั่งเรื่องทางจิต ทางใจ เขาก็ต้องทำให้มันถูกต้อง จึงจะมีความสุข.

ถาม : หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาตินี้ ใครจะหลีกเลี่ยงได้ นึกเห็นไหม? ลองยกตัวอย่างซิ ใครหลีกเลี่ยงหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติได้ คุณทอง?

ตอบ : ไม่มีครับ.

ให้มันแน่ลงไปว่า มันไม่มี; แล้วคนอื่นเขาก็จะได้พลอยเข้าใจสังเกตเห็น: แล้วหน้าที่ชนิดไหนที่ใครก็หลีกเลี่ยงได้; เมื่อหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ แล้วก็ หน้าที่ชนิดไหนบ้างที่เราอยากจะหลีกเลี่ยงบ้างก็ได้, คุณประยูร. เอ๊ะ, ทำไมไม่ตอบอย่างเด็กๆ ละ ว่า คือหน้าที่ที่ไม่ใช่กฎหมายของธรรมชาติ, มันก็เป็นหน้าที่ ที่ไม่ใช่ตามกฎหมายของธรรมชาติ. นี้เราจะล้อเล่นก็ได้ จะหลีกเลี่ยงเสียบ้างก็ได้; เพราะฉะนั้นพูดได้ว่า หน้าที่ตามกฎหมายธรรมชาตินี้ คือสิ่งที่ชีวิตทั้งหลายหลีกเลี่ยงไม่ได้.

มาถึงข้อที่ ๔ ว่า ผลที่เกิดขึ้นตามกฎหมายของธรรมชาติ, ผลที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ ก็มันต่อมาจากว่า หน้าที่นี้

เราได้ปฏิบัติแล้วตามกฎหมายของธรรมชาติ; ที่นี้ผลมันเกิดขึ้นมาจากหน้าที่นั้น มันก็ยังคงตรงตามกฎหมายของธรรมชาติอยู่นั่นเอง แล้วแต่ว่า ปฏิบัติถูกหรือปฏิบัติผิด.

ถาม : การที่เกิดผลตรงตามกฎหมายของธรรมชาตินี้ ใครแก้ไขได้ คุณทอง? ใครจะแก้ไขได้ ผลที่เกิดขึ้นนี้?

ตอบ : ไม่มีใครแก้ไขได้ครับ.

ถาม : เพราะฉะนั้นทำไมจะมาเถียงกันว่า ทำดีไม่ได้ดี, ทำชั่วได้ดี ทำดีได้ชั่วนี้? ทำไมเรามันจึงมาเถียงกันอย่างนี้ล่ะ?

ตอบ : นั่นก็เพราะเข้าใจผิด ครับ.

มันมีอะไรอยู่บางอย่าง ที่ทำให้เกิดความเข้าใจผิด : เขาไปหลงในคำพูด หลงในการบัญญัติเฉพาะกรณี หรือไปหลงเอาปฏิกริยา พลอยได้อะไรมาเป็นของจริง ตัวจริง; ฉะนั้นขอให้ถือไว้เป็นหลักตายตัวว่า ผลจะเกิดขึ้นตรงตามกฎหมายของธรรมชาติเสมอไป. แต่เรื่องนี้ถ้ายังสงสัย มันต้องไว้พูดกันคราวอื่น เพราะมันยืดยาวนัก. ขอให้เป็นแต่เพียงว่า ถ้าผลเกิดขึ้นจากหน้าที่แล้ว มันต้องตรงตามกฎหมายของธรรมชาติ ไม่มีใครแก้ไขได้; เช่น จะแก้ไขให้ผลของการทำดี ออกมาเป็นความชั่ว ให้ผลของการทำความชั่ว ออกมาเป็นความดี อย่างนี้ไม่มีใครแก้ไขได้.

ฉะนั้น เราจึงได้ความหมายของคำว่า ธรรม นั้น ๔ ประการ ว่า ธรรมชาติก็เรียกว่า ธรรม, กฎของธรรมชาติก็เรียกว่า ธรรม, หน้าที่ตามกฎหมาย

ของธรรมชาติ ก็เรียกว่า ธรรม, ผลที่เกิดขึ้นจากหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ ก็เรียกว่า ธรรม, นี่ถ้ารู้ธรรมจริงๆ ต้องรู้ ๔ ประการนี้.

ถาม : เคี้ยวนี้ คนทั่วไปรู้จักธรรมในความหมาย ๔ ประการนี้หรือเปล่า คุณทอง? คุณกล่าวพูดจริงๆ ดี ฉะนั้นต้องถามคุณ.

ตอบ : คนไม่เข้าใจตามนี้ ครับ.

ถาม : ไม่เข้าใจตามนี้ แล้วเข้าใจอย่างไร? เข้าใจว่า ธรรมะ นะคืออะไร?

ตอบ : เข้าใจเพียงว่า ธรรมะ คือ เพียงแต่เป็นสิ่งที่ดี ๆ ชั่ว ๆ เท่านั้น ครับ.

นั่นจึงรู้จัก ธรรมะ น้อยเกินไป จึงไม่เอาธรรมะมาใช้เป็นประโยชน์ได้, และไม่เพียงพอ ที่จะเอามาใช้ในเรื่อง อันเกี่ยวพันกันอย่างยุ่งเหยิงซับซ้อน ของสิ่งที่เรียกว่าการเมือง.

เราได้พูดกันขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อไม่นานนักนี้ ที่สรุปเอาความหมายของคำว่าธรรมะมา ๔ ประการ ในลักษณะอย่างนี้ ทั้งๆ ที่มันมีอยู่ในพระบาลีตั้งพันกว่าปี, สองพันปีมาแล้ว, สองพันกว่าปีมาแล้ว มันก็ไม่เอามาพูดกัน. ที่เราเอามาพูดนี้ ก็เพื่อช่วยให้จับเอาความหมายได้ทันที ในความหมายทั้งหมดของสิ่งที่เรียกว่า ธรรม. พอได้เป็นความหมายขึ้นมา ๔ อย่าง เหล่านี้แล้ว; ฟังระว่างตั้งใจมองเห็นให้ชัดเจน ให้มันเห็นเป็น ๔ อย่าง อย่างนี้จริงๆ. ประเดี๋ยวเราก็ได้เห็นชัดทีเดียวว่า มันเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง.

เอาละ, เมื่อเข้าใจความหมายของคำว่า ธรรม คือ; หรือว่า ธรรม มี ๔ ความหมายอย่างนั้นแล้ว เราก็จะ ดูความที่สัมพันธ์เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง.

การเมืองเกี่ยวข้องกับธรรมะอย่างเต็มที่.

สิ่งที่เรียกว่า การเมือง เกี่ยวข้องกันอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า ธรรม อย่าง แน่นแฟ้น แล้วยังเต็มที่ หรืออย่างทั้งหมดเลย.

ถาม : เอ้า, เกี่ยวจะเพื่อน; ตั้งต้นใหม่ว่า สิ่งทีเรียกว่า การเมืองนั้น คืออะไร คุณทอง? สิ่งทีเรียกว่าการเมืองโดยความหมายที่สั้นที่สุด รักกมุทีสุดนะ มันคืออะไร?

ตอบ : คือ ระเบียบปฏิบัติในการที่จะทำให้อันอยู่กันด้วยความสงบสุข ครับ.

ถาม : คือระเบียบปฏิบัติที่ต้องให้คนก็คนละ ที่อยู่กันด้วยความสะดวก; ต้อง หมายความว่า มากคน, แล้วยังมากไม่มีจำกัดเสียด้วย. ระเบียบ ปฏิบัติที่ให้อันจำนวนมาก อยู่กันเป็นผาสุก นี้เราจะเรียกว่าการเมือง. ระเบียบปฏิบัติให้อันอยู่กันเป็นผาสุกนี้จำเป็นไหม คุณทอง?

ตอบ : จำเป็น ครับ.

ถาม : จำเป็นก็มากน้อย?

ตอบ : จำเป็นอยู่เป็นอย่างมากเหมือนกัน ครับ.

ถาม : ยังเหลืออยู่อีกหรือ, ยังไม่ใช่ทั้งหมดหรือ?

ตอบ : ครับ, เพราะว่าส่วนที่เหนือไปกว่ากฎหมายหรือระเบียบนั้น ต้องเป็นกฎธรรมชาติครับ. ผมคิดอย่างนั้น.

ถาม : หน้าที่ ทางการเมืองนั้นคือ สิ่งที่คุณต้องช่วยกัน กระทำให้คนจำนวนมากอยู่กันเป็นผาสุก แล้วก็เรียกว่า จำเป็นนะ. ที่นี้อยากจะถามว่า จำเป็นก็มากน้อย? จำเป็นทั้ง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ หรือว่า จำเป็นไม่ถึง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ยังขยักไว้ได้บ้างล่ะ? ถามอย่างนั้นนะ การที่จะต้องทำให้คนอยู่กันเป็นผาสุก นี้เรียกว่าจำเป็นทั้ง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ หรือว่าจำเป็นไม่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เหลือขยักไว้บ้างก็ได้; แล้วก็อยากจะทราบว่ามันคืออะไร คุณประยูร? จำเป็นก็มากน้อย?

ตอบ : มีความจำเป็นทั้ง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ของการเมืองแหละครับ.

ถาม : ของอะไรนะ?

ตอบ : ของระเบียบการปฏิบัติกัน.

ถาม : ต้องเรียกว่า มีความจำเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ของความจำเป็น. แล้วการที่ทำงานนี้เป็นหน้าที่หรือเปล่า? เป็นหน้าที่ของมนุษย์หรือเปล่า คุณทอง?

ตอบ : เป็นหน้าที่ครับ.

ถาม : ถ้าเมื่อมันเป็นหน้าที่ แล้วมันจัดเป็นธรรมะข้อไหน? คุณชวน มันจัดเป็นธรรมะในความหมายไหน?

ตอบ : ในความหมายว่าการปฏิบัติ ครับ.

ถาม : ในความหมายไหนที่ ๑ หรือที่ ๒ หรือที่ ๓ คุณว่าอย่างนั้นเออะ?

ตอบ : ที่ ๓ ครับ.

ถาม : ในความหมายที่ ๓; เมื่อมันจำเป็น มันเป็นหน้าที่ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้; เพราะฉะนั้นการเมืองจึงกลายเป็น ธรรมะ ในความหมายที่ ๓. ความหมายที่ ๓ ว่าอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : ความหมายที่ ๓ หมายถึง สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ ไม่ปฏิบัติไม่ได้.

ความหมายที่ ๓ คือหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ อย่างไม่ยกเว้น ฉะนั้นการเมืองก็คือหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ตามกฎของธรรมชาติ; หน้าที่อย่างนี้เราเรียกว่า ธรรมในความหมายที่ ๓.

ถาม : ที่นี้การปฏิบัติธรรมในความหมายที่ ๓ นี้ เพื่อให้มันถูกต้องตามความหมายของธรรม ในความหมายไหน? เพื่อให้มันถูกต้องตามความหมายของธรรม ในความหมายไหน คุณทอง?

ตอบ : ตามความหมายที่ ๒.

ถาม : ตามความหมายที่ ๒. คุณคึกฤทธิ์ มันจะต้องปฏิบัติอย่างนั้น ก็เพื่อให้มันถูกต้องตามความหมายของธรรม ในความหมายที่ ๒ ที่เรียกว่าอะไร?

ตอบ : กฎของธรรมชาติ ครับ.

ถาม : ที่เรียกว่ากฎของธรรมชาติ. ที่เป็นอย่างนั้นเพราะเหตุอะไร? ที่เป็น
อย่างนั้นหรือต้องเป็นอย่างนั้นเพราะเหตุอะไร? คุณชวน?

ตอบ : เพื่อผลของการปฏิบัติธรรม ครับ.

ถาม : เอาผลอย่างนั้นไว้ทีหลัง; เพราะเหตุใดจึงต้องทำอย่างนั้น ไม่ทำไม่ได้
เพราะเหตุอะไร?

ตอบ : เพราะเหตุที่กฎมันถูกต้อง.

ถาม : เพราะเหตุอะไร คุณทอง?

ตอบ : ก็เพราะเหตุของธรรมชาติ ครับ.

ถาม : เอ้า, ยังฟังไม่ออกนัก คุณประยูร?

ตอบ : เพราะกฎของธรรมชาติ มันเป็นที่บังคับให้ธรรมชาติเป็นไป ครับ;
ฉะนั้นต้องทำไปตามกฎอันเป็นธรรมในความหมายที่ ๒.

เพราะว่า คนหรือต้นไม้ หรืออะไรก็ตาม นั้นมันคือธรรมชาติตาม
ความหมายที่ ๑; เพราะสิ่งทั้งหลายที่เป็นคนก็ดี เป็นสัตว์ก็ดี เป็นต้นไม้ก็ดี
นั้น คือธรรมชาติตามความหมายที่ ๑. ฉะนั้นจึงเป็นไปตามกฎ หรือต้องเป็นไป
ตามกฎ, ครั้นคนหรือสิ่งที่มีชีวิตประพฤติกฎต้องตามกฎนั้นแล้ว จะได้ผลตาม
ความหมายของธรรม ในความหมายที่ ๔ เห็นไหม; มันก็จะแยกได้เป็น ๔ ข้อ
หรือ ๔ บรรทัด.

ทบทวนดูอีกที ว่า การเมืองคือธรรมในความหมายที่ ๓; ไม่เข้าใจก็ตามเสีย แยกเสีย. การเมืองคือสิ่งที่เรียกว่า ธรรม ในความหมายที่ ๓ คือหน้าที่. ที่นี้กว่าเพื่อให้ถูกต้องตามธรรมในความหมายที่ ๒ คือกฎของธรรมชาติ, แล้วกว่า เพราะว่าทั้งคน ทั้งสัตว์นั้นมันคือ ธรรมในความหมายที่ ๑ คือเป็นตัวธรรมชาติ. เมื่อเป็นตัวธรรมชาติ มันก็หนีกฎธรรมชาติไปไม่พ้น. ที่นี้เมื่อ ปฏิบัติแล้ว มันก็จะ ได้ผล ตามความหมายของคำว่า ธรรม ในความหมายที่ ๔ คือผลที่เกิดมาจากการปฏิบัติหน้าที่.

นี่เราจึงเห็นได้ว่า สิ่งที่เรียกว่า การเมืองนั้น เกี่ยวพันกันอยู่ กับธรรมใน ๔ ความหมายอย่างสนิทแน่นแฟ้น, เข้าเกลียวกันอย่างที่ แยกออกจากกันไม่ได้ : การเมืองคือธรรมในความหมายที่ ๓ ทำให้ถูกต้องตามธรรมในความหมายที่ ๒; เพราะว่า ทั้งหมดนั้นมันเป็นธรรมในความหมายที่ ๑. และเมื่อทำแล้ว มันก็ได้ผลตามความหมายที่ ๔ ของคำว่า ธรรม เลยแยกกันไม่ออก. นี่ธรรมะกับการเมืองตามความจริงของธรรมชาติ มันเป็นเรื่องที่ผูกพันกันอยู่อย่างนี้ อย่างที่แยกกันไม่ออก.

เอ้า, สรุปเสียให้ชัดเจนว่า ธรรมใน ๔ ความหมายนั้น เกี่ยวพันกันอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าการเมือง ในลักษณะ ๔ โดยที่แยกกันไม่ออก; มันก็พอจะ แก้อสงสัยไปได้มากที่สุดว่าทำไมเราจึงต้องพูดกันว่า ธรรมะกับการเมือง? เพราะมันแยกกันไม่ออก; ถ้ามันถึงถึง การเมืองที่ถูกต้องแล้ว มันก็คือ ธรรมะนั่นเอง.

....

....

....

....

“ธรรม” ในความหมายอย่างอื่น.

ที่นี้จะมองกันในทางอีกทางหนึ่ง คือธรรมะในความหมายอย่างอื่น. สิ่งที่เราเรียกว่า ธรรมะในความหมายอย่างอื่น, หรือมีวิธีพูดอย่างอื่น นอกจาก ๔ ความหมายนั้นแล้ว ก็ยังมีอยู่อีกหลายชื่อ หลายนาม หรือมีวิธีพูดได้หลายวิธี.

ถาม : ธรรมะในชื่ออย่างอื่น ในความหมายอย่างอื่น หรือในคำอย่างอื่น มีอะไรบ้าง? คุณทองนิกได้อะไรที่กว่ามา? ธรรมะเรียกกันในเรื่องอย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่การเมืองนะ เรียกชื่ออะไรได้บ้าง? หรือในความหมายอะไรได้บ้าง?

ตอบ : ธรรมะที่มีชื่ออย่างอื่น หมายถึง ศีลธรรม คือการทำ ความประพฤติ ครับ.

ถาม : อะไรอีก? คำเดียวเท่านั้นหรือ ตัวอย่างมันเยอะเยอะไปหมด อะไรอีก? อะไรบ้างคุณประยูร?

ตอบ : ธรรมะมีอยู่ในรูปของวัฒนธรรม ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี แล้วก็ในกฎหมาย.

ถาม : เห็นไหมไม่เคยนึกไว้ก่อน เห็นไหมมันนึกไม่ออก แล้วมันไม่เป็นระเบียบ. คุณชวนในชื่ออะไรบ้าง? ในความหมายอะไรบ้าง?

ตอบ : นึกไม่ได้ครับ. ผมก็นึกๆมา.

ถาม : เอ้า, เผื่อคุณเล่าจะนึกออกแปลกออกไป?

ตอบ : ก็มีอยู่ในการปกครอง ในการศึกษา.

ถาม : เอ้า, คุณทองอีกทีหนึ่ง เผื่อจะนี้กรวยยอด ในชื่ออย่างอื่น ในความหมายอย่างอื่น อะไรบ้าง?

ตอบ : ยังนึกไม่ออก ที่แปลกไปกว่าที่ได้ตอบมาแล้วครับ.

ถาม : นี่แหละ ชีส้ม เพราะว่าเรื่องนี้ได้พูดกันหลายครั้งแล้วเหมือนกันว่า อะไรๆ ก็ล้วนแต่เป็นศีลธรรม ก็คือเป็นธรรมนั่นเอง แม้กระทั่งว่าการสงครามก็เป็นศีลธรรม เคยพูดไหม? เคยพูดหรือเปล่า?

ตอบ : เคยพูด ครับ

ก็เคยพูด แล้วตอนนั้นก็พูดกันมาก ว่า ไม่มีอะไรที่มีใช้ศีลธรรม เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่ทำไปเพื่อให้เกิดความปรกติทั้งนั้น. เออละ, ที่ศีลธรรมในความหมายอื่น หรือชื่อเรียกอย่างอื่น มีอะไรบ้าง ก็ควรจะหยิบขึ้นมาพิจารณาดู; แล้วในที่สุดจะชี้ให้เห็นว่า ล้วนแต่เนื่องกับการเมือง.

ถาม : ธรรมะในความหมายอย่างอื่น เช่น ศีลธรรม. ศีลธรรม แปลว่า สิ่งที่ทำความปรกติ. ศีลธรรมนี้ก็เป็นชั้นๆ ไป แล้วจะได้สักกี่ชั้น ก็ของใครบ้าง? มันจะได้สักกี่ชั้น คุณทอง? คุณประยูร?

ตอบ : ได้ ๔ ชั้น ครับ ๑. ศีลธรรมของวัตถุที่ไม่มีชีวิต. ๒. ศีลธรรมของตัวกาย กายภายนอก. ๓. ลึกเข้าไป ศีลธรรมของจิต. แล้วขั้นต่อไป ๔. ศีลธรรมของวิมูฏฐาน ครับ.

๑. ธรรมในข้ออื่น คอคำว่า “ศีลธรรม”.

นั้น ยังจำได้อยู่; ซึ่งเราเคยแยกกันอย่างนั้น อย่างละเอียด. สิ่งใดที่อาจจะทำให้ปรกติได้ สิ่งนั้นย่อมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า ศีลธรรม คือ การกระทำเพื่อให้เกิดปรกติ. เดี่ยวนี้จะเอาเฉพาะที่เกี่ยวกับมนุษย์; ยกเว้นพวกวัตถุเสีย เพราะว่าเข้าใจยากอยู่ แล้วคนทั่วไปก็ไม่เคยมองเห็น ไม่เคยสนใจ เอาไว้พูดกันอย่างเรื่องลึกลับ.

เรื่องธรรมทาสาณัญ ในหมู่คนเราแล้วก็ ศีลธรรม นั้นมันก็พอจะพูดได้เป็น ๓ ระดับ คือ ของคนแต่ละคน คนหนึ่งๆ, แล้วก็ ของสังคม ที่ผูกพันกันเป็นหมู่ย่อยๆ เรียกว่าสังคมหนึ่งๆ, แล้วก็ ศีลธรรมของโลกทั้งโลก ซึ่งในบางโอกาส และบางกรณี เราก็มักพูดได้เหมือนกัน เช่นว่า เดี่ยวนี้ทั้งโลกไม่มีศีลธรรม หรือทั้งโลกมีศีลธรรมเสื่อมในขั้นนั้นขั้นนี้ มันก็พูดได้.

ศีลธรรมของบุคคลแต่ละบุคคล, มันก็เนื่องกับการเมือง, ของสังคมก็เนื่องกับการเมือง, ของคนทั้งโลก ของโลกทั้งโลก มันก็เนื่องกับการเมือง; เพราะการเมืองมันก็ต้องทำให้เกิดความสงบ แล้วศีลธรรมก็คือตัวการทำความสงบ.

ถาม : ถ้าคนแต่ละคนมีศีลธรรม; คุณทอง ฟังให้ดี, ถ้าคนแต่ละคนมันมีศีลธรรม แล้วมันเนื่องกับการเมืองของโลกอย่างไรบ้าง?

ตอบ : ถ้าคนแต่ละคนมีศีลธรรม บุคคลก็เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้นๆ หากว่าหน่วยแต่ละหน่วยของสังคมมีความปกติ มีความสงบ มีศีลธรรม

ก็หมายถึงสังคมนั้นย่อมจะต้องมีความปรกติ มีศีลธรรมด้วย. เมื่อสังคมแต่ละสังคมมีปรกติ มีศีลธรรม มีความสงบสุข กันทุกๆ สังคม หรือทุกประเทศแล้ว ก็ย่อมทำให้โลกนี้มีความสงบ.

พูดเป็นขั้นตอน แยกแยะออกไปมาก ก็พูดอย่างนั้นได้. ที่นี้พูดรวบรัดก็พูดว่า เมื่อแต่ละคนมันมีศีลธรรมดี มันก็เนื่องถึงการเมืองของโลกคือว่า โลกมันหมดปัญหาทางการเมือง. คนที่ฟังไม่ถูก หรือไม่เคยฟัง จะไม่เข้าใจ แล้วก็แย้ง; แต่พวกเราก็พอจะรู้อันได้ ก็คือว่าถ้า คนแต่ละคนมันมีศีลธรรมดี การเมืองของโลก จะหมดปัญหา; คือเรามีพลเมืองดี มีพ่อค้าดี มีชาวนาดี มีสภาผู้แทนดี มีรัฐบาลดี มีนักเศรษฐกิจดี มีการทหารดี มีอะไรดี; เพราะว่าทุกคนมันมีศีลธรรม การเมืองของโลกมันก็หมดปัญหา.

เมื่อเราเข้าไปที่สังคม เอาที่หน่วยของสังคม คือคนแต่ละคน มันก็ยังเป็นอย่างนั้นเสียแล้ว; ที่นี้ถ้าว่า แต่ละคนมันมีศีลธรรมดี สังคมนั้นมันก็ดี โลกนั้นมันก็ดี. ถ้าแต่ละคนมีศีลธรรมดีบ้าง ไม่ดีบ้าง แต่ดีเป็นส่วนใหญ่แล้วก็พอจะเรียกได้ว่า สังคมนั้นดี; เพราะที่เลวมันไม่กี่คน สังคมหมุ่นนี้เป็นสังคมที่มีศีลธรรมอยู่. นี้เรื่องของโลกก็เหมือนกัน แม้ว่าสังคมบางสังคมมันยังจะเลวอยู่; แต่สังคมส่วนมากมันดี ก็เรียกว่า โลกนี้มันยังมีศีลธรรมดี. ธรรมะในชื่ออย่างอื่น คือคำว่า ศีลธรรม จำเป็นแก่การเมืองของโลก เพราะมันเนื่องกันอยู่.

๒. ธรรมในข้อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี, วัฒนธรรม.

ธรรมะในข้ออย่างอื่น นอกจากศีลธรรม ยังมีว่าขนบธรรมเนียม หรือว่า ประเพณี หรืออะไรที่มันคล้ายกัน.

ข้อนี้เราเล็งถึงสิ่งที่นำมาประพาศกันอยู่ จนเคยชินเป็นนิสัยของบุคคลหรือของหมู่บุคคล กระทั่งมันซึมอยู่ในสายเลือด เช่นชนชาตินี้ หรือหมู่ชน มีวัฒนธรรมดี มาแต่กำเนิดในสายเลือดของบิดา มารดา ออกมาเป็นลูกหลาน; อย่างนี้เรียกว่าวัฒนธรรม ที่มีอยู่ในสายเลือด คือพอลอดค้อออกมา มันก็เวดล้อม อยู่แต่ในวัฒนธรรมที่ดี. เต็มมันก็เต็มที เพราะว่าในสายเลือดมันก็ดี การอบรมเวดล้อมที่หลังมันก็ดี มันก็ดีไปหมด; นั่นอันนิสัยของวัฒนธรรมมันเป็น อย่างนั้น.

ขนบธรรมเนียมประเพณี ก็มุ่งหมายอย่างนั้น เมื่อของเขายังถูกต้องคืออยู่ มันก็มีแต่ส่วนดี ไม่มีส่วนเสีย ไม่มีมมมาย; ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่มมมายนี้เพิ่มทีหลัง. เพราะเหตุว่าที่แรกก็มีศีลธรรม; ที่นี้เอาศีลธรรม มาประพาศจนชินเป็นนิสัย อยู่ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน ก็เลย เรียกว่า ประเพณี ขนบธรรมเนียม หรือว่าวัฒนธรรม เป็นต้น.

ฉะนั้นถ้าเรามีวัฒนธรรมดี บ้านเมืองนี้ก็เต็มไปด้วยความถูกต้อง; ที่นี้ การเมืองมันก็ดี, การเมืองระบอบโลกมันก็ดี ถ้าคนในโลกแต่ละคนมันมี วัฒนธรรมดี.

๓. ธรรมในข้อ การปกครอง, เศรษฐกิจ, สงคราม ฯลฯ

ที่นี้คุยต่อไปถึงข้ออื่น เช่นว่า การปกครอง การเศรษฐกิจ เป็นต้น กระทั่ง การสงคราม เป็นที่สุด ซึ่งไม่ค่อยมีใครจะเชื่อ ว่าแม้ สงครามก็คือ ศีลธรรม, ถ้าเขากระทำอย่างถูกต้อง.

เอ้า, คุยที่การปกครองก่อน. การปกครองนี้ก็คล้ายกับการเมือง; ความหมายคล้ายกับการเมือง คือ จัด หรือทำให้มันมีสันติสุข. แต่ว่าการปกครองนี้ เราจะเล็งไปถึงการเล่นงานคนที่มันหัวข้อ หัวค้ำน มันไม่เชื่อฟัง มันเป็นอันธพาล มันเกเรนี้ มันจึงต้องมีระบบอันหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า ระบบการบีบบังคับ หรือปกครอง มันไม่ได้เชื่อเชิญชักชวนกันทำตามสบายใจ เหมือนระบบการเมือง: แต่ถึงอย่างนั้น การปกครองมันก็ยังเป็นศีลธรรม อยู่ นั่นแหละ เป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ คือจะต้องปกครอง. ถ้ามีการปกครองดี ก็มีศีลธรรมดี;

ถาม : นี่มีธรรมในความหมายไหนละ คุณทอง, ถ้าบ้านเมืองประเทศของเรา มีการปกครองดี นั่นมันเป็นธรรมะในความหมายไหน ที่ ๑ หรือที่ ๒ หรือที่ ๓ หรือที่ ๔?

ตอบ : ในความหมายที่ ๔ ครับ.

ถาม : ที่ ๔ อย่างไร? ถ้ามีการปกครองดี ความหมายไหน?

ตอบ : ในความหมายที่ ๒ ครับ.

ถาม : ที่ ๒ คือกฎของธรรมชาติ ซิ. ความหมายไหน คุณประยูร?

ตอบ : ความหมายที่ข้อปฏิบัติคือความหมายประการที่ ๓ ครับ.

ความหมายที่ ๓! ถ้าบ้านเมืองของเรามีศีลธรรมดี เราก็เรียกว่า มีธรรมะในความหมายที่ ๓ คือปฏิบัติหน้าที่ของตนไม่บกพร่อง; ความหมายที่ ๔ คือ ผลนั้นย่อมจะตามมาเอง.

ถาม : การเศรษฐกิจ การค้า การอุตสาหกรรม อะไรบ้าง ว่าเป็น ศีลธรรมได้อย่างไร? ตอบให้สั้นที่สุด ระบบเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ที่มันเนื่องกันอยู่นี้ มันเป็นศีลธรรมได้อย่างไร คุณทอง?

ตอบ : การเศรษฐกิจ สิ่งนี้ทำไปก็เพื่อความปรกติสุขของสังคมนั้น เหมือนกันครับ. เพราะว่า ย่อมจะไม่มีใครมุ่งไปเอาส่วนเกินจากที่ตนควรจะได้; เช่นว่า พ่อค้าไม่เอากำไรจนเกินควรไป, เอาแต่ส่วนที่ตนควรจะได้ จะทำให้มีความสงบได้เหมือนกัน ครับ.

ถาม : เอ้า, ตอบให้รวบรัดอีกทีหนึ่งว่า เศรษฐกิจ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม กสิกรรม อะไรก็ตามนี้ มันเป็นศีลธรรมอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : การเศรษฐกิจก็คือการที่จะให้ประชาชนนั้น อยู่เป็นสุข โดยมีรายได้ คือใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้ให้มากที่สุด; ก็มันเป็นเรื่องของการทำความปรกติให้แก่คน ๆ นั้น ก็เป็นเรื่องเดียวกันกับศีลธรรม ครับ ตามความหมายเดิมของเศรษฐกิจ จริง ๆ.

ถาม : เอ้า, ก็ตอบไปให้หมดซิ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมเล่า?

ตอบ : พาณิชยกรรม คือการค้าขาย, การค้าขาย ความมุ่งหมาย ก็เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้ากัน โดยใช้เงินเป็นตัวกลาง. ในการค้าขาย หรือ โดยใช้เงินเป็นตัวกลาง ก็เพื่อความสะดวก ผลสุดท้าย ก็เพื่อความสะดวก เพื่อความสงบสุข ของประชาชนอีกเช่นเดียวกัน; เพราะคนคนหนึ่ง จะมีของทุกอย่างไม่ได้ ก็ต้องมีการแลกเปลี่ยนกันโดยระบบของการพาณิชย์ นั่นเป็นตามความหมายของการค้าที่จริง ๆ.

ถาม : คุณชวน มันเป็นศีลธรรมอย่างไร การอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เศรษฐกิจ อย่างนี้?

ตอบ : ถ้าการเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้เนื่องอยู่ด้วยธรรมแล้ว ก็จะทำให้มีศีลธรรม ครับ.

ถาม : นั่นแหละ มันเป็นศีลธรรมได้อย่างไร? ก็ทำให้เกิดความปรกติสุขได้อย่างไร?

ตอบ : ก็ในเมื่อทุกคนมีพร้อมในสิ่งเหล่านั้นแล้ว ไม่เอารัตเอาเปรียบกัน ไม่คดไม่โกงกัน ก็ทุกคนจะมีความสุข ครับ; เมื่อทุกคนมีความสุข ก็หมายความว่าศีลธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว.

นี่มันเป็นที่รู้พิเศษออกไปอีกแขนงหนึ่ง ซึ่งควรจะสนใจด้วยเหมือนกัน, และจะเข้าใจได้ง่าย โดยเรามองกลับกันว่า ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านั้นอะไรจะเกิดขึ้น. ถ้าไม่มีระบบเศรษฐกิจที่ดี พาณิชยกรรมที่ดี อะไรๆ เหล่านี้ที่ดี แล้วก็มันอาจจะอะไรเกิดขึ้น คือมันยุ่งยากลำบาก; แต่พอมันมีสิ่งเหล่านั้นมันก็กลายเป็นแบ่งหน้าที่กันทำ มันก็ทำได้ดีสำหรับความมีปรกติสุข.

อย่างพ่อค้า ก็ให้ความสะดวก แก่การที่จะแลกเปลี่ยนสิ่งของที่จำเป็น ระหว่างกันและกัน อย่างนี้ คนก็ได้รับความสะดวก และสบาย; แล้วพ่อค้า ก็คิดเอาค่าเหนื่อย ค่าบ่วยการ แต่พอสมควร. อย่างนี้ก็เรียกว่า มีพาณิชย์กรรมที่ดี ก็ไม่สร้างความเดือดร้อนขึ้น เพราะมีศีลธรรม, นี่จึงเป็นศีลธรรม คือ ทำความปรกติ หรือความสงบสุข. แต่ถ้าพ่อค้าเกิดไปขูขริศเอาเปรียบ ไม่มีประมาณขึ้นมา มันก็กลายเป็น ไม่มีศีลธรรม มันก็เลยไม่มีปรกติสุข.

การเศรษฐกิจ ก็เหมือนอย่างนั้นแหละ, *การกสิกรรม* ก็อย่างนั้นแหละ มันมีส่วนหนึ่งที่จะแบ่งเฉลี่ยกันไป สำหรับให้แต่ละฝ่ายนั้นกระทำเพื่อเกิดความปรกติสุข. แต่จะปรกติสุขต่อเมื่อแต่ละฝ่าย แต่ละคน ทำถูกต้องตามเจตนาของสิ่งนั้น คือทำเพื่อปรกติสุข ฉะนั้นเราจึงถือว่า เศรษฐกิจที่ดี พณิชย์กรรมที่ดี อะไรก็ตาม มันเพื่อความปรกติสุข. ส่วนสงครามเป็นศีลธรรมอย่างไรนั้น เข้าใจยาก เพราะว่า เขามักจะมองกันแต่ในแง่ฆ่าฟันกัน โดยส่วนเดียว.

ถาม : คุณล้าว่า สงครามเป็นศีลธรรมอย่างไร? การทำสงครามที่เป็นศีลธรรมนั้นคือทำอย่างไร?

ตอบ : การทำสงครามก็คือการทำเพื่อความเหมาะสม ความพอดี.

ถาม : ที่รบราฆ่าฟันกัน ที่เรียกว่าสงครามนั้น มันมีลักษณะไหน? หรือทำอย่างไร? จึงจะอยู่ในขอบเขตของศีลธรรม พอที่จะเรียกว่า เป็นการปฏิบัติศีลธรรมได้เหมือนกัน. คุณชวน เข้า?

ตอบ : ถ้าทำสงครามกันเพื่อรักษารัศธรรมะ ก็ได้ชื่อว่า มีศีลธรรม ครับ.

ถ้าทำสงคราม กำจัดข้าศึกของธรรมะ ให้ธรรมะคงเหลืออยู่
อย่าให้ธรรมะมาครองโลก อย่างนี้ ก็พอจะเรียกว่า เป็นศีลธรรม; เพราะ
มันจัดเพื่อให้ความถูกต้อง หรือมีความปรกติ. แต่เดี๋ยวนี้มันหาไม่ได้ดอก
สงครามชนิดนั้น มันจะหาไม่ได้; เพราะมันทำสงครามด้วยความไม่มีศีลธรรม
ต้องการจะเอาเปรียบ จะปล้นเอาของผู้อื่นมา ฉะนั้นเราจึงหาตัวอย่างไม่ได้ ใน
ปัจจุบันนี้, จะหาตัวอย่างสงครามที่เป็นศีลธรรมไม่ได้ เพราะมันทำไปด้วยความ
ไม่มีศีลธรรม. แต่ถ้าว่าตามกฎหมายของธรรมชาติ หรือตามหลักธรรมะ
๔ ประการนั้นแล้ว สงครามมีได้โดยชนิดที่เป็นศีลธรรม. แต่ใครจะเป็นผู้บังคับ
บัญชาควบคุม นั้นมันอีกปัญหาหนึ่ง มันจึงพูดได้แต่โดยเหตุผล; ในทางปฏิบัติ
นี้ ยังไม่รับรอง ไม่ยืนยัน ว่าใครได้ปฏิบัติอยู่ที่ไหน.

ที่มันก็น่าหวั่น ที่ว่า ในปัจจุบันนี้ มีการทำสงครามที่ไหน แล้ว
มันก็อ้างเพื่อธรรมะกันทั้งนั้นแหละ. สงครามโลกครั้งที่ ๑. ได้ยื่นก้างหูไปหมด
เลยว่่า ทำสงครามเพื่อปราบอธรรม ฝ่ายสัมพันธมิตรถือว่่าฝ่ายเยอรมัน และฝ่าย
พรรคพวกนั้นเป็นอธรรม; เขาเลยทำสงครามเพื่อปราบอธรรม. แล้วก็ดูซิ
ว่่า มันเป็นอย่างไรบ้าง; เพราะปากมันก็พูดได้ทั้งนั้น.

เดี๋ยวนี้จะรบกันที่ไหน แต่ละฝ่ายก็มีทางที่จะอ้างว่่า เพื่อความ
ยุติธรรม เพื่อความถูกต้อง เพื่อศีลธรรมทั้งนั้น แต่แล้วก็ไม่เคยพบกับสันติสุข
ฉะนั้นมันเป็นเรื่องไม่จริง เป็นเรื่องอ้างเลข; อย่าเอาสงครามชนิดนี้มาเป็น
หลักเกณฑ์; มันต้องสงครามของคนบริสุทธิ์ มองเห็นความไม่เป็นธรรมจริง ๆ

แล้วก็ทำเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมขึ้นมา. เรื่องในตำนานในนิยายก็พอจะมี และ เขาก็ไม่ต้องฆ่าฟันกันมาก เพราะว่าเขาพูดกันรู้เรื่อง เพราะมีธรรมะมากนั่นเอง. ที่เอามาพูดนี้ ก็เพื่อให้มันสั้นเชิง ให้เกลียดเกลียดเสียว่า แม่แต่สิ่งที่เรียกว่าสงคราม ก็เพื่อผล คือความสงบ. บางครั้งเราก็ต้องดูค่า ที่สูง ที่หลาน ที่อะไร ทำอย่างเหมือนกันว่าจะประหัตประหาร แต่ด้วยเจตนา ก็เพื่อให้มันเกิดความ ถูกต้อง.

.....

๔. ธรรมในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : เอ้า, ที่นี้คุยต่อไปอีกดีกว่า ธรรมะในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์. พอได้ยินอย่างนี้ ความรู้สึกอย่างไรมันเกิดขึ้นมา คุณทอง?

ตอบ : ความรู้สึกมุ่งไปยังไสยศาสตร์ ครับ.

ถาม : คุณประยูร ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ?

ตอบ : นึกไปถึงเป็นแบบพระเจ้าสมัยก่อน ที่เรานับถือพระเจ้า.

ถาม : เอ้า, คุณชวน ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ?

ตอบ : นึกไปถึงกฎของธรรมชาติ ครับ.

ถาม : คุณเล่า?

ตอบ : นึกไปถึงตัวบุคคล นึกถึงตัวตน สิ่งที่มีเป็นตัวเป็นตนอยู่.

ถาม : ธรรมะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ ก็มีปัญหาตรงที่ว่า ศักดิ์สิทธิ์นั้นมันคืออะไร. ไสยศาสตร์นี่ะ มันศักดิ์สิทธิ์นักหรือ คุณทอง?

ตอบ : ครับ ในแง่ของคนที่ถือไสยศาสตร์ ครับ.

ถาม : เอ้า, นี่ธรรมะมันเป็นไสยศาสตร์หรือเปล่าละ? (พูดซ้ำอีก)

ตอบ : อันที่จริง ธรรมะไม่ได้เป็นไสยศาสตร์ ครับ. ธรรมะเป็นศีลธรรม หรือเป็นเหตุผลเป็นไปตามธรรมชาติ.

ถาม : นั่นแหละธรรมะศักดิ์สิทธิ์ได้หรือไม่? ธรรมะจะศักดิ์สิทธิ์ได้หรือไม่?

ตอบ : แต่ในแง่ของผู้ที่ถือในแง่ นั้น ย่อมถือว่า เป็นของศักดิ์สิทธิ์ ครับ.

ถาม : ศักดิ์สิทธิ์ในแง่ของผู้ถือไสยศาสตร์ มันก็ไปแบบหนึ่ง; ที่นี้ในหมู่คน ธรรมดา มีสติปัญญาเป็นอริยสาวก นี่ธรรมะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ได้ไหม? เอ้า. ถ้าอย่างนั้นก็เกิดเป็น ๒ ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาซิ : ธรรมะก็ศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ก็ศักดิ์สิทธิ์ แล้วความศักดิ์สิทธิ์นั้นมันต่างกันอย่างไร?

ตอบ : ธรรมะศักดิ์สิทธิ์นี้มีอยู่ที่ ถ้าปฏิบัติจริงก็ได้จริง แต่ศักดิ์สิทธิ์ทาง ไสยศาสตร์นี่ ปฏิบัติยาก; มันไม่มีกฎเกณฑ์ครับ.

ถาม : ศักดิ์สิทธิ์ ๒ อย่างนี้ ต่างกันอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : ก็อย่างที่ท่านอาจารย์ได้ถามว่า พอเอ่ยถึงคำว่าศักดิ์สิทธิ์นั้นหมายถึงอะไร? ผมก็คิดตามประสาที่สำนึกได้ว่า ความที่เรียกว่า ศักดิ์สิทธิ์ ของคนที่นับถือไสยศาสตร์นั้น ก็เพียงแต่ความกลัวๆเท่านั้น ครับ.

แต่ในแง่ของศีลธรรม หรือในแง่ของธรรมะที่ถูกตองนั้น ความศักดิ์สิทธิ์นั้นก็คือความถูกต้อง และความที่จะเป็นมาจริงครับ. ผมหมายถึงอย่างนี้ ครับ.

ถาม : นั้นแหละเดี๋ยวนี้เราเกิดมามี ๒ ศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาแล้ว : ศักดิ์สิทธิ์อย่างไสยศาสตร์ก็มี ศักดิ์สิทธิ์อย่างพระธรรมบวชก็มี ก็เลยให้มองดูกันเสียว่า ศักดิ์สิทธิ์มี ๒ อย่าง. อย่างนี้ มันต่างกันอย่างไร? หรือว่ามันเหมือนกัน คุณประยูรอีกที?

ตอบ : ถ้าศักดิ์สิทธิ์ในทางแง่ของไสยศาสตร์นั้น เป็นการเชื่ออย่างงมงาย เชื่ออย่างไม่มีเหตุผลเสียเลย, เป็นความศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่มีเหตุผล เชื่ออย่างงมงาย. แต่ถ้าศักดิ์สิทธิ์ในแบบของธรรมะนั้น มันเป็นคำว่าศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นของจริง แล้วมีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใด มันเป็นเรื่องทางปัญญา ไม่ใช่เรื่องทางงมงาย.

ถาม : มันเกิดเป็นศักดิ์สิทธิ์ชนิดไสยศาสตร์ กับศักดิ์สิทธิ์ทางพระธรรมขึ้นมา ก็ว่าเกิดศักดิ์สิทธิ์ที่แท้จริงอย่างหนึ่ง, ศักดิ์สิทธิ์ที่ยังไม่แท้จริงอีกอย่างหนึ่ง. ข้อนั้นมันพวดยาก เพราะว่าเราก็กังไม่ถ้อยจะรู้ หรือว่ายอมรับตรงกันว่า คำว่า ศักดิ์สิทธิ์ นั้นมันแปลว่าอะไร? คุณทอง แปลว่าอะไร ศักดิ์สิทธิ์?

ตอบ : น่าจะหมายถึง คำว่า แน่นอน มีประสิทธิภาพ อะไรพวกนั้น ครับ.

ถาม : คุณประยูรละ คุณคิดว่า คำว่าศักดิ์สิทธิ์นั้นมันแปลว่าอะไร? ว่าไปตามที่มันรู้สึกอยู่เดี๋ยวนี้

ตอบ : มันได้แต่เอาคำที่มามีเทียบคล้ายๆกัน; คำว่า ศักดิ์สิทธิ์ บางคำก็ใช้คำว่า อาถรรพ์ หรือว่ามันบันดาล แล้วก็มันแบบที่มันทำได้. บางอย่างก็หมายถึงว่ามันเป็นกฎ สิ่งตายตัว ที่มันเป็นได้ และให้เป็นไปอย่างนั้นก็มีครับ. ความหมายนี้ เอาไปใช้กันมาก.

ถาม : นี่ตามความรู้สึกของคุณว่าอย่างไร?

ตอบ : ความรู้สึกของผม ก็หมายถึง สิ่งที่เป็นของขลัง ศักดิ์สิทธิ์ เสียมากกว่า ครับ. ที่ผมรู้สึกอย่างนั้น.

ถาม : ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ใช่พระธรรม?

ตอบ : ถ้าธรรมะ ผมไม่อยากจะใช้คำว่า ศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : ที่ที่คุณชวน ศักดิ์สิทธิ์นั้นคืออะไร?

ตอบ : ศักดิ์สิทธิ์ ตามตัวน่าจะแปลว่า อำนาจทำให้สำเร็จ ครับ.

ถาม : เอ้า, อธิบายไป?

ตอบ : คือ ถ้าถือไสยศาสตร์ ก็อาศัยอำนาจของตัวไสยศาสตร์นั้น ให้ผู้ถือ ผู้ปฏิบัติสำเร็จในสิ่งที่ตนต้องการ เช่น อยู่ยงคงกระพัน เป็นต้น.

ถาม : ที่นทางธรรม เอ้า?

ตอบ : สำหรับอำนาจ ที่ทำให้สำเร็จทางธรรมะ กระผมมีความเห็นว่า ผู้ที่ปฏิบัติตามธรรมะแล้ว ย่อมจะมีผลสำเร็จได้อย่างแท้จริง ครับ.

ถาม : คุณเล่า ละ มีความเห็นอย่างไรใหม่ ศักดิ์สิทธิ์?

ตอบ : ศักดิ์สิทธิ์ทางธรรมะ ผมเข้าใจว่า ตัวธรรมะ ที่มีอยู่ ก็คือกฎของธรรมชาตินี้ เป็นตัวหลักอยู่ หลักอันนี้ผมถือว่าเป็นหลักที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นกฎตายตัวอยู่ตามภาษาธรรมะ; แต่ทางภาษาไสยศาสตร์นี้ ตามธรรมดาผมก็ไม่เชื่อมา. ผมก็พูดตามที่เขาพูดๆ เขาเชื่ออย่าง ลมๆ แล้งๆ เชื่ออย่างงมงายๆ อย่างนั้น ไม่มีอะไรที่จะเป็นหลัก เป็นแก่นได้.

ถาม : สรุปความว่า ที่เรียกว่า ศักดิ์สิทธิ์ๆ นั้นคืออะไร? ก็เป็นอย่างไร?

ตอบ : เรื่องศักดิ์สิทธิ์ ถ้าพูดตามภาษาคนเก่าๆ เขาบอกว่า คือของจริง; พูดอย่างนั้น.

ของที่จะให้สำเร็จประโยชน์ได้จริง. ข้อนี้ถ้าดูตามตัวหนังสือ ก็คือ ว่า ศัก-ติ แล้วก็ สิท-ธิ มันก็จะเป็นอย่างที่คุณชวนว่า; ศัก-ติ ก็แปลว่า อำนาจ, สิท-ธิ ก็แปลว่า ความสำเร็จ. ศักดิ์สิทธิ์ ถ้าแปลมาจากข้างหลัง ก็ว่าความสำเร็จที่เกิดจากอำนาจ; ถ้าแปลไปจากข้างหน้าก็ว่า อำนาจที่ทำให้เกิดความสำเร็จ คุณจะใช้ได้ทั้ง ๒ อย่าง. ความสำเร็จที่จะมาจากอำนาจ, กับอำนาจที่ทำให้เกิดความสำเร็จ, มันพอจะใช้แทนกันได้.

ที่นี้ความสำเร็จตามต้องการ ก็เรียกว่า ความสำเร็จ. ที่นี้สิ่งที่เรียกว่า “อำนาจ” นั้นมันมีช่องให้ตีความได้หลายอย่าง ว่า อำนาจอะไร อำนาจชนิดไหน อำนาจไสยศาสตร์ก็ได้ อำนาจพระธรรมก็ได้. ถ้าศักดิ์สิทธิ์ไปตามแบบไสยศาสตร์ ก็เอาสิ่งนั้นแหละ สิ่งที่เกี่ยวข้องกันในทางไสยศาสตร์นั้น

มาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่จะให้เกิดความสำเร็จ. ถ้าเราถือธรรมะเป็นสิ่งสูงสุดมีอำนาจ เราก็เอาธรรมะเป็นเครื่องให้ทำความสำเร็จ ฉะนั้นเราจึงมี ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์; พวกถือไสยศาสตร์เขาก็เอาวัตถุแห่งไสยศาสตร์อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์; มันจึงต่างกันอยู่อย่างนี้. แต่แล้วความหมายของคำคำนี้ก็ตรงกัน เป็นอันเดียวกัน คือว่า สิ่งที่มีอำนาจที่ทำให้เกิดความสำเร็จ หรือว่า ความสำเร็จที่เกิดมาจากสิ่งที่มีอำนาจก็ตาม.

ถาม : เดียวนี้คุณประยูรถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใหม่ ?

ตอบ : เดียวนี้ก็ถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างหลังครับ ใช้ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : เมื่อก่อนล่ะ ?

ตอบ : เมื่อก่อน เอาหมดทุกอย่างเลย.

เดี๋ยวนี้เพิ่งมารู้จักคำว่า ศักดิ์สิทธิ์ นั่นคืออะไร, ศักดิ์สิทธิ์ในภาษาชาวบ้านเป็นอย่างไร, ศักดิ์สิทธิ์ในภาษาธรรมะ ของสถาบันนี้คืออะไร. เราก็พบคำว่า ศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็มีอยู่เสมออย่าง งมงายก็ได้ เต็มไปด้วยความจริงก็ได้ ที่ให้เกิดความสำเร็จ. เดียวนี้เราเอาธรรมะกันแล้ว ฝ่ายไสยศาสตร์ไม่เอาแล้ว ก็เอา ธรรมะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : ธรรมะจะสร้างนักการเมืองที่ดีได้ไหม คุณทอง ?

ตอบ : ได้ครับ.

ถาม : ทำอย่างไร ?

ตอบ : ก็คือ นักการเมืองจะต้องยึดธรรมะเป็นหลัก ในการที่จะจัดการตามระเบียบ แล้วจัดการเพื่อจะนำมาซึ่งความเป็นระเบียบ และสงบสุขของพลเมือง ครับ.

๕. ธรรมะในฐานะสิ่งสร้างนักการเมืองโพธิสัตว์.

ถาม : ธรรมะในฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สร้างนักการเมืองชนิดไหนขึ้นมา? ที่ไหนประชาชนพลเมืองทั้งหลาย เลือกผู้แทนราษฎร ไปเป็นนักการเมืองสร้างนักการเมืองชนิดไหนขึ้นมา? ศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ศักดิ์สิทธิ์? คุณอยากได้นักการเมืองที่แท้จริง คือประกอบไปด้วยธรรมะ เราก็จะต้องให้ธรรมะสร้าง แต่เดี๋ยวนี้ เขาให้ประชาชนเลือก, เลือกผู้ที่จะเป็นนักการเมือง. *เราจะได้นักการเมืองที่มีธรรมะขึ้นมาได้อย่างไร? มองเห็นลู่ทางอย่างไรบ้างละ คุณชวน?*

ตอบ : คือ ถ้าผู้เลือกนักการเมืองเป็นผู้ที่มีธรรมะ ก็ย่อมจะต้องเลือกคนที่มีธรรมะด้วยกันเข้าไปเป็นนักการเมือง. เมื่อได้คนที่มีธรรมะเป็นนักการเมืองแล้ว เขาก็ยอมเข้าไปแก้ไขปัญหาของบ้านเมืองให้เป็นไปตามธรรมะ ก็ได้ชื่อว่า เป็นการสร้างนักการเมืองที่ดีได้.

เป็นนักการเมืองที่ดี สำเร็จประโยชน์ตามความหมายของ คำว่าการเมือง. นั่นแหละขอให้ดูที่ตัวธรรมะ ถ้าว่าประชาชนดี มีธรรมะ ก็เลือกคนที่มีธรรมะเข้าไป. ที่นี้สมมติว่า ประชาชนไม่ดี ไม่มีธรรมะ แต่มันเผชิญไปเลือกตกคนที่มีธรรมะเข้าไป มันก็ยั้งตายนั่นเองแหละ เพราะว่ามันดีที่ธรรมะที่มีอยู่ในใคร มันก็ดีที่คนนั้น; ฉะนั้น ธรรมะสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ จึงสร้างนักการเมืองที่ดี

ถาม : นักการเมืองชั้นดีเลิศในอุดมคติ จะเรียกว่านักการเมืองอะไร คุณทอง ?

ตอบ : ยังนึกให้ชื่อไม่ถูก ครับ.

ยังนึกชื่อไม่ถูก นักการเมืองชั้นดีเลิศ ยังไม่มีใครเรียก; ถูกแล้ว ยังไม่มีใครเคยเรียก. แกล้งตาม, แกล้งตามให้นึก และให้เรียก เพื่อว่าเราจะได้มีเครื่องยึดเหนี่ยว หรือเพ่งเล็ง. เราอยากจะเรียกว่า ถ้าว่าธรรมะสร้างนักการเมืองจริงนะ ทำได้จริง ในกรณีนั้นแล้ว; นักการเมืองคนนั้นเราจะเรียกว่า นักการเมืองโพธิสัตว์.

ถาม : นี้คุณนึกออกไหม นักการเมืองโพธิสัตว์มีความหมายอย่างไร คุณทอง ?

ตอบ : ก็คือนักการเมืองที่ทำเพื่อผู้อื่น ครับ.

ถาม : นั้นแหละ ตามเจตนาธรรมณ์ หรือความหมายของคำว่า โพธิสัตว์นั้น ไม่มีตัวเอง, หายใจเป็นผู้อื่น; ฉะนั้นเราได้นักการเมืองโพธิสัตว์ คือนักการเมืองที่หายใจเป็นประโยชน์ของผู้อื่น. เตียวหนี่มีนักการเมืองโพธิสัตว์อยู่ในโลกใหม่ คุณประยูร?

ตอบ : คงจะไม่มีครับ คือถ้ามีแล้ว บ้านเมืองมันไม่เป็นอย่างนั้นครับ.

ถาม : ทั้งโลกนะ?

ตอบ : ทั้งโลก ถ้าเข้าขั้นอุดมการโพธิสัตว์ก็คงไม่มีเหมือนกัน ครับ.

ถาม : คุณชวน ว่าอย่างไร? มีไหม?

ตอบ : คิดตามภาษานักการเมืองพินๆ น่าจะมีครับ คือ

ถาม : ทำไมมาพูดเรื่อง.....กันที่นี่ล่ะ? ก็คิดว่ามีนักการเมืองโพธิสัตว์
ใหม่? เอ้า, คุณเล่า?

ตอบ : ผมคิดว่า จะมี แต่น่ากลัวจะถูกทับถมอยู่ คงจะมีแน่. ผมคิดว่ามีแน่.

ถาม : เชื่อว่ามี แต่ไม่ปรากฏ; คุณทองละมีไหม?

ตอบ : ผมเชื่อว่า เดียวนี้มีครับ แต่ว่าไปปะทะนักการเมืองที่ไม่เป็นโพธิสัตว์
นั้นมาก; พอนักการเมืองโพธิสัตว์ทำอะไรขึ้นมา พวกนั้นก็ตีให้ไปทาง
ที่เป็นอื่นไปหมดครับ.

คุณชนวนระบุชื่อ....นี้ ก็ต้องฝากไว้ก่อนว่า มันเป็นการพูดตาม
ที่คนอื่นเขาพูด เราไม่รู้ได้ เมื่อพูดตามเหตุผลของเหตุผล หรือว่าสามัญสำนึก
ทั่วไปนี้ ก็อยากจะว่า คงจะเข้าที่ เหมือนกับที่ถามว่า พระอรหันต์มีไหม
เวลานี้? มันจะเป็นอย่างนั้น; ก็เลยไม่ต้องตอบ. เรายืนยันแต่เพียงว่า ถ้าว่า
ธรรมะมาสร้างนักการเมืองได้จริง นักการเมืองนั้น จะต้องเป็นนักการเมืองโพธิ-
สัตว์ คือไม่มีตัวเอง มีแต่ผู้อื่น; ก็ช่วยจำๆกันไว้บ้าง เพื่อจะได้ไปเรียกร้อง
ให้มันเกิดขึ้น.

.....

พิจารณาธรรมะในความหมายสูงสุด.

ถาม : เอ้า, คุณออกไป ธรรมะในชื่ออื่น ในความหมายอื่น ซึ่งเป็นชื่อสูงสุด
ไม่มีอะไรสูงกว่า เรียกว่าอะไร? คุณประยูร ธรรมะในชื่อสูงสุด
เรียกว่าอะไร ลืมเสียแล้ว?

ตอบ : ถ้าความหมายสูงสุด ก็เป็นโลกุตตรธรรม.

ถ้าพูดอย่างบุคคลาธิษฐาน ธรรมะในฐานะที่เอามาพูดอย่างบุคคล เรียกว่า “พระเจ้า”. นี่เราเคยพูดกันมานานแล้ว คำว่า “พระเจ้า” นั้นมันมีความหมายเป็นบุคคล แต่ธรรมะนั้นไม่อาจจะเป็นบุคคล; แต่เราก็ไม่มีคำไหน ที่จะมาให้ความหมายที่ดี เท่ากับคำว่า พระเจ้า.

ที่นี้ พระเจ้าน่ะ มีความหมายอย่างไรบ้าง เอาที่สำคัญๆ ก็พอ; ความหมายของคำว่า พระเจ้า เคยรวบรวมมาจากคัมภีร์ของคริสเตียน รวมกันกับ คัมภีร์ของอิสลาม แล้วได้ความหมายตั้ง ๑๐๐ กว่าความหมาย; แต่เราเอาเฉพาะที่เป็นความหมายสำคัญๆ ที่ใครๆ ได้ยินแล้วจะฟังออก ยอมรับได้ เป็นที่ทั่วไป.

ถาม : พระเจ้า มีความหมายว่าอย่างไรบ้าง คุณทอง?

ตอบ : ถ้าจะพูดถึง พระเจ้า ในความหมายที่ทุกคนฟังถูก.....

ถาม : นั่นแหละ อะไรบ้าง?

ตอบ : พระเจ้าคือผู้ที่ศักดิ์สิทธิ์ ครับ.

ถาม : ศักดิ์สิทธิ์ ยอดสุด ของความศักดิ์สิทธิ์ ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วอะไรอีก คุณล้ำ?

ตอบ : พระเจ้าเป็นสิ่งที่บันดาลได้ทุกอย่างในโลกนี้.

ถาม : ก็อย่างหนึ่ง; อย่างนี้บางศาสนาเขาเรียกว่า “ปฐมเหตุ” เป็นเหตุอันแรก ที่ให้สิ่งต่างๆ ออกมา. เอ้า, คุณชวนบ้าง?

ตอบ : หมายถึง ผู้สร้างสิ่งต่างๆ ครับ.

ถาม : นี่ซ้ากัน ผู้บันดาล ผู้สร้าง หรือปฐมเหตุ นี่ซ้ากัน เอาความหมายอื่น.

ตอบ : ความหมายอื่นของพระเจ้า คือพระเจ้าหมายถึงผู้รักษา.

ถาม : รักษาอะไร?

ตอบ : รักษาสิ่งทั้งหมดในโลกนี้.

ถาม : ถ้าพูดว่าพระเจ้าเป็นผู้รักษาสิ่งทั้งหมดในโลกนี้ จะฟังยาก เพราะว่า บางทีก็มีสิ่งที่เป็นไปอย่างฝืนความต้องการของมนุษย์ เป็นความลำบาก เป็นความวินาศ เป็นความพังทลาย อย่างนี้ก็มี.

ตอบ : เป็นผู้ดูแลได้ไหมครับ?

มันก็คล้ายๆ กับรักษานั้นแหละ ถ้าดูแล มันต้องเรียบริ้ยหน่อยซี แต่ที่นี้โลกมันมีทั้ง ๒ ฝ่าย ทั้งฝ่ายวินาศ และฝ่ายวัฒนาซี. ใช้คำอะไรที่ให้ มันเหมาะว่าพระเจ้านั้น มีความหมายว่าอย่างไร.

เราก็ตกคุยกันมาหลายหนแล้ว ว่าความหมายอันแรก ที่จะต้องนึกถึงเกี่ยวกับคำว่า “พระเจ้า” ในทุกๆ ศาสนา และอาจจะพูดได้ แม้ในพุทธศาสนา ในภาษาธรรมนี้ “พระเจ้า” นี้จะเป็นผู้สร้าง เป็นผู้

ควบคุม และเป็นผู้ทำลายล้าง, แล้ววนเวียนอยู่ที่สร้าง และควบคุม และทำลายล้างนี้.

ที่^๕ ความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า มีอยู่ในหน้าที่ ๓ อย่างนี้ เห็นสิ่งใดหมด. เราไม่พูดอย่างบุคคล พระเจ้าอย่างบุคคลสร้างแผ่นดินโลกนี้เราไม่พูด เราจะไปถึงคุณค่า หรือความหมาย ความสุข ความทุกข์ อะไรมากกว่า ว่าพระเจ้านี้บันดาลให้สิ่งต่างๆ เป็นไปตามกฎนั้นๆ ซึ่งมันก็ต้องมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป, เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป.

ถาม : ใครเป็นผู้บันดาลให้เกิดการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ละ คุณทอง?

ตอบ : พระเจ้าครับ.

ถาม : ในพุทธศาสนาเรียกว่าอะไร?

ตอบ : พระธรรม ครับ.

ถาม : พระธรรม พระธรรมที่มีชื่อเฉพาะว่าอะไร?

ตอบ : เรียก อิทัปปัจจยตา.

คือพระเจ้าอิทัปปัจจยตา เมื่อตะก็ คุณทองก็ออกชื่อ อิทัปปัจจยตาเองเหมือนกัน. พระเจ้าคือพระธรรม พระธรรมในนามว่า อิทัปปัจจยตา คือสิ่งที่ เป็นกฎที่บันดาลให้เกิดการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป; ฉะนั้นจึงเป็น

พระเจ้า ในความหมายกลางๆ คือบุคคลก็ได้ ไม่ใช่บุคคลก็ได้; แต่ถ้าสิ่งนั้นมันทำให้เกิดมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ คับไป แล้วก็เรียกว่า พระเจ้าได้.

ถาม : พระเจ้าแบบนี้เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างไรบ้าง คุณทอง?

ตอบ : พระเจ้าแบบนี้ เกี่ยวข้องกับการเมืองก็คือ หากว่านักการเมืองเป็นผู้รับใช้พระเจ้า มาในรูปแบบที่เรียกว่า เป็นผู้สร้างสรรค์ ควบคุมและทำลาย อันนี้พอจะเป็นไปได้ตามความหมายอย่างนี้ ครับ.

นั่นแหละ ต้องหมายความว่า ถ้านักการเมืองทั้งหลาย รู้จักพระเจ้าอย่างถูกต้อง และแท้จริง มันก็จะมีผลเกิดขึ้นมาอย่างที่ว่านี้; หรือว่านักการเมืองทั้งหลายเขารู้จักพระเจ้าอิทัปปัจจยตาที่ได้เหมือนกัน แล้วผลมันจะเกิดขึ้นมาในรูปแบบที่เป็นไปเพื่อสันติภาพ.

ถาม : ฉะนั้นจะถือว่าพระเจ้าเป็นผู้ที่จะสร้างระบบการเมืองที่ดีที่สุด สร้างนักการเมืองที่ดีที่สุด; หรือถ้าเรียกให้ดีกว่านั้น จะเรียกพระเจ้าว่าอะไร? เมื่อเรามองเห็นอย่างนี้แล้ว เราอยากจะเรียกพระเจ้าว่าอะไร คุณชวน?

ตอบ : ผมนึกไม่ออก ครับ.

ถาม : คุณกล้า?

ตอบ : เรียกพระเจ้าว่าพระธรรม.

ถาม : เอ้า, มันก็กลับไปหาเมื่อตะกี คุณทองเรียกพระเจ้าว่าอะไร?

ตอบ : ก็เรียกว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์.

ถาม : กลับไปหาเมื่อตะกี้ก็อีกแล้ว คุณประยูร?

ตอบ : ตอนนั้นผมหนีไม่ออก.

มันไม่ใช่ศัพท์ ไม่ใช่แสง ไม่ใช่สีซึ่งอะไร เพราะคุณใช้ความคิดมากเกินไป เลยไม่ได้พบคำตอบ; บอกว่าให้ใช้ความคิดอย่างลูกเต๋ากุ๊ยบ้าง. อาตมาอยากจะเรียกพระเจ้าว่า “**นักการเมืองสูงสุด**” คุณจะค้านไหม? พระเจ้านี้คือผู้ที่จัดโลก จัดประเทศ จัดหมู่บ้าน อะไร ให้มันเป็นปรกิติ์ที่สุด. ฉะนั้นก็อยากจะเรียกพระเจ้าว่า นักการเมืองสูงสุด ยอดสุดของนักการเมืองก็ได้ คือพระเจ้า.

ที่ว่า พระเจ้าคือพระธรรม, พระธรรมในกรณีอย่างนี้ คือกฎแห่งอิทัปปัจจยตา.

ถาม : อิทัปปัจจยตา เป็นธรรมะในความหมายที่เท่าไรละ คุณทอง?

ตอบ : ในความหมายที่ ๒ ครับ.

นี่ถามดู เพื่อความแน่นอน คล่องแคล่ว แม่นยำ เกี่ยวกับเรื่องธรรมะใน ๔ ความหมาย.

เฮ้, เป็นอันว่าเราได้พบธรรมะในชื่ออย่างอื่น หรือในความหมายอย่างอื่น พอสมควรแล้ว; ล้วนแต่แสดงว่า เนื่องกับการเมืองทั้งนั้นแหละ คือการจัดโลกให้ปรกิติ์สุข. ธรรมะในความหมายไหนก็ตาม ก็ร้อย ก็พัน ความหมายก็ตาม จะมีลักษณะเป็นไปในทางจัดโลกให้มีสันติสุข; เพราะ

ฉะนั้นพระธรรมก็คือผู้จัดโลก จัดบ้านเมือง; ถ้าเราเอามาใช้ พระธรรม ก็จะเป็นผู้จัดโลก จัดบ้านเมือง เราเรียกว่า พระเจ้า ก็ได้.

....

ความหมายของ “การเมือง” ตามตัวหนังสือ.

เอ้า, ไหนๆว่าไปแล้ว ก็ทำให้ตลอดดีกว่า. ที่นี้มองกันดูไปถึง ความหมายของคำว่า “การเมือง”. ตามตัวหนังสือ คำว่า “การเมือง” เขา ตั้งขึ้นมา เพื่อจะใช้เป็นคำแปลของคำว่า politic ของคำฝรั่ง แต่ดูตามตัวหนังสือ แล้วมันก็ไม่ค่อยจะกินกัน. แต่ถ้าจะให้กินกันให้ได้ คำว่า “การเมือง” นี้ก็คือ การจัดการคนหลายๆ ให้หมกบ่ปัญหา. เป็นคำบัญญัติที่ดีใหม่? ขอให้ไปคิดดูเถอะ คำว่า การเมืองนี้ คือการจัดการเป็นอยู่ของคนหลายๆ ให้มันหมกบ่ปัญหา. นี้ขอฝากไว้ทีก่อน; อาจจะมีคำอื่นที่ดีกว่านี้, ถ้าไม่มีคำอื่นที่ดีกว่านี้ ก็ใช้ คำนี้แหละกัน : ว่า *การจัดทำให้คนอยู่กันมากๆ ไม่มีปัญหาอะไร เกิดขึ้นมา.*

แม่ครัว เขาจัดการครัว เขาก็ไม่ให้มีปัญหาในครัว; แม่บ้าน แม่เรือน เขาก็จัดปัญหาไม่ให้มีขึ้นมาในบ้านในเรือน; นักการเมือง ก็อย่าให้ มันมีปัญหามาในบ้านในเมือง กระทั่งในโลก; ดังนั้น คำว่า การเมือง ตามตัวหนังสือก็ว่า จัดการเป็นอยู่ของคนอยู่กันหลายๆ ให้ปราศจากปัญหา. ถ้า *เพ่งเอาผล* ก็เรียกว่าจัดให้มันเกิดประโยชน์สุขโดยสมบูรณ์แก่ผู้ที่อยู่ร่วมกัน.

นี้ตามตัวหนังสือ เป็นอย่างนี้; ตามความหมายมันก็คล้าย ๆ กับตามตัวหนังสือ คือจัดการคุ้มครองโลก จัดโลกให้มีระเบียบ จัดให้เกิดความผาสุก.

ความหมายของ “การเมือง” ตามธรรมชาติ.

ที่นี้อยากจะดู ตามประสาของเรา ที่ชอบดูอะไรให้มันลึกเกินกว่าที่เขาชอบดูกัน; นี้จะดูในแง่ของธรรมชาติ หรือตามธรรมชาติ.

ขอทบทวนอีกทีว่า *การเมืองตามตัวหนังสือ* หรือพยัญชนะ นั้นก็คือว่า *จัดคนที่อยู่กันมาก ๆ ให้ปราศจากปัญหา*. ถ้าดูตามอรรถะ ความหมายก็คือว่า *จัดระเบียบ จัดอะไร ๆ เช่นนั้นเพื่อความสงบสุขให้มันเกิดขึ้นมา*.

ที่นี้จะดูถึงการเมืองตามธรรมชาติ คือตามที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ในธรรมชาตินั้นเอง; เหมือนกับที่เราเคยชี้แจงให้ดูศีลธรรมในกัณฑ์ กัณฑ์ เมตทรวาด เมตททราย นั้นก็เคยพูดกันมาแล้วนะ ที่นี้จะพูดคล้าย ๆ อย่างนี้อีกแหละ คือจะดูการเมืองตามธรรมชาติ ในธรรมชาติ โดยธรรมชาติ. พอเอ่ยขึ้นมาอย่างนี้ คนทั้งหลายก็ชักันใหญ่ว่า : “ท่านพุทธทาสนี่พูดเอาเอง ว่าเอาเอง นอกกรีนอกรอยนี่”. นี้ไม่เป็นไร เขาว่าก็ไม่เป็นไร. แต่มันมีเรื่องหรือมีแง่ที่แท้จริงที่จะดู หรือไม่? และถ้าดูเห็นแล้ว มันจะมีประโยชน์อะไร?

ถาม : เหมือนอย่างที่เรากู้ก้นหินก้อนนี้ ในแง่ศีลธรรม ว่าเติมไปด้วย ศีลธรรมคือภาวะปรกติ นี้ มันมีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ละ คุณทอง?

ตอบ : มันมีประโยชน์ ครับ.

ถาม : ไม่มีประโยชน์หรือ?

ตอบ : มีประโยชน์ ครับ.

ถาม : มีประโยชน์ตรงไหนล่ะ?

ตอบ : มีประโยชน์ตรงที่ มันสอนศีลธรรมให้แก่เรา คือความที่มันเป็นปรกติ.

นั่นมันยังมากกว่าที่อาตมาต้องการเสียอีก. อาตมาต้องการเพียงว่า ให้เข้าใจความหมายของคำว่าศีลธรรม อย่างลึกซึ้ง, ถ้าเรามองเห็นศีลธรรม ในก้อนหิน แล้วเราจะเข้าใจความหมายของคำว่า ศีลธรรมนี้ ได้อย่าง ลึกซึ้ง. ที่นี้คุณยังไปได้ไกลกว่านั้น ว่ามันเป็นครูสอนเราเสียอีก ก็ดีเหมือนกัน, คือดีมากขึ้นไปอีก. ถ้าว่าเราสามารถมองเห็นการเมืองในธรรมชาติ ได้ในลักษณะอย่างนี้ แล้วจะมีประโยชน์อย่างเดียวกัน.

ถาม : ที่นี้คุณประยูรมองเห็นไหม? การเมืองในธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ก็อย่างไร?

ตอบ : คือเราให้ดูสิ่งที่มันอยู่ของมันเองตามธรรมชาติ ตามปรกติแล้วมันรวม กลุ่มกัน, อยู่กันอย่างสงบ; มันจัดของมันเองได้ดี เป็นต้นว่า

พวกต้นไม้ที่อยู่ในที่นี้ ไม่เถาก็อาศัยพินต้นใหญ่ ขึ้นไปหาแสงแดด อยู่ร่วมกันได้โดยปกติสุข. นี่เพียงแต่ต้นไม้อย่างเดียว นี่ผมยกตัวอย่าง.

ในธรรมชาติ โดยธรรมชาติ ตามธรรมชาติ ก็มีเจตนารมณ์ (spirit) ของคำว่า การเมือง อยู่ในนั้น. คำว่า “ธรรมชาติ” ในที่นี้ เอาสิ่งที่มีความรู้สึกนะ นับตั้งแต่พืชพันธุ์เล็กๆ ถึงต้นไม้ ถึงสัตว์, แล้วก็เป็นคนป่า ครึ่งคน ครึ่งสัตว์, แล้วก็เป็นคนที่วิวัฒนาการมาตามลำดับ กว่าจะมาถึงคนที่เจริญอย่างยุคปัจจุบันนี้, เราเรียกว่านั่นคือเป็นไปตามธรรมชาติ. ในหมู่สิ่งหรือสัตว์ที่เป็นอยู่ตามธรรมชาตินี้ มันมีลักษณะท่าทางลีลาอะไร ของการเมืองอย่างไร; สิ่งนี้ควรจะมองดูว่ามันมีการต่อสู้ และการปรับปรุงตัวมันเองอย่างไร. เพราะถ้าเราดูให้ถี่แล้ว เราจะมองเห็นว่า กิริยาแห่งการต่อสู้ และปรับปรุงนั้นแหละ คือกิริยาแห่งการเมือง.

ถาม : ที่นี้สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ นับตั้งแต่ต้นไม้ขึ้นมา มันมีการต่อสู้และปรับปรุงตัวมันเองอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : ผมตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณประยูร?

ตอบ : ต้นไม้มันก็ปรับปรุงตัวมันเอง เพื่อให้มีชีวิตอยู่ ก็เป็นต้นว่า ถ้าแสงแดดอยู่ด้านไหน มันก็เอาใบ หรือส่งยอดไปทางด้านนั้น. แล้วถ้าต้นเล็ก; อย่างที่ผมได้เรียนแล้ว เมื่อกันว่า ถ้าต้นเล็ก ก็ต้องอาศัยพินต้นใหญ่ขึ้นไป ปรับปรุงตัวเองขึ้นไปให้มีชีวิตอยู่ได้ เพื่อเอาใบขึ้นไปรับแสงแดดบนต้นใหญ่ให้ได้. นี่ประเภทต้นไม้.

นั่นมันจะเป็นเพียงชีวิตพื้นฐาน คือการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อมีชีวิตพื้นฐาน
อยู่ได้. **ที่นี้เมื่อมีชีวิตพื้นฐานอยู่ได้แล้ว มันต้องการความสุขที่เป็น
ระเบียบอีกทีหนึ่ง** ตอนนั้นแหละจึงจะเรียกว่า **“ระบบการเมือง”** คือสูงไปกว่า
ชีวิตพื้นฐาน.

ที่นี้เรารู้ว่า บ้านมันมีการต่อสู้หรือปรับปรุง ในกิจการของการเมืองอย่างไร มันจึงรอดกันอยู่ได้? มันต้องมีการพ่ายแพ้ หรือมีการชนะ หรือมีอะไรที่จะต้องทำตามธรรมชาติ, แต่แล้วในที่สุดมันก็เหลืออยู่เป็นส่วนใหญ่ คือ รอดอยู่ได้โดยใครจัด? หรือโดยใครกระทำ? ก็ต้องเรียกว่า พระเจ้า, หรือกฎของธรรมชาติ ช่วยจัด ช่วยทำให้ แม้แก่สิ่งเหล่านี้ ซึ่งหมายถึง สิ่งที่มีความรู้สึกนะ ไม่เอาก่อนดิน ก่อนหิน ก้อนนะ; **เอาพืชพันธุ์ทั้งหลาย ต้นไม้ทั้งหลาย สัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย** โดยสัญชาตญาณมันก็**รู้จักปรับปรุง** หรือจะใช้คำว่า **เดินแต่้มคูกทางการเมือง** ก็ได้ มันจึงรอดอยู่ ในสภาพอย่างนี้ อย่างเป็นที่น่าพอใจ; ก่อนหน้าที่มนุษย์จะเลวทรามถึงขนาดทำลายธรรมชาติ. ธรรมชาติสมัยโน้น อยู่อย่างสวยงาม อย่างสมบูรณ์ อย่างน่าดูที่สุด เพราะมัน **ถูกต้องตามระบบการเมือง ที่พระเจ้าจัดให้** ตามธรรมชาติ.

พอมาถึงยุคสมัยที่มนุษย์มีจิตทรามขึ้นมา มีกิเลสตัณหา มาก ไม่ค่อยอะไร ไม่รักธรรมชาติ มันจึงค่อยทำลายธรรมชาติให้หมดไป; **นี่ระบบของธรรมชาติ.** ตอนนั้นก็ต้องให้รู้ไว้ ว่าเดี๋ยวนี้ **การเมืองในระบบของธรรมชาตินั้น ถูกทำลายโดยน้ำมือของมนุษย์.** ฉะนั้นระบบการเป็นอยู่ของธรรมชาติจึงเปลี่ยนแปลง กระทั่งสูญเสียความเป็นระเบียบเรียบร้อย สูญเสียความงาม หรือว่าจะสูญพันธุ์ไปเลย.

วิวัฒนาการของมนุษย์ทำลายธรรมชาติ.

ขอกล่าวไว้เป็นอนุสรณ์สักอย่างหนึ่งว่า นกกระซังของเราตายเสียแล้ว เพราะมันไปจับเอาสายไฟแรงสูงที่ตรงโน้น ขาใหม่ตกลงมาตาย; ถ้าอย่างนี้ สิ่งเจริญชนิดนี้ นกนั้นก็ไม่ต้องตาย. มีแต่มนุษย์มันสร้างสิ่งอย่างนั้นขึ้นมา ไอ้สัตว์มันก็ไม่มีความอยู่; ฉะนั้นเข้าใจว่าสัตว์ทั้งหลายที่หายๆ ไปนี้ คงมีมูลเหตุมาจากสายไฟแรงสูงนี้ ไม่น้อยทีเดียว. อีกา อีเกอ อะไร ก็ตาม มันได้ตายไปจนไม่มีมาให้เห็นหน้า; เช่นเดียวกัน เมื่อ ๓ วันมานี้ นกกระซังของเราก็ถูกไฟแรงสูงตาย ขาใหม่ก็กระเด็นไปข้างหนึ่ง.

นี่มนุษย์ได้สร้างสิ่งที่มีใช้ธรรมชาติแท้ๆ ขึ้นมา แล้วสิ่งธรรมชาติแท้ๆ ก็สูญหายไปโดยไม่ต้องเจตนา. นี่พูดไว้เป็นอนุสรณ์แก่นกกระซังตัวนี้ ซึ่งน่าดู มันมาอยู่กับเราอย่างเป็นผาสุก แล้วมันก็ตายแล้ว เพราะความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์นั่นเอง.

นี่คือธรรมชาติมันมีระบบการเมืองอยู่ในตัวธรรมชาติ เป็นอยู่อย่างผาสุก และมีวิวัฒนาการจนมาถึงระดับนี้ ซึ่งเลยวิวัฒนาการ มนุษย์มีกิเลสแบบเห็นแก่ตัว แล้วก็ทำลายวิวัฒนาการของธรรมชาติ แล้วจะเกิดวิวัฒนาการของมนุษย์ใหม่? มันก็เหลวทั้งนั้น มีแต่สิ่งที่มีใช้วิวัฒนาการ, วิวัฒนาการตามแบบของมนุษย์ อย่างที่เห็นอยู่เดี๋ยวนี้ ยิ่งวิวัฒนาการเท่าไร ก็ยิ่งมีความเดือดร้อนระส่ำระสายเท่านั้น. เดียวนี้ทุกคนก็รู้ดีอยู่แล้ว ประจักษ์แก่ใจก็อยู่แล้ว ที่กรุงเทพฯ เป็นอย่างไร, ที่เมืองนอกเป็นอย่างไร, ประเทศที่

เจริญนักหนานนั้นเป็นอย่างไร, มันหาความสงบสุขไม่ได้ ไม่มีศีลธรรมเหลืออยู่
อย่างนี้เป็นต้น.

จะนั้น วิวัฒนาการของมนุษย์ นี่มันไม่ใช่วิวัฒนาการอย่าง
ธรรมชาติ มันก็เลยเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นมาอย่างตรงกันข้าม สมกับที่ว่า
เคี้ยวเนมีการเมืองก็ได้เปลี่ยนสภาพ หรือเปลี่ยนความหมายเป็นอย่างตรงกันข้าม
ซึ่งอาจจะมองดูได้ด้วยการสังเกตสักนิตหนึ่ง อย่างที่ว่ามาแล้ว.

....

ระบบการเมืองปัจจุบัน.

เฮ้, ที่นี้ก็มาคุยต่อดีถึงว่า การใช้ระบบการเมือง ในโลกนี้มันมีอยู่
อย่างไร? การใช้ ระบบการเมืองของมนุษย์ในโลกนี้มันมีอยู่อย่างไร?
และเอาตามที่มีอยู่จริงในปัจจุบันนั้นแหละเป็นหลัก, แล้วเอาโดยสรุปให้สั้นที่สุด.

ถาม : ถ้านี่ก็ออกก่อนแล้ว ลองพูดมาเลยก็ได้ ว่าระบบการเมืองที่มนุษย์ได้ใช้
อยู่จริง ในเวลานี้ มีอยู่ก็อย่าง? ก็อะไรบ้าง? บอกให้เลยว่าสอง
อย่าง นั้นแหละ แล้วคืออะไรบ้าง? คุณทอง ใช้ปัญญาอย่างเต็มที่.

ตอบ : คือฝ่ายชาย กับฝ่ายขวา ครับ.

ถาม : นี่ก็ไม่ถูก ไม่ตรงกับที่ต้องการ. ที่ไม่ชายไม่ขวา มันก็มีนี่, เฮ้เอาใหม่.

ตอบ : การเมืองระบบนายทุน กับการเมืองระบบสังคมนิยม ครับ.

ถาม : ก็ยังมีระบบที่ไม่ใช่ นายทุน และมีใช้ชนกรรมมาซึ่งก็มี คุณล่ะละ?

ตอบ : ผมตอบไม่ถูก.

ถาม : คุณประยูร?

ตอบ : เดียวนี้มีระบบที่ใช้เรียกว่า ระบบประชาธิปไตย กับเผด็จการ.

ยิ่งไปไกลกันใหญ่ แล้วไม่หมดดอก มันมีระหว่างนั้นก็มี. นี่จะเห็นได้ว่า ล้มพระธรรมเสียแล้ว, ก็ล้มพระธรรมเสียแล้วจึงไปมองเห็นแต่ว่า ช้ายหรือขวา. พระธรรม ไม่ช้ายไม่ขวา; เพราะฉะนั้นอย่างน้อยต้องมีระบบพระธรรมอยู่อีกระบบหนึ่ง ซึ่งไม่ช้าย ไม่ขวา.

อย่าคิดให้ลึก อย่างนักปราชญ์เกินไปนัก จะมองไม่เห็นคำตอบ. คิดอย่างลูกเต๋ากๆบ้าง จะพบคำตอบตามประสาชื้อ, แล้วมันจริงที่สุด ถูกที่สุด อย่างไม่น่าเชื่อ มีจิตบริสุทธิ์อย่างเต๋ก แล้วก็ตอบปัญหาทุกอย่างพาชื้อ. ตอบแล้วมันก็ได้ชากันอีกละ เพราะมันไม่มีอะไร นอกจากระบบบริสุทธิ์ กับระบบคดโกง; คือการเมืองของสัตบุรุษ กับการเมืองของคนพาล; มีสองอย่างเท่านั้น. ถ้าเป็นการเมืองบริสุทธิ์ ก็คือการเมืองแท้ ตามเจตนารมณ์ของคำคำนี้มาแต่เดิม ก่อนแต่ที่มันจะสกปรก ก็เป็นการเมืองของสัตบุรุษ.

ถาม : สัตบุรุษคือใครละ คุณทอง ตอบสองสามคำ สัตบุรุษนะคือใคร?

ตอบ : คือผู้รักความสงบ.

นั่นแหละถูกต้องแล้ว สัตบุรุษคือผู้รักความสงบ รู้ความสงบ แสวงหาความสงบ เป็นอยู่ด้วยความสงบ สงบตามทางธรรม ก็เรียกว่า สัตบุรุษ. มีพระพุทธานุภาพ; หรือจะไม่ใช้พระพุทธานุภาพก็ตาม ที่ยอมรับนับถือได้อย่างพระพุทธานุภาพนั้นชื่อว่า *เนสา สภา ยตถ น สนฺติ สนฺโต* – *ในที่ใดไม่มี สัตบุรุษ ในที่นั้นไม่เรียกว่าสภา*. คำว่า สภา นี้มีความหมายศักดิ์สิทธิ์มาก ตามพระบาลีนี้ คือ เป็นที่ประชุมแห่งสัตบุรุษ จึงจะเรียกว่า สภา.

ถาม : เดียวนี้มีสภาอยู่ที่ไหนบ้างในโลกนี้ ที่ควรแก่นามว่า สภา คุณทอง?

ตอบ : ถ้าตามความหมายนี้ ไม่มีครับ, เพราะว่ามีแต่ความเอะอะ โวยวาย ไม่มีความสงบเลยครับ ในสภาเหล่านั้น.

คงจะไม่เป็นการค่ากันเกินไปนะ ที่พูดอย่างนี้ คือเรากล้าพูดว่าเราหาไม่พบ สภาที่แท้จริงที่ตรงตามความหมาย คือ ที่ประชุมสัตบุรุษ. ยี่อารบุที่ไหนเลย ที่ประชุมไหนมีแต่เอะอะมะเทิงของบุคคลที่เห็นแก่ตัว เคียงกันน้ำลายเป็นฟองเพื่อรักษาประโยชน์หรืออะไรของตัวแล้ว ที่นั่นไม่ใช่สภา. แม้จะบีบบ้ายตัวโต ๆ ว่าสภา สะเกือกก็ตามใจ มันไม่ใช่สภา; เพราะวาพระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้อย่างนี้. ถ้าคุณเจต คุณเจตให้ดูกันนะ *เนสา สภา ยตถ น สนฺติ สนฺโต* – *ในที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั้นไม่ใช่สภา*; ไม่มีสภาที่ไม่มีนักการเมือง มันก็เลย ไม่มีการเมือง. ถ้ามีสภาอย่างที่ว่านี้ มันก็มีสัตบุรุษ; แล้วก็มีนักการเมือง คือสัตบุรุษ, แล้วก็เป็นการเมืองที่ทำให้โลกนี้ให้สงบได้จริงเหมือนกัน.

ฉะนั้นจึงเรียกว่า การเมืองระบบอย่างหนึ่ง คือการเมืองของสัตบุรุษ ประกอบกันเป็นรัฐสภาที่แท้จริง แล้วก็กันไปเพื่อสันติอันแท้จริงของสังคม.

ที่นี้ อย่างที่สอง นักการเมืองที่ไม่ใช่สัตบุรุษ, นักการเมืองนั้นก็ต้องเป็นอัมมชลา; เป็นนักการเมืองที่เป็นอัมมชลา เพราะไม่ใช่สัตบุรุษ มีแต่คนโกง ทาประโยชน์ ในที่ประชุมนั้นมีแต่ผู้รักษาป้องกันประโยชน์ของตน หรือของพวกของตนเป็นที่ตั้ง.

ถาม : พิสูจน์ได้อย่างไร คุณทอง ว่าไม่ได้แก่งหาความเขาเลย, พิสูจน์ได้อย่างไร?

ตอบ : พิสูจน์ว่า การกระทำ หรือผลของการกระทำที่จะตามมาตามแนวของเขานั้น มันเพื่ออะไร? หากว่าเป็นไปเพื่อส่วนตัว หรือส่วนพวกของตัวเอง สังคมของตัวเองแล้ว ย่อมถือว่านั่นไม่ใช่สัตบุรุษ ครับ.

ถาม : เอาละ, ที่เราจะระบุไปว่า เขาล้วนแต่ทำเพื่อประโยชน์ตน หรือเพื่อประโยชน์ของตน ไม่ได้ถือธรรมะหรือความถูกต้องเป็นหลัก; เราพูดอย่างนี้ เรามีหลักฐานพยานอะไร ที่พอจะแสดงให้เห็นว่า เราไม่ได้แก่งหาเขา? คุณประยูร ประจักษ์พยานอยู่ที่ตรงไหน?

ตอบ : ประจักษ์พยานที่สิ่งที่เขาประชุมหรือข้อตกลงต่างๆ ที่เขาตกลงกันได้ นั้นมันเอามาปฏิบัติ หรือว่าจากการปฏิบัตินั้น เราเห็นว่ามันเป็นผลที่ได้ประโยชน์จากฝ่ายพวกใดพวกหนึ่งอยู่ครับ, อะไรแบบนั้น พูดเต็มปากไม่ค่อยได้.

ถาม : เอ้า, คุณชวน?

ตอบ : ผมอยากจะตอบอยู่แล้วครับ คือเมื่อประชุมสภาครั้งที่แล้วนี่ครับ มีการเอาสุราแม่โขงเข้าไปในสภา.

- ถาม : นอกเรื่องไม่เอา, ไม่ต้องพูดยังงั้น. ประจักษ์พยานที่ว่า เขาทำเพื่อคน เพื่อพวกของตน มีอะไรเป็นเครื่องแสดง; คุณล้าว่าอย่างไร?
- ตอบ : มีผู้สมัครผู้แทนหาเสียงคนหนึ่ง เขาบอกว่า ถ้าเขาได้เป็นผู้แทนแล้ว เขาจะขอเงินมาทำที่ไชยา. แต่แล้วมีคนท้วงติง เขาบอกว่า ถ้าเขาเข้าฝ่ายค้าน เขาก็ไม่ได้อะไรมาทำที่ไชยา; ถ้าเขาได้เข้าอยู่ฝ่ายรัฐบาล ถ้าไม่ได้อะไรหน้าฉาก เขาก็จะได้หลังฉาก; ผมได้ยินนี้เป็นอย่างนี้.

นั่นมันเฉียดๆเข้าไปแล้ว, เฉียดๆที่จะเป็นประจักษ์พยาน; คือว่าในที่ประชุมนั้น เขาเป็นพรรคๆแบ่งเป็นพรรค, เป็นพรรค, เป็นพรรค, แต่ละพรรคมีอุดมคติต่างกัน, แต่ละพรรคพูดคุยกันอย่างขัดขวางกัน ด้วยประโยชน์ต่างกัน. นี่มันก็เป็นประจักษ์พยานชัดอยู่แล้วว่า เขาต้องพูดเพื่อประโยชน์แห่งตน หรือพรรคของตน; ไม่ต้องนำสีบดอก มันเห็นชัดอยู่แล้ว. ที่ประเทศไหนก็ตาม ไม่เฉพาะประเทศไทย ที่ประเทศนอก ประเทศใหญ่ๆแล้วยังเป็นอย่างนี้มาก เพราะเขาเป็นพรรคที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน มุ่งหมายทำลายล้างซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา, นั่นคือประจักษ์พยานที่ว่า ในสภาที่ไม่มีสัตบุรุษ นั้น ก็มีแต่สภาของผู้ใช้กิเลสเป็นเบื้องหน้า. มันเป็นนักการเมืองที่ใช้กลโกง, กลที่กลโกงต่างๆ, เพื่อประโยชน์ตน หรือพวกของตน. เป็นอันว่าในโลกนี้มันก็มี นักการเมืองหรือว่าการเมืองก็ตามใจ อยู่สองประเภท คือของสัตบุรุษ อย่างหนึ่ง, ของอสัตบุรุษ อย่างหนึ่ง.

ที่นี้ก็มามองดูในส่วนที่เราประสงค์ชื่อว่า อันไหนมันเป็นได้เพราะเหตุไร? สภาแท้จริงของนักการเมืองบริสุทธิ์นั้น มันก็ ประกอบ

อยู่ด้วยธรรม; ฉะนั้นการเมืองกลายเป็นธรรม, ธรรมคือการเมือง. การเมืองคือธรรม ธรรมคือการเมือง มันพูดได้เช่นนั้น; หมายถึงการเมืองบริสุทธิ์. ส่วนอีกอันหนึ่งการเมืองคืออธรรม, อธรรมคือการเมือง; การเมืองคืออธรรม อธรรมคือการเมือง มันก็พูดได้เช่นนั้น; มันตรงกันข้ามอยู่อย่างนี้.

เราเลยถือว่า การใช้ระบบการเมืองที่กำลังใช้อยู่ในโลกนี้ มันมีอยู่สองระบบอย่างนี้ อย่างหนึ่งก็ประกอบด้วยธรรม, อย่างหนึ่งก็ไม่ประกอบด้วยธรรม. เกี่ยวกับกำลังเป็นอยู่อย่างไร? นั่นมันเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องไปสืบหาเอาเอง. นี่เราพูดตามเหตุผลว่ามันจะมีอยู่อย่างนี้, และมันจะต้องมีอยู่อย่างนี้เรื่อยไป จนกว่าโลกมันจะฉิบหายไม่มีเหลือ, หรือว่ามันจะกลับมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองอีก?

....

โลกปัจจุบันหวังอะไรจากการเมือง.

เฮ้, ที่นี้คือโลกกันบ้าง ชัยย่อหน้าใหม่แล้ว. ดูที่โลกกันบ้าง ดูที่ธรรมะแล้ว ดูที่การเมืองแล้ว ดูที่นักการเมืองแล้ว แล้วก็ดูที่โลกกันบ้าง.

ถาม : โลกปัจจุบันนี้กำลังหวังอะไรจากการเมือง? คุณประยูร ตอบ
สั้นที่สุด โลกในปัจจุบันนี้มันหวังอะไรจากการเมือง?

ตอบ : หวังการคดโกงจากการเมือง.

ถาม : ยังไม่เป็นประโยชน์นี้; ทบให้มองเห็นเป็นประโยชน์ ว่าเขาควร
จะหวังซี?

ตอบ : หวังคดโกงมาเพื่อเป็นประโยชน์ของตนเอง.

ถาม : โลกกำลังหวังอะไรจากการเมือง? คำว่า “สัตว์โลก” คนในโลกหวัง
อะไรจากการเมือง? ถ้าเป็นโลกที่ดี ที่ถูกต้อง มันก็หวังอย่างหนึ่ง.
เดี๋ยวนี้เราเอา *โลกปัจจุบัน* นี้ พูดยุคเป็นกลางๆว่า โลกปัจจุบันนี้ เขา
หวังอะไรจากการเมืองล่ะ คุณทอง?

ตอบ : *โลกปัจจุบันนี้*หวังจากการเมืองก็คือ *หวังการได้* ครับ.

ถาม : ให้มันชัดซี หวังธรรมะ หรือหวังประโยชน์?

ตอบ : นั่นหมายถึง *หวังประโยชน์* ครับ.

มันหวังประโยชน์ มันไม่ได้หวังธรรมะ คือมัน *หวังการได้*
ประโยชน์ ไม่ได้หวังธรรมะ. เมื่อไรจะมีนักการเมืองหรือระบบการเมือง
ที่มุ่งหวังธรรมะ ความถูกต้อง ความเจริญอย่างบริสุทธิ์ เราก็ยังมองไม่เห็น.
เดี๋ยวนี้เรามองเห็นแต่ว่า โลกกำลังหวังประโยชน์เพื่อเขาเอง คือเพื่อพวกเขาเอง
เพื่อประเทศเขาเอง จากการเมือง.

ถาม : ก็มีคำถามติดพันกันต่อไปว่า โลกกำลังมีการเมืองในลักษณะไหน
คุณประยูร?

ตอบ : โลกกำลังมีการเมืองในลักษณะที่ตั้งกลอุบายหลอกลวงกันอยู่.

มีการเมืองในลักษณะที่จะหาประโยชน์ให้แก่เขา, ให้แก่พวกเขา พวกนักการเมือง, ประโยชน์ของนักการเมืองคณะนั้นแหละ. มันก็แปลว่า ไม่ได้หวังธรรมะ, ไม่ได้หวังจะได้ธรรมะ; ไม่ได้หวังสันติสุขอันแท้จริงอย่างที่เขาคิดเอง. เขาหวังประโยชน์เป็นอำนาจ เป็นวัตถุ เป็นประโยชน์อย่างโลกๆทั้งนั้น.

ถาม : *นี่มีหวังใหม่ว่า โลกเรา^{นี้} จะรู้จักการเมืองกันเสียใหม่ ในลักษณะที่ถูกต้อง; มีหวังใหม่คุณชวน?*

ตอบ : *ผมนี้กว่ามีหวังครับ ถ้าหากว่า ทุกคนมีธรรมะ.*

ถาม : *ถ้าทุกคนมีธรรมะ ก็มีหวัง. อย่างนี้ก็เรียกว่า มันไม่มีทางผิดอะไร ถ้าคุณตอบอย่างนั้น. ตามข้อเท็จจริงเดี๋ยวนี้ มีหวังใหม่ ที่ว่าโลก^{นี้} จะกลับไปมีศีลธรรม มีการเมืองที่ประกอบด้วยศีลธรรม?*

ตอบ : *ถ้าอยู่ในภาวะปัจจุบันนี้ ไม่มีหวังครับ.*

ถาม : *ยังไม่มองเห็น แล้วเราหวังอะไร? ถ้าอย่างนั้น เราจะหมดหวัง สิ้นหวัง หรือว่าเราจะหวังอะไร เกี่ยวกับโลกชนิดนี้ คุณทอง?*

ตอบ : *ผมรู้สึกสิ้นหวัง ครับ.*

ถาม : *คุณนั้นซีแพ้ ก็ยอมแพ้ง่ายๆ. เอ้า, คุณประยูร?*

ตอบ : *ถ้าพูดรวมถึงทั้งโลกแล้ว ตอนนั้นผมยังไม่อยากจะหวังอะไร; ปล่อยให้มันเป็นไปตามกรรมของมันเองสักพักหนึ่ง.*

ถาม : กูๆแล้ว เรายังไม่อาจจะหวัง ไม่มีเหตุผล ไม่มีช่องทางที่จะหวัง. แล้วเราจะไม่หวังอะไรเสียเลย? หรือเราจะไม่มีความคิดอะไรเสียเลย
: อย่างนั้นหรือ? เราจะไม่ยอมคิดอะไรเสียเลยเกี่ยวกับเรื่องนี้หรือ?

ตอบ : ถ้าเกี่ยวกับความคิดในการปฏิบัติธรรม หรือการที่จะนำธรรมกลับมา
ก็ยังคงคิดกันอยู่เรื่อยๆครับ. แต่ถ้าหวังถึงผลความสำเร็จทั้งโลก ก็ยังไม่
อยากจะหวังครับ; หวังแต่เพียงว่า เอาแค่สังคมน้อยๆ ไปก่อน.

นั่นแหละ มันก็ตั้งต้นด้วยสังคมน้อยๆ; เพราะฉะนั้นความหวัง
ที่ว่าศีลธรรมกลับมา, ธรรมะกลับมา, ควรจะอยู่ในความหวัง ไม่
ควรจะสิ้นหวัง ไม่ควรจะมีเลิกละ; แล้วก็หวังให้มากๆ ไว้ดีกว่า เพราะว่า
ถ้ามันไม่ได้เต็มนั้น แล้วมันก็จะได้พอสมควร. ถ้าเราหวังไว้น้อยเกินไป มัน
ไม่ได้ แล้วมันจะหมดเลย.

ถาม : ถ้าจะตั้งปัญหาว่า โลกเรา^{นี้} จะรู้จักการเมืองระบบบริสุทธ์ คือประกอบ
ด้วยศีลธรรมกันเสียที จะได้หรือไม่? เอ้า, จะถามให้มันสั้นๆ ดีกว่า
ว่าเดือนไหนในโลก หรือนักการเมืองของเรา^{นี้} เป็นคนฉลาดหรือเป็น
คนโง่ คุณประยูร?

ตอบ : มันฉลาดคนละอย่างเสียแล้วครับ.

ถาม : เอ้า, ฉลาดในความหมายธรรมคาสามัญแหละ เขาเป็นคนฉลาดหรือ
คนโง่

ตอบ : ถ้าในความหมายของคนธรรมดาสามัญชนแล้ว นักการเมืองแต่ละท่าน
ก็เป็นคนฉลาดทั้งนั้น ครับ.

เป็นคนฉลาด คมกริบเป็นกรดทั้งนั้น. ที่นี้เราจะทำให้เขารู้ความจริงอะไร ที่มันมีประโยชน์ที่ถูกต้องนี้ มันคงไม่ใช่เรื่องสั้นหวัง; มันอยู่ที่ว่าใครจะรู้เท่าทัน มีปัญญาสามารถไปสะกิดเขา ให้เขาใช้ความฉลาดของเขาเสียใหม่ในทางที่ถูกต้องเท่านั้น.

เดี๋ยวนี้มันมีเหตุปัจจัยอันใหญ่ สำคัญที่สุดอยู่อย่างหนึ่ง ก็มันกำลังอยู่ในห้วงของความจมลงไปในวัตถุนิยม; ลุ่มหลงความสุขทางเนื้อทางหนัง แต่ละคน ทั้งนักการเมือง และมีใช้นักการเมือง. เขาต้องการอย่างนั้นมันมากเกินไป จนไม่ถือความผิด ความถูก ความชั่ว ความดี อะไรอยู่ได้, ถือเอาแต่ว่า ให้ได้ ๆ ๆ สิ่งที่เขาต้องการก็แล้วกัน; เรียกว่า โลกมันกำลังมีการกดกัน ได้รับการกดกัน ชนิดที่ให้อำนาจแก่การเมืองประเภททกลโกง หรือไว้ศีลธรรมทั้งนั้น.

ความกดกันที่มันบีบบังคับอยู่แท้จริง คือ อำนาจของวัตถุนิยม ทำให้นักการเมืองมุ่งแต่จะเอาประโยชน์ โดยไม่ต้องนึกถึงศีลธรรม, ฉะนั้นเราจึงไม่ได้ยินคำว่า ศีลธรรมในรัฐสภา หรือว่าในหมู่นักการเมืองทั่วไป.

เหตุผลว่าโลกต้องมีธรรมเป็น “การเมือง”.

ถ้าเราจะทำประโยชน์แก่โลก ด้วยการช่วยกันปรับปรุงแก้ไข มันก็มีอยู่อย่างเดียว นั่นคือ อย่าเพื่อท้อถอย ในข้อที่ว่า สร้างความนิยมในพระธรรมขึ้นมา. ถ้าเราจะมองในแง่ของธรรม ก็มุ่งให้มันมีธรรม; ถ้ามองในแง่ของการเมือง ก็ให้เขานิยมระบบการเมือง ที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม.

ช่วยกันเปิดเผย ชี้แจง ให้มองเห็นข้อเท็จจริง ความจริง ความถูกต้อง ของสิ่งที่เรียกว่า การเมือง หรือของคำว่า ธรรม. องค์การโลกทั้งหลาย เช่น องค์การสหประชาชาติ^๕ ช่วยอะไรได้บ้างในแง่^๕; ปัญหา^๕ ออกจะอาจเอื้อมไปสักหน่อย แต่ไม่เป็นไรดอก, ช่วยกันคิดดู.

ถาม : คุณทอง ลองว่าซี องค์การโลกช่วยอะไรได้บ้าง ในแง่^๕?

ตอบ : ถ้าว่าถึงหลักการแล้ว อาจจะช่วยได้; แต่พอปฏิบัติการเข้าจริงๆ แล้ว มันก็เป็นไปในลักษณะเพื่อพวกเสียอีกครับ.

คุณก็รู้ การเมืองของโลกคือ ถ้าอย่างนั้น เพราะว่าเราจะมองหรือว่าจะฟัง หรือจะรับข่าวกระแสไหนมา มันพบแต่ว่า เป็นความล้มเหลวในการรักษาความเป็นธรรมในองค์การโลก; เพราะมันผูกพันกันอยู่แต่พรรคแต่พวก ก็โหวตคะแนนเสียงให้กันตามพรรคตามพวก มันเป็นเพื่อประโยชน์ไปเสียทั้งนั้น; ฉะนั้นองค์การชนิดนั้นเลยกลายเป็นที่ยึดแย้งประโยชน์ ด้วยการผูกพันกันเป็นพวก โดยกลไกที่แสนที่จะฉลาด ในการผูกพันกันเป็นพวก. ^๕ ก็เป็นอันว่า เราหวังไม่ได้จากองค์การโลกชนิดนี้, คือหวังไม่ได้ในการที่จะให้ศีลธรรมกลับมา เพราะว่าเป็นที่ที่บูชาประโยชน์. เพราะฉะนั้นเราก็ **ต้องชี้แจง** **กันไปตั้งแต่พื้นฐาน ให้คนที่**เป็นหน่วยๆ หน่วยหนึ่ง ของโลกนี้ **เข้าใจ** **ความถูกต้องเกี่ยวกับพระธรรม.**

ที่^๕นี้มองดูถึงประเทศแต่ละประเทศ รวมทั้งประเทศเราด้วย มันตกอยู่ในหลุม ในบ่อ ในโซคร้าย ที่จะไม่เป็นไปเพื่อศีลธรรม คือว่าตกอยู่ในห่วงแห่งความกลัว. ประเทศเล็กๆ อย่างประเทศเรา^๕ ข้อแรกก็คือ ความกลัว:

กลัวแพ้ กลัวอค หรือว่ากลัวไม่มีรศชาติอะไรนี่; ก็*ไม่กล้าชะเง้อไปมองศีลธรรม*, ก็เอาแต่เรื่องการเมืองประโยชน์ เลย*ไม่รู้จักรักการเมืองที่ประกอบด้วยธรรม* ที่จะช่วยได้; มันเป็นอย่างนี้เสียทีหนึ่งก่อน; ฉะนั้นจึง ตกอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องทั้งพระธรรม, แม้ว่าจะเป็นประเทศพุทธบริษัท มันก็จำเป็นที่ต้องทั้งพระธรรม.

(ตัวอย่างภาวะจำเป็นที่ต้องทั้งธรรม)

จะเล่าเรื่องเล็กๆ ผากไว้สักเรื่องหนึ่ง เผื่อว่าใครยังไม่เคยได้ยิน ถ้าตายเสียจะไม่มีใครเล่า คือ อุบาสกคนหนึ่ง ที่เป็นอุบาสกที่ใช้ได้ คราวหนึ่งเขาจนขึ้นมา เขาก็มาขออนุญาตเลี้ยงหมู แก่จนสักกระยะหนึ่งเถิด. อาตมาก็บอกว่า ตามใจซี ตามใจเถอะ คือไม่ห้าม และไม่เออ, ตามใจคุณซี; แปลว่า การที่มีธรรมะ แล้วความจำเป็นมันบังคับ ต้องทั้งธรรมะชั่วคราวนี้ ถ้าไม่เข้มแข็งพอ มันก็จะต้องทั้งธรรมะ. เหมือนกับว่าประเทศชาติแต่ละประเทศในโลกนี้ มันไม่เข้มแข็งพอที่จะยึดธรรมะไว้เป็นเพื่อนตาย, เพื่อนตายดีกว่า; เพราะถ้าเขาเป็นคนจริง เขายอมตาย โดยไม่เสียธรรมะ. ถ้าอุบาสกคนนี้ จะไปหาวิธีอื่น นอกจากการเลี้ยงหมูมันก็คงจะได้; เคี้ยวนี้เขามันไม่ถนอหรือไม้อะไรก็ตาม เขายอมว่าจะต้องเลี้ยงหมู ไม่ใช่ฆ่าขายดอก เพียงแต่ว่าเลี้ยงหมูเป็น ๆ ขาย ซึ่งมันก็ต้องสูญเสียความเป็นอุบาสก,

นี่ก็เรียกว่า ตกอยู่ในภาวะจำเป็นที่ต้องทั้งธรรมะ ก็น่าเห็นใจ. ประเทศทั้งหลายในโลก โดยเฉพาะ ประเทศเล็กๆ ทยอย ซึ่งมีมาก จำเป็น

จะต้องทั้งความจริง ความยุติธรรม หรือธรรมะ ไปเอาตัวรอดกันก่อน, แล้วนักการเมืองก็ต้องหมุนไปแบบนั้นหมด.

ที่นี้ไปดูประเทศใหญ่ เข้มแข็ง ร่ำรวย มันก็อย่างเดียวกันอีก มันยังไม่พอในประโยชน์ที่จะได้ ก็เล่นการเมืองชนิดที่ทำนาบนหลังประเทศเล็กๆ. คนร่ำรวยก็ทำนาบนหลังคนจนๆ ก็เลยไม่ต้องมีธรรมะกันไปเสียทั้งหมด. *อย่าเข้าใจว่า เป็นข้ายแล้วจะมีธรรมะ เป็นขวแล้วจะมีธรรมะ เพราะธรรมะนั้น มันอยู่ตรงกลางเสมอไป.* เรื่องนี้ไว้ไปพูดวันหลัง มันยืดยาว.

สรุป : การเมืองคือธรรมะ.

เฮ้, ในที่สุดนี้ก็สรุปความ เรื่องที่เราได้พูดกันวันนี้ มันชักจะนานมากแล้ว.

ธรรมะกับการเมือง! ถ้ารู้จักการเมืองอย่างถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติแล้ว จะเห็นว่า การเมืองก็คือธรรมะ, ระบบธรรมะที่จะช่วยให้มนุษย์อยู่เป็นปกติสุข เป็นสายหนึ่ง แขนงหนึ่งของธรรมะทั้งหลาย. เดียวนี้ ธรรมะชนิดนี้ หรือการเมืองชนิดนี้มีไม่ไ้ในโลก เพราะว่ามนุษย์มันตกเป็นทาสของวัตถุ คือความสุขทางเนื้อหนังนี่; เมื่อพูดว่าวัตถุแล้วก็ขอให้เข้าใจว่าความสุขทางเนื้อหนัง.

ที่นี้พุทธบริษัทเรา ถ้าเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าจริง ก็ต้องมีสัมมาทิฐิ ถ้าไม่มีสัมมาทิฐิ ก็ไม่ใช่สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า; ฉะนั้น

เราจะต้องมีสัมมาทิฐิ, และเราก็เป็นพุทธบริษัท แล้วเราจะต้องมีอะไรตามแบบของพุทธบริษัท : พุทธบริษัทมีการเมืองได้ตามแบบของพุทธบริษัท.

อย่าไปเข้าใจว่า การเมืองไม่เกี่ยวกับศาสนา หรือการเมืองไม่เกี่ยวกับพุทธบริษัท. การเมืองที่ถูกต้อง ต้องเกี่ยวข้องกับทุกคน แม้เป็นพระเป็นเณร จะต้องมีการเมืองของธรรมะ; ช่วยเหลือโลกนี้มีธรรมะ. *แต่อย่าไปเล่นการเมืองระบบของกิเลส* ที่เขาก็ได้มีประกาศคณะสงฆ์ห้ามไว้แล้ว. พระอย่าไปเล่นการเมือง ก็หมายถึงการเมืองระบบนั้น; แต่ถ้าเราเล่นการเมืองระบบของพระเจ้า ของพระธรรม ก็ไม่เห็นมีใครห้าม ไม่มีเหตุผลที่จะต้องห้าม.

พุทธบริษัทก็มีธรรมะของพุทธบริษัท มีการเมืองตามแบบของพุทธบริษัท: มีธรรมะนั้นเองเป็นสิ่งถูกต้อง ถาวรเป็นนิรันดร ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง; เป็นการเมืองที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง. ถ้าเราถือระบบธรรมะแล้ว จะมีระบบการเมืองที่ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง, แล้วการเมืองนั้นมีธรรมะเป็นเนื้อแท้ มีพระเจ้าเป็นจอมใจของนักรบการเมือง.

ถ้ามองอย่างละเอียดแล้ว พูดได้เลยว่า พระพุทธเจ้าก็เป็นจอมใจของนักรบการเมือง คือจะจัดโลกให้มีความสุข; แต่เดี๋ยวนี้ เราไม่พูด ไม่กล้าพูด เขาจะปรับให้เราเป็นคนละลาปลั่งจ้วงจาบพระพุทธเจ้าไป. ฉะนั้นพวกเราเฉพาะพวกเรา จะไม่ตะโกนดังๆ ไปว่า พระพุทธเจ้าเป็นจอมนักรบการเมือง; แต่ที่จริงท่านก็เป็นอย่างนั้น เป็นผู้ประสงค์จะจัดโลกนี้ให้สงบสุข. ท่านมีธรรมะเป็นระบบการเมือง; แล้วก็มีพวกเราทุกคนเป็นผู้จัดการเมืองให้โลกนี้มันมีความสุข.

นี้ใจความทั้งหมดของคำบรรยายที่ได้บรรยายมานี้ โดยสรุปสั้นๆว่า “ธรรมะกับการเมือง” มันเป็นอย่างนี้.

การบรรยายนี้สมควรแก่เวลา และสมควรแก่เรี่ยวแรงแล้ว; พุทไม่ไหวแล้วก็ยุติที่ก่อน. ให้โอกาสพระคุณเจ้าท่านได้สวดบทพระธรรม สำหรับส่งเสริมความพอใจในพระธรรม เพื่อเป็นประโยชน์แก่การเมืองในระบบของพระธรรม ต่อไปเถิด.

ธรรมะกับการเมือง

- ๒ -

หินโค้ง ๑๐ ก.ค. ๑๙

การเมืองคือธรรมะ.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์เป็นครั้งที่ ๒ แห่งภาคอาสาฬหบูชา
ในวันนี้ จักได้บรรยายโดยเค้าเรื่องที่ว่า ธรรมะกับการเมือง ต่อไป. ใน
ครั้งที่ ๒ นี้จะกล่าวโดยห้วนย่อว่า การเมืองคือธรรมะ.

[คำปรารภ และบททวนจนถึงหน้า ๘๓]

เมื่อได้ยินว่า การเมืองคือธรรมะ นักการเมืองในโลกสมัยนี้ ก็คง
จะร้องออกมาว่า บ้า. นี่เราจะบ้าหรือไม่บ้า ก็ขอให้ดูกันต่อไป ควรจะได้พูด

กันต่อไป. แต่อยากจะทำสักหน่อยหนึ่งว่า เพราะนักการเมืองที่ร้องว่า *บ้า* เมื่อได้ยินคำว่า “การเมืองคือธรรมะ” นั้นแหละ มันก็นักการเมือง สกปรก; ไม่ใช่ นักการเมืองที่ตรงตามอุดมคติของคำว่า “การเมือง” คือเขา ได้ทำให้เรื่องการเมืองนี้ มันกลายเป็นเรื่องคดโกงหาประโยชน์ไป; ไม่ใช่เป็น เรื่องการเมืองในความหมายอันบริสุทธิ์. ฉะนั้นเราจะต้องทบทวนกันอยู่เสมอ ในความหมายของคำว่า “การเมือง” นั้น มันคืออะไร.

ในครั้งที่แล้วมา ก็ได้พยายามแสดงให้เห็นว่า การเมืองนั้นคือระบบ ของการจัด หรือการกระทำ เพื่อให้คนจำนวนมากอยู่กันโดยปราศจากปัญหา โดยไม่ต้องใช้อำนาจ.

ขอให้ท่านทั้งหลายลองฟังดูให้ดีๆ ว่า อาตมากำลังกล่าวว่า สิ่ง ที่เรียกว่าการเมืองนั้นคือ ระบบการจัดหรือการกระทำ เพื่อคนจำนวนมาก จะอยู่กันโดยปราศจากปัญหา โดยไม่ต้องใช้อำนาจ; แต่ความสำคัญ มันก็อยู่ที่ว่า มันเป็นระบบ ที่ต้องจัดต้องทำขึ้น; นี้อย่างหนึ่ง. แล้วก็เพื่อ คนจำนวนมาก หรือคนทั้งหมดจะอยู่กันโดยปราศจากปัญหา; ไม่ใช่เพื่อคน ๒-๓ คน; แล้วก็อยู่กันโดยปราศจากปัญหา, ไม่ว่าปัญหาใดๆ; เพราะ ว่า ชื่นชอบว่าปัญหาแล้ว ก็ยอมเป็นความทุกข์ทั้งนั้น ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง. แล้วลืบลืมว่า โดยไม่ต้องใช้อำนาจ คือไม่ต้องใช้อาวุธ ไม่ต้องใช้การ กระทำที่เรียกว่า *หิงสา* การฆ่ากัน เป็นต้น.

เราจะถือเอาบทนิยามดังกล่าวนี้ว่า เป็นบทนิยามสำหรับคำว่า “การ เมือง โดยบริสุทธิ์”; ถ้าผิดจากนี้มันก็ต้องเป็นการเมืองบ้า เป็นการเมือง

สกปรก เป็นการเมืองของภุคพีศาจชนิดโคชนิตหนึ่ง; และก็ยังจะต้องดูให้เห็นว่าการเมืองของมนุษย์นี้ เป็นสิ่งที่มนุษย์จัดขึ้น ทำขึ้น เพราะฉะนั้นมันต้องไม่เลวกว่าการเมืองของสัตว์เดรัจฉาน ที่ธรรมชาติมันช่วยจัด; จึงมีความแตกต่างกันมากเท่ากับความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์.

คนกับสัตว์ต่างกันเพราะอะไร? ต่างกันเพราะเหตุอย่างเดียว คือ ธรรมะ. ภาษิตแต่บรมโบราณไม่รู้จำแต่ครั้งไหน ในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นต้นตอของวัฒนธรรมสายนี้ ที่มาถึงประเทศไทยเรา เขาก็กล่าวไว้เป็นกลางทั่วไป แม้ไม่เกี่ยวกับศาสนา ว่า “การหาอาหารกิน, การแสวงความสุขจากการนอน, การรู้จักขลาดวิ่งหนีภัย, และการประกอบกรรมระหว่างเพศ, นั้นมีอยู่ได้เสมอกันระหว่างคนกับสัตว์”; คือมันเหมือนกัน. แต่ว่า “ธรรมะเท่านั้น ที่ทำความแตกต่างระหว่างคนจากสัตว์; ปราศจากธรรมะแล้ว คนกับสัตว์ก็เหมือนกัน.” เพราะฉะนั้นเราจะดูกันในรูปไหน คนกับสัตว์ก็แตกต่างกันที่ตรงนี้ คือความที่มีสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะกับ ไม่มีธรรมะ; หรือธรรมะคนละอย่างนั่นเอง. ไม่มีอะไรที่จะไม่เรียกได้ว่า ธรรมะ คือ *ไม่มีอะไรที่มีใช้* ธรรมะ ในความหมายของคำคำนี้ มันจึงเป็นธรรมะคนละอย่าง ธรรมะของสัตว์อย่างหนึ่ง, ธรรมะของคนอย่างหนึ่ง.

คนที่แท้ก็ต้องปราศจากธรรมะอย่างสัตว์; สัตว์ที่แท้ก็ต้องปราศจากธรรมะอย่างคน. ฉะนั้นเดี๋ยวนี้ที่ว่า ปราศจากธรรมะ แล้วคนก็เหมือนกับสัตว์ นั้นหมายความว่า ปราศจากธรรมะอย่างคน แล้วคนก็จะเหมือนกับสัตว์. นี่ก็เป็นสิ่งที่ต้องนึกไว้ในใจว่า การเมืองของคนนั้น คนมันจัด;

มันควรจะดีกว่าการเมืองของสัตว์ที่ธรรมชาติมันจัด หรือปล่อยให้ไปตามบุญตามกรรม.

ที่นี่ เราจะต้องทบทวนกันดูอย่างละเอียด ว่าอะไรเรียกว่า ธรรม; แล้วจะเห็นได้ต่อไปว่า การเมืองนั้นก็คือ ธรรม หรือ ธรรมะก็ได้ แล้วแต่จะเรียก.

ตอนนี้อาจจะให้ทบทวนข้อความอีกประเด็นหนึ่ง ก็ว่าทำไมเราที่นี่ จะต้องสนใจสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะกับการเมือง ก็คือพุทธบริษัททุกคนในวัดในวา ทำไมจะต้องพูดถึงสิ่งที่เรียกว่า การเมือง; ยิ่งเป็นพระเป็นบรพชิตด้วยแล้ว ก็ถือกันว่า ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับการเมือง หรือต้องไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง.

โดยที่แท้แล้วความหมายนั้นมันคนละอย่าง : ที่ให้ **พระไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น** หมายถึงการต่อสู้ทางการเมือง ของพวกนักการเมืองที่เขาต่อสู้เพื่อประโยชน์ของคนแต่ละคน แต่ละพวก; ถ้าอย่างนี้แล้วพระอย่าไปเกี่ยวข้องเลย. แต่ถ้าหากว่า คำว่า “การเมือง” มีความหมายดังที่กล่าวมาแล้ว ว่า **ระบบที่ต้องจัดต้องทำ สำหรับมนุษย์ทั้งหมดอยู่กันโดยปราศจากปัญหา และไม่ต้องใช้อำญา** แล้ว พุทธบริษัทไม่ว่าระดับไหนควรจะเกี่ยวข้อง หรือต้องเกี่ยวข้อง อย่างที่กล่าวมาแล้วในการบรรยายครั้งก่อน ว่าถ้าสิ่งใดเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่กุล ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์แล้ว สิ่งนั้นต้องทำ. พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “**ตถาคตอุบัติบังเกิดขึ้นมา ก็เพื่อประโยชน์อันนี้ คือประโยชน์สุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์, ธรรมวินัยของตถาคต มีอยู่ในโลกนี้ ก็เพื่อประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์,** และ “**ธรรมะทั้งหลายโดยเฉพะา**

โพธิปักขิยธรรมนี้ ตถาคตกล่าวไว้อย่างไร ท่านทั้งหลายจะพึงรักษาไว้ด้วยดี ให้พรหมจรรย์ตั้งมั่นเพื่อประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์; และจะย้าความหมายของคำสั้น ๆ สองคำนี้ว่า “เทวดาคือพวกที่ไม่ต้องรู้จักเหง้อ; มนุษย์คือพวกที่ยังจะต้องรู้จักเหง้อ จะต้องอาบเหง้อ” ซึ่งก็มีความหมายชัดพอที่จะเข้าใจได้.

แล้วควรคุยต่อไปว่า พวกเทวดาที่ไม่ต้องอาบเหง้อ มันก็ยังมึปัญหาตามแบบของเทวดา และไม่มีความสุข; พวกมนุษย์ที่ต้องอาบเหง้อมันก็ยังมึปัญหา ไม่มีความสุขไปตามแบบของมนุษย์; ฉะนั้นทั้งเทวดาและมนุษย์มันก็ไม่มึอะไรดีกว่ากัน ในข้อนี้. ดังนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงได้ตรัสควบกันมาทั้งสองพวกเสมอไป ว่าเพื่อประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์; ฉะนั้นการจัดการทำให้ทั้งเทวดาและมนุษย์อยู่กันเป็นผาสูกนั้น เป็นหน้าที่ แม่ของพระพุทธเจ้า, และแม่ของพุทธบริษัท. เคียวนี้เราเอาความหมายของคำว่า “การเมือง” ในลักษณะอย่างนี้ ก็จัด ทำให้คนทั้งหมดอยู่โดยปราศจากปัญหา และไม่ต้อต้องใช้อาชญา.

เราไม่เอาบทนิยามของคำว่า “การเมือง” ตามที่พวกฝรั่งเขาเขียนไว้ให้ในตำราการเมือง ให้คนไทยเป็นทาสสติปัญญา เป็นทาสตัวหนังสือของพวกฝรั่ง อย่างนี้ไม่ควรแก่พุทธบริษัทเลย, พุทธบริษัทควรจะมีสติปัญญาของตัวเอง ให้เห็นตามที่เป็นจริงว่า “การเมือง” นั้นมันคืออะไร.

เราพอจะกล่าวได้ว่า ในสมัยแรกๆ ที่มันเกิดสิ่งที่เรียกว่า การเมืองขึ้นมาในโลกนั้น มันบริสุทธิ์ ก็มีเจตนาดี แล้วทำไปตามเจตนา นั้น เพื่อผล

อย่างเดียวกันนั้น คือให้กันอยู่กันเป็นผาสุก; ถึงแม้เดี๋ยวนี้ก็เถอะ ถ้าพูดแต่ปาก มันก็พูดอย่างนั้น ลัทธิการเมืองประเภทไหนก็ตาม: ประชาธิปไตยก็ดี สังคมนิยมก็ดี เผด็จการรูปไหนก็ตาม; ก็ล้วนแต่อ้างว่า จัดเพื่อให้สังคมอยู่ด้วยความสงบสุขกันทั้งนั้น มันก็เลยต่างกันแต่วิธีจัด ที่เขาเอามาอ้าง. แต่แล้วก็นั่งมุงผลอย่างเดียวกันแท้ คือสงบสุข สันติสุขของสังคม; แล้วก็มองเห็นได้ว่า มุ่งหมายจะไม่ต้องใช้อำนาจช่วยเหมือนกัน. ความโกหกปกคลุมเป็นกลโกงขึ้นมา ต้องใช้อาวุธศาสตราเป็นเครื่องมือของการเมืองนี้ มันมาที่หลัง ขอให้ระวังให้ดี.

นี่เราจะแสวงหาความหมายของคำว่า “การเมือง” ให้ถูกต้องตามที่ เป็นจริงกันเสียก่อน.

เรื่องราวในพระคัมภีร์โดยตรงก็มี พอที่จะสังเกตเห็นได้ ว่าระบบการปกครอง หรือระบบการเมืองนี้ มันเกิดขึ้นมาในโลกนี้ เมื่อมันมีปัญหาเกิดขึ้น. เมื่อมนุษย์อยู่กันอย่างไม่ใช่มนุษย์ ยังไม่ถึงความเป็นมนุษย์ ยังเป็นครึ่งคนครึ่งสัตว์ มันก็อยู่อย่างสัตว์ ปัญหาทางสังคมมันก็ไม่มี ต่างคนต่างหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แล้วมันก็อยู่ไกลๆกัน ไม่มีความสัมพันธ์ที่ใหญ่หลวงเหมือนอย่างเดี๋ยวนี้ ตอนนั้นก็เรียกว่าไม่มีปัญหา แม้ทางศีลธรรม คือไม่มีใครเบียดเบียนใคร ไม่มีใครขโมยใคร ไม่มีใครล่วงละเมิดสิทธิหรือประโยชน์ของใคร.

ที่นี้ต่อมามันมีนักเลงดี หมายความว่า คนที่อุตรแหวกแนว คิดหาประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ผู้อื่น มันจึงเกิดการลักการขโมย เกิดการละเมิดหลายอย่างหลายประการขึ้นมา. เรื่องราวในพระคัมภีร์กล่าวชัดว่า พวกมนุษย์เหล่านี้เขาทนอยู่ไม่ได้ หาทางออก, มีสติปัญญาเกิด

ขึ้นว่า ต้องมีการจัดการทำเพื่อแก้ไขปัญหานี้, แล้วก็ได้มอบให้คนที่ทุกคนเห็นว่าสามารถนั้น เป็นผู้จัดผู้ทำ คือเป็นคนที่มีความกล้าหาญ มีบุคลิกภาพ มีสติปัญญาเป็นที่ปรากฏ คือมีความเหมาะสมทุกอย่าง ก็มอบให้คนนี้เป็นผู้ควบคุมบังคับบัญชาจัดทำ วินิจฉัยความผิด ความถูก หรือลงโทษ เป็นต้น.

ระบบการปกครอง อย่างนี้มันเพิ่งเกิดขึ้น ไม่ใช่ว่ามันเกิดมาพร้อมกันกับมนุษย์; มันเพิ่งเกิดขึ้น เมื่อมนุษย์นี้มันรู้จักทำเลขขึ้นมา. เมื่ออยู่ตามธรรมชาติ ไม่มีปัญหาอย่างนี้ พอมาอยู่กันเป็นหมู่ ไกลชิดกันขึ้น ก็มีโอกาที่จะขโมย; เมื่อไม่ได้ตั้งใจ ก็คิดที่จะฆ่า จะทำลายล้าง ตลอดจนการล่วงละเมิดอื่น ๆ มันจึงเกิดระบบการปกครอง และต้องใช้อำนาจ.

ที่นี้ ต่อมามนุษย์คงจะคิดไปถึงข้อที่ว่า การใช้อำนาจนี้ไม่สนุก สุวีริยาการที่ไม่ต้องใช้อำนาจไม่ได้ จึงเกิดนโยบาย หรือกุศโลบาย หรืออะไรก็แล้วแต่จะเรียก ซึ่งเราจะเรียกว่า ระบบการเมือง, วางไว้อย่างนั้น อย่างนี้ ให้มันครบถ้วน สำหรับมนุษย์จะไม่ต้องอยู่กันด้วยความลำบาก และไม่ต้องตัดสินใจปัญหาด้วยการใช้อำนาจ. นี้พอจะเรียกได้ว่า ระบบการเมืองมันได้เกิดขึ้น **เป็นรูปเป็นร่าง** แล้วก็ขยายตัวใหญ่โต กว้างขวาง แน่นแฟ้นออกไปตามยุคตามสมัย. มนุษย์นี้ยังมีเจตนาบริสุทธิ์ต่อสันติสุข ฉะนั้นจึงทำไปในลักษณะที่มันจะเป็นเรื่องของสันติภาพ หรือสันติสุข.

คงจะอยู่กันเป็นสุขมานาน จนไม่รู้ว่าจะสักเท่าไร จนกว่าจะมาถึงยุคที่มนุษย์ตกเป็นทาสของวัตถุ คือเป็นทาสของความเอร็ดออร์อย ทางเนื้อ ทางหนัง หรือที่เรียกว่า กามารมณ์, **เสน่ห์ของวัตถุครอบงำจิตใจแล้ว มนุษย์พวกนั้น**

ก็*ไม่ยินดีที่จะรักษาความถูกต้อง* หรือเจตนาารมณอันบริสุทธิ์ของคำเหล่านั้น เช่นคำว่า การเมือง เป็นต้น จึงได้แอบแฝงไว้ด้วยกลโกง สำหรับหาประโยชน์ให้แก่ตัว หรือให้แก่พวกของตัว. นั่นแหละคือข้อที่ว่า พอตกมาถึงสมัยหนึ่ง ความหมายของคำว่า การเมือง มันก็เปลี่ยนไป คือเป็นการจัดการทำ เพื่อให้พวกของตัวได้รับประโยชน์ ได้เปรียบเหนือพวกอื่น และเป็นกันอย่างนี้ทุกประเทศในโลก ไม่ยกเว้นแม้แต่ประเทศไทยที่เป็นพุทธบริษัท. แต่ถ้าจะนึกถึงยุคที่ล่วงแล้วมาในอดีตโน้น มันไม่เป็นอย่างนี้.

นี้เราก็จะต้องถือเอาความหมายนั้นต่อไปตามเดิมว่า การเมืองนี้มันมีเจตนาบริสุทธิ์ในที่แรก เพื่อจะจัด จะทำให้อยู่กันโดยปราศจากปัญหา แล้วก็ไม่ต้องใช้อำนาจด้วย. เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว ลองตั้งปัญหาถามดูต่อไปว่า มันควรจะได้รับความสนใจหรือไม่? แม้แต่พุทธบริษัทเองก็ควรจะสนใจหรือไม่? ควรจะเอามาพูดกัน ในลักษณะของสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ แม้แต่ในวัดในวาหรือไม? นี้ก็อย่างหนึ่ง.

ที่นี้ที่จะมองต่อไปอีกก็คือว่า เมื่อโลกมันกำลังเต็มไปด้วยการเมืองแบบคดโกง เราก็ไม่อยากจะไปประสมโรงกับเขาด้วย; เราจึงพยายามที่จะมองหาความหมาย อุดมคติ หรือการกระทำที่มันถูกต้อง ตามหน้าที่ของพุทธบริษัทที่ว่า*เกิดมาแล้วต้องไม่เสียชาติเกิด* คือเกิดมาในโลกแล้ว ต้องมีส่วนที่จะทำให้โลกนี้มีสันติสุข สันติภาพ ตามพระพุทธรประสงค์. นี้อาตมาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณา ในฐานะที่เป็นหน้าที่ตามธรรมชาติ นั้นอย่างหนึ่ง, และในฐานะที่ว่าโลกนี้กำลังจะวินาศ ถ้าเราจะช่วยกันต้านทาน เราก็

จะต้องเข้าใจสิ่งเหล่านี้^{๕๔}; ดังนั้นจึงเอามาพูด ในการบรรยายซึ่งเรียกกันว่า การบรรยายธรรมะ.

ในการบรรยายครั้งแรก ครั้งที่ ๑ ที่แล้วมานี้ ก็มีหัวข้อว่า *การเมืองกับธรรมะ*. นี่ก็เป็นคำที่กล่าวไว้อย่างกลางๆว่า “ธรรมะและการเมือง”; ยังไม่ได้ยืนยันว่า มันจะเข้ากันหรือไม่เข้ากัน มันจะขัดขวางกัน หรือมันจะไปด้วยกัน หรือเป็นศัตรูกัน.

แต่ คนทั่วไป ที่เขาเคยได้ยินได้ฟังมาตามแบบของเขา เขาจะรู้สึก ว่า เรื่องการเมืองไม่ใช่เรื่องธรรมะ, เรื่องธรรมะไม่ใช่เรื่องการเมือง. เรื่องธรรมะอยู่ที่วัด เรื่องการเมืองอยู่ที่เมือง อยู่ที่บ้าน หรือที่บุคคล ที่เขาจะต่อสู้กันทางการเมือง; เลยนักการเมืองสกปรกสมัยนี้ก็จะถือว่า *การเมืองมีธรรมะไม่ได้*. ถ้าไปมัวถือธรรมะอยู่แล้ว นักการเมืองกลุ่มนั้นจะพ่ายแพ้; เขามีความซื่อซลาดมาก ถึงอย่างนี้ ว่านักการเมืองจะมีธรรมะไม่ได้ ถ้ามีธรรมะจะพ่ายแพ้พวกอื่น; ธรรมะกับการเมืองก็ยังเข้าใกล้กันไม่ได้ ตามความรู้สึกของคนพวกนี้.

.....

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อครั้งนี้]

ทีนี้ในการบรรยายครั้งที่ ๒ นี้ อาตมาระบลงไปเลยว่า การเมืองนั่นคือธรรมะ จึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาดูกันหนักยิ่งขึ้นไปอีก; เพราะมันเป็นการขัดขวางความรู้สึกของคนพวกนั้น หรือคนทั่วไป ในยุคนี้.

พิจารณา ดู คำว่า “ธรรม”.

ที่นี้ก็ตามดูกันถึงคำว่า “ธรรมะ” ต่อไป : คำว่า *ธรรม* เป็นภาษา *อินเดียโบราณ*; อย่าไปมัวทราบ หรือไปมัวค้นคว้าให้เสียเวลาเลย ว่ามันเป็นภาษาอะไร จะเป็นภาษาบาลี หรือภาษาสันสกฤต หรือภาษาปรากฤต หรือภาษาอะไรที่มีอยู่ก่อนนั้น กระทั่งภาษาที่มาจากเปอร์เซีย ที่เรียกว่า อินโดอารยันเป็นต้น มันก็มีคำๆนี้ด้วยกันทั้งนั้น, แล้วมีความหมายอย่างเดียวกันทั้งนั้น ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐานชัดเจนอยู่ในวรรณคดีของภาษาบาลี หรือ อักษรศาสตร์ของภาษาบาลี. เราก็เลยถือเอาภาษาบาลีนี้เป็นหลัก ว่าคำว่า ธรรมะ นั้น คืออะไร.

ถ้าเราไม่สนใจ ไม่รวบรวมมาให้หมดสิ้น เราก็ได้ความหมายของ คำว่า ธรรมะ แค่เพียงบางแง่บางมุม มันก็ไม่หมดสิ้น; เมื่อพูดไปตามข้อมูล หรือว่าเหตุผล ที่ไม่หมดสิ้น มันก็ไม่ถูกต้อง และไม่สมบูรณ์, แล้วยังคำว่า ธรรมะ เอามาใช้ในความหมายแคบๆว่าเป็นเรื่องถือศีลกินเพลในวัดในวาอะไร อย่างนี้อยู่แล้ว มันก็ยังพูดกันไม่รู้เรื่องแน่ เพราะมันน้อยเกินไป. อาตมาจึง ได้พยายามค้นคว้าเรื่องราวต่างๆ ที่มันเกี่ยวกับคำว่า ธรรมะ ในภาษาบาลี จาก พระคัมภีร์ทั้งหลาย; แล้วก็สรุปความให้จำกัง่ายๆว่า ธรรมะนั้นมีความหมาย อยู่ ๔ ความหมายด้วยกัน, แล้วก็ได้พูดให้ฟังมากมายหลายครั้งแล้ว. สรุปเป็นคำพูดสั้นๆ ๔ ความหมายนี้ จะพูดว่าอย่างไร.

ถาม : ขอข้อความจำและความเข้าใจกันอีกครั้งหนึ่ง ว่า ธรรมะมี ๔ ความหมายนั้นคืออะไร เป็นอย่างไร? เอ้า, คุณบรรยาย?

ตอบ : ธรรมะ ๔ ความหมายนั้น : ความหมายที่ ๑ หมายถึงธรรมชาติทั้งหมด, ความหมายที่ ๒ หมายถึงกฎของธรรมชาตินั้นๆ, ความหมายที่ ๓ คือหน้าที่ที่ต้องทำตามกฎของธรรมชาตินั้น, ความหมายที่ ๔ ก็คือผลที่ได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น.

ถาม : อ้อ, ก็นับว่าจำได้อยู่ เข้าใจอยู่, คนพูดไม่เหนียวแปล่า; เพราะฉะนั้นก็ขอแสดงความขอบใจ. คุณทองพูดให้สั้นกว่านั้นอีก?

ตอบ : ธรรมะหมายถึง ธรรมชาติทั้งหมด, กฎของธรรมชาติ, หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ, และผลที่จะตามมาจากการปฏิบัติ, ครับ.

คนฟังที่เขาไม่เคยฟังบางคน เขาก็จับหลักไม่ทัน มันปนกันไป เราต้องใช้คำว่า: ๑. ตัวธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ทั้งหลาย ๒. กฎของธรรมชาติ ๓. หน้าที่ตามธรรมชาติ ๔. ผลเกิดจากการทำหน้าที่. อาตมาขอร้องให้ทุกท่านพยายามทำความเข้าใจ ความหมาย ๔ ประการนี้ ของคำว่า ธรรมะ; แล้วจะรับรองยืนยันว่า จะช่วยให้ท่านทั้งหลายเข้าใจพระพุทธศาสนา มาก กว้างขวาง ออกไปโดยเร็ว และโดยง่ายตายที่สุด. ขอให้เข้าใจคำว่า ธรรม ใน ๔ ความหมายนี้ให้จริงๆ, ให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้งจริงๆ.

ธรรมความหมายที่ ๑ : สภาวธรรม.

ธรรมะใน ความหมายที่ ๑ คือสิ่งที่กำลังมีอยู่ เป็นอยู่ ตามธรรมชาติ ที่ปรากฏอยู่แก่เรา; จะเป็นรูปธรรมทั้งหลาย เช่น ต้นไม้ ก้อนหิน

ก้อนหิน; ... ปรากฏการณ์ทางตา หรือ รู้ได้ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางสัมผัสผิวหนัง อะไรก็ตามนี้ ก็เรียกว่าเป็นรูปธรรมที่ปรากฏอยู่; ถ้าเรียกเป็นภาษาธรรมะชั้นลึก เขาก็เรียกว่า สภาวธรรม แปลว่า ตามที่มันเป็นอยู่เอง หรือเป็น ไปเอง.

ในบางส่วนบางขณะ มันเป็นเหตุก็มี, บางส่วนมันเป็นผลก็มี, และอีกอย่างหนึ่งเป็นอาการ เป็นเพียงกิริยา อาการที่สิ่งที่เป็นเหตุนั้นมันปรุงแต่งผลก็มี; สิ่งเหล่านั้นเป็นรูปธรรมก็มี เป็นนามธรรมก็มี, หรือถ้าให้ลึกไปกว่านั้น ก็ว่า เป็นสังขตธรรม คือ มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งก็มี, เป็นอสังขตธรรม ไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยปรุงแต่งก็มี; ถ้าเข้าใจข้อความเหล่านี้ ท่านจะมองเห็นว่า มันไม่ได้ยกเว้นอะไร ในบรรดาสิ่งที่มนุษย์รู้จัก หรืออาจจะรู้จัก หรือต้องรู้จักก็ตาม มันไม่ยกเว้นอะไร; ก็เรียกว่า “สภาวธรรม” ได้.

สิ่งที่^๕เป็นเหตุ คือ สิ่งที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่อีกสิ่งหนึ่งขึ้นมา, สิ่งที่เกิดขึ้นมาใหม่นั้นเป็นผล และในทันใดนั้น มันก็กลายเป็นเหตุ สำหรับจะให้เกิดสิ่งอื่นต่อไปอีก. เมื่อมีสิ่งอื่นเกิดออกมามาก มันก็เป็นผลเกิดขึ้นมา; แล้วก็เรียกว่ามันกลายเป็นเหตุเพื่อจะให้เกิดสิ่งอื่นต่อไปอีก อย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด. ถ้า^๕ดูไปที่ต้นไม้ต้นนี้ โดยนัยะอันนี้ ท่านจะเห็นว่ามันเป็นเพียงกระแสของการเปลี่ยนแปลงไป ของสิ่งที่^๕เป็นเหตุและเป็นผล เป็นเหตุและเป็นผลเรื่อยไป ไม่มีที่สิ้นสุด.

ที่^๕นี้ถ้าดูเข้ามาในคนเรา ที่ตัวของเรา ในร่างกาย ของเรา ก็พบสิ่งที่^๕เป็นเหตุ ปรุงแต่งสิ่งที่^๕เป็นผล, แล้วสิ่งที่^๕เป็นผลก็กลายเป็นเหตุ

ปรุงแต่งสิ่งที่เป็นผล; อย่างนี้เรื่อยไป ทั้งฝ่ายรูปธรรมและฝ่ายจิตใจ. ฝ่ายรูปธรรมนั้น เรียกว่ามันไม่สึกซึ่งอะไร แล้วไม่ค่อยมีปัญหาอะไรนัก; แต่ฝ่ายจิตใจนั้นแหละมีปัญหามาก.

เมื่อตาได้เห็นรูป เกิดการเห็นทางตา นี้เพราะเหตุมันเห็นรูป มันจึงเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับการเห็นรูป ที่เรียกว่า เวทนา, เพราะมีเวทนา มันก็เกิดความอยาก ความต้องการ หรือตัณหา ไปตามอำนาจของเวทนา. เกิดความอยาก แล้วมันมีรู้สึกเป็นตัวผู้อยาก ตัวเราผู้อยาก ก็เกิดหมายมันเป็นอุปาทาน ว่าเรา ว่าของเรา, แล้วเกิดเป็นการกระทำ ที่เรียกว่า กภ เป็น การกระทำทางวัตถุก็มี การกระทำทางจิตก็มี มีความรู้สึกสูงสุดของความเป็นผู้กระทำ.

ความรู้สึกว่า “เรา” ผู้ต้องการหรือผู้กระทำนี้เมื่อสูงสุด แล้วมันออกมาเป็นการกระทำ แล้วมีผลตามการกระทำนั้นๆ. นี้คือความที่ เหตุปรุงแต่งให้เกิดผล ผลกลายเป็นเหตุ ปรุงแต่งให้เกิดผล, ผลกลายเป็นเหตุ ปรุงแต่งให้เกิดผล. ลักษณะอาการอย่างนี้ มีในตัวคนทุกคน; แล้วเราโง่ก็มากน้อย ที่ไม่เห็นความจริงอันนี้ ไม่สนใจ ไม่มองเห็นอาการอันนี้ ที่มีอยู่ในตัวเราทุกคน; แล้วจะไปโทษใคร จะไปโทษผีสิงเทวดาที่ไหน ไม่มาช่วย.

เมื่อคนมันโง่เสียเอง มันก็ไม่มองเห็น, มันก็ไม่มองเห็นสิ่งที่เรียกว่า “ธรรม” ที่มีอยู่ในตัว คือการที่มีการปรุงแต่งกันตามกฎแห่งเหตุผล ในตัวของตัวนั่นเอง. อาการที่สิ่งนี้ปรุงแต่งสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้กลายเป็นปรุงแต่งสิ่งโน้น, สิ่งโน้นกลายเป็นปรุงแต่งสิ่งโน้นต่อไปอีก; อย่างนี้เรียกตามภาษาบาลีว่า

ปฏิจจนุปบาท: ปฏิจจ แล้วก็ สมุปบาท การอาศัยกันแล้วเกิดขึ้นครบถ้วน. นี่คือ ธรรมที่สำคัญที่สุด คือ อากาการที่มันปรุงแต่งกันระหว่างเหตุกับผล. ดังนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นปฏิจจนุปบาท ผู้ใดเห็นปฏิจจนุปบาท ผู้นั้นเห็นธรรม. นี่ในที่นี้ตรัสยืนยันอย่างนี้, ในที่อื่นตรัสมีความหมายต่อเนื่องกันไปว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต, ผู้ใดเห็นตถาคต ผู้นั้นเห็นธรรม.

เห็นปฏิจจนุปบาท คือเห็นธรรม.

จะขอพูดแทรกสักหน่อยหนึ่งตรงนี้ว่า เห็นปฏิจจนุปบาทคือ เห็นธรรม, เห็นธรรมคือเห็นตถาคต; ฉะนั้น การเห็นตถาคต ต้องเห็นที่ปฏิจจนุปบาท, และ ปฏิจจนุปบาทที่อาจจะเห็นได้นั้น จะต้องเห็นในตัวของตน ในตัวเอง ในความรู้สึกรู้สึกของตัวเอง, เห็นที่อื่นไม่ได้; จึงกล่าวได้อีกว่า การเห็นพระตถาคตนั้น คนนั้นต้องเห็นในตัวของตน นั่นเอง. ภาวะที่อาจเห็นได้ในตัวเอง นั่นแหละ เรียกว่า “ธรรม”; เห็นแล้ว จะเห็นพระตถาคต นี่หมายถึงเห็นถึงขนาดสูงสุด ที่เรียกว่าเห็นปฏิจจนุปบาท คือว่าความทุกข์มันเกิดดับได้อย่างไร.

ที่พูดเสียยืดยาวนี้ก็ต้องการเพียงนึกเดี่ยวแหละ คือให้ทุกคนรู้ว่าการมองเห็นการปรุงแต่งของสิ่งที่เป็นเหตุและผล นั้นเรียกว่า เห็นธรรม; การเห็นธรรมในกรณีนี้ คือการเห็นความที่มันปรุงแต่งกันขึ้นในระหว่างสิ่งที่เป็น

เหตุและเป็นผล ที่เป็นภายในเกี่ยวกับความทุกข์โดยตรง ที่เป็นภายนอกก็เกี่ยวกับทุกสิ่งในโลกนี้ที่มนุษย์ได้เกี่ยวข้องกับอยู่; เพราะว่ามีอะไรที่มันมิได้เป็นเหตุ หรือไม่มีเหตุ. มันมีเหตุปรุงแต่ง, แล้วมันเองก็กลายเป็นเหตุต่อไปอีก; ไม่มีอะไรที่ไม่เป็นอย่างนี้ ทั้งรูปธรรม และนามธรรม.

ที่นี้ ปัญหาของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง” นั่นก็คือ การที่เหตุอย่างหนึ่งมันปรุงแต่งผลอย่างหนึ่งขึ้นมา, แล้วผลอย่างนั้น มันก็กลายเป็นเหตุปรุงแต่งผลอย่างอื่นขึ้นไป. ปัญหาทางการเมือง หรือปัญหาที่เกี่ยวกับการเมือง หรือปัญหาที่ต้องแก้ตามวิถีทางของการเมืองก็ตาม มันคือภาวะอย่างนี้ อាកารอย่างนี้; ฉะนั้นสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง” ก็ได้แก่สิ่งที่เรียกว่า ธรรม ในความหมายที่ ๑ คือ สภาวธรรม ที่เป็นไปตามธรรมชาติด้วยเหมือนกัน.

คำว่า *ธรรมชาติ* ของเราในที่นี้ มีความหมายผิดแตกต่างจากคำว่า *ธรรมชาติ* ในความหมายของพวกฝรั่ง หรือภาษาฝรั่ง. คำว่า *ธรรมชาติ* ของภาษาฝรั่ง ที่เด็กๆเขาเรียนกันนั้นนะแคบนึกเดียว แล้วหมายทางวัตถุอย่างเดียวด้วย. ส่วนในภาษาธรรมะนั้น คำว่า “*ธรรมชาติ*” เป็นคำเดิมแท้ ไม่ได้ยืมของใครมา หมายถึงทั้งรูปธรรมและนามธรรม, และในแง่ที่ลึกซึ้ง ที่มันเป็นอยู่เองตามธรรมชาติ, จนกระทั่งถึงสูงสุด คือ พระนิพพาน ก็ยังเป็นธรรมชาติ แต่เป็นธรรมชาติอีกแบบหนึ่ง.

ที่นี้ เรื่องของมนุษย์นี้ มันไม่พ้นไปจากธรรมชาติ เพราะว่า เนื้อหนังร่างกายของมนุษย์ มันก็เป็นธรรมชาติ, จิตใจของมนุษย์ก็เป็นไปตาม

ธรรมชาติ; ในชั้นพื้นฐาน ก็เป็นแต่เพียงปฏิกิริยาของความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุเท่านั้นเอง. เมื่อความรู้สึกนึกเป็นธรรมชาติ ผลต่อไปอีก มันก็ยังคงเป็นธรรมชาติ; ฉะนั้นเราจึงถือว่า แม้สิ่งที่มาปรากฏอยู่บัดนี้ เป็นของสวยงามที่มนุษย์ประดิษฐ์ประคอยขึ้น ก็ไม่พ้นไปจากความเป็นธรรมชาติ เพราะอาศัยเหตุปัจจัยตามกฎแห่งเหตุผล ทำให้เกิดสิ่งนั้นขึ้นมา. เพราะถ้าจะพูดว่า ตามธรรมชาติแท้ ๆ แล้ว มันก็ต้องเล็งถึงยุคถึงสมัยที่มันยังไม่มีอะไรเลย คือว่าง ไม่มีอะไรเลย; กว่ามันจะเกิดดวงอาทิตย์ ดวงดาว ดวงอะไรขึ้นมา กว่าจะเกิดสิ่งที่เรียกว่าโลกขึ้นมาเกลี้ยง ๆ เป็นหินร้อน ๆ เกลี้ยง ๆ อยู่ นั่นนั่นนั่นมันคือธรรมชาติ. แต่เดี๋ยวนี้มันมาเป็นอย่างนี้ อย่างนี้มันก็ยังเป็นธรรมชาติ; แม้จะแปลกไปกว่านี้ จะสูงไปกว่านี้ จะวิเศษประณีตไปกว่านี้ ก็ยังคงเป็นเพียงธรรมชาติ ก็เลยเรียกว่าธรรมชาติที่ถูกรังแต่ง อันไม่มีขอบเขตที่จะสิ้นสุดลงไปได้; มันมีการปรุงแต่งเรื่อยไป มันก็มีธรรมชาติที่ถูกรังแต่งเรื่อยไป.

เรื่องการเมือง ก็เป็นเรื่องขี้เลียบ เป็นเรื่องขี้ฝุ่นสักหนักหนึ่งเท่านั้นแหละ คือเป็นการปรุงแต่งที่มนุษย์มันได้ทำขึ้น ปรุงแต่งไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มันจึงเป็นธรรมชาติที่มีปรากฏการณ์อย่างนี้. ดังนั้นเราเรียกได้ว่า ธรรมะ ในความหมายที่ ๑, ธรรมะในความหมายที่ ๑ คือธรรมชาติทั้งหลายที่มีปรากฏการณ์.

เอาละ, เป็นอันว่า คำว่า ธรรมะ ในความหมายที่ ๑ ก็รวมสิ่งที่เรียกว่า การเมือง เข้าไว้ด้วย; จะหมายถึงตัวปัญหา หรือตัวการจัดการทำ หรือผลของการทำอะไรก็ตาม ที่เป็นเรื่องของการเมืองนั้น มันก็รวมอยู่ในคำว่า “ธรรมชาติที่มีปรากฏการณ์” เป็นสภาวะธรรมอันหนึ่ง ที่เป็นมาได้เอง

ตามวิวัฒนาการของมนุษย์ทั้งทางกายและทางจิต; เอ้า, เป็นอันว่าหมดไปปัญหา
หนึ่ง : การเมืองรวมอยู่ในคำว่า ธรรมชาติ.

ธรรมความหมายที่ ๒ : สัจธรรม.

ที่นี้ ธรรมะในความหมายที่ ๒ คือกฎของธรรมชาติ; นี้ขอ
ให้กลับไปตามองเห็นที่เดียวหมดเลยว่า บรรดาธรรมชาติทั้งหลายนั้น มันมีกฎของ
ธรรมชาติควบคุมอยู่ กำกับอยู่ หรือแฝงอยู่ หรือบังคับให้เป็นไป. ส่วนนี้
เราเรียกว่า “กฎของธรรมชาติ” เป็นสัจจะของธรรมชาติ แล้วเกิดขาดตายตัวด้วย
ก็เลยเรียกว่า “สัจธรรม”; มีธรรมชาติที่ไหน ก็มีกฎของธรรมชาติอยู่ที่นั่น
และในนั้น: ถ้าเป็นธรรมชาติฝ่ายรูปธรรม คือวัตถุ มันก็มีกฎทางวัตถุ ควบคุม
อยู่ในนั้น, ถ้าเป็นธรรมชาติฝ่ายจิตใจ มันก็มีกฎธรรมชาติฝ่ายจิตใจควบคุมอยู่
ในนั้น, หรือถ้ามันสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งทั้ง ๒ นี้ มันก็มีกฎที่สัมพันธ์กัน
ระหว่างสิ่งทั้ง ๒ นี้ คือทั้งทางวัตถุ และจิตใจ ควบคุมอยู่ที่นั่น; มันจึงปรุง
แต่งกันได้ ทั้งโดยวัตถุและโดยจิตใจ ผสมผสานกันไป กระทั่งเกิดการกระทำที่
เป็นวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีใครคาดคิดได้ ว่ามันจะไปถึงไหนกัน;
นี่คือ **ตัวกฎของธรรมชาติ.**

ความรู้สึกรู้สึกนึก การกระทำหรือผลของมัน ล้วนแต่มีกฎกำกับอยู่
ควบคุมอยู่ หรือบังคับให้เป็นไป; ฉะนั้นความนึกนึก การกระทำของมนุษย์
ทั้งหลาย ก็ถูกควบคุมอยู่โดยกฎของธรรมชาติ หรือมีกฎธรรมชาติรวมอยู่ในนั้น
ด้วย. เช่นว่า ก้อนหินก้อนนี้ ในความหมายที่หนึ่ง มันเป็นตัวธรรมชาติที่

เป็นก้อนหิน ในความหมายที่ ๒ มันมีกฎของธรรมชาติสิงสถิตย์อยู่ในก้อนหิน ก้อนนี้; ก้อนหินก้อนนี้จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกฎของธรรมชาติ; ดังนั้น เราต้องยอมรับว่า มันมีกฎของธรรมชาติอยู่ในตัวธรรมชาตินี้ด้วย.

เมื่อสิ่งนั้นเป็นธรรมชาติได้แล้ว มันก็ต้องมีกฎของธรรมชาติอยู่ใน สิ่งนี้ด้วย; ฉะนั้นความคิดนึกของนักการเมือง มันก็เป็นไปตามกฎของ ธรรมชาติ, จะโง่ จะฉลาด จะผิด หรือจะถูก มันก็ล้วนแต่เป็นกฎของธรรมชาติ ฝ่ายผิด ฝ่ายถูก ฝ่ายโง่ ฝ่ายฉลาด; เพราะว่าไม่มีอะไรที่จะทำไปได้ โดยผิด จากกฎของธรรมชาติ. แต่แล้ว กฎของธรรมชาติ ก็มีทั้งฝ่ายที่มนุษย์ต้อง การ และมนุษย์ไม่ต้องการ; แล้วมนุษย์ก็มาว่าเอาเอง ตามประสาโง่ๆ ของตัวว่า นี่ดี นี่ชั่ว นี่ได้ นี่เสีย นี่แพ้ นี่ชนะ; แต่โดยเนื้อแท้ นั้น ธรรมชาติ ไม่มีดี ไม่มีชั่ว ไม่มีได้ ไม่มีเสีย ไม่มีแพ้ ไม่มีชนะ เพราะมันเป็นเพียง ธรรมชาติ; เมื่อมันทำลงไปอย่างนี้ มันก็มีปฏิกิริยาเกิดขึ้นมาอย่างนี้.

ตัวธรรมชาติมันไม่ต้องการได้หรือเสีย แพ้หรือชนะ; แต่ มนุษย์ต่างหากมีจิตใจมีความรู้สึกนึกคิดนึก: ชอบส่วนที่มันได้ตามความต้องการ ของตัว แล้วก็เรียกว่า ดี ดี ดี; ถ้าไม่ได้แล้วก็ไม่ดี. แล้วก็มีเสีย มีแพ้ มีชนะ มันก็เป็นเรื่องความยึดมั่น ถือมั่น ด้วยอำนาจวิชาของฝ่ายมนุษย์.

เดี๋ยวนี้เราพูดกันแต่ฝ่ายมนุษย์ เราก็มียุติเรื่องดี-เรื่องชั่ว เรื่องแพ้ -เรื่องชนะ เรื่องได้-เรื่องเสีย ที่เป็นเหตุให้มีการเมืองนั้นแหละ. ที่นี้ ตัว การเมืองก็เป็นสิ่งที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ; ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ มันเป็นตัวธรรมชาติ, และในปรากฏการณ์นั้น ย่อมมีกฎของธรรมชาติควบคุม

อยู่; นี้ จะเรียกว่า เป็นโดยอ้อมก็ได้. แต่เพื่อให้มองเห็นบ้าง อย่างองข้ามเสียทีเดียว ว่า ไม่ว่าจะกระทำอันใดของมนุษย์ ต้องกระทำไปตามกฎของธรรมชาติ และจะมีกฎธรรมชาติสิงอยู่ในการกระทำนั้น.

ธรรมความหมายที่ ๓ : ปฏิบัติธรรม.

หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, คนที่ไม่เคยฟังอาจจะงง; ฉะนั้นขอให้ฟังดีๆ จะช่วยให้ฟังว่า คำว่า “ธรรม” ในความหมายที่หนึ่ง คือตัวธรรมชาติทั้งหลายที่มีปรากฏการณ์. ที่นี้ความหมายที่สอง คือกฎของธรรมชาติที่มีอยู่ในธรรมชาติ อันมีปรากฏการณ์นั้น. ที่นี้ความหมายที่สาม คือหน้าที่ที่สิ่งที่มีชีวิตจะต้องประพฤติกระทำตามกฎนั้น; ถ้าไม่ทำมันจะต้องตายหรือมันจะต้องทนอยู่ไม่ได้ ไม่มีความสุข.

อันนี้เราเรียกว่า *หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ* เรียกเป็น *ภาษาบาลี* ก็เรียกว่า *ปฏิบัติ*; เรียกเป็นไทยก็ว่า ปฏิบัติ คือการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ. นี้เรียกว่า หน้าที่ ธรรมะความหมายที่สาม คือหน้าที่ และความหมายที่ ๓ คือคำว่าหน้าที่นี้ เขาใช้เป็นคำแปลพื้นฐานทั่วไป ของคำว่า ธรรมะ. ในปทานุกรมภาษาอินเดีย *ภาษาบาลี* ก็ดี *สันสกฤต* ก็ดี คำว่า *ธรรมะ* จะแปลว่า *หน้าที่*.

บรรดาสิ่งที่มีชีวิต จะต้องมีหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ นับตั้งแต่เซลล์ เซลล์เดี่ยวขึ้นมา จนกระทั่งเป็นสัตว์ เป็นคน เป็นอะไรก็ตาม. คำว่าหน้าที่ มีใจความสำคัญอยู่ที่ว่า *ไม่ทำไม่ได้* ต้องทำ. คำว่าปฏิบัตินี้ก็เหมือนกัน ถ้าไม่ทำ มันก็มีผลร้าย หรือถึงกับว่าตายสูญหายไปเลย.

ที่นี้ มนุษย์อยู่กันในโลกมีปัญหามากมายหลายอย่าง; แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดก็คือ การที่ต้องอยู่กันด้วยความผาสุก ปราศจากปัญหาใดๆ, แล้วไม่ต้องใช้อำนาจ; นี่หมายความว่า อย่าให้มีความทุกข์แทรกเข้ามา. ถ้าต้องใช้อำนาจ มันจะมีความสงบสุขอย่างไรได้; ถ้าพูดว่า *สงบสุข* มันก็ต้องหมายความว่า *ไม่ต้องใช้อำนาจ*. แต่นักลัทธิจะเล่นซีโกง ซี้จ้อกัน จะต้องใส่คำว่า “ไม่ต้องใช้อำนาจ” กำกับไว้ด้วย ในความหมายของคำคำนี้. *หน้าที่ที่เรา, มนุษย์จะต้องอยู่กันโดยปราศจากปัญหาใดๆ โดยไม่ต้องใช้อำนาจนี้คือคำว่า การเมือง.*

ทุกคนจะมองเห็นทันทีว่า การเมืองก็คือธรรมะ ในความหมายนี้ อย่างเต็มที่ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่มีข้อยกเว้น เพราะธรรมะคือหน้าที่ ที่จะต้องประพฤติกระทำให้อยู่กันเป็นผาสุกทั้งโดยส่วนตัวและส่วนรวม. ที่นี้คำว่า *การเมืองบริสุทธิ์* มันก็มีความหมายอย่างนี้ คือ *จัด ทำ ให้อยู่กันเป็น ผาสุก ปราศจากปัญหาใดๆ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ.*

อาตมาจึงยืนยันลงไปว่า การเมืองนี้คือธรรมะ ที่นักการเมืองสมัยนี้ ก็พากันไหว้ว่าบ้า. เอ้า, อาตมาก็ยอมว่ามันบ้า ตามความหมายของพวกเขา; แต่มันไม่บ้าตามความหมายของอาตมา หรือของพวกเขาพุทธบริษัททั้งหลาย ที่มีข้อเท็จจริงอย่างนี้ แล้วก็ยึดถือความหมายอันบริสุทธิ์ ไม่คคโกง.

มันก็เลยได้ความหมาย แห่งบทนิยามนี้ขึ้นมาว่า การเมืองคือธรรมะ โดยเฉพาะในความหมายที่สาม คือหน้าที่. ส่วนความหมายที่หนึ่ง และความหมายที่สองนั้น ก็แสดงอยู่แล้วว่า มันเป็นธรรมะ หรือมีธรรมะ

อยู่ในการเมืองนั้น แต่มันไม่ชัดเจนเท่ากับความหมายที่สามนี้ คือหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องทำให้เกิดสันติสุขในหมู่มนุษย์ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ; เพียงความหมายที่ ๓ นี้ มันก็จะพอเสียแล้ว. ที่นี้ก็อยากจะพูดถึงความหมายที่ ๔ เสียด้วยให้มันเสร็จๆ ไป.

ธรรมความหมายที่ ๔ : ปฏิเวธธรรม.

ธรรมะในความหมายที่ ๔ คือผลที่เกิดขึ้น ตามสมควรแก่หน้าที่ ที่ได้ปฏิบัติไป: ผลทางวัตถุ ผลทางจิตใจ ผลทางอะไรก็ตาม ก็เรียกว่าผลทั้งนั้นแหละ ในฐานะที่เป็นผลที่มนุษย์ต้องการ. ผลนี้ได้รับมาจากการปฏิบัติหน้าที่, ผลนี้ก็ยังเป็นเรื่องของธรรมชาติ เพราะมันเกิดขึ้นตามกฎของธรรมชาติ ตามหน้าที่ ที่ปฏิบัติตามกฎของธรรมชาติ มันยังเนื่องอยู่กับธรรมชาติ; ดังนั้นจึงเรียกว่าธรรมด้วยเหมือนกัน คือเรียกว่า “ปฏิเวธธรรม” คือผลที่ได้รู้สึก. ถ้าทางศาสนา ก็เป็นเรื่อง บรรลุมรรค ผล นิพพาน, ถ้าเป็นเรื่องชาวบ้าน ก็เรื่องเงิน เรื่องทอง เรื่องข้าว เรื่องของ เรื่องเกียรติยศ ชื่อเสียง เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ เรื่องอะไรก็ตาม ที่มันเป็นผลที่มันเกิดขึ้น ตามประสาชาวบ้าน เรียกว่าผลอย่างโลกๆ. ที่นี้ผลอย่างในทางศาสนา ก็เป็นเรื่อง มรรค ผล นิพพาน รวมแล้วก็เป็นผลด้วยกันทั้งนั้น; ผลนี้ต้องเกิดมาจากการทำหน้าที่.

ที่นี้ การเมืองทั้งหลาย ไม่ว่าระบบไหน มันก็เสนอหน้ากันขึ้นมาว่า เพื่อสันติของมวลมนุษยย์ทั้งนั้น มันมุ่งผลอย่างนั้นทั้งนั้น, แล้วก็ได้

ทำให้ประสบความสำเร็จบ้าง ไม่มากก็น้อย. บางทีคำว่า การเมืองนั้น หมายถึงผลทางการเมืองไปเสียก็มี ในบางกรณี; เพราะว่าคำพูดมันกำกวมอย่างนั้นเอง. คำว่า “การเมือง” หมายถึงอุดมคติอย่างหนึ่งๆ ก็ได้, หมายถึงการประพฤติ กระทำตามอุดมคตินั้น ก็ได้, หมายถึง ผลที่ได้รับเป็นความสงบสุข อย่างนี้ ก็ได้; อย่างนี้มันเป็นธรรมคาของภาษา ที่มนุษย์ใช้พูดจากันอยู่ มันเป็นของกำกวมอย่างนี้เอง. ถึงแม้ว่าเราจะเล็งถึงความหมายที่ ๔ คือ ผล ก็คือการเมืองในบางกรณี ที่มันเป็นผลเป็นที่พอใจของบุคคลเหล่านั้นบ้าง แม้บางพวกหรือบางยุคบางสมัย ยังไม่สมบูรณ์; ถ้ามันเป็นไปอย่างสมบูรณ์ มันก็ยังเป็นผลเต็มที่ เป็นตัวการเมืองที่ขึ้นมาถึงระดับสูงสุด คือได้รับผลเต็มที่.

เอาละ, เป็นอันว่า เราได้มองดูแล้วทั้ง ๔ ความหมาย ของคำว่า “ธรรม”. เราจะพบว่า ธรรมในความหมายที่ ๓ นั้นแหละ เป็นความหมายอันแท้จริงร่วมกัน ทั้งของคำว่า ธรรมะ และคำว่า การเมือง แล้วเราก็ระบุงไปว่า การเมืองคือธรรม หรือธรรมะ โดยเหตุนี้.

ทำไมเราจะต้องพยายามมองกันอย่างนี้? อยากจะเอาหน้า หรือว่าอยากจะทำอวดเก่ง หรือว่า อยากอะไร. นั่นมันแล้วแต่ใครจะเข้าใจ; แต่สำหรับอาตมานี้ต้องการเพียงอย่างเดียว ว่าให้เราช่วยกันแก้ไขปัญหาของมนุษย์ ในรูปแบบที่เรียกกันว่า “การเมือง” คือช่วยกันให้มีความเป็นอยู่โดยสงบสุข ปราศจากปัญหาและโดยไม่ต้องใช้ อาชญา.

....

ความสัมพันธ์กันของธรรม ๔ ความหมายกับการเมือง.

ที่นี้จะชี้ให้เห็นความหมายที่มันสัมพันธ์กัน. จะต้องฟังให้ดี ๆ อีกสักนิตหนึ่ง เพื่อความหมาย ๔ ความหมาย ของคำว่า ธรรม มันจะสัมพันธ์กันได้อย่างไร ในเมื่อเราเอามาใช้กับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง.

ที่พูดว่า การเมืองคือ ธรรมะนั้น หมายถึงว่า การเมืองเป็นหน้า^๕ เป็นหน้าที่ คือ ธรรมะ ในความหมายที่เป็นหน้า^๕ แล้วก็เป็นที่ที่เป็นโดยธรรม ที่เป็นกฎของธรรมชาติ. ธรรมที่เป็นกฎของธรรมชาตินั้น มันทำให้การเมืองเกิดเป็นหน้าที่ขึ้นมา, แล้วหน้าที่นี้ มันเป็นที่ของสิ่งที่เป็นตัวธรรมชาติ^๕ นั้นเอง; คือธรรมชาติที่มีชีวิต ธรรมชาติที่มีปรากฏการณ์นั้นแหละจะเป็นเจ้าของหน้าที่ เป็นผู้กระทำหน้าที่. แล้ว การกระทำหน้าที่^๕ นั้น เพื่ออะไร? มันก็เพื่อผล คือธรรม ตามความหมายที่ ๔; เลยมันพัวพันกันสนิททั้ง ๔ ความหมาย.

[บททวนการเมือง คือ ธรรม]

บททวนอีกทีหนึ่งก็ได้ ขอให้ฟังให้ดี ว่า การเมืองคือธรรมะนั้น เพราะว่า การเมืองเป็นหน้า^๕ หรือคือหน้าที่ ตามความหมายที่ ๓ คือเป็นหน้าที่โดยธรรม คือกฎของธรรมชาติ, หรือธรรมในความหมายที่ ๒ คือกฎของธรรมชาติ. การเป็นหน้าที่นั้นเป็นโดยธรรม โดยธรรมชาติ คือกฎของธรรมชาติ. ที่นี้เป็นหน้าที่แก่ใครล่ะ? ก็แก่ธรรมชาติที่มีชีวิตทั้งหลาย จะเรียกว่า สภาวะธรรมทั้งหลายก็ได้ แต่หมายถึงที่มันมีชีวิตปรุงแต่งกันไปตามแบบ

ของสภาวะธรรมที่มีชีวิต; หน้าที่เกิดแก่ธรรมชาติที่มีชีวิต แล้วมันก็ทำหน้าที่. ทำหน้าที่แล้วมันก็ได้ผลเป็นธรรม ตามความหมายที่ ๔ คือผลที่ต้องการ เป็นความสงบสุข. ธรรมทั้ง ๔ ความหมายพัวเข้าด้วยกันอย่างแยกกันไม่ออก เกี่ยวกับคำว่า “การเมือง”. ฉะนั้นการเมืองจึงคือธรรมะ ในเหตุผลหรือโดย เหตุผลอย่างที่ว่ามานี้.

นี้เราไม่ได้เล็งถึงการเมืองในตำราที่ฝรั่งเขาเขียนให้เราเรียน เพื่อ เป็นทาสสติปัญญาของเขา. แต่เราหันหน้ามาหาธรรมชาติอันแท้จริง เพื่อค้น ความจริงจากธรรมชาติออกมาก่อนแล้วจึงจะค่อย ๆ จับกันเข้า กับความหมายของ คำว่า “การเมือง” ตามที่พวกฝรั่งที่มีสติปัญญา เป็นครูบาอาจารย์ สอนเรื่อง การเมือง เขาว่าไว้อย่างไร. เราไม่อาจจะพูดโดยรายละเอียด โดยความมุ่งหมาย เป็นเฉพาะแขนง ๆ ไปได้ เพราะมันเป็นเรื่องผอย เรื่องปลื้มข่อยมากเกินไป; เอาแต่ว่าความมุ่งหมายส่วนใหญ่ของการเมืองทั้งหลาย มันต้องเป็นไป เพื่อสันติสุขของคนในโลก โดยปราศจากการใช้อำนาจ. ถ้าผิดจากนี้ แล้วเป็นการเมืองคดโกงของกบฏผีปีศาจ มันจะเขียนไว้โดย นักการเมืองที่มีชื่อเสียงสูงสุดคนไหนก็ตาม ตำราเล่มไหนก็ตาม ถ้ามันเพื่อผลแก่ตน แก่ พวกของตนแล้ว มันไม่ใช่การเมือง.

แล้วก็ ไปทดสอบดูเถอะ พวกนักการเมืองเหล่านั้นแหละจะยอมรับ ว่าถ้าการเมืองเป็นไปเพื่อเอาเปรียบคนอื่นแล้ว มันก็ไม่ใช่การเมืองที่แท้จริงตาม อุดมคติ. มันเป็นการเมืองเนืองอก การเมืองอันใหม่ ที่งอกออกมาตามกิเลส ตัณหาของมนุษย์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเอาเปรียบผู้อื่น; ลักลวงเอา ประโยชน์ของผู้อื่นมา อย่างชั้นหน้าชั้นตาของกัน; นี้ไม่ได้; แล้วก็ยัง ทำลาย

ผู้อื่น ด้วย; แล้วยังทำลายแม่แต่ศาสนาของพวกอื่นด้วย. เทียวนี้มันถึงกับใช้สิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้นทำลายศาสนาของพวกอื่นอยู่แล้ว นี่จะเรียกว่าการเมืองได้อย่างไร; ถ้าจะให้เรียกได้ก็ต้องเรียกว่า *การเมืองสกปรกของภูตผีปีศาจ* คือไม่ใช่การเมืองนั่นเอง.

ถ้าเป็น การเมืองต้อง เป็นของธรรมชาติอันบริสุทธิ์ แล้วจัดไปตามแบบนั้น ตามหลักเกณฑ์อันนั้น; แล้ว *มนุษย์ทั้งหลายจะอยู่กันโดยปราศจากปัญหา และไม่ต้องใช้อาญา.*

[ทำความเข้าใจ คำว่า “ปัญหา”]

สำหรับคำว่า “ปัญหา” หมายถึงปัญหาทุกชนิด. ปัญหาของมนุษย์มีมาก แต่ปัญหาที่ร้ายแรงที่สุด ก็คือปัญหาที่ไม่ได้อยู่กันอย่างสงบสุขหรือผาสุก. เอาปัจจุบันนี้เป็นเกณฑ์ ก็จะเห็นได้ว่า ปัญหาของมนุษย์สมัยนี้ก็คือไร้สันติภาพ ไร้ความสงบสุข; ทั้งที่มีความเจริญก้าวหน้าในทางสติปัญญาเกี่ยวกับการค้นคว้า และการผลิตอย่างน่าอัศจรรย์. ยิ่งก้าวหน้าในทางสติปัญญาผลิตอะไรออกมา อย่างจะเป็นของทิพย์ของเทวดาไปแล้ว มันก็ยังไม่ทำให้โลกนี้มีความสงบสุขได้.

ขอให้มองดูข้อนี้เถอะ ให้มองดูข้อนี้จนเข้าใจว่า ทำไมมันเจริญก้าวหน้าถึงขนาดนี้ แล้วมันยังไม่ทำให้โลกนี้มีความสงบสุข; แต่กลับจะยิ่งทำให้เต็มไปด้วยวิกฤตการณ์ คือความเดือดร้อนระส่ำระสาย. ความคิด

เรื่องอิเล็กทรอนิกส์ ก็มากมายหลายอย่างหลายชนิด; ใครๆ มองดูแล้วก็ตั้ง
ว่ามันเหลือเกิน, มันผิดกันกับระดับธรรมดามากมายเหลือเกิน; หรือว่า
ประสมกันหลาย ๆ แขนง เกิดไปโลกพระจันทร์ได้ อะไรได้อย่างนี้ มันก็เหลือเกิน.

หรือคนโง่ ๆ อย่างอาตมานี้ มองเห็นเครื่องคิดเลขแบบอิเล็กทรอนิกส์
นี้แล้ว ยิ่งงงเหลือประมาณ ว่ามันเหลือเกิน ๆ มองไม่ออก; ยอมรับว่า สติ
ปัญญามันเหลือเกิน แม้แต่เพียงเครื่องคิดเลขราคา ๒๐๐-๓๐๐ บาทเท่านั้น
แต่มันเหลือเกิน; แล้วมองดูไปถึงเรื่องวิทยุ เรื่องโทรทัศน์ อะไรต่างๆ
แล้วยังมีอะไรที่ยิ่งกว่านั้นมาก. พวกคอมพิวเตอร์ทั้งหลาย อะไรทั้งหลายนี้
เอารวมกันเข้าให้หมด แล้วก็ไม่ได้ทำให้มนุษย์นี้มีความสุขได้ แต่กลับ
ทำให้เพิ่มความยุ่งยากลำบาก ระส่ำระสายมากขึ้นกว่าแต่ก่อน. ก่อนแต่ที่จะมี
เครื่องมือชนิดนี้ มนุษย์มันอยู่กันอย่างสบายยิ่งกว่านี้; พอมีของอย่างนี้ ออกมา
มันก็ยังมีแต่ปัญหาอันนั้นแหละ. นี่คือปัญหา.

เมื่อเรายังไม่มีน้ำแข็งกินกันนั้น เราอยู่กันอย่างสบายกว่านี้ละ; อาตมา
ยังทันเห็น เมื่อยังไม่มีน้ำแข็งกินกัน มันยังไม่ยุ่งยากลำบาก. เดียวนี้มันมี
น้ำแข็งกิน ยังมีน้ำแข็งล้างมือ มันกลับเพิ่มปัญหายุ่งยากลำบาก. นี่ไม่ต้องพูดถึง
อะไรอื่น; นี้เรียกว่า ปัญหาของมนุษย์ มันมีแต่จะไปในทางรุนแรงยิ่งขึ้น
ตามความก้าวหน้าเจริญรุ่งเรืองของสิ่งที่เขาเรียกกันว่า การศึกษา; แต่
มันก็น่าประหลาดที่ว่า เป็นการศึกษาเพื่อทำให้มนุษย์เป็นทาสของกิเลสตัณหา
มากขึ้น และต้องทนทุกข์ทรมานมากขึ้น.

นี่จะเอาการเมืองชนิดไหนมาแก้ปัญหาล่าช้า เป็นการแก้ปัญหาล่าช้าโดยตรง; เพราะว่าถ้าไม่แก้ปัญหาล่าช้าได้ มันก็ไม่มีสันติภาพ แล้วการเมืองจะมีไปทำไม? มีไว้ให้ผีหัวเราะ! ถ้าจะใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ มันก็ต้องแก้ปัญหาล่าช้าได้. ฉะนั้นขอให้ถกเถียงด้วยใจเป็นธรรม ว่าการเมืองที่แท้จริงจะต้องเป็นอะไร อย่างที่อาตมายืนยันว่า การเมืองที่แท้จริงต้องเป็นธรรมะ คือธรรมะ แล้วจะแจ้งโดยรายละเอียด ก็โดยธรรมะ ๔ ประการ อย่างที่นำมาแล้วนั้น.

ท่านทั้งหลายจะถือว่า ที่พูดนี้เป็นแต่เพียงข้อเสนอก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องยุติ หรือเป็นเพียงสมมติฐานโง่ๆ เสนอขึ้นมาก็ได้ แต่ขอรับรองอย่างเดียวกันว่า ช่วยเอาไปพิจารณาเถิด มันจะพ้นจากสมมติฐาน มาเป็นความจริงขึ้นมาบ้าง ไม่มากก็น้อย; แล้วมันเป็นความจริงขึ้นมาเท่าไร มันก็จะแก้ปัญหาล่าช้าได้ เท่านั้นแหละ. ถ้ามันเป็นจริงหมด มันจะแก้ปัญหาล่าช้าหมดเลย เรียกว่า ธรรมะช่วยได้; ธรรมะนี้ช่วยได้แน่นอน ช่วยได้เสมอไป ขอแต่ให้เข้าถึงธรรมะเท่านั้น.

นี่คือใจความสำคัญของเรื่องที่พูดกัน ในวันนี้ ว่า การเมืองคือธรรมะ หลังจากที่ได้อธิบายๆ ขึ้นมาแล้วว่า “ธรรมะกับการเมือง”.

....

....

....

....

อิสรภาพในการใช้สติปัญญาแก้ปัญหา.

ทีนี้จะพูดถึงไปถึงอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งมันเนื่องอยู่ด้วยกัน แม้จะไม่ใช่เรื่องเดียวกัน แต่มันเนื่องอยู่ด้วยกัน คือ อิสรภาพในการตัดสินใจของเรา. คำว่า “อิสรภาพ” นี้ คงจะฟังออกกันแล้วกระมัง ว่าหมายถึงอะไร. แล้วจำเป็นอย่างไรในการที่จะแก้ปัญหาอันสลับซับซ้อน. ถ้าเราไม่มีอิสรภาพในการใช้สติปัญญาของเรา ก็คือเราไม่มีอิสรภาพทางสติปัญญา, เราถูกกระทำให้เป็นทาสทางสติปัญญา อย่างไม่มีอิสรภาพ หรือไม่มีเสรีภาพ.

คำว่า อิสรภาพทางสติปัญญา มีความสำคัญทั้งทางฝ่ายโลก และฝ่ายศาสนา คือฝ่ายธรรมะ. เคียงนี้เรากำลังไม่มีอิสรภาพโดยไม่รู้สึกรู้สึทั้งทางฝ่ายโลกยะ คือเรื่องโลกๆ และทั้งฝ่ายเรื่องของธรรมะคือเรื่องของศาสนา. เราสูญเสียอิสรภาพไม่มีอะไรเหลือ เราก็คงคิดว่าเรามีอิสรภาพ อวดว่ามีอิสรภาพ; แล้วเรื่องมันจะไปจบลงอย่างไร. คนโง่ไม่มีอิสรภาพทางสติปัญญา มันเผยอหน้าขึ้นมาจะแก้ปัญหา มันเกินกว่าหน้าหวัวไปเสียอีก.

ถาม : เคียงนี้เราไม่มีอิสรภาพทางสติปัญญา หรือไม่มีอิสรภาพของสติปัญญา ในทางศาสนา เช่นอะไรบ้าง? คุณทอง.

ตอบ : ในการที่จะนับถือศาสนาอันเป็นธรรมะที่แท้จริงครับ.

ถาม : เราไม่มีอิสรภาพหรือ?

ตอบ : ทางจิตใจรู้สึกว่าจะไม่มีครับ เช่นเดียวกันกับลัทธิทางการเมืองซึ่งมันไม่มีที่เลือกสำหรับคนบางคน.

ถาม : เพราะว่าเราไม่มีที่เลือก เราจำใจต้องถือลัทธิตามที่มันบังคับอยู่ เรียกว่า เราไม่มีอิสรภาพ. เราไม่มีอิสรภาพของสติปัญญาทางศาสนา เช่นอะไรบ้าง? คุณชวน คุณว่าอย่างไร?

ตอบ : อย่างเช่นกรณีการศึกษาธรรมะนี้แหละครับ. เดี่ยวนี้มนุษย์ไม่ค่อยมีเวลาว่าง ที่จะศึกษาธรรมะ; เพราะว่าเรื่องของวัตถุเข้ามาครอบงำจิตใจเสียหมด ครับ.

ถาม : ถูก, นั่นแง่หนึ่งที่เกี่ยว ถูกอย่างยิ่ง ที่ว่าเรื่องวัตถุทำลายอิสรภาพแห่งจิตใจ เพื่อจะเป็นไปในทางที่ถูกต้อง; แล้วก็ยังมีอย่างอื่นอีก มันสูญเสียอิสรภาพของสติปัญญาในด้านของศาสนา คุณเล่า คุณมองเห็นข้อไหน?

ตอบ : การสูญเสียอิสรภาพในทางศาสนา ส่วนมากก็ไม่มีคนกล้าแสดงออก หรือไม่มีคนกล้าพูด, ไม่มีคนกล้าทำในเรื่องศาสนา ถือว่าศาสนานี้เป็นเรื่องที่สูงส่งไป, แล้วไม่มีคนกล้าเข้าไปแก้; แม้แต่ผู้นำที่ก็ยังไม่กล้าทำ ไม่กล้าแก้ นทำให้ผู้ที่ไม่หมั่นทำไม่เข้าใจเรื่องศาสนา แล้วก็ไม่มีใครกล้าเข้าไปแก้ ทำให้สูญเสียอิสรภาพทางธรรมะ.

ถาม : นี่ก็เรียกว่าถูกต้องอย่างยิ่ง ในส่วนหนึ่งหรือมุมหนึ่ง คือโมหะ หรือโมหาคติหรือความขลาด ซึ่งเป็นโมหาคติ ทำให้ไม่กล้าแตะต้อง ไม่ให้กล้าวิพากษ์วิจารณ์ หรือว่าแนะนำสั่งสอนกันใหม่ ก็เรียกว่าขาดอิสรภาพทางสติปัญญาเกี่ยวกับศาสนา. นี้คุณบรรยายเห็นว่ามิใช่หรืออีก?

ตอบ : เนื่องจากเดี๋ยวนี้เรากำลังไปหลงหรือเมา ลัทธิความคิดเห็นความอิสระของตัวเอง ซึ่งจะใช้ให้ชัดๆ ก็คือประชาธิปไตยเพื่อ.

ถาม : ทางศาสนา, เรากำลังพูดถึงทางศาสนา?

ตอบ : เพราะเราไปเมาคำนี้ มันจึงไม่มาสนใจทางด้านศาสนา คือผมจะตีกลับมาว่า เพราะเราไปเมาคำคิดเห็นของเรา ในทางด้านอื่นเสีย เลยมองเห็นศาสนาไม่มีความสำคัญ. ผมหมายความว่าอย่างนี้.

ความเป็นทาสทางสติปัญญาฝ่ายศาสนา.

เพราะเราไปเห็นเรื่องบ้าน เรื่องเมือง เรื่องปาก เรื่องท้อง เราก็ไม่ได้สนใจกับเรื่องของศาสนา มันก็ยิ่งกว่าสูญเสียอิสรภาพ คือไม่ได้คิดนึกหรือต้องการที่จะมีอิสรภาพ.

เรากำลังไม่มีอิสรภาพ ไม่มีเสรีภาพ หรือไม่มีสมรรถภาพ อะไรก็แล้วแต่จะเรียกในด้านความคิดนึก ที่เกี่ยวกับความคิดนึก; เพราะเรามันถูกทำให้เป็นทาสทางสติปัญญา.

เรื่องนี้พูดไปก็อันตรายเหมือนกัน แต่ก็ต้องพูดบ้าง คือว่า ความมกมายทั้งหลายที่รับถ่ายทอดกันมา อย่างที่เรียกว่า ประเพณีนิยม; นี้ก็มีอยู่ บางอย่าง หรือบางส่วน ที่ทำให้หมดอิสรภาพในการใช้สติปัญญา แม้ในทางศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งกว่าเรื่องการเมือง. พุทธบริษัทเรา ถ้าตกไปในความมกมาย เเท่าไร ก็สูญเสียอิสรภาพทางสติปัญญา เเท่านี้.

ความมมงายนี้มีหลายสิบ หลายร้อย รูปแบบ หรือชนิด. ไปดู
 เอาเอง อย่าต้องออกชื่อ มันกระทบกระเทือน; ใครรู้ของใครมองเห็นของ
 ตัวเองแล้ว ก็พยายามทำลายสิ่งที่กีดกันอิสรภาพเสรีภาพของความคิดนี้
 ให้เราได้มีความคิดนี้ที่เป็นอิสระ. แม้แต่การศึกษาธรรมะ หรือ การ
 ปฏิบัติธรรมะ ก็ควรจะเป็นอิสระ, เราจึงจะก้าวหน้าทางการศึกษา และ
 ทางปฏิบัติธรรมะ และมีหวังที่จะบรรลุมรรค ผล นิพพาน. ถ้ามาติดตั้งอยู่
 ที่ความมมงายนี้แล้ว มันก็ไม่มีหวังที่จะก้าวหน้าไปตามทางของมรรค ผล นิพพาน.

นี่เรื่องใหญ่หลวงของพุทธบริษัท คือความไม่มีอิสรภาพ
 ในการใช้ความคิดนี้, เลือกเฟิ่น; อย่างที่เรียกโดยชื่อว่า รัมมวิจย-
 สัมโพชฌงค์, *รัมมวิจยสัมโพชฌงค์ – การเลือกเฟิ่นธรรมซึ่งเป็นองค์แห่ง
 การตรัสรู้.*

วันนี้ไม่ได้ต้องการจะพูดเรื่องศาสนา แต่โดยเหตุที่มันเกี่ยวข้งกัน
 อยู่กับการเมือง คือ *พุทธบริษัทเรา ไม่เป็นอิสระ* แม้แต่ในวงการของเรา คือ
การศึกษา หรือการปฏิบัติที่เกี่ยวกับธรรมะ แล้วจะเอาปัญญาไหนไปมีอิสระ
 ในการที่จะวินิจฉัยเกี่ยวกับการเมือง จึงได้ตั้งสิ่งที่เรียกว่าการเมืองเข้ามา, ซึ่ให้
 เห็นว่า เป็นอันเดียวกันกับสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ เพื่อว่าจะได้แสวงหาอิสรภาพ
 ไปพร้อมๆกัน โดยเอาธรรมชาติเป็นหลัก. เรามีอิสระตามธรรมชาติ มันก็
 อิสระแท้จริง มันจะมีอิสระทั้งทางศาสนา และทางอื่นๆ รวมทั้งทางการเมืองด้วย.

ที่ยกมาเปรียบเทียบกับนี้ มันเหมือนกับคำ; ขอรภัย ก็คือว่าแม้แต่ใน
 วงการของตัว คือทางศาสนา ก็หาอิสรภาพ เสรีภาพ ในการใช้สติปัญญาไม่ได้

เสียแล้ว; แล้วทำไมจะไปมีอิสรภาพในการใช้สติปัญญา ในทางการเมือง. **ดังนั้น ต้องทำตนให้เป็นคนกล้า** กล้าหาญ แล้วก็มี **อิสรภาพในการที่จะพินิจพิจารณา** โดยไม่ต้องกลัวชนบทรรมนิยมประเพณี ที่จะมามองดูกันเกี่ยวหน้าว่า การเมืองนั้นมันคือธรรมะ.

ก็ได้บอกมาแล้วว่า ถ้าพูดที่พูดออกไปว่า การเมืองคือธรรมะนี้ พวกนักการเมืองสมัยใหม่เจียบนี้ เขาก็จะหาว่าบ้า, หาว่าคนพุ่มันบ้า ที่พูดว่า การเมืองคือธรรมะ; เพราะเขาไม่รู้จักคำว่า ธรรมะ. ที่นี้อุปัชฌาย์อาจารย์ของเรา ก็จะหาว่าบ้า; ถ้าผู้พูดเป็นเด็ก บางทีจะถูกเชกกระบาลด้วย ที่ไปพูดว่า การเมืองมันคือธรรมะ. นี้เพราะว่า เขาไม่มีอิสรภาพ เสรีภาพที่จะมอง นักจะต้องดูกันเสียใหม่ ให้มันถึงความจริง หรือถึงข้อเท็จจริงเสียก่อน **ว่าธรรมะมันคืออะไร ว่าการเมืองคืออะไร** โดยที่มีอิสระเสรีในการที่จะดู หรือจะใช้ สติปัญญานั้นแหละ.

ความเป็นทาสทางสติปัญญาฝ่ายโลก.

ที่นี้จะมาดูอีกทางหนึ่ง ความเป็นทาสสติปัญญาในทางโลก. อย่าลืมว่าเมื่อตะกี้เราพูดแต่ความเป็นทาสทางสติปัญญาในฝ่ายศาสนา. ที่นี้มาดูในทางฝ่ายโลกกันบ้าง ว่านักการเมืองในประเทศไทย มันเป็นทาสทางสติปัญญาของพวกนักการเมืองต่างประเทศ หรือพวกฝรั่งก็มากน้อย; เพราะว่ามันไปเรียนการเมือง เรียนอะไรที่เกี่ยวกับการเมืองมาจากเมืองนอก ปริญาญายาวเป็นหางยาวเท่าไร คิดว่ามันจะเป็นทาสทางสติปัญญาเท่าไหน ระวังให้ดี.

ยิ่งเรียนเข้าไปมาก ยิ่งหลวมตัวเข้าไปมาก ยิ่งหลับหลับตา เชื่อเข้าไปมาก มันก็เป็นทาสทางสติปัญญามาก; ฉะนั้น นักการเมืองหรือนักศึกษาการเมืองพวกนี้แหละ ที่จะให้เรารู้ว่า ในเมื่อพูดว่า การเมืองคือธรรมชาติ. ถ้าเขาคัดทางทั้งเสียบ้าง เขาคงจะให้น้อยลง, คือมามองดู เรื่องของพุทธบริษัทเสียบ้าง มองดูธรรมชาติอันลึกซึ้งบ้าง; แล้วก็มองเห็นข้อเท็จจริงอันนี้ ว่าการเมืองนั้นคือธรรมชาติ.

จะให้พูดอีกสักกี่สิบครั้ง หรือกี่ร้อยครั้งก็ยังพูดได้ ยังมีเหตุผลอีกมากมายเยอะเยอะ พูดกันอีกสัก ๑๐๐ ครั้ง ก็ได้ ซึ่งล้วนแต่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าการเมืองนั้นมันคือธรรมชาติ ในความหมายที่ถูกต้อง ไม่ใช่ความหมายแคบๆ ตื้นๆ ของคนที่ไม่รู้สิ่งที่เรียกว่าธรรมชาติ เต็มตามความหมายของคำคำนี้.

ถ้าจะมีอิสรภาพทางสติปัญญา ในเรื่องทางการเมือง ก็ต้องคิดกันเสียใหม่. ไปปรับปรุงกันเสียใหม่, แล้วการเมืองก็จะหมุนมาในทางซื่อตรง และสุจริต โลกนี้ก็มีสันติภาพได้. เคี้ยวนี้ในประเทศเรา ก็หาผลอันเป็นสันติภาพจากทางการเมืองไม่ได้ มีแต่ความขัดแย้ง ซึ่งเป็นสิ่งเสียดจัญไรที่สุด; โดยเฉพาะ ความขัดแย้งทางการเมือง มีแต่จะทำลายประเทศชาติ. ถ้ารู้จักถึงความจริงข้อนี้ จะไม่เกิดการขัดแย้ง, เพราะมันมีจริงเพียงสิ่งเดียว จึงอยากให้มีเสรีภาพ หรืออิสรภาพ รวมทั้งสมรรถภาพ ในการที่จะวินิจฉัย, หรือว่าในการที่จะรวบรวมมาวินิจฉัยว่าอะไรเป็นอย่างไร.

ถ้าเราไปติด ไปยึดในตำราในทฤษฎี ในอุดมคติ แนวไหนสายไหนเสียแล้ว เราไม่มีทางที่จะไปรวบรวมอันอื่นมาวินิจฉัย เพราะเรา

เป็นทาสทางสติปัญญาของทฤษฎีสายนั้นเสียแล้ว; แล้วก็ชอบยึดมั่นในสิ่งที่เรียกว่าปรัชญา คือปรัชญาทางการเมือง สายนั้น สายนี้ แขนงนั้น แขนงนี้ ของคนนั้น คนนี้; อย่าออกชื่อเลย เดียวมันจะกระทบกระเทือน. แต่ขอให้รู้เถอะว่า มันเป็นทาสทางสติปัญญา แก่ลัทธิการเมืองแนวใดแนวหนึ่งเสียแล้ว; ไม่มีทางที่จะรวบรวมมาทั้งหมด มาพิจารณาดู; และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไม่มีทางจะรวบรวมเอาความจริงของธรรมชาติ คือความหมายของคำว่า “ธรรม” ทั้ง ๔ ความหมายนั้นมาพิจารณาดู.

ความไม่มีอิสรภาพอันเหมาะสม.

ถาม : เอาละ, เราจะพูดกันถึงคำว่า “อิสรภาพ” อีกสักหน่อยหนึ่ง คุณต้องการอิสรภาพสักกี่ชั้น? คุณต้องการอิสรภาพกี่ชั้นตอน?

ตอบ : ตอนนั้น ผมรู้สึกจะตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : คุณประยूर?

ตอบ : ผมจะขอสัก ๓ ชั้นตอน.

ถาม : เรามีอิสรภาพที่จะทำอะไรไปตามลำคับ กว่าจะถึงใจความสำคัญของเรื่องนั้นๆ. ขอร้องที่คุณฟังไม่ถูก เพราะว่าพูดไม่เป็น เพราะผู้ถามก็ถามไม่เป็น. อิสรภาพกี่ชั้นตอน? เดียวนี้เราไม่มีอิสรภาพกี่ชั้นตอน? จะยกมาพอเป็นเครื่องเปรียบเทียบ :-

อันที่ ๑. เราไม่มีอิสรภาพในการที่จะรวบรวมเอามาสำหรับวินิจฉัย, บางที่เราไม่มีสมรรถภาพด้วย คือ *เราไม่อาจจะศึกษาลัทธิการเมืองทุกลัทธิในโลก* แล้วรวบรวมเอามาให้หมด เพื่อการวินิจฉัย; เพราะการศึกษาไม่พอ เราก็ไม่มีอิสรภาพเหมือนกัน คือไม่มีอิสรภาพในการที่จะรวบรวมมาให้หมด.

อันที่ ๒. ก็ไม่มีอิสรภาพในการที่จะวินิจฉัย เพราะว่าเราไปติดเซโรอื่นในการเมืองสายใดสายหนึ่งเสียแล้ว : ฝ่ายขวาก็ติดขวา ฝ่ายซ้ายก็ติดซ้าย; แล้วฝ่ายซ้ายก็มีหลายรูปแบบ ฝ่ายขวาก็มีหลายรูปแบบ ต่างพวกก็ติดในรูปแบบของตัว จึงไม่มีอิสรภาพในการที่จะวินิจฉัย.

แล้ว อันที่ ๓. เราก็ไม่มีอิสรภาพในการที่จะเลือก; ไม่เปิดโอกาสให้เลือก ไม่มีสติปัญญาจะเลือก มันก็คือไม่มีอิสรภาพที่จะเลือก.

อันที่ ๔. ไม่มีอิสรภาพที่จะเลือก มันก็เลยไปถึง ไม่มีอิสรภาพในการที่จะปฏิบัติ. เราปฏิบัติให้มันถูกต้องไม่ได้ เพราะเรามันเลือกไม่ได้, มันมีคมนท์ไปหมด. ความมีคมนท์เป็นสิ่งที่ทำลายอิสรภาพ เมื่อเราเลือกไม่เป็น เราจึงปฏิบัติไม่ได้.

อิสรภาพตามความเหมาะสม.

นี่ขอให้ดู กันให้ละเอียด สักนิตหนึ่ง :-

๑. *เราจะมี* อิสรภาพในการรวบรวม. *นี่พูดกลับ* เป็น positive ว่าเรา

จะมีอิสรภาพในการรวบรวมมาวินิจฉัย ก็จะไม่รวบรวมแต่เฉพาะของที่มีมนุษย์ เขาพูดๆ กันไว้; เราจะรวบรวมเอามา แม้จากของพระเจ้า ของธรรมชาติอัน เร้นลับ, รวบรวมเอาความรู้สติปัญญาของพระเจ้า ของธรรมชาติอันเร้นลับมา กองเข้าเป็นเค็มพัน; แล้วความรู้หรือสติปัญญาของนักปราชญ์ นักศึกษา แห่งยุคปัจจุบันนี้ มันก็กลายเป็นของเด็กเล่น หรือกำมือเดียว.

นี่ *เราจะมีอิสรภาพถึงขนาดนี้ไหม?* เช่นว่า *เราจะต้องการรู้ว่าการเมืองคืออะไร?* เราสามารถจะไปรวบรวมเอาข้อเท็จจริงของธรรมชาติทั้งหลาย มาเป็นเครื่องเปรียบเทียบไหม? กระทั่งมองเห็นว่า สัตว์ไตร่ตรองในโลก ไตร่ตรองนั้น มันก็มีการเมือง; แต่ *เป็นการเมืองที่ธรรมชาติจัดให้ ตามระบบของธรรมชาติ* เป็นอัตโนมัติอยู่ในตัว พอที่จะทำให้สัตว์ไตร่ตรองเหล่านั้นไม่สูญเสีย พันธุ์และอยู่กันเป็นผาสูกตามประสาทสัตว์. ต่อเมื่อเกิดมีมนุษย์เลวๆ ขึ้นมาในยุคนั้น ต่างหากละ มันจึงไปทำลายโลกสัตว์ไตร่ตรองวิเศษไปหมด; มนุษย์เลวๆ ยุคนั้น มันเข้าไปทำลายการเมืองในโลกสัตว์ไตร่ตรอง ที่ธรรมชาติจัดไว้ดีแล้วนั้น สูญเสียไปหมด. นี่ขอให้คิดดูเถอะว่า เราควรจะมีมองลึกลงไปถึงขนาดนั้น.

ถ้า *การเมืองรูปแบบหนึ่งเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติจัดหรือพระเจ้าจัด* จนแม้แต่สัตว์ไตร่ตรองมันก็อยู่กันได้ มันไม่มันก็อยู่กันได้; แต่มนุษย์เลวทรามสมัยนี้มันทำลายป่าไม้หมด เลยการเมืองของมันไม่มันเสียไปหมด มันหายไปหมด. แล้วจะเอาปัญญาไหนมาจัดการเมืองของมนุษย์เองนี้ ให้มันดีได้ ให้มันถูกต้องได้ละ.

เอาละ, เป็นอันว่า *เราจะมีอิสรภาพในการรวบรวมมา* เพื่อการวินิจฉัยให้หมดทุกด้านทุกแง่ทุกมุม โดยอาศัยสติปัญญาของพระพุทธเจ้า เพราะเราเป็นพุทธบริษัท; เรามีปัญญาตามแบบของพุทธบริษัท นั้นแหละคือเรามีสติปัญญาของพระพุทธเจ้า. ฉะนั้นเรามองอะไรลึกลงไปกว่าธรรมคาสามัญจนรู้อะไร เป็นอะไร, เช่นว่า ธรรมะ มันมีความหมายถึง ๔ ความหมาย ลึกซึ้งที่สุดอย่างนั้นมันเป็นสติปัญญาของพระพุทธเจ้า ท่านแสดงไว้. อาตมาเพียงแต่ไปรวบรวมเอามา จนเห็นว่า คำว่า “ธรรมะ” คำเดียวนี้ มันไม่ได้ยกวันอะไรเลยมันเล็งถึงทุกสิ่ง ทุกสิ่งที่มนุษย์อาจจะรู้จัก และรู้จักแล้ว.

ถ้าท่านไม่มีอิสรภาพ เสรีภาพในการคิดนึก นอกไปจากที่เคยเรียนมาอย่างปรัมปรา ท่านก็ไม่อาจเข้าใจความจริงแท้ใดๆ ได้ ถึงที่สุด; ดังนั้นจะต้องสลัดสิ่งที่เป็นข้าศึก หรืออุปสรรคของการคิดอย่างมีเสรีภาพนั้นเสีย.

ที่นี้สลัด, สลัดเหมือนกับสุนัขสลัดผู้^๑นออกจากตัว สลัดหมัดไรรอกจากตัวมันเอง; มนุษย์นี้ *สลัดความไม่เป็นอิสรภาพเสรีภาพออกไปเสียจากตัวแล้วก็จะสามารถมีอิสรภาพเสรีภาพ* ในการรวบรวมมาให้หมดเพื่อการวินิจฉัย.

๒. เอ้า, ที่นี้ก็ตามถึง *อิสรภาพในการวินิจฉัย* : เราจะเป็นคนเชื่อตัวเอง เคารพตัวเอง นับถือตัวเอง เอาตัวเองเป็นหลัก. คำว่า “ตัวเอง” ในที่นี้ หมายถึง ธรรม หรือ ธรรมะ เพราะในภาษาพุทธบริษัท *ตัวเองที่ถูกต้อง* เขาหมายถึง *ธรรมะ*; เช่นว่า *มีตัวเองเป็นที่พึ่ง* นั้น หมายถึง *มีธรรมะเป็นที่พึ่ง* โดยตัวเองทำให้. นี้เราจะมีความเป็นอิสระแก่ตัวเอง ของตัวเอง ทำการวินิจฉัย แม้จะตีความคำใดๆ ก็คือความเป็นอิสระเพื่อการวินิจฉัย.

เช่นคำว่า *การเมืองคืออะไร*? เราไม่เป็นทาสสติปัญญา ของนักการเมืองเอกในโลกคนไหน, เขาได้ให้บทนิยามไว้ว่าอย่างไร. เราก็คูเหมื่อนกันแหละ แล้วในที่สุดเราก็จะมาพบว่าอย่างนี้แหละ แม้มันจะแตกต่างกันโดยข้อปลีกย่อยบ้าง หรือบางทีก็แตกต่างกันเลยก็ตาม; ในที่สุด *จะจับความหมายของคำว่า การเมือง ได้ในรูปแบบที่ว่า* ระบบของการปฏิบัติที่ทำให้คนทั้งโลกมันอยู่กันโดยปราศจากปัญหา โดยไม่ต้องใช้อำชญา.

ก็เอาตัวหนังสืออันนี้เป็นหลัก : คำว่า “การเมือง” มันเกิดขึ้นได้อย่างไร? คำว่า politics นี้มันมีความหมายว่าอย่างไร? คำว่า ธรรม ในความหมายทั้งหลายนั้น มันหมายความว่าอย่างไร? ตามความรู้สึกของมนุษย์เป็นอย่างไร? ตามความจริงของธรรมชาติอันลึกซึ้งนั้น มัน เป็นอย่างไร? ขอให้มื่อสระในการวินิจฉัยกันถึงขนาดนี้.

๓. ที่นี้ก็ตามถึง อิสรภาพในการเลือก เมื่อเราวินิจฉัยมันไปทุกอย่างทุกแง่ทุกมุมแล้ว เราจะเลือกเอาอันไหน, แ่งมุมไหน, เราก็จจะต้องเป็นอิสระด้วยเหมือนกัน; เดี๋ยวนี้เราวินิจฉัยไม่ถูก มันก็มีการเลือกไม่ถูก เราก็จเลือกไปตามความมุงมายหรือโง่เขลา. ฉะนั้นจึงต้องทำถูกมาแต่ต้น การเลือกมันจึงจะถูกต้อง. ที่นี้ อย่างไม่ไรเรียกว่าถูกต้อง? มันก็ตอบได้อย่างกำปั้นทุบดิน ว่ามันเหมาะแก่ปัญหาของเรา หรือมันเหมาะแก่เรา; นั่นแหละคือถูกต้อง.

ปัญหาของประเทศไทยเล็ก ๆ อย่างนี้ ไม่เหมือนกับปัญหาของประเทศรัสเซีย อินเดีย จีน อเมริกา อะไรได้; มันเหมือนกันไม่ได้. ฉะนั้น

เราอย่าหลับหูหลับตาได้ง่าย โดยไม่ทูลงใจว่า **ไอ้เรานี้มันเป็นอย่างไรวะ? นี่มัน** น่าเสียดาย ที่ว่าลูกเด็ก ๆ ของเราในสมัยนี้ **ก็**ไม่รู้จ้กว่า **เรานี้**เป็นอย่างไรวะ? **ไม่รู้**ว่าความเป็นไทยนั้นเป็นอย่างไรวะ? **วิญญาณ**ของความเป็นไทยมันคืออะไร? มันอยู่ที่ไหน? **มันเป็น**บาปกรรมของผู้จัดการศึกษา **ของประเทศชาติ** ที่**ไม่**ได้รับสอนให้**ยุวชน**ของเรา**รู้จัก** **ความเป็นไทย**ของเราเอง **รู้จัก**วัฒนธรรมไทย **รู้จัก** **เลือดเนื้อ** ที่มีวัฒนธรรมไทย **หรือ**มี**ความเป็นไทย** **อย่างไร**; แล้วเด็ก ๆ เขาก็ไม่สนใจ และไม่ชอบความเป็นไทย จึงได้ชะเง้อ **หน้า**เราไปยังทางอื่น, ไปหลงไหลในเรื่องอื่น โดยไม่อาจจะมองเห็นว่า **ของเรา** **มันดี**ที่สุด เป็นพื้นฐานที่ดีที่สุด **เหมาะ**สำหรับคนไทยต่อไป.

ดังนั้น เราต้องมีระบบการเมืองอีกแบบหนึ่ง **ซึ่ง**เหมาะ **สำหรับ**เรา; **ไม่**ต้องไปเป็นทาสของระบบการเมืองใดๆ **ซึ่ง**มันเหมาะ **แก่**เขาต่างหาก มัน**ไม่**ได้เหมาะแก่เรา. **นี่**ก็ต้องโทษผู้จัดการศึกษา **จะ**เรียกว่า **สะเพร่า** หรือ**โง่เง่า** หรือ**อะไร**ที่สุดแท้ **ที่**ไม่ได้ทำให้**ยุวชน**ของเรา**รู้จัก**ตัวเราเอง **ว่า**ความเป็นไทยเป็นอย่างไรวะ? **ควร**จะมีอะไรในรูปแบบไหน? **โดยเฉพาะ** **อย่างยิ่ง**ระบบการเมือง.

ถ้าเป็น**สังคมนิยม** **จะ**ต้อง**เป็น**ระบบไหน? **หรือ**ถึงกับว่า **เรา** **ไม่**ต้อง**เหมือน**ใคร. **เรา**ตั้งเอาตาม**แบบ**ของเราเอง **คือ**แบบที่**อิงอาศัย** **กัน**อยู่กับ**สิ่งที่**เรียกว่า**ธรรมะ** **เป็น**สังคมนิยมแบบ**ธรรมะ** มันก็**เหมาะ** **สำหรับ**เรา **ที่มี**เลือดเนื้อเชื้อไข**เป็น**ธรรมะมา **ไม่รู้**ก็**สืบ**ชั่วคน **หรือ**ก็**ร้อย**ชั่วคน **แล้ว**.

เราไม่มีอิสระในการเลือก ; เพราะเราไม่รู้ว่าเราเป็นอะไร ?
 เพราะความโง่ เกี่ยวกับการศึกษาไม่พอนี้ มันทำให้เราเลือกไม่เป็น ; เพราะ
 เราไม่รู้จักตัวเอง จึงไม่รู้ว่า อะไรเหมาะแก่ปัญหาของเรา. ฉะนั้นเราจึงแก้
 ปัญหาอะไรไม่ได้; ยิ่งแก้ยิ่งยุ่ง; ยิ่งแก้ยิ่งยุ่ง อย่างที่กำลังเป็นอยู่วันนี้
 นาที่นี้ ที่มันยิ่งแก้ยิ่งยุ่ง และหาความสามัคคีไม่ได้, หากความเฉลี่ยวฉลาดไม่ได้
 เพราะมันไม่รู้จักตัวเอง. นี้เรียกว่า อิสระในการเลือก.

๔. ที่นี้อยากจะพูดต่อไปอีกสักชั้นหนึ่งว่า อิสระในการปฏิบัติ.
 เราต้องมีอิสระในการปฏิบัติเท่ากับที่เราได้เลือก; แต่อิสระนี้มันมีขอบเขต
 จำกัดนะ หมายความว่า อิสระในการปฏิบัติที่มันมีขอบเขตจำกัด อยู่ที่ความ
 สามารถของเรา. แล้วเราต้องรู้จักตัวเราให้ดี ว่าเรามันอยู่ใน สภาพ อย่างไร,
 มีความสามารถเท่าไร, แล้วจะได้ปฏิบัติพอดีกับความสามารถ; ถ้าไป
 ก็ไม่ได้ เกินไปมันก็ไม่ได้ มันจะต้องเพิ่มความสามารถพร้อมๆกันไป.

ที่นี้ ความสามารถนี้มันขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ไม่ใช่ว่า
 เกี่ยวกับการศึกษาอย่างเดียว แล้วมันจะสามารถ; มันยังมีสิ่งแวดล้อมอื่น มี
 ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศอย่างนี้ เป็นวัตถุภายนอก นี่มันก็มีอำนาจเหมือนกัน
 เกี่ยวกับความสามารถ. เช่น *ทรัพยากรของเรามีสำหรับจะเป็นประเทศ
 กลักรรรม เราจะประเทศอุตสาหกรรมเร็ว ๆ นี้มันก็เป็นเรื่องบ้าบอ ;*
 เพราะความสามารถมันก็มีไม่ได้ แม้ว่าเราจะมีความรู้ แต่ภาวะสิ่งแวดล้อมมันยัง
 ไม่เข้ารูปกัน แล้วมันก็เป็นไปไม่ได้; ฉะนั้นจึงถือว่า การปฏิบัติที่มัน
 ขึ้นอยู่กับความสามารถ ที่มีเหตุมีปัจจัยหลายอย่าง สร้างความสามารถให้แก่เรา.

ถ้าเราจะเคร่งครัดในทางธรรม หรือความถูกต้อง เราก็เป็นคน
 คดโกงไม่ได้; พวกที่มันคดโกงได้ มันก็ต้องสามารถกว่าเรา เพราะว่าเขาค
 โกงได้. หรือว่าระบบการเมืองของเขามันเต็มไปด้วยความคดโกง เขาก็สามารถ
 ทำอะไรได้มากกว่าเรา ที่ไม่มีระบบการเมืองสำหรับการคดโกง.

ฉะนั้น การปฏิบัติของเรามันจะต้องดูให้ดีๆ ว่านอกจากจะ
 ได้ผลที่ต้องการแล้ว มันต้องไม่เสียไปในทางธรรมะ หรือความถูกต้อง
 ด้วย. ทีนี้เกิดคนสมัยใหม่มาพูดว่า “มัวถือธรรมะอยู่ก็ฉิบหายหมด มัวถือ
 ธรรมะอยู่ก็พ่ายแพ้หมด มัวถือธรรมะอยู่ก็เสียเปรียบ ไม่มีทางที่จะงอหัว”;
 เขาพูดอย่างนั้นก็พูดได้ เพราะว่าเขาไม่รู้ธรรมะ ไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ.
 พวกที่รู้จักสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะนั้น ก็กลับมีความเห็น มีการเห็นแจ้ง; ก็เชื่อ
 ไปอีกทางหนึ่งว่า ยังมีธรรมะเท่าไร มันยังเข้มแข็ง ยิ่งมั่นคง; แล้วยัง
 เป็นผลระยะยาว เพราะว่าไม่คดไม่โกง ไม่หลอก ไม่ลวง ไม่อะไรนี่ มันเป็นผล
 ระยะยาว.

นี้รวมความแล้วว่า จะต้องมื่อิสรภาพหลายๆ ชั้นตอนอยู่; ไป
 เลือกเอาเองก็ได้ ไปว่าเอาเองก็ได้. นี่ยกตัวอย่างมาให้เห็นว่า มันมีชั้นตอน
 อยู่อย่างนี้ ในการที่เราจะมีอิสรภาพ.

สรุปความอีกที่ว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องเอาตามที่เขาเขียนให้
 เราเรียน; โลกนี้กำลังเป็นโลกแห่งความหลอกลวงยิ่งขึ้นทุกที. สิ่งที่เข
 เขียนให้เราเรียน มันก็ยังเป็นความหลอกลวงมากขึ้นทุกที. เราอยากจะเป็น
 พุทธบริษัท เราก็รับไม่ไหว.

....

พุทธบริษัทมีอิสระ ตามหลักกาลามสูตร.

ที่นี้เรามองดูอย่างอยากจะประนีประนอม; อยากรจะยอมรับ. เรา ก็ยังมองเห็นว่า *ความรู้ที่เขาเขียนให้เราเรียนนั้น มันยังไม่จริงแท้*; มันเป็นเรื่องปะล่อมปะเล่ไป ตามเหตุผลชั่วคราว, แล้วเกี่ยวโยงผูกพันกันอยู่กับความ ไม่เป็นอิสระ อีกหลายแง่หลายมุม; ฉะนั้นความถูกต้อง หรือความจริงอันนั้น ยังไม่เด็ดขาด ยังไม่จริงแท้ ยังไม่เรียกว่า ultimate คือเด็ดขาดเพียงเท่านั้น. มันยังเป็น relative คือเนื่องกันอยู่กับอันนั้น เนื่องกันอยู่กับอันนี้ เนื่องกันอยู่กับอันโน้น ตามความคิดนึกชั่วคราวของครูบาอาจารย์คนนั้น คนนี้ ซึ่งทำให้มี เหตุผลยุ่งยาก ยุ่มย่ามไปหมด. พุทธบริษัทนิยมความจริงอันเด็ดขาด เป็น ultimate truth คือมันต้องจริงแท้ จริงเด็ดขาด; ฉะนั้นเราจะตั้ง ดูกันอย่างลึก ดูกันอย่างอิสระ ดูกันอย่างแท้จริง *ไม่เชื่อหนังสือที่เขาเขียนให้เราเรียน* ยอมเป็นเด็กคือ ในความหมายนี้.

ความเป็นพุทธบริษัท มีความหมายอย่างนี้ คือยึดถือสิ่งที่มองเห็นอยู่จริง หรือ พิสูจน์ได้จริง เป็นหลัก ไม่สลับอยู่ในรูปแบบของการคำนึง คำนำวน คาคะเน ฝากไว้กับสิ่งที่เขาเขียนให้เรียน เพราะว่าเราถือหลัก กาลามสูตร.

ถาม : คุณทองจำได้ไหม หลักกาลามสูตร?

ตอบ : คิดว่าพอจะจำได้ครับ ๑. อย่าเชื่อตามๆกันมา, ๒. อย่าเชื่อว่ากำลังลือ อยู่กระฉ่อน, ๓. อย่าเชื่อเพราะว่ามีอยู่ในตำรา, ๔. อย่าเชื่อด้วยมี เหตุผลทางตรรกวิทยา, ต่อไปก็อย่าเชื่อในทางปรัชญา, และอย่าเชื่อว่าสิ่งนี้เราก็คิดเห็นอย่างนี้, แล้วอย่าเชื่อต่อไปว่า มันทนต่อการพิสูจน์,

อย่าเชื่อว่า สมณะผู้พูดนั้นน่านับถือ, ที่สุดก็อย่าเชื่อเพราะว่าผู้นั้น เป็นครูอาจารย์ของเรา ครับ.

ถาม : ก็ได้โดยใจความกระท่อนกระแท่น ความหมายไม่รัดกุม. อุตส่าห์ไป
ดูใหม่ ท่องใหม่ ท่องใหม่ ให้มันแม่นยำ. ถือว่าเป็นพระเจ้าเสย
กฎ ๑๐ ประการนี้ คุณประยูรว่าอย่างไร หรือจำไม่ได้เหมือนกัน?

ตอบ : หมวดแรก คือทางฝ่ายผู้อื่น ก็คือมีข่าวลือ หรือว่าทำตามกันมา หรือว่า
เห็นคนส่วนมากเป็นอย่างนั้น. หมวดที่ ๒ ในแง่ของตรรกวิทยา
ในแง่ของปรัชญา คืออย่าเชื่อแต่เพียงว่ามันเป็นตรรกวิทยา คือมัน
เป็นเหตุเป็นผล หรือว่า มันน่าจะเป็นไปได้ หรือคาดคะเนเอา.
แล้วก็หมวดที่ ๓ เกี่ยวกับบุคคลครับ. คืออย่าเชื่อในแง่ว่าผู้นั้นเป็น
ครูเรา หรือว่าเป็นอาจารย์ หรือว่าเป็นผู้ที่ต้องเชื่อ ก็แล้วกันครับ.

ถาม : คุณเล่า ละ?

ตอบ : ผมจำไม่ค่อยได้.

ถาม : คุณชวนนี่คงจะไม่... เพราะไม่ค่อยได้มา หรือไม่เคยได้ฟังด้วยซ้ำไป
อยากจะถามว่า กาลามสูตรนี้มีประโยชน์มาก หรือสำคัญมาก จนถึงกับ
จะต้องทำความเข้าใจกันไว้ให้แจ่มแจ้งไหม คุณทอง?

ตอบ : รู้สึกว่าจำเป็นครับ.

แล้วทำไมคุณจึงไม่จำไว้ได้อย่างชัดเจนและแจ่มแจ้ง นี่เทปได้บันทึก
เสียงความจำกระท่อนกระแท่น ไม่เป็นลำดับของคุณเอาไว้แล้วนะ ฉะนั้นถ้า

กาลามสูตรนี้มีนัยพิเศษที่สุด เป็นหัวใจของพุทธศาสนา เกี่ยวกับความเชื่อแล้วก็พยายามทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้ง เอ้า, พุทกัณท์อีกทีหนึ่งก็ได้เนาะ เพราะว่าเรื่องนี้มีนัยมีความสำคัญมากเหมือนกัน แม้ที่เกี่ยวกับการเมือง.

กาลามสูตร ๑๐ ข้อ พิจารณาแล้ว อาจจะแบ่งได้เป็น ๓ พวก :-

พวกแรกมันเกี่ยวกับการอ้างความเชื่อ หรือความคิดอะไรของเก่าหรือของผู้อื่น. ทีนี้พวกที่สอง มันเกี่ยวกับความเชื่อ ความคิด ความเห็นของตัวเอง ปัจจุบันนี้. แล้วพวกที่สาม มันเกี่ยวกับบุคคล หรือเชื่อบุคคล.

[พวกแรก ๔ ข้อ];

ข้อที่ ๑ มา อนุสฺสเวน - อย่าเชื่อเพราะว่าฟังตาม ๆ กันมา. เราเชื่อ เพราะว่าเขาฟังบอกตาม ๆ กันมา, หรือเราถือเอาเพราะว่า เขาฟังบอกตาม ๆ กันมา.

ข้อที่ ๒ มา ปรมุปราย - อย่าเชื่อหรือรับเอา เพราะว่าเขาได้ปฏิบัติตาม ๆ ตาม ๆ กันมา. นี่ไม่ต้องพูด ไม่ต้องพูจจา ไม่ต้องฟังบอกแต่่มองเห็น ๆ กันอยู่. อันแรกนะอย่าเชื่อเพราะว่าเขาฟังตาม ๆ กันมา. นี่อันที่สองก็อย่าเชื่อเพราะว่าปฏิบัติตาม ๆ กันมา.

ข้อที่ ๓ มา อติกราย - อย่าเชื่อ เพราะกำลังเล่าลืออยู่กระฉ่อนว่ามันเป็นอย่างนั้น ๆ.

ข้อที่ ๔ มา ปิฎกสมุททาเนน – อย่าเชื่อด้วยการอ้างปิฎก. คำว่า ปิฎก นี้หมายถึง ตำรา, ปิฎกนี้แม้พระไตรปิฎกนี้ก็อยู่ในคำว่า ปิฎก อย่าอ้างพระไตรปิฎก อย่าอ้างตำรา.

นี่สี่ข้อนี้มันเกี่ยวกับความรู้ ความคิดเก่าๆ ทบพวนคืออีกทีหนึ่งก็ว่า:—

อย่าเชื่อเพราะฟังตามๆ กันมา, อย่าเชื่อเพราะปฏิบัติตามๆ กันมา, อย่าเชื่อเพราะกำลังเล่าลืออยู่กระฉ่อนว่าอย่างนั้นๆ, แล้วก็ อย่าเชื่อ โดยอ้างว่ามีอยู่ในปิฎก. นี้พวกหนึ่ง. ที่นี้

[พวกที่สอง มี ๔ ข้อ เกี่ยวกับความรู้สึกลึคนึกในบัจจุบันของตนเอง];

มา ตกุกเหตุ – อย่าเชื่อเพราะเหตุแห่งตรรก ตรรกะ คือวิธีของตรรกวิทยา ไซ้เหตุผลวิธีตรรก.

มา นยเหตุ – อย่าเชื่อเพราะเหตุแห่งนัยะ คือการอนุมานตามวิธีของปรัชญา.

มา อาการปริวิตกเคน – อย่าเชื่อโดยการตรึกตามอาการ. การตรึกตามอาการในที่นี้คล้ายๆ กับ common sense ที่มันง่ายหรือมันเร็วเกินไป, ความคิดนึกชั่วขณะตาม common sense. นี้เรียกว่า ความตรึกตามอาการ ไหลเหี่ยวเป็นเกลียวไป.

มา ทิฏฐินิขุณานกฺขนฺตฺติยา –อย่าเชื่อ เพราะว่ามันทนต่อการเพ่ง
 ของตนด้วยทิฏฐิ. เอาใจความที่ว่า อย่าเชื่อเพราะมันเข้ากันกับทิฏฐิ หรือ
 ความคิดเห็นของเราข้อนี้ อย่าเชื่อเพราะมันเข้ากันได้กับความคิด ความเห็น
 ทิฏฐิของเรา.

นี้สี่ข้อนี้เห็นใหม่ –อย่าเชื่อโดยวิธีตรรกะ, –อย่าเชื่อโดยวิธีปรัชญา
 –อย่าเชื่อด้วยการตรึกตามอาการ, –อย่าเชื่อเพราะว่ามันเข้ากันกับความคิด
 ของเรา. ที่นี้เหลืออีก ๒ ข้อ :-

[พวกที่สามนี้เกี่ยวกับบุคคล]:

มา ภพฺพรูปตฺตาย –อย่าเชื่อเพราะว่าผู้พูดนี้มันน่าเชื่อ, มันเป็น
 คนที่น่าเชื่อ.

แล้วก็ มา สมโณ โน ครุติ –อย่าเชื่อเพราะเหตุว่า สมณะนี้เป็น
 ครูของเรา.

ถาม : นี่พระพุทธเจ้าท่านประทานอิสรภาพมากเท่าไร คุณทอง?

ตอบ : มากที่สุด ครับ.

ฉะนั้นคุณไม่ต้องเชื่ออาตมา นะ โดย ๑๐ ข้อนี้. แล้วไม่ต้องเชื่อ
 อย่างที่อาตมาพูดนะ; เป็นการให้อิสรภาพถึงที่สุดจากพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับการ
 การเชื่อและการรับเอาไปถือ.

สี่ข้อเกี่ยวกับความคิดเห็นเก่า ๆ, สี่ข้อเกี่ยวกับความรู้สึกคิดนึก
ปัจจุบันของตน, สองข้อเกี่ยวกับบุคคลที่มาเกี่ยวข้องด้วย. เสียเวลามาก
อยู่แล้ว ที่เอากาลามสูตรมาพูดถึง เพื่อประโยชน์แก่การวินิจฉัยทางการเมือง;
ฉะนั้นอย่าหลับหลับตาไปตะครุบเอาลัทธิการเมืองนั้นนี้ แบบนั้น แบบนี้ มา
อย่างน่าสังเวช, ลองใช้กาลามสูตรดูบ้าง.

และอีกอย่างหนึ่งก็เพราะเห็นว่า หลัคนั้นมันสำคัญ เลยเอามาทดสอบ
ท่านผู้ฟังทั้ง ๔ นี้ว่ายังจำได้อยู่หรือไม่; นี่ปรากฏว่ายังจำไม่ได้ คือจำได้กระ-
ท่อนกระแท่น แต่ก็ยังไม่ถูกต้องตามลำดับ. ถ้าจำบาลีได้ก็ดียิ่งดี.

เป็นอันว่าเราได้หยิบยกเอาสิ่งที่เรียกว่า อิสรภาพในการคิด การนึก
ในการศึกษา ในการรวบรวมมาวินิจฉัย การวินิจฉัย การเลือกเฟ้น และการ
ปฏิบัติ เพื่อรับหน้าความหลอกลวงทางการเมืองในโลกนี้ ในปัจจุบันนี้
ซึ่งจะประดังกันเข้ามา โดยความหวังว่า พุทธบริษัทอย่าได้ตกเป็นเหยื่อของ
สิ่งเลวร้ายเหล่านี้เลย.

ขอให้ถือว่าการเมืองคือธรรมะ; แล้วก็ผิดไม่ได้, ธรรมะ
ไม่มีทางผิดได้ แล้วก็ไม่ใช่ร้ายแก่ผู้ใด นอกจากความสุขสวัสดิ์โดยส่วนเดียว.
ให้มีการเมืองเป็นธรรมะ มีธรรมะเป็นการเมืองไว้ ด้วยกันทุกคน เราก็จะมี
การเมืองระบบที่ถูกต้องกับความเป็นอยู่ของพุทธบริษัท หรือประเทศไทยโดย
เฉพะะ บัญหาก็จะหมดไป รายละเอียดอย่างอื่นมีมาก ไว้ค่อยพูดกันในวันหลัง.

เป็นอันว่า สรุปใจความที่สำคัญว่า การเมืองเป็นหน้าที่ของมนุษย์ คือธรรมะความหมายที่ ๓, โดยกฎของธรรมชาติมันเป็นอย่างนั้น นั่นคือธรรมะในความหมายที่ ๒; มันเป็นหน้าที่แก่สิ่งที่มีชีวิตทุกสิ่ง คือธรรมชาติ, ซึ่งคือธรรมะในความหมายที่ ๑, เพื่อสำเร็จผลอย่างเป็นธรรมที่สุด นี่คือธรรมะในความหมายที่ ๔. เป็นอันว่า ธรรมะในทุกความหมายนั้น เป็นการเมืองโดยตรงบ้าง, เนื่องเฉพาะอยู่กับการเมืองบ้าง; เป็นการสมควรแล้วที่จะกล่าวว่า **การเมืองคือธรรมะ.**

เป็นอันว่า การบรรยายในวันนี้ พอสมควรแก่เวลาแล้ว. ขอยุติการบรรยายไว้ เพื่อเป็นโอกาสให้พระคุณเจ้า ท่านได้สวดบทพระธรรม ที่เป็นกำลังใจในการปฏิบัติธรรมต่อไป.

ธรรมะกับการเมือง

— ๓ —

พินิตัง ๑๗ ก.ค. ๑๙

พระเจ้าคือยอดสุดของนักการเมือง.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ในชุด ธรรมะกับการเมือง เป็นครั้งที่ ๓
ในวันนี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อเฉพาะวันนี้ว่า พระเจ้าคือยอดสุดของ
นักการเมือง. การกล่าวอย่างนี้ นักการเมืองคงจะร้องว่า บ้าสุดเหวี่ยงแล้ว.

[ปรารภ และทบทวนถึงหน้า ๑๓๒]

ในครั้งที่แล้วมาได้พูดว่า การเมืองคือธรรมะ ก็จะต้องถูกหาว่าบ้า
แล้ว; เพราะว่่านักการเมืองทั้งหลาย เขาเชื่อกันว่า ถ้าเอาธรรมะมาใช้ใน

การเมืองแล้วมันเป็นไปได้ มันจะเสียเปรียบคนอื่น จะพ่ายแพ้ในทางการเมือง จะมาวัตรธรรมอยู่ไม่ได้. นั่นก็เพราะว่า นักการเมืองที่ไม่มีธรรมะ ไม่รู้จัก ธรรมะ ก็ว่าธรรมะเป็นข้าศึกกับการเมือง เขาก็ไม่ใช่ธรรมะ; ผลก็คือเป็น การเมืองสกปรก. การเมืองกลายเป็นเครื่องมือ สำหรับลักลวงประโยชน์ของ ผู้อื่น ซึ่งหน้า; นั่นก็ยุติกันไปตามหนึ่งแล้ว ในการที่ชี้ให้เห็นว่า การเมือง ที่แท้จริงนั้นต้องเป็นธรรมะ.

ส่วนวันนี้ มันไปสุดเหวี่ยงไปกว่านั้นอีกในข้อที่ว่า *พระเจ้าเป็น ยอดสุดของนักการเมือง.* ที่นี้มันกลับจะจริงยิ่งขึ้นไปอีก กว่าครั้งที่แล้วมาหรือ ไม่? ท่านทั้งหลายจะคิดอย่างไร ก็ลองคิดดู.

บททวน ความหมายของการเมือง.

ในขั้นนี้ ขอให้ทบทวนคำว่า “การเมือง” ว่ามีความหมายที่ถูกต้องอย่างไร อยู่ตลอดเวลา; อย่าให้มันพลอได้. ถ้ามันพลอ มันก็ไปนึก ตามที่เคยนึก คือการเมืองสกปรก; นักการเมืองก็คือคนสกปรก, ล้วนแต่จะ ลักลวงประโยชน์ของกันและกัน. แต่คำว่า “การเมือง” ของเราในที่นี้ ถือเอาความหมายถูกต้อง ตรง ตามความหมายอันบริสุทธิ์ของคำคำนี้ ในรูปแบบที่เป็นสากล มีปรัชญาที่บริสุทธิ์ สำเร็จรูปออกมาว่า การเมืองนั้นคือระบบ แห่งการจัดหรือการทำ เพื่อทุกคนอยู่เป็นผาสุกโดยไม่ต้องใช้อำนาจ.

ทบทวนอีกทีก็ว่า มันเป็นระบบของการจัดหรือการทำ; ไม่ใช่
สักแต่พูด, ไม่ใช่สักแต่ว่าเป็นปรัชญา; **ต้องเป็นการจัดหรือการทำ** แล้วก็
เพื่อทุกคนอยู่เป็นผาสุก ไม่มีปัญหา แล้วก็**โดยที่ไม่ต้องใช้อาชญา** คือการ
ทำร้ายซึ่งกันและกันให้เจ็บปวด. ขอให้จำค่านิยมนี้ไว้ให้แม่นยำ จึงจะพูดกัน
ต่อไปได้ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วก็จะฟังไม่ถูก.

๕ ๕ ๕ ระบบการเมืองคอเรื่องธรรมะ.

ที่นี้จะให้รัดกุมยิ่งขึ้น ก็บอกว่า ระบบการเมืองนั้นเมื่อมองลึกลง
ไปในแง่ของธรรมชาติ หรือธรรมะในชั้นของธรรมชาติแล้ว มันกลายเป็น
ธรรมะที่เนื่องกันอยู่ทั้ง ๔ ความหมาย. ข้อนี้หมายความว่า:—

การจัดให้คนอยู่กันเป็นผาสุกนี้ มันเป็นหน้าที่, นี่เป็นธรรมะใน
ความหมายที่ ๓ ซึ่งเป็นหน้าที่;

แล้วต้องจัดให้ถูกตามกฎของธรรมชาติ จึงจะไม่หลอกลวง; ถูกตาม
กฎของธรรมชาติ ที่เป็นธรรมะในความหมายที่ ๒ คือกฎของธรรมชาติ;

แล้วต้องจัดโดยคนทุกคนซึ่งเป็นตัวธรรมชาติ หรือถ้ามีอะไรที่เนื่อง
กับคนก็ต้องเกี่ยวข้องกันด้วย แม้แต่พื้นแผ่นดิน มันก็อยู่ในพวกธรรมชาติ นี่คือ
ธรรมะในความหมายที่ ๑ คือตัวธรรมชาติที่มีปรากฏการณ์ทั้งหลาย;

ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับผลอันถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ. ผลถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ นี้เป็นความหมายของคำว่า “ธรรม” ในประการที่ ๔.

การที่เอาธรรมใน ๔ ความหมาย มาเป็นเครื่องกำกับ ความหมายของคำว่า “การเมือง” นี้ เพื่อจะให้มันมีข้อเท็จจริงอันแน่นอนแท้; *ถ้ารู้จักธรรมะใน ๔ ความหมาย* มาโดยแท้จริงแล้ว *ก็จะมองเห็นได้*. แต่นักการเมืองทั้งหลายในโลก ก็ไม่เคยรู้จักธรรมทั้ง ๔ ความหมายนี้; ดังนั้นพอเราบอกเขาว่า การเมืองนั้นเป็นเรื่องของธรรมชาติ เพื่อธรรมชาติ โดยธรรมชาติ เขาเหล่านั้นก็หัวเราะหา : “ท่านพุทธทาสว่าเอาเองอีกแล้ว”. ก็ถูกแล้ว; อาตมาก็ต้องยอมรับว่า ว่าเอาเอง เพราะคนอื่นเขาไม่ว่า.

แต่ที่ว่า *ว่านี้ ว่าให้มันตรงไปตามกฎหมายของธรรมชาติ* โดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก; เพราะธรรมชาตินั้นคือตัวธรรมะในความหมายหนึ่ง, กฎของธรรมชาติก็ธรรมะในความหมายหนึ่ง, หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติก็ธรรมะในความหมายหนึ่ง, ผลที่จะได้ตามกฎหมายที่นี้ ก็เป็นธรรมะในความหมายหนึ่ง.

ทั้งนี้ การเมืองนั้นมันเฝ้าอยู่กับธรรมะทั้ง ๔ ความหมาย; เราจึงว่า การเมืองนั้นเป็นของธรรมชาติ เพื่อธรรมชาติ โดยธรรมชาติ; เหมือนที่เขาชอบพูดกันว่า ประชาธิปไตยของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน. แต่แล้วมันไม่เห็นเป็นอย่างนั้นสักที เพราะว่ามันเป็น *ประชาธิปไตย* เก๊ *ไม่อาศัยธรรมะ*; แล้ว *ประชาชนเหล่านั้นก็ไม่มีธรรมะ* มันก็ไม่มี *ประชาธิปไตยชนิดนั้นขึ้นมาได้*.

ที่นี้เราจะให้มันบริสุทธิ์ ให้มันเป็นที่พึ่งได้ เราก็ต้องศึกษาไปในทางที่มันเป็นของจริง จึงให้มันถึงธรรมชาติ ซึ่งเป็นของจริงยิ่งกว่าสิ่งใด เราจึงต้องพูดว่า การเมืองของธรรมชาติ มันจริงกว่าการเมืองของมนุษย์ คือของคนประกอบด้วยกิเลส. การเมืองเพื่อธรรมชาตินี้มันจริงกว่า; เพราะมันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ จะมาเป็นของคนไม่ได้ เว้นไว้แต่จะพูดกันอย่างสมมติ. แล้วมันก็ต้องโดยธรรมชาติ คือโดยกฎธรรมชาติอันเฉียบขาด; แต่โดยน้ำมือมนุษย์นี้มันเป็นเรื่องสมมติ หลอกเด็ก หรือพูดกันอย่างคนที่มีความรู้สึก เหมือนกับเด็ก.

เปรียบเทียบการเมืองมนุษย์กับธรรมชาติจัด.

ที่นี้ก็ลอง เปรียบเทียบ ดูการเมืองที่มนุษย์จัด การเมืองของมนุษย์ เพื่อมนุษย์ โดยมนุษย์ กับ การเมืองของธรรมชาติ เพื่อธรรมชาติ โดยธรรมชาตินี้ อันไหนจะน่าบูชา ว่าอย่างนั้นดีกว่า น่าบูชายิ่งกว่ากัน. ทุกคนก็มองเห็นอยู่แล้วว่าการเมืองของมนุษย์นี้ยิ่งสปรกลงไปทุกที; ใครๆก็มองเห็นอยู่แล้ว. เปรียบเทียบดูว่า คนกับธรรมชาติมันต่างกันอย่างไร? หรือจะดูว่า สันติภาพในโลกของคน กับสันติภาพในโลกของธรรมชาตินั้น มันต่างกันอย่างไร?

เดี๋ยวนี้เรามีการศึกษา ชนิดที่เห็นห่างจากธรรมชาติอันบริสุทธิ์ เห็นห่างจากธรรมชาติ หรือจากศาสนา ไกลออกไปๆ; เพราะว่าตกอยู่ใต้

อำนาจของกิเลส คือความต้องการประโยชน์นั่นเอง. ดังนั้นนักการเมือง เมื่อบัญญัติอุดมคติการเมือง หรือแม้แต่บทนิยามของคำว่า “การเมือง” ก็บัญญัติถูกต้องและสวยหรู; แต่พอถึงคราวปฏิบัติกันเข้าจริง มันกลายเป็นของสกปรกไป.

การศึกษามันไม่ทำให้คนอยู่ในร่องในรอยของความถูกต้อง หรือบริสุทธิ์ได้. อยากจะให้นึกถึงไว้สักอย่างหนึ่ง เพื่อไม่เข้าข้างไหน ว่าการศึกษาที่จัดกันอยู่นั้น มันจัดให้ขบถต่อธรรมชาติ ให้ขบถต่อความจริง ให้ขบถต่อความถูกต้องยิ่งขึ้นไปทุกที. คนเขาก็จะพูดว่า “ท่านพุทธทาสนี่คำเรื่อย คำตลอดเวลา”; ก็ต้องยอมรับข้อนี้; เพราะพูดออกไปตรงๆ จริงๆ อย่างนี้ มันไปอยู่ในรูปของคำคำคนที่ไม่จริงหรือไม่ตรง.

เดี๋ยวนี้เขาจัดการศึกษากันแต่ชนิดที่ จะไปเป็นเครื่องรับใช้การเมืองสกปรก; ไม่ใช่การศึกษาอิสระ ไม่ใช่การศึกษาเพื่อธรรมะ ไม่ใช่การศึกษาเพื่อพระเจ้า หรือเพื่อนิพพาน; เขายังจัดการศึกษาเพื่อไปเป็นเครื่องมือของการเมืองอันสกปรกยิ่งๆ ขึ้นทุกที.

แม้ว่าการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพ ก็เอาเหตุผลทางการเมืองเข้าไปแทรกเสียในวิชาชีพ; บีบบังคับวิชาชีพ หรือวิชาอะไรก็ตาม ให้กล้อยไปตามวัตถุประสงค์การเมืองเสมอ. อย่างนี้มันเป็นการจัดการศึกษาตามอำนาจของกิเลส; ยิ่งศึกษาก็ยิ่งเกลียดพระเจ้า จนกระทั่งไม่มีพระเจ้าเหลือ; นี่หมายถึงพวกที่มีพระเจ้า. โดยเฉพาะพวกฝรั่ง เขาไม่มีพระเจ้า เกลียดพระเจ้า จนกระทั่งไม่มีพระเจ้ากันส่วนมากแล้ว; เพราะการศึกษานั่นเอง. ถึงแม้คน

พวกอื่น และเป็นพวกที่ถือพระเจ้า ก็เหมือนกันอีกนั่นแหละ; การศึกษาที่เขารับกันขึ้นมาใหม่นี้ มันทำให้เกิดภัยพระเจ้า จนพระเจ้าไม่มี. นี่ขอให้ฉันดูให้ดีกว่า เรามีการศึกษาชนิดไหนกัน?

จะยกตัวอย่างให้เห็นได้ง่ายๆ แม้แต่สำหรับลูกเด็ก ๆ กันสักอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องเปรียบเทียบด้วย คือว่าเดี๋ยวนี้จัดการศึกษา ให้มีการศึกษา. *พอมมีการศึกษาถึงที่สุดแล้ว ยังโง่ไปเป็นทาสของยาเสพติด.*

ช่วยยั้งคิดสักหน่อย ให้ถึงความหมายที่แท้จริง ว่าปัจจุบันนี้ มีการศึกษาที่ก้าวหน้า ก็จัดไป จัดไป จนในที่สุด ไปเป็นทาสของยาเสพติด; แล้วไม่มีใครโทษผู้จัดการศึกษาเลย ก็ไปโทษคนที่ผลิตและขายยาเสพติด. จัดตั้งขบวนการกันเป็นการใหญ่ทั่วโลก เพื่อจะปราบปรามคนผลิตยาเสพติด และคนขายยาเสพติด; แล้วก็สำเร็จสักที. แต่ที่เราจะชี้ในข้อที่ว่า ทำไมไม่ไปโทษความโง่ของตัวเอง ที่จัดการศึกษาชนิดที่เด็กเรียนแล้วไปบูชายาเสพติด.

ทำไมการศึกษาในสมัยที่อาตมาเป็นเด็ก เด็กกลัวยาเสพติด? พอลอกชื่อ ยาฝิ่น ภัยพิบัติแล้ว ก็นึกเขยง นึกสยองหัว ไม่อยากเห็น ไม่อยากคุยด้วยซ้ำไป แล้วสมัยนั้น ภัยพิบัติ ยาฝิ่นก็ดี มีทั่วไป หาได้โดยง่าย ขายโดยเปิดเผย ก็ไม่มีใครติดยาเสพติดนั้นมากเหมือนเดี๋ยวนี้; ที่ห้าม ที่ป้องกัน หรือที่กันเป็นการใหญ่โต มันก็กลับยังมี *คนติดยาเสพติดมากขึ้น ๆ ล้วนแต่เป็นนักเรียน นักศึกษา* มาแล้วทั้งนั้น.

นี่ต้องดูว่า การศึกษามันเป็นอย่างไร? การศึกษาแบบก่อนทำไมแตกมันจึงกลัวยาเสพติด? การศึกษาแบบนี้ทำไมแตกจึงบุชายาเสพติด? แล้วคนก็ไปมั่วแต่ลงโทษคนทำขึ้นหรือคนขายยาเสพติด ไม่ลงโทษความโง่ของตัว. ถ้ามองคู่มือนี้ถูกต้อง เข้าใจและยุติธรรมดี เราก็จะเข้าใจเรื่องการเมือง ต่อไปได้เป็นอย่างดี.

การศึกษาสมัยนี้ จัดไปด้วยความโง่ ยิ่งศึกษายิ่งเห็นแก่ตัว; คนที่เคยสังเกตมาแล้วจะฟังออกทันที ว่าคนสมัยนี้เห็นแก่ตัวมากกว่าคนสมัยก่อน ซึ่งการศึกษายังไม่เจริญ. สมัยก่อนคนไทยเรา การศึกษายังไม่เจริญ มีวัฒนธรรมเดิม ๆ เป็นเครื่องอิงอาศัย คนไม่เห็นแก่ตัวมากเหมือนเดี๋ยวนี้ คนเห็นแก่ผู้อื่นมากยิ่งขึ้นกว่าเดี๋ยวนี้. การศึกษาในโลกปัจจุบันทั้งโลกเลย ยิ่งจัดคนก็ยิ่งเห็นแก่ตัว.

มองไปอีกทางหนึ่ง ยิ่งจัดการศึกษา ก็ยิ่งหลอกลวงกัน ด้วยการจัดองค์การบังหน้าต่าง ๆ. แม้ที่สุดแต่องค์การเพื่อสันติภาพ มันก็หลอกลวงและบังหน้า ซ่อนเร้นอะไรไว้ภายใต้มัน; และพิสูจน์ได้ชัดว่า มันไม่เคยทำให้มีสันติภาพ; มันกลับเป็นช่องทางให้ขี้แยง ให้ตกเตียง ให้อะไรกันยิ่งขึ้นไปอีก. แล้วก็ชาติที่มีอำนาจ ก็ควบคุมองค์การเหล่านี้อยู่นั่นเอง; เราก็รำรวยด้วยองค์การนานาชนิด หลายสิบ หลายร้อย รูปแบบ แต่เพื่อการหลอกลวง ไม่ใช่เพื่อมีสันติภาพ. นี่ *ธรรมะอยู่ที่ไหน? พระเจ้าอยู่ที่ไหน?* ในการศึกษาอย่างนี้.

ที่นี้ยิ่งจัดการศึกษาอย่างแบบนี้ มันก็ยิ่งออกชื่อพระเจ้าด้วยจิตที่หลอกลวง. บางคนจะฟังไม่ถูก ขอพูดซ้ำอีกทีหนึ่ง ว่ายิ่งจัดการศึกษา

ชนิดนี้ คนจะยิ่งออกชื่อพระเจ้าด้วยจิตที่หลอกลวง คือปากพูดออกไปว่า “พระเจ้า” นี้ แต่ในจิตแท้ๆ มันคงโง่งต่อพระเจ้า ไม่ได้เชื่อพระเจ้า ไม่ได้ถือพระเจ้า ไม่ได้อะไรหมด.

ในคัมภีร์ของพวกที่เขาถือพระเจ้า เช่น คัมภีร์คริสเตียนนี้ เขายังเขียนไว้ชัด ย้ำไว้มากว่า “อย่าออกชื่อพระเจ้าเฉยๆ” คือปากออกชื่อพระเจ้า แต่ใจไม่รู้ว่าจะอะไร ไม่ได้เคารพพระเจ้า ไม่ได้ตั้งใจที่จะปฏิบัติตามคำของพระเจ้า; อย่างนี้เขาเรียกว่า ออกชื่อพระเจ้าเฉยๆ ออกชื่อแต่ปาก เขาก็หาว่ามันใช้ไม่ได้ คือมันผิด. เคียงวันคนมัน *ยิ่งกว่านั้นอีก* มันไม่ใช่ออกชื่อพระเจ้าเฉยๆ; มัน *ออกชื่อพระเจ้าด้วยจิตที่มันหลอกลวง* จะตบตาพระเจ้า จะตบตาคนทุกคนที่ถือพระเจ้า.

ยิ่งจัดการศึกษา ก็ยังเป็นนักการเมืองที่โกหก หลอกลวงพระเจ้า. นี่ยอมให้เขาตำว่าเราพูดร้าย เป็นคนปากร้าย; เพราะมันเป็นความจริง ที่ต้องเอามาพูดกันให้รู้เรื่องเสียที ว่าการศึกษาที่จัดอยู่ในโลกเวลานี้ มันมีแต่อย่างนี้ทั้งนั้น; มันก็เลยไม่มีพระเจ้า แล้วก็ไม่ว่า พระเจ้าอยู่ที่ไหน.

ทีนี้พอเราจะบอกว่า พระเจ้าเป็นยอดสุดของนักการเมือง เขา ก็ฮาปากันใหญ่; เราก็ยอมรับ. แต่แล้วก็จะขอพูดกันต่อไป ว่าพระเจ้าที่เป็นยอดสุดของนักการเมืองอย่างไร; ทั้งนี้โดยความหวังว่า ถ้าพูดไปจนเขา มองเห็นข้อเท็จจริง อันนี้ *ว่าพระเจ้าคือยอดสุดของนักการเมืองแล้ว เขาก็จะพากันเชื่อฟังพระเจ้า*; คือนักการเมืองทั้งหลายจะเชื่อฟังพระเจ้า จะเอาอย่าง

พระเจ้า หรือคือว่าจัดการเมืองตามรูปแบบของพระเจ้า ซึ่งเป็นของจริงและไม่เคยเปลี่ยนแปลงตลอดทุกยุคทุกสมัย. นี้อุทิศสำหรับเอามาพูดทั้งที ก็โดยหวังอย่างนี้.

.....

รู้จักพระเจ้าให้ถูกต้อง จะเป็นยอดสุดของนักการเมือง.

ที่นี้ข้อต่อไป ที่จะต้องพิจารณากัน ก็คือคำว่า “พระเจ้า” นั้นเอง; ถ้ารู้จักพระเจ้าอย่างถูกต้อง ปัญหาที่เกือบจะไม่มี ก็จะตอบปัญหาได้เอง จะมองเห็นข้อที่มันเกี่ยวพันกันได้เอง รู้ได้เองว่า พระเจ้านั้นคือยอดสุดของนักการเมืองอย่างไร. การเมืองที่จัดตามรูปแบบของพระเจ้านั้น จะทำให้ทุกคนอยู่เป็นผาสุก โดยปราศจากการใช้อำนาจ.

ที่นี้เราจะต้องรู้จักคำว่า “พระเจ้า” กันเสียก่อน ให้ตรงตามความหมาย ความจริงเสียก่อน; จึงขอทบทวนความรู้สึกลึกซึ้งนี้ ที่ที่มีอยู่ในเวลานี้ ของแต่ละคน ๆ.

ถาม : จะตั้งคำถามขึ้นมาว่า พระเจ้าคืออะไร คุณทอง?

ตอบ : พระเจ้าคือพระธรรม ครับ.

ถาม : คุณประยูร?

ตอบ : พระเจ้า คือกฎของธรรมชาติ ผู้สร้าง ผู้ควบคุม และผู้ทำลาย.

ถาม : คุณล่ะ?

ตอบ : พระเจ้าก็คือสภาพของธรรมชาติ และกฎของธรรมชาติ.

ถาม : คุณชวนล่ะ? เอ้า, หรือยังไม่หมด ว่าจะให้หมดซี. คุณชวนล่ะ พระเจ้าคืออะไร?

ตอบ : ถ้าในแง่ของศาสนาคริสต์ว่า พระเจ้าคือวิญญาณบริสุทธิ์.

ถาม : แล้วในแง่อื่นล่ะ ว่าจะไปเสียเลย?

ตอบ : ถ้าในแง่ของความเป็นจริง พระเจ้าก็คือ ธรรมชาติ ครับ.

พระเจ้าคือธรรมชาติ. ถ้าในแง่ของศาสนา พระเจ้าคือวิญญาณบริสุทธิ์. คุณชวนตอบได้แบบยกกว่าเขาทั้งหมด คือตอบไว้ทั้งสองแง่. แต่ที่ตอบว่า พระเจ้าในแง่ของศาสนา คือวิญญาณบริสุทธิ์นั้น ถูกครึ่งหนึ่ง; เพราะว่าศาสนาบางศาสนา ไม่ได้ถือว่าพระเจ้าเป็นวิญญาณที่บริสุทธิ์ก็ยังมี; เขามองเห็นพระเจ้าในรูปแบบอันอื่น.

แต่เอาละเป็นอันว่า ในศาสนาทั่วไป ที่ถือพระเจ้าอย่างบุคคล อย่างในภาษาคนละก็ เขามีพระเจ้าเป็นวิญญาณบริสุทธิ์สิงอยู่ในโลกนี้ ที่นี้ในศาสนาที่เขาไม่ถือพระเจ้าเป็นบุคคล ก็คือกฎของธรรมชาติ. กฎของธรรมชาตินี้ บางทีก็เรียกว่า *สัจธรรม* ก็ได้ หรือเรียกว่า *พระธรรม* หรือ *พระธรรมเจ้า* ก็ยังได้. แต่ทั้งหมดนี้ มันยังเป็นเพียงชื่อนะ; ต้องรู้จักตัวจริงที่มันมีอำนาจอย่างไร? มันกำลังทำหน้าที่อย่างไร?

มีคนเป็นอันมากในโลกที่เขายืนยันโดยปฏิเสธว่า ไม่มีพระเจ้า. เรา มีหนทางอย่างไร ที่จะทำให้เขามองเห็นชัด โดยต้องเชื่อตัวเองก็ได้ว่า มันมี พระเจ้า? เรามีหนทางอย่างไรที่จะทำให้คนที่เขาปฏิเสธ ว่าไม่มีพระเจ้า มองเห็นได้ชัดว่า มันมีพระเจ้าอยู่จริงๆ?

ถาม : เอ้า, คุณทอง คุณมีปัญญาอย่างไร? มีหนทางอย่างไร? หรือว่าคุณ ก็ไม่มีพระเจ้า? เกี่ยวก่อนคุณมีพระเจ้าหรือเปล่า?

ตอบ : มีครับ.

ถาม : อ้าว, ก็ตอบไปซีถ้อย่างนั้น ว่าเราจะทำให้คนที่เขาไม่มีพระเจ้า มอง เห็นว่ามันมีพระเจ้าอย่างไร?

ตอบ : การที่จะพูดให้ผู้ที่มองไม่เห็นพระเจ้า เห็นพระเจ้าขึ้นมา นั้น รู้สึกว่า จะเป็นการยาก; แต่ก็จะต้องพยายามชี้ให้เห็นว่า ทุกสิ่งที่อุบัติขึ้นมา นี้ไม่มีใครเป็นผู้บันดาล ยิ่งไปกว่าพระเจ้าธรรมชาติ ที่เป็นผู้บันดาล ขึ้นมา. เช่น ฝนจะตก ไฟจะร้อง หรือแดดจะออก หรือสภาวะที่เป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไป และดับลงไป อันนี้เป็นกฎของพระเจ้าธรรมชาติ ทั้งนั้น, จะพูดในเวลานี้ ครับ.

ถาม : ก็ถูก แต่มันแคบไป คุณประยูรจะพูดอย่างไร?

ตอบ : ถ้าเราจะชี้ให้เห็นตัวพระเจ้าจริง ก็คือ ชีกฎของธรรมชาติ ที่ไม่มีใคร สามารถจะบังคับได้; มันต้องเป็นไปเช่นนั้น ๆ เป็นต้นว่า ชี้ให้เห็น การเกิดขึ้น แล้วการเปลี่ยนแปลงไป, แล้วการที่ต้องตายไป หรือการ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ของตัวเราเองก็ได้ ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่มีอยู่ใน

โลกนี้ รอบตัวเรา ซึ่งเรียกว่า ธรรมชาติทั้งหมดนี้. นี่เป็นการชี้ให้เห็นตัวพระเจ้า คือชี้ให้เห็นกฎความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ นั่นเอง ซึ่งไม่มีใครสามารถจะบังคับได้.

ถาม : เอ้า, คุณชวน มีทางที่จะให้คนไม่เห็นพระเจ้า เห็นพระเจ้าได้อย่างไร?

ตอบ : คือ ชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของสังขารทั้งหมดที่มีอยู่ ว่า เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ทุกๆศาสนา ทุกๆสิ่ง ครับ.

ถาม : อย่างนั้นมันจะได้แค่พวกเรา เป็นพุทธบริษัท เล่าเรียนมาอย่างนั้น ถ้าเป็นพวกอื่น : พวกแขก พวกฝรั่ง พวกอะไรที่ไม่เคยรู้เรื่องอย่างนี้ แล้ว ก็ปฏิเสธว่า ไม่มีพระเจ้าเสียงแข็งเลย จะใช้คำพูดกับเขาว่าอย่างไร เอ้า, คุณล้าที?

ตอบ : ความจริง การพูดให้คนเชื่อพระเจ้านี้ ก็โดยมากน่าจะอาศัยถึงกฎของ ธรรมชาติที่มีอยู่ เช่น ยกความเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี้ให้เห็น แล้วก็ชี้ สิ่งต่างๆที่เกิดขึ้น แล้วตั้งอยู่ แล้วดับไป นี้คงจะเห็นได้ ครับ.

ถาม : คงจะเห็นได้ แต่คงจะน้อยมาก เพราะว่าเขามีการเล่าเรียนมาอย่างอื่น ศึกษามาอย่างอื่น. ถ้าอย่างนั้นอยากจะถามเสียทีก่อนว่า ความหมาย ของคำว่า พระเจ้า; หรือ เอาหน้าที่ของพระเจ้าโดยตรงดีกว่า จะชัด ดี ว่าพระเจ้านี้อ่านาจหน้าที่อย่างไรละ คุณทอง?

ตอบ : มีหน้าที่เป็นผู้สร้าง และผู้ทำลาย ครับ.

ถาม : คุณประยูร ?

ตอบ : หน้าที่ของพระเจ้า ถ้าตามความหมายของคนทั่วไป แล้วก็มองว่า พระเจ้านั้นคือเป็นที่พึ่งของสัตว์โลกทั้งหลาย.

ถาม : เอ้า, มีหน้าที่อย่างไรล่ะ?

ตอบ : หน้าที่ก็คือคอยควบคุมความเป็นไปในโลกนี้.

ถาม : เอ้า, คุณชวนล่ะ?

ตอบ : หน้าที่ของพระเจ้านั้นมี ๓ อย่าง ครบ คือ ๑. เป็นผู้สร้าง ๒. ผู้ควบคุม ๓. ผู้ทำลาย

คุณชวนมาที่หลังยังจำแนกว่าคุณประยูร. โดยหลักทั่วไป ที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าที่ใช้นั้นอยู่กับทุก ๆ ศาสนา มีความหมายที่สำคัญสำหรับพระเจ้า อยู่ ๓ อย่างนี้ : ผู้สร้าง แล้วผู้ควบคุมอยู่ แล้วก็ผู้ทำลายสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นเป็นคราว ๆ.

๘. พระเจ้ามี เหตุผลทว่า พระเจ้ามี.

ที่นี้คนบางคน เขาไม่ได้เล่าเรียนมาในลักษณะนี้ เขาถือว่าพระเจ้าไม่มี; ยิ่งพระเจ้าอย่างที่เป็นบุคคล หรือเป็นวิญญาณบริสุทธิ์กันแล้ว ก็ยิ่งไม่มี; ถ้าจะให้มันเป็นสิ่งนอกไปจากนั้น เขาก็ไม่รู้เรื่อง.

ทีนี้เราก็ต้องถามเขาว่า เขาเชื่อว่าทุกอย่างมันเกิดได้เอง หรือต้องมีต้นเหตุ ให้มันเกิดขึ้นมา? สำหรับคนสมัยนี้ มีการศึกษาอย่างสมัยนี้ ทั่วโลกจะต้องตอบเหมือนกันหมด : มัน มีอะไรอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นต้นเหตุ ให้มันมีอะไรขึ้นมา; แม้ในครั้งแรกที่สุด มันก็ต้องมีต้นเหตุ. เขาชอบรับเสียทีหนึ่งก่อนว่า มีอะไรอันหนึ่งก็ไม่รู้ มีอำนาจพอที่จะสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมา.

แล้วก็ถามถึงว่า *เดี๋ยวนี้มันมีอะไรควบคุมสิ่งทุกอย่างอยู่หรือเปล่า?* ที่ให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ หรือของธรรมชาติ ก็แล้วแต่จะเรียก. เขาก็ต้องยอมรับว่า มัน มีอำนาจอะไรที่ทำให้สิ่งต่างๆ เป็นไปตามกฎเกณฑ์; แต่อย่าเพื่อบอกว่า คนหรือมิใช่คนกันนะ; จนกระทั่งว่า มันจะต้องมีการทำลายลงของสิ่งต่างๆ ซึ่งจะต้องมีอะไรเป็นเหตุเหมือนกัน? ปรากฏจากเหตุแล้วมันทำลายลงไปไม่ได้ ถึงแม้จะเอากันทางวัตถุล้วนๆ. มันก็ต้องเรียกว่า มีเหตุให้ทำลาย แต่ว่าวัตถุทั้งหลาย มันก็เป็นไปตามกฎ; เพราะฉะนั้น *กฎมันเป็นเหตุให้วัตถุทั้งหลายเป็นไปในลักษณะเกิดขึ้นหรือทำลาย* ก็ต้องยอมรับว่ามีเหตุที่ทำให้มันทำลาย.

เอาทั้งหมด ก็ว่ามัน มีเหตุที่ทำให้มีการเกิดขึ้น; แล้ว มีอะไรอันหนึ่งก็ไม่รู้ ซึ่งควบคุมสิ่งทั้งหลายอยู่; แล้วก็มี อำนาจให้สิ่งทั้งหลายสิ้นสุดลงไป เป็นวงๆ เป็นคราวๆ ตามกรณีนั้นๆ. ถ้าเขาชอบรับอย่างนี้ แล้วเราก็บอกว่า เหตุุนั้นแหละคือพระเจ้า.

ถ้าเขาถามว่า ทำไมไม่เป็นคน มีรูปร่างเหมือนในภาพเขียนเล่า? ก็บอกว่า นั่นเขามุ่งหมายสำหรับคนที่ยังเด็กมาก ยังไม่รู้จักพระเจ้าในรูแบบ

ของนามธรรม หรือยิ่งกว่านามธรรม ก็เลยต้องเขียนให้ก่อน; หรือว่าจะเอานามธรรมมาเขียน มันก็เขียนไม่ได้ เพราะนามธรรม มันไม่มีรูป. **ถ้าจะเขียนความหมายของนามธรรม ก็ต้องเขียนเป็นรูป;** ในที่สุดมันก็ต้องเขียนรูปคนอยู่นั่นเอง ซึ่งเป็นผู้สร้างโลก ความคุมโลก หรือว่าทำลายโลก; ถ้าไม่อย่างนั้น มันเขียนไม่ได้ มันก็เหลือแต่กระดาษเปล่า เพราะเป็นนามธรรม.

เราไปบังคับ หรือขอร้องนักเขียนคนหนึ่งว่า คุณช่วยเขียนอำนาจศักดิ์สิทธิ์อันหนึ่ง ซึ่งมันมีอำนาจหน้าที่สร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาซิ. ช่างเขียนหรือศิลปินคนนั้น มันก็ไม่รู้จะเขียนว่าอย่างไร ถ้าไม่ให้เขียนเป็นบุคคล. มันก็ต้องเขียนเป็นคนชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งเหมาะสมที่จะทำหน้าที่สร้าง. อย่างจะเขียนเป็นช่างปั้นหม้อก็ได้ อย่างนี้.

ฉะนั้นเรื่องเป็นคน หรือมิใช่คนนั้น มันไม่ได้เป็นเครื่องปฏิเสธว่าพระเจ้าไม่มี; **เพราะว่าอำนาจที่ให้มันเกิดขึ้นมา** ที่เรียกกันว่า **ปฐมเหตุ;** ในศาสนาใหญ่ๆ นั้นเขาเรียกว่า ปฐมเหตุ คือพระเจ้า แต่เรียกว่าปฐมเหตุ คือเหตุอันแรกๆ ให้สิ่งต่างๆ มีขึ้นมา. แม้แต่นักวิทยาศาสตร์มันก็ต้องยอมรับ ยิ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์อย่างยิ่ง ก็ยิ่งจะยอมรับ เพราะมันมีเหตุทำให้มันเกิดอะไรขึ้นมา.

แล้วก็มีอะไรที่ไม่รู้ กฎอันหนึ่งที่ควบคุมธรรมชาติ ให้เป็นไปตามกฎ; แล้วก็มีเหตุอันหนึ่งที่ทำให้โลกนี้ดับไปเป็นครั้งคราว แล้วเกิดใหม่อีก.

เหตุหรืออำนาจนั้นแหละ แล้วแต่จะเอามาเรียก เอามาเขียนภาพ หรืออะไรก็ตามความจำเป็น. ฉะนั้น พระเจ้านี้จึงถูกผูกไปในสองรูปแบบ : คือแบบอย่าง เป็นบุคคล เหมือนที่เขาเขียนไว้ในหนังสือศาสนาสอนเด็ก, และอีกอย่างหนึ่งก็เป็นนามธรรม ซึ่งเขียนไม่ได้; นี่ก็คือกฎ สิ่งที่เรียกว่า กฎของธรรมชาติ เช่น *กฎอัมป์บัจจยตา* เป็นต้น.

ที่นี้ก็เกิดมีความคิดอีกอันหนึ่ง *กระดากที่จะเขียนเป็นบุคคล* คือกลัวจะแพ้ที่เป็นรูปบุคคล; แต่จะว่าเป็นนามธรรม มันก็ว่าไม่ถูก, จะว่าเป็นกฎก็ไม่ยอม กลัวจะเสียความศักดิ์สิทธิ์; ก็เลยใช้คำว่า *วิญญาณบริสุทธิ์* อย่างคุณชวนว่า หรือจะไปจำของใครมาก็ตามใจ เรียกว่าเป็นวิญญาณบริสุทธิ์ หรือ *วิญญาณศักดิ์สิทธิ์* หรือแบ่งภาคมาจากวิญญาณใหญ่ มาเป็นวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ตัวเล็กๆ ก็มีผูกกันหลายอย่าง. แต่ในที่สุดเป็นอันยุติกันได้ว่า มีแน่สิ่งที่มีอำนาจสร้างสิ่งต่างๆ และควบคุมสิ่งต่างๆ และทำให้สิ่งต่างๆ ดับไปเป็นครั้งคราวนั้น มีแน่.

เหตุผลที่ “พระเจ้ามี” อย่างข่าวดูช.

ที่นี้ที่จะผูกกันอย่างข่าวดูช ก็ต้องว่า กฎของธรรมชาติ หรือพระเจ้าอัมป์บัจจยตา. ถ้าจะใช้คำว่า “พระเจ้า” ก็ผูกเป็น ปุคคลาธิษฐาน ซึ่งก็ต้องมีผูกเหมือนกัน; ในพุทธศาสนาเรา นี้ ก็มีผูกอย่างปุคคลาธิษฐาน คู่กันไปกับธรรมาธิษฐาน. เมื่อผูกอย่างธรรมาธิษฐาน พระเจ้าก็คือกฎ

ธรรมชาติอันศักดิ์สิทธิ์ ในรูปใดรูปหนึ่ง และทุกรูปนั่นเอง ทุกรูปแบบของกฎ; แต่ถ้าพูดอย่างบุคคล ก็ต้องพูดอย่างที่เราพูดกันมาก่อนนั้น เป็นเทวดา หรือว่าเป็นพระพรหม พระอิศวร แล้วแต่เขาจะใช้ชื่อไหน. เป็นอันว่า ยอมรับกันว่าพระเจ้ามี.

ทีนี้ถ้าเขาว่า พระเจ้าเป็นอย่างไรคน เป็นพระพรหม เป็นพระยะโฮวาห์ เป็นพระอะไรก็ตาม; เราก็จะไม่พูดถึงรูปร่างหน้าตา หรือว่าหน้าที่การงานอย่างอื่น. เราก็พูดได้ถึงหน้าที่ เราจะให้ พูดกันแต่หน้าที่ ๓ อย่างนี้ คือ สร้างขึ้นมา แล้วควบคุมไว้ แล้วก็ให้ดับไปเป็นครั้งคราว.

คำว่า “ควบคุมไว้” นะ คือจัดโลก หรือจัดสิ่งที่สร้างขึ้นมาให้ถูกต้อง ให้ดี ให้มีประโยชน์. พระเจ้ามีหน้าที่ควบคุมโลกอยู่ตลอดเวลา นี่จะเป็นนักการเมืองยอดสุด; เพราะอย่างไรเสีย หรืออย่างน้อยที่สุด พระเจ้าก็ได้จัดให้โลกนี้มีขึ้นมา จนกระทั่งเป็นอย่างนี้ เป็นวิวัฒนาการในรูปแบบนี้.

ถ้ามนุษย์อย่าตั้งอึด อย่าเกิดกิเลสขึ้น; แต่ขอให้อยู่กับอย่างธรรมชาติ หรือคล้ายตามธรรมชาติ มันก็ไม่มีกิเลสเกิดขึ้น ก็ไม่ทำลายโลกกันมากเหมือนสมัยนี้ คือไม่มีกิเลสตัณหา; จะอยู่กับแต่พอเหมาะพอสมก็เป็นโลกที่ดี หรือน่าอยู่. ถ้าไปตามกฎของธรรมชาติที่ถูกต้อง โลกนี้มันก็น่าดู อยู่กันอย่างสันติ ไม่ต้องมีอะไรยุ่งยากลำบาก เหมือนสมัยนี้.

ทีนี้ถ้าเราจะ *เอาใจความสั้น ๆ โดยสรุป* ว่า พระเจ้าท่านทำหน้าที่ สร้างขึ้นมา แล้วควบคุมไว้ แล้วให้ดับไป, แล้วสร้างขึ้นมา แล้วควบคุมไว้ แล้วก็ให้ดับไป; นี่คือผู้จัดโลก, ผู้จัดโลกทั้งโลก หรือว่า จัดจักรวาลทั้ง จักรวาล หรือว่าทุกจักรวาลก็ได้. การที่จัดโลก ก็ต้องเรียกว่านักรบ-เมือง; เพราะมันเป็นหน้าที่ของนักรบเมือง ที่จะจัดทุกสิ่งทุกอย่างทุกคน ในโลก. ทีนี้ *พระเจ้าเป็นมากกว่าที่คนธรรมดาเป็น*; เราจึงอยากจะเรียก พระเจ้าว่า ยอดสุดของนักรบเมือง.

เดี๋ยวนี้ปัญหาว่า พระเจ้ามีหรือไม่มี มันพ้นไปแล้วนะ. เพราะ ถึงคนที่ เป็นมิชฌาภิกขุอย่างไร เขาก็ยังปฏิเสธไม่ได้ ว่ามันไม่มีเหตุที่ทำให้โลก เกิดขึ้น, มนุษย์เกิดขึ้น หรือสิ่งต่างๆเกิดขึ้น แล้วสิ่งต่างๆต้องเป็นไปตามกฎ แล้วก็จะต้องดับลง. มันมีสิ่งที่ทำหน้าที่อย่างนั้น นั่นคือพระเจ้า. พระเจ้ามีแล้ว ทีนี้พระเจ้านั้นก็จัดสิ่งต่างๆ ไปตามวิถีทาง หรือกฎเกณฑ์ของ พระเจ้า; ก็เป็นอันว่า พระเจ้าเป็นผู้จัดทุกสิ่ง แล้วเราจึงยกให้เป็นยอด สุดของนักจัด คือ จัดโลกทุกโลก จัดจักรวาลทุกจักรวาล ให้มันเป็นไปใน ทางที่ถูกต้องควร.

ถาม : เอ้า, เดี่ยวนี้ก็จะเกิดมีคำถามเถียงขึ้นมาว่า แล้วไอ้ที่มันเลวร้ายละ พระเจ้าจัดด้วยหรือเปล่า? คุณชวนว่าอย่างไร สิ่งเลวร้ายไม่พึงปรารถนา ทั้งหลาย พระเจ้าจัดด้วยหรือเปล่า?

ตอบ : พวกนับถือคริสต์ศาสนา เขาก็ว่า พระเจ้าจัดเหมือนกันครับ.

ถาม : แล้วพวกไหนว่า ไม่จัด? พวกพุทธ?

ตอบ : พวกพุทธ ครับ.

คุณไปแยกพระเจ้าของพุทธออกไปเสียจากคริสต์แล้ว ถ้าอย่างนั้น เราไม่มีพระเจ้าอย่างบุคคลเหมือนพวกคริสต์; แต่เราก็มี พระเจ้าอย่างอิทัปปัจจยตา. ฉะนั้นส่วนที่ผิดที่เลวร้าย มันก็เป็นไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา จึงถือว่า พระเจ้าจัดทั้งนั้น ทั้งที่น่ารัก น่าพอใจ และไม่น่ารัก ไม่น่าพอใจ, ทั้งที่ทำอันตรายคน อย่างที่วุ่นวายใหญ่ โรคระบาดใหญ่ นี่ก็พระเจ้าจัดทั้งนั้น; เพราะว่ามันจะต้องเป็นอย่างนั้น ตามกฎของธรรมชาติ. ฉะนั้นเราจะไปใช้คำว่า พระเจ้าเหมือนกับคน แล้วพระเจ้ารู้จักสงสารคน; มันไม่ได้. ถ้ารู้จักสงสารคน ทำไมปล่อยให้โรคระบาดลงมา หรือปล่อยให้แผ่นดินถล่ม น้ำท่วมลงมา; พระเจ้าต้องมากกว่าคน ต้องมีอะไรที่จริงกว่าคน.

พระเจ้าเป็นกฎธรรมชาติ : ผลมีตามเหตุปัจจัย.

ก็เลยคุณต่อไปนี่ ก็จะได้เห็นว่า พระเจ้าก็เป็น กฎธรรมชาติ อย่างอิทัปปัจจยตา มันเป็นอย่างไร มันก็ออกผลมาอย่างนั้น; แล้วไม่มีดี ไม่มีชั่ว สำหรับพระเจ้า. นี้จะเกี่ยวกันมากที่สุด เพราะว่าเขายังจะให้พระเจ้า เป็นยอดของความดี เพราะเขายึดถือกันอย่างนั้น: แต่ถ้าที่แท้แล้ว พระเจ้านั้น ไม่มีความหมายว่าดีหรือชั่ว มีความหมายแต่ว่า ถ้ามันมี เหตุปัจจัยอย่างนี้ แล้วผลมันก็จะเกิดขึ้นอย่างนี้. ถ้ามีการกระทำเหตุปัจจัยอย่างนี้ ผลมันก็จะเกิดขึ้นอย่างนี้; ดีหรือชั่วไม่ใช่เรื่องของพระเจ้า.

พระเจ้ามีหน้าที่แต่ทำให้มันเกิดขึ้นมา ตรงตามกฎของเหตุ และปัจจัย; ที่นี้ถ้าหากว่ามันออกมาตรงกับความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ก็ว่า ตี ตี ตี; แต่ถ้ามันออกมาไม่ตรงกับความต้องการของมนุษย์ มนุษย์ก็ว่า ชั่ว ชั่ว ชั่ว. นี่มันเป็นเรื่องฝ่ายมนุษย์ของมนุษย์ เท่าที่มนุษย์จะรู้สึก ไม่เกี่ยวกับพระเจ้า. ฉะนั้นจะออกมาในรูปของการอยู่กันสบาย หรือจะออกมาในรูปของเป็นตายกันมาก ๆ มันก็ยิ่งถูกต้องตามกฎของพระเจ้า; โดยเฉพาะว่ากฎอิทัปปัจจยตา.

เป็นอันว่า พระเจ้านั้นได้สร้างทุกสิ่งจริง, ผู้อำนวยให้ทุกอย่างจริง; แต่ไม่ได้มีความหมายไปในทางดี หรือทางชั่ว เพราะว่ามันผูกตามความต้องการของมนุษย์, ถ้าคนชนิกอื่นหรือสัตว์ชนิดอื่น มันอาจจะไม่ต้องการอย่างนี้ก็ได้, หรือต้องการตรงกันข้ามเสียก็ได้; เช่น สมมติว่า โรคระบาดเหล่านี้มันไม่ดีสำหรับมนุษย์ แต่มันก็ดีสำหรับเชื้อโรคก็ได้ ไม่ยุติแน่นอน. แต่พระเจ้านั้นแน่นอนตรงที่ว่า จะมีกฎเกณฑ์เฉียบขาด : ถ้ามันทำอันนี้เข้าแล้ว ผลอย่างที่ดีมันก็จะเกิดขึ้นเสมอไป; ก็เรียกว่า พระเจ้าเป็นผู้อำนวยให้ทุกอย่าง.

ถาม : พระเจ้าของชาวพุทธมีนามว่าอะไร คุณเล่า?

ตอบ : พระธรรม ครับ.

ถาม : ยังไม่ค่อยเฉพาะนัก พระเจ้าชาวพุทธมีชื่อว่าอะไร คุณทอง?

ตอบ : สัจธรรม ครับ.

ถาม : คุณเล่าว่าพระธรรม, แล้วก็เต็มสัจจะให้หนักหนึ่ง. เอ้า, คุณประยูรล่ะ?

ตอบ : พระเจ้าของชาวพุทธ ก็คือ ธรรมะ.

ถาม : ก็เหมือนกันแหละ ตะก็คุณล้าก็ว่า ธรรมะหรือสังฆธรรม. เราอยากจะเรียกชื่อของพระเจ้าให้เต็มภูมิ เต็มฐานสักที จะเรียกชื่ออย่างไร คุณทอง? เอ๊ะ ไม่ใช่; คุณชวน?

ตอบ : ตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : ผมจำคำถามของท่านอาจารย์ไม่ได้.

ถาม : ว่า จะเรียกชื่อของพระเจ้าของฝ่ายชาวพุทธ หรือตามหลักพุทธศาสนา ก็ตาม ว่าพระเจ้านะชื่อพระเจ้าอะไร?

ตอบ : ตอบไม่ถูกครับ.

ตอบไม่ถูกครับ ก็ได้ซี. ก็เมื่อตะก็กับบอกแล้วว่า ชื่อพระเจ้าอิทัปปัจจยตา เพราะกฎธรรมสัจจะสูงสุดในพุทธศาสนาไม่มีอะไรค้ำงัดได้นี้ ก็เรียกว่า *กฎอิทัปปัจจยตา*, เรียกอีกอย่างก็ว่า *ปฏิจสมุุปบาท*. กฎนี้ให้ได้ทุกอย่าง แล้วแต่จะไปทำมันเข้าไปในส่วนไหน; ไปทำมันเข้าไปในส่วนที่จะเกิดโรคระบาด น้ำท่วม แผ่นดินถล่ม มันก็ได้ อย่างนั้น. หรือว่าไปทำมันเข้าไปในส่วนที่จะให้ดินฟ้าอากาศดี งอกงามดี สบายดี เจริญดี มันก็ได้ อย่างนั้น. จะให้เกิดทุกข์ มันก็ได้ ความทุกข์. แม้จะไปนิพพานก็ได้ ต้องปฏิบัติไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา จึงจะเข้าไปในเขตของนิพพาน แล้วก็สิ้นสุดกฎอิทัปปัจจยตาที่นิพพาน; แต่มันก็ต้องอาศัยกฎแห่งอิทัปปัจจยตา ที่จะไต่ไปสู่พระนิพพาน.

ก็เป็นอันว่าพระเจ้าอิทัปปัจจยตา^๕ ให้ทุกอย่าง สร้างทุกอย่าง ควบคุมทุกอย่าง แล้วก็จัดให้ดับไปเป็นครั้งเป็นคราว. พระเจ้าของชาวพุทธ ที่ชาวพุทธจะทึ่งสนใจที่สุด มีชื่อเรียกว่า พระเจ้าอิทัปปัจจยตา.

^๕ พระเจ้าในศาสนาอื่น เขาก็มีชื่อว่าพระพรหมก็ตาม พระอิศวรก็ตาม หรือพระยะโฮวาก็ตาม พระอัลล้าก็ตาม; ชื่อมันไม่แปลก คือว่าแสงถึงตัวแท่งที่ชื่อมันแสงถึง ก็หมายถึงพระเจ้า; แล้วเขาก็เขียนไว้ข้างไว้ หรือยึดถือเหมือนกันหมด ว่าเป็นผู้สร้าง และผู้ควบคุม ผู้ทำลาย. เมื่อเราไม่เรียกอย่างนั้น เราเรียกอย่างนี้ มันก็ได้ มีสิทธิเท่ากัน. เราจะเรียกว่าพระยะโฮวาก็ได้ เราเรียกว่า อิทัปปัจจยตา มันก็เท่ากัน.

จะนั้นเป็นอันว่า มนุษย์มีพระเจ้า กันเสียทีก่อน; แล้ว ชื่นชื่อ^๕ ว่า พระเจ้าแล้วใครค้านไม่ได้ ก็มีอำนาจเฉียบขาดสูงสุด ให้ไปในทางเจริญก็ได้ ไปในทางวินาศก็ได้. แต่มันไม่มีความหมายสำหรับพระเจ้านา; อยู่ลึ้มในข้อนี้ ไม่อย่างนั้นจะอธิบายธรรมะไม่ถูก ว่าการเสื่อมลงไป หรือการเจริญขึ้นมา^๕ นี้ ไม่มีความหมายสำหรับพระเจ้า คือเหมือนกันหมดเลย. มันเป็นเพียงความเปลี่ยนแปลง เป็นไปตามกฎ; จะนั้น คำว่า ดี ว่าชั่ว ว่าได้ ว่าเสีย ว่าแพ้ ว่าชนะ^๕ นี้ ไม่มีในปทานุกรมของพระเจ้า.

พระเจ้า มีแต่กฎที่จะบันดาลให้มันเป็นไปตามกฎเท่านั้น; ที่มาเป็นแพ้ เป็นชนะ ได้หรือเสีย ดีหรือชั่ว นี้ มนุษย์ว่าเอาตามความรู้สึกของมนุษย์ และเพื่อนมนุษย์. จะนั้นความวินาศหรือความเจริญ^๕ นี้ ไม่มีความหมาย

สำหรับพระเจ้า; พระเจ้ามีแต่ว่า จะทำให้เกิดขึ้นตรงตามกฎเสมอ หรือเป็น
 ท้าวกฎที่บังคับให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปอย่างตรงตามกฎเสมอ.

ฉะนั้น พระเจ้าอิทัปปัจจยตา ถ้าเราไปทำกับท่านเข้า ในรูปแบบ
 ที่ออกมาเป็นความวินาศ มันก็เป็นความวินาศของมนุษย์; แต่ไม่ใช่ความ
 วินาศของพระเจ้า. กระทำไปในรูปแบบที่เกิดความเจริญ ก็เจริญ แก่มนุษย์;
 ไม่ใช่เจริญแก่พระเจ้า ไม่มีความหมายสำหรับพระเจ้า ที่ว่าจะเจริญหรือจะวินาศ
 ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า พระเจ้าไม่ได้โกรธเรา; หรือพระเจ้าไม่รักเรา อย่างที่
 เขาพูดกัน. พระเจ้าจะยุติธรรม จะทำตรงเผงลงไปตามที่มันควรจะเป็น. ที่
 พูกว่าพระเจ้ารักเรา เราควรทำให้พระเจ้ารักกันนั้น มันมีความหมายอย่างอื่น.

....

ทุกคนมีพระเจ้า จะต้องเข้าถึงพระเจ้า.

ที่นี้เราก็มียุติธรรมกันทุกคนแล้ว ทุกศาสนาแล้ว ทุกลัทธิของคน
 ในโลกแล้ว. แล้วก็ ขอให้ทุกคนเข้าถึงพระเจ้าโดยแท้จริง อย่าเพียงแต่ว่า
 ปากว่า ว่าเฉยๆ ไม่รู้ว่าอะไร; หรือถึงกับว่าปากว่า แล้วใจนั้นไม่ได้มีความ
 รู้สึกอย่างพระเจ้า เป็นคนคดโกง. นี้เราได้พระเจ้าอิทัปปัจจยตามา ตามชื่อใน
 พุทธศาสนาก็แปลว่า ได้สิ่งหนึ่งมา ที่จะยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติ.

ถาม : ถ้าเราต้องการผลอะไรจากอิทัปปัจจยตา เราจะต้องทำอะไรล่ะ คุณ
 ชวน? ถ้าเราต้องการผลอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง จากอิทัปปัจจยตา
 เราจะต้องทำอะไร?

ตอบ : เราต้องทำตามกฎของอิทัปปัจจยตา ครับ.

เฉพาะส่วนนั้น ส่วนที่เราต้องการนั้นนะ ถ้าเราต้องการอะไรจากพระเจ้า เราจงทำให้ถูกต้องกับใจของพระเจ้า คือกฎของพระเจ้า เฉพาะในส่วนนั้น ; ถ้าเราต้องการสันติสุข ก็ทำให้ถูกต้องกับกฎของอิทัปปัจจยตาฝ่ายสันติสุข. ถ้าต้องการความวินาศ ก็ทำให้มันถูกต้องกับกฎฝ่ายวินาศของอิทัปปัจจยตา. เดียวนี้ ไม่มีใครต้องการความวินาศ ก็เลยไม่ต้องพูดถึงกัน มันจึงหายไปซึกหนึ่ง เพราะไม่มีใครต้องการ.

เราต้องการฝ่ายความเจริญ ต้องการผลของอิทัปปัจจยตา เป็นฝ่ายความเจริญ ฉะนั้น ผลมันจึงออกมาในรูปแบบของสังจธรรม และศีลธรรม. เราศึกษาค้นคว้ากฎอิทัปปัจจยตา จนได้เป็นสังจธรรมออกมาว่าเป็นอย่างนั้นๆ; เฉพาะเรื่องนั้น เป็นอย่างนั้นๆ, ก็เฉพาะเรื่องนั้น, เป็นอย่างนั้นๆ เฉพาะเรื่องนั้น : นับตั้งแต่เรื่องคัมภุชขันประเสริฐ เป็นต้นมา กระทั่งว่าจะมาทำอย่างไร จึงจะอยู่ดีกินดีกัน จะอยู่กันด้วยความผาสุกนี้.

แม้ที่สุดแต่จะปลุกพริก มะเขือ สักต้นหนึ่งให้งามนั้น มันก็เป็นไปตามวิธีนี้ คือเรารู้ ธรรมสังจจะ ที่เกี่ยวกับพริกมะเขือ ตามกฎของพระเจ้า แล้วก็เราทำตามนั้นแล้ว; แล้วต้นพริก ต้นมะเขือของเรา งาม มันจึงมีพระเจ้าเข้าไปเกี่ยวข้องไปเสียด้วยทุกหนทุกแห่ง. แต่เราไม่เรียกชื่ออย่างนั้น และเราไม่สนใจจะเรียกชื่ออย่างนั้น; แต่ข้อเท็จจริงมันเป็นอย่างนั้น เราจึง **ต้องรู้สังจธรรม** หรือ **ธรรมสังจ** ของอิทัปปัจจยตา ส่วนนั้นๆ นั้นๆ ตามที่เราต้องการ ออกมาในลักษณะสูงสุด. อย่างนี้ก็เป็นสังจธรรม และธรรมสังจ.

ที่เราเอามาใช้ในรูปแบบต่างๆ ไป สำหรับสังคมอยู่กันเป็นสุข เราให้ชื่อกันเสียใหม่ ในภาษาไทยธรรมคาสามัญนี้ ว่า *ศีลธรรม*. ถ้าพูดถึง *สังฆธรรม* เราหมายถึง *ชั้นปรมัตถ์* มากเกินไป; แต่ถ้าพูดในระดับโลกทั่วไป แล้วเราก็จะเรียกว่า *ศีลธรรม*. นี่เราเกี่ยวข้องกับกฎอภิปัจจยา หรือ พระเจ้าอภิปัจจยาอย่างถูกต้องแล้ว; เราก็ได้ความรู้เรื่องสังฆธรรม และ ศีลธรรมออกมา เพื่อประโยชน์แก่กรณีนั้นๆ อย่างถูกต้อง แล้วก็ไปเป็นกรณีๆ ไป; แต่มันมากกรณีด้วยกัน นับตั้งแต่สูงที่สุด ใหญ่ที่สุด มีค่าที่สุด จนกระทั่งว่าย่อมๆ ลงมา เล็กลงมา กระทั่งเล็กที่สุด มันก็ต้องมีกฎเกณฑ์อย่างนี้.

อย่าลืมว่า พระเจ้ามี ๒ ความหมาย : *พระเจ้าอย่างเป็นบุคคล* พุคให้เป็นบุคคล หรือแม้แต่วิญญาณบริสุทธิ์ เขาก็ยังมีความหมายเล็งไปในทางเป็นบุคคล คือให้รู้สึกอะไรได้ อย่างกับคน; แต่ถ้าฝ่ายพุทธศาสนา หรือ ศาสนาอื่นที่มันเกี่ยวเกี่ยวกับพุทธศาสนาแล้ว จะ *ไม่พูดอย่างบุคคล* มันก็เลย *เป็นกฎของธรรมชาติ*, หรือ *สังฆธรรม*.

....

การทำหน้าที่ เพื่อได้ประโยชน์จากพระเจ้า.

ถาม : ที่นี้หน้าที่ของมนุษย์ ที่จะทำต่อพระเจ้า ตามที่เขาพูดไว้เป็นหลักทั่วไป ไป ในศาสนาที่มีพระเจ้า เขากล่าวไว้ว่า เราจะต้องทำอะไรต่อพระเจ้า คุณประยูร?

ตอบ : หน้าที่ของมนุษย์ต่อพระเจ้านี้คือ ต้องพยายามปฏิบัติจนเข้าไปอยู่ด้วยกันกับพระเจ้า.

ถาม : นั่นเป็นความหมายใหญ่ เป็นความมุ่งหมายใหญ่ เป็นคำรวมหมด. ที่นี้ที่เขาสอนให้คนประพฤติเป็นประจำวันละ เขาสอนให้ทำอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : สอนว่าให้ทำทุกอย่างตามความต้องการของพระเจ้า ครับ.

ถาม : ที่นี้ในรูปแบบของการปฏิบัติ เขาเรียกว่าอะไร คุณชวน? ปฏิบัติเป็นประจำวัน เกี่ยวกับเรื่องนี้ เขาเรียกว่าอะไร?

ตอบ : เขาอ้อนวอนพระเจ้า ครับ.

ถาม : นั่นแหละจำคำสำคัญนี้ไว้สักคำหนึ่งเถอะ ในทุกศาสนาที่มีพระเจ้าอย่างบุคคล หรือที่กล่าวพระเจ้าไว้ในลักษณะบุคคล; จะมีคำว่า “อ้อนวอน” การเคารพ การบูชา การเส่นสรวง การอะไรก็ตาม มันไปรวมความหมายอยู่ที่คำว่า อ้อนวอน อ้อนวอนพระเจ้า. อ้อนวอนทำไมล่ะ คุณล้ำ?

ตอบ : อ้อนวอนเพื่อให้ได้ตามความปรารถนา.

ถาม : มันก็เป็นการขออย่างหนึ่ง ให้ได้ตามความปรารถนา แม้แต่จะไปหาปู่หาปลา หรืออะไรก็ต้องขอพระเจ้าให้ช่วย ให้ได้ตามความปรารถนา. ถ้าเป็นเรื่องใหญ่ มีค่าขึ้นไปกว่านั้น; เขาก็อ้อนวอนสูงยิ่งขึ้นไป. นี้ถ้ารู้จักพระเจ้าอย่างบุคคล, เชื่อว่า พระเจ้าเป็นอย่างบุคคล; ก็อ้อนวอนได้ แล้วก็อ้อนวอนกันอยู่ตลอดเวลา แล้วมันได้ตรงตามความปรารถนาทุกทีไหม คุณทอง?

ตอบ : อันนี้ในฝ่ายของมนุษย์ที่มองย่อมนอง ถ้าหากว่า สมตามความต้องการ ก็พูดว่าได้ ถ้าหากว่าผลที่เกิดมาไม่ตรงตามความต้องการก็ถือว่าไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงอยู่ที่ไม่แน่ ในความรู้สึกของมนุษย์ ครับ.

ถาม : นั้นแหละ, พุดให้เป็นภาษาสั้นๆที่สุด ก็ว่า การอ้อนวอนขอร้อง อะไรจากพระเจ้านั้น มันได้ตามความต้องการทุกทีไหม คุณชวน?

ตอบ : ไม่ทุกที ครับ.

ถาม : ที่ไม่ได้ตามความต้องการนั้นมากกว่า หรือว่าที่ได้ตามความต้องการนั้นมากกว่า?

ตอบ : ไม่ได้มากกว่า ครับ.

ถาม : เพราะเหตุไรล่ะ?

ตอบ : เพราะว่ามันไม่ได้ปฏิบัติตามความประสงค์ หรือกฎของพระเจ้า.

มนุษย์ขี้ขอ มนุษย์ดีแต่ขอ มนุษย์ตะกละแต่จะขอ มันก็ขอมากเกินไปกว่าที่มันจะให้พบความสำเร็จได้; เพราะฉะนั้นการสวดอ้อนวอน หรือขออะไรจากพระเจ้า อย่างบุคคลขอจากบุคคลนั้น ยังไม่ใช่การกระทำอันแท้จริง ยังไม่ใช่ความหมายอันแท้จริง ของหน้าที่ที่เกี่ยวกับพระเจ้า.

ถาม : เอ้า, ที่นี้ก็มากอีกทางหนึ่งว่า พระเจ้าอิตัปปัจจยทา ในฐานะเป็น พระเจ้าของชาวพุทธ เราจะไปอ้อนวอนได้ไหม คุณประยูร?

ตอบ : ไม่ได้ครับ.

ถาม : คุณทอง.

ตอบ : ไม่ได้ครับ.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : ไม่ได้ ครับ.

ถาม : คุณล้ำละ?

ตอบ : เราอ่อนวอนไม่ได้ครับ.

แต่เอาตามที่ได้. นี้เราก็ต้องเถียงกันหน่อย; เพราะว่าเรามีวิธีอ่อนวอนอย่างอื่น; คงจะนึกออกแล้วซี เพราะว่าเรามีวิธีอ่อนวอนอย่างอื่นวิธีอ่อนวอนที่แท้จริงที่สุดนะ, แล้วใช้ได้กับพระเจ้าทุกชนิดนะ; นั่นคือการทำให้ตรงตามความประสงค์ของพระเจ้า. *การทำให้มันตรงตามความประสงค์ของพระเจ้า นั่นแหละคือการอ่อนวอน ที่แท้จริง.*

อย่างคุณจะไปขอสตางค์ของพ่อแม่มาใช้แบบนี้ คุณทำอะไร คุณไปทำให้โกรธ หรือว่าไปทำให้ขัดใจกันละ เราต้องไปทำให้ตรงกับที่พ่อแม่เขาชอบ; แล้วขอสตางค์เขาก็ให้ง่ายๆ ไซ้ไหม? นี้พระเจ้าย่อย่างนั้น, *เราจะอ่อนวอนพระเจ้าได้อย่างเดียวเท่านั้น คือทำให้ตรงตามความประสงค์ของพระเจ้า.* ที่นี้พระเจ้าอิตัปปัจจยตา มันไม่ใช่บุคคลนี้นะ จะมีความประสงค์ได้อย่างไร?

ถาม : อะไรเรียกว่า ความประสงค์ของพระเจ้า โดยเฉพาะอิตัปปัจจยตา?
อะไรเป็นความประสงค์ของพระเจ้าชนิดนี้ คุณทอง?

ตอบ : คือการทำให้ตรงกับเหตุ ครับ.

นั่นมันฝ่ายเรา ความประสงค์ของพระเจ้า คืออะไร? ความประสงค์ของกฎ ของธรรมชาตินะ มีไหม คุณทอง? เราไปคิดกันแต่ว่า กฎธรรมชาติ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่มีความอยาก ไม่มีความต้องการ ไม่มีความประสงค์ไปเสีย. ถ้าเรามองความประสงค์ในความหมายอื่น ที่ลึกไปกว่านั้น ตาม กฎนั้นเองมันมุ่งหมายอย่างไร; นั่นแหละคือความประสงค์ของกฎ.

ที่นี้ที่ว่า กฎมันเป็นกลาง ก็พอจะแบ่งแยกได้ว่า : *ใครมันต้องการอย่างไร คนนั้นก็ต้องทำอย่างนั้น ให้ตรงตามกฎนั้น* ก็เรียกว่า อ่อนวอนกฎ นั้นแหละ; แต่ไม่ใช่อ่อนวอนอย่างคน; มันมีความหมายของการอ่อนวอน คือ ไปทำเพื่อจะให้ ได้สิ่งที่เราต้องการมา; นี่ก็เรียกว่าอ่อนวอน. แม้จะเป็นเพียงกฎของสังขารธรรม หรือธรรมสังขาร เรามีทางที่จะอ่อนวอนได้ อย่างนี้ : โดยไปทำให้ตรงตามกฎ อุทส่าห์ทำ, อุทส่าห์ทำ, อุทส่าห์ทำสุดความสามารถให้ตรงตามกฎ แล้วก็ได้มาตามที่ต้องการ. นี่การอ่อนวอนที่แท้จริงอย่าลืมหาเสีย. พุทวันหลังจะมีพูดกันอีก แล้วก็อย่าลืมหา.

อย่าลืมหาว่า อ่อนวอนที่แท้จริง นะ จะอ่อนวอนคนก็ได้ จะอ่อนวอนพระเจ้าที่เป็นกฎธรรมชาติก็ได้ ถ้าใช้วิธีอ่อนวอนอย่างนี้แล้วจะสำเร็จ แต่ที่จะใช้วิธีจุกจุก จุกเทียน เอาดอกไม้มา พิมพัมฯ; อย่างนี้ไม่รับรอง เพราะว่ามัน ไม่ได้ทำให้ถูกต้องตามกฎของพระเจ้าสักที; แล้วก็พระเจ้าก็ไม่ได้อ

ต้องการให้จตุรูป จุกเทียน จุกอย่างนี้ด้วย ต้องการแต่ให้ทำให้มันถูกต้องตามกฎหมาย นั่นคือการอ้อนวอนที่พระเจ้าเขาชอบใจ. นี่คือการอ้อนวอนที่แท้จริง.

จะเอาประโยชน์ ต้องอ้อนวอนพระเจ้าให้ถูก.

นี่เราพูดไกลออกไปจากการเมืองมากแล้ว แต่ก็พูดเพื่อให้รู้จักพระเจ้าเท่านั้นเอง ให้รู้จักพระเจ้า และวิธีที่จะทำให้พระเจ้าโปรดประทานอะไรที่เราต้องการ; นี่เราต้องรู้จักพระเจ้ายกก่อนเสียก่อน, แล้วรู้จักวิธีที่จะเอาประโยชน์จากพระเจ้า ก็คือการอ้อนวอนที่แท้จริง.

ที่ศาสนาที่เขาถือพระเจ้า และการอ้อนวอนนั้น มันตกลงมาเหลือสำหรับลูกเด็ก ๆ เพราะฉะนั้นจึงอ้อนวอนอย่างเพียงพิธีรีตอง; แล้วพุทธศาสนาที่ตกต่ำมากเหมือนกัน ถึงขนาดที่ว่า ร้องขอ อย่างอ้อนวอนอย่างพิธีรีตองก็เพราะเหตุว่าเรายังมีลูกเด็ก ๆ อยู่ในหมู่พุทธบริษัทมากเหมือนกัน. ฉะนั้นจึงขอร้องว่า อย่าไปถือสาอะไรเลย; บทสวดมนต์บางบทก็ดี พิธีรีตองบางอย่างก็ดี แม้ในหมู่พุทธบริษัทนี้ ก็ยังทำกันอย่างกับว่า มีพระเจ้าอย่างบุคคลด้วยเหมือนกัน. ข้อนี้ให้ถือว่า เป็นเพียงการเตรียมในเบื้องต้น สำหรับจะผ่านไปหาพระเจ้าที่แท้จริง หรือสูงสุด.

เดี๋ยวนี้เรารู้จักพระเจ้าใหม่ ว่าพระเจ้ามีจริง, แล้วพระเจ้านี้เที่ยงแท้ ยุติธรรมจริง อยู่ในที่ทุกหนทุกแห่งจริง มีอำนาจจริง? แล้วถ้าอ้อนวอนขออะไรให้ถูกเรื่อง แล้วมันก็จะได้จริง; แต่ต้องเป็นการอ้อนวอนอย่างแท้จริง.

ย้าอีกทีหนึ่งว่า ไม่มีอะไรที่พระเจ้าจะให้ไม่ได้ หรือไม่มีให้; ช่วยย้า เป็นหลักไว้ในใจเถอะว่า มันไม่มีอะไรที่พระเจ้าไม่อาจจะให้ได้. ถ้าเราได้ ทำการ “อ้อนวอน” ในอัญญาประกาศนะ, อย่างถูกต้องตามกฎของพระเจ้า; นั่นคือตามประสงค์ของพระเจ้า.

ค่านิยมในโลกนี้ก็มีอยู่เป็นคู่ๆ เช่นว่า ผิด-ถูก คู่หนึ่ง, ดี-ชั่ว คู่หนึ่ง, ได้-เสีย คู่หนึ่ง, วิชาศและเจริญ นี้ก็คู่หนึ่ง, กระทั่งคู่สูงสุดคือว่า รอคอยออกไปได้ หรือไม่รอคอยออกไปได้ นี้ก็เป็นคู่สุดท้าย; เราขอเอาได้จาก พระเจ้า ไม่ว่าจะต้องการส่วนไหนของคู่ไหน; และศาสนาทั้งหลายมุ่งความรอด เป็นสิ่งสุดท้ายทั้งนั้น. แต่มนุษย์ก็ยังไม่รอดสักที เพราะมนุษย์ไม่ได้ทำตาม ตามประสงค์ของพระเจ้า; เช่นเดียวกับที่ *พุทธบริษัทเรา ก็ยังไม่ทำตามกฎตรง ตามกฎอหิปปัจจยตา ฉะนั้น เราจึงยังถึงพระนิพพานไม่ได้.*

....

๕ เรื่องการเมือง : พระเจ้าก็อ้อนวอนให้ได้.

ที่นี้เราจะมาพูดถึงเรื่องการเมือง คือระบบงานทั้งหลายที่อยู่ในรูป ของการเมือง หรือเกี่ยวเนื่องกันกับการเมือง คือเรื่องการเมืองของมนุษย์นี้; เราก็จะพบเหมือนกันอีกแหละ พระเจ้าอ้อนวอนให้ได้ ถ้าเราปฏิบัติต่อพระเจ้า ถูกตามพระประสงค์ ก็อภฏนี้.

การทำมาหากินก็ดี การปกครองบ้านเมืองก็ดี แม้แต่การเมืองใน
รูปแบบการเมืองแท้ๆ ก็ดี การเศรษฐกิจก็ดี การสงครามก็ดี อะไรก็ตาม;
ถ้าสามารถทำได้ถูกต้องตรงตามประสงค์ของพระเจ้า แล้วจะเป็นไปตามที่เราต้องการได้.
ฉะนั้นเราจะทำการเมือง, เล่นการเมือง โดยผิดประสงค์ของพระเจ้านั้น
ไม่มีทางที่จะสำเร็จเป็นสันติสุขได้เลย เพราะมันไม่ถูกกับต้นเหตุ ไม่ตรง
ตามคู่ของเหตุและผล.

ฉะนั้น การเมืองในโลก จึงไม่ได้รับผลเป็นสันติสุขของ
มหาชน; เพราะว่่านักการเมืองมันโกง, และเพราะว่่านักการเมืองมันไม่มี
พระเจ้าช่วยเข้าไป. เขาก็ทำตามกิเลสตัณหาของตัว เพื่อการยื้อแย่ง แข่งขัน
เอาประโยชน์ ให้แก่ตัว ให้แก่พวกของตัวทั้งนั้น; ฉะนั้นผลมันจึงได้แต่เพียง
เท่านั้น คือทะเลาะกันไป ทะเลาะกันมา เป็นการถาวร เรียกว่าวิกฤติการณ์ถาวร
ในวงการเมืองของโลก; เพราะเขาไม่รู้จักพระเจ้า ไม่บูชาอ่อนน้อมพระเจ้า
ให้ถูกต้องตามกฎนั้นๆ แล้วก็ได้ผลตามที่ต้องการมา. นี่เพราะว่าเขาเล่นการเมือง
แบบมนุษย์ที่มีกิเลส ไม่ได้เล่นการเมืองแบบพระเจ้า.

....

พิจารณาเหตุผลในการเมืองแบบพระเจ้า.

เอ้า, ทีนี้ต่อไปนี่ก็ดูลักษณะของการเมืองแบบพระเจ้ากันเสียที
เพราะว่าได้ตัวพระเจ้ามาแล้ว. อย่าลืมนะเรื่องมันติดต่อกันไปเรื่อย เมื่อได้ตัว
พระเจ้ามาแล้ว ก็พยายามเล่นการเมืองแบบพระเจ้า; ฉะนั้นเมื่อต้องเล่นการ

เมืองแล้วละก็ ขอให้เล่นการเมืองแบบพระเจ้า อย่าแบบกิเลสของมนุษย์ หรือมนุษย์ที่มีกิเลส ซึ่งเห็นแก่ตัว.

พระเจ้า^{นี้}ไม่เห็นแก่ตัว และไม่เห็นแก่ใคร ในลักษณะที่ลำเอียง. พระเจ้าเป็นของเที่ยงธรรม เป็นจุดกลางที่เที่ยงตรง และจะให้อะไรได้ทุกอย่างแบบ แล้วแต่จะไปขอเอาอะไรมา.

ที่^{นี้}เราเล่นการเมืองแบบพระเจ้า ก็หมายความว่า ขอวิธีประพฤติปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันและกันตามแบบของพระเจ้า. เล่นการเมืองแบบพระเจ้า ก็คือ ยุติธรรมเป็นข้อแรก *ข้อตรง บริสุทธิ์ ยุติธรรม ไม่ลำเอียง มีจิตใจสูง อยู่เหนือสินบน เหนือคอร์รัปชัน.*

ถาม : คุณทอง คุณคิดว่าพระเจ้าจะทำคอร์รัปชันด้วยการรับสินบนไหม ?

ตอบ : ไม่รับสินบน ครับ.

ถาม : แล้วคุณเคยเอาเครื่องบัตพลีมาบนเทวดา บนพระเจ้าไหม ?

ตอบ : ผมไม่เคยครับ.

ถาม : เพราะคุณเชื่อว่า พระเจ้าจะไม่ทำคอร์รัปชัน เช่น การรับสินบน เป็นต้น; อย่างนั้นก็เรียกว่า เรายึดหลักที่ถูกต้องแล้ว คือยึดหลักกันเสียก่อนว่า พระเจ้า^{นี้}ข้อตรง บริสุทธิ์ ยุติธรรม หรือเที่ยงตรง. ฉะนั้น การเมืองแบบของพระเจ้า มันก็ต้องทำกันด้วยความสุจริตและ

ชื่อตรง. เกี่ยวกับการเมืองในโลกนี้มันเป็นอย่างนี้หรือเปล่า? พุคตามใจจริงกันดีกว่า ว่าการเมืองในโลกปัจจุบันนี้ มันเป็นเรื่องของการเที่ยงตรง บริสุทธิ์ ยุติธรรม หรือเปล่า คุณชวน?

ตอบ : ตามความเห็นของกระผม ว่าไม่เที่ยงตรง ไม่ยุติธรรมเลย ครับ.

ถาม : พุคตามความเห็นของคุณ อย่าประจบอาตมานะ. อย่าพูตให้ถูกใจอาตมา ไม่เอานะ. ตามความเห็นของคุณแท้ๆ คุณเห็นว่า เรื่องการเมืองในโลกนี้ ในเวลานี้ มันเที่ยงตรง บริสุทธิ์ ยุติธรรม ตามแบบของพระเจ้าหรือเปล่า? คุณเล่า

ตอบ : ทุกอย่างการเมืองระหว่างนี้ไม่มีความบริสุทธิ์ยุติธรรมเลย.

ถาม : นี้คุณไปเห็นมาทั้งหมดหรือ?

ตอบ : ครับ.

ถาม : คุณไปเห็นได้ทั้งหมดอย่างไรมา?

ตอบ : ไม่เห็นทั้งหมด แต่ผลที่ออกมาเนี่ยมันยังใช้ไม่ได้.

ถาม : มันทำให้เชื่อได้ใช่ไหม ว่าทั้งโลกนี้ มันเล่นการเมืองกันไม่ใช่แบบของพระเจ้า คือไม่เที่ยงตรง ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ไม่ใช่เล่นการเมืองแบบพระเจ้า ถ้าอย่างนั้นเราเล่นกับใคร คุณทอง เราจะเล่นการเมืองแบบพระเจ้านี้เราจะเล่นกับใคร?

ตอบ : อยู่เล่นคนเดียว ครับ.

ถาม : ที ที คุณประยูรละ เล่นกับใคร ?

ตอบ : ตอนนี่เราก็ต้องเล่นกับพระเจ้า.

ถาม : นั้นแหละยิ่งถูก; เพราะคนในโลกมันเป็นสกปรก ไม่เที่ยงธรรม มีการเมืองแบบมนุษย์มีกิเลส. นี้เราจะเล่นการเมืองกับใคร ก็ต้องเล่นกับพระเจ้า; มีทางเดียวเท่านั้นแหละ ฉะนั้นเราหันไปหาพระเจ้า ทำให้ถูกพระประสงค์ของพระเจ้า. และอีกทีหนึ่ง จะไม่คิดเล่นกับพวกเราเองบ้างหรือ? ไม่ไปเล่นกับนักการเมืองแล้ว จะไม่คิดเล่นกับพวกเราเอง ๓-๔ คนนี้บ้างหรือ คุณทองว่าอย่างไร?

ตอบ : กับพวกเรา ๓-๔ คน; ไม่ต้องเล่นแล้วครับ เอาจริงเลยครับ.

นั้นแหละคือเล่น คือว่าทำมันจริงๆ นั้นแหละคือเล่นการเมืองชนิดที่บริสุทธิ์ ยุติธรรม เราควรจะเล่นกันในหมู่พวกเรา ที่มันจะบริสุทธิ์ยุติธรรมด้วยกันได้; ขยายออกไปเป็นหลายคน หลายสิบคน หลายร้อยคน หลายพันคน มันก็จะเป็นผลดีในที่สุดได้เหมือนกัน. การเมืองแบบพระเจ้า ต้องเล่นกับพระเจ้าก่อน เพราะมันหลีกเลี่ยงไม่ได้ มันหลีกเลี่ยงพระเจ้าไม่พ้น; ในที่สุดก็ต้องเล่นกับมนุษย์ ที่พูดกันรู้เรื่องนี้ ให้มันมีการเมืองแบบพระเจ้าเกิดขึ้นมาในโลก.

ถาม : คำถามที่ควรจะตอบ หรือควรจะคิดมาตอบ มีอยู่คำถามหนึ่ง ว่าเราจะไม่เล่นการเมืองได้ไหม คุณล้า?

ตอบ : ผมว่า ถ้าไม่เล่นการเมืองแล้วก็ คงจะไม่ได้.

ถาม : มีเหตุผลไหม?

ตอบ : มันมีอยู่ว่า ถ้าต่างคนต่างไม่เล่นการเมืองแล้ว บ้านเมืองคงจะไม่เรียบร้อย และจะไม่ฉิบหายด้วย.

ถาม : เราจะไม่เล่นการเมืองได้ไหม คุณทอง?

ตอบ : เราจะไม่เล่นการเมืองไม่ได้ครับ.

ถาม : เพราะเหตุอะไร?

ตอบ : เพราะเหตุว่า เอาจุดเดิมกันก่อน เราเกิดมาเพื่ออะไร? เราเกิดมาก็เพื่อจะทำโลกนี้ให้เป็นสุข; เพราะฉะนั้นเมื่อยึดตามอุดมคติของการเกิดมาในโลกนี้แล้ว อันนี้ผมว่าต้องเล่นการเมืองครับ.

ถาม : ก็ถูกแ่งหนึ่งแล้ว คุณประยูรล่ะ เราจะไม่เล่นการเมืองได้ไหม?

ตอบ : ถ้าเราไม่เล่นการเมือง การเมืองมันก็เล่นเราครับ มันมีอยู่อย่างนี้; ฉะนั้น เพราะว่า การเมืองก็คือ การปฏิบัติกับคนหลายคน ส่วนมาก. ที่นี้เราอยู่คนเดียวไม่ได้ เราจำเป็นต้องอยู่กับคนส่วนมาก; ฉะนั้น เราต้องมีหาวิธีที่จะปฏิบัติกับคนส่วนมากให้ได้ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้ว เราเองก็จะอยู่ไม่ได้.

ถาม : ฉะนั้นเราเล่นการเมืองเพื่อป้องกันตัวเรา มันแคบ เอ้า. คุณชวนล่ะ เราจะไม่เล่นการเมืองได้ไหม?

ตอบ : เราจะไม่เล่นการเมืองไม่ได้ครับ เพราะว่าเราเกิดมาในสังคมของมนุษย์ จำเป็นที่จะต้องจัดระเบียบแบบแผน ให้มนุษย์เราอยู่กันอย่างมีความสุข

โดยไม่ต้องใช้อำนาจ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเล่นการเมือง; แต่ว่าเราจะต้องเล่นการเมืองตามแบบของพระเจ้าครับ.

ถ้าอย่างนั้น เราก็ท้อปเสียเลยว่า เราไม่เล่นการเมืองนั้นไม่ได้ เพราะว่า พระเจ้าไม่ยอม. คุณมองเห็นไหมว่า พระเจ้าไม่ยอม? ถ้าใครจะเกิดไม่เล่นการเมืองขึ้นมา นั้นไม่ได้ เพราะพระเจ้าไม่ยอม; พระเจ้ากษัตริย์ หรือพระเจ้าอิทปปัจจยตา หรือพระเจ้าไหนก็ตาม มันไม่ยอม มันทำให้เป็นไปไม่ได้.

ฉะนั้น คำว่า การเมืองในที่นี้ มีความหมายลึก, ลึกมากถึงขนาดที่ว่า ใครไม่เล่นไม่ได้; *ไม่ใช่การเมืองในความหมายธรรมดาสามัญ* ที่ชาวบ้านเขาพูดกัน เช่น กฎคณะสงฆ์ที่ออกมาว่า ไม่ให้พระสงฆ์เกี่ยวข้องกับการเมือง. คำว่า "การเมือง" คำนั้นมีความหมายแคบมาก ไม่ใช่อย่างที่เรากำลังพูด; ถ้าต้องปฏิบัติตามกฎนั้น ในความหมายอย่างเดียวกับที่เราพูด เราก็ทำอย่างนั้นไม่ได้ หรืออาตมาก็เป็นภิกษุองค์หนึ่ง ต้องปฏิบัติตามกฎคณะสงฆ์ที่ว่าไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง; มันก็ทำไม่ได้.

เดี๋ยวนี้เราเกี่ยวข้องกับการเมือง ในความหมายที่สมบูรณ์แท้จริง คือ การเมืองตามกฎของธรรมชาติ และการเมืองตามหน้าที่ของมนุษย์ ที่ว่า จะต้องช่วยกันจัดโลกนี้ ให้อยู่เป็นผาสุก. การช่วยกันจัดโลกนี้ให้อยู่เป็นผาสุกนั้น เป็นพระพุทธรูปประสงศ์ ของพระองค์เอง ที่พระองค์กระทำ ทรงทำ แล้วยัง ขอร้องให้พุทธบริษัททั้งหลายทำด้วย เพื่อให้โลกนี้มันอยู่

เป็นผาสุก; ให้ศึกษาเล่าเรียน ให้ประพฤติปฏิบัติ ให้สอนกัน เพื่อให้โลกนี้
มันอยู่เป็นผาสุก.

ถาม : พอเราเอาบทนิยามของเรามาใช้ ปัญหาหนักซัด ว่าการเมืองคือ
ระบบการจัดกระทำ เพื่อให้ทุกคนอยู่ด้วยสันติ โดยปราศจาก
อาชญา คือไม่มีการใช้อำญา อาวุธ ศาสตรา แล้วก็อยู่กันโดยสันติ
เป็นผาสุก; ฉะนั้นระบบพระธรรม ในพระพุทธศาสนา ก็เป็นระบบ
การเมืองระบบหนึ่ง คุณค้ำหนั่ม คุณทอง?

ตอบ : ไม่ค้ำหนั่ม ครับ.

คุณตอบเอาใจอาตมากระมัง อย่าทำอย่างนั้นนะ. จงถือว่า ระบบ
พระธรรมในพระพุทธศาสนา^{นี้} มันก็เป็น ระบบการเมืองระบบหนึ่ง
ของสังฆธรรม ของธรรมสังฆ หรือของศาสนา ก็มีระบบวางไว้สำหรับจัดโลก
นี้ให้อยู่กันเป็นผาสุก โดยปราศจากอาชญา; ฉะนั้น พระสงฆ์ก็เกี่ยวข้องกับ
การเมืองระบบ^{นี้}ได้อย่างเต็มตัว. แต่อย่าไปเกี่ยวข้องกับระบบการ-
เมืองของนักการเมืองสกปรกที่ทำไปด้วยกิเลสตัณหา โดยไม่มีธรรมสังฆ
ของพระเจ้า หรือของศาสนาเลย; เพราะว่าขึ้นไปเกี่ยวข้องกับมันก็จะพลอยเป็น
อย่างนั้นไปด้วย.

เดี๋ยวนี้อาตมาพูดว่า การเมืองตามแบบของพระเจ้า ก็คือ การ
เมืองตามแบบของธรรมสังฆ หรือสังฆธรรม หรือ ของกฎของธรรมชาติ;
เราไม่ทำไม่ได้ ไม่เกี่ยวข้องไม่ได้ เพราะว่าพระเจ้าไม่ยอม เพราะว่ากฎของ

ธรรมชาติไม่ยอม. ฉะนั้น เราจึงเล่นการเมือง ใช้คำว่า “เล่น” อย่างเดียวกัน แต่ความหมายคนละอย่าง เพื่อตรงตามกฎของธรรมชาติ หรือพระเจ้า.

ถาม : ทีนี้ถ้าเราจะเล่นการเมืองแบบของพระเจ้านี้ จะเป็นการเมืองระบบไหน คุณทอง?

ตอบ : ระบบธรรมิกสังคมนิยมครับ.

ถาม : เอาแต่ชื่อสามัญนะ ว่าระบบสังคมนิยม คุณว่าระบบสังคมนิยม. คุณประยูรล่ะ?

ตอบ : เป็นระบบสังคมนิยม ครับ.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : ผมว่า เป็นธรรมนิยม ครับ.

ถาม : คุณล้ำ ล่ะ?

ตอบ : ระบบสังคมนิยม.

ถาม : ทีนี้มีปัญหาขัดแย้งกันอยู่ ว่า ธรรมนิยมกับสังคมนิยม มันต่างกันอย่างไร? ถ้าเอาตามความหมายของตัวหนังสือ ตัวหนังสือมันคนละตัว; อันหนึ่งนิยมสังคมนิยม อันหนึ่งนิยมธรรม นิยมธรรมะ. แต่ถ้าเอาตามข้อเท็จจริง ที่ประพฤติกปฏิบัติแล้ว มันก็เลยเป็นอันเดียวกันได้; นิยมธรรมะต้องไม่เห็นแก่ตัว มันต้องเห็นแก่ผู้อื่น ก็เลยเห็นแก่สังคมนิยม.

แล้วทำไมไม่เอาระบบประชาธิปไตยล่ะ คุณทอง? ทำไมไม่เอาระบบ
ประชาธิปไตย?

ตอบ : คือ ที่จริงแล้ว ระบบประชาธิปไตย กับสังคมนิยม ก็พอไปกันได้ครับ;
แต่ว่าเดี๋ยวนี้ที่คำประชาธิปไตยชักจะเลือนหาย เพราะมันเบื้อเอื้อม
ระอา กับประชาธิปไตยทุกวันนี้ ครับ.

เดี๋ยวนี้ในโลกนี้ ประชาธิปไตยกับสังคมนิยม กำลังเป็นข้าศึก
กันอย่างสุดเหวี่ยง. ฉะนั้น คุณไม่เอาประชาธิปไตย; เอาสังคมนิยม เป็น
ฝ่ายซ้ายนะ. เอาละ พอจะเข้าใจกันได้; ขอให้มองเห็น แล้วก็ยอมรับว่า
ภาษามันค้นได้มากเกินไป; ความยุ่งยากลำบากในการพูดจา มันเกิดมาจาก
การที่ภาษามันค้นได้.

ถาม : แม้แต่คำว่า สังคมนิยมนี้ มันก็หลายรูปแบบ เลวร้ายที่สุดก็มี กลางๆ
ก็มี หรือดีก็มี; แล้วแต่ว่าเขาไปให้ความหมายมันอย่างไร ในระบบ
หนึ่งๆ. เพราะฉะนั้น เราจะเอาสังคมนิยมแบบไหน คุณทอง?

ตอบ : เอาสังคมนิยมแบบชาวพุทธครับ.

ถาม : คุณประยูร?

ตอบ : แบบที่มีธรรมะเป็นหลัก.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : ผมเห็นเหมือนกับคุณหมอลครับ.

ถาม : คุณล้าละ?

ตอบ : ผมก็เหมือนกัน.

แบบที่เอาธรรมะเป็นหลัก ที่นี้คุณของเขาว่า เอาแบบชาวพุทธ; แล้วชาวอื่นล่ะทำอะไร? แล้วเราต้องอยู่ร่วมโลกกับชาวอื่น ซึ่งไม่ใช่ชาวพุทธ จะทำอะไร? อาตมาชอบสังคมนิยมแบบของพระเจ้า; พระเจ้าในความหมายที่ได้ผู้ต่อมาแล้วอย่างไร ๆ นั้นแหละ. เราจะเอา สังคมนิยมแบบพระเจ้า; จะใช้คำว่าแบบธรรมะก็ถูก ถ้าอธิบายคำว่าธรรมะถูก มันก็จะไปสู่ธรรมะ ๔ ความหมาย; แล้วมันก็จะไปหาธรรมชาติ ไปหากฎของธรรมชาติ แล้วก็เป็นแบบของพระเจ้าอยู่ที่. เคี้ยวนี้เราจะพูดกันให้มันจำง่าย ว่า “สังคมนิยมแบบพระเจ้า”; ไม่ใช่แบบของมนุษย์มีกิเลส.

ถาม : สังคมนิยมแบบของพระเจ้า^{สี่}ไปหาที่ไหน? คุณทอง หาไม่พบ หรือ? ไปหาจากตำราเล่มไหน สังคมนิยมแบบพระเจ้า?

ตอบ : ไม่ต้องหาจากตำราครับ.

ถาม : หาจากไหน?

ตอบ : หาจากกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ครับ.

ถาม : ถูกแล้ว ต้องหาจากธรรมชาติ, หรือที่ถูกต้องง่าย ๆ ก็หาจากพระเจ้า. สังคมนิยมแบบพระเจ้าต้องหาจากพระเจ้า ทำให้ตรงตามความประสงค์ของพระเจ้า. ข้อแรกที่สุด ที่ตรงความประสงค์ของพระเจ้า^{สี่}นั้น ควรจะถือว่าอะไร ว่ามีความหมายอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : ต้องยึดหลักความหมายว่า สัตว์ทั้งหลาย เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น. เราไม่ควรเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ต้องช่วยเหลือกัน.

ถาม : แล้วมันเกี่ยวอะไรกันกับพระเจ้า ว่าสัตว์ทั้งหลายนี้ ?

ตอบ : นี่เป็นกฎเกณฑ์ของพระเจ้า.

ถาม : ถ้าอย่างนั้น คุณพูดเสียใหม่ดีกว่า. กฎเกณฑ์ข้อแรกที่จะต้องถือ ก็ว่า ทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า. ถ้าเราจะเล่นสังคมนิยมแบบพระเจ้า ให้ถือเสียว่า; ไม่ต้องถือเสียว่า, ถือตามความเป็นจริงว่า ทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า. คุณทองอุทัยได้ไหม ว่าทุกคนเป็นลูกของพระเจ้าคืออย่างไร ?

ตอบ : รู้สึกจะอธิบายได้ไม่ดีครับ.

ถาม : เอ้า ว่าไปเท่าที่ได้ ?

ตอบ : ทุกคนที่เกิดมานี้ ก็โดยที่ต้องเกิดมาโดยกฎของธรรมชาติ และความ เป็นอยู่ ความเปลี่ยนแปลงต่อมาๆ จนกระทั่งถึงความดับ ก็เป็นไปตามกฎของพระเจ้า ครับ.

ถาม : นี่เรียกว่าทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า คุณประยูรอธิบายว่าอย่างไร ทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า ?

ตอบ : เพราะว่า ทุกคนนี้มีจุดยืนอันเดียวกัน และจุดยืนของทุกคนก็อยู่ในข้อที่ว่า เราต้องกำลังได้รับทุกข์ด้วยกัน ต้องการที่จะไปให้พ้นทุกข์เหมือนกัน.

ถาม : ก็ได้, มันก็ได้ส่วนหนึ่ง. เอาให้เต็มตามความหมาย ทุกคนเป็น
ลูกพระเจ้า อธิบายอย่างไร ละ คุณชวน?

ตอบ : ถือว่าพระเจ้าสร้างมาครับ.

ถาม : พระเจ้าอะไร สร้างมา?

ตอบ : พระเจ้าอิทัปป์จยตาครับ.

นี่เรียกว่าก็ถูกที่สุดแหละ แล้วก็ถูกอย่างเอาเปรียบที่สุดด้วย ถ้าเป็น
ชาวพุทธก็ต้องว่า พระเจ้าอิทัปป์จยตาสร้างมาทุกคนแหละ; มันเป็นลูก
พระเจ้านั้นทุกคน. ฉะนั้นถึงแม้ในคัมภีร์อื่น เช่น คัมภีร์คริสต์เทียน เป็นต้น
เขาว่า พระเจ้าสร้างมนุษย์คู่แรก ออกมา; แล้วก็มนุษย์คู่แรกก็ทำให้มี
มนุษย์ทั้งโลก ก็ต้องเป็นลูกพระเจ้านั้นทุกคน; เรา ถอดความออกมา เป็น
ลูกพระเจ้าอิทัปป์จยตาได้เลย ข้อความในพระคัมภีร์นั้น. พระเจ้าสร้าง
มนุษย์คู่แรกแล้วก็มีลูกหลานออกมาจนถึงทุกวันนี้ เต็มไปทั้งโลก มันก็ออกมา
จากพระเจ้านั้นแหละ ในรูปของอิทัปป์จยตา. แต่เดี๋ยวนี้เขาต้องเขียนเป็น
รูปภาพ เขาก็ต้องเขียนเป็นรูปคนเป็นธรรมดา.

ถ้าถือว่า ทุกคนเป็นลูกของพระเจ้านั้นก็เล่นการเมืองแบบ
พระเจ้าได้ ได้โดยสะดวก แล้วก็ออกมายังความหมายของประโยคที่ว่า สัตว์
ทั้งหลาย เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกันหมด; ก็เพราะ
มันออกมาจากพระเจ้าเหมือนกันหมด. นี่ข้อหนึ่งแล้ว ที่จะเล่นการเมือง
แบบพระเจ้า.

.....

.....

.....

.....

พิจารณาหลักเกณฑ์ที่จะเล่นการเมืองแบบพระเจ้า.

ถาม : เอ้า ที่ไม่มีหลักเกณฑ์หรืออะไรอีกที่จะนึกได้ สำหรับเล่นการเมืองแบบพระเจ้า คุณประยูร?

ตอบ : ข้อต่อไปเราก็ใช้หลักเกณฑ์ที่เป็นรากฐานของศีลธรรมทั้งหมด มาเป็นหลักเกณฑ์ในการที่จะมาใช้การเมืองระบบนี้; เป็นต้นว่า การควบคุมความรู้สึก ความอดกลั้นอดทน ความไม่เป็นทาสของอายตนะอะไรแบบนั้น.

ถาม : ให้มันมุ่งไปยังพระเจ้า เราจะพูดอย่างไร? อยากจะพูดว่า ถ้อยตามหลักของศาสนาที่มีพระเจ้าอีกข้อหนึ่ง ก็แล้วกันว่า : รั้งใช้คนทุกคนนั้นคือรั้งใช้พระเจ้า คุณทองเคยได้ยินไหม ประโยคนี้?

ตอบ : เคยได้ยิน ครับ.

ถาม : ได้ยินจากอะไร?

ตอบ : ดูเหมือนจะเป็นฝ่ายที่สอนศาสนาคริสต์มากครับ.

นั่นแหละ คำข้อความในคัมภีร์ของศาสนาคริสต์เถียน เขารั้งใช้ผู้อื่น คือรั้งใช้พระเจ้า; เพื่อไม่ให้มีโอกาที่จะเห็นแก่ตัว, หรือรั้งใช้กิเลสของตัว. ว่ารั้งใช้ผู้อื่น คือรั้งใช้พระเจ้า; เพราะว่าทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า. รั้งใช้คนทุกคนคือรั้งใช้พระเจ้า; นี่คือเจตนารมณ์ของสังคมนิยมที่บริสุทธิ์

การรั้งใช้คนทุกคน รั้งใช้ผู้อื่น รั้งใช้ประชาชนนี้ อย่างน้อยก็มีอายุพันกว่าปีแล้ว; ไม่ใช่เป็นเรื่องที่เด็กหัวซัย เพิ่งจะพูดกันขึ้นเมื่อไม่

กัณฑ์นี้ : รับใช้ประชาชน, อะไรๆเพื่อรับใช้ประชาชน. แล้ว *ทางศาสนา* เขามีใช้และบัญญัติใช้ อย่างในศาสนาคริสต์นี่ย นานเท่ากับอายุของศาสนาคริสต์เตียน.

ที่นี้ถ้ามองมายัง ทางพุทธศาสนาแล้วก็ยิ่งจะนาน กว่านั้น สองพันกว่าปี โดยถือหลักที่ว่า “ทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย” หรือ โดยหลักที่ว่า ให้ช่วยเหลือผู้อื่น ก็จะไม่เป็นการเห็นแก่ตัว จะทำลายความเห็นแก่ตัว แล้วจะไปนิพพานได้ง่ายกว่าผู้ที่มัวแต่รับใช้ตัว บำรุงบำเรอปรนเปรอตัว อย่างไม่มีที่สิ้นสุด.

ที่นี้ต่อไปอีก จะขยายความออกไปอีกสักข้อ สองข้อว่า ไม่ทรยศผู้อื่นด้วยการเอาส่วนเกิน; ไม่เอาส่วนเกินซึ่งเป็นการทรยศผู้อื่น.

ถาม : การไม่เอาส่วนเกินนี้เป็นกฎของธรรมชาติหรือเปล่า คุณทอง?

ตอบ : การไม่เอาส่วนเกินนี้เป็นกฎของธรรมชาติ ครับ.

ถาม : เป็นความมุ่งหมายของธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้ใช้กำกับสิ่งทั้งปวงในโลก. ยกตัวอย่าง เช่นอะไร ที่เป็นธรรมชาติ คุณประยูร?

ตอบ : เป็นต้นว่า เอาสุนัข เอาสัตว์ที่ยังไม่ทันเป็นมนุษย์ก่อนดีกว่าครับ มันมีกระเพาะของมันจำกัด ตามขนาดของตัวของมันเอง พอกินอิ่มเต็มกระเพาะแล้วมันก็เลิก. ธรรมชาติเต็มมันไม่ต้องการสะสม มันเป็นอยู่อย่างนั้นครับ.

นั่นแหละให้เอาธรรมชาติที่แรกเข้าไป ให้มันก่อนสุนัขไปอีกก็ได้ คือ บรรดาสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ตามธรรมชาติมีกระเพาะ หรือมีที่ใส่อาหารรองรับอาหารอะไรก็ตามจำกัด แล้วก็ไม่มียุ่งฉาง; ฉะนั้น จึงเอาเท่าที่จะรับไว้ได้ ไม่เอาส่วนเกิน. เช่น ต้นไม้กินอาหารก็ดี สัตว์กินอาหารก็ดี, หรือคนในสมัยที่ยังไม่เจริญ ยังเป็นเหมือนกับคนป่าอยู่นั้นก็ดี มันไม่มียุ่งฉาง มันไม่เอาส่วนเกินได้.

สติปัญญาในการเอาส่วนเกินนี้ เกิดทีหลัง คือ เป็นสติปัญญาที่จะผ่านมนุษย์นั่นเอง ให้ออกฉาง; แล้วเราก็นิยมเอาส่วนเกินกันมากยิ่งขึ้นไปในเวลานี้. นี่คือการไม่เล่นการเมืองแบบพระเจ้า; เล่นการเมืองแบบกิเลสตัณหา แล้วก็เอาส่วนเกิน; จัดได้ว่า เป็นการทรยศอย่างแรงร้ายอย่างหนึ่งที่เดียว เพราะทำให้เกิดความขาดแคลน ยิ่งยากลำบากขึ้นมา.

เดี๋ยวนี้มนุษย์เอาส่วนเกินมากเกินไป; แล้วไม่ได้เอามาใช้ประโยชน์ตามที่จำเป็น เอามาถลุงเล่น. ถ้าจะค่าพวกนายทุนบ้าง เราก็จะพูดว่า เขาเอาส่วนเกินมาไว้มากๆ แล้วถลุงเล่น บำรุงบำเรอความสุข ที่ไม่จำเป็นเลย; นอกจากจะเอาส่วนเกินแล้วยังเอามาถลุงเล่น โดยไม่มีประโยชน์อะไร. มันก็เสียระบบของธรรมชาติ ที่วางไว้ว่า พยายามที่จะไม่เอาส่วนเกิน แล้วจะอยู่กันเป็นผาสุก.

เล่นการเมืองแบบพระเจ้า โดยบริสุทธิ์แล้ว อย่าเอาส่วนเกิน; เอาตามที่พอจะสมควรแก่อัตภาพ หรือสถานการณ์. แต่ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนต้องมี ๑๐ บาท ๑๐๐ บาท เท่ากันทุกคน; ไม่ใช่อย่างนั้น.

ทุกคนเขาแต่พอสมควรแก่อัธยาศัย หรือสถานการณ์ หน้าที่การงานอะไร เรื่องก็ไม่เกิดอย่างยุ่งยากลำบาก.

ถาม : ที่นี้ข้อสรุปท้าย อยากจะมีอีกสักข้อหนึ่ง เพียงข้อเดียว ให้กินความอะไรๆ หมกไปในตัว คุณทองจะเอาอย่างไร จะพูดยังไง? เอ้า ยังนึกไม่ออก. คุณประยูร จะเอาอย่างไร ปากสติดลงไปอย่างไรที่เดียว ยกเลิกกันเลย? เอ้า, คุณชวน?

ตอบ : ปฏิบัติตามความประสงค์ของพระเจ้า.

ถาม : นั่นแล้ว เอ้า. คุณล้ำ?

ตอบ : ไม่เห็นแก่ตัว ครับ.

ถาม : นั่นก็เกือบจะพูดมาแล้ว เอ้า คุณทองอีก?

ตอบ : ทำทุกอย่างเพื่อพระเจ้า ครับ.

ถาม : ก็ดีมาก ทำทุกอย่างเพื่อพระเจ้า เอ้า, คุณประยูร?

ตอบ : หมดความเห็นแล้ว ครับ.

หมดความเห็น ก็ได้ เพราะมันมีอยู่ในนั้นแล้ว เพียงแต่ระบุเป็นคำพูดออกมาไม่ชัดพอ. ที่นี้อยากจะตัดบทว่า ทุกอย่างเป็นของพระเจ้า เป็นสมบัติของพระเจ้า ใช้คำว่า “ทุกอย่าง” เป็นสมบัติของพระเจ้า. คำว่า “ทุกอย่าง” นี้ต้องหมายหมด ไม่มีอะไรยกเว้นได้ กระทั่งนิพพานเลย ก็ได้;

ตั้งแต่ชั้น ๕ กระทั่งถึงนิพพาน มันเป็นสมบัติของพระเจ้า. ถ้าฟังไม่ถูก ก็ถือว่า เป็นการพูดเล่นเล่นบ้าง จ้วงจาบบ้าง อะไรบ้าง.

ถาม : ตัวตนก็ดี ของตนก็ดี หรือมิใช่ตัวตน มิใช่ของตนก็ดี อะไรก็ดี มันเป็นสมบัติของใคร คุณทอง?

ตอบ : ของพระเจ้า ครับ.

ถาม : พูดอย่างอื่นซี ของใครล่ะคุณประยูร?

ตอบ : ของธรรมชาติ ครับ.

ถาม : ของธรรมชาติ; ของธรรมชาติ, ทุกอย่างมันเป็นสมบัติของธรรมชาติ ในความหมายที่เป็นพระเจ้า. กฎของธรรมชาติเป็นพระเจ้า. ทำไมเราจึงพูดว่า ทุกอย่างเป็นสมบัติของพระเจ้าล่ะ? มีเหตุผลอะไร คุณชวน?

ตอบ : ก็พระเจ้าสร้าง.

ถาม : ก็พระเจ้าสร้าง เด็กๆอมมือก็ตอบได้; ก็เพราะพระเจ้าสร้างขึ้นมาทุกอย่าง. พระเจ้าอิทัปปัจจัยตาสร้างขึ้นมาทุกอย่าง ฉะนั้น ทุกอย่างเป็นสมบัติของพระเจ้า. อุคมคติชนิดนี้ หรือเจตนารมณ์ชนิดนี้เป็นสังคมนิยมก็มากน้อย คุณทอง?

ตอบ : รู้สึกจะเป็นสังคมนิยม ๑๐๐ เปอร์เซนต์เลยครับ.

เพราะว่ามันเป็นเกิน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ อย่างนั้นหรือ? สักหมื่นเปอร์เซ็นต์ จะได้อะไร? ถ้าเทียบกับค่าของความหมาย สังคมนิยมในโลกปัจจุบันนี้แล้ว เราจะคิดว่า หมื่นเปอร์เซ็นต์ แสนเปอร์เซ็นต์ ล้านเปอร์เซ็นต์ โกฎเปอร์เซ็นต์ ก็ได้; เป็นสังคมนิยมที่บริสุทธิ์ เทียงธรรม ตามแบบของพระเจ้า ตามแบบของธรรมชาติ. เราเอาบทที่เป็นคุณลักษณะ หรือว่าความหมาย สัก ๔ บทอย่างที่ว่ามาแล้วก็พอแล้ว ก็ว่า *สังคมนิยมแบบพระเจ้านั้นถือว่าทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า* ฉะนั้น *ทะเลาะกันไม่ได้ เอาเปรียบกันไม่ได้*; อย่างที่นักการเมืองเดี๋ยวนี้ เขาแบ่งกันเป็นพวกๆ แล้วเขาทะเลาะกัน เอาเปรียบกัน มุ่งหมายล้างผลาญกันทั้งโลก.

ที่นี้ก็ทุกคนรับใช้พระเจ้า อย่ารับใช้ตัวกู ก็รับใช้พระธรรม รับใช้พระเจ้า รับใช้ความถูกต้องของธรรมชาติ; แล้วจะเอาอะไรมาสำหรับเป็นเหตุให้ทะเลาะวิวาทกัน; ฉะนั้น การเมืองก็เป็นเรื่องทะเลาะ ให้ทุกคนเป็นก้อนเดียวกัน อยู่ด้วยสันติ ปราศจากการใช้อำนาจ. แต่เดี๋ยวนี้การเมืองในโลกมันไม่เป็นอย่างนั้น มันทำแต่การแบ่งแยกๆ แบ่งแยก ซอยลงไป ซอยลงไป เป็นพวกๆ; แล้วก็มุ่งหมายทำหั่นกัน. แม้แต่ในคณะรัฐบาลคณะเดียวกัน ก็ยังแบ่งแยกถึงขนาดหั่นกัน; แล้วจะเอาอะไร ที่ไหน มาสร้าง ความสงบสุขโดยไม่ต้องใช้อำนาจ ไม่ทรยศด้วยการเอาส่วนเกินนี้; ก็เพราะว่าเดี๋ยวนี้ มันมีแต่การเอาส่วนเกิน.

ถาม : คุณทองกล้ายืนยันหรือว่า คุณไม่ได้เอาส่วนเกินอะไรเลย?

ตอบ : ไม่กล้า ครับ.

แต่อย่าถามเลยนะว่า เอาอะไรบ้างนะ; คุณว่าจะมีเอาส่วนเกิน. อาตมาก็ยอมรับว่า ส่วนที่เกินที่ไม่ต้องมี เยอะแยะไปหมด ทั้งเสียบ้างก็ได้ ให้คนอื่นเสียก็ได้ คือมันไม่จำเป็นเลย. แต่ไม่รู้มันมาอย่างไร มากองอยู่กรรกร้างไปหมด; ก็เรียกว่า เรายังมีส่วนเกินโดยเจตนาบ้าง โดยไม่เจตนาบ้าง แล้วก็ใช้ส่วนเกินนั้น ไปในทางที่ไม่เหมาะสมด้วย.

ถ้าเกิดว่าเป็นไปได้ ว่าทุกคนอธิษฐานจิตของตนเป็นว่า ไม่เอาส่วนเกิน; ทีนี้โลกก็เปลี่ยนทันที เปลี่ยนเป็นโลกพระศรีอารีย์ไปได้ทันที มีแต่สิ่งสนองความต้องการล้มเหลือไปหมด ความต้องการมันไม่ค่อยจะมี. เกี่ยวนี้มันมีแต่ความต้องการล้มเหลือไปหมด ของที่สนองความต้องการไม่พอ; แล้วยังไม่พอมากขึ้น เพราะว่า ทั้งนายทุนและทั้งชนกรรมาชีพ ต้องการส่วนเกินทั้งนั้น.

ถาม : คุณอยู่ฝ่ายไหนล่ะ คุณทอง อยู่ฝ่ายนายทุน หรือฝ่ายชนกรรมาชีพ?

ตอบ : ผมอยู่ฝ่ายชนกรรมาชีพ ครับ.

คุณก็เอาส่วนเกินแบบชนกรรมาชีพ เพราะว่ายังลคได้อยู่เหมือนกัน; เมื่อตะก็คุณก็เอาส่วนเกิน. เราไปมองดูแล้ว ชนกรรมาชีพผู้เรียกร้องค่าแรงงานนี้ ก็ยังมองเห็นว่า บางอย่างเป็นส่วนเกิน; เลิกสูบบุหรี่เสีย เลิกไปคู้หนังเสีย เลิกกินอะไรเล่นแอร์คอร้อยเสีย; ไข่ส่วนนั้นมันก็ไม่ต้องมี แล้วส่วนนั้นก็เรียกว่าส่วนเกินได้. เพราะฉะนั้น จะไปโทษใครช่างใดช่างหนึ่งก็ยังไม่ได้ โทษได้ว่าทุกคนยังเอาส่วนเกินกันอยู่ ตามมากตามน้อย อย่างนี้ไม่เป็นสังคมนิยมตามแบบของพระเจ้า.

ถาม : ข้อสุดท้ายที่ว่า ทุกอย่างเป็นสมบัติของพระเจ้านี้ คุณยอมไหม คุณทอง
คุณยอมไหม ?

ตอบ : ยอม ครับ.

ถาม : ตัวคุณเองด้วย ลูกเมียด้วย ทรัพย์สมบัติด้วย ชีวิตด้วย ทั้งหมดนั้น
เป็นสมบัติของพระเจ้านะ คุณยอมไหม ?

ตอบ : ยอม ครับ.

ถาม : แล้วได้ปฏิบัติอย่างนั้นอยู่หรือเปล่า ?

ตอบ : ว่าที่จริงก็การปฏิบัติไม่ได้ตั้งใจว่าจะเป็นอย่างนั้น แต่มันเป็นอยู่โดย
อัตโนมัติอยู่แล้ว ครับ.

ก็ได้, ก็ยอมรับว่า คุณนี้ อย่างน้อยก็เป็นคนหนึ่งแล้ว ที่เป็น
นักการเมืองแบบพระเจ้า, เล่นการเมืองแบบพระเจ้า, เล่นกับพระเจ้า; แล้ว
ก็แผ่แผ่ไปถึงเพื่อนมนุษย์ทุกคน เพราะว่าอย่างน้อย คุณก็รู้ว่ามีส่วนเกิน ที่
พยายามที่จะสลัดออกไป, หรือว่าถ้าไม่สลัดออกไป ก็รีบใช้มันเสียให้ถูกต้อง
อย่าให้เป็นส่วนเกิน; เอาส่วนที่เกินนั้นนะไปทำประโยชน์สังคมเสีย.
นี่เราเรียกว่า สังคมนิยมแบบของพระเจ้า หรือแบบ ของพระศาสนา
ทุกศาสนาเลย เท่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ในปัจจุบันนี้ มีสังคมนิยมแบบไหน ของ
พวกไหน ที่เป็นอย่างนี้บ้าง ?

ถาม : คุณประยูรอ่านหนังสือมาก ฟังข่าวมาก ลองว่ามาคุชิ. สังคมนิยม
แบบไหน ? ของพวกไหน ในโลกปัจจุบันนี้ ที่มันเป็นสังคมนิยม
แบบพระเจ้าอย่างนี้ ?

ทอบ : มันรู้สึกว่าจะหายากตรงส่วนเกินนี้แหละครับ; แล้วก็อีกอย่างว่า ทุกอย่างเป็นสมบัติของพระเจ้า ซึ่งผมยังมองๆ แล้วยังไม่เจอ.

ก็ทั้ง ๔ ข้อแหละ มันไม่มีใครรับเอาทั้ง ๔ ข้อ มันเป็นสังคมนิยมแบบตัวกู หรือพวกกู ไปเสีย. อย่าไปออกชื่อเขาเลย เคี้ยวมันจะไม่ได้ประโยชน์ หรือว่ามันจะเสียหาย. อย่าไปออกชื่อ ประเทศไหน ชาตินี้ไหน พวกไหน เลย. สังคมนิยมของทุกรูปแบบที่มีอยู่ในโลกเวลานี้ เป็นสังคมนิยมแบบตัวกู-ของกูทั้งนั้น; อย่างน้อยหรืออย่างดีที่สุด ก็ตัวกูใหญ่ๆ แล้วเป็นสังคมนิยมแบบที่กดไว้ด้วยอำนาจ. พอมีอลาเมื่อไร มันก็ไม่เป็นสังคมนิยมหรอก ประเทศสังคมนิยมที่เขาว่า ดีที่สุดในโลกปัจจุบันนี้ มันอยู่ด้วยการบีบไว้ด้วยนิ้วเหล็ก; พอไอนั้นมันคลายเมื่อไร มันจะหมดความเป็นสังคมนิยมทันที เพราะมันไม่ใช่สังคมนิยมของพระเจ้าด้วยใจจริง. นี่เราคัดบัทกันเสียอย่างนี้ ว่ายังไม่มีสังคมนิยมแบบพระเจ้า หรือแบบศาสนา.

ถาม : แต่ที่นี้ ถ้าเราจะย้อนถอยหลังไปสัก ๔๐๐-๕๐๐ ปี ในโลกนี้ คุณทอง คุณจะหาพบใหม่ว่า มีสังคมนิยมแบบพระเจ้า?

ทอบ : ท่านอาจารย์หมายถึง ใน ๔๐๐-๕๐๐ ปีข้างหน้าใช่ไหมครับ.

ถาม : ข้างหลังซี เพราะว่าถอยหลังนี้ ไม่ใช่ข้างหน้า ว่าถอยหลังไปสัก ๔๐๐-๕๐๐ ปี นี้จะหาพบสังคมนิยมแบบพระเจ้าไหม?

ทอบ : ผมรู้สึกว่า ไม่อาจที่จะค้นคว้าถอยหลังไปได้ถึงอย่างนั้น ครับ.

ถาม : เพราะว่าอายุน้อย. ที่นี้คุณประยูรละ จะหาพบสังคมนิยมแบบพระเจ้าไหม ถ้าถอยหลังไปสัก ๔๐๐-๕๐๐ ปี?

ตอบ : ๔๐๐-๕๐๐ ปี ยังไม่ได้ครับ ต้องถอยมากกว่านั้น ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณชวน?

ตอบ : ผมไม่ทราบ ครับ.

ถาม : คุณล่ะ?

ตอบ : ความจริงคงมี แต่ผมก็จำประวัติไม่ได้ เพราะการปกครองสมัยก่อน ก็ส่วนมากก็ทำเพื่อพระเจ้า.

ถาม : เขาเป็นอันว่า เราก็ไม่ได้มีอายุอยู่ ๔๐๐-๕๐๐ ปี เวลานั้นด้วยกันทุกคน ๔๐๐-๕๐๐ ปี นี่ยาวนาน. แต่ว่าร่องรอย ที่มันทิ้งซากไว้ในรูปแบบของโบราณคดี โบราณประเพณีอะไรก็ตามนี้ มันพอแสดงให้เห็นได้ไหมว่า เขาอยู่กันอย่างที่เห็นแก่ตัวน้อยกว่าคนสมัยนี้มีไหม? คุณประยูร มีไหม?

ตอบ : ถ้าแบบนี้ มีครับ ที่มีความเห็นแก่ตัวน้อยกว่าคนสมัยนี้.

นั่นแหละ คือร่องรอยแห่งสังคมนิยมแบบพระเจ้า มันแสดงให้เห็นอยู่ ฉะนั้น ไม่ต้องถอยหลังเกินไปกว่า ๔๐๐-๕๐๐ ปี หรือ; บางที ๒๐๐-๓๐๐ ปี นี้ก็จะมี เพราะมันทิ้งร่องรอยอะไรไว้ให้เห็นมาก. โดยเฉพาะในหมู่ชาวไทยแท้ชาวไทยที่เป็นพุทธบริษัท มีวัฒนธรรมอย่างชาวพุทธนี้ มันมีอะไรทิ้งร่องรอยมากเหลือเกิน ว่าเขาไม่ได้อยู่อย่างที่ว่านี้ คือเห็นแก่ตัว หรือเอาส่วนเกิน หรือมีมึง มีกู หรืออะไรกันมากเกินไป.

แล้วเราก็กำหนดกันได้อีกต่อไปว่า ในสมัยที่มนุษย์ยังถือศาสนา
เคร่งครัดอยู่ด้วยกันทุกศาสนาในโลกนี้ มันต้องมีสังคมนิยมแบบของพระเจ้า
นั่นแหละ ไม่มากก็น้อย; ไม่ใช่ไม่มีเลย ต้องมีแน่. แล้วมันเพิ่งเปลี่ยนไปๆ
ตามที่มีมนุษย์มันพลัดไปหากิเลสค้นหา เป็นบ่าวของเนื้อหนังนี้ ส่วนวนศาสนา
เขาใช้คำอย่างนี้ : เป็นทาสของอายตนะ เป็นทาสของกิเลส; สร้างความเห็น
แก่ตัวมากขึ้นๆ มันก็ทั้งระบบที่เห็นแก่ผู้อื่นเสีย ทั้งระบบที่เห็นแก่พระเจ้าเสีย
มาเห็นแก่เนื้อหนังหรือกิเลสของตัว.

ที่นี้พอมันพูดว่า สังคมนิยม มันก็คือรวมหัวกันแย่งชิงประโยชน์
กันนั่นเอง, หรือว่าแก้ไขเพื่อพวกตัว เพื่อประโยชน์แห่งตัว หรือเพื่อประโยชน์
ของประเทศของตัวมากกว่า; แต่ปากก็ต้องพูดไว้ที่ก่อนว่า เพื่อสันติภาพใน
โลกทั้งนั้น. ไม่ว่านักการเมือง หรือระบบการเมืองไหน เขาจะต้องวาดรูป
ไว้ว่า เพื่อสันติภาพของโลกทั้งนั้น; แล้วไปคุเอาเถอะ ว่ามันเพื่ออะไรกันแน่.

แล้วดูส่วนที่ ควรจะดูอย่างยิ่ง ก็คือว่า มัน เป็นสังคมนิยมโดย
บริสุทธิ์หรือเปล่า? คือเห็นแก่คนทุกคนโดยบริสุทธิ์หรือเปล่า? หรือว่าเขา
ได้ถือเอาประโยชน์เพียงเท่านั้น แล้วก็เรียกว่าสังคมนิยมก็ได้. มันก็ เป็นสังคมนิยม
นิยมตามแบบของเขา ไม่ใช่สังคมนิยมตามแบบของพระเจ้า; เพราะฉะนั้น
มัน ไม่ขัดอะไรกันกับคำพูดของเราที่จะเรียกว่า สังคมนิยมตามแบบของ
พระเจ้า หรือ ธรรมิกสังคมนิยม ตามแบบของพระธรรม หรือตามแบบ
ของศาสนา. ที่นี้เรามาชักชวนทำความเข้าใจกันใน สังคมนิยมระบอบนี้.

....

พิจารณาจนถึงเรื่องพระเจ้า.

ถาม : เอ้า ที่นี้ที่สุดท้ายนี้ ก็ควรจะพูดถึงพระเจ้าให้เสร็จเรื่องไปอีกหน่อยหนึ่ง ว่า เกี่ยวนี้เรามีพระเจ้านั้นหรือไม่? ถ้าถามอย่างนี้ คุณทอง ตอบอย่างไร?

ตอบ : ในความรู้สึกของบุคคล จะมีหรือไม่มี เราไม่รับฟังครับ แต่พระเจ้ามีอยู่ในโลกนี้ ครับ.

ถาม : เกี่ยวนี้โลกมีพระเจ้าหรือไม่?

ตอบ : มีครับ.

ถาม : ในความรู้สึกของใคร?

ตอบ : ในความรู้สึกของผมครับ.

ถาม : คนในโลกส่วนใหญ่ เขามีพระเจ้าเป็นที่ยึดเหนี่ยวเคารพหรือไม่ คุณ ประยรรว่าอย่างไร?

ตอบ : ถ้าจะหมายถึงพระเจ้า ตามที่เราพูดกันอย่างนี้ คนในโลกนี้ไม่ได้ยึดพระเจ้าอย่างนี้. แต่ถ้าเอาพระเจ้าในความหมายว่า เป็นเหตุหรือเป็นอำนาจ ทุกคนก็มีอะไรเป็นที่ยึดด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งล้วนแต่เป็นเหตุเป็นอำนาจ ที่ดลบันดาลให้เขาทำ; ฉะนั้น เขาก็จะมีพระเจ้าของเขาแต่ละคน ซึ่งไม่เหมือนกับพระเจ้าที่เราว่ากันเดี๋ยวนี้.

ถาม : แต่ว่า เขาไม่ได้มีความรู้สึกอย่างกับว่าเป็นพระเจ้า และเขาไม่ได้เคารพนับถือพระเจ้านั้นด้วย. เขามองหาแต่เครื่องมีอยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง

เพื่อให้ได้สิ่งที่เขาต้องการ. คนส่วนใหญ่ในโลกเห็นแก่ตัวเอง หรือเห็นแก่พระเจ้า คุณทองว่าอย่างไร?

ตอบ : คนในโลกเห็นแก่ตัวเองมากกว่าเห็นแก่พระเจ้าครับ.

ถาม : แล้วเขาก็ไม่ได้เห็นว่า เขาก็เป็นของพระเจ้า ใช่ไหม?

ตอบ : เขาไม่ได้มองเห็นเช่นนั้นครับ.

ถาม : เพราะว่าเขาไม่มองเห็น แม้แต่เพียงว่าพระเจ้ามีอยู่ เขาก็ไม่มองเห็นแล้ว; ดังนั้นเขาจึงเห็นแก่ตัวกู. คนเราจะเห็นแก่ตัวกู และเห็นแก่พระเจ้า พร้อมกันไปในคราวเดียวกันนี้ไม่ได้ไหม, คุณทอง?

ตอบ : ไม่ได้ ครับ.

คนอื่นก็คงจะเข้าใจ และมองเห็นว่า มันเป็นไปได้. พระเยซูก็พูดประโยคนี้ไว้ อย่างดีที่สุดแล้วว่า บ่าวคนหนึ่งจะรับใช้นายสองคนคราวเดียวกันไม่ได้; หมายความว่า จะรับใช้ตัวกู กับรับใช้พระเจ้าพร้อมกันไปในคราวเดียวไม่ได้. แล้วเดี๋ยวนี้คนในโลก เขาเลือกเอารับใช้ตัวกู; ไม่รู้จักพระเจ้า ไม่ได้รับใช้พระเจ้า ไม่ได้รับใช้พระธรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่ได้รับใช้ธรรมชาติ หรือกฎของธรรมชาติอันบริสุทธิ์; นี่เขาจึงไม่มีพระเจ้า. เมื่อพูดโดยส่วนรวมหรือส่วนใหญ่ แล้วก็ โลกนี้กำลังไม่มีพระเจ้า เพราะว่าการศึกษาของโลกกำลังเดินไปผิดทาง : ตกอยู่ใต้อำนาจของกิเลสตัณหาแห่งตัวกู.

ถาม : คุณทองกับคุณชวณหี้ก็เป็นครูสอนอยู่ทุกวันนี้ คุณสังเกตและรู้สึกบ้างหรือเปล่าว่า เราได้กำลังสอนเด็กๆของเรา ให้เห็นแก่ตัวมากขึ้น? คุณทอง สังเกตเห็นและรู้สึกหรือเปล่า?

ตอบ : รู้สึกอยู่เหมือนกันครับ.

ถาม : แล้วเราไม่ได้สอนในทำนองที่ให้เกิดถอนความเห็นแก่ตัวๆ ใหม่มั?

ตอบ : ก็ได้สอนอยู่ด้วยครับ.

ถาม : เช่นอย่างไร คุณว่ามาที?

ตอบ : เช่นการปฏิบัติต่อเพื่อน.

ก็ซึ่ชั่ถั่อย่างนั้น. คุณยังสอนแบบเก่า หรือว่าแบบที่เขามีศีลธรรม มีศาสนาเข้ามาผนวกไว้เป็นอันมาก ก็ยอมรับแหละซึ่ชั่; แต่มันไม่พอ ที่จะไปล้างการสอนหรือการอบรมจิตส่วนใหญ่ ที่มันทำให้เด็กหลงใหลในการเป็นผู้มีแก่ตัวๆ เป็นคนร่ำรวย เป็นเจ้าคนนายคน เป็นคนมีทรัพย์มาก มีอำนาจมาก มีอะไรมาก; มัน *อบรมเข้าไปแต่ในส่วนนั้น มันมากเกินไป.*

ที่นี้ส่วนที่จะให้เห็นแก่ผู้อื่น หรือว่าละความเห็นแก่ตัว นี้มันน้อยเกินไป, และบางทีมันจะเพียงแต่พูดด้วยปาก มันไม่มีการอบรมที่สำเร็จประโยชน์เลย. การอบรมที่สำเร็จประโยชน์โดยมาก และโดยง่ายก็คือ ยุให้มันนิสัยเอาส่วนเกินแหละ แล้วก็ให้เห็นแก่ตัวกูุนั้นละ; นั้นแหละคือการตั้งต้นทำผิดต่อพระเจ้า ขบถต่อพระเจ้าอย่างสูงสุดแล้ว ในวงการศึ่กษาของโลก ทุกประเทศในโลก.

ประเทศไทยนี้ไม่พุดถึง เพราะไปตามกันเขาทั้งนั้น; การศึกษาที่ หรืออะไรก็ดี พุดถึงแต่ประเทศใหญ่ๆ ซึ่งมันเป็นผู้นำดีกว่า มันจัดการศึกษา อย่างไร แล้วประเทศไทยเราก็ไปตามกัน. ก็เป็นอันว่ามันนำโลกกันไปในทาง ที่จะไม่มีการเจ้า; มีแต่ตัวกู หูยาว หางยาว ขึ้นทุกทีจะเป็นเจ้าโลก.

ถาม : นี้เราทั้งพระเจ้ากันนานเกินไป จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ไม่รู้ว่ามีพระเจ้า และ เกิดพระเจ้าใหม่ๆ แปลกๆ ขึ้นมาในปัจจุบันนี้: เคยเอามาเล่าให้ ฟังหลายหนแล้ว คุณทองยังจำได้อยู่ไหม พระเจ้าอะไร?

ตอบ : จำไม่ได้แล้ว ครับ.

พระเจ้าชิตาชิ; คนญี่ปุ่นคนหนึ่ง เขาถือศาสนาชิตาชิ ก็มีพระเจ้า ชิตาชิ สูงสุดอยู่แค่บริษัทชิตาชิ ซึ่งเป็นเจ้านายของเขานี้ เขาไม่ได้แกลังตลก; พุดด้วยใจจริง มันมีพระเจ้าอย่างนั้นเกิดขึ้น. นี้เราทั้งพระเจ้า ทั้งพระธรรมเจ้า นาน จนไม่มีพระเจ้า; แล้วพร้อมกันนั้น มันก็ทำให้เกิดความคิดขึ้นมาใหม่ ว่าบัพญญัติเกี่ยวกับพระเจ้านั้น เหลวทั้งนั้น ใช้ไม่ได้ ปฏิบัติไม่ได้ แม้ จะเป็นของจริงก็ปฏิบัติไม่ได้. นี่นักเรียนหนุ่มหัวเอียงซ้าย พุดอย่างนี้มาก ๔ ทศด.

อาตมาได้ยินด้วยตัวเอง เขาพุดกับอาตมาเองก็มีมาก แล้วได้ยินคนอื่น พุดก็มากกว่า เขาว่าว่าบัพญญัติของศาสนานั้น แม้จะจริง ก็ปฏิบัติไม่ได้; ฉะนั้นเขาไม่มีพระเจ้า เขาก็ไม่รู้ว่าจะไปทางไหน นอกจากทางกิเลสตัณหาของเขา; มันจึงไปตกเหวของกิเลสตัณหา ไม่รู้จักถอยหลังเข้าคลอง. เดียวนี้ความโง่

หรืออวิชชาตัวใหญ่ที่สุด ใหญ่ขนาดครอบงอมโลกทั้งโลกได้นี้ มีอยู่ตัวหนึ่งกำลังครอบงำโลกอยู่ที่เดียว.

ถาม : คุณทอง พอจะทายถูกไหมว่า อวิชชาตัวนั้นคืออะไร ?

ตอบ : นึกไม่ออก ครับ.

ถาม : เอ้า คุณประยูร อวิชชาคืออะไร ?

ตอบ : อวิชชาว่า มีตัวตน.

ถาม : ถูก. คุณชวนละ อวิชชาคืออะไร ? ที่มันใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงที่กำลังปฏิบัติอยู่นะ มันมีอวิชชาคืออะไร ?

ตอบ : ตอบไม่ถูกครับ.

ถาม : คุณล้ำ ?

ตอบ : คือ ตัวกู-ของกู ครับ.

ถาม : นั่นก็อวิชชา และก็ถูกแล้ว มันก็ยังไม่หลุดออกไป. คุณทอง อีกครั้ง เผื่อนึกออก ?

ตอบ : ยังนึกไม่ได้ ครับ.

เพราะมันไม่มีเวลาจะนึก; เขาไปนึกก็งنگนึกออก คือความเข้าใจผิด ในการจัดโลกให้มีสันติภาพ อวิชชาในการจัดโลกให้มีสันติภาพ. ยิ่งจัดยิ่งไม่มีสันติภาพ, ยิ่งจัดยิ่งไม่มีสันติภาพ. ที่เขาพูดกันว่า ยิ่งจัดช่วย

กันจัดให้มีสันติภาพ มันยังไม่มีสันติภาพ : จะให้ฝ่ายซ้ายครองโลก, หรือให้ฝ่ายขวาครองโลก, หรือว่าให้ทั้ง ๒ ฝ่ายมันร่วมกัน แล้วจัดโลก; อย่างที่เห็นอยู่ในบัดนี้ มันยังไกลต่อสันติภาพ. ฉะนั้น เราจึงเรียกว่า มีวิชาในการที่จะจัดโลกให้มีสันติภาพ มันยังไม่มีสันติภาพ.

ถ้าก้าวหน้ากันอยู่ในแบบนี้ ในลักษณะอย่างนี้ ในปัจจุบันนี้ ยิ่งไกลสันติภาพ; เพราะมันส่งเสริมตัวทุกอย่างที่ว่า เพราะเป็นการเอาส่วนเกินมากเกินไป แล้วก็เห็นแก่ตัวมากเกินไป. อยากจะพูดเป็นภาษาธรรมดาสาມัญที่สุกว่า สันติภาพที่แท้จริงของโลก ไม่ต้องลงทุนมากมาย อย่างบ้า ๆ บอ ๆ เหมือนที่กำลังลงทุนอยู่เดี๋ยวนี้ แม้แต่สันติภาพในประเทศหนึ่ง ๆ ก็เถอะ ถ้าต้องการสันติภาพแท้จริงแล้วละก็ ไม่ต้องลงทุนอะไรอย่างมากมาย บ้า ๆ บอ ๆ เกินบ้า เกินบอ เหมือนกับที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้. แต่ว่าประเทศหนึ่ง ๆ นั้น มันเกี่ยวพันกับประเทศอื่น; มันอยู่ใต้อิทธิพลโดยตรง โดยอ้อม ของประเทศอื่น เพราะฉะนั้น ต้องตาม ๆ กันไป.

....

สันติภาพมีได้โดยไม่ต้องลงทุนมาก.

ที่นี้ก็มองดูที่เดียวเป็นส่วนรวมทั้งโลก ที่เขามุ่งหมายจะจัดโลกให้มีสันติภาพนั้น มันยังไกลจากสันติภาพ; เพราะว่าถ้าต้องการเพียงสันติภาพจริงแล้ว ไม่ต้องลงทุนมากมายเหมือนอย่างนี้, แล้วก็ไม่ต้องสร้างอะไรขึ้นมาให้มันมากมาย เหมือนอย่างที่กำลังสร้างเดี๋ยวนี้. แต่พูดไปก็ไม่มีใครเชื่อ.

ตรงนี้อาจจะขอร้องให้พระที่มาบวชใหม่ เฟิงบวชใหม่เข้ามาไม่กี่วัน สัก ๒ เดือน ๓ เดือนนี้ ให้สังเกตว่าเราจะอยู่ได้โดยไม่ต้องตาย และมีความสงบเย็น โดยไม่ต้องอยู่ท่ามกลางสิ่งฟุ่มเฟือยเหลือเฟือ อย่างที่เรามีอยู่ที่บ้านที่เรื่อน ก่อนแต่ที่เราจะมาบวช; และถ้าเราต้องการจะอยู่อย่างสงบเย็นจริงๆ แล้ว อยู่อย่างไม่มีสตางค์สักสตางค์เดียวนะดีกว่า.

อย่าให้ความโง่มันหลอกเราว่า ต้องมีสตางค์ ซ้อสบู่บ้าง ซ้ออะไรทำนองนั้นแหละ; นั้นมันยังเป็นความโง่ที่ยังเหลืออยู่. ถ้าเราไม่มีสตางค์ ซ้อสบู่ เราก็ทำอย่างอื่นได้ เหมือนที่เคยทำกันมาแล้วแต่โบราณกาล. เราอาจจะลอะอะไรลงไปได้มาก มากเหลือประมาณ เรียกว่าไม่ต้องลงทุนให้มันเหลือเฟือ สำหรับให้มันเกิดสิ่งที่ตรงกันข้ามกับสันติภาพ.

ฉะนั้น ความก้าวหน้าทางเครื่องทุนแรงก็ดี ทางสติปัญญา คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์อะไรก็ดี เรื่องต่างๆ บอๆ ทั้งนั้น ไม่นำมาซึ่งสันติภาพ; เพราะมันส่งเสริมให้คิดเก่ง อะไรเก่ง หรือรวดเร็วในทางที่จะเอาเปรียบผู้อื่นเสมอโลกนี้ก็ไม่มีทางที่จะมีสันติภาพ. นี่อาตมาก็ยอมให้เขารุมกันด่าอาตมาคนเดียวว่ามีความเห็นอย่างนี้ ถ้าคนอื่นไม่เห็นด้วย; ว่าการลงทุนเพื่อสันติภาพนั้น *ไม่ต้องมากมาย* บ๊าๆ บอๆ ไม่รู้สิ้นสุด อย่างที่กำลังลงทุนกันอยู่ เพื่อจัดโลกให้มีสันติภาพ.

เอาอย่างมหาตมคานธีว่า ก็ได้ : อยู่กันเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ๑ คล้ายธรรมชาติเดิมนั้น ให้มากที่สุด; อยู่ารวมกันเป็นเมือง อยู่ารวมกันเป็น

นคร ย่อรวมกันเป็นมหานครที่เป็นกงบ่า. มันยังเป็นมหานครเท่าไร มันยังเป็นกงบ่ามากขึ้นเท่านั้น; อยู่อย่างหมู่บ้านเล็กๆ เรื่อยไปก็ยังมีบ้านน้อยลงๆ จนไม่บ้ำเลย. อยู่คนเดียวอย่างพระอรหันต์แล้ว ก็หมกปัญหา; ฉะนั้น เราจึงพูดว่า ที่จะสร้างสันติภาพนั้นไม่ต้องลงทุน อย่างที่กำลังลงทุนอยู่ และยิ่งลงทุนยิ่งไม่มีสันติภาพ.

ถาม : เอ้า, คุณทงค่านความเห็นอันนี้ มีสิทธิที่จะค่าน. คุณชวนก็ได้ไม่ต้องเกรงใจ ไม่ต้องเกรงว่าอาตมาเป็นอะไร ว่าไปซี มีความเห็นอย่างไร?

ตอบ : ท่านอาจารย์มีเง่ไหน ครับ?

เอาซี, ก็คุณว่าอีกแง่ก็ได้ ว่าเขากำลังสร้างความเจริญ; แล้วมันเจริญด้วยการระดมทุ่มเท สร้างสิ่งเหลือเพื่อเหล่านี้. เอ้า, ไม่ค่าน ก็ว่าต่อไปอีก.

เราจะต้องสร้างสิ่งซึ่งเป็นพระเจ้า หรือใกล้ชิดพระเจ้า อย่างที่พวกคริสเตียนเขาก็พูด *จงทำร่างกายนี้ให้เป็นวิหารของพระเจ้า*; นี่พระเยซูก็จะพูดอย่างนี้. เรื่องโบสถ์ วิหารอะไร ที่ระเกะระกะไปหมดในครั้งกระนั้น ท่านไม่เห็นด้วย; ให้ทำร่างกายนี้ให้เป็นวิหารสำหรับพระเจ้า ให้พระเจ้าอยู่ ก็คือคนมีจิตใจเต็มไปด้วยพระเจ้า มันพูดถูก ทำถูก อะไรถูก แล้วมันก็ไม่บ้ำมากเหมือนทุกวันนี้; จะไม่มีเรื่องที่ไม่จำเป็น แล้วทำความยุ่ง ยิ่งไม่จำเป็นเท่าไร จะทำความยุ่งมากเท่านั้น.

เมื่อเข้าได้ฟังข่าวทางวิทยุ กรมการศาสนาเขาแถลงว่า ระหว่างนี้ โดยเฉลี่ยแล้ว มีการยื่นขออนุญาตสร้างวัด ๒ วันต่อ ๑ ราย; หมายความว่า ถ้าอนุญาตให้สร้างวัดตามที่ขอมานี้แล้ว ๒ วัน ต่อ ๑ วัด แล้ววัดจะเกิดขึ้นเท่าไร ปีหนึ่งๆ.

ถาม : แล้วสร้างวัดขึ้นมาถึงเท่านี้ จะแก้ปัญหา วิฤติการณ์ได้หรือไม่? คุณทอง คุณตอบอย่างกลั้วบাপ หรือไม่กลั้วบাপ ว่ามาตุชิ.

ตอบ : สร้างวัดขึ้นแบบนี้ ไม่สามารถที่จะต่อต้านวิฤติการณ์ได้ ชำร่วยจะเป็นการเพิ่มให้มากขึ้นอีก.

เพิ่มภาระ; แล้วเราต้องนึกถึงว่า วัดเท่าที่มันมีอยู่แล้ว มันก็ให้ผลเพียงเท่านี้ที่เห็นอยู่. ทีนี้ที่ว่าสร้างวัดเพิ่มขึ้นอีก ๒ วันต่อวัด, ๒ วันต่อวัด มันจะเป็นผลไปในทางไหนล่ะ? จะเป็นไปเพื่อสงบสุข สันติสุข หรือจะเป็นไปเพื่อยุ่งเหยิงมากขึ้น?

เพราะฉะนั้น สรุปความกันเสียทีก็ได้ว่า ไอ้เรื่องวัดถุนี้ มันจะช่วย แก้ปัญหาไม่ได้; มันก็ต้องสร้างเรื่องทางจิตใจ หรือทางนามธรรมกัน. ฉะนั้น ลัทธิการเมืองทั้งหลาย ต้องหมუნไปหาเรื่องทางจิตใจ ถึงจะแก้ ปัญหาของมนุษย์ได้; เลิกสร้างอาวุธ บ้าๆ บอๆ กันเสีย โลกก็จะมีสันติภาพได้.

ถาม : อาวุธที่บ้าบอที่สุด คืออาวุธอะไร คุณทอง?

ตอบ : ปริมาณ ครอบ.

ถาม : ปริมาณลูกใหญ่ ๆ นั้น อารุทที่บ้าบอที่สุด มันคิดว่าจะแก้ปัญห
อะไรได้ ; มันไม่มีทางจะแก้ปัญหอะไรได้ ; ให้มันทิ้งให้ตายหมด
ทั้งโลก ไม่เหลือสักคนเดียว มันก็แก้ปัญหอะไรไม่ได้. ฉะนั้นเรา
จึงถือว่าเป็นอารุทที่บ้าบอที่สุด ตามขนาดของมัน นี่ความก้าวหน้าทาง
วิทยาการ. อะไรที่บ้าบอที่สุด คุณประยูร ?

ตอบ : เทคโนโลยีต่างๆ.

ถาม : ระบุไปเลยว่าอะไร ?

ตอบ : เครื่องผ่อนแรงที่คิดมาใช้.

นั้นยังไม่บ้าบอที่สุด ; ตามความรู้สึกของอาตมา ว่าไอ้เรื่องบ้าบอ
ที่สุด เช่นเรื่อง *ไปโลกพระจันทร์*, ไปโลกอะไรอีกก็ไม่ทราบ ; เขาก็คิดว่า
มันคงจะได้ประโยชน์อะไรข้างหน้า ในอนาคต แม้ว่าเดี๋ยวนี้ยังมองไม่เห็น ;
เราก็เห็นว่า มันเป็นเรื่องบ้าบอที่สุด : แต่ที่บ้าบอที่สุด มันไม่ใช่อย่างนั้น ;
ที่บ้าบออย่างยิ่ง จนไม่รู้จะพูดอย่างไร ก็คือว่า *ในโลกนี้โลกเดียวมันยังแก้
ปัญหาไม่ได้*, ปัญหาต่างๆ ในโลกนี้ ที่มันมีอยู่ ลูบลำอยู่ ก็ยังแก้ปัญห
ไม่ได้ ; แล้วมัน *จะเพิ่มโลกอื่นเข้ามา ให้เป็นปัญหาอีก* นั้นแหละคือบ้าบอที่สุดของ
เทคโนโลยี. แล้วมีอะไรอีกมาก ซึ่งเป็นความผิดพลาด เพราะมันก้าวหน้าไป
ในทางที่ไม่ตรงกับเรื่อง หรือมันไม่จำเป็น.

ฉะนั้น จึงขอร้องพุทธบริษัททั้งหลายอย่าโง่ ; อย่างกัมพูชาไป
บุชการมี, การใช้สอย, วัตถุปัจจัยเหล่านั้น ในโลกนี้ในปัจจุบันนี้เลย ; อะไร

ทำได้ด้วยมือ ก็ทำได้ด้วยมือเถอะ อย่าไปหวังพึ่งเทคโนโลยีอะไรนัก มันจะไปส่งเสริมความบ้าของเขา.

นี่พูดถึงเรื่องสร้างวัตถุ ไม่แก้ปัญหาคือ. ฉะนั้น ขอให้สร้างจิตใจ; สร้างโบสถ์วิหารนี้ ไม่ถูกใจพระเจ้า. สร้างสติปัญญา สัมมาทิฏฐิ ในบุคคลนั้นแหละ ถูกใจพระเจ้าอย่างยิ่ง; แล้วพระเจ้ายิ่งจะโปรด ให้เล่นการเมืองตามแบบของพระเจ้า, โลกนี้ก็มีหวังสันติสุข.

ระบบการเมืองแบบพระเจ้า; นี้เราเรียกชื่ออย่างนี้ไปก่อนเถอะ ไม่มีชื่ออื่นที่ดีกว่านี้; เพราะว่ามัน จะรวมกันได้ทุกชาติ ทุกศาสนา ทุกลัทธิ เพราะว่าทุกศาสนาล้วนแต่มีพระเจ้าทั้งนั้น. ที่พูดว่า พุทธศาสนาไม่มีพระเจ้านั้น อาตมาก็เคยเียง, และพูดอย่างนั้น ค้วยลัทธิ; เพราะว่าเราได้รับการสั่งสอนมาแต่เรื่องพระเจ้าชนิดบุคคล; แต่พอมาตาม ความหมายของพระเจ้า มันก็ มีอยู่ครบถ้วนในพระพุทธรูปศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ *พระเจ้าอิตทัปปัจฉยตา*. ฉะนั้น เราก็มีอะไร ที่เป็นพระเจ้ายกกับเขาด้วยเหมือนกัน; แล้วอย่าไปดูถูกดูหมิ่นกัน บางคนมันเหมาะที่จะมีพระเจ้าอย่างบุคคล, บางคนมันไม่เหมาะ มันรับไม่ไหว มันก็เลื่อนมาหา *พระเจ้าอย่างที่เป็นสังขธรรม* หรือ *ว่าเป็นกฎของธรรมชาติ*.

นี่เป็นอันว่า เล่นการเมืองแบบของพระเจ้า โดยถือเอาพระเจ้า เป็นบุคคลสูงสุดของนักการเมือง.

.... ..

พระพุทธเจ้ากัทรงเป็นนักการเมืองแบบพระเจ้า.

ถาม : ที่นี้พูดให้แคบเข้ามาในวงพุทธบริษัทก็อยากจะถามว่า พระพุทธเจ้าของเราเป็นนักการเมืองหรือไม่ คุณล่ะ?

ตอบ : เป็นนักการเมือง ครับ.

ถาม : เป็นอย่างไร หรือไม่เป็นอย่างไร?

ตอบ : นี่ก็คือเป็นผู้ที่เห็นสังขารธรรม คือเห็นธรรมชาติครับ.

ถาม : เอ้า พระพุทธเจ้าของเรา เป็นนักการเมืองหรือไม่ คุณชวน? ถ้าเป็น เป็นว่าอย่างไร?

ตอบ : เป็นครับ; คือว่าพระองค์เป็นผู้แก้ปัญหาของโลก เพื่อให้มวลมนุษยย์อยู่กันอย่างสันติสุข โดยปราศจากการใช้อำนาจ เพราะฉะนั้นพระองค์ก็เป็นนักการเมืองชั้นยอด.

ถาม : พรรคไหน?

ตอบ : พรรคสังคมนิยมแบบพระเจ้าครับ.

ถาม : ไม่ลืม ยังกี้; คุณประยูรค้ำไหม?

ตอบ : ตอนนี้อยู่ค้ำครับ ขอสนับสนุนครับ.

ถาม : คุณทองละ พระพุทธเจ้าเป็นนักการเมืองไหม?

ตอบ : เป็นครับ ไม่มีเรื่องค้ำครับ.

แล้วพรรคไหนๆ พระพุทธเจ้าก็เป็นนักการเมือง พรรคพระเจ้า, พรรค...แล้วแต่จะเรียก. พรรคพระเจ้า ก็คือ พรรค สิ่งที่สูงที่สุด ไม่มีอะไรสูงกว่า นิยมขาท เต็มขาท แน่นอน ยุติธรรม. ที่ว่าเป็นนักการเมือง ก็เพราะมุ่งหมายจะจัดมนุษย์ให้อยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้ศาสตรา. คำนิยามอันนี้ พวกนักการเมืองทั้งหลายคงไม่ยอมรับนะ; โดยเฉพาะนักการเมืองแห่งยุคปัจจุบัน คงไม่ยอมรับบทนิยามของเรา ที่ว่า “การเมืองคือระบบการจัดการกระทำให้ทุกคนอยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อาวุธ”; เพราะว่าการเมืองในโลกนี้ บางคนมีความรู้แต่ทางอ้อม ยาวเท่าไรก็ไปวัดดู ก็รู้ว่าหาประโยชน์ให้ตัว และประเทศชาติของตัวเท่านั้นแหละ.

ถาม : นักการเมืองสมัยนี้มันรู้เท่านี้ มันจึงไม่รู้เรื่องนักการเมืองแบบพระเจ้า. นักการเมืองแบบพระเจ้า หรือว่าระบบการเมืองแบบพระเจ้านี้ มีเจตนาธรรมเป็นประชาธิปไตยไหม คุณทอง?

ตอบ : เป็นครับ.

ถาม : เป็นอย่างไร?

ตอบ : เป็นตามหลักที่ว่า ของธรรมชาติ เพื่อธรรมชาติ และโดยธรรมชาติ.

ถาม : แล้วประชาธิปไตยอย่างนี้เขาก็ยอมรับหรือ? ในโลกนี้แม้ในประเทศไทยเรานี้ ยอมรับความหมายของประชาธิปไตยในลักษณะอย่างนั้นหรือยอมรับไหม?

ตอบ : เขาไม่ยอมรับครับ.

คงไม่ยอมรับแน่ๆ, เพราะฉะนั้น เราจึงเห็นได้ว่า คำว่า “ประชาธิปไตย” ก็มีความหมายหลายรูปแบบ; แล้วเราจะถือระบบการเมืองแบบของพระเจ้า ก็ต้องมีวิญญูณประชาธิปไตย เท่าที่อยู่ในขอบเขตของสังคมนิยมแบบพระเจ้า.

สังคมนิยมที่จริงก็เป็นประชาธิปไตย แต่เขาอธิบายผิดๆ เป็นอื่นไปก็ได้; เพราะถ้าเห็นแก่ทุกคนแล้วก็ต้องเรียกว่าประชาธิปไตย แล้วต้องเป็นคนฉลาด; ถ้าเป็นคนโง่ ประชาธิปไตยก็พาลงเหว. ฉะนั้น จึงต้องมีกฎเกณฑ์, จึงต้องมีกฎเกณฑ์อย่างอื่น ที่ประกอบอยู่ด้วยธรรม เป็นเครื่องกำกับไว้; ฉะนั้นการเมืองแบบของพระเจ้านี้ ถ้าเราจะเอามาให้เป็นประชาธิปไตย ก็ได้เหมือนกัน แต่ต้องเท่าที่อยู่ในขอบเขตของสังคมนิยมแบบพระเจ้า ที่เราได้พูดกันมาแล้ว. เมื่อตะกี้^{๕๕} พูดมาหยกๆว่า สังคมนิยมแบบพระเจ้านั้นเป็นอย่างไร; ถ้าประเทศไทยนี้รักประชาธิปไตย ก็เป็นประชาธิปไตยเท่าที่อยู่ในขอบเขตของสังคมนิยมแบบของพระเจ้า.

ถาม : ที่นี้ถ้าเราอยากจะเป็นเผด็จการขึ้นมาบ้างล่ะ จะเป็นได้ไหม? การเมืองแบบพระเจ้านี้ จะเป็นได้ไหม คุณทอง?

ตอบ : เป็นได้.

ถาม : เป็นอย่างไร?

ตอบ : ก็ต้องเผด็จการแบบของพระเจ้าครับ.

ก็ต้องเป็นเผด็จการแบบของพระเจ้า แล้ว พระเจ้านั้นแหละเป็นจอมเผด็จการ แต่ประกอบด้วยธรรม. อาตมาว่า ยิ่งเผด็จการยิ่งดี ถ้าประกอบไปด้วยธรรม; แต่เขาก็บอกว่า มันหาไม่ได้ ก็ตามใจ. แต่เดี๋ยวนี้เรามองเห็นว่า พระเจ้านั้นเป็นเผด็จการสูงสุด และควบคุมโลกได้. ถ้าเป็นเผด็จการ ต้องเท่าที่พระเจ้าอนุญาตให้; บางสัทบบางส่วน บางกรณี บางความหมาย ก็ควรเผด็จการอย่างยิ่ง; ในบางความหมายก็เป็นประชาธิปไตย. นี่ก็วิธีดีตามแบบของพุทธบริษัท ซึ่ง พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “อย่าไปพูดฝ่าซากลงไป ในด้านใดด้านหนึ่งโดยส่วนเดียว มันจะถึงที่สุดแห่งความโง่” จะพูดว่าต้องประชาธิปไตย ต้องเผด็จการ ต้องสังคมนิยมนี้ มันจะเป็นความโง่สุดเหวี่ยง ทิศหนึ่ง ทางหนึ่งเสมอ.

เราต้องรู้ว่าในกรณีอย่างไร มันเป็นเผด็จการ หรือต้องเผด็จการ; ในกรณีอย่างไรก็ประชาธิปไตย กรณีอย่างไรเป็นสังคมนิยม ตามแบบของพระเจ้า. เผด็จการมันก็ไม่ขัดกับสังคมนิยม; เพราะว่าเผด็จการเพื่อให้สังคมมันถูกต้องยิ่งขึ้น. พระพุทธเจ้าก็เป็นเผด็จการ; พระเจ้าก็เป็นเผด็จการ แต่ระบอบงานของท่านกลายเป็นสังคมนิยม.

เมื่อเขาไม่เข้าใจ เขาก็ว่าเหลวไหล พูดไร้สาระ ไม่มีความหมาย; นี้เราก็บอกว่า ไอ้ที่คุณถืออยู่นั้นแหละ มันไร้สาระ มันไม่มีความหมาย ชี้ฉลาดจนไม่รู้จะเอาอย่างไรแน่ : บางทีพอจะปนจะเจือกันบ้าง ก็ไม่กล้า, ที่จะแยกให้เด็ดขาดออกไป มันก็ไม่กล้าจะแยกออกไป เพราะมีความโง่ ยึดติดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นซ้ายจัด ขวาจัด อะไรจัดก็ล้วนแต่โง่ทั้งนั้น; มันต้องแล้วแต่อิทัปปัจจยตา.

ถาม : อิทัปป์จยทานี่ ซ้ายหรือขวา คุณทอง?

ตอบ : ไม่ซ้ายไม่ขวา ครับ.

ถาม : ก้อยู่ที่ไหน?

ตอบ : อยู่ตรงกลางครับ.

ถาม : จะเป็นเถรตรงหรือเปล่า?

ตอบ : เถรตรงครับ.

ถ้าเถรตรงตกต้นตาลตาย เอ้า, เอาถึงเถรตรงตกต้นตาลตาย; แล้วก็ไม่ใช่ อิทัปป์จยตาด้วยนา. คุณไปคิดคุณเถอะ เถรตรงนั้นประกอบด้วยวิชา ด้วยความโง่. อิทัปป์จยทานี่ ฉลาดถึงที่สุด ควรตรงก็ตรง ควรซ้ายก็ซ้าย ควรขวาก็ขวา; แต่ไม่ได้ยึดติดว่าขวา ไม่ได้ยึดติดว่าซ้าย ไม่ได้ยึดติดว่าตรงกลาง. ฉะนั้น อิทัปป์จยตาเป็นสิ่งที่พูดไม่ได้ ว่าซ้ายหรือขวา หรือที่ตรงกลาง มันเป็นไปตามกระแสแห่งอิทัปป์จยตาที่จะบอก จะสอนให้ว่า ควรจะอย่างไร : ในกรณีไหนควรเผด็จการ, ในกรณีไหนควรอลุ่มอล่วย, ในกรณีไหนควรจะเป็นอย่างไร, ให้มันถูกต้องตามกฎของพระเจ้า.

การเมืองแบบพระเจ้าต้องเป็นไปอย่างทศพิศราชธรรม.

ถาม : เล่นการเมืองแบบพระเจ้า จะมีระบบราชาธิปไตยได้ไหม คุณประยูร?

ตอบ : มีได้ ครับ.

ถาม : มีได้อย่างไร ?

ตอบ : ก็โดย พระเจ้าแผ่นดินเป็นพระเจ้า ครับ.

ถาม : เป็นได้หรือ ?

ตอบ : ปฏิบัติตามกฎหมายพระเจ้า ปฏิบัติตามแบบพระเจ้า.

เขาเคยมีอยู่ระบบหนึ่ง เขาเรียกว่า พระราชาที่ประกอบไปด้วย ทศพิธราชธรรม. ไปศึกษาคูเถอะ เป็นระบบสังคมนิยมแบบพระเจ้า. องค์คุณ ๑๐ ประการ ที่ทำให้เป็นพระราชมัทศพิธราชธรรมนั้น เป็นหลัก สังคมนิยมแบบพระเจ้าทั้งนั้น โผล่มาก็ ทาน์ สัจจัง อานุชิว มททว ตป อโกธ อวิทัง ขนติ จ อวิโรธนี้; มันเป็นแบบธรรมะสูงสุด และแบบสังคมนิยม. แต่ถ้าถึงคราวที่เผด็จการ ก็ใช้ธรรมะเผด็จการ.

เรื่อง ทศพิธราชธรรม นี้ มีพูดละเอียดในการบรรยายคราวหนึ่งแล้ว มันยืดยาว ไม่มีแรงจะพูดแล้ว. ไปหาอ่านเอาเอง แต่มันเต็มไปด้วย ทาน เต็มไปด้วย ศีล เต็มไปด้วย บริจาคสิ่งชั่วร้ายในจิตใจ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความไม่โกรธ ความอดกลั้น อดทน ความไม่เบียดเบียน ความไม่มีอะไรพิรุณ มันก็เลยเป็นธรรมะสูงสุด.

ถ้าเผด็จการก็เผด็จการโดยธรรมะ อย่างพระเจ้าเผด็จการ หรือ พระพุทธเจ้าเผด็จการ; นี่นักการเมืองสมัยนี้ เขาก็บอกว่าหาไม่ได้. มันก็มีส่วนจริง เพราะว่าโลกได้ทั้งระบบที่ดีที่สุด อย่างนี้ไปเสียนานแล้ว; เนื่อง

มาจากทั้งพระเจ้าก่อน แล้วมันก็ทั้งระบบที่บุคคลมีคุณธรรม ตามแบบของ พระเจ้าเสียหมด.

เราไม่อาจจะพูดได้ว่า ระบบไหนดีหรือ; ถ้าไปแยกเป็นส่วนๆ โดยเด็ดขาดแล้ว มันมีทางผิดทั้งนั้น; จะเหลืออยู่ก็แต่เพียงว่า ระบบสังคมนิยมแบบพระเจ้านั้นแหละ จะไม่มีทางผิด. แทนที่มันมาอยู่ในรูปแบบ ประชาธิปไตยก็ได้ เผด็จการก็ได้ ราชาธิปไตยก็ได้ อะไรก็ได้; ไปคิดดูเถอะ จะมองเห็น.

เอ้า, สรุปกันที ว่าระบบการเมือง ระบบไหนก็ตาม ถ้ามัน สำเร็จประโยชน์ ในทางสร้างสันติ แล้วก็ไม่น่าไปจากสังคมนิยมแบบ ของพระเจ้า หรือสังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา หรือสังคมนิยมที่ถูกต้อง ตามกฎแห่งอิทัปปัจจยตา นั่นคือพระเจ้า. ฉะนั้นเราถือว่าพระเจ้าคือยอดสุด ของนักการเมือง ที่จะจัดโลกให้มีสันติ โดยไม่ต้องใช้อำญา; ถ้ามนุษย์ ในโลกยอมรับระบบนี้ โลกนี้ก็มีสันติภาพ เพราะว่า ธรรมสัจจะหรือสัจจธรรม ทั้งหลาย ก็คือระบบการเมืองระบบนี้ หรือระบบของพระเจ้า.

เป็นอันว่า เราได้มองดูกันอีกแง่หนึ่งแล้ว ต่อจากที่ได้มองดูว่า การเมืองนั้นคือธรรมะ เขาว่าบ้า. ทีนี้เรามองอีกทีหนึ่งว่า พระเจ้าคือ ยอดสุดของนักการเมือง ก็เขาก็ยังว่าบ้าสุดเหวี่ยง. ทีนี้บ้าไม่บ้าก็เอาไป

คិតฺตุ; เพราะว่าเราไม่มีทางจะผูกกันรู้เรื่อง หรือลงร่องรอยกันได้ กับนักการเมืองตามแบบของกิเลสตัณหา หรือพญามาร กับพวกเราที่เป็นนักการเมืองตามแบบของพระเจ้า. ฉะนั้น เลิกทะเลาะกัน ไม่ต้องทะเลาะกัน ตั้งหน้าตั้งตาเป็นนักการเมืองที่ดี ตามแบบของตนก็พอ.

นี่การบรรยายในวันนี้ ยุติลงด้วยเวลาเพียงเท่านั้น. ขอโอกาสให้พระสงฆ์ท่านสวดบทพระธรรมที่ส่งเสริมกำลังใจ ให้ยึดถือพระธรรมแทนสิ่งอื่นใด.

ธรรมเนียมกับการเมือง

— ๔ —

พินิตัง ๒๔ ก.ค. ๒๕๑๙

นักการเมืองของพระเจ้า.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๔ แห่งภาคอาสาพหุขาน
อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า นักการเมืองของพระเจ้า. ท่านที่ได้เคย
ฟังคำบรรยายมาแล้วติดต่อกัน ย่อมทราบได้ว่า เรากำลังพูดกันถึงเรื่องอะไร.
แต่ก็ยังมีบางท่านที่ยังไม่เคยฟังมาก่อน ก็ควรจะทำให้ความเข้าใจกันเสียให้ถูก
ต้อง ว่าเรากำลังพูดกันถึงสิ่งซึ่งเรียกว่า “การเมือง และ นักการเมือง”.

[ปรารภ และทบทวน]

ทำไมเราจึงต้องพูด? เพราะว่าเดี๋ยวนี้เราจะเห็นได้โดยประจักษ์ ที่เรียกว่า *โลกกำลังเต็มไปด้วยกลิ่นไอของการเมือง* หรือเต็มไปด้วยควันของการเมือง กระทั่งว่า มั่นร้อนระอุไปด้วยกลิ่นที่เรียกว่า การเมือง. ในฐานะที่เราเป็นคน คนหนึ่งในโลก ก็ต้องสนใจ เรื่องของโลก ซึ่งมันเกี่ยวมาถึงตัวเรา.

เราควรจะต้องว่า *ประชาชนทุกคนเป็นนักการเมือง*; ที่เรียกว่า *เป็นโดยตรง* ก็คือ *ประชาชนทุกคนที่ไปเลือกตั้งผู้แทน* คนเหล่านั้นย่อมมีจิตใจอย่างนักการเมือง เป็นนักการเมือง โดยตรง แม้ว่าในระดับต่ำหรือระดับเล็ก; นี้ก็จะเพียงพอแล้วที่จะถือว่า เรื่องของการเมืองนั้น มันเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน ที่มีสติปัญญา มีความสามารถ มีสิทธิตามกฎหมาย. นี้ถึงแม้ว่าประชาชน *บางคนไม่มีสิทธิที่จะไปเลือกผู้แทน* มันก็ยังเกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่นั่นเอง เพราะ *เขาจะพะงั่วสนใจ เอาใจใส่เรื่องการเมือง ด้วยความวิตกกังวล* ว่าอะไรจะเกิดขึ้นแก่ตัวเขา. นี้พูดกันตรง ๆ ง่าย ๆ ตามธรรมดาสามัญ ก็ยังมองเห็นได้แล้วว่า ทุกคนมันก็เป็นนักการเมืองอยู่โดยความรู้สึกรึ? ไม่ต้องพูดถึงตัวนักการเมือง ที่ถึงขนาดเล่นการเมืองอยู่อย่างหลับหูหลับตา.

ที่นี้ถ้าเราจะพิจารณากันถึงคำว่า “การเมือง” ในความหมายทาง *ภาษาธรรมะ* ตามแบบของเราที่นี้ เราถือว่า การเมืองเป็นเรื่องของพระเจ้า ทั้งที่บางคนไม่รู้ว่ พระเจ้า คืออะไร. ขอให้สนใจฟังกันไปก่อนว่า พระเจ้า

นั่นคืออะไร? พระเจ้านั้นจะเป็นบุคคล หรือจะเป็นภูตผีปิศาจ หรือจะเป็นเพียงกฎของธรรมชาติ หรือเป็นอะไรก็ได้; ขอแต่ให้มีความสามารถสูงสุด ในการที่จะบันดาลให้โลกนี้เกิดขึ้น และควบคุมโลกนี้อยู่ และก็จะยุบโลกนี้ได้เป็นคราวๆ. แต่ตามความหมายของพุทธบริษัทนั้น สิ่งที่จะทำเช่นนั้นได้นั้น เราเรียกว่า พระธรรม; บู่ ย่า ทา ยาย ของเรายังพูดกันอยู่ว่า “เราทั้งหลายสร้างพระธรรมสร้างมา”. แต่ลูกหลานสมัยนี้มันช่างโง่เหลือเกิน มันไม่รู้ว่าจะพระธรรมนั้นคือผู้สร้างเรา; เราไม่ได้ฉลาดกว่า บู่ ย่า ทา ยาย เห็นไหม? เพราะ บู่ ย่า ทา ยาย เขารู้จักสิ่งที่เรียกว่าพระธรรม ดีกว่าลูกหลานสมัยนี้ ซึ่งนิยมการศึกษาแบบบ้าๆ บอๆ; ชนิดไหนก็ไม่รู้ จนไม่รู้ว่าจะใครสร้างมา.

สำหรับคำว่า “พระธรรม” ตามความหมายของพุทธบริษัทนั้น ก็ขอยืนยันต่อไปตามเดิมว่า มีอยู่ ๔ ความหมาย คือ ธรรมชาติทั้งหลายทั้งปวงที่ปรากฏอยู่แก่เรา ก็เรียกว่า ธรรม; แล้วกฎของธรรมชาติ ที่มีอยู่ในธรรมชาติทั้งปวง เราก็เรียกว่า ธรรม; หน้าที่ที่เราจะต้องประพฤติ ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ นั้น เราก็เรียกว่า ธรรม; แล้ว ผลที่เราได้รับเป็นสุข เป็นทุกข์ เป็นมรรค ผล นิพพาน อะไรก็ตาม ก็เรียกว่า ธรรม.

ธรรมใน ๔ ความหมายนี้ เราเรียกว่า พระธรรม ในเมื่อพวกอื่นเขาเรียกว่าพระเจ้า ก็ตามใจเขา; ไม่ต้องทะเลาะกันในเรื่องนี้. ปรากฏการณ์ทั้งหลายในสากลจักรวาล มันคล้ายๆกับ เป็นเนื้อเป็นตัวของพระเจ้า; ที่นี้ กฎของธรรมชาตินั้น มันคือจิตใจของพระเจ้า; หน้าที่ที่สัตว์ทั้งปวงจะต้องทำ นั้นมันคือสิ่งเรี่ยกร้อของพระเจ้า หรือพระเจ้าเรียกร้อ; ผล

ที่ได้รับ นั่นคือ ของประทานของพระเจ้า. เราก็มีพระเจ้าโดยแท้จริง โดยเฉียบขาด; แต่เราก็ไม่รู้สีกว่า เรามีพระเจ้า.

เราลองคิดว่า เราโง่กันสักก็มากน้อย? ไม่รู้จักพระเจ้า ในความหมายของคำว่า พระเจ้าก็ดี, หรือพระธรรมก็ดี, หรือกฎของธรรมชาติอันเฉียบขาดและศักดิ์สิทธิ์ก็ดี. ถ้าเรารู้จักพระเจ้า หรือพระธรรมกันอย่างถูกต้อง เช่นนี้แล้ว; เราก็ คงจะสนใจพระเจ้า ในฐานะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดยิ่งกว่าสิ่งใด.

ที่นี้ก็มาถึงคำว่า “การเมือง” เรามีบทนิยามจำกัดว่า การจัดการกระทำให้ทุกคนอยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ คือไม่ต้องฆ่าฟันกัน; นั่นแหละคือการเมืองแท้จริง นอกนั้นเป็นการเมืองโกหกปกคลุมของภูตผีปีศาจ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย; แต่เราก็ยังมองเห็นว่า การเมืองแบบนั้น ของนักการเมืองชนิดนั้น ก็มีอยู่ในโลกนี้.

เดี๋ยวนี้ เราต้องการจะดูให้รู้จัก สิ่งที่เรียกว่าการเมืองกันในรูปแบบอื่น คือการเมืองของพระเจ้า แล้วก็มี นักการเมืองของพระเจ้า ซึ่งจะเรียกว่าพระธรรม หรือจะเรียกว่า กฎของธรรมชาติ ก็ตามใจได้ทั้งนั้น.

ในการบรรยายครั้งที่ ๒ ให้ชื่อหัวข้อเรื่องว่า การเมืองนั้นคือธรรมะ รู้สีกว่า มีคนว่าบ้าแล้ว. การเมืองคือธรรมะ นี้บ้าแล้ว เพราะว่านักการเมืองสมัยนี้ เขาไม่เอาธรรมะเป็นหลัก; เขาเอาประโยชน์ทางการเมืองของเขาเป็นหลัก. ใครมากล่าวว่า การเมืองคือธรรมะ เขาก็อ่าแล้ว.

ในการบรรยายครั้งที่ ๓ กล่าวโดยหัวข้อว่า พระเจ้านั้นแหละคือ ยอดสุดของนักการเมือง เขาก็คิดว่า มันยิ่งบ้าหนักขึ้นไปอีก; เพราะเขาไม่รู้จักว่า พระเจ้านั้นคืออะไร? จะมาเป็นยอดสุดของนักการเมืองได้อย่างไร? ข้อนี้ก็ตอบง่ายนิดเดียว อย่างที่บอกไปแล้วว่า สิ่งที่เราเรียกว่า การเมืองนั้น คือ การจัด การทำให้ทุกคนอยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ; นี่ คือเจตนาอันแท้จริงของสิ่งที่เราเรียกกันว่าพระเจ้า หรือสิ่งที่เรียกกันว่าพระธรรม เป็นกฎของธรรมชาติที่มีอยู่ตายตัว ว่าทำอย่างนั้น แล้วผลจะเกิดขึ้นอย่างนั้น, ทำอย่างนี้ แล้วผลจะเกิดขึ้นอย่างนี้.

ถ้ามีการเมืองถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ ก็เรียกว่า มันถูกต้อง ตามความประสงค์ของพระเจ้า หรือว่าเป็นไปตามทางธรรม; การเมืองชนิด นี้แหละที่จะเรียกว่า การเมืองคือธรรมะ, และว่า พระเจ้านั้น เป็นยอด สุดของพวกนักการเมืองทั้งหลาย. ถ้าท่านจะยับยั้งชั่งใจ หรือทำความเข้าใจ อย่างนี้กันบ้าง อย่างน้อยมันก็จะมองเห็นได้ราวๆว่า เออ! มันคงจะจริง; เพราะว่ามันยังมีเรื่องอะไรบางอย่างที่มันลึกซึ้งอยู่, ลึกซึ้งเกินไปกว่าที่คนสมัยนี้ จะมองเห็นมันได้ง่าย ๆ

เพราะว่าคนสมัยนี้หุตามันแต่ไปหาแต่เรื่องเงิน เรื่องของ เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ กันไปเสียทั้งนั้น; ดังนั้นจึงไม่รู้ลึกถึงสิ่งอะไรบางอย่าง ที่มันลึกลับ ซ่อนเร้นอยู่ ยิ่งกว่าธรรมดา. จึงขอยืนยันว่า สิ่งลึกลับนั้น ก็คือสิ่งที่กำลังพูดอยู่นี้เอง คือมันยังมีพระเจ้า ซึ่งเป็นยอดสุดของนักการเมือง ซึ่งหมายถึงผู้ที่จัดโลกนี้ ให้มันอยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้ ศาสตร์อาวุธ. นักการเมืองชนิดนั้น มันก็ต้องมีอยู่; เพราะคนที่นับถือ

พระเจ้าก็ยังมีอยู่. เราจึง ควรสนใจ ให้รู้จักสิ่งที่ซ่อนอยู่อย่างเร้นลับนี้ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้; โดยถือว่า เป็นเรื่องลึก หรือสิ่งที่ลึกซึ้งสิ่งหนึ่ง ซึ่งยังซ่อนอยู่ อย่างที่คนสมัยนี้เขาไม่เห็น เพราะว่าเขาไม่มอง เขาไม่ประสึ ประสาเอาเสียเลย.

....

นักการเมืองของพระเจ้าต้องปฏิบัติตามธรรมะ

นี้หัวข้อในวันนี้ว่า นักการเมืองของพระเจ้า ท่านพอจะฟังออกแล้วว่าหมายถึงอะไร? หรือคนชนิดไหน? เมื่อนักการเมืองในโลกเวลานี้ เขาไม่ยอมตัวเป็นนักการเมืองของพระเจ้า เราก็ต้องถือว่านักการเมืองชนิดนั้น ไม่ใช่ นักการเมืองของพระเจ้าจริง; ส่วนนักการเมืองของพระเจ้านั้น เราก็ไม่อาจจะชี้ได้ว่าอยู่ที่ไหน. แต่เรายืนยันว่า มันมีอยู่อย่างนั้น ๆ; อาจจะไม่ได้อยู่เลยก็ได้, หรือมันอาจจะมีอยู่บ้างก็ได้. ขอให้ท่านทั้งหลายลองพยายามฟัง และทำความเข้าใจเอาเองเถิด ว่ามันจะมีอยู่ หรือกำลังไม่มีเลย.

ถ้าท่านรู้จัก พระเจ้า ในลักษณะที่กล่าวมาแล้ว ว่า สิ่งสูงสุด สิ่งหนึ่ง ซึ่งจัดโลก ควบคุมโลกอยู่ตลอดเวลา; แล้วก็จะต้องยอมรับว่า โลกนี้อยู่ภายใต้การ จัด การทำ ทุกอย่างของพระเจ้า. แต่คนในโลก ไม่มองเห็นอย่างนั้น รู้จักอยู่แต่ว่า โลกนี้มันอยู่ภายใต้การจัดการทำ ของพวก

นักการเมืองในโลก ซึ่งไม่ใช่แก่นักการเมืองของพระเจ้า; มันก็เล่นตลกกันอยู่
อย่างนี้ จะเอามาให้พบกัน และให้เข้าใจกันได้ยังไง.

นักการเมืองที่จัดโลกอยู่ในเวลานี้ ไม่ใช่แก่นักการเมืองของพระเจ้า
ไม่มีพระเจ้า ไม่มีถือพระเจ้า ไม่มีถือตามหลักธรรมะของพระเจ้า; แต่ว่า โลก
อันแท้จริงนั้น มัน อยู่ภายใต้การจัดการทำทุกอย่างของพระเจ้า; โดย
เฉพาะอย่างยิ่งก็คือกฎของธรรมชาติ. พระเจ้าในลักษณะนี้ เป็นของคนทุกคน
ในโลก ไม่ว่าจะนับถือศาสนาอะไร เพียงแต่เรียกชื่อต่าง ๆ กัน และยังเป็น
พระเจ้าของสัตว์เดรัจฉานลงไปด้วย ของต้นไม้ต้นไม้พืชพันธุ์ทั้งหลายด้วย ก็เป็น
ผู้จัดทุกอย่าง. นี้เรียกว่า โลกมันอยู่ภายใต้ การจัด การทำของพระเจ้า จึงปรากฏ
อยู่ในลักษณะที่เห็น ๆ กันอยู่.

ที่นี้ พอมีมนุษย์ชนิดนี้เกิดขึ้น อย่างในปัจจุบันนี้ มันก็เสือกกระ-
โหลกไปจัดการเมืองการโลก แทนพระเจ้า โลกมันจึงได้ยุ่งอย่างนี้. ถ้าลอง
ไปคิดถึงว่า พัสตุ ทรัพยากรของธรรมชาติ มันสิ้นเปลืองไปอย่างไร เท่าไร
มหาศาลเท่าไร; แล้วมันทำให้โลกนี้มีสันติสุข แม้แต่สักกระพี้หนึ่งก็ไม่ได้.

มนุษย์ยังเข้ามาเกี่ยวข้องกับจัดการโลกมากขึ้นเท่าไร สันติ
สุขก็ยังไม่มา; นี้ไม่ใช่จะว่าเอาเอง มันมีพยานหลักฐานปรากฏชัดอยู่. และ
ท่านทั้งหลายก็มองเห็นได้จริง ว่าโลกเดี๋ยวนี้มันเป็นอย่างไร; ก็มันยิ่งถอย
ห่างจากสันติภาพหรือความสงบสุข แต่มันไกลไปทางที่จะลุกเป็นไฟ มากขึ้นทุกที.
ใครจะเป็นเจ้าของโลกกันแน่? ใครควรจะเป็นผู้จัดโลกกันแน่? ขอให้ไปลอง
คิดถึง.

เมื่อพูดถึงคำว่า “พระเจ้า” แล้วก็ขอให้มันเป็นพระเจ้าในความหมายนี้
 อย่าให้หมายถึงพระเจ้าของลูกเด็ก ๆ อมมือ หรือของความมั่งงายอย่างอื่น ;
 ให้แจ่มแจ้งอยู่ในใจเสมอ ว่าพระเจ้านั้นสามารถที่จะสร้างโลก ควบคุม
 โลก ทำลายโลก จัดโลก และท่านอยู่ในทุกหนทุกแห่ง. ถ้าใครไปฝืน
 ระเบียบของพระเจ้า ลบหลู่ดูหมิ่นเหยียดหยามพระเจ้า; พระเจ้าก็จะให้รางวัล
 ชนิดที่มัน จะต้องวินาศไป; ถ้าไป ทำถูกต้องตามกฎหมาย ที่พระเจ้าประสงค์
 ก็ จะได้รับความสงบเย็นเป็นสุข. นี่พูดอย่างสมมติเพื่อให้ฟังง่าย แต่
 ที่แท้สิ่งที่เรียกว่าพระเจ้านั้น ไม่ได้มีความรู้สึกอย่างบุคคลเช่นนั้น; มีแต่เพียง
 ความเฉียบขาดตายตัวลงไปว่า ถ้าแกทำลงไปอย่างนี้ แล้วผลจะต้องเกิดขึ้นอย่างนี้;
 เมื่อแกสมักรทำชนิดที่ให้โลกนี้มันจะลุกเป็นไฟ โลกนี้มันก็จะลุกเป็นไฟ ก็เห็นๆ
 กันอยู่แล้ว.

ดังนั้น เราจะเห็นได้ต่อไปว่า พระเจ้านั้น เป็นอะไรมากยิ่งขึ้นกว่า
 ที่จะเรียกว่าบุคคล จนไม่รู้จะเรียกว่าอะไรกัน และเป็นทุกอย่าง จนไม่มีภาษา
 จะพูด ไม่มีภาษาจะเรียก; ในที่สุดก็ต้องขอเรียกกันคือๆว่า “พระเจ้า”
 เท่านั้นแหละ. พระเจ้าเป็นผู้ที่ทำอะไรได้ยิ่งกว่าบุคคล; บุคคลทั้งหลายใน
 จักรวาลนี้รวมกัน ก็ยังไม่ทำอะไรได้เท่ากับพระเจ้าเพียงคนเดียว. พระเจ้า
 เป็นอะไรที่สามารถจัดคนทั้งหมด จัดโลกทั้งหมด ให้เป็นไปได้ ตาม
 กฎของพระเจ้า; นี่คือนั่นที่จะต้องเข้าใจกันก่อน. ถ้าไม่เข้าใจคำว่า “พระ
 เจ้า” อย่างถูกต้องแล้ว ท่านทั้งหลายจะฟังถ้อยคำที่อาตมากล่าวนี้ ไม่เข้าใจเป็น
 แน่นนอน.

สรุปความว่า เมื่อรู้จักพระเจ้าในความหมายอย่างนี้แล้ว ก็ารู้สึกได้เองว่า เราทั้งหลายมันอยู่ภายใต้อาณัติของพระเจ้า ไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงได้. ดังนั้นเราจึงต้องร่วมมือกันกับพระเจ้า อย่างสุดชีวิตจิตใจ คือ ทำให้ถูกให้ตรง ตามกฎของพระธรรม หรือพระธรรมเจ้า ก็แล้วแต่จะเรียก; ต้องทำอย่างนี้ โลกนี้มันจึงจะมีสันติสุข มีความสงบสุข.

เราจะ ต้องร่วมมือกับพระเจ้า ถึงขนาดนี้ คือให้ ทำตามกฎของพระธรรม หรือของพระเจ้า หรือกฎของธรรมชาติก็ได้ แล้วแต่จะเรียก มันเป็นเรื่องเดียวกัน; ดังนั้นเราก็ต้อง หรือ ควรจะ เป็นนักการเมืองของพระเจ้า ซึ่งเป็นยอดสุดของนักการเมือง *คือผู้ที่จัดโลกนี้ให้อยู่เป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อาญา.* เราไม่มีทางหลีกเลี่ยงกฎเกณฑ์ของพระเจ้าในลักษณะนี้. ถ้าเราพยายามหลีกเลี่ยง เราก็จะอยู่ในโลกของพระเจ้าไม่ได้ คือจะต้องตายไป จะต้องวินาศไป จะต้องหาความสงบสุขไม่ได้; นี่จะเลือกเอาอย่างไร ก็ลองเลือกเอาดู.

เราเป็นคนคนหนึ่งในโลก ก็ต้องรับรู้ปัญหาต่างๆ ของโลก; เพราะว่าถ้าปัญหามันเกิดขึ้นในโลก แล้วมันก็ต้องถึงเราด้วย. โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้ ในสมัยปัจจุบันนี้ โลกมันเล็กนิดเดียว มีอะไรที่ไหน มันก็ถึงกันหมด; และต่อไปข้างหน้า มันจะดึงเอาโลกพระจันทร์ โลกพระอังคาร โลกพระอะไรต่างๆ เข้ามารวมเข้าด้วยกัน. นี่มันยิ่งเล็กลงอย่างนี้ เราจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้น; ถึงกับจะพูดได้ว่า มันมีปัญหาเกิดขึ้นที่โลกพระอังคารโน่น แต่มันมากกระทบถึงคนที่อยู่ในโลกนี้ด้วย อย่างนี้ เป็นต้น.

ทุกคนเป็นนักการเมืองของพระเจ้าโดยไม่รู้ตัว.

ฉะนั้น เรา รู้จักสิ่งที่มีอำนาจเหนือโลกทุกโลก คือพระเจ้า กันเสียให้ถูกต้องเถิด ก็จะทำให้เห็นว่า พระเจ้านั้นแหละคือผู้จัดโลก เป็นยอดสุดของนักการเมืองในโลก. คนอื่นๆที่เป็นนักการเมือง จะต้องอนุโลมตาม กฎเกณฑ์ของพระเจ้า เรียกว่าอยู่ในอาณาเขตของพระเจ้า; ถ้าใครทำอย่างนี้ เราก็เรียกเขาว่า นักการเมืองของพระเจ้า. ใครไม่ทำอย่างนี้ ก็เป็นนักการเมืองของอะไร ท่านลองคิดดู จะเป็นนักการเมืองของซาตาน หรือข้าศึกของมนุษย์ หรือผู้ที่ไม่นับถือพระเจ้า; ถ้าอย่างนั้นก็คือ เป็นนักการเมืองของกิเลส ตัณหา ภูตผีปีศาจ ของตนเองเท่านั้น.

ฉะนั้น นักการเมืองในโลกนี้ มันจะมีกี่คนก็ตามใจ; ถ้ามันทำเพื่อความประสงค์ของพระเจ้า มันก็เป็นนักการเมืองของพระเจ้า; ถ้ามันทำตามความประสงค์แห่งตัวกู มันก็เป็นนักการเมืองของภูตผีปีศาจ โดยไม่ต้องสงสัย.

เดี๋ยวนี้เราใช้คำว่า นักการเมืองของพระเจ้า; ขอให้ท่านฟังไว้ให้ดี. เราจะพูดถึงกันแต่ผู้ที่จะจัดโลกนี้ให้ถูกต้อง ตามกฎเกณฑ์ของพระเจ้า วัตถุประสงค์อย่างแน่นอน คือความปกติสุขหรือสันติสุขในโลกนี้เอง.

นักการเมืองของพระเจ้าต้องทำตามกฎเกณฑ์ ตามอาณาเขต ตามคำสั่งของพระเจ้า; คือเราทุกคนอย่างที่ว่ามาแล้ว แม้แต่สัตว์ไตร่จกาน แม้แต่แมด แม้แต่ปลวก มันลองทำให้ฝ่าฝืนกฎของพระเจ้าเถอะ มันจะต้องตาย.

ถ้ามันทำให้ถูกต้อง มันก็จะอยู่ได้, หรือมันอาจจะเจริญตามที่มันจะเจริญได้. ฉะนั้น เราทุกคนก็เป็นนักการเมืองของพระเจ้า อยู่โดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้าง; แต่แล้วก็ไม่รู้สักตัว แล้วก็ไปรู้จักกันแต่พวกนักการเมือง ที่เขาทำเพื่อตัวๆ ไม่ปรียายใดก็ปรียายหนึ่ง. คิดดูเถิดว่า เรามันโง่กันสักเท่าไร; วัตถุด้วยเราไม่สามารถจะจัดโลกนี้ให้มีความสงบสุขได้นั่นเอง.

นักการเมืองของพระเจ้าต้องจัดโลกให้สงบสุข.

ขอสรุปในตอนนี้อย่างหนึ่งก่อนว่า เราทุกคนคือ นักการเมืองของพระเจ้า ต้องช่วยกันจัดโลกนี้ให้มีความสงบสุข ตามกฎเกณฑ์ของพระเจ้า หรือพระธรรมเจ้า หรือกฎของธรรมชาติ; ถ้าเป็นนักวิทยาศาสตร์ เราจะเรียกมันว่ากฎของธรรมชาติ. เราเป็นพุทธบริษัท เราจะเรียกว่ากฎเกณฑ์ของพระธรรมเจ้า; ถ้าเป็นศาสนอื่น เขาก็จะเรียกว่า บัญญัติของพระเจ้า พระเป็นเจ้า ตามเรื่องตามราวของเขา. แต่แล้วเราก็ตกเป็นนักการเมืองของพระเจ้าอยู่ด้วยกันทุกคน. เราต้องร่วมมือกับพระเจ้า ในการจัดโลกนี้ให้อยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อาชญา; ถ้าเราไม่ทำอย่างนั้นเราบิตพลัว หรือว่าเราคดโกงต่อพระเจ้า เราก็ต้องได้รับโทษไม่มีทางหลีกเลี่ยง.

นักการเมืองของพระเจ้าต้องเคารพพระเจ้าหรือพระธรรม.

ทีนี้เมื่อเป็นนักการเมืองของพระเจ้า ขึ้นอยู่กับพระเจ้า มีพระเจ้าเป็นยอดสุดของนักการเมือง; มันก็จะกลายเป็นว่า เรานี้มีพระเจ้าเป็นที่เกรง

กลัว เป็นที่เคารพ เป็นที่เชื่อฟัง, *นักการเมืองในโลกทั้งหลาย เขาเกรงกลัวพระเจ้า เคารพพระเจ้า เชื่อฟังพระเจ้ากันหรือเปล่า?* ท่านทั้งหลาย ที่หูไม่หนวก ตาไม่บอด เคยฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์อยู่ทุกวัน ก็พอจะรู้ได้.

และว่า เราจะต้องมีพระธรรมเจ้าเป็นที่ยึดถือ เป็นแสงสว่าง และเป็นที่ยึดถือ. เราลองคิดว่า *เดี๋ยวนี้คนในโลกนี้มีพระธรรม หรือมีพระธรรมเจ้าเป็นที่ยึดถือ เป็นแสงสว่าง หรือเป็นที่พึ่งกันหรือเปล่า?* หรือเขามุ่งแต่จะฟังพระเจ้าส湯ทัก พระเจ้าเงินอย่างเดียว หรือจะว่า เรามีกฎของธรรมชาติ เป็นหลักปฏิบัติ อย่างที่จะเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้. นี้ขอให้สังเกตดูให้ดี.

อาตมาจะ แยกความหมายของสิ่งที่เรียกว่า *พระเจ้า* ให้เห็น เป็นส่วน ๆ พอที่จะเข้าใจได้โดยง่าย พอที่จะมองเห็นหน้าที่ที่อาจจะแจกออกไปได้เป็นฝ่าย ๆ.

ถ้าเราเรียกท่านว่า *พระเจ้า* เราจะต้องเกรงกลัว เคารพ เชื่อฟัง. ถ้าเราเรียกท่านว่า *พระธรรม* เราจะต้องถือเอาเป็นที่ยึดถือ เป็นแสงสว่างส่องทาง และเป็นที่ยึดถือที่ดำเนิน เพื่อขจัดความทุกข์ทั้งหลาย. ที่นี้เราจะเกิดเป็น *นักวิทยาศาสตร์* ขึ้นมาบ้างละ เราจะเรียกท่านแต่เพียงว่า มัน เป็นเพียง กฎของธรรมชาติ เท่านั้น; ถึงอย่างนั้นเราก็ยัง *ต้องถือว่าเป็นหลักปฏิบัติ เป็นกฎเกณฑ์สำหรับการปฏิบัติ* อย่างที่จะให้ผิดไปจากนั้นไม่ได้.

นี่คือเรา หรือใครก็ตาม ซึ่งจะเป็นนักการเมืองของพระเจ้า ในความหมายอย่างที่ว่ามาแล้ว; ใครคือได้, ใครหลีกเลี่ยงได้, ก็ลองดู. อาตมา

ขอทำ ทำท่าย แทนพระเจ้า ท่านอยากจะหลีกเลี่ยง อยากจะคัดตึง อยากจะขัดแย้ง ก็ลองดู; แล้วก็จะรู้ด้วยตนเอง. เดียวนี้กำลังพยายามให้ รู้จักพระเจ้า ในความหมายที่ถูกต้อง พระธรรมในความหมายที่ถูกต้อง กฎของธรรมชาติ ในความหมายที่ถูกต้อง แล้วเราก็ ประสบความสำเร็จ ในการที่จะจัดโลกนี้ให้อยู่กันเป็นผาสก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ.

ถ้าปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เราจะเป็นพระเจ้าได้.

ขอให้ท่านฟังดูต่อไป ให้เข้าใจไปตามลำดับ ถ้าไม่อย่างนั้นเรื่องจะไม่ติดต่อกันไป. ถ้าเรายอมรับเอากฎของธรรมชาติ ที่มีอยู่อย่างเฉียบขาดอย่างไร มาปฏิบัติให้ถูกต้อง; นั่นแหละเรียกว่า เรารับเอาพระเจ้ามาเป็นหลัก หรือรับเอาพระธรรม แม้พระธรรมในพระพุทธศาสนา ในนามของพระเจ้าที่เราเรียกว่า พระเจ้าอิทัปปัจจยตา อย่างนี้เป็นต้น; ก็เอามาเป็นหลัก มาปฏิบัติอยู่ให้ถูกต้องโดยทางกาย ทางวาจา ทางใจ; เนื้อตัวของเราก็กลายเป็นพระเจ้าไปทันที.

หรือจะพูดกันอย่างเอาเปรียบอย่างนี้ก็ได้ว่า เนื้อหนังร่างกายชีวิตจิตใจของเราทั้งหมดทั้งสนันสนุน *มันเป็นธรรมชาติ*, แล้วมันมีกฎของธรรมชาติ สิ่งสถิตอยู่ในตัวธรรมชาติเหล่านั้น; เนื้อหนังร่างกายของเราจึง *ต้องเปลี่ยนไปตามกฎของธรรมชาติ*. นี่เรียกว่า กฎของธรรมชาติเป็นพระเจ้าสิ่งสถิตอยู่ในเนื้อตัว ชีวิตร่างกายของเรา.

หรือว่าก่อนหน้านั้น ก็ต้องถือว่า พระเจ้าตามกฎของธรรมชาติ นั้นแหละมัน สร้างเรามา ให้เราเกิดขึ้น, ให้บรรพบุรุษคนแรกในโลกนี้มันเกิดขึ้น. อย่างที่ บู่ ย่า ทา ยาย เขาพูดกันถูกมาแล้วว่า พวกเรานี้พระธรรมสร้างมา; หมายความว่าอย่างนี้.

ยิ่งดูไปก็จะยิ่งเห็นว่า ในเรามีพระเจ้า แต่หมายเฉพาะในเรา ที่เข้าใจและปฏิบัติถูกต้องตามกฎของพระเจ้า จึงจะมีพระเจ้าอยู่ในเรา และคุ้มครองเรา. ถ้าไม่อย่างนั้น มันจะมีพระเจ้าอีกความหมายหนึ่ง ที่เรียกกันว่า ซาตาน หรือพญามาร นั้นแหละจะมาอยู่ในเรา แล้วจะพาเราไปทางไหน ก็ลองคิดดูเอาเอง.

เดี๋ยวนี้เราอยากจะพูดว่า พระเจ้าเป็นเรา เป็นเนื้อเป็นตัวของเรา เป็นดวงวิญญาณของเรา เราหมายถึงพระธรรม ตามชื่อเรียกในพุทธศาสนา; เราอยากเรียกว่าพระเจ้า ตามคำพูดในศาสนาอื่น, หรือจะเรียกว่า กฎอันเฉียบขาดของธรรมชาติ ตามภาษานักวิทยาศาสตร์ ก็ยังได้เหมือนกัน. เพราะฉะนั้นเราพูดได้ว่า “เราเป็นพระเจ้าเสียเอง”. เมื่อชีวิต ร่างกาย กลุ่มไหนมันเต็มไปด้วยธรรม ถูกต้องตามธรรม มันก็พอที่จะพูดได้ว่า มันเป็นพระเจ้าเสียเอง ไม่มากก็น้อย, แล้วก็ทำหน้าที่ของพระเจ้านั้น อยู่โดยอัตโนมัติ.

มองนึกเกี่ยวกับก็จะเข้าใจว่า ถ้าเรามีธรรมะ ประกอบอยู่ด้วย ธรรมะจริงๆ เราก็ทำหน้าที่ของพระเจ้า เพื่อช่วยกันจัดโลกนี้ให้อยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ; และเป็นไปโดยอัตโนมัติในตัวมันเอง

ไม่ต้องฝัน ไม่ต้องอะไรเลย. ถ้าเราทำได้แบบนี้ เราเป็นพระเจ้าเสียเอง; ฉะนั้น เราคอยว่า มัน เป็นยิ่งกว่า ที่จะ เป็นนักการเมืองของพระเจ้า.

เดี๋ยวนี้เอาแต่ว่าเป็นผู้รับใช้ของพระเจ้า เป็นนักการเมืองของพระเจ้ารับใช้พระเจ้า เพื่อจัดโลกนี้ให้ยุ่งกันเป็นผาสุก มันก็สูงสุดอยู่แล้ว; แต่แล้วมันยังทำได้มากกว่านั้น คือทำอย่างกับว่า ประกอบไปด้วยธรรมชาติของพระเจ้าเสียเอง.

เป็นนักการเมืองของพระเจ้าไม่ได้ก็เพราะไม่รู้จักพระเจ้า.

ที่นี่ จะดูกันว่า ทำไมเราจึง เป็นนักการเมืองของพระเจ้า ก็ไม่ได้? ก็ตอบอย่างไม่มีทางผิด, หรือกำบังทูปดิน; เพราะว่าเราไม่มีพระเจ้า, เพราะว่าเราไม่รู้จักพระเจ้า, เพราะว่าเราเกลียดพระเจ้า.

ขออ้อนวอนให้ทุกคน แม้ที่นั่งอยู่ที่นี้ ดูว่าเราไม่มีพระเจ้า เราไม่รู้จักพระเจ้า เราเกลียดพระเจ้า กันอยู่หรือเปล่า แม้ในบางส่วน? นี้คนทั้งโลก มันก็มีมาก ในลักษณะที่เราอาจจะกล่าวได้ว่า เขาไม่มีพระเจ้า, เขาไม่รู้จักพระเจ้า, เขาเกลียดพระเจ้า; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักการเมืองสกปรกทั้งหลาย เขาเกลียดพระเจ้า. เขาไม่กล้าถือตามกฎของพระเจ้า เพราะเขาต้องการจะเล่นการเมือง เพื่อลบล้างประโยชน์ของผู้อื่น มาเป็นประโยชน์ของพวกเขาตัว; อย่างนี้ไม่ต้องอธิบาย : ท่านทั้งหลายก็เข้าใจแล้ว ว่าในโลกนี้ แต่ละประเทศมันก็มีนักการเมืองเป็นพรรค ๆ พวก ๆ; ในประเทศ

เดี๋ยวก็มีนักการเมืองเป็นพวกๆ. แต่ละพวกมันก็คอยจะทำลายล้างซึ่งกันและกัน
 อย่างเป็นข้าศึกศัตรูกันอยู่ตลอดเวลา; เพราะมันเป็นนักการเมืองของตัวกู คือ
 เป็นนักการเมืองแห่งกิเลสของตัวกู ไม่ได้เป็นนักการเมืองของพระเจ้า.

เขาไม่มีพระเจ้า เขาไม่รู้จักพระเจ้า เขาเกลียดพระเจ้า; เขา
 ทำไปตามบัญชาของซาตาน พญามาร ภูตผีปีศาจ; โดยเฉพาะก็คือ กิเลส
 ที่เห็นแก่ตัวกู-ของกูนั่นเอง. เขาทำด้วยอำนาจของกิเลสนี้ตลอดเวลา;
 เขา, รวมทั้งเราด้วยก็ได้ในบางเวลา. อาตมาพูดแทนท่านทั้งหลาย เราเป็นนัก
 การเมืองของตัวกู ของตัวกูแท้ๆ; แล้วก็ยิ่งดูยิ่งเห็น ยิ่งดูยิ่งเห็น ว่านักการ
 เมืองเหล่านี้เป็นนักการเมืองของตัวกู, เป็นนักการเมืองของสังคมแห่งตัวกู,
 เป็นนักการเมืองของโลกแห่งตัวกู. ในโลกนี้มันกำลังมีแต่อย่างนี้. *เมื่อไร*
จะมีนักการเมืองของพระเจ้า ขึ้นมาในโลกนี้ แล้วก็มีมากขึ้นๆ.

.....

โลกกำลังมีแต่นักการเมืองของตัวกู.

ถาม : โลกกำลังมีนักการเมืองแห่งตัวกู ข้อนี้คุณทอง มีความเห็นคัดค้าน
 อย่างไรบ้าง? อยากจะพูดว่า ในโลกนี้ปัจจุบันนี้ กำลังมีแต่นักการ
 เมืองของตัวกู คุณมีข้อแย้งอย่างไรบ้าง?

ตอบ : ไม่มีข้อแย้ง ครับ.

ถาม : ทำไมมันง่ายนักเล่า ทำไมมันจึงง่ายอย่างนั้นเล่า?

ตอบ : เท่าที่มองๆ อยู่ มันมีแต่นักการเมืองที่ทำอะไรก็เพื่อของกู-ตัวกูทั้งนั้น
ครับ.

ถาม : ไม่ได้มีนักการเมืองผู้ทำอะไรเพื่อพระธรรมเจ้า หรือเพื่อพระเจ้า หรือ
เพื่อความบริสุทธิ์ ยุติธรรม ถึงขนาดที่หาทำยาหยอดตาก็ไม่ได้ อย่าง
นี้หรือ? ถึงขนาดนั้นเสียหรือ คุณเคยให้ที คุณชวนว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมว่านักการเมืองแบบพระเจ้า คงจะมีครับ. ขอพิมพ์คำตอบของคุณ
ทองเมื่อคราวก่อนมาตอบ : ว่าคงจะมี แต่เนื่องจากมีนักการเมือง
แบบตัวกู-ของกูมาก จึงบดบังรัศมีของนักการเมืองแบบพระเจ้าเสีย;
นักการเมืองแบบพระเจ้า ก็แสดงเบ่งรัศมีออกมาไม่ได้.

เมื่อชี้ให้เห็นไม่ได้ ก็ต้องถือว่าเป็นเรื่องของการสันนิษฐานใช่ไหม?
ว่าอาจจะมี; เมื่อเห็นกันอย่างนี้ ก็จะต้องเห็นได้ต่อไปว่า ทำไมโลกนี้มันจึง
เป็นอย่างนี้.

ที่นี้ คุณกันให้ละเอียด ลงไปอีกหน่อย ในความหมายของการพูด
คำนั้นๆ นักการเมืองของตัวกู มีความหมายที่ละเอียด หรือขยายความออกไป
ได้อย่างไร. นักการเมืองของตัวกู คือนักการเมืองของสัตบุรุษแห่งตัวกู
อยู่โดยอัตโนมติ, นักการเมืองแห่งสัตบุรุษของตัวกู อยู่ตามธรรมชาติ
และโดยอัตโนมติ.

ถาม : สิ่งที่เราเรียกว่า สัญชาตญาณแห่งตัวกู่นี้ มันเป็นของคน หรือเป็นของสัตว์ไตร่จ্ঞาน หรือเป็นของอะไร คุณทอง? ตัวกู่นี้เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์หรือของสัตว์ไตร่จ্ঞาน หรือของอะไร?

ตอบ : เป็นสัญชาตญาณของทั้งมนุษย์และของสัตว์ไตร่จ্ঞาน ครับ. แต่เนื่องจากว่าผู้ที่เป็มนุษย์นั้น มีความรู้สึกที่เหนือกว่า สูงกว่า จึงกำจัดความที่ยึดถือเอาตัวกู-ของกูนี้ ให้มันน้อยลงไปหน่อยครับ.

ถาม : เอ้า คุณทองเขาว่า เมื่อเป็นมนุษย์แล้ว ก็มีสัญชาตญาณแห่งตัวกู-ของกู น้อยลงไปหน่อย, คุณชวน คัดค้านไหม?

ตอบ : ธรรมดาว่า สัญชาตญาณแห่งตัวกู-ของกูนี้ มีเท่าๆกันครับ ทั้งมนุษย์และสัตว์ เพียงแต่ว่ามนุษย์แสดงออกอย่างละเอียดอ่อน หรือลึกลับ แอบแฝงไว้ซึ่งความเฉลียวฉลาด. แต่ที่แท้ก็คือการแสดงออกของความเป็นตัวกู-ของกู เหมือนกันครับ.

ถาม : มีเท่ากัน แต่แสดงออกมาได้มากน้อยกว่ากัน. ที่นี้จะถามใหม่ คอยฟังให้ดี ว่าสัญชาตญาณแห่งตัวกู ของมนุษย์กับของสัตว์ไตร่จ্ঞานนี้ อันไหนมันทำอันตรายโลกนี้มากกว่ากัน? ฟังดูใหม่, สัญชาตญาณแห่งตัวกูชนิดของมนุษย์ ที่มีอยู่ในมนุษย์ กับสัญชาตญาณแห่งตัวกูของสัตว์ไตร่จ্ঞาน ที่มีอยู่ในสัตว์ไตร่จ্ঞาน แล้วสัญชาตญาณ ๒ ฝ่ายนี้ ฝ่ายไหนทำอันตรายแก่โลกนี้ ในเวลานี้ ในปัจจุบันนี้มากกว่ากัน; คุณเล่า?

ตอบ : คำว่าสัตว์ไตร่จ্ঞานกับมนุษย์นี้ หมายถึงบุคคล. ตอนนี ระหว่างนี้ เวลานี้ ก็ส่วนมากสัญชาตญาณของมนุษย์เป็นที่ทำลายโลกอยู่ระหว่างนี้ครับ.

ถาม : มากหรือน้อยกว่าสัตว์เดรัจฉาน?

ตอบ : มากกว่าสัตว์เดรัจฉาน.

ถาม : คุณทองว่าอย่างไร คัดค้านหรือว่าเห็นด้วย?

ตอบ : ผมเห็นด้วยครับ ว่ามนุษย์นี้แหละมีความเห็นแก่ตัว แล้วทำลายล้างโลกนี้ได้มากกว่าสัตว์เดรัจฉาน; เพราะว่ามันนอกจากจะเอาไว้เฉพาะตัวๆ แล้วมัน ยังเผื่อพรรคพวก เรียกว่า ระดับประเทศไปเลยครับ. มันจึงทวีความรุนแรงยิ่งกว่าสัตว์เดรัจฉานครับ. เพราะสัตว์เดรัจฉานหากว่ามันจะมีตัวกู มันก็มีเฉพาะแต่ตัวใครตัวมันเท่านั้นครับ.

นั่นแหละคำถามข้อแรกที่ถาม ก็มุ่งหมายจะให้หมองในส่วนนี้ ว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณแห่งตัวกู มากกว่าหรือน้อยกว่าที่สัตว์เดรัจฉานมันมี. คุณชวนก็ตอบว่า มีเท่าๆ กัน แต่มันก็แสดงออกไม่เท่ากัน. นี่เรามามองดูว่าถ้าอย่างนั้น ส่วนที่มันทำอันตรายแก่โลกนั้นแหละ จะถือเป็นหลักเป็นเกณฑ์ได้ว่าถ้ามันทำอันตรายแก่โลกมาก ก็ต้องถือว่า มันมันมีมาก.

ถาม : ทำไมมนุษย์ก็มีสัญชาตญาณ สัตว์เดรัจฉานก็มีสัญชาตญาณ แล้วทำไมสัญชาตญาณของมนุษย์ จึงทำลายโลกยิ่งมากกว่าสัญชาตญาณของสัตว์เดรัจฉาน? คุณชวนว่าอย่างไร? คุณว่ามันเท่ากัน แล้วแสดงออกไม่เท่ากัน แล้วทำไมจึงว่า...?

ตอบ : ผมว่าถูกต้องที่ท่านอาจารย์ว่าครับ คือของมนุษย์มีมากกว่า.

ถาม : มากกว่าโดยอะไร? โดยปริมาณ หรือโดยคุณภาพ หรือโดยอะไร?

ตอบ : คงจะมากกว่าทั้งปริมาณ และคุณภาพครับ.

ทั้งโดยน้ำหนักทั้งโดยความหมาย ทั้งโดยปฏิภิกิริยาอะไรต่างๆ นี้ มันมีมากกว่าทั้งนั้น. ฉะนั้นเรากันในข้อนี้ ว่านักการเมืองแห่งตัวกู คือนักการเมืองที่ทำไปด้วยสัญชาตญาณแห่งตัวกู ตามธรรมชาติ แม้ไม่ต้องเจตนา; เพราะว่าการเห็นแก่ตัวกุนั้นมันเป็นไปได้ตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องเจตนา.

ถาม : ที่นี้การกระทำไปด้วยอำนาจสัญชาตญาณแห่งตัวกูนี้แหละ ที่เขาเรียกกันว่า พญามารบ้าง ซาตานบ้าง ปีศาจบ้าง ถ้าในชาวพุทธหรือพุทธบริษัทเรา เรียกว่าอะไร คุณเล่า?

ตอบ : ชาวพุทธก็เรียกว่า กิเลส.

ถาม : เรียกว่ากิเลส. ที่นี้กิเลสกับปีศาจนี้ไหนน่ากลัวกว่า?

ตอบ : ความจริงกิเลสก็น่ากลัวเหมือนกัน.

ถาม : คุณกลัวกิเลสมาก หรือกลัวปีศาจมาก?

ตอบ : ผมกลัวกิเลสมากกว่า.

ถาม : คุณของ กลัวกิเลสมากหรือกลัวปีศาจมาก?

ตอบ : กลัวกิเลสครับ.

เห็นจะพอยุติได้ว่า ทุกคนนี้ ถ้าเป็นพุทธบริษัทแล้ว มันก็จะพุ่งแสงไปยังสิ่งที่เรียกว่า กิเลส แล้วก็ น่ากลัวกว่าสิ่งใด ๆ น่ากลัวกว่ายักษ์มาร ภูตผีปีศาจชนิดไหน. แต่เดี๋ยวนี้ คำสมมติบัญญัติในโลกที่ใช้กันอยู่ เขาหมายอย่างนั้น ถ้าทำไปด้วยอำนาจกิเลส ก็เรียกว่าซาตาน, พญามาร.

ถาม : คำว่ามาร แปลว่าอะไร คุณชวน?

ตอบ : คำว่า มาร ก็คือศัตรูของความดีครับ.

ก็ถูกที่สุด เมื่อ ๒-๓ วันนี้ ฝรั่งคนหนึ่งเขามาถาม เขาสงสัยเหลือเกิน คำว่า มารนี่มันคืออะไร? มันอยู่ที่ไหน? ยิ่งฟังก็ยิ่งลำบาก. อาตมาก็บอกเขาว่า ผู้ฆ่าความดีนั้น เขาเรียกว่า มาร, ผู้ทำลายล้างซึ่งความดี เขาเรียกว่า มาร. เขาเลยเห็นด้วย, เห็นด้วย, เข้าใจง่าย ชัดเจน; แล้วเราเลยถามเขาว่า นี่เรียกว่าซาตานได้ไหม? เขาก็บอกว่า นี่แหละ นี่แหละ. มันพอจะพูดกันรู้เรื่อง อย่างนี้ ในภาษาต่างๆ ที่ใช้กันอยู่คนละภาษา.

ถาม : ฉะนั้นนักการเมืองที่เขาทำการเมืองของเขาอยู่ในอำนาจของกิเลสนี้ เขาเป็นอะไร คุณทอง?

ตอบ : เขาเป็นมาร ครับ.

ถาม : เขาเป็นมาร เขาเป็นมารที่เป็นนักการเมือง หรือว่าเขาเป็นนักการเมืองที่เป็นมาร คุณว่าให้ชัดลงไปซี?

ตอบ : เขาเป็นมารที่เป็นนักการเมือง ครับ.

ถาม : มันจะใช้คำไหนก็ได้ จะกลับกันอย่างไรก็ได้. ขอให้มองเถอะว่า ความหมายเป็นอันเดียวกัน นักการเมืองที่เป็นมาร, หรือมารที่มาเป็นนักการเมือง. แต่ถ้าจะมองกันอีกแบบหนึ่งว่า เมื่อเขายังไม่มาทำหน้าที่นักการเมือง เขาเป็นมารมากหรือน้อยกว่า เมื่อเขามาทำหน้าที่นี้แล้ว คุณว่าอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : คือปริมาณของความเป็นมาร; ผมรู้สึกว่ามีในตัวคนมีพอๆกัน. แต่
ว่าพอมานักการเมืองเข้าแล้ว มันมีทางที่จะใช้ความเป็นมารนั้น
กว้างขวางครับ มันถึงทำลายได้มาก.

ถาม : โอกาสสำหรับตัวกูจะอาสาวด มันมีมากขึ้น. ฉะนั้นเราก็บูชาพญา-
มารให้เป็นนักการเมือง หรือบูชานักการเมืองที่เป็นพญามาร กัน
อยู่ทั่วโลกใช่ไหม คุณชวน?

ตอบ : ใช่ครับ.

เฮ้! นี่เรากำลังเข้ามากันถึงขนาดนั้นเชียวนะหรือ? เราช่วยกันทำ
คนทั้งโลกถึงขนาดนั้น มันจะอย่างไรอยู่. ขอให้คิดดู; แต่ถ้ามันจริง ก็
ไม่เป็นไรนะ; มันจึงเป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่งแล้ว ที่เราจะเอามาพูดกัน.
อาตมาไม่ต้องอธิบายโดยตรง อธิบายเรื่อยๆมา คุณก็พอจะมองเห็นได้แล้วว่า
มันเป็นเรื่องที่เราต้องเอามาพูดกัน. ฉะนั้น การที่บอกว่า การเมืองคือธรรมะ
นั้นไม่ใช่เรื่องบ้า; และที่บอกว่า พระเจ้านั้นแหละคือยอดสุดของนัก
การเมือง นั้นมันก็ไม่ใช่เรื่องบ้าสุดเหวี่ยง, มันไม่บ้าเลย.

เดี๋ยวนี้มาบอกว่า นักการเมืองของพระเจ้า มีหรือควรจะมี
หรือ ควรจะสร้างขึ้นมา; ฉะนั้นเราควรจะรู้จักนักการเมืองชนิดนี้ แล้วก็ช่วย
กันสร้างขึ้นมา. เราเองก็เป็นนักการเมืองอยู่โดยธรรมชาติ ไม่มากก็น้อยด้วย
กันทุกคน; ฉะนั้นเรารีบชำระชะล้างสะสาง ความเป็นนักการเมืองของเรา
ให้มันบริสุทธิ์ผุดผ่อง ให้เป็นนักการเมืองของพระเจ้าเสียเถิด. โดยเนื้อแท้
คนพวกหนึ่งเขาเป็นนักการเมือง; แล้วก็ เป็นนักการเมืองอย่างที่เรามองไปมองมา

มองเท่าไร มองทางไหน ก็เห็นแต่ว่า เขาเป็นนักการเมืองแห่งตัวกู; โดยเนื้อแท้ โดยเลือด โดยเนื้อ โดยจิตใจ ทั้งหมดทั้งสิ้น เขาเป็นนักการเมืองแห่งตัวกู.

ถาม : แล้วเขากำลังพูดอยู่ว่า เขาเป็นนักการเมืองของใคร ของอะไร คุณล่ะ?

ตอบ : เขาพูดว่า เป็นนักการเมืองของประชาชน.

ถาม : ของประชาชนหรือของใคร คุณทอง?

ตอบ : เขาว่าอย่างนั้นครับ. เขาว่า เขาเป็นนักการเมืองของประชาชน หรือของพรรคการเมืองนั้น พรรคการเมืองนี้.

ถาม : ยังน้อยไป. เขาว่าเขาเป็นนักการเมืองของใครล่ะ คุณชวน?

ตอบ : ของชาติครับ.

ถาม : มันยังน้อยไปอีก. เขาว่าเขาเป็นนักการเมืองของโลก มันจะบ้าหรือคิ สักก็มากน้อย? คุณไปคำนวณซิ. เขาเป็นนักการเมืองแห่งตัวกู แต่ปากเขาว่า เขาเป็นนักการเมืองของชาติ เป็นนักการเมืองของโลก. ถ้าเขาเป็นนักการเมืองแห่งพรรคของเขาละ เขาพ้นไปจากความเป็นนักการเมืองของตัวกูหรือไม่ คุณทอง?

ตอบ : ไม่พ้นครับ.

ถาม : ทำไมไม่พ้นล่ะ เขาเป็นนักการเมืองของพรรค?

ตอบ : เพราะว่า มันก็คือตัวกูอยู่โดยปริยายครับ.

ถาม : ไม่ใช่โดยตรงหรือ? โดยปริยายนี่คือโดยอ้อมนา. คุณว่าโดยอ้อมหรือโดยตรง?

ตอบ : คือถ้าหากว่า พูดกันให้ตรง ๆ จริง ๆ การที่ทำได้ถ้าหากว่าทำเพื่อพรรคของเขา พวกของเขา ก็หมายความว่า ตัวกูเหมือนกันครับ แต่ห่างออกไปหน่อยหนึ่ง.

ถาม : คุณชวนว่าอย่างไร มันห่างออกไป หรือว่ามันอะไรเข้ามา?

ตอบ : กระผมมีความเห็นว่า ห่างตัวออกไปหน่อยหนึ่งครับ เหมือนคุณทองว่า.

ถาม : คุณล้าละ?

ตอบ : ความจริงถ้าสรุปแล้ว มันก็เพื่อตนโดยตรงครับ.

ถาม : แล้วมันต่างกันอย่างไร?

ตอบ : ก็มันการทำเพื่อพรรคนี้ ก็ทำเพื่อตนอยู่แล้ว; เพราะเหตุว่า ได้อ้างอิงพรรค แล้วได้พรรคพวกมาก. แล้วจะได้มาก ๆ ขึ้นอีก.

พูดให้ชัด ๆ ก็ว่า **ตัวกูรวม** ทำคนเดียวเพื่อตัวกูเดียว, ทำเพื่อพรรค มันเพื่อตัวกูรวม. แล้วมันยังจะกลายออกไปเป็นของกูด้วย เพื่อพรรคของกู มีตัวกูรวมอยู่ในนั้นด้วย; มันมีทั้งตัวกูรวม และของกูด้วย. อย่างนี้จะเรียกว่า มันอย่างไร มันโดยตรง หรือโดยอ้อม มันมากขึ้นหรือมันน้อยลง? ไปกិតตุเถอะไม่ต้องพูดก็ได้ เขาเป็นนักการเมืองแห่งตัวกู; แต่ปากเขาว่า เขาเป็นนักการเมืองของชาติและของโลก, เราก็เคยได้ยินกันอยู่แล้วว่ามี นักการเมืองระดับโลก; แล้วเขาก็จัดการในระดับโลกจริง ๆ ด้วยเหมือนกัน. แต่

แล้วเจตนารมณ์และการปฏิบัติ และผลของการปฏิบัติ มันก็ยังเป็นอย่างเดียวกับนักการเมืองทั่วๆ ไป คนเดียวในประเทศเล็กๆ หรือว่าในสังคมเล็กๆ หรือว่าในหมู่บ้านเล็กๆ โดยไม่ผิดกัน. นักการเมืองระดับโลก มันก็เพียงแต่ขยายขอบเขตของทั่วๆ ไปให้ใหญ่ออกไป; เพราะเขาคิดจะครองโลก เขาก็ต้องเล่นการเมืองระดับโลก, แล้วเขาก็เป็นนักการเมืองของโลก.

ถาม : ผู้ที่เป็นนักการเมือง ของชาติ หรือเป็นนักการเมืองของโลกนี้ มันมีส่วนแห่งความเป็นนักการเมืองของพระเจ้าขึ้นมาบ้างหรือไม่ คุณทอง?

ตอบ : เป็นได้นิดหน่อยครับ.

ถาม : เอ้า, เป็นตรงไหน ว่าไป?

ตอบ : เป็นได้ตรงที่ว่า ยังเห็นกับส่วนรวมอยู่บ้างครับ.

ถาม : คุณทองเขาว่าอย่างนั้น แล้วคุณชวนว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมว่าเป็นไม่ได้ครับ.

ถาม : ทำไมพูดตรงกันข้าม เอ้า, ว่าไป?

ตอบ : คือที่แท้ นักการเมืองคนนั้นก็คือทำงานเพื่อตัวเอง เพราะต้องการแสวงหาอำนาจใส่ตัวอยู่ตลอดเวลาครับ.

มันเพิ่มทั่วๆ ไปให้โตเข้าไปเท่านั้นแหละ มันไม่ได้แบ่งออกไปให้ใคร เจียคออกไปให้ใคร; มันขยายทั่วๆ ไปของเขาให้มันใหญ่ออกไป เท่านั้น. ฉะนั้น จึงไม่มีส่วนแห่งความเป็นนักการเมืองของพระธรรม หรือของพระเจ้า

อะไรขึ้นมา. ถ้าเทียบโดยค่าแล้ว มันจะยิ่งไกลออกไปอีก ไกลจากการที่จะเป็น
นักการเมืองของตัวๆเล็ก ๆ นี้ มันไกลออกไปจากนักการเมืองของพระเจ้า หรือ
ของพระธรรม.

เขาเป็นนักการเมืองแห่งพรรคของกู ก็อย่างเดียวกัน มันขยายตัว
ออกไปเป็นพรรค; ตะกั่มันตัวๆคนเดียว แต่ละคน ๆ ก็ต้องมีพรรคของกู
พรรคซ้ายหรือพรรคขวา มันก็มีพรรคแห่งกู แห่งตัวกู. ฉะนั้นจะเป็น นายทุน
หรือเป็นชนกรรมาชีพ มันก็ยังคงเป็นพรรคตัวกู พรรคแห่งกู;
ฉะนั้น เขาต้องเลิกเสีย จึงจะเป็นพรรคของพระเจ้า เลิกเป็นพรรคนายทุน เลิก
เป็นพรรคชนกรรมาชีพเสีย แล้วก็เป็นพรรคของพระเจ้า. เพราะว่าชน
กรรมาชีพก็เห็นแก่ตัวๆของชนกรรมาชีพ; นายทุนก็เห็นแก่ตัวๆของนายทุน;
ถ้าเราเลิกความรู้สึกตัวๆนั้นเสีย ก็จะไปเป็นพรรคของพระเจ้า.

นี่เพื่อให้เห็นความแตกต่างกัน เราควรจะมีดวงใจให้ลึกลงไปอย่างนี้.
อย่าเห็นว่าเป็นเรื่องไม่สำคัญ ขอให้ถือว่า เรายังมีเรื่องที่จะต้องมองให้ลึกกว่า
ธรรมดาคืออย่างนี้. ไม่มีตัวๆมันก็เป็นธรรมะขึ้นมา ก็เป็นของธรรมะ ก็ไป
เป็นของพระเจ้า; เพราะฉะนั้น การต่อสู้กันระหว่างพรรคการเมืองตรง
กันข้ามนั้น จะไม่แก้ปัญหของโลกได้ จะต่อสู้กันจนวินาศไปทั้งสองฝ่าย
มันก็แก้ปัญหของโลกไม่ได้. หรือว่าฝ่ายหนึ่งจะชนะไป ฝ่ายหนึ่งพ่ายแพ้
แหลกเหลว, มันก็จะแก้ปัญหของโลกไม่ได้ เพราะแต่ละคนยังมีตัวๆ มีกิเลส
ของตัวๆ ก็จะทำอะไรแบบตัวๆ-ของกู เรื่อยไป.

เอ้า, สมมติว่า พรรคชนกรรมาชีพทั้งโลกเขาชนะ เขาก็มีตัวกู-ของกู ใหญ่ออกไป เปลี่ยนรูปไป จนไปเป็นนายทุนอีกก็ได้; เพราะไม่มีอะไร จะมาจำกัดกิลเลสแห่งตัวกูไว้ ให้อยู่ในร่องในรอย. มันก็จะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างนี้ : เคี้ยวตัวกูใหญ่ เคี้ยวตัวกูเล็ก เคี้ยวตัวกูมั่งมี ตัวกูยากจน; เลิกตัวกูเสีย ก็เป็นธรรมะ เป็นพรรคของธรรมะ แล้วโลกนี้ก็จะหมดปัญหา และจะสงบสุข.

ถาม : ถ้าธรรมะเข้ามาในโลกนี้ นายทุนทั้งหลายจะกลายเป็นอะไร คุณทอง?

ตอบ : นายทุนทั้งหลายจะกลายเป็นเศรษฐีครับ.

ถาม : ยังไม่หมดกระแสความ กลายเป็นอะไร คุณชวน?

ตอบ : ผมตอบไม่ได้ครับ.

ถาม : คุณล้ำ เป็นอะไร? นายทุนจะกลายเป็นอะไร?

ตอบ : นายทุน จะกลายเป็น.....

นี่เคยพูดหลายหนมาแล้วนะ, อ้างพยานได้นะว่าจะกลายเป็นอะไร. คุณทอง ตอบครั้งเดียว. เราเคยพูดว่า จะกลายเป็นเศรษฐีใจบุญ, จะเป็นพ่อเลี้ยงใจบุญ ความเป็นนายทุนจะไม่มีเหลืออยู่, นายทุนจะตายหมด แล้วก็จะเหลืออยู่แต่เศรษฐีใจบุญ. นี่ถ้าธรรมะเข้ามา

ถาม : ที่นี้ถ้าว่าธรรมะเข้ามา ชนกรรมาชีพที่กระหายเลือดทั้งหลายนี้จะกลายเป็นอะไร คุณทอง?

ตอบ : ผมนึกได้คือว่า ยังเป็นคนของเศรษฐีครับ แต่ไม่ถึงกับคำว่าทาส.

ถาม : ชนกรรมาชีพเขาก็มีผลประโยชน์ของเขา ต่อสู้เพื่อเขากระหายเลือดที่จะล้างนายทุนเสียให้หมด ทีนี้ถ้าธรรมะเข้ามา ชนกรรมาชีพกระหายเลือดเหล่านี้ จะกลายเป็นอะไรไป คุณชวน?

ตอบ : ผมยังให้ชื่อชนกรรมาชีพเหล่านี้ไม่ได้ดีครับ คือพวกนี้จะอยู่ในสภาพเสมอกันหมด.

ถาม : คุณล้ำละ เขาจะกลายเป็นอะไร?

ตอบ : ผมตอบไม่ได้.

ถาม : เขากำลังเป็นชนกรรมาชีพกระหายเลือด จะล้างผลาญนายทุนให้เกิดเสียงไปจากโลก. ถ้าธรรมะเข้ามา เพราะพระเจ้าได้จัดการเมือง ชนกรรมาชีพเหล่านี้ ก็จะไม่เป็นชนกรรมาชีพที่กระหายเลือด; แล้วเขาก็เป็นชนกรรมาชีพที่ใจบุญไปด้วยกัน เศรษฐีใจบุญ ลูกหลานใจบุญ ลูกน้องใจบุญ. มันจะกลายเป็นลูกหลานของเศรษฐีใจบุญ; เพราะ ว่า คำว่าใจบุญ ตามแบบของธรรมนั้น เขาจะมีความรู้ดีกว่าอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันครับ.

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ด้วยกัน ทั้งหมดทั้งสิ้น; เพราะว่าคนมั่งมีก็ตาม คนยากจน ก็ตาม มีศัตรูร่วมกัน คือกิเลส และมีปัญหาเกิดจากความ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

ร่วมกัน. ฉะนั้นอย่าอวดดีไป ต่อให้เป็นเทวดา มันก็ยังมียุทธาเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เรื่องกิเลส ครอบงำ. ฉะนั้นเทวดาก็ดี คนมั่งมีก็ดี คนจนก็ดี ถือเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน แล้วก็ไม่ต้องเป็นศัตรูกัน. นี่พระเจ้าจัดการเมืองเป็นอย่างนี้, การเมืองของพระเจ้าเป็นอย่างนี้; เพียงแต่นายทุนทั้งหลายกลายเป็นเศรษฐีใจบุญ นี้นิโยมในโลกมันก็จะหมดไปเกือบไม่มีเหลือ; ชนกรรมาชีพมันก็เป็นอะไรไปไม่ได้ มันกลายเป็นลูกหลานที่ศิษย์ของพวกเขาเศรษฐีใจบุญไปเสียหมด ตามแบบที่มันเคยมี.

ที่เราเคยอ่าน ในพระคัมภีร์ เศรษฐีเลี้ยงข้าทาสบริวารเป็นอันมาก ช่วยกันหา ช่วยกันผลิต ช่วยกันสร้างโรงงาน ช่วยกันเลี้ยงโรงงาน; ทั้ง เศรษฐี และทั้งคนใช้ข้าทาสกรรมกร มันล้วนแต่มีการกระทำอย่างเดียวกันอย่างนี้ นี่สังคมมันก็หมดปัญหา.

เดี๋ยวนี้เรามันยังมีนายทุน และชนกรรมาชีพ; นายทุนก็มีพรรคของกู, ชนกรรมาชีพก็มีพรรคของกู; ประกาศตนเป็นศัตรู ไม่รู้จะพูดว่าอย่างไรแหละ เป็นศัตรูกันอย่างสุดชีวิตจิตใจ พวกกันไม่รู้เรื่อง มองหน้ากันไม่ได้. นี่แสดงว่า การเมืองแบบของซาตาน หรือภูตผีปีศาจ กำลังครองโลก; จะต้องช่วยกันจัด ช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ไข ให้การเมืองแบบของพระเจ้า ของพระธรรมเข้ามาครองโลก. ถ้ายังเป็นนักการเมืองของพรรคกูอยู่แล้ว มันก็ไม่ควรจะพูดว่า เป็นนักการเมืองของชาติ.

ถาม : นักการเมืองแต่ละพรรคๆ ที่มีอยู่ในประเทศแต่ละประเทศนั้น; แม้ว่ามันจะมีพรรครัฐบาลอยู่พรรคหนึ่ง ก็ยังมีพรรคที่ตรงกันข้าม ก็คือ

พรรคฝ่ายค้าน. ในบางประเทศเขาจะให้เกียรติสูงสุด จนถึงกับเรียกว่า เป็นพรรคฝ่ายค้านของชาติ คุณทองเคยได้ยินไหม?

ตอบ : เคยได้ยินครับ.

ถาม : พรรคฝ่ายค้านของชาติ เขาให้เงินเดือนหัวหน้าพรรคเกือบเท่ากับ หัวหน้าพรรครัฐบาลนะ; เขาให้เกียรติมากอย่างนั้นนะ. แล้วคำว่า ค้านนี้ มันหมายความว่าอย่างไร?

ตอบ : ค้านเพื่อชาติครับ.

ถาม : ค้านเพื่อชาติ หรือว่าค้านเพื่อตัว?

ตอบ : คำอ้างครับ.

ถาม : คุณพูดให้มันแน่ซี ว่ามันค้านเพื่อชาติหรือมันค้านเพื่อตัว; แล้วมันจะเป็นของชาติได้อย่างไร. เมื่อฝ่ายหนึ่งมีการสร้างสรรอะไรขึ้นมา; ฝ่ายหนึ่งมันจะคอยค้าน เพื่อทำลายพรรคนั้นลงไปเสีย. แล้วมันจะขึ้นมาเป็นพรรคที่เป็นรัฐบาล มันเป็นอย่างนี้กันทั้งโลก ใช่ไหม? คุณชวน คุณอ่านหนังสือพิมพ์มาก.

ตอบ : ใช่ครับ.

ประเทศเล็ก ๆ หรือประเทศใหญ่ประเทศมหาอำนาจ, ประเทศอภิมหาอำนาจจะไรก็ตาม, มันมีอย่างนี้ทั้งนั้น. พรรคหนึ่งมันคอยจ้องจะทำลายพรรคที่กำลังเป็นรัฐบาลอยู่ เพื่อจะเป็นรัฐบาลเสียเอง; ที่นี้พรรคฝ่ายหนึ่งก็

ต้องต่อสู้. เพราะฉะนั้นพรรคของกู มันก็ได้ต่อสู้กัน ระหว่างพรรคของกู; แล้วก็เลยไม่มีพรรคการเมืองของพระเจ้า.

ถาม : คุณทองกล้ำฟุคใหม่ ว่ามีพรรคการเมืองของรัฐบาลไหน ที่มันเป็นพรรคการเมืองของพระเจ้า?

ตอบ : ผมยังไม่เคยได้ยิน ครับ.

ถาม : ไม่เคยได้ยิน เคยเห็นไหม?

ตอบ : ไม่เคยเห็นครับ.

ถาม : เคยคิดว่า มันอาจจะมีไหม?

ตอบ : ผมเคยคิดหวังๆว่าจะมี; แต่เดี๋ยวนี้รู้สึกจะไม่หวังเสียแล้ว ครับ.

ถาม : เอาที่มันมีอยู่เดี๋ยวนี้ ที่มันเป็นอยู่เดี๋ยวนี้จริงๆ; เราเคยคิดหรือเคยสันนิษฐานว่ามันอาจจะมีอยู่แล้วไหม?

ตอบ : คิดว่ามันน่าจะมีอยู่เหมือนกันครับ; แต่ก็ไม่มีใครเชื่อแน่นักครับ.

ถาม : อาตมาเชื่อแน่นว่ามี อยากรู้ไหม?

ตอบ : อยากรู้ครับ.

คือพรรคพุทธบริษัท; พุทธบริษัททุกคนนี้ ถ้ามันเป็นพุทธบริษัทจริง ไม่เป็นพุทธบริษัทแต่ปาก มันจะเป็นนักการเมืองของพระเจ้าต่อสู้กันรนไปตามเรื่อง. แม้จะอยู่ที่พื้นดินนี้ แม้จะเป็นเพียงประชาชน จะเป็น

ผู้เลือกผู้แทนก็เถอะ ทำตัวเป็นพรรคการเมืองของพระเจ้า ของพระธรรม ; แล้วถ้ามันได้เลือกเข้าไปเป็นผู้แทนหลายๆ ก็อาจจะไม่มีพรรคการเมืองของพระธรรม อยู่ในสภาผู้แทนก็ได้. แต่ข้อนี้มันยังหวังยาก ; เพราะว่าการศึกษาของมนุษย์ในโลกนี้ยังเลวมาก ยังสอนกันแต่ให้มนุษย์ฉลาด เพื่อเห็นแก่ตัวกูว่กัน ; หลักสูตรการศึกษาของประเทศทุกประเทศ มันมีแต่สอนให้คนฉลาดเพื่อตัวกู มันจึงหวังยาก.

ต่อไปเมื่อการศึกษามันลึ้มหลึ้มตา สอนให้เด็ก ๆ เขารู้จักธรรมะ รู้จักพระเจ้ากันเสียก่อน ก็จะมีคนของพระเจ้ามากขึ้น ๆ ; เขาจะเลือกผู้แทนเป็นพรรคของพระธรรม มีพรรคพระธรรมในสภาผู้แทนราษฎรของชาติ ; แล้วบางทีก็ได้ไปเป็นรัฐบาล แล้วเป็นรัฐบาลพรรคพระธรรมของพระเจ้า เป็นนักการเมืองของพระเจ้า ที่เป็นรูปเป็นร่าง ชัดเจนขึ้นมา.

เดี๋ยวนี้คำว่า พรรคฝ่ายค้าน ก็ดูจะไม่มีอะไรมากไปกว่า พรรคทำลายรัฐบาล ; นี่พรรครัฐบาลก็ไม่มีอะไรมากไปกว่า ที่จะคอยต่อสู้เพื่อป้องกันตัว ; ถ้าจนทำเข้ามา ก็ยังเป็นพรรคตัวกู พรรคตัวกูมากขึ้น เพื่อตัวกูอยู่รอด. เราจึงพูดว่า ในโลกนี้ เวลานี้ เรามีพรรคการเมืองแห่งตัวกูกันเสียทั้งนั้น ไม่มีนักการเมืองของพระเจ้า ไม่มีพรรคการเมืองของพระเจ้า ; ฉะนั้นเราจะต้องเรียกว่า โลกนี้กำลังเล่นการเมืองกันแบบซาตาน พญามาร ภูตผีปีศาจ, และสรุปรวมอยู่ที่กิเลส.

.....

บอช่วนกันตงความหวังแกสิ่งร้ายให้กลายเป็นดี.

เฮ้, ไหน ๆ ก็พูดแล้ว ก็พูดให้มันจบ ก็พูดในข้อที่ว่า เราจะทำอย่างไรกันบ้าง? เมื่อสถานการณ์แท้จริงในโลกมันกำลังเป็นอย่างนี้ เราควรจะทำอย่างไรกันบ้าง? เราควรจะต้องข้อสงสัยขึ้นมาก่อนใช่ไหม? ว่าคนเหล่านั้นจะรู้จักการเมืองแบบพระเจ้า หรือแบบพระธรรมนี้ได้อย่างไร? จะเป็นนักการเมืองของพระเจ้าได้อย่างไร? หรือว่า มันไม่มีทางที่จะเป็นไปได้เลย ในการที่จะแก้ไขสถานะอันเลวร้าย ในโลกเวลานี้.

ถาม : นี่สรุปคัดตอนตรงนี้ก่อนว่า มีหวังสำหรับการแก้ไขไหม? คุณเองมีความเห็นอย่างไร?

ตอบ : ผมยังไม่ได้ฟังคำถามครับ.

ถาม : ว่า เมื่อสถานการณ์ในโลกมีอยู่อย่างนี้ เราพิจารณาดูแล้ว รู้สึกว่ามีหวังไหมที่เราจะแก้ไขให้มันดีขึ้น ให้มันเปลี่ยนไปแต่ในทางที่ดีขึ้น? มีหวังไหม?

ตอบ : ถ้าหากว่า ต่างคนต่างก็ละเสียซึ่งตัวกู-ของกู หวังอุทิศการกระทำนั้นเพื่อพระเจ้า ก็พอจะมีหวังครับ.

ถาม : นั้นมันตอบชนิดที่ว่า เท่ากับไม่ได้ตอบ: เพราะมันจะกลายเป็นคำถามเกิดขึ้นมาว่า เรามีหวังไหมที่จะทำให้คนละเสียซึ่งตัวกู. นี่เราถามที่แรกนั้นถามว่า สถานะทางจิตใจของคน แสดงออกมาในรูป

ของการเมืองในโลกปัจจุบันนี้ มันเป็นการเมืองแบบตัวกู้อย่างนี้
 นี้เรามีหวังใหม่ ที่จะแก้ไขสิ่งเหล่านี้ให้มันดีขึ้น คุณทอง?

ตอบ : มีหวัง ครับ.

ถาม : คุณชวนล่ะ มีหวังใหม่?

ตอบ : ผมว่า ไม่มีหวังครับ.

ถาม : ว่าอย่างไรนะ ไม่มีหวัง, คุณล้ำล่ะ?

ตอบ : ผมยังคิดว่า มีหวังอยู่ ครับ.

ถาม : มีหวัง ๒ เสียง ไม่มี ๑ เสียง อาตมาก็อยู่ข้างมีหวัง ก็เลยได้คนละ
 ๒ เสียง ที่นี้ถามใหม่ว่า เราควรจะหวังใหม่ คุณทอง?

ตอบ : ควรจะหวัง ครับ.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : ครับ ควรจะหวัง

ถาม : คุณล้ำ?

ตอบ : ควรหวัง.

ถาม : นี่มันตรงกับความคิดของอาตมาว่า ถึงอย่างไร ๆ ก็อย่ายอมแพ้เลย. ถ้า
 หวัง หวังจนวินาทีสุดท้าย จนหมดชีวิตจิตใจ ช่วยชวนกันหวังแก้
 สิ่งที่เราร้ายให้กลายเป็นดี. ทำไมเราจึงควรตั้งใจอย่างนี้ คุณล้ำ?

ตอบ : เพราะเหตุว่า โลกปัจจุบันนี้กำลังร้อนระอุไปหมดครับ.

ถาม : เราสงสารเขาอย่างนั้นหรือ ?

ตอบ : ครับ ก็เป็นที่น่าสงสาร.

ถาม : คุณชวน ทำไมเราจึงควรจะต้องกังวล ?

ตอบ : เพื่อจะให้โลกนี้อยู่กันอย่างปรกติสุข.

ถาม : เพราะเรากลัวอย่างนั้นหรือ ? คุณทองละ ทำไมเราจึงต้องกังวล
กังวลถึงความหวัง ?

ตอบ : คือ ผมรู้สึกว่่าก่อนที่จะตายจากโลกนี้ไป ก็ควรที่จะได้เห็นสิ่งที่เรียกว่า
มันผาสุกครับ.

ถาม : แต่ยังไม่ถึงกับรับผิดชอบ ใช่ไหม ?

ตอบ : พร้อมๆกันไปกับความรับผิดชอบครับ.

ถาม : อยากจะให้ทุกคน สรุปใจความของข้อนี้ว่า เราควรจะรับผิดชอบต่อ
การที่จะแก้ไขโลกนี้ให้มันดีขึ้น. เพราะเหตุไรเราจึงควรจะรับผิดชอบต่อ
คุณทอง ?

ตอบ : เพราะว่า เราก็เป็นหน่วยหนึ่งของโลกนี้.

ถาม : เพราะเราเป็นมนุษย์คนหนึ่งในโลก นี่มันเป็นเหตุผลพื้นฐานแล้ว ที่ว่า
เราจะต้องรับผิดชอบต่อ แก้ไขโลกนี้ให้มันดีขึ้น และเหตุผลอะไรอื่นที่
มันหนักกว่านั้น มากกว่านั้นมีไหม คุณชวน ? มีไหม ? นึกไม่ออก ?

ตอบ : เหตุผลหนักกว่านั้นน่าจะมีครับ.

ถาม : ก็อะไรล่ะ?

ตอบ : คือว่ามนุษย์เราเกิดมาในโลกนี้แล้ว ทุกคนพบแต่สิ่งที่จะทำลายล้างกัน อยู่ตลอดเวลา เป็นศัตรูกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าซึ่งต้องการจะให้มนุษย์นี้อยู่กันอย่างปรกติสุข ฉะนั้น เราจึงควรหวังครับ.

ถาม : เพราะเหตุไร คุณเล่า เราจึงควรหวัง นอกจากจะรับผิชอบ?

ตอบ : เพราะเหตุว่า สัตว์โลกเกิดมาแล้ว ก็มีความทุกข์ ได้รับความทุกข์ ด้วยการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น เพราะเหตุนี้ครับ.

ก็ถูก แต่ว่า คุณลืมความเป็นพุทธบริษัทของตนเอง นี่ที่ว่าเราต้องรับผิชอบในฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่งในโลกนี้; มันเป็นหลักกว้าง ๆ ทั่วไป ก็ถูกอย่างยิ่ง มันกินความไปหมด. แต่ลืมไปว่าเราเป็นพุทธบริษัท; เราลืมความเป็นพุทธบริษัทไม่ได้. ถ้าเรายังนึกถึงความเป็นพุทธบริษัท เราจะต้องทำหน้าที่อันนี้. เพราะเหตุอะไร? เหตุว่า เราเป็นพุทธบริษัท. ทำไมพุทธบริษัทจึงต้องทำอย่างนั้น? ก็เพราะพระพุทเจ้าท่านทรงประสงค์อย่างนั้น.

พระพุทเจ้าท่านทรงประสงค์ว่า “ให้พุทธบริษัททุกคนประพฤติ กระทำเพื่อประโยชน์แก่กุลแก่มหาชนทั้งหลาย ทั้งเทวดาและมนุษย์”. ประโยคอย่างนี้ มีอยู่มากมายทั่วไปหมด ในพระไตรปิฎก ว่าตถาคตเกิดขึ้นมาในโลก

เพื่อประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ ธรรมวินัยของตถาคตตั้งอยู่ในโลก เพื่อประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลาย ทั้งเทวดาและมนุษย์; ถ้าไม่เพื่อประโยชน์แก่สัตว์ทั้งหลาย ทั้งเทวดาและมนุษย์แล้ว ธรรมวินัยนี้ก็ไม่ต้องมี.

แล้วเมื่อไม่กี่วันมานี้ เรายังพูดคุยกันถึงเรื่องโพชฌงค์; มีพระพุทธภาษิตว่า จงรักษาระบบธรรมะอันนี้ไว้ ให้เป็นพรหมจรรย์ที่ตั้งอยู่อย่างมั่นคง เพื่อประโยชน์แก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์.

ถาม : วันนั้นคุณนึกได้ไหมคุณทอง เรื่องโพชฌงค์ มาหรือเปล่า?

ตอบ : มาครับ.

ถาม : นั่นแหละ ควรจะจำไว้ว่า มันเป็น พระพุทธประสงค์; ทรงหวังไว้ ว่า พุทธบริษัททั้งหลายจะทำให้พรหมจรรย์นี้มั่นคง เพื่อประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์; หมายความว่า ให้มีวิญญาณ หรือเจตนาารมณี ของการช่วยเหลือสัตว์ทั้งปวง ทั้งเทวดาและมนุษย์.

ถาม : ขอข้อความเข้าใจนึกหนึ่งว่า เทวดา มนุษย์ สองคำนี้ มีความหมายตรงๆง่ายๆว่าอะไร คุณเล่า?

ตอบ : มนุษย์หมายถึงผู้ที่ต้องออกเหงื่อ เทวดาก็หมายถึงผู้ที่ได้โดยไม่ต้องออกเหงื่อ.

ถาม : ยังจำได้ ยังที่อยู่. เราเคยพูดคุยกันเสมอ ความหมายที่ว่าเทวดาและมนุษย์นั้น เทวดาคือผู้ที่ไม่รู้จักเหงื่อ; มนุษย์คือผู้ที่ต้องรู้จักกันอยู่

กับเหลืงอดลอกเวลา ในโลกนี้ปัจจุบันนี้ มีเทวดาและมนุษย์ใหม่
คุณทอง?

ตอบ : มีครับ.

ถาม : พวกไหนเป็นเทวดา พวกไหนเป็นมนุษย์?

ตอบ : คือพวกที่ไม่ต้องทำงานหนัก เป็นพวกที่เป็นเทวดาครับ. พวกที่ต้อง
ทำงานหนักเป็นพวกมนุษย์.

ถาม : ที่เขากำลังทะเลาะกันอยู่ใช่ใหม?

ตอบ : ครับ.

คือ การต่อสู้ระหว่างนายทุน กับชนกรรมาชีพ ก็ถือได้ว่า เป็น
การทะเลาะกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ระหว่างเทวดากับมนุษย์. นี้ถ้าว่ามีอะไร
อย่างใดอย่างหนึ่งมีแทรกเข้ามา เป็นประโยชน์โดยเกื้อกูล โดยสมบูรณ์ ทั้งแก่
เทวดาและมนุษย์ มันถึงจะหยุด การทะเลาะวิวาทนั้นก็หยุด.

ฉะนั้น ขอให้ การเมืองแบบของพระเจ้าเข้ามาเถิด ให้นักการเมือง
แบบของพระเจ้านี้เข้ามาเถิด; โดยเหตุผลเพียงเท่านี้ ย่อมกล่าวได้ว่า เรา
ควรระหวัง คือว่า ในฐานะที่เราเป็นพลโลกคนหนึ่งในโลกก็ตี; และโดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ในฐานะที่เราเป็นพุทธบริษัท มีหน้าที่จะต้องสนองพระพุทธรูประสงค์
ก็ตี; เราจะต้องชวนชวาย เพื่อระงับเสียซึ่งอุปัทวะอันเลวร้ายใน
โลกนี้ให้หมดสิ้นไป คือการต่อสู้ทำลายล้างกัน ระหว่างพรรคกฤษและพรรคกฤษ
ของแต่ละพรรค แต่ละพรรค ในโลก.

ถาม : พรรคการเมืองหนึ่งมีแต่จะทำลายโลก; พรรคการเมืองหนึ่งมีแต่จะทำให้โลกมีสันติ. พรรคการเมืองไหน ควรจะเรียกว่าพรรคการเมืองคุณทอง?

ตอบ : ไม่ควรทั้ง ๒ ฝ่าย ครับ.

ถาม : พรรคการเมืองหนึ่งมุ่งแต่จะทำลายโลก ให้โลกวิनाศ; พรรคการเมือง, หนึ่งมุ่งแต่จะผดุงโลกให้มีสันติ. พรรคการเมืองไหน ควรจะเรียกว่าพรรคการเมือง?

ตอบ : พรรคการเมืองหลังครับ ควรจะเรียกว่าเป็นพรรคการเมือง.

เพราะเราได้ให้คำบัญญัติเฉพาะไว้แล้วว่า การเมืองคือการจัดหรือการกระทำเพื่อทุกคนอยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำญา ไม่ต้องใช้ศาสตรา; นั้นแหละคือพรรคการเมือง ที่มีพรรคการเมืองแบบของพระเจ้า หรือแบบของพระพุทศาสนาโดยเฉพาะก็ตาม มุ่งหมายจะจัดโลกให้อยู่เป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำญา.

เดี๋ยวนี้ พรรคการเมืองในโลก ถ้าจัดแยกออกเป็นพรรคใหญ่ๆ ก็มีอยู่แค่ ๒ พรรค คือ พรรคประชาธิปไตย มุ่งบุคคลเป็นใหญ่, แล้วก็พรรคสังคมนิยม มุ่งคนทั้งหมดเป็นใหญ่. พรรคการเมือง ๒ พรรคนี้ ก็กำลังต่อสู้กันอย่างเป็นทางการเป็นศัตรูคู่อาฆาต

ถาม : เราจะต้องพิจารณาให้คี่ว่า ระบบประชาธิปไตย กับระบบสังคมนิยมนี้ ๒ ระบบนี้ ระบบไหนมีตัวกู-ของกู เข้มข้นกว่ากัน คุณชวน?

ตอบ : ระบบประชาธิปไตยครับ.

ถาม : คุณทอง?

ตอบ : ระบบประชาธิปไตยครับ.

ถาม : คุณเล่า?

ตอบ : ผมก็เชื่อว่า ระบบประชาธิปไตยครับ.

ถาม : ทำไมคุณจึงว่าอย่างนั้น?

ตอบ : เพราะเหตุว่า ประชาธิปไตยนี้มันมองซึ่งตัวกู้นี้มากกว่า.

มากกว่าที่จะมองทั้งหมคนั้นมันก็ถูก. แต่ว่าอย่าผลุนผลัน ชุ่มช้ำมผลีผลาม พูตออกไปเร็วเกินไปนัก; จะต้องนึกถึงคำว่า “ธรรมะ” ไว้ก่อนเสมอ. แต่ถ้าเอาตามสามัญสำนึก ที่รู้สึกกันได้ง่าย ๆ สำหรับคนทั่วไปแล้ว เราก็จะมองเห็นว่า ระบบประชาธิปไตยในโลกนี้ มันให้โอกาส แก่ตัวกู-ของกู ของแต่ละคนมันมากเกินไป; ระบบสังคมนิยม มันมีการควบคุมไว้ไม่ให้ทำอย่างนั้นได้. นีมองอย่างคนธรรมดามอง; เพราะฉะนั้นโลกมันจึงเอียงไปทางสังคมนิยมมากขึ้น ๆ เพื่อคนเดี่ยว ๆ มันก็ต้องถูกมองไปในแง่ไม่เหมาะสม; ลัทธิสังคมนิยมมันจึงเกิดขึ้นมา เพื่อจะแก้ปัญหของโลก.

ถาม : ที่นี้อยากจะให้วินิจฉัยอีกสักนึกหนึ่งสำหรับระบบประชาธิปไตย ถ้าหากว่าพลเมือง หรือพลโลกทุกคนมันเป็นคนดี เป็นสัตบุรุษ มันจะมีปัญหาเกิดขึ้นใหม่ จากระบบประชาธิปไตย? คุณทองว่าอย่างไร?

ตอบ : หากประชาชนเป็นสัตว์บุรุษ.

ถาม : ทั้งหมดทั้งโลกจะมีปัญหาเกิดจากระบบประชาธิปไตยใหม่ ?

ตอบ : ไม่มีปัญหาครับ.

นั่นแหละ เพราะฉะนั้นอย่าไปโทษเฉพาะคำว่า “ประชาธิปไตย” โดยส่วนเดียว; จะต้องมองคุณสมบัติของประชาธิปไตย ว่ามันประกอบอยู่ด้วยธรรมะหรือไม่? เราจะเห็นได้ทันทีว่า ระบบประชาธิปไตยมันใช้ได้ เฉพาะต่อเมื่อประชาชนพลเมืองมันมีธรรมะเท่านั้น. ถ้าหากว่าเอาระบบประชาธิปไตยไปใช้ แก่ประชาชนพลเมืองที่ไม่มีธรรมะแล้ว; ระบบประชาธิปไตยจะเป็นระบบที่เลวร้ายที่สุด กว่าระบบการเมืองระบบไหนหมดในโลกนี้ ถ้าเอาไปใช้แก่ประชาชนที่ไม่มีธรรมะ; ต่อเมื่อใช้แก่ประชาชนที่มีธรรมะ มันจึงจะไปรอด. ส่วนจะดีกว่าระบบสังคมนิยมหรือไม่ ก็ต้องดูกันอีกทีหนึ่ง.

ที่นี้เราก็ได้พุดมาแล้วว่า ระบบสังคมนิยม มันมีหลักเกณฑ์ในตัวมันเอง ที่ไม่ปล่อยให้ใครทำอะไรตามใจตัว มือใครยาวสาวเอา หรืออะไรทำนองนั้น; แต่มีการควบคุม จำกัดไว้ว่าจะต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม. ฉะนั้นระเบียบ หรือกฎเกณฑ์ทั้งหลาย มันจึงเป็นไปในทางเห็นแก่ส่วนรวม. ฉะนั้น แม้ว่าจะเอามาใช้กับประชาชนที่ไม่มีศีลธรรม มันก็ยังปลอดภัยกว่าระบบประชาธิปไตย คือไม่ยอมให้ทุกคนทำอะไรตามใจ ตามกิเลสของตัว ต้องเห็นแก่ผู้อื่นด้วย; ฉะนั้นจึงทำอะไรมากไม่ได้.

เพราะฉะนั้นเราจะพูดได้ว่า ระบบสังคมนิยมนี้ เปิดโอกาสไว้ให้มากที่สุดทีเดียว ที่ว่าจะแก้ไขระบบการเมือง ให้มันเป็นไปในทางของพระเจ้า หรือของพระธรรม; แต่เดี๋ยวนี้ปัญหาในโลกมันมีอยู่ว่า ระบบสังคมนิยมนี้มันมากเกินไป มันจึงตกไปอยู่ในมือของคนที่ไม่ดีศีลธรรมก็มี เพราะฉะนั้น มันจึงคิดทำลายล้างระบบนายทุน ซึ่งเป็นประชาธิปไตย มันก็เป็นไปไม่ได้อยู่นั่นแหละ. ฉะนั้น แม้ ระบบสังคมนิยม มันก็ต้องประกอบอยู่ด้วยธรรมะ อีกนั่นเอง มัน จึงจะเป็นระบบสังคมนิยมที่ใช้ได้.

ไป ๆ มา ๆ ก็ไม่มีอะไรนอกไปจากคำว่า ธรรมะ คำเดียวที่จะช่วยให้รอดได้ ธรรมะนั้นคือพระเจ้า. ระวังให้ดี; ธรรมะนั้นคือพระเจ้า พระเจ้าจะต้องเข้ามาควบคุม มันจึงจะใช้ได้ทุกระบบ; เพราะว่าปัญหาเดี๋ยวนี้มันมีอยู่เฉพาะหน้านี้ มันช่วยไม่ได้แล้ว มันแก้ไม่ได้แล้ว อย่างอื่นจะนอกจากจะให้มันมี ระบบสังคมนิยมที่ประกอบไปด้วยธรรมะ เท่านั้นแหละ. ฉะนั้น อาตมาจึงแนะว่า ระบบสังคมนิยมของพระเจ้ามันแหละ จะช่วยได้.

พระเจ้ามันต้องการให้มนุษย์ทุกคนถือว่า มนุษย์ทุกคนเป็นลูกพระเจ้า; ฉะนั้นอย่าเอาเปรียบกัน อย่าทำอันตรายกัน อย่าเบียดเบียนกัน อย่าอะไรกัน ให้ถือว่า เราเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน, แล้วก็ให้ถือว่า เราจะต้องจัดโลกนี้ให้มีความสุข โดยไม่ต้องใช้อาชญา; ฉะนั้น ระบบสังคมนิยมบางระบบ ที่นิยมการฆ่ามัน ใช้ไม่ได้กับพระเจ้า.

ขอยืนยันอีกทีหนึ่งว่า ระบบสังคมนิยมที่ต้องการจะใช้อาวุธล้าง
ผลาญนั้น ไม่ใช่สังคมนิยมของพระเจ้า ไม่ใช่สังคมนิยมของศาสนา.
สังคมนิยมของศาสนาต้องไม่ใช่อาชญา; และตรงกับคำบัญญัติเฉพาะ
ที่เราพูดซ้ำพูดซากว่า การเมืองคือระบบแห่งการจัดการทำ เพื่อให้ทุกคน
อยู่เป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อาชญา. เพราะฉะนั้นสังคมนิยมระบบไหน
ทำให้อยู่กันเป็นผาสุกได้ โดยไม่ต้องหลังเลียด; นั้นแหละจะเรียกว่า ระบบ
การเมืองของพระเจ้าได้.

ที่นี้มีระบบ สังคมนิยมบางระบบ เขาถือคอกบัวแดง; ถือคอก
บัวสีแสด คือ นิยมการหลังเลียด. เราบอกว่าไม่ไหว พระเจ้าไม่อนุญาต;
แนะนำให้ไปหาสังคมนิยมบางระบบ ที่ถือคอกบัวสีเหลือง ไม่มีการหลังเลียด.
อันนี้เราจะยืนยันว่า เป็นระบบการเมืองของพระเจ้า นี้เราจะถือคอกบัว
สีเหลืองเป็นสัญลักษณ์.

ถาม : พรรคสังคมนิยมของพระเจ้า หรือของพระธรรม เคียวนี่มีอยู่ที่ไหนบ้าง
คุณทอง? พรรคการเมืองที่ถือคอกบัวสีเหลือง เคียวนี่มีอยู่ที่ไหนบ้าง?

ตอบ : มีที่พรรคพุทธบริษัทครับ.

ก็มีอยู่แต่ในวัด คือเป็นพรรคพุทธบริษัท ออกไปนอกวัดไม่มีใคร
ต้อนรับ; เขาหาว่าบ้า ๆ บอ ๆ หรือสู้ใครไม่ได้ จะเอาผีไม่ลายมือไหนไปสู้ใคร.
แต่เราก็ยืนยันว่า นี่แหละเป็นพรรคการเมืองของพระเจ้า ที่จะแก้ปัญหาของ
โลกได้; แต่ที่นี้มันมีพรรคการเมืองพรรคหนึ่ง มันถือแต่คอกบัวสีเงินสีทอง
มันเป็นอุปสรรคอยู่.

ถาม : การเมืองระบบไหนถือดอกบัวสีเงินสีทอง คุณล่ะ?

ตอบ : ระบบประชาธิปไตย ทุกวันนี้.

ถาม : ระบบไหนละ คุณชวนที่ว่าถือดอกบัวสีเงิน?

ตอบ : ระบบนายทุนครับ.

นี่ไม่ใช่มาตั้งกองค่านายทุน หรือว่ามาค่าคอมมิวนิสต์ อะไรกันนะ ขอให้เข้าใจให้ถูก ว่าเราจะแยกแยะกันว่า มันควรจะเป็นอย่างไร. เพราะเขามัวถือแต่ดอกบัวสีเงินสีทอง มันถือดอกบัวสีเหลืองไม่ได้; แล้วพวกที่สมัครจะถือดอกบัวสีเหลือง มันก็ไปเป็นบ่าวของพวกถือดอกบัวสีเงินสีทองเสียหมด. พรรคการเมืองระบบดอกบัวสีเหลือง มันไม่ค่อยจะเกิด มันน่าสงสาร; ฉะนั้นช่วยกันนึกในข้อนี้บ้าง.

พวกหนึ่งถือดอกบัวสีแดง มันก็ต้องอาบเลือด; พวกหนึ่งมันถือดอกบัวสีเงินหรือสีทอง อะไรทำนองนั้น มันก็ผูกพัน หรือลุ่มหลงอยู่แต่ประโยชน์ของตัว ไม่เห็นความทุกข์ยากลำบากของผู้อื่น. มันยากที่จะรู้สึกว่ามีสัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น. นี้เรามาถือ ดอกบัวสีเหลือง ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของศาสนา ทุกศาสนาเลย ที่สอนว่า ทุกคนเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น.

ศาสนาที่มีพระเจ้า เขามีหลักไว้ให้ถือโดยไม่ต้องแย้งว่า ทุกคนเป็นลูกพระเจ้า ออกมาจากพระเจ้า จะเรียกพระเจ้าว่าพระเจ้าอะไรก็ตามใจตามลัทธิของเขา; ฉะนั้นเราต้องรักกันเหมือนกับว่าเราเป็นพี่น้องท้องเดียวกัน

กัน. นี่คือระบบที่ถือว่า ทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า มันชวนให้ถือคอกบว
สี่เหลือง มันฆ่ากันไม่ได้.

ถาม : พุทธศาสนามีตรงไหน ที่แสดงให้เห็นว่าได้สอนว่า ทุกคนเป็นลูกของ
พระเจ้า คุณชวน?

ตอบ : ยังนึกไม่ออกครับ.

ถาม : คุณทอง?

ตอบ : นึกถึงที่แม่เมตตาครับ.

ถาม : ยังไม่ตรงจุด คุณกล้า ทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า มีหลักอะไรเป็นที่อ้าง
ในพุทธศาสนา? อ้าว, นิสัม ก็ต้องยอมรับว่า มันนิสม. เราเคย
บอกกันหลายหนแล้วว่า ในพุทธศาสนา มีพระเจ้าชื่ออะไร?

ตอบ : ชื่ออิทัปปัจจยตา.

ในพุทธศาสนานี้มีพระเจ้าชื่อว่า พระเจ้าอิทัปปัจจยตา ทุก
คนเกิดขึ้นมาในโลกนี้ โดยพระเจ้าอิทัปปัจจยตา คือกฎแห่งธรรมชาติ แห่งการ
ปรุงแต่ง ตามกฎ ว่าเมื่อมีสิ่งนี้เป็นปัจจัย สิ่งจึงเกิดขึ้น; ก็พูดได้เหมือน
กันแหละว่า ทุกคนออกมาจากพระเจ้า. ฉะนั้นให้ถือเป็นหลักตรงกันเสีย
ให้หมดทุก ๆ ศาสนาเลยว่า ทุกคนเป็นลูกของพระเจ้า; ฉะนั้นอย่า
เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้ง
หมดทั้งสันติ. จึงมีความเมตตา กรุณา รักใคร่แก่กันและกัน:

ถาม : นี่เราจึงถือว่าเป็นดอกบัวสี่เหลี่ยม. ตลอดเวลาที่เรายังมีตัวตนอยู่ ดอกบัวสี่เหลี่ยมนี้ เป็นตัวกู หรือไม่เป็นตัวกู คุณทอง?

ตอบ : ถ้าจะมองให้เป็นตัวกูก็ได้ครับ.

ถาม : ดอกบัวสี่แฉกเป็นตัวกู หรือไม่ตัวกู?

ตอบ : ซัดเลย ครับ.

ถาม : ถ้าเช่นนั้นก็ต้องรบกันอีก ก็ต้องรบกันระหว่างตัวกูกับตัวกู คือดอกบัวสี่เหลี่ยมกับดอกบัวสี่แฉกจะต้องทำลายล้างกันต่อไปอีก อย่างนั้นหรือ? ถ้าถึงขนาดที่จะเรียกว่า คือดอกบัวสี่เหลี่ยม ก็ต้องมีตัวกู—ของกูหน่อย มีตัวกู—ของกู อีกแบบหนึ่ง คือมีอะไรเป็นตัวกู คุณทอง? มีตัวกูอีกแบบหนึ่ง คือมีอะไรเป็นตัวกู คุณชวน.

ตอบ : มีอนัตตาครับ.

ถาม : มีอนัตตา เป็นตัวกูฟังยาก อนัตตามันไม่มีตัวตน มีอะไรเป็นตัวกู คุณดำ?

ตอบ : ตัวตน ครับ

นั่นแหละ มีอะไรเป็นตัวตน? ตัวกูและตัวตนพอจะแทนกันได้
 อ้าว, ก็ลืมอีกแล้ว มันก็เป็นเรื่องลืมนั่นแหละ มันไม่ใช่อะไรหรอก. มันมีธรรมะเป็นตัวกู; พวกโน้นมันมีกิเลสเป็นตัวกู สมแก่นามว่าตัวกู. ใจส่วนนี้มันกลายเป็นมีธรรมะเป็นตัวกู; ความหมายของกู มันก็หายไป มันเลยเป็นตัวตนอะไรกลางๆ ที่ไม่มีความหมายอย่างนั้น. พระพุทธเจ้าท่านก็ได้ตรัส

ว่า มีตนเป็นที่พึ่ง อย่ามีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง มีตนเป็นที่พึ่ง คือมีธรรมะเป็นที่พึ่ง. บาลีนัควรรจะท่องเที่ยว อุตตที่ป่า อุตตสรณา ฐมมที่ป่า ฐมมสรณา มีตนเป็นที่พึ่ง มีตนเป็นที่ระลึก มีธรรมเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นที่ระลึก.

ถาม : เมื่อเขาเอากิเลสเป็นตัวกู เราเอาธรรมะเป็นตัวกู มันมีทางที่จะรบกััน ไหม คุณทอง?

ตอบ : ไม่มีครับ.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : ไม่รบกััน.

ถาม : คุณล้ำ?

ตอบ : มีครับ มันมีแย่งกันระหว่าง ทำความดีกับความชั่ว.

อาตมาว่า ต้องมีการรบกัันเหมือนกัน แต่มันรบอีกแบบหนึ่ง ซึ่ง ธรรมะจะต้องชนะเรื่อย ชนะแน่; มีกิเลสเป็นตัวกู กับมีธรรมะเป็นตัวกู มันก็ฝืนความรู้สึกกันอยู่แล้วในตัว เรียกว่า มันรบกัันอยู่แล้วในตัว.

แต่ถ้ามันจริงช่วยกันแล้วก็ ธรรมะนี่มันจะชนะ; ฉะนั้นเราก็ไม่ต้องกลัว รบกัันโดยไม่ต้องหลังเลื้อย ธรรมะจะเป็นเครื่องป้องกัน ไม่ให้มีการหลังเลื้อย ไม่ฆ่าเขา และเขาก็ไม่อาจจะฆ่าเรา. ถ้ามีธรรมะโดยแท้จริง จะเป็นอย่างนั้น คือรบกัันก็มีแต่ชนะในฝ่ายธรรมะ ฉะนั้นจึงหวังอยู่ว่า คอกบัวสี่เหลี่ยม ถ้ามันจริงนะ มันจะต้องชนะคอกบัวสี่แคง. แต่ถ้าจะไม่ต้องรบกัันเลย

ยิ่งไปกว่านั้นอีก ก็อย่ามีเลยทั้งดอกบัวสีเหลืองและดอกบัวสีแดง. แทน
มันจะเป็นไกลไปนัก อย่างคุณเล่าว่า มันเป็นอนัตตาไปเสีย.

ถาม : ถ้ามันเป็นอนัตตา ไม่มีตัวกูไปหมดแล้ว มันเป็นดอกบัวสีอะไร
คุณทอง?

ตอบ : ดอกบัวสีขาวครับ.

ถาม : สีอะไรล่ะ คุณชวน?

ตอบ : ไม่มีสีครับ.

ถาม : สีอะไรล่ะ คุณดำ?

ตอบ : ผมก็คิดว่าสีขาวมันทีบ.

สีขาวมันยังมีสีอยู่ สีทุกสีรวมกันก็เป็นสีขาว ตามหลักวิทยาศาสตร์
ทางแสง; ถ้าทุกสีมารวมกันเป็นสีขาว ก็คือสีขาวสีแสงเจดีย์ เขาแยกออกเป็น
ทุกสีได้. เป็นสีขาวก็ยังมีสี ก็จะพอสงเคราะห์เป็นอนัตตาได้; แต่ถ้าไม่มีสีเลย
นั่นแหละ คืออนัตตาโดยสมบูรณ์. ไม่มีตน ไม่มีกูฝ่ายไหนหมด ก็เลยไม่ต้องรบ.

ถาม : ความที่ไม่ต้องรบนั่นแหละ คืออะไรล่ะ คุณทอง? ความไม่ต้องรบ,
ไม่มีการรบ นั้นมันคืออะไร?

ตอบ : คือการที่ไม่ต้องลงอาชญาครับ.

ถาม : ก็ไม่ต้องใช้อำนาจ; แล้วผลของมันล่ะ คือความสงบสุขใช่ไหม?
คือสันติภาพหรือสันติสุข. นี่แหละ โลกเราจะมีการเมืองแบบพระเจ้า
เป็นคอกบัวสีขาว กระทั่งไม่มีศีลเลยอย่างนี้ จะมีหวังไหม คุณทอง?

ตอบ : พอจะมีหวังอยู่บ้างครับ.

ถาม : คุณชวนล่ะ มีหวังไหม?

ตอบ : มีหวังครับ เพราะโลกเคยมีมาแล้วครับ.

ถาม : โลกเคยมีมาแล้ว นี่ก็คาดคะเนนะว่า โลกเคยมีมาแล้ว คุณล้าล่ะ
มีหวังไหม?

ตอบ : ยังมีหวังครับ.

ถาม : เอาอะไรมาอ้างเป็นเหตุผล?

ตอบ : เพราะเหตุว่า ถ้ามีการเมืองแบบพระเจ้านี้ ถ้าทำไปๆ โดยทั่วไป เขา
ถึงพระเจ้า ผมว่ามีหวัง.

ถาม : เอ้า นั่นมันเหมือนกับไม่ได้ตอบ; มันก็จะเกิดคำถามขึ้นมาว่า การที่
จะมีการเมืองแบบพระเจ้านั้น มันมีหวังไหม? มีหวังไหม?

ตอบ : ผมว่ามีหวังครับ.

ถาม : เอาอะไรมาอ้างเป็นเหตุผล?

ตอบ : เพราะตอนนี้อาจจะมีผู้ที่มีการเมืองแบบพระเจ้า แต่คงจะถูกทัณฑ์
หรือยังทำอะไรไม่ได้อยู่.

ถาม : เป็นเหตุผลที่น้อยนัก. คุณทอง มีอะไรเป็นเหตุผล ที่ว่าเรามีหวังที่จะมีการเมืองแบบพระเจ้า?

ตอบ : คือว่าทุกคนทุกฝ่ายต้องการที่จะมีสันติสุข. ที่นี้เมื่อสู้รบกันไป ต่างฝ่ายต่างก็เห็นว่า มันไม่พบซึ่งความเป็นสันติสุขได้ ตามที่เป็นนักการเมืองตามแนวที่เป็นอยู่นี้; เมื่อนั้นอาจจะหันเข้าหากันการเมืองแบบพระธรรม แบบพระเจ้าครับ.

ถาม : หลังจากที่ฆ่ากันเกือบหมดโลกแล้ว อย่างนั้นหรือ หรือว่าอย่างไร?

ตอบ : ก็น่าจะเป็นอย่างนั้นครับ.

ถาม : หลังจากที่ฆ่ากันจนเกือบจะหมดโลกแล้ว. มันก็เอือมระอา แล้วคุณชวนละ มีเหตุผลอย่างไร ที่ว่าเรามีหวังว่า เราจะเปลี่ยนโลกได้?

ตอบ : โลกเคยมีผู้ถึงโลกุตตรธรรมมาแล้วครับ.

โอ, นั่นมันส่วนบุคคล. เอาละ, คงจะไม่นึกไปให้ถึงหัวใจของพุทธศาสนาอีกบทหนึ่ง : มันไม่มีอะไรที่จะคงที่อยู่ได้อย่างเดียว มันจะต้องเปลี่ยนแปลง, เพราะเหตุว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวง มีเหตุ มีปัจจัย ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัย. นี้จะถึงกับฆ่ากันเกือบหมดโลกแล้ว จึงจะเบื่อก็ได้, หรือว่าจะมีอะไรมาแทรกแซงเข้ามา โดยไม่ต้องฆ่ากันเกือบหมดโลก แล้วมันก็เปลี่ยนแปลงได้.

ถาม : ฉะนั้น การที่เราจะช่วยกันเผยแผ่พระธรรมนี้ ก็มีเหตุผลใหม่ คุณเล่า?

ตอบ : การที่ช่วยกันเผยแผ่พระธรรมนี้ มีเหตุผลดีครับ.

ถาม : นั่นซิ มีเหตุผลที่เราควรจะช่วยกันเผยแพร่พระธรรม.

ตอบ : เราควรช่วยกันครับ.

เพื่อให้พระธรรมเป็นที่ปรากฏ เป็นที่รู้จักแก่คนในโลกนี้มากขึ้น ๆ แล้วพระธรรมนั้นแหละจะเข้าไปเป็นตัวกู แทนตัวกูบ้าง ๆ ของคนเหล่านั้น. ตัวกูก็เลส คับหา ซาตานนั้น มันก็หมดไป มันก็มีตัวตนแห่งพระธรรม เข้าไปอยู่ในจิตใจของคนเหล่านั้น. คนในโลกก็จะเป็นคนของพระธรรมนี้มากขึ้น ตั้งอยู่ในธรรมมากขึ้น ก็มีการเมืองแบบของพระธรรม, หรือของพระเจ้าได้เป็นแน่นอน; ไม่ช้าก็เร็ว ไม่เร็วก็ช้า.

ถาม : เขาจะเป็นอันว่า สรุปลักษณะเสียที่ ว่าการเมืองแบบของพระเจ้านี้ ไม่ใช่เรื่องละเมอเพื่อฝัน ไซ้ไหม คุณทอง?

ตอบ : ครับ.

ถาม : ใครยังเห็นว่าเป็นเรื่องละเมอ เพื่อฝัน ลองว่ามา? ถ้าไม่เห็นว่าเป็นเรื่องละเมอเพื่อฝัน ทำไมถึงไม่พูดกันเสียเลย? ทำไมเราจึงไม่พูดถึงการเมืองแบบของพระเจ้านั้นเสียเลย คุณเล่า?

ตอบ : เพราะคนที่พูดเรื่องการเมืองแบบพระเจ้า มันไม่ได้ตัวครับ. มันไม่ได้ของเข้าตัวมันไม่ได้เพื่อตัว.

ถาม : ก็ไม่ได้ประโยชน์ ไม่ได้ลาภ ถ้าได้สันติสุข ได้ความสงบมา ยังไม่เรียกว่าได้เข้ามาข้างตัว หรือ?

ตอบ : มันยังมองไม่เห็น.

มันมองไม่เห็น เพราะมันมีการเมืองแบบตัวกู. ขออภัยคำสอโลก ว่ามันขึ้นสมอง มันมี *การเมืองตัวกู ขึ้นสมองกันเสียทุกคน* ใช่ไหม? มันจึงมองไม่เห็น. ฉะนั้นก็ให้ยากันเสียบ้าง ก็คือว่า ธรรมะนี่แหละ จะช่วยให้เกิดความรู้สึกที่ตรงตามความประสงค์ของพระเจ้า, ของพระธรรม, หรือว่าตามกฎของธรรมชาติ ซึ่งต้องการความสงบ.

ถาม : การที่เราจะพูดลงไปว่า ธรรมชาติแท้จริง ธรรมชาติอันบริสุทธิ์นั้น มันเป็นไปเพื่อความสงบ มันไม่เป็นไปเพื่อความวุ่นวาย; พูดอย่างนี้ ผิดหรือถูก คุณชวน?

ตอบ : ถูก ครับ.

ถาม : ก็พูดอยู่บ่อยๆว่า ธรรมชาตินี้มันไม่มีผิด ไม่มีถูก มันล้วนแต่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ จะผิดหรือถูก จะดีหรือชั่ว บุญหรือบาป สุขหรือทุกข์ นี่ มนุษย์เพิ่งจะว่าเอาเอง. นี่เราพูดกันอยู่ เป็นที่เข้าใจกันอยู่ มองเห็นกันอยู่. แต่เดี๋ยวนี้เรามาพูดใหม่ ว่า ตามธรรมชาติแท้ๆ ธรรมชาติอันบริสุทธิ์นั้น มันมีลักษณะเป็นไปเพื่อความสงบและไม่วุ่นวาย. นี่ถูกหรือผิด ชัดกันไหมกับอันที่ว่าที่แรก คุณชวน?

ตอบ : ไม่ชัด ครับ.

ไม่ชัด คุณจะอธิบายว่าอย่างไร คุณทอง? นี่แหละคือปรมาัตถธรรมอันสูงสุด เป็นภาษาปรมาัตถธรรมที่สูงที่สุด ที่ไม่ค่อยจะสนใจกัน ก็คือคำว่า *สงบ* นั้น ซึ่งเป็นความหมายของพระนิพพาน นั้น จะต้องอยู่เหนือดี เหนือชั่ว เหนือผิด เหนือถูก เหนือได้ เหนือเสีย เหนือแพ้ เหนือชนะ เหนืออะไรทุกคู่ไปเลย.

นี้ธรรมชาติอันแท้จริง มันเป็นไปเองแล้ว มันจะเป็นไปเพื่อความสงบ; แต่ถ้ามีธรรมชาติอื่น แปรปลอมเข้ามา ก็จะทำให้เกิดวุ่นวาย; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สัตว์ที่มันมีชีวิต ที่มันเพิ่งเกิดขึ้นมาในโลกนี้ ซึ่งทำโลกอันสงบให้วุ่นวายนี้.

ถาม : พูดย่างนี้ถูกไหม? ก่อนนี้ โลกนี้ไม่มีสัตว์ ไม่มีมนุษย์ ไม่มีอะไร มันสงบกว่า สมัยที่โลกนี้มันเกิดมีมนุษย์ขึ้นมา มันยุ่ง นี่จริงไหม? ก็มองเห็นได้ไหม คุณเล่า?

ตอบ : ครับ มองเห็นได้ ครับ.

ที่นี้ มนุษย์นี้มันยุ่งมากขึ้น หรือมันยุ่งน้อยลง? มันมีแต่ยุ่งมากขึ้น, ยุ่งมากขึ้น. อันนี้ไม่ใช่ธรรมชาติอันแท้จริง ของธรรมชาติอันแท้จริง ซึ่งถ้าปล่อยมันไปตามเรื่องแล้ว มันจะไปอยู่ในสภาพที่สงบ; เหมือนเมื่อลมไม่พัด คุ่มันเงียบไปหมด, พอลมพัดมันก็วุ่นวาย. ลมพัด ทะเลก็เป็นคลื่น; หรือว่า คนเข้ามากววน โลกนี้มันก็ปั่นป่วนไปหมด.

เดี๋ยวนี้มันซุกแผ่นดินโลก เอาอะไรขึ้นมาใช้บำรุงบำเรอกามารมณ์ บ้าง, ทำสงครามฆ่าฟันกันบ้าง, จนในโลกนี้ ในใต้แผ่นดินโลกนี้จะหมดน้ำมัน บ้าง จะหมดโลหะที่มีค่าบ้าง. ถ้าขึ้นทำกันอยู่อย่างนี้ ไม่เท่าไรนะ ในโลกนี้จะหมดสิ่งที่มีประโยชน์ แล้วมนุษย์ก็จะมีปัญหามากขึ้น. นี่ก็คือมันผิดธรรมชาติ ไกลออกไปเท่าไร มันก็ยังไม่สงบ; ฉะนั้น อยู่ให้ไกลธรรมชาติเท่าไร ก็เจียยังสงบ; นี่แหละคือการเมืองแบบพระเจ้า นำไปสู่ความสงบ; สรุปความว่าอย่างนี้.

การเมืองคือธรรมะ หมายถึงการเมืองที่แท้จริงของพระเจ้า
นักการเมืองของพระเจ้านั้นก็คือมีธรรมะเป็นหลัก; แล้วมีพระเจ้าเป็น
จอมใจของนักการเมืองทั้งหลาย เรื่องมันก็จบกัน.

นี่การบรรยายในวันนี้ ขอยุติไว้แค่เพียงหัวข้อสรุปว่า เราจะต้องทำ
ให้เกิดนักการเมืองของพระเจ้า.

ธรรมะกับการเมือง

- ๕ -

๑๔ สิงหาคม ๒๕๑๙

ธรรมะสำหรับนักการเมือง.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสาฬหบูชา เป็นครั้งที่ ๕
ในวันนี้ จักได้กล่าวโดยหัวข้อว่า ธรรมะสำหรับนักการเมือง คือเราได้
พูดถึงสิ่งที่เรียกว่า การเมือง โดยชี้แนวใหญ่ทั่วไปว่า ธรรมะกับการเมือง
และมันจะมีอะไรเป็นอะไรแก่กันและกันนี้ ก็ได้กล่าวมาตามลำดับ ๔ ครั้งมา
แล้ว ก็จะต้องนึกถึงใจความที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอยู่ด้วย จึงจะเข้าใจคำที่กำลัง
จะกล่าว ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป.

[คำปรารภ และบททวนถึงหน้า ๒๕๕]

การที่จะเข้าใจเรื่องเหล่านี้ จะต้องมองกันในแง่ลึก หรือที่เรียกว่า ในภาษาธรรม ถ้าไม่อย่างนั้นก็มองไม่เห็น; เพราะในภาษาคณนั้น เขาพูดกันอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนกับภาษาธรรม. อย่างคนทั่วไปที่รู้จักแต่ภาษาคณ ว่าการเมืองคืออะไรนั้น เขาก็จะไม่ยอมรับว่า การเมืองนั้นก็คือธรรม; ก็เลยพูดกันไม่รู้เรื่อง.

ในครั้งแรกที่สุด เราได้พูดว่า ธรรมะกับการเมือง เป็นของที่เนื่องกัน แยกกันไม่ได้; เพราะธรรมะมาอยู่ในรูปแบบของการเมือง.

ในครั้งที่ ๒ ได้ยืนยันลงไปว่า การเมืองก็คือธรรมะ คนธรรมดาไม่เข้าใจ หรือไม่มองเห็นว่ามันเป็นอย่างนั้นได้; เพราะเขารู้จักแต่การเมืองในภาษาคณ คือการเมืองเรื่องสกปรก การเมืองเรื่องกอบโกย.

ในครั้งที่ ๓ ได้อธิบายให้เห็นว่า พระเจ้า พระเป็นเจ้าคือยอดสุดของนักการเมือง อย่างนี้เขาก็ต้องว่าบ้าแล้ว เขาก็จะต้องรู้สึกอย่างนั้นจริงๆ ไม่ต้องโทษใคร.

ในครั้งที่ ๔ ได้พูดกันในข้อที่ว่า นักการเมืองของพระเจ้า; นั้นหมายความว่า ถ้าเป็นนักการเมืองกันอย่างถูกต้องนั้น ต้องเป็นนักการเมืองของพระเจ้า; ไม่ใช่แก่นักการเมืองของกู ของตัวกู หรือของกิเลสของกู.

ท่านทั้งหลายลองสังเกตดูเถอะว่า ถ้าไม่มองกันในแง่ที่ลึกแล้ว ก็มองไม่เห็น; ฉะนั้นขอให้นึกถึงความหมายของคำว่า ธรรมะ ใน ๔ ความหมาย : ธรรมะคือปรากฏการณ์ทั้งปวง, ธรรมะคือกฎของธรรมชาติ, ธรรมะคือหน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ, ธรรมะคือผลที่จะได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ, นี่มันเกี่ยวกับโลกนี้อยู่อย่างแยกกันไม่ออก.

บ้านเมืองทั้งหลาย นี่คือปรากฏการณ์ของธรรมชาติ; เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นมา; แม้เป็น ปัญหาทางการเมือง มันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ. มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องสะสางมัน : เรื่องการเมือง เรื่องปฏิบัติทางการเมือง นี่ก็เพื่อจะสะสางปัญหาของมนุษย์ให้หมดไป, คือขจัดความทุกข์ ความยาก ลำบาก ให้มันหมดไป แล้วในที่สุดก็ได้รับความสงบสุข ซึ่งก็เป็นธรรมะอีกความหมายหนึ่ง.

ฉะนั้นทุกคนมันหลีกเลี่ยงจากกฎเกณฑ์อันนี้ไม่ได้; เราจะหลีกเลี่ยงจากการกระทำ ที่กำลังกระทำอยู่เพื่อสิ่งนี้ก็ได้. ขอให้ มองดูในแง่ลึกถึงขนาดนี้เป็นอย่างน้อย ก็จ้ะรู้ว่า สิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้น มัน มีอยู่แก่คนทุกคน; กระทั่งว่าคนทุกคน มีส่วนแห่งการเป็นนักการเมืองไม่มากก็น้อย. นี่เป็นสิ่งที่ต้องทบทวน ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว.

.....

นักการเมืองแท้จริงต้องมีธรรมของพระเจ้า.

ที่นี้ ข้อที่ว่านักการเมืองมันเป็นคนของพระเจ้า จึงจะเป็น นักการเมืองที่แท้จริง ฉะนั้น เขาต้องมีธรรมะของพระเจ้า. เดียวนี้เขามีธรรมะแบบของเขาเอง คือเขามีการเมืองตามแบบของเขาเอง คือไม่มีธรรมะตามแบบของพระเจ้า.

ท่านต้องสังเกตดูให้ดี มันมีความแตกต่างกันมาก : ธรรมะนี้มีส่วนสำหรับจะเป็นนักการเมืองที่ดี; แต่เขาก็มีธรรมะเป็นของตัวเองตามที่เขา มีอยู่จริง เรียกว่า “ธรรม” คำเดียวกัน แต่มันต่างกันถึงขนาดอย่างที่เราเรียกว่า *ตรงกันข้าม*.

แทนที่เขาจะมีธรรมะสำหรับนักการเมือง เขากลับมีธรรมะสำหรับเขาเอง ของเขาเอง เพื่อเขาเอง. ความเป็นนักการเมือง จึงมีอยู่ ๒ ชนิด คือเป็นนักการเมืองตามแบบของธรรมะ, หรือว่าเป็นนักการเมืองตามแบบของเขาเอง. ทั้ง ๒ อย่างก็เรียกว่า ธรรมะ ได้ด้วยกันทั้งนั้น; มันเป็นธรรมะคนละชนิด : ความถูกต้อง ความดี ความจริง ก็เรียกว่า *ธรรมที่เป็นกุศล*; ถ้ามันผิด มันไม่ถูกต้อง มันไม่ดี ก็คือ *ธรรมที่เป็นอกุศล*; ทั้งกุศล และทั้งอกุศล ก็เรียกว่า *ธรรม เหมือนกันหมด*.

ขอให้สังเกตดูให้ดี นี่เมื่อพูดกันถึงขนาดนี้ มันก็มีอะไรๆ ต่างต่างไปจากที่เขาพูดกันอยู่ตามธรรมดา. ภาษาคนชาวบ้านธรรมดา คำว่า “ธรรมะ” นี้ต้องเป็นของดี ของถูกเสมอไป; ถ้าไม่อย่างนั้น เขาเรียกว่า อธรรม คือ

มิใช่ธรรม. แต่ใน ภาษาธรรมะแท้จริง นั้น เรียกธรรมทั้งนั้น : ตีก็เรียกว่าธรรมตี, ชั่วก็เรียกว่าธรรมชั่ว, คือเป็นกุศลบ้าง เป็นอกุศลบ้าง. เมื่อมีการศึกษามาถึงขั้นนี้แล้ว ก็เรียกว่ารู้ความจริงมากขึ้น; ก็รู้ว่า *ที่คัมภีร์เป็นธรรมชาติธรรมดา ที่ชั่วก็เป็นธรรมชาติธรรมดา* เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของมัน ที่เรียกว่าอทัปปัจจยา เป็นธรรมชาติธรรมดาเสมอกันอย่างนี้.

ที่นี้มนุษย์เพิ่ง บัญญัติเอาเอง; แล้วที่หลัง. ถ้าที่เขาพอใจที่ยอมเห็นรวมกันว่า *จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข ละก็เรียกว่าดี, ถ้าทำให้ลำบากเดือดร้อนกันแล้ว ก็เรียกว่า ชั่ว.* แต่การบัญญัตินี้ ใช้เฉพาะมนุษย์ หรือจริงเฉพาะมนุษย์ที่มีสติปัญญา ที่พอจะนับได้ว่าถูกต้อง; ส่วนคนเลวๆเขาก็ไม่ยอมรับกฎเกณฑ์อันนี้; ฉะนั้นเขาจึงมีความดี หรือความชั่ว ไปตามแบบของเขา. นี่แหละเป็นเหตุที่ทำให้เราได้นักการเมือง ขึ้นมาเป็น ๒ ประเภท : คือนักการเมืองที่มีธรรมตามแบบของพระเจ้า, แล้วก็นักการเมืองที่มีธรรมตามแบบของเขาเอง.

[เริ่มการบรรยาย ตามหัวข้อของครั้งนี้.]

ธรรมะสำหรับนักการเมืองแบบของพระเจ้า.

ที่นี้เราจะพูดกันถึง ธรรมะสำหรับนักการเมือง ตามแบบของพระเจ้า; เมื่ออาตมาพูดว่า ธรรมะสำหรับนักการเมือง แล้วก็ต้องหมายความว่า “ธรรมะตามแบบของพระเจ้า”.

ทีนี้เพื่อจะให้เข้าใจคำว่า ธรรมะสำหรับนักการเมือง อย่างชัดเจน หรือละเอียดลอบยิ่งขึ้นไปอีก ก็จำเป็นที่จะต้องมีการพิจารณากันเป็น เรื่องๆ ไป :-

ในชั้นแรกที่สุดนี้ อยากจะ พูดถึงหัวข้อที่ต้องย้ำกันอยู่เสมอๆ อีกครั้งหนึ่ง; ที่เรียกว่า หัวข้อที่ต้องย้ำเสมอๆ นั้น นั่นแหละสำคัญมาก มิฉะนั้นจะปนกันหมด จะเพี้ยน. หัวข้อที่จะต้องย้ำเสมอๆ เกี่ยวกับเรื่องของ ธรรมะนี้ ก็มีอยู่หลายข้อเหมือนกัน; แต่ก็ไม่มาก จนเกินวิสัยที่จะจำได้.

หัวข้อที่จะต้องย้ำอยู่เสมอ อย่างใหญ่หลวง ข้อแรก ก็คือว่า **ไม่มีอะไรที่มีใช้ธรรม** ในความหมายใดความหมายหนึ่ง; ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ ธรรม ในความหมายใดความหมายหนึ่ง ก็คือ ธรรม ๔ ความหมาย. บาง คนก็จะจำได้แม่นยำ; แต่บางคนไม่แม่นยำ กลับไปกลับมา เลื่อนไปเลื่อนมา. ธรรมใน ๔ ความหมาย ก็คือ **ตัวธรรมชาติ** ความหมายหนึ่ง, **กฎของ ธรรมชาติ** อีกความหมายหนึ่ง, **หน้าที่ตามธรรมชาติ** อีกความหมายหนึ่ง, **ผล จากหน้าที่ตามธรรมชาติ** อีกความหมายหนึ่ง, เป็น ๔ ความหมาย; แล้วก็ ไม่มีอะไรที่มีใช้ธรรม. เมื่อมีธรรมอยู่ ๔ ความหมายอย่างนี้ คำว่า “การเมือง” นั้น มันอยู่ใน **ธรรมในความหมายไหน** ก็จะต้องย้ำ, หรือทำความเข้าใจอยู่ เสมอ.

ถาม : สิ่งที่เรียกว่า “การเมือง” สงเคราะห์ลงในธรรม ในความหมายไหน คุณทอง?

ตอบ : สิ่งที่เป็น การเมือง นั้น มีความหมายอยู่ตาม ธรรมข้อ ๓ คือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ครับ.

นี่ยังจำได้ หรือยังมองเห็น ว่าสิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้น มันรวมอยู่ในธรรมในความหมายที่ ๓ ธรรมในความหมายที่ ๓ คือหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องประพฤติ ต้องกระทำ ให้ถูก ให้ตรงตามกฎของธรรมชาติ เพื่อว่ามนุษย์จะได้อยู่กันเป็นผาสุก; ฉะนั้นการเมืองจึงคือ ธรรม, หมายถึง การเมืองที่ถูกต้อง ก็คือการเมืองที่ดี; การเมืองที่มีธรรมไม่ถูกต้อง ก็เป็นการเมืองที่เลว หรือเป็นอธรรม.

ที่ว่า “ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรมนั้น” พุตกันมาหลายคราวแล้ว ไปทบทวนเอาเอง. วันนี้จะชี้กันแต่ในแง่ที่ว่า การเมือง นี้ มัน เป็นธรรมอันหนึ่ง ในความหมายที่ว่า เป็นหน้าที่; เป็นหน้าที่ของใคร? ก็ของมนุษย์ทุกคน ที่อยู่ในบ้านในเมือง หรือในโลก. เขาจะต้องประพฤติธรรมนั้นให้ถูกต้อง แล้วบ้านเมืองก็จะเป็นผาสุก; ฉะนั้นนักการเมืองก็คือผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมในความหมายที่ ๓ นี้เอง.

ที่นี้ ข้อที่จะต้องย้ำ ต่อไปอีก ข้อสอง ก็คือ ความหมายอันถูกต้อง ของคำว่าการเมือง.

ถาม : ความหมายอันถูกต้อง ของคำว่าการเมืองนั้น มีว่าอย่างไร คุณชวน?

ตอบ : การเมืองคือการแก้ปัญหาของสังคมโดยไม่ต้องใช้อำนาจ ครับ.

- ถาม : การเมือง คือการแก้ปัญหาของสังคม โดยไม่ต้องใช้อำนาจ ก็ถูกอย่างยิ่ง. แต่เราเคยใช้คำอื่นอีกคำหนึ่ง เราใช้คำว่าอะไรคุณเล่า? การเมืองคือ...
- ตอบ : การเมืองก็คือ การจัดการกระทำให้ได้รับความผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ.

เราเคยพูดกันในความหมายว่า การจัดหรือการกระทำให้สังคม อยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ. นี้เรียกว่าการเมืองของพระเจ้า; ถ้าการเมืองของภุคพิบัติสัจ มันท้องใช้อำนาจ. นี้เราพูดถึงการเมืองของพระเจ้า จึงระบุดังต่อไปนี้ ไม่ต้องใช้อำนาจในการจัดให้สังคมอยู่เป็นผาสุก.

ถาม : ที่นี้ สังคมนั้นคืออะไร คุณบรรยาย?

ตอบ : สังคมก็คือ การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของคนหลายๆคน แล้วมีการประพฤติปฏิบัติคล้ายๆกัน.

ถาม : มีขนาดเท่าไหนล่ะ?

ตอบ : ถ้าจะนับก็หมายความว่าตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ก็น่าจะเรียกว่าสังคมได้.

ถาม : ใหญ่ที่สุดถึงไหนล่ะ?

ตอบ : ใหญ่ที่สุดหาปริมาณมิได้ มันทั้งโลก.

ถาม : โลกของใคร?

ตอบ : โลกมนุษย์ ครับ.

ถาม : แล้วโลกสัตว์เดรัจฉานล่ะ?

ตอบ : มันก็อีกสังคมหนึ่งครับ.

ถาม : ไม่รวมอยู่ในคำว่าเมืองของมนุษย์หรือ?

ตอบ : ถ้าอย่างนั้นก็ควรจะใช้คำว่า “ของสัตว์โลกทั้งหลาย” รวมหมดเลยดีกว่า.

นั่นแหละคำว่า “สังคม” นั้น ฟังดูให้ดีๆ มันมีความหมายว่า มันต้องหลายคน. ฉะนั้น ปัญหาที่เกิดมาจากคนหลายคน จึงจะเป็นปัญหาทางการเมือง; ถ้าเป็นปัญหาของคนคนเดียว ยังไม่ถึงขนาดที่จะเรียกว่า ปัญหาทางการเมือง.

ที่ว่าคนหลายคนนี้ ก็ควรจะถือว่า ๒ คนขึ้นไปก็ได้ แต่มันยังไม่ค่อยมีหรอก; ต้องมากกว่านั้น *ต้องอยู่กันเป็นบ้านเป็นเมือง.* เราไม่เคยมีบ้านเมืองที่มีแต่เพียง ๒ คน; บ้านเมืองต้องมีหลายคนแหละ ก็คนก็สุดแท้. ถ้าต้องใช้อำนาจในการจัด มันก็ยังไม่เหมาะสำหรับความเป็นมนุษย์; มันจะเป็นเรื่องของสัตว์เดรัจฉานมากกว่า คือใช้กำลัง หรือใช้อาวุธหรืออะไร เข้าตัดสินปัญหา.

ที่นี้มนุษย์มันควรจะดีกว่าสัตว์ มันก็เลยใช้สติปัญญาเป็นเครื่องแก้ปัญหา; ฉะนั้น การเมืองจึงเป็นธรรมะ หรือเป็นวิชาความรู้อันหนึ่ง ซึ่งจะใช้เป็นเครื่องแก้ปัญหา หรือตัดปัญหาของสังคม ให้อยู่กันเป็นผาสูก. เราจะต้องย้ายอยู่เสมอว่า ความหมายของคำว่า “การเมือง” ต้องเป็นอย่างนี้; ถ้าเป็นอย่างอื่น เราพูดไม่ได้ และไม่มีเรื่องจะต้องพูด ในฐานะที่เราเป็นพุทธบริษัท.

เอา, ที่นี้ดูเลย ไปถึงข้อถัดไป ข้อสาม ว่า *ทำไมพุทธบริษัทจึงต้องสนใจ หรือรับรู้ กับสิ่งที่เรียกว่าการเมือง?*

ถาม : คุณทอง, ทำไมพุทธบริษัทจึงต้องสนใจหรือรับรู้ กับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง?

ตอบ : ก็เพราะอุดมคติของชาวพุทธนั้น มีว่า จะต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ แก่ตนเองและผู้อื่น ตามรอยพระยุคลบาทของพระพุทธเจ้าครับ.

ถาม : แล้วยังมีอะไรนอกออกไปอีก คุณประยูร ที่ทำให้ชาวพุทธต้องสนใจ และรับรู้เกี่ยวกับการเมือง?

ตอบ : เพราะการเมืองกับธรรมะเป็นเรื่องเดียวกัน ครับ; เพราะฉะนั้น ชาวพุทธทั้งหลายใช้ธรรมะเป็นหลัก ก็จะต้องสนใจการเมืองไปตามหลักของธรรม.

ถาม : ได้มาสองความหมายแล้ว ทำไมพุทธบริษัทจึงต้องสนใจและรับรู้ กับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง คุณชวน?

ตอบ : เพราะการเมืองคือธรรมะ พุทธบริษัทก็เป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยธรรมะ ฉะนั้นพุทธบริษัทจึงจำเป็นที่จะต้องสนใจการเมือง.

ถาม : ก็เหมือนกับที่คุณประยูรว่า. คุณล้ำว่าบ้าง?

ตอบ : ก็พุทธบริษัทที่ต้องการจะจัด ต้องการกระทำ ให้สังคมอยู่ด้วยความสงบ โดยไม่ต้องใช้อำนาจเหมือนกันครับ.

ถาม : พุทธบริษัทมีหน้าที่ทำให้สังคมอยู่ด้วยความสงบ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ พุทธบริษัทจึงต้องสนใจ และรับรู้. เราจะมองให้แคบอย่างที่เรียกว่า เห็นแก่ตัวบ้างไม่ได้หรือ? มองให้มันแคบเข้ามาอีก พุทธบริษัทจะสนใจ และรับรู้ เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้น ก็เพื่อความอยู่ได้ของพุทธบริษัทนั่นเอง; จริงไหม คุณทอง?

ตอบ : อันนี้ผมรู้สึกว่าจะไม่ค่อยจริงทีเดียวครับ.

ถาม : เอ้า, ไม่จริง ก็ว่าไปซี?

ตอบ : เพราะว่าในโลกนี้ มีสังคมของผู้คนอยู่ด้วย; เพราะฉะนั้นการจัดให้สังคมนี้อยู่อย่างมีความสุข โดยไม่ต้องลงอาชญา ก็หมายความว่าไม่จำกัดอยู่แต่พุทธบริษัทครับ.

นั่น ก็ตอบแล้วนี่ เป็นความหมายที่กว้างไปแล้ว. ที่นี้เราจะมองดูอย่างที่เราเรียกว่า เข้าข้างตัว เห็นแก่ตัว ว่าเพื่อความอยู่ได้ของพุทธศาสนานั่นเอง รวมทั้งความอยู่ได้ของพุทธบริษัทด้วย; เราต้องช่วยกันสนใจ ปรับปรุงแก้ไข ให้มีความถูกต้อง ในสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง” ให้เป็นการเมืองของธรรมะ ให้เป็นการเมืองของพระเจ้า.

ไม่ต้องยกตัวอย่างที่อื่นหรอก; ประเทศไทยนี้ ลองการเมือง เป็นไปอย่างไม่ถูกต้อง พุทธศาสนาอาจจะไม่มีเหลืออยู่ก็ได้. ฉะนั้นเราควรจะมองว่า พุทธบริษัทควรสนใจหรือรับรู้ ในสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง”; จนกระทั่งรู้ว่า ตนเองจะต้องทำอะไรบ้าง เกี่ยวกับการเมือง, แล้วก็ทำให้ถูกต้องตามนั้น. อย่างที่เป็นอยู่จริงในเวลานี้ มันก็เป็นอยู่อย่างนั้น; พยายามจะช่วยให้กันได้ หรือให้มี ให้เกิด นักการเมืองที่ดีขึ้นมาในประเทศไทย. ประเทศอยู่ได้ ศาสนาก็อยู่ได้. ประเทศไม่มี; ศาสนาก็ไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหน จะไปตั้งอยู่ที่ไหน.

เอ้า, ที่นี้ จะมองให้มากกว่านั้นอีกหน่อย ว่า ข้อสี่ ทุกคนจะต้องสนใจรับรู้กับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง; หมายความว่าทุกคนในโลกจะต้องสนใจรับรู้กับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง.

ถาม : ทำไมจึงต้องเป็นอย่างนั้น? คุณทดลองว่าไปอีกที.

ตอบ : กระผมขอตอบอย่างกำปั้นทุบดินว่า เพราะพระเจ้าบงกั๊บ ครับ.

ถาม : คุณประยูละว่าอย่างไร?

ตอบ : ที่ว่า ทุกคนต้องรับรู้ในสิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้น ก็เพราะว่าทุกคนก็เป็นสมาชิกของสังคมที่จะต้องถูกจัดการโดยการเมือง. ถ้าเราไม่รับรู้ก็จะปล่อยให้การจัดการนั้น เป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง; จนกระทั่งลงสุดท้าย การเมืองมันจะมาเล่นงานเอา จนคนนั้นก็ไม่มีทางที่จะอยู่รอดได้ครับ.

ถาม : คุณชวน ทำไมทุกคนในโลกจึงต้องสนใจกับการเมือง?

ตอบ : ผมมีความเห็นเหมือนคุณหมอบ ครับ คือ ถ้าเราไม่สนใจการเมือง การเมืองมันจะเล่นงานเราครับ.

ถาม : เคยวนรู้กันถึงอย่างนั้นแล้วนะ เอ้า, คุณล้า ละ?

ตอบ : เพราะทุกคนต้องสนใจในการจัดการกระทำ เพื่อให้สังคมอยู่ด้วยความสงบครับ.

ที่คุณทดลองตอบว่า พระเจ้าบงกั๊บให้ทำนั้น ก็เรียกว่า ตอบอย่างอุปมา, หรือใช้คำอุปมา. ถ้าเข้าใจก็จะดีมาก คือว่า กฎธรรมชาติบงกั๊บให้ทำ; กฎธรรมชาตินี้ไม่มีใครฝืนได้. กฎธรรมชาติบงกั๊บให้ทำ คือต่อสู้ดิ้นรน เพื่อความอยู่รอดของตัว กระทั่งว่าอยู่ตามพอใจของตัว;

เมื่อไม่รู้ก็แล้วไป พอรู้แล้วเป็นทำเนิมนั้นแหละคืออำนาจของกฎธรรมชาตินี้; ไม่ได้ทำ มันก็อาจจะถึงกับตายไปเลยก็ได้; แม้จะรอดอยู่ก็ไม่เป็นที่พอใจ.

ฉะนั้นเราจึงมีความรู้สึกชนิดหนึ่ง อยู่ตามธรรมชาติ ที่จะต้องทำสิ่งที่รู้สึกว่ามันเป็นประโยชน์แก่เรา หรือแก่มนุษยย์; เพราะมนุษยย์มันอยากอยู่ มันยังไม่อยากตาย. ที่นี้ คนทุกคนจึงถูกระบบชาติบีบให้เล่นการเมืองอยู่โดยไม่รู้สีกตัว; หรือเท่าที่รู้สึกแล้วเท่าไร เขาก็เล่นการเมืองกันมากขึ้นไปอีก ฉะนั้นจึงเกิดระบบการเมือง ซึ่งโดยหลักทั่วๆ ไป ก็เห็นกันอยู่แล้วว่า ประชาชนมีส่วนรู้เห็น แล้วก็คัดเลือกตัวนักการเมือง ที่จะทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง ในนามของเขา หรือเพื่อตัวเขา หรือเพื่อร่วมกันก็ได้. ฉะนั้นขอให้รู้สึกชัดเจนอยู่เสมอว่า ทุกคนนี้ต้องสนใจกับธรรมะ ในรูปของการเมือง, หรือการเมืองชนิดที่เป็นธรรมะ.

ข้อห้า ที่นี้ จะพูดอีกทีหนึ่งว่า การเมืองต้องเป็นการเมืองของพระเจ้าเสมอ, การเมืองต้องเป็นการเมืองของพระเจ้าเสมอ.

ถาม : ที่นี้คุณลองหาการเมืองชนิดไหน ที่จะไม่ต้องเป็นการเมืองของพระเจ้า มาดูที คุณทอง?

ตอบ : การเมืองที่ไม่เป็นการเมืองของพระเจ้า ก็คือ การเมืองชนิดที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวโดยเฉพาะครับ.

ถาม : มันก็คือการเมืองของใครล่ะ?

ตอบ : ของเขาเอง ครับ.

ถาม : ของตัวเอง?

ตอบ : ครับ.

ถาม : การเมืองชนิดนั้น เป็นการเมืองของตัวเอง. เราควรจะดูว่า ตัวเอง ในที่นี้มันคืออะไร คุณประยูร?

ตอบ : ตัวเองในที่นี้ก็คือ ตัวกิเลสของเขาครับ. หรือว่าตัวที่เป็นศัตรูกับ พระเจ้า.

ถาม : ตัวเองในที่นี้ ตรงกันข้ามจากพระเจ้า ฉะนั้นจึงเป็นของความเห็นแก่ตัว, ความเห็นแก่ตัวกู-ของกู. การเมืองที่ทำไปเพื่อเห็นแก่ตัวกู-ของกูนี้ ควรจะเรียกว่าการเมืองเหมือนกันหรือ คุณทอง?

ตอบ : ที่จริงไม่ควรจะเรียกว่าการเมืองครับ; แต่ว่าบทบาทของเขาที่แสดง ออกนั้น ไปเกี่ยวข้องกับการเมือง เพื่อที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ ครับ.

ถาม : แล้วเราก็ต้องเรียกว่าการเมือง?

ตอบ : เขาต้องไปเล่นการเมือง ครับ.

ถาม : แล้วเราสนับสนุนการเมืองชนิดนี้หรือเปล่า?

ตอบ : อันนี้คนที่ไม่เห็นด้วยก็ไม่สนับสนุนครับ. แต่คนที่เห็นด้วย เช่นว่า พรรคพวกของเขา ในเครือของเขา พวกนี้สนับสนุนครับ.

ถาม : การเมืองของกิเลส ก็มีคนสนับสนุน แล้วการเมืองของพระเจ้าล่ะ มี คนสนับสนุนไหม คุณทอง?

ตอบ : นักการเมืองของพระเจ้า ก็มีผู้สนับสนุนครับ; แต่รัฐสภาก็จะน้อยเหลือเกินครับ.

ยกตัวอย่างมาตฐิ. เอ้า, นึกไม่ออก. เรามีแต่การเมือง หรือนักการเมือง ที่ทำไปตามความคิดเห็นของตน; พอที่จะสันนิษฐานหรือทายเอาได้ว่า เขาไม่เคยนึกฝันถึงพระเจ้า หรือพระธรรม. ฟังดูที่เขาพูดกันนะ มันรู้สึกอย่างนั้น; ข้อนี้ทิ้งไว้ให้ไปสังเกตดูเอาเอง. นี่เราจะให้มองในแง่ที่ว่า การเมืองนั้นคือธรรมะ, นักการเมืองก็ต้องเป็นนักการเมืองของธรรมะคือของพระเจ้า; ถ้าไม่อย่างนั้น ก็ไม่รู้จะเป็นนักการเมืองของใคร. เพราะว่ามันไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม; มันเป็นการทำลายให้สังคมวินาศ มันก็เลยขัดกับอุดมคติ หรือความหมายทางการเมือง ที่คุณว่าไปเอง; คุณว่าเองเมื่อตะกี คุณก็ว่าหยกๆ อยู่ตะกีนี้ว่า การเมืองคือจัดทำให้สังคมอยู่เป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ; นี่คุณว่าเองแหละ คุณก็ยอมรับ เราก็ยอมรับ.

ถาม : เคียงนั้นมันมีการกระทำอีกแผนกหนึ่ง ซึ่งมันทำลายสันติภาพ แต่ทำให้โกลาหลวุ่นวาย หากความสุขมิได้ ยังจะยอมเรียกว่าการเมืองอีกหรือ? คุณทองว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมยังสมัครที่จะเรียกว่าการเมืองอยู่ครับ; เพราะเดี๋ยวนี้ก็เรียกกันอยู่ว่าอย่างนั้น. แล้วพวกนี้ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างที่ว่านี้ อ้างว่า เพื่อจะจัดให้สังคมนี้อยู่ให้เป็นสุขครับ; เพราะฉะนั้น ผมยังเรียกว่า การเมืองอยู่ครับ.

การเมืองที่เขากระทำกันด้วยกิเลส ก็ยังคงเรียกว่า การเมือง. ฉะนั้น ต้องแยกกันออกเป็น ๒ ชนิด; ถ้าเราถือเอาตามบทบัญญัติ คำนิยามของเรา ที่ว่า “การเมืองคือการจัดทำ เพื่อให้มนุษย์อยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อาชญา”; แล้วก็อย่างนั้นใช้ไม่ได้. การเมืองก็คือธรรม ถ้าไม่เป็นธรรม ก็ไม่เป็นการเมือง.

ถาม : นักการเมืองจึงต้องประกอบด้วยธรรม. หรือมีข้อยกเว้นตรงไหน? มีช่องที่จะออก, ทางออกไหน ที่ว่านักการเมืองไม่ต้องประกอบด้วยธรรม คุณทอง?

ตอบ : ผมรู้สึกจะตอบไม่ได้ ครับ. แต่อันนี้ผมอยากเรียนถามท่านอาจารย์ว่า เราจะเรียกว่าอย่างไรดี ครับ ที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ที่นักการเมืองที่เขาเป็นกันอยู่ ครับ.

เฮ้! เราก็เรียกว่า นักการเมืองภาษาคนยังงี้เล่า. เมื่อตะกี้เราแยกเป็นภาษาคนกับภาษาธรรม นักการเมืองจะต้องประกอบด้วยธรรมเสมอ; ไม่อย่างนั้น เราไม่เรียกว่า นักการเมืองในภาษาธรรม. หรือที่เรากำลังพูดอยู่ที่นี่มาหลายเวลาแล้ว; ถ้านักการเมืองไม่ประกอบด้วยธรรม กฎหมายที่เขาช่วยกันออกมานั้น มันจะเป็นธรรมได้อย่างไร.

เช่น สถาบันนิติบัญญัติอย่างนี้ เขาก็เรียกว่าพวกนักการเมืองทั้งหมด แล้วเมื่อ *ไม่ประกอบด้วยธรรม* แล้วเขา *ออกกฎหมายมา* แล้ว *กฎหมายนั้นจะประกอบด้วยธรรมไหม?* ใครๆ ก็คงเถาได้ว่า มันไม่ประกอบด้วยธรรม. เราจึงต้องการนักการเมืองที่มีธรรม ประกอบด้วยธรรม กฎหมายที่ออกมามันจึงจะประกอบด้วยธรรม; แล้วเราก็จะพอสู้ไหว. ถ้ากฎหมายมันไม่ประกอบด้วยธรรม เราก็สู้ไม่ไหวแหละ.

การประกอบด้วยธรรมนั้น มันก็ยังมีปัญหาอยู่อีก คือ โดยรู้สึกตัวก็ได้, โดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวก็ได้. ฉะนั้น การประกอบด้วยธรรมนั้น นอกจากจะซื่อสัตย์สุจริตแล้ว มันยังจะต้องประกอบไปด้วยความรู้ด้วย, ถ้าเขารู้ไม่ถูกต้อง แม้เขาจะซื่อสัตย์สุจริตอย่างไร เขาก็ทำให้มันประกอบด้วยธรรมไม่ได้ อาจจะออกกฎหมายมาผิดธรรมชาติ ซึ่งยากที่ใครจะปฏิบัติได้ หรือว่าบางทีจะถึงกับเกิดเป็นทุกข์ โทษ ชื่นมา.

ถาม : เราแอบคุยกันที่นี่ อย่าเอ็ดอะไรไป ว่ากำลังมีกฎหมายอะไรออกมาอย่างผิดธรรมชาติบ้าง คุณประยูร?

ตอบ : ถ้าผมจะกล่าวโดยไม่ถูกโจมตีบ้าง ก็เป็นต้นว่า กฎหมายที่ออกให้สิทธิเสรีภาพสตรีเท่ากับผู้ชาย.

เมื่อ ๒ - ๓ วัน^{นี้} รัฐสภาเขายอมรับกฎหมาย รับหลักการออกมาว่า ให้บุรุษกับสตรีมีสิทธิเสมอภาคกัน; ความรู้สึกอย่างเราๆนี่ มันรู้สึกว่ามันผิดธรรมชาติ มันฝืนธรรมชาติ ที่จะให้บุรุษกับสตรีมีสิทธิเสมอกัน หรือเท่ากัน หรือเหมือนกัน.

นี่ไม่ใช่เราจะไปว่าเขานะ เรายกมาพอเป็นตัวอย่างว่า มันจะต้องระมัดระวัง ให้มีความรู้ธรรม มีความรู้ธรรม รู้พระธรรม, รู้ความประสงค์ของพระเจ้า, รู้ความถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ; อย่าให้มันฝืนกฎเกณฑ์อันนี้. พ่อกับแม่จะทำอะไรเหมือนกันไม่ได้; แล้วมันก็ยากที่จะมีสิทธิอันเท่าเทียมกัน แม้อันละครูป. ต่อไปข้างหน้ามันจะเกิดปัญหาขึ้น;

ถ้าหากว่าหลักเกณฑ์อันนี้ ยังคงยึดถือกันไว้ แล้วก็เข้มข้นไปเรื่อย ๆ ในวันหน้า คงจะได้เห็นสตรีเรียกร้องสิทธิ ที่จะไปเที่ยวชายโสเภณีกลางคืน.

เดี๋ยวนี้ ผู้ชายเขาไปเที่ยวโสเภณีกลางคืนได้ ไม่ผิดอะไร; แต่สตรียังทำไม่ได้ ต่อไปจะมีสิทธิเท่าเทียมกัน. วันหนึ่ง สตรีเขาก็จะเรียกร้องว่าเขาจะไปเที่ยวโสเภณีชายกลางคืนได้เหมือนกัน; มันจะได้เท่ากันอย่างไรละ, ไม่เสียเปรียบกัน. ถ้าหากไม่ยอม; ไม่ยอมความเท่าเทียมกัน หรือเสมอภาคกันอย่างนี้, ก็ไปคุยเถาะ พิจารณาคุเถาะ จะพบว่ามันเท่าเทียมกันไม่ได้; เพราะเขาสร้างมาสำหรับทำหน้าที่คนละอย่าง; หรือทำหน้าที่อย่างที่เราเรียกว่า ฝ่ายหนึ่งอยู่ในความควบคุม หรือดูแล ของสติปัญญาของฝ่ายหนึ่ง, หรือว่าฝ่ายหนึ่งก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งฝ่ายหนึ่งทำไม่ได้.

นี่เป็นเรื่องชวนหัว ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะเอาจริงจังอะไรนัก; แต่เอามาเป็นตัวอย่างว่า นักการเมืองออกกฎหมายมา โดยไม่คำนึงถึงพระเจ้า ถึงพระธรรม. กฎหมายนั้นก็คงจะแปลก จนเหลือที่ใครจะปฏิบัติ ให้ถูกต้องเต็มตามความหมายได้; แล้วยังมีอีกมากมายเหลือเกิน ที่ว่าถ้าไม่ประกอบด้วยธรรมแล้ว ออกกฎหมายมา มันก็ไม่มีใครปฏิบัติได้

นี่จะพอกันที่ว่า สิ่งที่เราจะต้องยำ ๆ อยู่เสมอนี้ มาสรุปรวมอยู่ข้อเดียวว่า ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรม, ไม่ใช่ธรรมะนะ ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่พระธรรม, อะไรก็ต้องให้เป็นไปตามทางธรรม, สนใจที่จะทำเพื่อธรรม, ยืนยันเพื่อรักษาเอาธรรมะไว้; แต่เราจะเรียกว่าพระเจ้า ให้มันน่ากลัวสักหน่อย.

....

ธรรมะสำหรับนักการเมืองต้องถือปฏิบัติ.

พอเราได้ย้าหลักสำคัญ ๆ ของพระธรรมไว้ ไม่ให้เลื่อนกลางไปได้แล้ว ก็พูดกันต่อไปได้ ตามหัวข้อที่ตั้งไว้ในวันนี้ว่า **ธรรมะสำหรับนักการเมือง.**

ธรรมะสำหรับนักการเมือง ก็คือหัวข้อธรรม หรือหลักพระธรรมสำหรับรัฐ สำหรับปฏิบัติ ที่ควรจะมีแก่นักการเมือง; ให้สมกับที่ว่านักการเมืองนั้นมันเป็นคนของพระเจ้า. ส่วนที่เขามีของเขาเอง ตามชอบใจของเขา ในหมู่นักการเมืองในโลกปัจจุบันนี้ทั่วไปทั้งโลกนั้น เราไม่รู้ ถ้าหากว่ามันขัดกันกับหลักพระธรรมของพระเจ้า.

ธรรมะสำหรับนักการเมือง ข้อแรกก็ไม่มีอะไร นอกจากสิ่งที่เรียกว่า ธรรม นั้นเอง; แล้วก็แบ่งแยกเอาเฉพาะที่เป็นการเมือง. ธรรมะในลักษณะที่เป็นการเมือง เป็นธรรมะบริสุทธ์ เพื่อสังคมมนุษย์อยู่กันเป็นผาสุก; นี้เรียกว่า ธรรมะสำหรับนักการเมือง และตรงตามความหมายของคำว่า “การเมือง” ซึ่งเรารู้กันอยู่ดีแล้ว. เมื่อตะก็ย้าแล้วว่า การเมืองคืออะไร.

ที่นี้ ธรรมะ ที่ตรงตามตัวธรรมสัจจะ คือข้อเท็จจริง อันเกี่ยวกับธรรมชาตินี้ ส่วนที่จะทำให้บ้านเมืองอยู่เป็นผาสุกนี้ นักการเมืองจะต้องมี. ข้อแรกหรือกำปั้นทุบดินอย่างที่คุณทองว่า ธรรมะสำหรับการเมืองนั้นแหละ ก็ธรรมะสำหรับการเมือง.

ที่นี้ ข้อที่สอง นักการเมืองแท้ต้องเป็นปุชณียบุคคล.

ถาม : ปุชณียบุคคล แปลว่าอะไรละ คุณเล่า?

ตอบ : คือบุคคลที่ควรบูชา ครับ.

ถาม : บุคคลที่ใครควรบูชา? ใครที่จะเป็นผู้บูชา คนโง่หรือคนฉลาด ว่า
อย่างนั้นก่อนเถอะ?

ตอบ : คือบุคคลที่มีปัญญาบูชา ครับ.

อย่างนั้นแหละ; ต้องเป็นบุคคลที่ควรบูชา โดยคนที่มีปัญญา
เป็นวิญญูชน รู้อะไรเป็นอะไร; ถ้าเป็นคนพาลมันก็ไม่บูชาคนพาลได้.
นักการเมืองต้องเป็นปุชณียบุคคล เพราะว่าเขามีอะไรสมควรที่จะได้
รับการบูชา. คำว่า “ปุชณียบุคคล” มีความหมายชัดเจน แล้วก็เฉพาะ;
ไม่ได้หมายความว่า ลูกจ้าง, ไม่ได้หมายความว่า ชีเม้า, ไม่ได้หมายความว่า
เห็นแก่ตัว, หรืออะไรทำนองนั้นแหละ; ก็ต้องมีอะไรที่ดี ควรแก่การบูชา.

ถาม : นักการเมืองของพระเจ้า คือนักการเมืองแท้ มีอะไรที่ทำให้เขาเป็น
ปุชณียบุคคล คุณทอง?

ตอบ : คือการที่เขาไม่เห็นแก่ตัว ทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อผู้อื่น ครับ.

ถาม : ไม่เอาตามอุดมคติคำว่า “การเมือง” ของเราหรือ? ทำเพื่อทุกคน
เพื่อโลกอยู่อย่างสงบสุข. อะไรของเขาที่ทำให้เขาเป็นอย่างนั้น?
เฮ้, ที่นี้ทดลองบัญญัติกันแล้ว ทดสอบบัญญัติกันที. ว่าอะไรที่ทำ

ให้เขาเป็นเช่นนั้น คือ ที่ทำให้เราต้องบูชาเขาอะ? อะไรของเขา
คุณประยูร?

ตอบ : เพราะสติปัญญาของเขาสูง ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณทอง?

ตอบ : เพราะผลงานของเขา ครับ.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : คุณธรรมในตัวเขา ครับ.

ถาม : อะไรละ? นั่นมันกว้างเกินไป นี่ คุณธรรมนะ. อะไรละ บอกให้
มันชัดหน่อย?

ตอบ : ความซื่อสัตย์สุจริต.

ถาม : เอ้า, คุณล้ำละ?

ตอบ : คือการปฏิบัติตามหน้าที่โดยความเป็นจริง โดยถูกต้องตามกฎหมายของ
ธรรมชาติ ครับ.

ถาม : ที่เราจะรักเขา บูชาเขา เห็นใจเขา; อย่างเราจะบูชาพระโพธิสัตว์นี่
เราบูชาเพราะว่า พระโพธิสัตว์ทำอะไร? เป็นอะไร? มีอะไร?
คุณทอง นี่ก็ไม่ออก. คุณประยูร?

ตอบ : เพราะพระโพธิสัตว์มีจิตใจสูง เพื่อช่วยคนอื่นโดยไม่เห็นแก่ตัวเองเลย.

ถาม : คุณชวนละ ใช้คำสั้นที่สุด ?

ตอบ : พระโพธิสัตว์คือผู้ที่เสียสละประโยชน์สุขส่วนตัว เพื่อส่วนรวม ครับ.

นั่นแหละ อยากจะให้เล็งถึงข้อนี้ ว่าที่เรานับบูชาพระโพธิสัตว์นั้น เราบูชาเพราะความเสียสละชีวิตก็ได้ ถ้ามันมีเหตุผลที่จะต้องเสียสละ; เพื่อความสุจริตใจของคนทั้งหมด, ฉะนั้น **พระโพธิสัตว์จึงเป็นปูชนียบุคคล** จะเป็นโพธิสัตว์เล็ก โพธิสัตว์น้อย โพธิสัตว์ใหญ่ อะไรก็ตาม มันมีความหมายสำคัญ **อยู่ที่ยอมเสียสละเพื่อช่วยคนอื่น หรือเพื่อคนอื่นอยู่รอด;** ตัวเองนี้ไม่ต้องทำอะไร ไม่ต้องการอยู่ด้วยซ้ำไป แต่มันยังมีชีวิตอยู่. ฉะนั้นใช้ชีวิตนี้เพื่อคนอื่นรอด ก็เรียกว่าปูชนียบุคคล; **ถ้าเป็นนักการเมืองที่แท้จริงของพระเจ้า** ของพระเป็นเจ้าละก็ **ต้องนับพวกการเมืองชนิดนี้ไว้ว่า อยู่ในเครื่องของโพธิสัตว์**

ถาม : มีเหตุผลอะไรที่จะนับพวกนักการเมืองไว้ในเครื่องของโพธิสัตว์ละ คุณทองว่าไป?

ตอบ : ก็ต้องตอบว่า เพราะเขาไม่เห็นแก่ตัวอีกครับ.

ถาม : เพราะเขาไม่เห็นแก่ตัวถูกแล้ว มันก็ตอบง่าย ๆ. แต่กลัวว่าคุณจะนึกไม่ออก. ที่เราจะต้องจัดนักการเมืองแท้ นักการเมืองบริสุทธิ์ไว้ในเครื่องของโพธิสัตว์; เพราะว่าเขาไม่ได้ทำไปเพราะเห็นแก่ตัว แต่ทำไปด้วยความเสียสละอย่างยิ่ง, ในโลกนี้เวลานี้ มีนักการเมืองโพธิสัตว์อยู่ที่ไหนบ้าง คุณเล่า?

ตอบ : ผมยังไม่เห็นครับ.

ถาม : ตามความเชื่อของคุณ ว่าอย่างไร?

ตอบ : ตามความเชื่อของผม ผมว่ามีครับ แต่เวลานี้ผมไม่เห็น.

ถาม : ยังไม่เห็น?

ตอบ : ครับ.

ถาม : คุณชวนล่ะ ว่าอย่างไร มีนักการเมืองโพธิสัตว์อยู่ที่ไหนบ้าง?

ตอบ : ผมไม่กล้าตอบแล้วครับ.

ถาม : กัลป์ภัยการเมือง คุณประยูรกล้า มีอยู่ที่ไหน?

ตอบ : ที่ที่ผมเคยเห็นในประวัติศาสตร์ แล้วก็ตายไปแล้ว; ก็อย่างมหาตมะคานธี เขาเอาชนะโดยไม่ได้ใช้อาวุธ แล้วตัวเองก็สละ ไม่มีอะไรเหลือในชีวิต แม้กระทั่งตายครับ.

ถาม : นี้อบอย่างฉลาด อ่างคนตายแล้ว มันปลอดภัย. คุณทองล่ะ ใครเป็นนักการเมืองโพธิสัตว์?

ตอบ : ผมยังหาคำตอบไม่ได้ครับ.

เอาละ, เป็นอันว่าอย่าตอบดีกว่า ก็พอจะรู้ ๆ กันอยู่ว่า มีนักการเมืองโพธิสัตว์หรือไม่. แต่เดี๋ยวนี้มันก็แสดงให้เห็นว่า นักการเมืองนั้นจะต้องยึดถืออุดมคติโพธิสัตว์; เพราะฉะนั้นการที่เราเอาเรื่องนั้นมาพูดกัน คงไม่เสียหาย ไม่เสียเวลาเปล่า; เพื่อจะได้รู้จักธรรมะของนักการเมือง, แล้วเรา

อาจจะสร้างนักการเมืองโพธิสัตว์ขึ้นมาในอนาคตก็ได้; ถ้าเราไม่รู้เราจะสร้างขึ้นมาได้อย่างไร.

เดี๋ยวนี้เราพอจะรู้จักบ้าง ก็ควรจะสร้างนักการเมืองโพธิสัตว์ตัวน้อยๆ เท่าหัวแม่มือก็ยังดี ขึ้นมาในโลกนี้บ้าง. ธรรมะสำหรับนักการเมืองนั้น หมายความว่า นักการเมืองแท้ต้องเป็นปุชฌิยบุคคล; อย่าทำตนเป็นลูกจ้าง.

ที่นี้ ข้อที่สาม อยากจะพูดให้มากกว่านี้ว่า นักการเมืองต้องเป็นคนของพระเจ้า ก็ต้องมีคุณสมบัติถึงขนาดที่จะเป็นคนของพระเจ้า จึงจะเรียกว่าเป็นนักการเมืองที่มีธรรมะ. ก็เช่นเดียวกันแหละ พระโพธิสัตว์ทุกๆ องค์ในศาสนา ล้วนแต่เป็นคนของพระอาทิตย์พุทธเจ้าทั้งนั้น; เช่น อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ แขนหัก ที่เรามีรูปปั้นนั้น เขาเรียกว่า อวโลกิเตศวร.

อวโลกิเตศวรนี้เป็นโพธิสัตว์ เป็นโพธิสัตว์ที่ขึ้นอยู่กับพระพุทธรเจ้า ชั้นธยานิพุทธรเจ้าชื่อว่า อมิตาภะ คือ พระพุทธรเจ้าอมิตาภะ ทำให้เกิดโพธิสัตว์ขึ้นมา เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลโลกนี้ ช่วยเหลือโลกนี้ แก้ไขปัญหาทุกอย่างให้แก่โลกนี้ เป็นที่พึ่งของโลกนี้; เขาเรียกกันว่า อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์.

โพธิสัตว์ที่มีชื่ออย่างอื่น ก็เป็นผู้ที่ขึ้นสังกัดอยู่กับธยานิพุทธรเจ้าอื่น องค์อื่น อีกหลายองค์; แต่ที่มากเกี่ยวข้องกันอยู่กับพุทธศาสนาอย่างของเราในปัจจุบันนี้ เขาเรียกว่า อวโลกิเตศวรโพธิสัตว์. อวโลกิเตศวร

โพธิสัตว์ เป็นโพธิสัตว์ของพระพุทธเจ้าอมิตาภะ คือพระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ที่อยู่ที่หน้าผากนั้น.

นักการเมืองทุกคนต้องขึ้นอยู่กับพระเจ้า เป็นของพระเจ้า เช่นเดียวกับที่โพธิสัตว์และพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ จะต้องขึ้นอยู่กับพระอาทิพุทธเจ้า. สำหรับอาทิพุทธะนี้ แปลว่า ต้นตอของพระพุทธเจ้า, หรือของสิ่งที่เรียกว่า พระพุทธเจ้าทั้งหมดทั้งสิ้น. นี้เรียกอาทิพุทธะ. เขาแบ่งแยกไว้หลาย ๆ องค์ ก็แล้วแต่ยุคแต่ละสมัย ที่เขาจะเล็งถึงอะไร.

โพธิสัตว์จะต้องขอตรงต่อหน้าที่ ที่อาทิพุทธะมอบหมายมาให้ อย่าง อวโลกิเตศวรนี้ ต้องดูแลโลกนี้ให้ปลอดภัย. นักการเมืองโพธิสัตว์ จะต้องขึ้นอยู่กับพระเป็นเจ้า เป็นศูนย์กลาง.

ถาม : เคี้ยวนี้พวกนักการเมืองทั้งหลายเขาเป็นคนของใครล่ะ คุณทอง?

ตอบ : เป็นคนของลูกเขาเมียเขาครับ.

ถาม : ทำไมคุณว่าเขาแรงนักล่ะ? เป็นคนของชาติประเทศสักที่ไม่ได้หรือ?

ตอบ : ไม่เป็นอย่างนั้นครับ.

ถาม : เป็นคนของลูกเขาเมียเขา แล้วตัวเขาล่ะ?

ตอบ : รวมทั้งตัวเขาเองด้วยครับ.

ถาม : คุณเขว่นว่อย่างไร? นักการเมืองสมัยนี้เขาเป็นค่นของใคร?

ตอบ : เป็นค่นของพรรคการเมืองต่ง ๆ ครงบ.

ถาม : เป็นค่นของพรรคการเมืองต่ง ๆ ไม่เคยขบดต่อพรรคเลย?

ตอบ : มีครงบ ขบด มีเหมือกัน.

ถาม : คุณประยูร นักการเมืองสมัยนี้เขาเป็นค่นของใคร ว่ให้มันจ้ง่าย ๆ

ตอบ : เป็นค่นของกิเลสดีกว่ครงบ มันช้ดดี.

ถาม : ช้ดดี เอ้า, คุณล้ล้ เป็นค่นของใคร?

ตอบ : ผมก็เห็นดว้ยอย่งที่คุ้ณประยูรว่.

ถาม : เป็นค่นของกิเลส. เราจะพุดให้ช้ด มันก็เส็งลงไปคุ้ พิจรณาลงไปคุ้ ว่อะไรที่บ้งค้บเขาได้? อะไรที่บ้งค้บเขาได้ นั้นแหละ เขาเป็นค่นของส่ิงนั้นแหละ. ลูกเมียของเขางจะบ้งค้บเขาไม่ได้เสมอไปกระมัง คุ้ณทอง?

ตอบ : ผมรู้สื่กว่ บ้งค้บได้เสมอไปครงบ.

เราจะใช้ค้บว่ “ประโยชน์”; เขาเป็นค่นของประโยชน์ เพราะว่ค้บว่ “ประโยชน์” นี้มันกว้างดี. ประโยชน์ที่เขาต้งการ จะบ้งค้บเขาให้ทำ อะไรก็ได้; เขาเป็นค่นของประโยชน์ เห็นแก่ประโยชน์; จะใช้ค้บว่กิเลส มันก็ไปดว้ยกันได้ มันเป็นส่ิงเตี้ยวกัน; เพราะว่ กิเลสมันต้งการประโยชน์

นั้นก็เลยเอารวมกันเสียเลยว่า ประโยชน์ที่กิเลสต้องการนั้นแหละบังคับเขา. กังนั้น เขาจึงเป็นคนของกิเลส ที่เห็นแก่ประโยชน์, หรือเป็นคนของประโยชน์ ตามอำนาจของกิเลส; กังนั้นเขาจึงไม่ใช่คนของพระเจ้า.

ถาม : ที่นี้ลองสร้างวิมานในอากาศกันสักทีไหม? ว่าทำอะไร เราจึงจะได้ นักการเมืองที่เป็นคนของพระเจ้า คุณประยูร?

ตอบ : เรื่องนี้มันต้องใช้หลักกว้างๆ แล้วก็ทำนานๆ; โดยข้อแรก ก็เป็นต้นว่า เราควร รู้ ฝืน ทัศนคติพระธรรมของพระเจ้าเสีย ให้เข้าใจ. แล้วข้อสำคัญข้อที่สองว่า เราพยายามที่จะเปลี่ยนค่านิยมของสังคม ที่นิยมผิดๆ นั้น; มายกย่องบุคคล ชนิดคนของพระเจ้ากันให้มากยิ่งขึ้นๆ. แล้วเราก็จะได้พยายามคัดเลือกบุคคลประเภทนี้ เข้าเป็นตัวแทนของเรา ไปเป็นนักการเมือง ในอนาคตข้างหน้าโน้น; แต่ไม่ทราบว่านานเท่าไรครับ.

ถาม : นี้มองเห็น คือมองเห็นได้ ว่ามันเป็นสิ่งที่มีเหตุผล หรือมองเห็นได้; แต่จะทำได้เมื่อไรนั้น ก็ยังไม่มองเห็น. คุณทอง ลองว่าดูบ้างซิ ว่าทำอะไร จึงจะมีนักการเมือง ที่เป็นคนของพระเจ้าขึ้นมา ถ้าตอบให้สั้นที่สุด?

ตอบ : คือฝึกคนให้หยุดการเห็นแก่ตัวครับ เสียตั้งแต่เล็ก มาตามลำดับครับ

ถาม : เอ้า, คุณชวน คุณก็เป็นครู คุณทองก็เป็นครู. เอาละ, มันจะ มาหาคุณแล้ว ทำอย่างไรจะให้มันมีนักการเมืองของพระเจ้าขึ้นมาในโลกนี้?

ตอบ : คือให้ผู้ที่เป็นคนของพระเจ้าเป็นผู้เลือกขึ้นมาครับ.

ถาม : โอ! ต้องสร้างคนของพระเจ้าก่อนแน่ะ. นี่ก็เกิดเป็นปัญหาซ้อน; เดียวนี้แปลว่า ประชาชนหรือคนทั้งหลาย ก็ไม่ได้เป็นคนของพระเจ้า เป็นคนของตัวกู ของกิเลสของตัวกู มันก็ไม่วู้จักเลือกผู้แทนมาเป็นคนของพระเจ้า. สรุปความแล้วจะต้องทำอย่างไรละ คุณล้า?

ตอบ : ผมว่าการสร้างนี้ มันต้องยากหน่อย; แต่ความจริงแล้ว มันอยู่ที่ช่วยกันปฏิบัติครับ.

ถาม : ก๊ว่าไปซิ, จะให้ทำอย่างไรละ ก๊ว่าไป?

ตอบ : โดยการเลือกนี้ ก็ต้องหาวิธี โดยการพิจารณาซึ่งความเป็นธรรมของตัวเราเอง ในการปฏิบัติของผู้อื่น; แต่มันเป็นเรื่องยาก ที่เราทุกคนในสังคมนี้จะเลือกคนคนเดียวนี้ มันก็ทำยากหน่อย.

ยังไม่ต้องพูดถึงการเลือกหรือก มันไม่มีให้เลือก ก็เรียกว่าจะต้องสร้างรากฐานขึ้นมาทีเดียวว่า ทำอย่างไร ขึ้นมาพร้อมๆกัน. นี้จะได้เอาไปคิดกันเสียบ้าง ว่า เดียวนี้มนุษย์อยู่กันอย่างไร ก็ไม่วู้ จนไม่มีใครสักคนหนึ่งที่เป็นคนของพระธรรม หรือคนของพระเจ้า; ล้วนแต่เป็นคนของประโยชน์แห่งตัวกู - ของกูไปเสียทั้งนั้น.

อาตมาเห็นว่า มันก็ต้องทำกันอย่างที่เราเคยพูดกันแล้วพูดกันอีกแหละว่า ให้ศีลธรรมกลับมา; การฟื้นฟูให้ศีลธรรมให้พระธรรมกลับมา, กลับมา จะแก้ปัญหาคู่ปัญหาได้. ฉะนั้น ขอให้เอาไป ช่วยกันคิด ช่วยกันนึก เพื่อความกลับมาแห่งศีลธรรม.

ข้อที่สี่ เราจะบอกความเป็นสัตบุรุษ; คำนี้เป็นคำธรรมะ.

ภาษาธรรมะในพุทธศาสนาเรียกว่า สัตบุรุษ; *สปฺปริส* หรือ *สัตบุรุษ*; ความหมายเดิมแท้ หมายถึงพระอรหันต์. ถ้าใครไม่ทราบก็ทราบเสียด้วย *สปฺปริส* หรือ *สัตบุรุษ* นี้ ที่แรกเขาใช้กันในประเทศอินเดีย ที่มีหลักฐานปรากฏชัด ในยุคพระเจ้าอโศก พ.ศ. ๓๐๐ นี้ *สัตบุรุษ*นี้หมายถึงพระอรหันต์; เขาเรียกพระอรหันต์ว่าสัตบุรุษ. เช่น พระอรหันต์สารีบุตรนี้ เขาเรียก *สปฺปริส สารีบุตร*, *ภาษาปรากฏ*นี้ ไม่ได้ใช้คำว่า พระอรหันต์.

ตัวหนังสือบอก ได้นะ *สัตบุรุษ* นี้ ร่างบับแล้ว คือหมดกิเลสแล้ว เย็นแล้ว ก็เป็นพระอรหันต์นั่นแหละ. แต่เดี๋ยวนี้เราไม่ได้ใช้กันอย่างนั้น. ในภาษาไทยด้วยแล้ว ก็ไม่ใช่ถึงอย่างนั้น; คือหมายถึงผู้มีธรรมะทำความสงบบ้าง แล้วก็เรียกว่าสัตบุรุษ; เอาแต่ว่า มันมีความสงบกาย วาจา ใจ พอสมควร แล้วก็เรียกว่า สัตบุรุษ.

มีพระพุทธานุภาพหรือไม่ใช่พุทธานุภาพก็ได้ แต่เป็นที่รับรองต้องกันหมดว่า *เนสา สภา ยตถ น สนฺติ สนฺโต* - ที่ประชุมใดไม่มีสัตบุรุษที่ประชุมนั้นไม่เรียกว่าสภา : *เนสา สภา* - นั้นไม่ใช่สภา, *ยตถ น สนฺติ สนฺโต* คือ - ที่ประชุมใดที่ไม่มีสัตบุรุษอยู่.

เดี๋ยวนี้ที่ไหน ๆ ก็เรียกว่า สภา; ถ้าตั้งขึ้นแล้วก็เรียกว่า สภา สมมติเรียกว่าสภา ใช้นามว่า สภา; แต่ถ้าไม่มีสัตบุรุษอยู่ในนั้นแล้ว จะเรียกว่าสภา ตามความหมายของพระพุทธเจ้าไม่ได้. นี้เราต้องการสัตบุรุษ

เป็นอย่างน้อย เพื่อเป็นนักการเมือง; มาประชุมกันเข้า แล้วก็จะเป็นสภา
บริหารประเทศชาติ บริหารโลก ระหว่างชาติ นี้ ให้มันเป็นไปด้วยดี.

ตั้งฝึกเป็นสัตว์ตามพระพุทโธภาสิต.

สัตว์บุรุษจะต้องตั้งต้นด้วยการเกลียดบาป เกลียดความชั่ว จึง
จะสงบรังับไปจากความชั่ว ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ; แล้วนัก
การเมืองชนิกนนั้นของพระเจ้า จะต้องเกลียดบาปมากที่สุดเลย.

ถาม : คนเกลียดบาปทำคอร์รัปชันได้ไหม คุณทอง?

ตอบ : ไม่ได้ครับ.

ซ้อมไว้หน่อยนะนี่, ใครๆ ก็คงจะพอรู้ แต่ซ้อมไว้หน่อย. คน
เกลียดบาปทำคอร์รัปชันไม่ได้ เขาต้องเกลียดบาป; แล้วก็รังับจากบาปทั้ง
ทางกาย วาจา ใจ ทัศนคติความเห็น แล้วเขาก็จะได้ชื่อว่า สัตว์บุรุษ.

ถาม : วิธีที่จะทำให้เกลียดบาป หรือเกลียดทุจริต ในเบื้องต้นที่สุด
พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ ว่าอย่างไร คุณทองนี่ออกไหม?

ตอบ : นึกไม่ออกครับ.

ถาม : คุณชวนล่ะ?

ตอบ : ไม่ทราบครับ.

ถาม : คุณเล่า, ถามให้หมดเถอะ?

ตอบ : ก็ต้องละเอียดครับ.

ถาม : ต้องละเอียดบาป เกลียดบาป กลัวบาป คุณประยูร ใช้ปฏิภาณตรงกัน
เข้ากันได้?

ตอบ : เราต้องรักพระธรรม ก็เกลียดบาป.

ต้องรักพระธรรม อยากจะถือโอกาสเอามาพูดเสียเลย; เพราะ
สังเกตเห็นว่า มันข้างตรงกันข้ามเสียอย่างยิ่ง ถึงขนาดที่เรียกว่า มันคู่หน้ากัน
ไม่ได้; คือ ถ้าจะเกลียดบาป มันก็ต้องปลงสังขารพิจารณาธรรม.

ที่นี้พวกนักการเมืองเขาไม่รู้คำว่า “ปลงสังขาร” หรือ “พิจารณา
ธรรม”; แล้วเขายังต้องเกลียดมันด้วย.

หลักพิจารณาปลงสังขารตามพระพททภาษิต.

ที่เรียกว่า ปลงสังขาร นี้มีบทที่ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้ ชัดเจน
มาก คือบทที่สวดกันอยู่นั้นแหละว่า : - ขรา ธมฺโมมฺหิ ขริ อนตฺตีโต - เราเป็น
ผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้; พยาธิ ธมฺโมมฺหิ พยาธิ
อนตฺตีโต - มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้; มรณ-
ธมฺโมมฺหิ มรณฺ อนตฺตีโต - มีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้;
นี้ขุทหนึ่งนะ ปลงสังขาร เห็นความแก่ ความเจ็บ ความตาย.

แล้วอีกหมวดหนึ่งว่า สพฺเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว
 วินาภาโว - เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ; นี่หมวดหนึ่ง.

แล้วอีกหมวดหนึ่ง กมฺมสฺสโกมฺหิ กมฺมทายาทิ กมฺมโยนิ กมฺม-
 พนฺธุ กมฺมปฏิสรโณ - มีกรรมเป็นของตัว มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็น
 กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง.

มีอยู่สามหมวดด้วยกัน เรียกว่า บัจเจวณฺณํ หรือ ปลงสังขาร
 นักการเมืองไหนบ้าง ที่จะมานั่งปลงสังขารอยู่อย่างนี้? ถ้าไม่ยอมปลงสังขาร
 อยู่อย่างนี้ นักการเมืองไหนบ้าง ที่มันจะเกลียดบาป? เพราะว่าเครื่องที่จะ
 ทำให้เกลียดบาปทุจริต มันมีแต่อย่างนี้.

พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ต่อไปอีกว่า กิณฺจ ภิกฺขเว อตฺถวสฺมึ ปฏฺฐิจฺจ
 นัน - เพราะอาศัยประโยชน์อะไร เราจึงได้กล่าวอย่างนี้; แล้วท่านก็ได้
 อธิบายต่อไปว่า : เมื่อพิจารณาว่าเรามี ความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้น
 ความแก่ไปได้ฉันใด เขาก็จะหยุดมัวเมาในความเป็นหนุ่ม คือความบ้า
 ความคึกคะนองของคนหนุ่มที่เมาจัด มันจะหยุดได้.

ถ้าใครพิจารณาว่า “เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความ
 แก่ไปได้”, แล้วเมื่อเขาพิจารณาว่า “เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา เราก็
 ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไปได้” นั่นแหละ; เขาจะหยุดความเมาในความไม่มีโรค
 เสียได้; เขากำลังบ้า กำลังเผลอ : “กูไม่มีโรค กูสบาย” คือกะนองไปตาม
 ประสาใจ เป็นความเมาชนิดนั้น. ที่นี้ ความเมาชนิดนั้นจะหยุดเสียได้

เพราะเขาพิจารณาข้อที่ว่า *เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้*.

ที่^๕ที่^๕ว่า *เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้* นั้นแหละจะหยุดความเมาในชีวิตเสียได้. ความโง่ ความบ้า ความหลงในชีวิตมันจะหยุดได้ เพราะว่าเขาคิดอย่างนั้น.

ที่^๕หมวดที่สอง ที่เขาพิจารณาว่า *เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของขบใจทั้งสิ้น* นี้ท่านตรัสว่า โย บิเยสุ ฉนฺทราโค โส สพุโส วา ปหียติ ตฺนุ วา ปน โหติ - ว่าฉนฺทราคะในสิ่งที่รักใด ฉนฺทราคะนั้น จะละเสียได้โดยประการทั้งปวง หรือว่าอย่างน้อยก็จะเป็นบาง; ฉนฺทราคะนี้แปลว่า ความกำหนัดด้วยอำนาจความพอใจ เพราะตรึงใจไปด้วยอำนาจของอวิชชา ก็เรียกว่า ความกำหนัดในสิ่งเป็นที่รัก; อันนั้นมัน จะละไปเสียได้ เพราะพิจารณาว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของขบใจ^{๕๕}ทั้งสิ้น.

แล้วข้อที่ว่า *กมุตฺสโกมฺหิ กมุตฺทายาโท เป็นต้น - เรามีกรรมเป็นของตัว ต้องเป็นไปตามกรรมนั้น*; เขาจะละเสียได้ซึ่ง กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต. ถ้าเขาอมปลงสังขารอย่างนี้อยู่เป็นประจำ เขาจะละความเมาเสียได้, ละความหลงในของรักเอร็ดอร่อยเสียได้, ละทุจริตเสียได้; เพราะเขารู้สึกว่า มันมีกรรมเป็นของตัว.

นี่มันดูเหมือนว่า จะไม่ไหว ที่จะให้นักการเมืองมานั่งปลงสังขารอยู่อย่าง^๕นี้ สำหรับในโลก^๕นี้ ในปัจจุบัน^๕; ฉะนั้นคำสอน^๕นี้ จึงยังเป็นหมันอยู่.

ถ้าเมื่อใดเราสามารถทำให้นักการเมืองเขามาปลงสังขาร อยู่อย่างนี้ได้ ;
เมื่อนั้นแหละเราจะมีนักการเมืองโพธิสัตว์ อย่างที่ว่าเมื่อตะกี้นี้.

ที่นี้เรื่องยังไม่จบ นี้ต่อมาจากคนที่ เขามาปลงสังขารอยู่อย่างนี้ เขา
ปลงต่อไป ว่า *ที่ว่ามีความแก่เป็นธรรมดา มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา มีความ
ตายเป็นธรรมดานั้น มิใช่เป็นแต่เราคนเดียว คนอื่นก็เป็นเหมือนกัน ;*
พอเรามองเห็นอย่างนี้ *พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า มคฺโค สยฺขายติ - มรรค
ย่อมเกิดขึ้น.*

มรรค คือ *หนทาง แนวทาง หรือกระแสแห่งธรรม* ย่อมเกิด
ขึ้น สำหรับเขาจะได้เดินไป ; อย่างน้อยที่สุด ... ก็ให้เห็นแก่ผู้อื่น อย่าง
ที่เห็นแก่ตัว : คือเมื่อ *เขาไม่ชอบความทุกข์* อยากจะดับความทุกข์ *ต้องการ
ความสุขอย่างไร* เขาก็ปลงลงไปว่า *ผู้อื่นก็ต้องการอย่างนั้น ;* เพราะฉะนั้น
เขาจึงไม่เห็นแก่ตัวด้วยอำนาจของกิเลส. เขาเห็นแก่ผู้อื่น อย่างเดียวกับที่เขา
เห็นแก่ตัวเขา ด้วยอำนาจของพระธรรม. ที่นี้ คำว่า “ทาง” นั้นมัน ไม่จำกัด
ความหมายหรือ ; เป็นทางก็แล้วกัน มันเป็นทางเรื่อยไป, เป็นทางเรื่อยไป,
สำหรับจะเดินอยู่ในความถูกต้อง.

สรุป : ถ้าปลงสังขารได้ จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น.

สรุปความว่า เมื่อเขาเกิดความรู้สึกขึ้นมาว่า ทุกคนในโลกก็เป็น
อย่างนี้ ; ลองทายดูซิว่า ความรู้สึกมันจะเป็นอย่างไร ? เขาจะเอาเปรียบคนอื่น
ได้ไหม ? เขาจะฆ่าคนอื่นได้ไหม ? หรืออะไรก็ได้ ? มัน กลายเป็นเพื่อนทุกข์

เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันไปเสีย นี่สิ่งที่เรียกว่า ทางแห่งสันติ มันก็ตั้งต้นตั้งแต่ระดับต่ำที่สุดไป คือความไม่เบียดเบียน เป็นต้น; ฉะนั้นก็อยู่ด้วยความถูกต้อง.

ที่เรียกว่า ทาง นั้น ถ้าอยู่ด้วยความถูกต้องแล้ว ผลมันเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ. ที่เรียกว่า สังโยชน์ทั้งหลายก็ละไป, อนุสัยทั้งหลายก็สิ้นไป. ถ้าเรายังจิตอยู่ในธรรม เรียกว่าเดินอยู่ในทางที่ถูกต้องนี้ อยู่อย่างนั้นแหละ ไม่ต้องทำอะไร แล้วสังโยชน์ทั้งหลายก็จะละไป อนุสัยทั้งหลายก็จะสิ้นไปโดยอัตโนมัติ ในตัวมันเอง.

เพราะเมื่ออยู่อย่างถูกต้อง หรือตามทางนี้แล้ว ก็เลสทั้งหลายไม่ได้อาหาร คือไม่ได้การเพิ่มเติม, ไม่ได้เพิ่มเติมให้มีความเคยชิน ที่จะเป็นอย่างนั้น; มันก็เปลี่ยนความเคยชินเป็นอย่างอื่น คือเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม. เพราะว่าเราได้เอาสิ่งที่ตรงกันข้ามนี้ใส่เข้ามา มันจึงเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น; สังโยชน์ทั้งหลายเป็นอันละไป, อนุสัยทั้งหลายเป็นอันสิ้นไป. สังโยชน์ละไป, อนุสัยสิ้นไป.

ถาม : สังโยชน์คืออะไร? อนุสัยคืออะไร คุณทอง?

ตอบ : ผมนี่ก็ออกแต่อนุสัย คือ เครื่องดองอยู่ในสันดานครับ.

ถาม : คุณประยูร สังโยชน์คืออะไร?

ตอบ : สังโยชน์ คือสิ่งรื้อยรัด อนุสัย ก็คือความเคยชินครับ

ถาม : คุณชวน สังโยชน์คืออะไร? อนุสัยคืออะไร?

ตอบ : ผมยังตอบไม่ได้ครับ.

ถาม : นี่ยังเพิ่งมา คุณเล่า?

ตอบ : ผมจำไม่ได้ครับ.

อ้าว! ที่นี้ต้องจำกันบ้างแล้ว ถึงเวลาแล้ว ถึงโอกาสที่จะต้องจำแล้ว. สังโยชน์ ก็แปลว่า ผูก หรือเครื่องผูก หรือ เครื่องร้อยรัด เอาแต่ว่า ผูก ก็แล้วกัน ตามตัวสัน ๆ อนุสัย แปลว่า นอนตาม หรือ หมักดอง คือความเคยชิน อนุสัย แปลว่าเคยชิน. พู่ง่ายๆ เป็นภาษาไทย ความเคยชิน แห่งกิเลส. สังโยชน์ เครื่องผูก คือ ผูกคนให้ติดไว้กับกิเลสและความทุกข์ นี่เรียกว่าสังโยชน์ ผูกคนให้ติดอยู่กับความทุกข์. แล้วอนุสัยก็ขึ้น ๆ ขึ้น ๆ อยู่แต่กับกิเลสชนิดนั้น จนเกิดง่าย เกิดไว ยิ่งกว่าฟ้าแลบ. ทำไมเราจึงรังกาย โกรธง่าย อะไรง่าย? นี่เพราะว่า มันมีอนุสัย คือความเคยชิน.

ที่นี้สังโยชน์ละไป คือว่าสิ่งที่ผูกใจให้ติดอยู่กับความทุกข์ มันขาดออก; แล้วอนุสัยคือความเคยชินนั้น มันก็สิ้นไป เราก็ไม่มีกิเลสเกิดได้ แล้วก็ไม่มี ความทุกข์.

นี่หมายความว่า ถ้าเดินอยู่ในมรรคอย่างนี้; มรรคนั้นมาจากการมองเห็นว่า *ไม่เป็นแต่เรา แม้แต่ผู้อื่นก็ แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา, ไม่ล่วงพ้นแก่เจ็บตายไปได้, ต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น,*

มีกรรมเป็นของตัวเองนั้น ; ต่อเมื่อทำอยู่อย่างนี้ มันจึงจะละลายทุกจริต วจี-
ทจริต มโนทจริต. และเห็นว่าผู้อื่นก็เป็นอย่างนี้ มัน จึงจะเกิดความ
คิดนึกที่ถูกต้อง เป็นหนทางแห่งความสงบด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น.

ถาม : เราจะให้นักการเมืองมานั่งปลงสังขารอย่างนี้ มันมีหวังสักที่มากน้อย
คุณทอง ?

ตอบ : จะให้ปลงสังขารอย่างนี้ วัสดุจะหายากครับ.

บอกว่าไม่มีหวังเลยก็แล้วกัน. แล้วจะต้องทำอย่างไร ? มันก็เป็น
อีกคำถามหนึ่ง จะทำอย่างไร จึงจะให้เขารู้จักธรรมะ ความจริง และปลง
สังขารกันอย่างนี้ ? จะได้เป็นนักการเมืองของพระเจ้า. หลักเกณฑ์อันนี้
ใช้ได้ในทุกศาสนาแหละ ไม่ใช่เฉพาะพุทธศาสนาหรอก ; เพราะว่า
นักการเมืองในโลกมันมีอยู่ทุกชาติ ทุกศาสนา.

ที่นี้เราพูดกัน ตามพระคัมภีร์ของพุทธบริษัท ว่า นักการเมืองของ
พระเจ้า จะต้องเป็นสัตบุรุษ จะต้องเกลียดบาปยิ่งกว่าสิ่งใด ; เขาจะ
เป็นอย่างนั้นได้ ก็ต้องสามารถปัจเจกชน หรือปลงสังขารอยู่ทุก ๆ วัน ด้วย
ความพอใจ เหมือนอย่างที่ว่ามา.

เดี๋ยวนี้เขาไม่พอใจ เขาเกลียดที่จะมานั่งว่า *ขราธมโมหิ ขริ*
อนดีโต มันจึงหวังยาก ; แต่ให้รู้ไว้ว่า เราเห็นว่า ธรรมะสำหรับนัก
การเมืองนั้น ต้องเป็นอย่าง ข้อที่ ๔ คือ ความเกลียดบาป และเป็น

สัตว์บุรุษ ชนิดที่มาประชุมกันแล้ว จึงจะควรเรียกว่าเป็นสภา; ผิดไปจากนี้ เรียกว่า กลุ่มของคนบ้า มันมานั่งทะเลาะกัน มานั่งทู่มเดียวกัน ไม่มีจุดหมายอะไร.

ข้อที่ห้า ธรรมะสำหรับนักการเมือง คือการที่เขาจัดให้ระบบการเมืองของตน ๆ ประกอบอยู่ด้วยธรรม.

นี่เป็นกำปั้นทุบดิน พูดแล้วก็เป็นอย่างกำปั้นทุบดิน อะไรก็ว่าธรรม, อะไรก็ธรรม วกลงมาอยู่ที่ธรรมคำเดียว. ธรรมะสำหรับนักการเมือง ข้อสุดท้ายที่จะพูดกันในวันนี้ คือ การที่เขาจัดให้ระบบการเมือง มัน ประกอบอยู่ด้วยธรรม. ข้อนี้ขอยืนยันว่า ใช้ได้หมดเลย ไม่ว่าจะการเมืองระบบไหน : การเมืองระบบเผด็จการก็ได้, ราชาธิปไตยก็ได้, ประชาธิปไตยก็ได้, จะเป็นสังคมนิยมสุดเหวี่ยงก็ได้, แต่ขอให้มันประกอบด้วยธรรม.

ดู ๆ ไปแล้ว ข้อระบบการเมืองนี้มันไม่ได้หมายถึงอุดมคติอะไรนัก แต่มัน หมายถึงวิธีการ; เพราะว่าคนในโลกนี้ มันอยู่กันในที่ต่าง ๆ กัน มันจึงทำอะไรเหมือนกันไม่ได้ จิตใจเหมือนกันไม่ได้; ระบบที่จะแก้ปัญหา มันก็เหมือนกันไม่ได้.

แล้วในหมู่คนพวกหนึ่ง หรือในถิ่นหนึ่ง ในยุคหนึ่ง เขาเหมาะสำหรับเผด็จการ มันก็ต้องเผด็จการ นั่นแหละคือถูกที่สุด; แต่ว่ามันต้องประกอบไปด้วยธรรม, เราเป็นราชาธิปไตย นั่นเหมาะที่สุด ถูกที่สุด แต่ต้องประกอบไปด้วยธรรม, เป็นประชาธิปไตยก็ได้ แต่ต้องประกอบ

ไปด้วยธรรม, เป็นสังคมนิยม คือประชาธิปไตย ชนิดบังคับ ควบคุม มีระเบียบจัดก็ได้ และก็ยังดี แต่มันต้องประกอบไปด้วยธรรม. จึงพูดว่าการเมืองระบบไหนก็ได้ ถ้าประกอบไปด้วยธรรม แล้วจะแก้ปัญหาได้.

ฉะนั้นก็เลือกเอา ให้เหมาะแก่สถานการณ์ของตน ๆ; ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรมแล้ว ไม่มีระบบไหนใช้ได้เลย. แล้วระบบประชาธิปไตยนี้ จะเลวร้ายที่สุดกว่าระบบไหนหมด ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรม; คือต่างคนต่างใช้ก็เลวเสียแย่งกันเท่านั้นเอง. ระบบอื่นเขายังมีควบคุม ยังมีบังคับ ยังมีให้อยู่ในร่องในรอย; นี้ประชาธิปไตยเปิดหมด. แต่ถ้าประกอบไปด้วยธรรมแล้ว ระบบไหนก็ใช้ได้. ข้อนี้ไปคิดดูเอง, ไปมองดูเอง ก็จะเห็นได้ทุกคน.

ฉะนั้นจึงถือว่า ที่เรียกระบบ ๆ นี้ เป็นวิธีการเท่านั้น; ส่วนหัวใจหรืออุดมคติ นั้น คือ ธรรม ธรรมะ ตัวธรรม, ตัวความถูกต้องตามความหมายของคำว่า “ธรรม” ซึ่งเราก็ได้พูดกันมานานแล้ว ว่าความหมายของคำว่าธรรมนั้นมันคืออะไร? นี้ขอให้ทุกระบบประกอบไปด้วยธรรม. เพราะฉะนั้น ขอให้นักการเมืองที่ถือลัทธิการเมืองระบบไหนก็ตาม จัดแจงปรับปรุงกระทำให้ระบบการเมืองนั้น ๆ ประกอบอยู่ด้วยธรรม. นี้คือธรรมะสำหรับนักการเมือง.

ถาม : ที่นี้เราเห็นนักการเมืองคนไหน กลุ่มไหน ที่กำลังจัดแจงระบบการเมืองของเขาให้ประกอบด้วยธรรม? คุณทอง ยกตัวอย่างซี.

ตอบ : ยังนี้ก็ไม่เห็นครับ.

ยังนึกไม่เห็น ก็เพราะมันไม่มีให้เห็น ก็เป็นอันว่า มันไม่มีให้เห็น ; ไม่มีนักการเมืองกลุ่มไหน ที่สาละวนจัดระบบการเมืองของตนให้ประกอบไปด้วยธรรม. เขากำลังจัดให้เกิดประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง.

ข้อธรรมะสำหรับจัดระบบการเมือง.

ที่^๕นี้ ที่ว่า ประกอบไปด้วยธรรม^๕นั้น เาธรรม^๕ขึ้นมาเป็นหลัก. หลักธรรม^๕ชั้นรากฐานก็คือว่า สัตว์^๕ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน^๕ทั้งหมดทั้ง^๕สน.

ข้อที่ ๑. ขอให้ทุกคนช่วยกันจดจำประโยค^๕นี้ไว้ ให้^๕ขึ้นปากขึ้นใจ ว่า สิ่งที่มีชีวิต^๕ทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน^๕ทั้งหมดทั้ง^๕สน ; จะเป็นมนุษย์ก็ตาม เป็นสัตว์เดรัจฉานก็ตามแม่แต่เป็นต้นไม้ต้นไร่มันมีชีวิตก็ตาม ; ขอให้ถือว่า มันเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บตาย ด้วยกัน^๕ทั้งหมดทั้ง^๕สน. เาธรรม^๕ะข้อนี้เป็นรากฐาน แล้วจัดอะไรก็จัดไป อย่าให้มันขัดกันกับหลักธรรม^๕ะข้อนี้ ; เรียกว่านักการเมือง จะจัดการเมืองของเขาให้ประกอบด้วยธรรม^๕ะแล้ว ขอให้นึกถึงหลักข้อนี้ก่อน ; มันเอาเปรียบใครไม่ได้ มันฆ่าใครไม่ได้ มันลักขโมยใครไม่ได้.

ข้อที่ ๒. ที่^๕นี้เราเป็นมนุษย์ เราต้องมีธรรม^๕สำหรับมนุษย์ ถ้าเราทำอะไรผิดไปจากธรรม^๕ของความเป็นมนุษย์ เราก็เป็นสัตว์เดรัจฉาน อย่างที่เขาว่าไว้แล้ว เห็นแต่กินอาหาร เห็นแต่หลับนอน เห็นแต่ขี้ขลาด เห็น

แต่เมื่อนั้น อย่างนี้ ก็เรียกว่าเหมือนกันกับสัตว์ไตรัจฉาน; ต้องต่างจากนั้น จึงจะไม่ใช่สัตว์ไตรัจฉาน แต่เป็นมนุษย์.

ฉะนั้น ธรรมะนี้ช่วยจัดมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ ที่แตกต่างจากสัตว์ไตรัจฉาน มนุษย์จึงมีมนุษยธรรมของมนุษย์; สัตว์ไตรัจฉานก็มีธรรมะอย่างของสัตว์ไตรัจฉาน คนละระดับ. เพราะฉะนั้น การเมืองก็คือธรรมะ สำหรับจัดมนุษย์ให้เป็นมนุษย์กันอย่างถูกต้อง; บทนิยามนี้แปลกไปนิดหน่อย ว่า “การเมือง คือระบบการจัดมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง” ก็มีผลเป็นความสงบสุข สันติสุขเอง ก็หมายถึง การเมืองที่ประกอบด้วยธรรม การเมืองนั้นจึงจะคือระบบการจัดมนุษย์ ให้มีความเป็นมนุษย์อย่างถูกต้องตามมนุษยธรรม.

ถาม : ที่นี้เขาจะต้องรู้อย่างถูกต้อง ไม่ใช่เพียงแต่มีความตั้งใจจริง, มีความซื่อสัตย์ แล้วมันจะทำได้; เขาต้องมีความรู้อย่างถูกต้อง ความรู้อย่างถูกต้อง อย่างใหญ่หลวงที่สุดในพระพุทธศาสนา นี่คืออะไร คุณทอง? คือ คำคำเดียวว่าอะไร?

ตอบ : ยังนึกไม่ออกครับ.

ถาม : คุณชวน?

ตอบ : ยถาภูตสัมมปปัญญาครับ.

เรียกว่า ยถาภูตสัมมปปัญญา นั่นคือตัวความรู้, เป็นชื่อของความรู้ เป็นชื่อของความรู้ใช่ไหม? ยังไม่ใช่ตัวความรู้.

ข้อที่ ๓. ตัวความรู้ก็คือรู้สิ่งที่เราเรียกกันว่า อิทัปปัจจยตา; ความที่มันต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยนั้น เรียกว่าอิทัปปัจจยตา นั้นแหละ ยอดสุดของความรู้. เรื่องอริยสัจก็มารวมอยู่ที่นี้, เรื่องมรรคมีองค์แปดก็มารวมอยู่ที่นี้, ทุกเรื่องมันจะมารวมอยู่ที่นี้. เกิดขึ้นแห่งความทุกข์หรือดับลงแห่งความทุกข์ มันรวมอยู่ที่คำว่า อิทัปปัจจยตา.

เขาจะต้องรู้หัวใจของธรรม คือ อิทัปปัจจยตา เขาจึงจะแก้ไขปัญหาได้. **สิ่งทั้งปวงมีเหตุ แล้วเป็นไปตามเหตุ นี้เรียกว่า อิทัปปัจจยตา;** เราก็จะได้แก้ไขที่ตรงต้นเหตุ คือความรู้ที่ไม่ถูก แก้ให้เป็นความรู้ที่ถูก. นี้ก็คือการศึกษาที่ถูก.

ถาม : เดียวนี้เราจะถือว่า ในโลกนี้มีการจัดการศึกษาที่ถูกต้อง หรือไม่ถูกต้อง? คุณทองว่าดู คุณเป็นครูนา คุณชวนก็เป็นครู.

ตอบ : การจัดการศึกษาเดี๋ยวนี้ ไม่เป็นการถูกต้องครับ.

ถาม : เพราะเหตุอะไร?

ตอบ : เพราะเหตุว่าไม่ได้จัดการศึกษาเพื่อการทำลายความเห็นแก่ตัวครับ ยิ่งจัดการศึกษา ให้คนยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ.

ถาม : นั้นเราสมมติว่าไม่ถูกต้อง มันจะต้องมีบทพิสูจน์ที่ชัดกว่านั้น คุณชวนว่ามันถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง?

ตอบ : กระทบมีความเห็นว่า ไม่ถูกต้องเหมือนกันครับ.

ถาม : เพราะเหตุอะไร? รู้ได้ด้วยอะไร?

ตอบ : เพราะว่า เป็นการจัดการศึกษาผลิตคนให้ออกมาประกอบอาชีพโดยไม่ได้คำนึงถึงการศึกษาทางด้านจิตใจครับ.

ถาม : เอ้า, คุณประยูรละ มันถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง? และรู้ได้ด้วยอะไร?

ตอบ : ที่เราสังเกตเห็นว่า การศึกษาไม่ถูกต้อง เราก็มารู้ได้โดยพฤติกรรมของเด็ก ที่เรียนออกมาจากโรงเรียนครับ เป็นต้นว่า สำเร็จออกจากมหาวิทยาลัยแล้วก็มีพฤติกรรมในทางไม่ดี เป็นต้นว่าติดเสพยาเสพติด ให้โทษ หรือประกอบงานอาชีพ ก็ล้วนแต่มีคดโกงต่าง ๆ นานา.

ถาม : เอาละพอ มันไม่ต้องยืดยาวอย่างนั้นหรอก คือ เราตัดบทลงไปแล้ว การศึกษาในโลกเวลานี้ไม่ถูกต้อง; เพราะโลกมันลุดกเป็นไฟมากขึ้นนี้ บอกเท่านั้นก็แล้วกัน. ถ้าการศึกษาถูกต้อง โลกนี้ก็สงบเย็นลงไป; ไปแจ่มแจ้งรายละเอียดอย่างอื่นนะมันมากเรื่อง. นี้คุณทอง, คุณชวน, ก็เป็นครู แล้วสารภาพว่าการศึกษาไม่ถูกต้อง แล้วทำไมคุณไม่จัดเสียให้มันถูกต้องล่ะ?

ตอบ : ผมเป็นตัวจืดจางน้อยครับ. แต่ก็พยายามทำอย่างดีที่สุดแล้วครับ.

เรามีการศึกษาชนิดอื่น คือมีการศึกษาที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อให้โลกนี้มันมีพระเจ้า หรือมีพระธรรม หรือมีความสงบ. เราจัดการศึกษาที่ส่งเสริมกิเลส; ฉะนั้นไฟกิเลสมันก็มากขึ้นในโลกนี้.

เมื่อตะกี้นี้เราอยากจะพูดกันในข้อที่ว่า ธรรมะหรือความรู้ทางธรรมะที่สูงส่งนั่น คือ อิททัปปัจจยตา—สิ่งทั้งปวงมีเหตุ ดับเพราะเหตุ เกิด

เพราะเหตุ; จะเอาอย่างไร ก็ต้องแก้ไขที่เหตุ. เดียวนี้เราก็ไม่ได้แก้ไขที่เหตุ; แต่เราก็จะเอาผล อย่างที่เราเห็นว่าดี หรือต้องการ คือปากเราเรียกหาสันติภาพ แต่เราก็ไม่ได้สร้างเหตุแห่งสันติภาพเลย.

อ้าว, ไหน ๆ พูดถึงการศึกษาแล้ว ก็อยากจะพูดอีกสักหน่อยว่า : ตัวอย่างเช่น *เรื่องยาเสพติด* ที่เป็นปัญหาทั่วโลก แม้แต่พวกฝรั่งที่อ้างตัวเองเป็นคนฉลาดที่สุด มันก็ *ยังแก้ไม่ตก*, แก้ปัญหายาเสพติดก็ไม่ตก แล้วในหมู่พวกฝรั่ง ก็เป็นปัญหามาก. ประเทศไทยเราก็พลอยพ่วงหางเขาไปด้วย แก้ปัญหา ยาเสพติดไม่ได้; เพราะว่าเรา ไม่ได้แก้ที่ต้นเหตุ. เราไปมัวแต่จะปราบคนขายเฮโรอีน ลงโทษคนผลิตเฮโรอีน นี่ไม่ใช่ต้นเหตุ; ต้นเหตุคือความโง่ของคนที่การศึกษามันไม่ถูกต้อง.

พอจัดการศึกษาให้ถูกต้อง คนมันก็เกลียดยาเสพติด แล้วยาเสพติดมันก็ขายไม่ได้ มันก็ไม่มีใครผลิตยาเสพติดอีกต่อไป. นี่ก็คือตัวอย่างของความโง่ ที่ไม่แก้ปัญหที่ต้นเหตุ; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือการศึกษามันผิด ไม่แก้เสียให้ถูก.

จัดการศึกษาอะไรกัน พอเด็กเรียนจบการศึกษา ก็ชอบยาเสพติด; ฉะนั้น สู้แต่กวัดสวามย์โบราณก็ไม่ได้ เห็นยาเสพติดก็สั่นหัว ถ่มน้ำลายวิงหนี่เลย. *การศึกษามันนี่ ระดับมหาวิทยาลัยผ่านมาแล้ว มันยังไปเสพยาเสพติด*. นี่คือความโง่เกี่ยวกับการศึกษา ที่มันไม่ถูกต้อง; มันก็เกิดปัญหาเสพติดขึ้นมา. *เราจัดการศึกษาให้ถูกต้อง ก็ตัดต้นเหตุ* ก็เกลียดยาเสพติด ก็ไม่มีการผลิต

ไม่มีการขายได้. การรู้ต้นเหตุและตัดต้นเหตุ^๕ เป็นหลักของพระพุทธศาสนา.

เอาละ, ^๕นี่เป็นเรื่องธรรมะสำหรับนักการเมืองพอเป็นตัวอย่าง.

สรุปความว่า ธรรมะสำหรับนักการเมืองนั้นก็คือ ธรรมะที่ตรงตามความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ในส่วนที่เรียกว่า การเมือง.

๑. ธรรมะในส่วนที่เรียกว่าการเมือง มีความหมายอย่างไรก็ต้องเอาความหมายนั้นมา เป็นคุณสมบัติของนักการเมือง เรียกว่า ธรรมะสำหรับนักการเมือง.

๒. นักการเมืองต้องมีความเป็นปุชนียบุคคล เสียสละอย่างโพธิสัตว์.

๓. นักการเมืองต้องฝากชีวิตจิตใจไว้กับพระเจ้า ให้เป็นคนของพระเจ้า เหมือนกับพระโพธิสัตว์ทุกองค์รับใช้พระอาทิพุทธะ.

๔. นักการเมืองต้องมีความเกลียดบาป คือเป็นสัตว์บุรุษ สวคมนต์ ปลดสังขารอยู่ได้ทุกวันว่า “เรา มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่องพ้นความแก่ไปได้” อย่างนี้เป็นต้น ไม่หัวเราะเยาะคนแก่ที่สวคมนต์อย่างนี้.

๕. นักการเมืองจะต้องจัดระบบการเมืองของตน ให้ประกอบด้วยธรรม; ถ้าเขาไม่รู้หรือไม่สามารถ จัดระบบการเมืองให้ประกอบด้วยธรรมแล้ว ก็ไม่ควรจะเรียกเขาว่า นักการเมืองของธรรม ของพระเจ้า.

....

....

....

....

๕๔๔ ก ๕๔๕ ก ๕๔๖ ก ๕๔๗ ก ๕๔๘ ก ๕๔๙ ก ๕๕๐ ก ๕๕๑ ก ๕๕๒ ก ๕๕๓ ก ๕๕๔ ก ๕๕๕ ก ๕๕๖ ก ๕๕๗ ก ๕๕๘ ก ๕๕๙ ก ๕๖๐ ก ๕๖๑ ก ๕๖๒ ก ๕๖๓ ก ๕๖๔ ก ๕๖๕ ก ๕๖๖ ก ๕๖๗ ก ๕๖๘ ก ๕๖๙ ก ๕๗๐ ก ๕๗๑ ก ๕๗๒ ก ๕๗๓ ก ๕๗๔ ก ๕๗๕ ก ๕๗๖ ก ๕๗๗ ก ๕๗๘ ก ๕๗๙ ก ๕๘๐ ก ๕๘๑ ก ๕๘๒ ก ๕๘๓ ก ๕๘๔ ก ๕๘๕ ก ๕๘๖ ก ๕๘๗ ก ๕๘๘ ก ๕๘๙ ก ๕๙๐ ก ๕๙๑ ก ๕๙๒ ก ๕๙๓ ก ๕๙๔ ก ๕๙๕ ก ๕๙๖ ก ๕๙๗ ก ๕๙๘ ก ๕๙๙ ก ๖๐๐ ก ๖๐๑ ก ๖๐๒ ก ๖๐๓ ก ๖๐๔ ก ๖๐๕ ก ๖๐๖ ก ๖๐๗ ก ๖๐๘ ก ๖๐๙ ก ๖๑๐ ก ๖๑๑ ก ๖๑๒ ก ๖๑๓ ก ๖๑๔ ก ๖๑๕ ก ๖๑๖ ก ๖๑๗ ก ๖๑๘ ก ๖๑๙ ก ๖๒๐ ก ๖๒๑ ก ๖๒๒ ก ๖๒๓ ก ๖๒๔ ก ๖๒๕ ก ๖๒๖ ก ๖๒๗ ก ๖๒๘ ก ๖๒๙ ก ๖๓๐ ก ๖๓๑ ก ๖๓๒ ก ๖๓๓ ก ๖๓๔ ก ๖๓๕ ก ๖๓๖ ก ๖๓๗ ก ๖๓๘ ก ๖๓๙ ก ๖๔๐ ก ๖๔๑ ก ๖๔๒ ก ๖๔๓ ก ๖๔๔ ก ๖๔๕ ก ๖๔๖ ก ๖๔๗ ก ๖๔๘ ก ๖๔๙ ก ๖๕๐ ก ๖๕๑ ก ๖๕๒ ก ๖๕๓ ก ๖๕๔ ก ๖๕๕ ก ๖๕๖ ก ๖๕๗ ก ๖๕๘ ก ๖๕๙ ก ๖๖๐ ก ๖๖๑ ก ๖๖๒ ก ๖๖๓ ก ๖๖๔ ก ๖๖๕ ก ๖๖๖ ก ๖๖๗ ก ๖๖๘ ก ๖๖๙ ก ๖๗๐ ก ๖๗๑ ก ๖๗๒ ก ๖๗๓ ก ๖๗๔ ก ๖๗๕ ก ๖๗๖ ก ๖๗๗ ก ๖๗๘ ก ๖๗๙ ก ๖๘๐ ก ๖๘๑ ก ๖๘๒ ก ๖๘๓ ก ๖๘๔ ก ๖๘๕ ก ๖๘๖ ก ๖๘๗ ก ๖๘๘ ก ๖๘๙ ก ๖๙๐ ก ๖๙๑ ก ๖๙๒ ก ๖๙๓ ก ๖๙๔ ก ๖๙๕ ก ๖๙๖ ก ๖๙๗ ก ๖๙๘ ก ๖๙๙ ก ๗๐๐ ก ๗๐๑ ก ๗๐๒ ก ๗๐๓ ก ๗๐๔ ก ๗๐๕ ก ๗๐๖ ก ๗๐๗ ก ๗๐๘ ก ๗๐๙ ก ๗๑๐ ก ๗๑๑ ก ๗๑๒ ก ๗๑๓ ก ๗๑๔ ก ๗๑๕ ก ๗๑๖ ก ๗๑๗ ก ๗๑๘ ก ๗๑๙ ก ๗๒๐ ก ๗๒๑ ก ๗๒๒ ก ๗๒๓ ก ๗๒๔ ก ๗๒๕ ก ๗๒๖ ก ๗๒๗ ก ๗๒๘ ก ๗๒๙ ก ๗๓๐ ก ๗๓๑ ก ๗๓๒ ก ๗๓๓ ก ๗๓๔ ก ๗๓๕ ก ๗๓๖ ก ๗๓๗ ก ๗๓๘ ก ๗๓๙ ก ๗๔๐ ก ๗๔๑ ก ๗๔๒ ก ๗๔๓ ก ๗๔๔ ก ๗๔๕ ก ๗๔๖ ก ๗๔๗ ก ๗๔๘ ก ๗๔๙ ก ๗๕๐ ก ๗๕๑ ก ๗๕๒ ก ๗๕๓ ก ๗๕๔ ก ๗๕๕ ก ๗๕๖ ก ๗๕๗ ก ๗๕๘ ก ๗๕๙ ก ๗๖๐ ก ๗๖๑ ก ๗๖๒ ก ๗๖๓ ก ๗๖๔ ก ๗๖๕ ก ๗๖๖ ก ๗๖๗ ก ๗๖๘ ก ๗๖๙ ก ๗๗๐ ก ๗๗๑ ก ๗๗๒ ก ๗๗๓ ก ๗๗๔ ก ๗๗๕ ก ๗๗๖ ก ๗๗๗ ก ๗๗๘ ก ๗๗๙ ก ๗๘๐ ก ๗๘๑ ก ๗๘๒ ก ๗๘๓ ก ๗๘๔ ก ๗๘๕ ก ๗๘๖ ก ๗๘๗ ก ๗๘๘ ก ๗๘๙ ก ๗๙๐ ก ๗๙๑ ก ๗๙๒ ก ๗๙๓ ก ๗๙๔ ก ๗๙๕ ก ๗๙๖ ก ๗๙๗ ก ๗๙๘ ก ๗๙๙ ก ๘๐๐ ก ๘๐๑ ก ๘๐๒ ก ๘๐๓ ก ๘๐๔ ก ๘๐๕ ก ๘๐๖ ก ๘๐๗ ก ๘๐๘ ก ๘๐๙ ก ๘๑๐ ก ๘๑๑ ก ๘๑๒ ก ๘๑๓ ก ๘๑๔ ก ๘๑๕ ก ๘๑๖ ก ๘๑๗ ก ๘๑๘ ก ๘๑๙ ก ๘๒๐ ก ๘๒๑ ก ๘๒๒ ก ๘๒๓ ก ๘๒๔ ก ๘๒๕ ก ๘๒๖ ก ๘๒๗ ก ๘๒๘ ก ๘๒๙ ก ๘๓๐ ก ๘๓๑ ก ๘๓๒ ก ๘๓๓ ก ๘๓๔ ก ๘๓๕ ก ๘๓๖ ก ๘๓๗ ก ๘๓๘ ก ๘๓๙ ก ๘๔๐ ก ๘๔๑ ก ๘๔๒ ก ๘๔๓ ก ๘๔๔ ก ๘๔๕ ก ๘๔๖ ก ๘๔๗ ก ๘๔๘ ก ๘๔๙ ก ๘๕๐ ก ๘๕๑ ก ๘๕๒ ก ๘๕๓ ก ๘๕๔ ก ๘๕๕ ก ๘๕๖ ก ๘๕๗ ก ๘๕๘ ก ๘๕๙ ก ๘๖๐ ก ๘๖๑ ก ๘๖๒ ก ๘๖๓ ก ๘๖๔ ก ๘๖๕ ก ๘๖๖ ก ๘๖๗ ก ๘๖๘ ก ๘๖๙ ก ๘๗๐ ก ๘๗๑ ก ๘๗๒ ก ๘๗๓ ก ๘๗๔ ก ๘๗๕ ก ๘๗๖ ก ๘๗๗ ก ๘๗๘ ก ๘๗๙ ก ๘๘๐ ก ๘๘๑ ก ๘๘๒ ก ๘๘๓ ก ๘๘๔ ก ๘๘๕ ก ๘๘๖ ก ๘๘๗ ก ๘๘๘ ก ๘๘๙ ก ๘๙๐ ก ๘๙๑ ก ๘๙๒ ก ๘๙๓ ก ๘๙๔ ก ๘๙๕ ก ๘๙๖ ก ๘๙๗ ก ๘๙๘ ก ๘๙๙ ก ๙๐๐ ก ๙๐๑ ก ๙๐๒ ก ๙๐๓ ก ๙๐๔ ก ๙๐๕ ก ๙๐๖ ก ๙๐๗ ก ๙๐๘ ก ๙๐๙ ก ๙๑๐ ก ๙๑๑ ก ๙๑๒ ก ๙๑๓ ก ๙๑๔ ก ๙๑๕ ก ๙๑๖ ก ๙๑๗ ก ๙๑๘ ก ๙๑๙ ก ๙๒๐ ก ๙๒๑ ก ๙๒๒ ก ๙๒๓ ก ๙๒๔ ก ๙๒๕ ก ๙๒๖ ก ๙๒๗ ก ๙๒๘ ก ๙๒๙ ก ๙๓๐ ก ๙๓๑ ก ๙๓๒ ก ๙๓๓ ก ๙๓๔ ก ๙๓๕ ก ๙๓๖ ก ๙๓๗ ก ๙๓๘ ก ๙๓๙ ก ๙๔๐ ก ๙๔๑ ก ๙๔๒ ก ๙๔๓ ก ๙๔๔ ก ๙๔๕ ก ๙๔๖ ก ๙๔๗ ก ๙๔๘ ก ๙๔๙ ก ๙๕๐ ก ๙๕๑ ก ๙๕๒ ก ๙๕๓ ก ๙๕๔ ก ๙๕๕ ก ๙๕๖ ก ๙๕๗ ก ๙๕๘ ก ๙๕๙ ก ๙๖๐ ก ๙๖๑ ก ๙๖๒ ก ๙๖๓ ก ๙๖๔ ก ๙๖๕ ก ๙๖๖ ก ๙๖๗ ก ๙๖๘ ก ๙๖๙ ก ๙๗๐ ก ๙๗๑ ก ๙๗๒ ก ๙๗๓ ก ๙๗๔ ก ๙๗๕ ก ๙๗๖ ก ๙๗๗ ก ๙๗๘ ก ๙๗๙ ก ๙๘๐ ก ๙๘๑ ก ๙๘๒ ก ๙๘๓ ก ๙๘๔ ก ๙๘๕ ก ๙๘๖ ก ๙๘๗ ก ๙๘๘ ก ๙๘๙ ก ๙๙๐ ก ๙๙๑ ก ๙๙๒ ก ๙๙๓ ก ๙๙๔ ก ๙๙๕ ก ๙๙๖ ก ๙๙๗ ก ๙๙๘ ก ๙๙๙ ก ๑๐๐๐ ก

เข้า, เวลาที่เหลือนิดหนึ่งนี้ จะพูดถึง ธรรมะของนักการเมือง ที่มีอยู่จริง ที่เราพูดเสร็จไปหยก ๆ นั่นคือ ธรรมะสำหรับนักการเมืองที่ถูกต้อง เราใช้คำว่า ธรรมะสำหรับนักการเมือง.

ที่นี้เรามาใช้คำว่า ธรรมะของนักการเมืองตามที่มีอยู่จริง; ต้องออกตัวเสียหน่อยนะว่านี้ไม่ใช่มาทำใคร ไม่ใช่มาตั้งกองดำคนอื่น หรืออะไร ทำนองนั้น. เอามาเพื่อเปรียบเทียบ และเพื่อให้รู้ข้อเท็จจริง เพื่อการแก้ไข; ข้อนี้มันเนื่องจากคำพูด ทำความสับสน.

ถ้าเราจะพูดว่า “ธรรมะสำหรับนักการเมือง” นี้ก็ไม่มีทางจะผิด, ธรรมะสำหรับนักการเมือง ธรรมะก็ถูก นักการเมืองก็ดี. ที่นี้เราพูดว่า “ธรรมะของนักการเมืองที่ควรจะมี” นี้ก็ถูกอีกแหละ คือธรรมะที่ถูก ที่นักการเมืองที่ควรจะมี, แต่ถ้าเราพูดว่า “ธรรมของนักการเมือง ที่เขากำลังมีอยู่จริง” นี้เป็นปัญหา เสียแล้ว : “ธรรมของนักการเมืองที่มีอยู่จริง” แล้วใคร ๆ ก็มองไปในทำนองที่ว่า ไม่มีธรรมะเลย. คำว่า “ธรรม” เพียงคำเดียวนี้ มันก็มีความหมายเปลี่ยนไปได้รอบด้าน แล้วแต่เราจะให้ความหมายว่าอย่างไร.

ที่นี้เราจะดูกันเฉพาะคำว่า “ธรรม” หรือ ธรรมตา ธรรมชาติ หรือความเป็นอยู่ ของนักการเมืองที่กำลังมีอยู่จริง; ถ้าผิด ก็เรียกว่า *อกุศลธรรม* ถ้าถูก ก็เรียกว่า *กุศลธรรม*; เพราะคำว่า “ธรรม” นี้เป็นคำกลาง อย่างที่ว่ามาแล้ว.

ข้อที่ ๑. ธรรมะของนักการเมือง เท่าที่กำลังมีอยู่จริง
นักการเมืองมีหลักที่ประพฤติกันอยู่ในเวลานี้ คือ การผลัดกันคุมทีมเข้ามา
ครองเมือง อย่างขี้แย่งกัน ทำลายกัน ตามแบบประชาธิปไตย จาก
สัญญาชญาณอย่างสัตว์.

ถาม : คุณทองว่าอย่างไร แกล้งค่าเขาหรือว่าอย่างไร?

ตอบ : ไม่ว่าอย่างนั้น ผมรู้สึกว่ามันน่ากลัวครับ.

ถาม : น่ากลัว ไม่ใช่ว่าอย่างประกาศิตเต็ชชาคนะ ว่าให้คุณสังเกตดู วินิจฉัยดู
ว่ามันจริง หรือไม่จริง? ว่าธรรมะของนักการเมืองที่มีอยู่จริงใน
ปัจจุบัน คือ การผลัดกันคุมทีมเข้ามาครองเมือง อย่างขี้แย่งกัน
ทำลายกัน ตามแบบประชาธิปไตย จากสัญญาชญาณอย่างสัตว์
เฮ้ย, คำนก็ค่านมาชิ คุณล้าละ คำนว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมไม่ค่านครับ.

ถาม : เฮ้ย, ไม่ค่าน เพราะว่าอะไร? เพราะว่าเกรงใจ หรือเพราะว่า....

ตอบ : ไม่ใช่เกรงใจครับ เพราะมันตรงตามความหมายแล้ว.

อย่ามารวมกันว่าเขา โดยไม่วิพากษ์วิจารณ์ หรือไม่ให้ความเป็น
ธรรมนะ.

ที่นี้ ข้อที่ ๒. อย่างดีที่สุด นักการเมืองคือผู้หาประโยชน์
ให้แก่ชาติของตน; แต่ต้องของพวกของตนก่อน แล้วถึงอย่างไรก็เพื่อตน

นั่นเอง. นักการเมืองทั้งโลกนะ ยกประเทศไทยเสียก็ได้ ถ้าไม่ยากเข้าไป
เกี่ยวข้อง เอาทั้งโลกก็แล้วกัน; อย่างดีที่สุดที่เขาทำกันนั้น ก็เพื่อหาประโยชน์
ให้แก่ชาติของตน โดยไม่ต้องคำนึงถึงชาติอื่นนะ; แต่ต้องของพวกของตนก่อน
คือของพรรคการเมืองพรรคหนึ่งก่อน; แต่แล้วถึงอย่างไรก็เพื่อของตนนั่นเอง.
นี่รู้สึกจากความสังเกต ๒๐-๓๐ ปีมาแล้ว มันยังรู้สึกอย่างนี้ มันก็ต้องพูดออกมา
อย่างนี้.

ข้อที่ ๓. ธรรมชาติ ธรรมดาของนักการเมือง ที่มีอยู่จริง
ในเวลานี้ เมื่อกล่าวโดยทั่วไปแล้ว ก็คือ หาโอกาส หรือชิงโอกาส
กันและกัน เพื่อหาลาภลอยชั้นเลิศ หาลาภลอยชั้นเลิศ. เกี้ยวเข้พวกกัน
เป็นสิบล้าน ร้อยล้านแล้ว ที่กำลังเป็นเรื่องอื้อฉาวอยู่ในโลกก็มี คือคอร์รัปชัน
รายใหญ่.

ถาม : จะแย้งว่าอย่างไร? คุณชวน คุณจะแย้งว่าอย่างไร?

ตอบ : กระผมไม่แย้งครับ นี่ถึงกรณีประเทศญี่ปุ่น.

อย่าไปออกชื่อ ไม่ต้องการออกชื่อประเทศไหน; ประเทศอื่น
อาจจะยิ่งไปกว่าประเทศนั้นก็ได้ อย่าไปออกชื่อ.

ข้อที่ ๔. นักการเมืองทั้งหลาย มีสัญชาติ มีธรรมชาติ
มีธรรมดา มีธรรมนั้นแหละ เรียกว่า มีธรรมนั้นแหละ คือ ถ้อยหลักว่า เอาดี
เอาเด่น เอาดัง แล้วก็เพื่อกิน เพื่อกาม เพื่อเกียรติ. นักการเมืองเขา
บูชา ตี เต้น ดัง แล้วก็เพื่อกิน เพื่อกาม เพื่อเกียรติ; ไม่มีคำว่า สะอาด

สว่าง สงบ สวรร ส้ารวม หรือพระเจ้า ในหมู่นักการเมืองเหล่านั้น; มีแต่ดีแต่ตั้ง แต่เด่น แล้วก็ไต่ผลเป็นกิน เป็นกาม เป็นเกียรติ; ไม่มีคำว่า สะอาด สงบ หรือพระเจ้า ในความคิดนึก หรือแม้แต่การพูดจาของนักการเมืองเหล่านั้น.

ข้อที่ ๕. ที่นี้เขามีการกระทำ คือมีการดำเนินการเมืองนะ ที่ทำให้การเมืองแยกตัวออกจากศีลธรรมยิ่งขึ้นทุกที. นักการเมืองที่กำลังมีอยู่ เขามีการกระทำทางการเมืองของเขา ที่ทำให้การเมืองนี้แยกตัวออกจากศีลธรรมนี้ มันยิ่งขึ้นทุกที, ยิ่งขึ้นทุกที. นี่มันก็น่าเห็นใจแหละ; เพราะว่าเขาเป็นทาสของประโยชน์ หรือบางทีก็ตกอยู่ใต้อำนาจ ของประเทศอื่นที่มันโตกว่า. แต่รวมความแล้ว มันก็ยังไม่ถูกเหมือนกัน ที่จะทิ้งธรรมะเสีย เพราะทำให้การเมืองแยกตัวออกไปจากศีลธรรม ยิ่งขึ้นทุกที, ยิ่งขึ้นทุกที, จนไม่มีเหลือที่เหลือให้ศีลธรรมเข้าไปแทรกอยู่ในการเมืองบ้าง. ถ้าเขาประชุมกัน ๓๐ ชั่วโมง เขาไม่เคยพูดถึง คำว่า “ศีลธรรม” เลย.

ข้อที่ ๖. เอ้า, ที่นี้ที่น่าหวั หรือจะไม่เชื่อก็ได้ ว่านักการเมืองสมัยนี้ ไม่รู้ความหมายของคำว่า การเมืองอย่างถูกต้อง. เขาก็ว่าเรานอวตคือ เราพูดเอาเอง, เราอวตคือว่าเขาไม่รู้จักความหมายของคำว่า การเมือง อย่างถูกต้อง; เพราะเขาไม่ยอมรับว่า การเมืองคือระบบการจัดการทำให้สังคมมนุษย์อยู่กันเป็นผาสูก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ; เพราะว่าเขาจะใช้หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกประการ เพื่อประโยชน์ของเขา.

เขาไม่รู้อความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย”, ไม่รู้อความหมายของคำว่า “สังคมนิยม” จนทะเลาะกัน แม้ในหมู่ประชาธิปไตยด้วยกัน หมู่สังคมนิยมด้วยกัน ไม่มีพวกไหนที่จะไม่ทะเลาะกันในพวกกันเอง; เพราะเขาไม่เอาสิ่งที่เรียกว่า “ธรรม” นั้นแหละ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย.

อย่างที่เราพูดไปแล้วว่า ถ้าประชาธิปไตย ก็ต้องประกอบด้วยธรรม; ถ้าสังคมนิยม ก็ต้องประกอบด้วยธรรม; ราชาธิปไตยก็ต้องประกอบด้วยธรรม; แม้แต่เผด็จการก็ต้องประกอบไปด้วยธรรม ถือเอาความถูกต้องเป็นหลัก แล้วก็เผด็จการ. อย่างพ่อแม่ที่ตีต้องเผด็จการต่อลูก มันจึงจะเป็นไปได้; แต่เผด็จการด้วยธรรม ด้วยเมตตา ด้วยความรัก.

พระพุทธเจ้าก็เป็นผู้เผด็จการ ในหมู่สงฆ์ท่านเป็นผู้เผด็จการ. อยากรู้จักไปอ่านเอาเองจากพระบาลี. พระวินัยทั้งหลาย พระพุทธเจ้าเป็นผู้เผด็จการ; ท่านอยู่เหนือวินัยด้วย, ดำรงพระองค์ไว้เหนือวินัยด้วย แต่ด้วยความรัก ด้วยความเมตตา ด้วยความเป็นธรรม. ฉะนั้นเผด็จการของพระองค์จึงสำเร็จประโยชน์.

นี่ เขาไม่รู้อความหมายของคำว่า “ธรรม”; แล้วไปยึดถืออุดมคติบ้าง บอ ๆ แยกแขนงไปเป็นแขนง ๆ ตามประโยชน์ ตามความคิดเห็น, หรือตามความโง่ของตัวนั่นเอง มันจึงพูดกันไม่รู้เรื่อง ในระหว่างลัทธิการเมืองทั้งหลาย และแม้ในลัทธิเดียวกัน มันก็ยังทำลายกัน. พวกที่ถือประชาธิปไตยด้วยกัน มันก็ยังทำลายกันในหมู่ประชาธิปไตย, สังคมนิยมมันก็ยังทำลายกัน

ในหมู่สังคมนิยม ; เพราะมันขาดสิ่งที่เรียกว่า ธรรม นี้ เพียงสิ่งเดียวเท่านั้น, ถือเอาความหมายผิด ๆ ไม่รู้ความหมายที่ถูกต้องของคำว่า “การเมือง”.

เอ้า, ข้อสุดท้าย ข้อที่ ๗. เขา ขาดคุณธรรมสูงสุด ข้อหนึ่ง คือความไม่รู้สิทธิรับผิดชอบ, เขาขาดความรู้สิทธิรับผิดชอบว่าเขาจะต้องรับผิดชอบต่อ อะไร; เกี่ยวกับเขารับผิดชอบต่อตัวเอง ว่า เขาจะไม่ได้อะไรเท่านั้น. ความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อประเทศชาติ ต่อโลกนี้ เขาไม่มี เขาไม่ต้องรับผิดชอบต่อ. ถ้าจะพูดกันในวงแคบ เขาก็ไม่ได้รับผิดชอบ; อย่างกับว่ารับผิดชอบต่อประเทศของตน ในฐานะเป็นเจ้าของประเทศ หรือผู้จัดการประเทศ แทนประชาชน อย่างนี้เขาก็ไม่รับผิดชอบ. ฉะนั้นเขาจึงไม่มีความคิดจะรับผิดชอบว่า เป็นเจ้าของประเทศ ของพระธรรม, หรือของพระเป็นเจ้า เขาไม่รับผิดชอบ : เพราะเขาไม่รู้ก็ได้, เพราะเขาหลับหูหลับตาเกินไปก็ได้, หรือเพราะเขาก็เห็นแก่ประโยชน์มากกว่า เขาจึงไม่รับผิดชอบ; ทั้ง ๆ ที่เขารู้อยู่ว่ามันเป็นหน้าที่ที่เขาจะต้องรับผิดชอบต่อ.

นี่คือธรรม หรือธรรมคา หรือธรรมชาติ ของนักการเมือง ที่มีอยู่จริงในโลกนี้ ในเวลานี้ ทุกประเทศในโลกนี้. เราพูดนี้ออกจะต้องเรียกว่า สามหาวมากแล้ว ที่พูดว่า “ทุกประเทศ” ในโลกนี้; แต่ความรู้สิมันรู้สึกอย่างนั้นจริงๆ. ฉะนั้นมันก็ต้องขอพูดไป ให้ทุกคนรุมกันตำเอา ก็ได้เหมือนกันก็ขอเชิญ; เราจะพูดอย่างนี้ ว่า ทุกประเทศในโลก มันกำลังมีแต่ นักการเมืองที่ไม่รับผิดชอบ ตามความหมายของคำว่า การเมือง คือ สิ่งที่จะต้องช่วยกันจัดบ้านเมือง ให้มันสงบสุข หรือจัดโลกนี้ให้สงบสุข โดยไม่ต้องใช้อำนาจ.

นี้หัวข้อสุดท้าย เรียกว่า ธรรมะของนักการเมืองในโลกนี้ ที่มีอยู่จริงมันเป็นอย่างไร.

เป็นอันว่า วันนี้เราได้พูดคุยกันโดยหัวข้อใหญ่ว่า “ธรรมะสำหรับนักการเมือง” พูดให้เห็นว่า ธรรมะที่บริสุทธิ์สำหรับนักการเมืองนั้น ควรจะเป็นอย่างไร; ตามธรรมชาติ ตามกฎของธรรมชาติ หรือตามเหตุผลที่วิญญูชนผู้มีสติปัญญาใคร่ครวญแล้ว ก็จะเห็นได้ว่า มันมีอยู่อย่างไร.

อีกทางหนึ่งก็เหลือypoว่า ธรรมะของนักการเมือง ตามที่มันมีอยู่จริงในเวลานั้น มันเป็นอย่างไร. แล้วเอาไปเทียบกับตนเอง ก็จะเข้าใจ; แล้วก็จะรู้ว่า มีความสำคัญที่มากน้อย ที่เราจะต้องรู้อะไร.

แม้เป็นพุทธบริษัท อยู่ทั่วทุกที่ นี่ทำไมจะต้องมาพูดเรื่องการเมือง? นั่นนะ เป็นคนที่ไม่รู้ว่า การเมืองคืออะไร? ไม่รู้ว่าความเป็นพุทธบริษัทคืออะไร? ถ้าเขารู้จริง เขารู้ว่า ถ้าการเมืองเดินไปไม่ถูกแล้ว ความเป็นพุทธบริษัทก็ไม่มีเหลืออยู่ในโลกนี้ ธรรมะหรือศาสนาก็จะไม่เหลืออยู่ในโลกนี้; ฉะนั้นจึงขอร้อง ให้ธรรมะส่วนที่มีลักษณะเป็นการเมืองนั้นแหละ ออกมาคุ้มครองโลกนี้ โดยการจกหรือการกระทำ ของบุคคลที่มองเห็น หรือมีความรู้ในเรื่องนี้.

การบรรยายในครั้งนี้ ก็สิ้นกระแสความลงไปแล้ว โดยคำว่า “ธรรมะสำหรับนักการเมือง”.

ขอยุติการบรรยายไว้ เพื่อให้พระคุณเจ้าทั้งหลายท่านได้สวดบทพระธรรมสำหรับส่งเสริมกำลังใจ ในการประพฤติธรรมะสืบต่อไป.

ธรรมะกับการเมือง

- ๖ -

๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๙

ระบบการเมืองอย่างพุทธบริษัท.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ ภาคอาสาพหุวิชา ได้ดำเนินมาถึง
ครั้งที่ ๖ ในวันแล้ว. การบรรยายทุกครั้งเราได้ให้หัวข้อใหญ่ว่า เรื่อง
ธรรมะกับการเมือง ส่วนในครั้งที่ ๖ นี้ จะกล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า ระบบ
การเมืองอย่างพุทธบริษัท.

[คำปรารภ และบทวนถึงหน้า ๓๐๐]

ท่านได้ยินคำนี้แล้ว ถ้าเห็นว่า เป็นไปไม่ได้; ก็ขอให้ถือว่า
เป็นเพียงการเสนอ ขึ้นมา เพื่อให้ช่วยกันพิจารณา ดูว่ามัน จะเป็นไป

ได้หรือไม่ได้? แต่ถึงอย่างไรก็ดี มันก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ทันที ในการที่เราจะมีระบบการเมืองอย่างพุทธบริษัท. เราจะต้องรอรอเวลานั้นบ้าง; แต่ว่าเราควรจะต้องรู้ว่าเราจะต้องทำอะไร; ในระหว่างที่รอรอเวลานั้น ก็ศึกษากันไปเรื่อย ๆ.

เดี๋ยวนี้วิกฤตการณ์คือความยุ่งยากลำบากของโลก มีทั่วไปทั้งโลก มันยิ่งมากมาย ยิ่งรุนแรงรวดเร็วยิ่งขึ้นทุกที ไม่ใช่ว่ามันจะหยุดเฉยอยู่ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง; แม้แต่ลักษณะเช่นนั้นมันก็ยังจะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรง, ดังที่กล่าวมาแล้ว.

จากการบรรยายหลาย ๆ ครั้งที่แล้วมา ได้พิจารณาเห็นว่า เป็นการสมควรแล้ว ที่เราจะพูดกันถึงเรื่องนี้ โดยหัวข้อว่า ระบบการเมืองอย่างของพวกพุทธบริษัท. อย่างไรก็ตามก็ต้องขอทบทวนความเข้าใจอยู่เสมอว่าจะการมองเห็นในลักษณะอย่างนั้นนั้น ต้องมองด้วยสายตาด้านลึก หรือสติปัญญาอันลึก เพราะจะต้องมองเห็นในแง่ลึก จึงจะมองเห็น แล้วจึงจะต้องมองเห็นในลักษณะที่ว่า มันเป็นภาษาธรรม เป็นคำพูดที่ต้องพูดด้วยภาษาธรรม.

เราก็ต้องมองด้วยจิตใจที่เป็นธรรม ซึ่งจะต้องทบทวนกันอยู่เสมอว่า ไม่มีอะไรที่มีชื่อเสียงที่เรียกว่า ธรรม; แม้แต่สิ่งที่เรียกว่า การเมือง นั้นมันก็คือธรรม ในลักษณะชนิดหนึ่ง ในรูปแบบอย่างนั้น; เพราะโดยหลักของภาษาบาลีแล้ว ไม่มีอะไรเลยที่จะไม่เรียกว่า ธรรม; จะเป็นรูปธรรมนามธรรม แม้แต่เมื่อกทรายสักเม็ดหนึ่ง มันก็ยังเป็นรูปธรรม. แต่เดี๋ยวนี้เราไม่ใช่จะพูดขี้จ้อกันในแบบนั้น พูดกันในลักษณะที่ว่า สิ่งที่เรียกว่าการเมือง

นั่นก็เป็นธรรมชาติหนึ่ง ซึ่งคนเราจะต้องรู้และจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง จึงจะ
ได้รับประโยชน์จากสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง” ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น ที่จะหลีกเลี่ยง
เสียไม่ได้.

เพราะอะไร? เพราะว่า คำว่า “การเมือง” นั้น มันมีความหมาย
อยู่ที่ว่า เป็นการจัด การทำ ให้สังคมหรือให้โลกนี้ อยู่กันเป็นผาสุก โดย
ไม่ต้องใช้อำญา คือไม่ต้องฆ่าฟันกัน. การจัดบ้านเมืองก็ดี ประเทศก็ดี โลก
ทั้งโลกก็ดี ให้อยู่กันเป็นผาสุก ไม่มีปัญหา และโดยไม่ต้องใช้อำญา นั่นคือ
การเมือง; เพียงเท่านั้นก็จะเห็นได้แล้วว่า มันเป็นธรรม เป็นระบบหนึ่งใน
ระบบการปฏิบัติธรรมชนิดหนึ่งของมนุษย์ที่เดียว.

ที่นี้ทำไมพุทธบริษัทจะต้องไปสนใจ และรับรู้กับสิ่งที่เรียกว่า การ
เมือง? เพราะว่า ถ้าเป็นพุทธบริษัทจริง ก็ต้องสนใจกระทำโลกนี้ ให้มี
ความสงบสุขตามพระพุทธประสงค์. พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “เราเกิดขึ้นมา
เพื่อประโยชน์สุขแก่อกุลแก่เทวดาและมนุษย์; ธรรมวินัยนี้เราบัญญัติ
เพื่อเป็นประโยชน์แก่อกุลแก่โลก ทั้งเทวดาและมนุษย์. เมื่อส่งพระสาวกไป
ประกาศพระศาสนาว่า “จงไปประกาศการประพฤติปฏิบัติอันประเสริฐ ที่เป็น
ประโยชน์แก่อกุลแก่โลกทั้งเทวดาและมนุษย์”.

การเน้นคำว่า “เพื่อประโยชน์แก่อกุลแก่โลกทั้งเทวดาและมนุษย์”
โดยพระพุทธองค์นี้ นับครั้งไม่ไหวในพระไตรปิฎก; มันคงจะเป็นพุทธบริษัท
ที่โง่และซี้เกียจเกินไปเท่านั้น ที่จะไม่นึกถึงประโยชน์แก่อกุลของสัตว์โลก ทั้ง

เทวดาและมนุษย์. เพราะฉะนั้นแหละพุทธบริษัทจึงต้องสนใจ กับสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง”; ไม่ใช่จะไปเล่นการเมืองบ้าง บอๆ กับเขา แต่เราต้องการจะรู้ และจะช่วยกันทำ ให้สิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้นมันสำเร็จประโยชน์แก่มนุษย์.

แล้วเรายังจะนึกถึงต่อไปว่า ถ้าเรื่องการเมืองไม่ถูกต้องแล้ว เห็นจะยาก ที่พุทธศาสนาหรือพุทธบริษัทจะดำรงอยู่ได้ เพราะว่าอาศัย ชิงกันและกัน; ดังนั้นจึงต้องสนใจหรือรับรู้กับสิ่งที่เรียกว่าการเมือง; แล้วก็รับรู้เอามาในฐานะที่เป็นการประพฤติธรรม เพื่อส่วนรวมชนิดหนึ่ง ด้วยจุด มุ่งหมายดังที่กล่าวมาแล้ว.

นี่ คงจะเห็นว่า คนในโลกโดยหน้าที่ จะต้องสนใจ กับ *การจัดโลกให้อยู่เป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อาญา*; อาจได้ถึงสัตว์เดรัจฉาน ด้วยก็ได้ ถ้ามันอาจสนใจและรับรู้ เพราะว่าสัตว์เดรัจฉานก็พลอยเคี้ยวคร้อน ในเมื่อการเมืองในโลกนี้ มันไม่เป็นไปอย่างถูกต้อง; ถ้าสัตว์เดรัจฉานมีปัญญา สามารถ จะรู้สึกคิดนึกได้ มันจะสนใจกับการเมือง ด้วยเหมือนกัน อย่าวว่าแต่ คนเลย.

โดยทั่วไป คนเราก็เกี่ยวข้องกับการเมือง อยู่ โดยระเบียบ วินัย; เช่นว่า ทุกคนมีหน้าที่จะต้องเลือกผู้แทน คนเลือกผู้แทนมันก็มีส่วน เป็นนักการเมืองอยู่บ้างไม่มากนักน้อย ผู้แทนก็เป็นนักการเมืองเต็มตัว จะเป็น รัฐบาล ก็เป็นนักการเมืองเต็มตัว แล้วก็จัดบ้านจัดเมืองไปตามความคิด ของเขา.

ที่นี้ ถ้าคนที่เลือกเข้าไปเลือกไม่เป็น มันก็ได้นักการเมืองที่เลว เพราะฉะนั้นจะจัดบ้านเมืองให้ผาสุกหรือสงบสุขได้อย่างไร. นี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ทุกคนต้องสนใจและรับรู้กับสิ่งที่เรียกว่า “การเมือง”.

ที่นี้ ได้บอกมาแล้วหลายหนว่า สิ่งที่เรียกว่าการเมืองนั้น ต้องเป็นการเมืองของพระเจ้า หรือพระเป็นเจ้าของเจ้าเสมอไป, ให้ถือเสียว่า พระเป็นเจ้านั้นแหละเป็นยอดสุดของนักการเมือง เพราะว่าพระเป็นเจ้า เป็นผู้ที่จัดโลก ให้มันดีให้อยู่กันเป็นผาสุก, แล้วจะไม่เรียก พระเป็นเจ้า ว่าเป็นยอดสุดของนักการเมืองได้อย่างไรกันเล่า. การเมืองต้องเป็นเรื่องที่ถึงขนาด ที่จะเป็นเรื่องของพระเจ้า ที่จะจัดโลกให้สงบสุข, ผิดจากนี้แล้ว มันก็เป็นการเมืองเรื่องสกปรก เรื่องฉิบหาย เรื่องที่ทำให้วุ่นวาย หากความสงบสุขไม่ได้.

นักการเมืองต้องประกอบไปด้วยธรรม เพราะว่าตัวการเมืองมันก็เป็นธรรม นักการเมืองมันก็ต้องประกอบไปด้วยธรรม; ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรม มันก็ทำสิ่งที่ไม่เป็นธรรม เหมือนนักการเมืองชนิดหนึ่ง กระทำกันอยู่ บ้านเมืองก็หากความสงบสุขไม่ได้. นี่คือข้อที่จะต้องย้ำกันอยู่เสมอ ๆ เกี่ยวกับการเมือง.

....

พิจารณาเหตุุระบบการเมืองไม่มีผลดี.

ที่นี้ ก็ขอให้ดูกันต่อไป ว่าเหตุุไรระบบการเมืองจึงไม่เป็นไปชนิดที่มีผลดี คือตรงตามความปรารถนา. ข้อนี้มีเหตุุปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งจะต้องพิจารณากันด้วย. อาตมาอยากจะพูดว่า :-

๑. คำพูดที่ใช้พูดกันอยู่เกี่ยวกับการเมือง นั้นแหละ มันยังสับปลับ สับสน เหมือนกับนักการเมือง, เป็นคำพูดที่สับปลับเหมือนกับนักการเมือง เอาแน่เอาอนอะไรไม่ได้ ในถ้อยคำที่ใช้พูดกัน. เช่นคำว่า ประชาธิปไตยก็ดี สังคมนิยมก็ดี เผด็จการก็ดี ราชาธิปไตยก็ดี อะไรก็ดี มันยังไม่มีความหมายที่คงที่ หรือตายตัว; มันยังสับปลับกันอยู่.

พูดว่า *ประชาธิปไตย* มันก็มีความหมายได้หลายอย่าง; แม้แต่ *สังคมนิยม* มันก็เป็น *ประชาธิปไตย*. ถ้าพูดว่าเป็น *เผด็จการ*; บางที *ประชาธิปไตย* มันก็รวมหัวกัน *เผด็จการ*. มันมีความเป็นเผด็จการอยู่ในประชาธิปไตยก็มี มีความเป็นสังคมนิยมอยู่ในราชาธิปไตยก็มี; หรือผู้เผด็จการบางคน ประพฤติกระทำให้ในลักษณะของสังคมนิยม ก็ยังคงมีในประวัติศาสตร์. เราอ่านเรื่องราวของพระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว เราก็สะดุ้งว่า นี่มันเป็นเผด็จการ; แต่มันเป็นสังคมนิยม อย่างที่ประกอบไปด้วยธรรมเนียม.

คำพูดที่ใช้อยู่นี้ มันสับสน ใครจะตั้งขึ้นหรือจะบัญญัติขึ้นก็ตาม แต่ความหมายมันยังสับสน เพราะฉะนั้นจึงเอาแน่เอาอน ที่ถ้อยคำเหล่านั้นไม่ได้ ความสับสนกันทำให้ระบบการเมืองมันสับสน.

๒. ที่นี้ มองดูที่คน ที่สนใจการเมือง หรือถึงกับมาเป็นนักการเมือง ก็เป็นคนที่เห่อๆ เห่อในความเก่ง, เห่อในความทันสมัย, หรือฟุ้งซ่านกันเสียเป็นส่วนใหญ่; แล้วคนชนิดนี้จะเป็น นักการเมืองที่ดี ก็มีธรรมะได้ อย่างไรกัน มัน มีแต่คนฟุ้งซ่าน.

๓. นัคู้ยัก็ ก็เห็นว่า ความที่มันไม่รู้จักระบบชาติอัน ลึกลึซง, ก็ธรรมชาติของธรรมชาติอันลึกลึซงนี้ เขาไม่สนใจกัน. พวกนัก การเมืองว่าเขาไม่ใช่ธรรมชาติ เขาสนใจแต่เรื่องการบริหารการเมือง; นั่นแหละ หลับตาพูด เพราะว่าไม่มีอะไรที่จะทำอย่างฝืนกฎธรรมชาติได้ มันไม่มีทาง ที่จะสำเร็จ; อย่างน้อยมันต้องถูกตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติด้วยเสมอ. แม้แต่ เรื่องการเมืองนี้ก็เหมือนกัน จะเอากิเลสของคนมาบังคับกาลเสียเรื่อยไป; อย่างนี้ มันเป็นไปไม่ได้.

นักการเมืองยัง *ไม่รู้จักระบบชาติ* หรือนักการเมืองยัง *ไม่รู้จักโลก ทั้หมด* เป็นส่วนรวม เพราะเขาไม่ได้ศึกษามันในแง่ลึก. เขาจะศึกษาแต่คำว่า การเมือง, การเมือง, ไม่รู้เรื่องของโลกโดยข้อเท็จจริงต่างๆ ก็อยากจะพูด ว่า *แม้แต่ประเทศของตัวเอง มันก็ยังไม่รู้จักระบบโดยแท้จริง* หรือครบถ้วน เพราะ มันบ้าการเมือง ในแง่มุมมองของตัวเองเสียมากกว่า; แล้วนักการเมืองชนิดนี้ จะ จัดบ้านเมืองให้สงบสุขได้อย่างไรกัน.

๔. ถ้าจะรวมความอีกอย่างหนึ่งแล้ว ก็ว่า ทุกคนกำลังเป็นทาส ของวัตถุนิยม เนื้อหนัง เห็นแต่ประโยชน์ หรือความสุขทางเนื้อหนังอยู่ เป็น พื้นฐานทั่วไป; มันก็ทำอะไร เพื่อการได้ซึ่งประโยชน์สุขชนิดนั้นทั้งนั้น; ไม่ได้ประกอบไปด้วยธรรม ไม่ได้เพื่อธรรม ไม่ได้เพื่อชาติ เพื่อประเทศ; แล้วจะพูดว่าเพื่อโลก อย่างนี้มันก็เป็นไปไม่ได้.

นี่เป็น ตัวอย่างของอุปสรรค ที่ทำให้ระบบการเมืองทั้งหลายนี้ มันไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่บ้านเมือง หรือแก่โลก โดยไม่ต้องใช้

อาชญา ดังที่กล่าวแล้ว; คำว่า “ไม่ต้องใช้อาชญา” นี้ มันมีความหมายพิเศษ อยู่บ้าง คือโดยไม่ต้องรบราฆ่าฟันกันก็แล้วกัน

เดี๋ยวนี้ก็เห็นได้ว่ายิ่งใช้อาชญา มัน ก็ยิ่งไม่ประสบความสำเร็จ มันจะมีอาวุธชนิดที่ฆ่าคนที่เกี่ยวข้องแสนตั้งล้าน มันก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ; แล้วมันยิ่งเพิ่มปัญหาทางการเมืองมากขึ้น เหมือนกับกำลังโง่ที่สุด ในการแข่งขันกันสร้างอาวุธ โดยหวังว่า จะขจัดปัญหาทางการเมืองให้หมดสิ้นไปได้. ยิ่งไปเพิ่มอาวุธ มันก็ยิ่งเพิ่มความยุ่งยากทางการเมือง; เพราะว่ามัน เป็นเรื่องของ ธรรมะ ประกอบด้วยธรรมะ มัน ต้องแก้กันด้วยอำนาจของธรรมะ.

.... ..

[เริ่มการบรรยายตามหัวข้อของครั้งนี้]

พุทธบริษัทควรใช้ระบบการเมืองอย่างพุทธบริษัท.

ที่นี้ ขอให้พิจารณาว่า พุทธบริษัทควรจะทำอย่างไร ในโลกที่ มันบ้าบอหนักยิ่งขึ้นทุกที. ขออภัย พุทธคำโสกโลกอย่างนี้ เพื่อประหยัดเวลา ไม่อยากจะพูดคำหยาบ แต่ก็ต้องพูดเพื่อประหยัดเวลา; ถ้าจะพูดให้สุภาพ สักหน่อย ก็จะมีพูดว่า ในโลกที่มันไม่น่าอยู่ยิ่งขึ้นทุกทีนี้ เราจะต้องทำอย่างไร? โดยเฉพาะพุทธบริษัท จะต้องทำอย่างไร? ในโลกที่มันไม่น่าอยู่ยิ่งขึ้นทุกที ซึ่งมันก็เห็นชัดอยู่แล้วว่า มันไม่น่าอยู่ยิ่งขึ้นทุกที ทั่วทั้งโลก. ไม่ใช่เฉพาะ บ้านเรา ประเทศไหน เมืองไหน มันก็เป็นอย่างนี้ : เป็นโลกที่ไม่น่าอยู่ แต่ เป็นโลกที่น่าเกลียดชัง น่าอดิหนาระอาใจยิ่งขึ้นทุกที; แล้วก็หนีไปอยู่ที่ไหน

ก็ไม่ได้ มันก็ต้องอยู่ที่นี้. แล้วก็ต้องทำอะไรกัน? พุทธบริษัทควรจะพิจารณาดู เพื่อจะใช้ธรรมะในพระพุทธศาสนาให้เป็นประโยชน์แก่การเมือง; แล้วก็จะได้เกิดระบบการเมืองอย่างของพุทธบริษัทขึ้นมา ดังที่ได้ตั้งไว้เป็นหัวข้อ สำหรับจะบรรยายในวันนี้.

[พิจารณาความหมายของระบบการเมือง.]

เอ้า, ที่นี้เราจะพูดกันถึง ระบบการเมือง ที่มีความหมายจำกัด ไม่ต้องกำกวม ขอให้ฟังให้ดี ว่า ระบบการเมืองที่แท้จริงนั้น มันก็ ควรจะมี เพียง ๒ ระบบ เท่านั้นเอง.

ระบบที่หนึ่ง ก็คือ ระบบที่ทำให้ประโยชน์มันตกไปแก่ เอกชน เป็นคน ๆ ไป ตามที่กฎหมายจะอำนวยให้, หรือตามที่มันจะข้อยแย้งเอาได้ก็ตาม แต่แล้วประโยชน์นั้น มันไปตกแก่บุคคลเป็นคน ๆ ไป ตามที่มันจะข้อยแย้งเอาได้, หรือว่าตามที่กฎหมายจะจัดให้ได้ เพราะว่าเขาเป็นคนออกกฎหมาย.

ที่นี้การเมือง อีกระบบหนึ่ง ก็พอจะพูดได้ว่า เป็น ระบบที่ประโยชน์จะต้องตกแก่สังคม คือคนหมู่ใหญ่ กระทบทั้งแก่ทุกคนในประเทศ หรือว่าในโลก. นี้ก็เหมือนกันแหละ ตามที่กฎหมายจะจัดให้ได้; เพราะว่าแล้วแต่ว่าการเมืองจะออกกฎหมายกันมาอย่างไร หรือว่าแม้ที่มันจะข้อยแย้งกันด้วยกำลัง ก็ได้เหมือนกัน. เพราะว่าสังคมนั้นเองจะรวมหัวกันเข้า แล้วก็ข้อยแย้งประโยชน์ เช่นเดียวกับที่บุคคลแต่ละคนเขาข้อยแย้งประโยชน์ เพื่อตน

ของท่าน ; สังคมมันก็รวมหัวกันขี้แย่งประโยชน์ เพื่อสังคมแต่ละสังคมก็ได้เหมือนกัน.

นี่เราควรจะมีมองเห็นกันว่า มันมีอยู่เพียงเท่านั้น คือ **ระบบการเมืองที่จัดไปแล้ว** **ประโยชน์ตกแก่บุคคลเป็นรายบุคคล** ; หรือว่าการเมืองที่จัดไปแล้ว **ประโยชน์มันตกแก่สังคม** คือคนกลุ่มใหญ่ๆ หรือทั้งแก่ประเทศ. นี่เป็น หัวใจอยู่ที่นี้ นอกนั้นมันเป็นเพียงวิธีการเท่านั้นเอง.

ขอให้ฟังให้ดี เช่นว่าเผด็จการอย่างนี้ อย่าไปถึงกับไปกลัวมัน อย่างซ้หลายตาขาว. เผด็จการนั้น มัน เป็นเพียงวิธีการ หรือ เครื่องมือ ; ถ้าใช้มันถูก มันก็มีประโยชน์, ถ้าใช้มันผิด มันก็ผิด คือมันเป็นอันตราย. ถ้าผู้มีธรรมะเผด็จการ มันก็ไม่มีเสียหายอะไร มันจะได้รับประโยชน์เร็วขึ้น ; หรือว่า ถ้าให้ประชาธิปไตยเผด็จการ ก็ทำได้, หรือในบางคราว เขาก็ทำกันอยู่.

ถ้าการเผด็จการ นั้น มันถูกต้องและ ประกอบไปด้วยธรรม มันก็ กลับจะมีประโยชน์ ; จะให้รัฐสภาเผด็จการในบางครั้ง ในบางอย่าง มันก็ได้ ถ้าเขาเผด็จการโดยธรรม. อย่าไปโทษเผด็จการว่า มันเป็นเรื่องเสียหาย ; มันอยู่ที่คนใช้ต่างหาก.

ข้อนี้อยากจะยืนยันเสมอว่า พระพุทธเจ้าท่านเป็นผู้เผด็จการ ท่าน ดำรงพระองค์อยู่เหนือวินัย เหนืออะไรทุกอย่าง แล้วทำอย่างเผด็จการ ; แล้วทำไม เรื่องของท่านจึงสำเร็จ เป็นประโยชน์ยังยืนมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ? เพราะว่า

พระพุทธเจ้าท่านมีระบบการเมืองแบบสังคมนิยม อย่างที่ท่านตรัสว่า “นี่จึงเป็นประโยชน์แก่อุคโลก ทั้งเทวดาและมนุษย์” คุณสังคมของท่านซี มันใหญ่เท่าไร, แต่วิธีปฏิบัติงานของท่านนั้น ท่านปฏิบัติอย่างเผด็จการทุกอย่างเลย. ฉะนั้นอย่าใช้คำพูดผิดๆว่าเอาเอง ว่าเผด็จการแล้ว มันก็เลวร้ายไปเสียหมดค้ำเดียว มันอยู่ที่คนใช้ต่างหาก.

เอา ที่นี้จะคุยที่คำว่า ประชาธิปไตย นี่ก็ยังไม่อยากจะให้มันเป็นเพียงเครื่องมือหรือวิธีการ. เราจะใช้วิธีการอย่างประชาธิปไตย มันก็ได้เหมือนกัน แต่ต้องประกอบไปด้วยธรรม; ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรมแล้ว ระบบประชาธิปไตยนั้นแหละ มันจะเลวร้ายที่สุด ยิ่งกว่าระบบใด; เพราะว่าคนคนหนึ่ง สามารถจะข้อยแย้งต่อสู้ กระทำแก่ผู้อื่นอย่างป่าเถื่อนที่สุด. เมื่อมันไม่ประกอบไปด้วยธรรมแล้ว ระบบประชาธิปไตยมันก็ใช้ไม่ได้; ต่อเมื่อประกอบด้วยธรรม ก็ใช้ได้ เช่นเดียวกับคำว่า “เผด็จการ”.

ฉะนั้นจะใช้คำว่า ราชาธิปไตยก็ได้ ถ้าประกอบไปด้วยธรรม ยิ่งประเสริฐที่สุดเลย ก็ว่ามันไม่มัวมาไฮ้ไฮ้โลเลได้; อย่างที่ยกตัวอย่างว่า พระเจ้าอโศกปกครองแบบราชาธิปไตย แต่เนื้อหาของระบบการเมืองนั้นเป็นสังคมนิยม; คือท่านไม่มีตัวตนของท่าน ที่จะเอาอะไรมาเป็นสมบัติ; ท่านเรียกประชาชนทุกคนว่าลูก. “ประชาชนทั้งหลายทุกคนเป็นลูกของข้าพเจ้า” ใช้คำว่าอย่างนี้ ในศิลาจารึกของพระเจ้าอโศก. แสดงว่าท่านเป็นราชาธิปไตย ระบอบเผด็จการ แต่ระบบการเมืองนั้นเป็นสังคมนิยม.

นี่แสดงให้เห็นความหมายของคำพูด ที่มันกำกวม ฉะนั้นเราจึงต้องวางหลักเกณฑ์กันเสียให้ชัดเจนลงไปว่ามันมีอย่างไร จึงจะไม่กำกวม? ก็ถึงความอย่างที่ว่ามาแล้วว่า ระบบการเมืองไหน มันทำไปอย่างไรให้บุคคลแต่ละคนได้รับประโยชน์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงอะไรรึอื่น ให้ใช้สติปัญญา สามารถยืดหยุ่นเอาไปได้ นี่มันก็อย่างหนึ่ง. แล้วระบบหนึ่ง มันให้สังคมเป็นผู้ได้รับประโยชน์ ไม่ยอมให้บุคคลและบางคนเอาเปรียบได้ นี่มันก็อีกอย่างหนึ่ง. มันจึงเหลือแต่ว่าระบบเอกชนได้รับประโยชน์, หรือว่าระบบสังคมได้รับประโยชน์เท่านั้น. ส่วนวิธีการใช้อะไรก็ได้ แต่ต้องประกอบไปด้วยธรรม, ธรรมะนั้นแหละ จึงจะสำเร็จประโยชน์. ยิ่งเผด็จการมันก็ยิ่งเร็ว; ยิ่งประชาธิปไตย มันก็ยิ่งกลานุ่มง่ามๆ.

แล้วเดี๋ยวนี้คุณเถอะ ในโลก นี้ระบบประชาธิปไตยของประเทศไหนของชาติไหน ที่มันสำเร็จประโยชน์เต็มตามต้องการ? ขอให้ลองคิดดู; ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรมะแล้ว จะยิ่งเลวร้ายลงทุกที. นี่เราไม่ใช่มาตั้งกองจะตำว่านิทานาไครที่ไหน; แต่ขอให้พิจารณาดูให้ทั่วทั้งโลก, เวลานี้ทั้งโลก ประเทศที่เป็นประเทศมหาอำนาจ เป็นแม่แบบของระบบการปกครองแบบไหนก็ตาม เขากำลังได้รับผลอย่างไร? กำลังได้รับผลเป็นความยุ่งยากลำบาก กระวนกระวาย ระส่ำระสาย เป็นวิกฤติการณ์กันทั้งนั้น ไซ้ไหม? ฉะนั้น เราจะไปยึดถือเอาเป็นแบบฉบับได้อย่างไร.

นี่เราก็มาดูกันในแง่ที่กล่าวแล้วว่า มันประกอบอยู่ด้วยธรรมะหรือไม่เท่านั้นแหละ. ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรมะ มันก็ไม่รู้จะเรียกว่าอะไร; ใช้คำว่าบ้า ก็ยังน้อยไป, ใช้คำว่าภูตผีปีศาจมันก็ยังน้อยไป, มัน

เลวร้ายยิ่งไปกว่านั้น มันเต็มไปด้วยความยุ่งยากลำบากเดือดร้อน ยิ่งไปเสียกว่าที่
 ญาติพี่น้องมันจะมี. นี่ตามเรื่องตามราวที่เราได้รับ ได้ฟัง ได้ศึกษามา เมืองฝี
 มันก็ยังไม่เดือดร้อนยุ่งยากเหมือนเมืองคนเดียวกัน; เมืองคนที่กำลังมีระบอบ
 ประชาธิปไตยบ้าง ๖๖ บอ ๖๖ ะไรกันเดี๋ยวนี มันเดือดร้อนยุ่งยาก กระวนกระวาย
 ยิ่งกว่าเมืองฝี. ฉะนั้นแล้วก็เป็นอันว่า ต้องหันมาพิจารณากัน ดูให้ดีกว่าอะไร
 มันเป็นตัวต้นเหตุ? ในที่สุดก็พบว่า มันประกอบด้วยธรรมะหรือไม่เท่านั้นแหละ;
 ถ้าประกอบด้วยธรรมะแล้ว มันก็ไม่มีอาการอย่างนั้น.

ระบบเผด็จการก็ได้ ราชาธิปไตยก็ยิ่งดี เพราะว่ามันไม่กลาน
 ุงมุงมำ หรือยื้อแย่งกันอยู่อย่างเดี๋ยวนี; แต่ถ้าไม่ประกอบไปด้วยธรรมะแล้ว
 มันใช้ไม่ได้ทั้งนั้นแหละ. จะเผด็จการ หรือว่าราชาธิปไตย ประชาธิปไตย
 สังคมนิยม กระทั่งคอมมิวนิสต์ หรืออะไรก็สุดแท้; นี้เราพูดไป ทั้งที่เรายัง
 ไม่รู้จักเขาโดยแท้จริง แต่เรากล่าวพูดได้ว่า ถ้าไม่ประกอบอยู่ด้วยธรรม ไม่มี
 ธรรม ไม่มีธรรมะเจืออยู่ในนั้นแล้ว มันไม่มีทางที่จะสำเร็จประโยชน์ได้.

อะไรๆ ก็เลยมาอยู่ที่ธรรม มีธรรมแล้วเป็นใช้ได้ จะใช้ระบบ
 ดำเนินงานต่างกันบ้างนั้น มันก็จำเป็น. เพราะบ้านหนึ่งเมืองหนึ่ง มันไม่
 เหมือนกันกับบ้านอื่นเมืองอื่น; เพราะฉะนั้นจึงต้องมีวิธีการที่ต่างกัน คือวิธี
 การที่ประกอบด้วยธรรม ให้มีธรรม เห็นแก่สังคมเป็นใหญ่.

บางถิ่น บางแห่ง บางยุค มันต้องใช้เผด็จการก็มี, บางถิ่น
 บางแห่ง บางยุค ใช้ประชาธิปไตยก็ได้ อย่างนี้; ก็ไปพิจารณาดูเอาเองว่า
 เดี๋ยวนีควรจะใช้อะไร. แต่ในที่สุด มันยังเหลือแน่นอนอยู่ที่หัวใจของมัน

ก็คือว่า ต้องประกอบไปด้วยธรรม, ระบบไหนก็สุดแท้ ต้องประกอบไปด้วยธรรม.

ถ้ามี ระบบการเมือง ของพุทธบริษัท หรือ อย่างของพุทธบริษัท มันก็เล็งถึง การที่ต้องประกอบไปด้วยธรรม. พุทธบริษัทนั้น มีความหมายอยู่ตรงที่ว่า ประกอบอยู่ด้วยธรรม; ถ้าขาดธรรมแล้วพุทธบริษัทก็ไม่มี ไม่มีพุทธบริษัท; จะมีพุทธบริษัทแต่ปาก ก็ไม่มีประโยชน์อะไร. ถ้าจะมีพุทธบริษัทจริงๆ มันก็ต้องประกอบไปด้วยธรรม. นี้ธรรมะที่จะมาอยู่ในระบบการเมืองนั้น ก็มีธรรมะที่ถูกต้องตามระบบนั้น.

เอาละ ที่นี้เป็นที่ยึดกันแล้วว่า ราชธิปไตย ประชาธิปไตย เผด็จการอะไรก็สุดแท้ ต้องประกอบไปด้วยธรรม; และใช้วิธีการให้เหมาะที่จะสำเร็จประโยชน์แก่ประเทศนั้นๆ แก่ปัญหาของประเทศนั้นๆ แต่แล้วก็ต้องประกอบไปด้วยธรรม.

พิจารณาคุณ “ธรรม” ที่จะมาเป็นระบบการเมือง.

ที่นี่ คำว่า “ธรรม” ละ นี่มันคืออะไร? ต้องพิจารณากันมาก ในข้อที่ว่า จะมาเป็นระบบการเมือง ได้อย่างไร.

ถาม : เมื่อสัก ๓๐-๔๐ ปีมาแล้ว ที่แรกเปลี่ยนแปลงการปกครองกันใหม่ๆ สำหรับประเทศเรา มีคำพูดที่เป็นความหมายของธรรมอยู่มากในระบบการเมือง คือคำว่าอะไรบ้าง? คุณทองนิกได้ไหม?

ตอบ : ยังก็นึกไม่ออกครับ.

เพราะว่าคุณมีอายุสัก ๔๐ ปี นีมันต้องเกินนั้น ต้องโตแล้ว. อาตมายังจำได้ เพราะอายุตั้ง ๗๐ กว่าปี; เมื่อเขาเปลี่ยนการปกครองนั้น อายุก็มากแล้ว ได้ยินหนาหูไปด้วยคำว่า *สันติภาพ เสรีภาพ สมภาพ ภราดรภาพ*. เกี่ยวนี้มันหายไปไหนหมดไม่รู้ คำว่า “*สันติภาพ เสรีภาพ สมภาพ* ก็คือความสม่ำเสมอ; *ภราดรภาพ* – เป็นพี่น้องกัน” นีมันวิเศษที่สุด ที่เขาเอามาใช้อ้างเป็นการโฆษณาประชาธิปไตย ว่าประชาธิปไตยจะนำมาซึ่ง *สันติภาพ เสรีภาพ สมภาพ ภราดรภาพ*.

– *สันติภาพ* ในที่นี้ ก็หมายถึงสันติภาพในค้ำบ้านเมือง ไม่ได้เกี่ยวกับพระนิพพานดอก.

– *เสรีภาพ* ก็เหมือนกัน เสรีภาพอย่างคนๆ ในบ้านในเมือง.

– *สมภาพ* มีความสม่ำเสมอ พุดแล้วก็น่าหว่ว ที่จะให้คนสม่ำเสมอโดยอะไรก็ตาม.

– *ภราดรภาพ* รักใคร่กันอย่างพี่น้อง.

เกี่ยวนี้พิสูจน์ได้ว่า ๔๐ – ๕๐ ปีมาแล้ว เราไม่เห็นสิ่งเหล่านี้ ที่เขาเอามาใช้โฆษณาประชาธิปไตย เมื่อ ๔๐ กว่าปีมาแล้ว. เรายินดีรับทันที เมื่อได้ยินคำเหล่านี้; เพราะว่า คำเหล่านี้ มันเป็นคำในพระพุทธศาสนา นะ.

ถ้าสันติภาพล่ะก็ คือความมุ่งหมายของพุทธศาสนา; เป็นสันติภาพขั้นต้นที่สุด จนกระทั่งถึงขั้นสุดท้าย คือ พระนิพพาน มันเป็นสันติภาพที่สุด เป็นคำของพุทธศาสนา.

เสรีภาพ ก็เหมือนกันแหละ มัน ตรงกับคำว่า ถึงวิมุตติหลุดพ้นไปจากการครอบงำของกิเลส นี่คือเสรีภาพ. ที่นี้ก็มาเป็นคำการบ้านการเมือง ว่า ทุกคนมีเสรีที่จะทำอย่างนั้น ที่จะทำอย่างนี้ แต่ในที่สุดก็คือเสรีที่จะแย่งชิงประโยชน์ซึ่งกันและกัน; มันเป็นเสียอย่างนี้. เสรีภาพในการต่อสู้ป้องกันแทบจะหาไม่ได้.

สมภาพ นี่ก็เป็นหลักธรรมะอันหนึ่ง ที่ว่า คนทุกคนมันมีสมภาพอยู่ตรงที่ว่า ต้องมีปัญหาตามธรรมชาติ เหมือนกันหมด, ต้องเกิด ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย ต้องเป็นทุกข์; แล้วมีหน้าที่ที่จะต้องต่อสู้เพื่อให้หลุดรอดจากความทุกข์; แล้วยังมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่น. คำว่า "สมภาพ" เป็นความหมายในระบบการปกครองคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้า; สิทธิในทางการปกครองนี้สม่ำเสมอไปหมด ไม่ได้เลือกพรรษามาก พรรษาน้อย เป็นบวชใหม่ หรือบวชนาน ท่านก็มีระบบสมภาพได้. ในระบบของพระองค์ที่พระองค์เองก็เป็นเผด็จการ, คือเผด็จการให้มันมีสมภาพให้ได้. ถ้าเรามีอำนาจที่จะเผด็จการ แล้วทำไมเราไม่เผด็จการให้มันมีสมภาพให้ได้ล่ะ.

ส่วนภราดรภาพนี่ก็คิดเอาเอง : ความเป็นพี่น้องกันโดยธรรม; ไม่มีความเป็นพี่น้องชนิดไหนจะยิ่งไปกว่า การเป็นพี่น้องกันโดยธรรม. พี่น้องคลานตามกันมา มันยังกัดกัน; นี่หมายถึงสุนัขนะ. ถ้าเป็นคน มันเป็น

พี่น้องกลานตามกันมา; มันอะไรกันบ้าง? ก็แปลว่า ความเป็นพี่น้อง
 อย่างอื่น ไม่ใช่พี่น้องโดยธรรมนี้ มันไว้ใจไม่ได้; ถ้าเป็นพี่น้องโดยธรรม
 มันก็ไว้ใจได้; นี้ภราดรภาพต้องเป็นอย่างนี้. พุทธบริษัทเป็นพี่น้องกันโดย
 ธรรม; ถ้าเขาเป็นพุทธบริษัทจริง เขาจะถือว่า พระพุทธเจ้าเป็นเหมือน
 พ่อ เหมือนแม่ เราเป็นลูกของท่าน ฉะนั้น เราก็เป็นพี่น้องกัน; นี้คือ
 ภราดรภาพโดยธรรม. มันก็เลยยิ่งรักใคร่ ช่วยเหลือ สมัคสมาน สามัคคีกัน
 ในฐานะที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน เป็นพื้นฐาน.

นี่คือ ความหมายของธรรมแต่ละคำๆ ที่มาอยู่ในระบบ
 การเมือง; ที่ควรจะมาอยู่ในระบบการเมือง แล้วมันก็ไม่ได้อยู่ไม่ได้ มันก็เป็น
 เพียงเครื่องมือโฆษณา. เขาโฆษณาประชาธิปไตยกันอย่างนี้ทั้งโลกแหละ เมื่อ
 เหลือประชาธิปไตยกันใหม่ ๆ คำ ๔-๕ คำนี้ ถูกใช้เป็นเครื่องมือโฆษณา; แล้ว
 มันก็ยังไม่ประสบผล. เป็นอย่างนี้จนกระทั่งทุกวันนี้ ยังไม่มีสันติภาพ ยิ่งวัน
 ยิ่งไม่มีสันติภาพ; ยิ่งวันยิ่งไม่มีเสรีภาพ ยิ่งไม่มีสมภาพ และภราดรภาพ;
 ไม่ต้องพูดมาก พอจะสังเกตเห็นกันได้ทุกคน.

ที่จริง ถ้าประกอบไปด้วยธรรมแล้ว ไม่ว่าจะระบบไหน ก็จะมี
 ธรรมะ ๔ ประการนี้ทั้งนั้น :-

ในเผด็จการ ก็มีได้ ถ้าผู้เผด็จการ ประกอบไปด้วยธรรม จะ
 มีสันติภาพ มีเสรีภาพ มีสมภาพ มีภราดรภาพ; เพราะการควบคุม
 หรือการบังคับ ของผู้เผด็จการ เช่นอย่างพระเจ้าอโศก ที่เป็นตัวอย่าง อย่าง
 ที่ว่ามาแล้ว.

ที่นี้ ประชาธิปไตยก็มีได้ ถ้าประกอบไปด้วยธรรม; แต่แล้วมันหาโอกาสยาก เพราะคนยังมีกิเลสหนาขึ้นทุกวัน. ระบบประชาธิปไตยมันจึงพาใครไปไม่ได้ นอกจากจะยื้อแย่ง ต่อต้าน ต่อสู้ แย่งชิงกันอยู่ที่นี่. นี้เขาก็ไม่มีโอกาสที่จะใช้ระบบเผด็จการ; เพราะทุกคนถูกโฆษณาให้เกลียดเผด็จการอย่างเข้าใจผิด แล้วเกลียดอย่างเข้ากระดูกดำ แม้ว่าจะเผด็จการอย่างโดยธรรม เขาก็ไม่เข้าใจและไม่สนใจ จึงไม่อาจจะทำได้.

พิจารณาความเหมาะสมของระบบการปกครองแต่ละระบบ.

ถาม : ที่นี้ ก็คือพวกประชาธิปไตยกันบ้าง ถ้าถูกต้องตามนั้นแล้ว มันก็มีสันติภาพ เสรีภาพ สมภาพ ภราดรภาพ ได้จริงเหมือนกัน แต่จะต้องเป็นประชาธิปไตยของคนชนิดไหนล่ะ? คุณทองลองว่าคนที่ ประชาธิปไตยของคนชนิดไหน มันถึงจะได้รับประโยชน์อย่างนี้?

ตอบ : ต้องเป็นคนที่มีธรรม ครับ.

ถาม : ใครมีธรรม?

ตอบ : ผู้ที่อยู่ในระบอบนั้น ครับ.

ถาม : นั่นแหละ หมายถึงผู้ปกครองหรือว่าผู้ถูกปกครอง?

ตอบ : หมายถึงผู้ปกครอง ครับ.

ถาม : ไม่พอ, ถ้าระบบประชาธิปไตย จะถูกเอามาใช้ให้สำเร็จประโยชน์

มันต้องใช้แก่บุคคลพวกไหนล่ะ คุณประยูร?

ตอบ : ต้องบุคคลประเภทที่มีธรรมะทั้งหมด ทั้งประชาชน ที่ถูกปกครอง และผู้ปกครองด้วยครับ.

ถาม : คุณล้ำละ ว่าอย่างไร?

ตอบ : ประชาธิปไตยต้องใช้ธรรมะทุกระดับ ครับ. ทั้งผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง.

ถาม : เรายังจะหาได้หรือ ในโลกปัจจุบันนี้ ที่มีประชาชนผู้ประกอบไปด้วยธรรมะนี้ เราจะหาได้หรือ?

ตอบ : เราคงจะหาไม่ได้ครับ.

ฉะนั้นเราจึงมองไปในแง่ว่า ระบบประชาธิปไตยนี้ มันเหมาะสำหรับประเทศ ที่พลเมืองแต่ละคนๆ เป็นสัตบุรุษ เป็นพระอริยเจ้าแล้วเท่านั้นแหละ. ถ้าคนทุกคนในประเทศเป็นสัตบุรุษ ก็เป็นอริยชน นั้นแหละมันใช้ระบบประชาธิปไตยได้; มันก็เกินไป ที่จะเอามาใช้กับคนที่มีกิเลส. ฉะนั้นจึงเห็นว่า ระบบเผด็จการวิธีใดวิธีหนึ่ง ที่ประกอบด้วยธรรม มันยังเหมาะสมอยู่ สำหรับคนสมัยนี้ ซึ่งมีกิเลสหนาหนักขึ้นกว่าคนสมัยก่อน.

ถาม : ตามความคาดคะเนของคุณ คุณทอง เห็นว่า ประชาชนในครึ่งพุทธกาล กับประชาชนในโลกปัจจุบันนี้ ใครมีกิเลสหนากว่ากัน?

ตอบ : รู้สึกคนในสมัยนี้ มีกิเลสหนากว่าคนในสมัยพุทธกาลมากครับ.

ถาม : ก็คุณทองไม่ได้เกิดในครึ่งพุทธกาล คุณรู้ได้อย่างไร?

ตอบ : ก็การคาดคะเน แล้วก็การที่ได้พยายามอ่านหนังสือศึกษามา เปรียบเทียบการกระทำของบุคคลทั้ง ๒ สมัยครับ.

นั่นแหละ เคี้ยวนี้จะพอเชื่อกันได้ ยอมรับกันได้ว่า ประชาชนทั้งหลายในโลก สมัยพุทธกาล เขามีกิเลสบางอย่างประชาชนในโลกปัจจุบันนี้; แล้วประชาธิปไตยมันจะเหมาะสำหรับคนชนิดที่มีกิเลสบางอย่าง. เคี้ยวนี้ก็เลสียงหนา ยิ่งเข้มข้น ยิ่งรุนแรง รวดเร็วนี้ จะประชาธิปไตยกันอย่างไร.

ถาม : ที่นี้ คุณประชาธิปไตยหลายรูปแบบที่กำลังมี ประชาธิปไตยชนิดที่มีนายทุน เขาก็ยังมีหน้ามาเรียกว่าประชาธิปไตย พูดอย่างนี้ฟังดูถูกไหม คุณประยูร ? ว่าประชาธิปไตยมีนายทุน มันมีได้หรือ ? มันจะมีได้อย่างไร ?

ตอบ : มันกลายเป็นว่ามันไม่ใช่ประชาธิปไตยไป.

มันขัดกันอยู่ในตัวใช่ไหม ? มันขัดกันอยู่โดยความหมายในคำพูดนั้น. ถ้าเป็นประชาธิปไตยแล้ว นายทุนจะเกิดขึ้นได้อย่างไร; เพราะคนอื่นก็แย่งลง ในเมื่อมันมีคนหนึ่งเอาส่วนเกินมากขึ้นๆ พวกหนึ่งมันก็ยอบแยบลง, ยอบแยบลง.

ฉะนั้น ถ้าประชาธิปไตย มันก็ไม่มีทางที่จะเกิดนายทุน; ถ้ามันมีนายทุน มันก็เป็นประชาธิปไตยไปไม่ได้ ไม่มีสมภาพ ไม่มีเสรีภาพ ในประชาธิปไตยชนิดนั้น; ภราดรภาพก็ไม่ต้องพูดถึง. แม้แต่ปัญหาเรื่องผิวขาว ผิวดำ ก็แก้ไม่ได้ ในประชาธิปไตยชนิดนั้น; แล้วก็ไม่มีใครขัดขวางประโยชน์ของพวกนายทุนได้. มันยังมีทาสนะ ในประชาธิปไตยชนิดนั้น;

ยังมีทาสโดยจำยอม คือเขาเอาเงินมาซื้อคนเป็น ทาสทางการเมือง. เดี่ยวนี้ก็ยัง
มีทาส ยังมีสุนัขรับใช้แน่ เพราะมันมีเงินมาก; ชนกรรมาชีพก็ต้องจำยอมกับ
พวกนายทุน เมื่อต่อสู้ไม่ไหว. นี่ประชาธิปไตยนายทุน มันก็ต้องเป็นอย่างนี้;
เสรีภาพมีแต่การยื้อแย่งแข่งขันกันเพื่อเป็นนายทุน มีเสรีภาพเหลืออยู่เท่านั้น.

ที่นี้ ประชาธิปไตย ชนิดที่มีนายทุนเล็กๆ มีสังคมนิยมเจืออยู่;
มองकुเถอะ บางประเทศมันเป็นอย่างนั้น. ประกาศตัวเป็นประชาธิปไตย ที่มี
นายทุนเล็กๆ ไม่ใหญ่โตเหมือนบางประเทศ มีอุดมคติของสังคมนิยมเจืออยู่;
มันก็ยังไม่มีภราดรภาพหรือสมภาพ คือมันยังมีชนกรรมาชีพมากมายอยู่นั่นเอง.
มีนายทุนเล็กๆ ก็จริง; แต่มันก็มีนายทุน. จะมีสมภาพดีกว่าประชาธิปไตย
นายทุนสักหน่อยเท่านั้น; รัฐบาลก็ยังไม่ใช่ที่พึ่งแก่ชนกรรมาชีพได้จริง; มันมี
แต่ปาก. แม้ในหมู่ชนกรรมาชีพเอง ก็ไร้การศึกษา, ไร้ธรรมะแล้ว; มัน
ก็ไม่มีความรักอย่างภราดรภาพแก่กัน ไม่มีทำนองนี้แล้ว มันก็สู้นายทุน
ไม่ได้.

เอ้า, ที่นี้ ลองดูประชาธิปไตยอีกสักแบบหนึ่ง ว่า ประชาธิปไตย
ของชนกรรมาชีพ จะทนได้ไหม? จะมีได้ไหม? เขาเคยพูดกันไหม?
ประชาธิปไตยของชนกรรมาชีพ, ให้ชนกรรมาชีพขึ้นมาปกครองเมือง มีประชา
ธิปไตย มันก็ยังเป็นไปไม่ได้ โดยข้อเท็จจริง มันเป็นเรื่องคำพูด. เมื่อเป็น
ประชาธิปไตยยื้อแย่งของบุคคลไม่ได้ ในที่สุดก็ต้องกลายเป็นสังคมนิยม; ถ้า
จะมีประชาธิปไตยของชนกรรมาชีพ มันก็ต้องเปลี่ยนรูปเป็นสังคมนิยม.

ที่นี้ เราดู ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์ ซึ่งมีอยู่หลายประเทศในโลกนี้ มันก็มีประชาชนที่เมาหรือบ้าประชาธิปไตย มีสิทธิ์ที่จะโยเยของตัวเต็มที; ไม่ได้เคารพกษัตริย์นั้น มันก็มีลักษณะที่พราห์หรือเลื่อน จนไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร. นี่ไปคิดดูเอง ว่าประเทศ ประชาธิปไตยที่มีกษัตริย์นี้ มันยังมีปัญหาอยู่ไม่น้อย; และคำว่ากษัตริย์นี้ ก็ขอย่ำลึ้มว่า ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนะ. กษัตริย์เผด็จการก็ได้ กษัตริย์สังคมนิยมก็ได้ กษัตริย์ประชาธิปไตยก็ได้ ถ้าประกอบไปด้วยธรรม; แล้วเราจะแก้ปัญหาก็ได้ ถ้ายกย่องให้มีธรรมเข้ามา เป็นกษัตริย์ที่มีธรรม ที่เรียกว่าทศพิธราชธรรม.

เอา, ที่นี้หมดชุดประชาธิปไตยตัวอย่าง ก็ดูชุดสังคมนิยมบ้าง. สังคมนิยมที่ไม่เผด็จการ เรียกว่า สังคมนิยมเฉยๆ. นี่เพียงแต่เอือมระอาประชาธิปไตยมาเท่านั้น; มันยังไม่รู้จะไปทางทิศไหน มันยังสลิ้มสลิ้อ เสรีภาพสลิ้มสลิ้อ ภวากรภาพสลิ้มสลิ้อ; เพราะคนมันยังมีกิเลส มันรักกันไม่ได้ แล้วมันทำให้สม่าเสมอกันไม่ได้ ไม่มีอะไรที่จะทำให้สังคมนิยมรักสามัคคี เห็นใจกันโดยแท้จริง เพราะมันขาดธรรม.

ที่นี้ สังคมนิยมที่เผด็จการสุดเหวี่ยง มันก็ยังมิหลายแง่; เพราะว่ามันเกิดมาจากไฟอาฆาตของชนกรรมชาติ ที่มันถูกทรมานมานาน. พอหลุดออกมาได้ มันก็บ้าเลือด มันไม่ประกอบไปด้วยธรรม มันเสียเสรีภาพ เพื่อเสรีภาพ; ความหลงทำให้เสียเสรีภาพที่ไม่ควรจะเสีย ไปได้เสรีภาพที่ไม่ควรจะได้. เราก็เป็นทาสของกิเลสกันอยู่มากมาย เป็นทาสของโลกะ โทสะ โมหะ; แล้วก็จะแก้กันด้วยการจงเวยระอาฆาต น้ำมัน ก็ยังเป็นไปไม่ได้.

นี่มันเข้าใจยาก; มันมีสมภาพที่ต้องใส่กะทะกวนๆ วกัโสมอนี่มันไม่มีสมภาพที่แท้จริงได้ มันมีภราดรภาพที่บังคับให้เกิด มันบีบบังคับให้เป็นผู้รักใคร่กันนี้; มันไม่มีโดยน้ำใจ. มันไม่ประกอบไปด้วยธรรม มันก็ล้มเหลว. แต่อย่าลืมนะว่า ทุกอย่างนี้ปัญหาไม่เหมือนกัน ประเทศหนึ่งอาจจะเหมาะ ประเทศหนึ่งอาจจะไม่เหมาะ ในระหว่างที่กำลังแย่งๆ อยู่ด้วยกัน.

ฉะนั้น สังคมนิยมแบบเผด็จการนี้ ก็ไม่เห็นว่ามันมีอะไรที่จะมีธรรมะได้, ถ้ามีธรรมะได้ ก็ใช้ได้; คิดว่าจะยิ่งดีที่ที่สุด ระบบสังคมนิยมเผด็จการนี้ ถ้ามีธรรมะสูงที่สุดจะดีที่ที่สุด; แต่ถ้าไม่มีธรรมะ มันก็เหมือนๆ กันไปหมด.

ที่นี้ เรามาทุกระบบประหลาดๆ ที่เขาจะไม่ยอมรับก็ได้ว่า สังคมนิยมระบบของศาสนา จะมีอยู่ที่ประเทศไหนบ้างก็พูดยาก; แต่เรามองเห็นสังคมนิยมของศาสนา คือไปเอาหลักของศาสนามาเป็นระบบการเมืองเพื่อสังคมนิยม. ถ้าอ่านในเรื่องราวในพระบาลี ในพระคัมภีร์นะมีได้; แต่ถ้าเอามาพูด เขาก็ว่า โอ๊ย, มันเรื่องนิยายโว้ย! อย่ามาพูดเลย ฉันไม่อยากจะฟัง.

สังคมนิยมตามแบบของศาสนา ก็หมายความว่า เขาถือหลัก “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”. เพียงเท่านั้นแหละ ปัญหาอันหมดหนะ ถ้ามนุษย์ในโลกมีธรรมเพียงข้อเดียวเท่านั้นคือความรู้สึกว่า สัตว์ทั้งหลาย เพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อนที่มีชีวิตทั้งหลาย “ล้วนแต่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”. ถ้าในใจมีความรู้สึกอย่างนั้นแล้ว รอดตัว; ทุกอย่างจะดีหมด สมภาพจะมี

เสรีภาพจะมี ภาวครภาพจะมี สันติภาพก็จะมี. ศาสนาต้องมาอยู่ในคนที่
ที่เป็นพลเมืองของประเทศนั้น ๆ เสียก่อน; แต่ยั้งหวังยากเต็มที.

ที่นี่ อยากจะพิจารณาคำว่า ราชาธิปไตย กันอีกบ้าง. ถ้าเรา
ค้นรวบรวมเอามา จากพระบาลี จากพระคัมภีร์ทั้งหมด เราก็จะเรียกว่า
พระราชูปถัมภ์ที่มีทศพิธราชธรรม, ธรรมะสมบูรณ์ที่สุดสำหรับเป็น
พระราชูปถัมภ์; พอคุณสมบัตินั้นมันกลายเป็นสังคมนิยม.

พระราชูปถัมภ์ไม่มีตัวตนเป็นของตน มีพลเมืองเป็นลูก,
ประพฤติกะทำอะไรลงไป เพื่อคนทั้งประเทศ; มันก็ไม่ใช้ราชาธิปไตย
ที่พวกฝรั่งเขียนตำรับการเมืองเขาเขียนไว้. ราชาธิปไตยในตำรับการเมือง
ของพวกฝรั่งไม่ใช่อย่างนี้; พวกนักการเมือง หรือพวกเขียนตำรับการเมือง
ฝรั่ง มันไม่เคยเห็นพระราชูปถัมภ์ แล้วมันก็ไม่เคยอ่านเรื่องราวในพระบาลี
ในพระคัมภีร์ ว่า มันมีพระราชูปถัมภ์. ฉะนั้นจึง *ประณามระบบราชาธิปไตย
อย่างสาหัสเสียทีเดียว.*

พระราชูปถัมภ์ประกอบไปด้วยทศพิธราชธรรมนั้น เป็น
เผด็จการโดยสมมติ, โดยได้รับสมมติ หรือโดยที่มีคุณธรรมสมบูรณ์ ที่จะ
เป็นผู้เผด็จการ มันก็เข้ารอยกัน คือถูกผูกมัดตัวกัน ก็มีระบบเผด็จการโดยธรรม.
เราได้ยินพระราชูปถัมภ์บ้านเมืองของพระเวสสันดร; อย่างประชาชนจะจับไล่
พระเวสสันดรก็ได้ อย่างนี้ มันก็เป็นประชาธิปไตย ก็ได้; หรือเรียกว่า
ราชาธิปไตยแบบประชาธิปไตยก็ได้ แต่แล้วมันก็ประกอบไปด้วยธรรมอย่างยิ่ง

มันจึงเชิญพระราชาทหรือลูกของพระราชาท ให้ออกไปนอกบ้านนอกเมืองได้ ก็ยังมีความสงบสุข.

ที่นี้ พระราชาทหรือ ราชาทิปไตโดยเผด็จการ แบบพระเจ้าอโศก ถ้าเราอ่านดูให้ทั่วถึง แล้วจะรู้สึกว่ พระเจ้าอโศกนี้ เป็นเผด็จการผ่าซาก ของ คนที่บึกบึน ไม่รู้อะไรมากหรอก. พระเจ้าอโศกนี้ไม่รู้ธรรมะไม่รู้อะไรมาก แล้วก็บึกบึน; แต่มันมีมากก็คือความสุจริต ความซื่อตรง เผด็จการอย่าง ผ่าซาก มาก่อน; แล้วต่อมาเมื่ออายุมากเข้า มาเป็นพระราชาทชั้นหลัง นี้ก็เรียกว่า เผด็จการโดยธรรมะแท้. เผด็จการอย่างพ่อเผด็จการกับลูก; บ้านไหน เรือนไหน ถ้าพ่อแม่บังคับลูกไม่ได้แล้ว มันก็เกินกว่าที่จะจับหาย ไซ้ไหม? บ้านไหนเมืองไหน ถ้าพ่อแม่มันบังคับลูกไม่ได้ มันก็จะเกินกว่าที่จะจับหาย. ฉะนั้นขอให้ดูให้ดี พระเจ้าอโศกท่านเผด็จการกับพลเมืองของท่านอย่างลูก เพราะฉะนั้นมันจึงสำเร็จประโยชน์ในข้อนี้.

ที่นี้ ถ้ามีราชาทิปไตโดยเผด็จการแบบพุทธราช อย่างนี้ ก็ไม่ต้อง เอมามาพูด เพราะว่าเราไม่ต้องการ; มันไม่มีประโยชน์อะไร มันเคยมีใน พงศาวดาร หรือมีในนิยาย; หรือมีในบ้านเมืองของพวกฝรั่ง ที่เขียน คำรับการเมือง ที่ใส่ร้ายระบบราชาทิปไตสาตเสียดเสียด ไม่มีอะไรเหลือ นั้นก็ไม่ต้องเอามาพูด. ราชาทิปไตแบบที่ฝรั่งเขียนไว้ เป็นแบบเรียนนั้น มันเป็นเรื่องความคิดของฝรั่งเขาเห็นเท่านั้น เขาไม่รู้เรื่องทศพิธราชธรรม.

ที่นี้ มีราชาทิปไตแบบหนึ่งทีอ่านได้จากพระกัมภีร์ คือ ราชาทิป- ไตยในกลุ่มกษัตริย์ลิจฉวี นี้ก็แปลก คือวรรณะกษัตริย์นี้สงวนไว้ สำหรับ

ปกครองบ้านเมืองโดยเฉพาะ. ในรัฐสภาของพวกลิจจวีนี้ มีแต่กษัตริย์ทั้งนั้น ไม่มีวรรณะอื่น มีเป็นร้อยๆคน; เป็นพระราชชาติอบรมไว้สำหรับครองเมือง เป็นวรรณะกษัตริย์ สำหรับจะครองเมือง หลายๆร้อยคน. สมมติเป็นหัวหน้าคนหนึ่ง แล้วก็รวมกันเป็นรัฐสภา ปกครองบ้านเมือง; สมมติให้เป็นพระราชาองค์หนึ่ง กราวละ ๗ วัน หรือกี่วันก็ไม่ทราบ จำไม่ได้แน่ แต่มันมีลักษณะอย่างนั้น. นี้ราชาธิปไตยอย่างระบบลิจจวี ในพุทธกาล.

แต่อะไรก็ตามเถอะ ในที่สุดมันเพราะประกอบด้วยธรรม มันจึงสำเร็จประโยชน์. ฉะนั้นขอให้คุณให้คิดว่า มันไม่ใช่ว่าอยู่ที่ระบบไหน แต่มันอยู่ที่ว่า มันมีธรรมะหรือไม่; เป็นอันว่าเราเห็นได้ว่า ธรรมะเป็นใหญ่.

เราจะต้องมีธรรมะเป็นผู้ปกครองโลก หรือปกครองประเทศ;
จะเชื่อว่าประชาธิปไตยก็ต้องมีธรรมะ; จะเชื่อว่าราชาธิปไตยก็ต้องมีธรรมะ;
จะเชื่อว่าสังคมนิยมก็ต้องมีธรรมะ; จะเชื่อว่าเผด็จการก็ต้องมีธรรมะอยู่นั่นเอง.

เราต้องการระบบการปกครองที่ประกอบไปด้วยธรรม ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี; เห็นว่าทุกคนเป็นเพื่อน ร่วมเกิด ร่วมแก่ ร่วมเจ็บ ร่วมตายนี้ บทนี้เป็นบทมุ่งหมายของศาสนาทุกศาสนา.

ต้องการระบบที่ทำให้เกิดการเชื่อฟัง เชื่อฟังกันอย่างดี เพราะมีธรรมะเป็นลดหล่นกันลงไป.

ต้องการให้เกิดความเสียสละ เสียสละเพื่อธรรม.

ต้องการให้เคารพความเป็นมนุษย์ของกันและกัน ให้เห็นแก่ส่วนรวมยิ่งกว่าเห็นแก่บุคคล ทุกอย่างต้องไม่ฝืนหลักธรรมชาติหรือศาสนา.

สรุปแล้วมันก็ไม่รู้จะเรียกว่าอะไร ก็เรียกว่าธรรมาธิปไตยก็ได้; เรียกว่าสัมมาธิปไตย ก็ยังได้ คือความถูกต้องเป็นอธิปไตย; เรียกว่า พุทธาธิปไตย ธรรมาธิปไตย สัมมาธิปไตยก็ได้; หรือเมตตาธิปไตยก็ยังได้. จะไม่ว่าไร ถ้ามันมีเมตตาแล้วไม่มีอันตราย ก็อยู่เป็นสุขได้โดยไม่ต้องฉลาด. เป็นปริสุทธาธิปไตย มีความบริสุทธิ์เป็นใหญ่ เป็นผู้ปกครองก็ได้.

นี่คือระบบการเมืองของพุทธบริษัท หรืออย่างพุทธบริษัทที่พุทธบริษัทควรจะต้องการ.

เอาละ, หัวข้อของเรามีว่า ระบบการเมืองอย่างพุทธบริษัท ก็คืออย่างนี้ คือ มีธรรมเป็นหัวใจ เป็นอุดมคติ. ถ้าเผด็จการได้ก็เร็วดี; ถ้าประชาธิปไตยก็กลานุ่มง่ามไปก่อน; แต่ต้องมีธรรมะทั้งนั้น นี้จะไม่ขัดกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ. มีพระราชาก็ประกอบไปด้วยธรรม คือหัวหน้าที่ประกอบไปด้วยธรรม เรียกว่า รัชมิกราชา; จะเอาหมู่เอาคณะก็ได้ มันก็เรียกว่า รัชมิกราชาอยู่นั่นเอง เพราะเป็นคณะของพระราชาก็ได้ อย่างพวกลิจจวีเขาเคยกระทำกันมาก่อน.

นี้คำว่า “ราชา” นี้ ตัวหนังสือเปลี่ยนว่า *ผู้ทำผู้อื่นให้รู้สึกยินดี*. คำว่า ราชา, ราชา นี้ รากศัพท์มันแปลว่า ทำผู้อื่นให้เกิดความรู้สึกยินดี อย่างนั้น จึงจะเรียกว่าพระราชาก็ตาม; ถ้าทำให้คนอื่นเกลียดแล้วจะไม่มีพระราชาก็ได้ เพราะคำว่า ราชา นี้แปลว่า ผู้ทำให้บุคคลอื่นให้ยินดี เราจึงมีระบบธัมมิกราชา คือราชาที่ประกอบไปด้วยธรรม.

[ขณะนั้นฝนตกหนัก ต้องหยุดการบรรยาย เพราะบรรยาย ณ สถานที่ร่มไม้]

ธรรมะกับการเมือง

— ๗ —

หินโค้ง ๒๘ ส.ค. ๑๙

ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีการเมือง.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๗ แห่งภาคอาสาฬหบูชา
ก็ยังคงกล่าวโดยหัวข้อใหญ่ว่า ธรรมะกับการเมือง ต่อไปตามเดิม; ส่วน
หัวข้อย่อยสำหรับวันนี้ มีว่า ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีการเมือง.

[คำปรารภที่ว่า มีธรรมะแล้ว ไม่ต้องมีการเมือง.]

ขอให้ท่านทั้งหลาย ลองใคร่ครวญดูพร้อมกันไปด้วย ว่า ถ้ามี
ธรรมะก็ไม่ต้องมีการเมือง; ทางที่จะใคร่ครวญนั้น มันมีหลายอย่าง.

ฟังดู คำนี้มันออกจะเป็นคำทำท่าย่อยมาก; แล้วมันยังจะสบประมาทด้วย ว่า ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีการเมือง หมายความว่า การเมืองที่มีอยู่ในมันไม่มีธรรมะ; มันก็เป็นการสบประมาท. หรือว่า ถ้าจะคุยกันแต่เพียงว่า ถ้ามีธรรมะแล้ว ก็ยืนยันว่า มันก็ไม่ต้องมีการเมือง มันจะอยู่รอดได้; นี่ก็เป็นคำทำท่าย, ทำท่ายจากพุทธบริษัท.

ทีนี้ อาจจะมีคนมองไปอีกในแง่อื่น ว่าเป็นคำโฆษณาให้แก่พระธรรม. ข้อนี้เอาตามเป็นคนรับบาล ใครๆ ก็รุมกันหา, บางทีก็ตำหนาก็มี ว่าช่วยโฆษณาให้พระธรรมมากเกินไป จนราคาถูกลงเสียแล้ว; นี่มันก็ช่วยไม่ได้. ที่แท้มันก็ไม่ใช่ว่าโฆษณา มันเป็นเรื่องพูดจริงๆ พูดตรงๆ พูดไปตามข้อเท็จจริง ของปัญหาที่มีอยู่จริง แต่แล้วเผอิญมันเป็นไปในทำนองที่ว่า ไปรวมอยู่ที่คำว่า “ธรรม” เพียงคำเดียวเสียเรื่อย; อะไรๆ ก็แก้ด้วยพระธรรม อะไรก็สามารถจะรอดได้เพราะสิ่งสิ่งเดียว คือพระธรรม เขาก็หาว่า โฆษณาชวนเชื่อ ให้แก่พระธรรม หรือให้แก่พระศาสนามากเกินไป.

นี่พวกหนึ่งเขาว่า มันเป็นคำทำท่าย ต่อพวกนักการเมือง; พวกหนึ่งก็มองเลยไปว่า มันเป็นการสบประมาท ลัทธิการเมืองทั้งหลาย; ทีนี้ก็ว่าเป็นการโฆษณาชวนเชื่อที่มากเกินไป.

จะมองดูในแง่ที่ว่าจริงก็ได้ จะมองดูในแง่ที่ว่าไม่จริงก็ได้ มันแล้วแต่เจตนาของผู้พูดต่างหาก. แต่เมื่อเอา ตามความรู้สึกรู้ใจของคนทั่วไป อันนี้ก็จะต้องขอรับว่า เป็นการทำท่าย เพราะเราได้พูดมาตั้ง ๖ ครั้งมาแล้ว ล้วนแต่แสดงอานุภาพของพระธรรมทั้งนั้น; นอกจากจะแสดงอานุภาพ

แล้ว ยังขยายขอบเขตของพระธรรม ให้มีขอบเขตออกไปครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ในทางที่จะช่วยมนุษย์. หรือว่า ในทางที่จะมีอำนาจ; เพราะไม่มีอะไรจะมีอำนาจเท่ากับพระธรรม มันจำเป็นสำหรับมนุษย์ จะต้องใช้ จะต้องพึ่งพาอาศัย ก็ไม่มีอะไรยิ่งไปกว่าพระธรรม; จนกระทั่งบอกให้สังเกตว่า แม้แต่สิ่งที่เรียกว่า การเมืองนั้นมันก็คือธรรม ในความหมายที่ถูกต้อง แต่ก็ต้องเป็นการเมืองในความหมายที่บริสุทธิ์.

เดี๋ยวนี้เรามีการเมืองอยู่สองความหมาย ซึ่งทำนองหลายก็พอจะเข้าใจได้เองแล้ว เพราะพูดกันอย่างซ้าๆ ซากๆ ว่า การเมืองที่บริสุทธิ์มันก็มีธรรมะ; แต่การเมืองที่มีอยู่ในโลกจริงๆ นี้ มันไม่มีธรรมะ. แล้วพวกนักการเมืองเขายังเกลียดธรรมะ ว่าขึ้นเอาธรรมะมาใช้ในการเมืองก็พ่ายแพ้หรือเสียเปรียบแก่ผู้อื่น; นี่การเมืองระบบนี้มันไม่มีธรรมะ มันก็ตรงกันข้ามจากการเมืองที่เราพูดว่า ตัวการเมืองก็คือตัวธรรมะ.

....

๕ ๖ ๕ ๖ ๕ การเมืองบริสุทธิ์ นนแหละคือธรรมะ.

การบรรยายในวาระนี้ ก็มุ่งหมายจะทำความเข้าใจในข้อนี้ คือว่า ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องการมีระบบการเมือง ทั้งที่มีธรรมะและไม่มีธรรมะ. ถ้ามีธรรมะ มันก็มีธรรมะเป็นระเบียบปฏิบัติเสียแล้ว ก็ไม่ต้องการการเมืองระบอบที่ไม่มีธรรมะ; และระบอบที่มีธรรมะ ก็มันเป็นอันเดียวกันเสียแล้ว. แต่ถ้า

มันเป็นการเมืองระบบที่หลอกลวง; มันก็เป็นการเมืองที่มีไม่ได้ ถ้ามันมีธรรมะเสียแล้ว; ฉะนั้น เป็นอันว่า ถ้ามีธรรมะเสียแล้ว ก็ไม่ต้องมีการเมืองระบบไหนหมดนั่นเอง.

เราจะต้องพิจารณากันต่อไปถึงข้อที่ว่า ธรรมะชนิดนี้ก็เป็นสิ่งที่มิได้ในโลก ไม่เหลือวิสัย; และธรรมะชนิดนี้ ก็มีอำนาจอย่างนั้นจริงๆ ด้วย เท่าที่พูดกันมา ก็พอจะเข้าใจกันบ้าง. แต่อาตมาคิดว่า มันยังวางๆ ยังไม่แจ่มแจ้ง จึงขอพูดซ้ำหรือซ้ำ หรือขยายความบางอย่างออกไป.

หรือถ้าพูดให้ตรงกว่านั้น ก็คือว่า จะมองดูกันทุกแง่ทุกมุม; ถ้าเปรียบเหมือนกับก้อนหินใหญ่ๆ เราต้องพลิกดูทุกแง่ทุกมุม นั้นมันก็กินเวลามากอยู่ นี่ก็เป็นอย่างนั้นเหมือนกัน. หรือถ้าจะเปรียบกันกับภูเขา ซึ่งใหญ่กว่าก้อนหินมาก เราก็ต้องใช้เวลานานยิ่งขึ้นไปอีก ที่จะดูภูเขาสูงนี้ ให้ชัดเจนถูกต้องครบถ้วนทุกแง่ทุกมุม; ฉะนั้น อย่าได้หาว่ามัวแต่พูดซ้ำซ้ำซากเรื่องธรรมะกับการเมืองอยู่นี่เอง.

การที่เราเข้าใจธรรมะไม่ได้ โดยทั่วไปก็ดี หรือเฉพาะในแง่ที่เกี่ยวกับการเมืองก็ดี ข้อนี้ก็ได้ออกเตือนท่านทั้งหลายแล้วเป็นส่วนใหญ่ ว่ามันเนื่องมาจากความกำกวมของภาษาที่เราใช้พูด; ฉะนั้น วันนี้จะพูดถึงเรื่องความกำกวมของภาษานี้แหละ อีกสักครั้งหนึ่ง เพื่อจะตัดปัญหาเกี่ยวกับข้อนี้แล้วจะคุยในข้อต่อๆ ไปได้ง่ายขึ้น.

ให้รู้จักความกำกวมของภาษา เพื่อรู้จักธรรมะ.

ความกำกวมอย่างมาก และอันตรายที่สุด อย่างที่หนึ่ง ก็จะไปยังความกำกวมของคำว่า “การเมือง” นั่นเอง. การเมืองที่ถูกตั้งของธรรมชาติ ประกอบด้วยธรรม นี่เราก็เรียกว่า “การเมือง”. การเมืองที่แสนจะหลอกลวงสกปรกโสภณ ในโลกปัจจุบันนี้ เราก็เรียกว่าการเมือง; แล้วไม่มีใครตัดสินได้ว่า คำว่า “การเมือง” นี้ มันควรใช้กับการเมืองบริสุทธิ์ หรือการเมืองสกปรก.

ถ้าดูตามความรู้สึกของคนทั่วไปแล้ว คุณก็จะเห็นกันไปในการทำงานว่าคำนี้ คำว่า “การเมือง” นี้ มันเหมาะสำหรับการเมืองหลอกลวงและสกปรก; เพราะหลายคนหรือแทบจะทุกคน รู้จักใช้คำว่า “การเมือง” สำหรับพูดใส่หน้าคนบางคน ในเมื่อเขาพูดไม่จริง พูดตลบตะแลง. นี่คำว่า “การเมือง” โดยภาษาตลาด ภาษาชาวบ้านนี้ มันกลายเป็นเรื่องหลอกลวงและสกปรกไปแล้ว แล้วก็ยังเรียกว่า “การเมือง”.

ที่นี้ เรามาพูดกันถึง การเมือง, เรื่องที่จะช่วยโลกได้ การเมืองที่จะทำให้ทุกคนอยู่ด้วยสันติสุข โดยไม่ต้องใช้อาชญา; จนกระทั่งว่าการเมืองก็คือธรรมะ, ธรรมะก็คือการเมือง, กระทั่งว่า พระเจ้าเป็นยอดสุดของนักการเมือง; นักการเมืองทุกคนต้องสังกัดชั้นอยู่กับพระเจ้า จึงจะเป็นนักการเมืองที่แท้จริง คือสามารถช่วยกันจัดโลกนี้ ให้มีความสงบเย็น. การเมืองอย่างนี้จะยอมให้เรียกว่าการเมืองหรือไม่? คนที่มีจิตใจบริสุทธิ์ มีจิตใจ

ประกอบด้วยสติปัญญา ไม่ถูกผูกพันด้วยความโง่เขลา เขาก็คงจะยอมรับได้ว่านี่แหละมันควรจะเรียกว่า “การเมือง”; แม้จะต้องเติมคำว่า “การเมืองเป็นเรื่องของพระเจ้า” ก็ยังเอาอยู่ดี.

นี่คือความกำกวมของคำพูด เพียงคำเดียวว่า การเมืองเป็นเรื่องของบริสุทธิก็ได้ เป็นของสกปรกก็ได้. การเมืองที่บริสุทธิถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาตินั้น มันลึกเกินไป; ฉะนั้น จึงได้ขอร้องแล้ว ขอร้องอีกว่า ขอให้มองดูกันในแง่ลึก จึงจะมองเห็นการเมืองในระบบนี้ เป็นการเมืองของพระเจ้า. ที่นักการเมืองในโลกสมัยนี้ไม่ยอมรับ คือมองไม่เห็น และก็ไม่ยอมรับ; เขาไปมีการเมืองอย่างที่ชาวโลกเขามีกัน เขากำลังฝากชีวิตจิตใจไว้กับการเมืองระบบนั้น เพื่อประโยชน์ทุกอย่าง ทุกๆ ทางของเขา หรือของพวกนักการเมืองของโลกนั่นเอง,

นี่ถ้าเราจะพูดสั้นๆ ก็สรุปความได้ว่า การเมืองเรื่องบริสุทธินั้นก็เป็นเรื่องของธรรมะ อย่างที่กล่าวแล้วซ้ำๆ ซากๆ หลายๆ สิบครั้งมาแล้ว; ส่วน การเมืองไม่บริสุทธินั้น ก็ต้องเป็นเรื่องของอธรรม. นี่คือการคำค่าหรือคำสับประมาท มันก็จะเกิดขึ้นในลักษณะอย่างนี้ : การเมืองแท้ก็เป็นเรื่องของธรรม, การเมืองของนักการเมืองในโลกนี้ มันก็ต้องเป็นเรื่องของอธรรม.

ที่นี้ก็มีมาตุคำว่า “ธรรม” กันอีกสักคำหนึ่ง ว่ามีความกำกวมอีกหรือไม่? มันก็มีความกำกวม อีกตามเคย; เพราะว่ามีการใช้คำคำนี้ ในความหมายที่ต่างกันมาก. ถ้าคำว่า “ธรรม” เป็นคำที่ใช้ในภาษาไทย ไม่มีทางที่จะกำกวม หมายถึงสิ่งที่ถูก ที่ดี ที่ตรง ที่ยุติธรรมเสมอไป; แต่ถ้า

ถึงถึง *ภาษาบาลี* คำว่า “ธรรม” นี้มีความหมายกลางๆ หมายถึง *ชั่วก็ได้* หมายถึง *ดีก็ได้* คือเป็นคำกลางๆ ต้องมีบทยอะไรเข้ามาประกอบเข้า จึงจะมีความหมายชัดว่าเป็นธรรมฝ่ายดี หรือเป็นธรรมฝ่ายชั่ว คือเป็นกุศลธรรม หรือเป็นอกุศลธรรม อย่างนี้เป็นต้น.

เพราะฉะนั้น จะต้องระวังให้ดี เมื่อได้ยินคำว่า “ธรรม” หรือเมื่อตัวเองจะกล่าวออกไปว่า “ธรรม” ก็ตาม *ต้องรู้กันเสียก่อนว่า เราใช้คำว่า ธรรม ในภาษาไทย? คือในภาษาไทย หรือในภาษาบาลี* ถ้าคำว่า “ธรรม” ในภาษาไทย ก็ดีโดยส่วนเดียว; ถ้าคำว่า “ธรรม” ในภาษาบาลี ก็ยังกำกวมอยู่อย่างนี้.

ที่นี้ การกำกวมต่อไป ก็คือหัวข้อที่ตั้งไว้สำหรับบรรยายในวันนี้ว่า “มีธรรมไม่ต้องมีการเมือง”; พุคให้มันเต็มทีที่ว่า ถ้ามีธรรมแล้ว ก็ไม่ต้องมีระบบการเมือง นี้ก็ยังกำกวม; *มีธรรม ก็หมายความว่า มีระบบการเมืองที่เลิกอยู่แล้ว* นี้อย่างหนึ่ง; *อีกอย่างหนึ่งว่า การเมืองสกปรกก็มีไม่ได้ ถ้ามันมีธรรม.* หมายความว่า *ไม่อาจจะมีระบบการเมืองหลอกหลวงหรือสกปรก ถ้ามันมีธรรม* นี้ก็มีอยู่ในความหมายที่ว่า “ถ้ามีธรรมก็ไม่ต้องมีการเมือง”.

ปัญหาที่มีอยู่ตรงที่ว่า เมื่อคนแบ่งกันเป็นพวกๆ เป็นชาวบ้าน เป็นนักการเมืองชาวบ้าน หรือเป็นสัตบุรุษ เป็นผู้นับถือธรรม เป็นผู้นับถือศาสนา เขาก็มองความหมายของคำเหล่านี้ต่างๆ กัน; ฉะนั้น จึงต้องการคำอธิบาย. เมื่อมองเห็นโดยถูกต้อง และสมบูรณ์จริงๆ แล้ว ก็จะไม่พบ

ในที่สุด ซึ่งเป็นการสรุปความว่า การเมืองที่ดีก็คือ ธรรม หรือต้องเป็น ธรรม; มีความหมายเป็น ๒ อย่างอยู่ : การเมืองก็คือธรรมนี้อย่างหนึ่ง, การเมืองต้องเป็นธรรมนี้อย่างหนึ่ง.

ที่ว่า การเมืองก็คือธรรม ความหมายมันบ่งไปในทำนองว่า *ตัวการเมืองเป็นตัวธรรม* อยู่แล้ว อย่างที่เราได้พูดกันมาตั้งแต่ครั้งต้น ๆ; ว่า เพราะสิ่งที่เรียกว่าธรรมนั้น โดยแท้จริงก็มุ่งหมายที่จะมีไว้ เพื่อจัดโลกนี้ให้มีความสงบสุข. ถ้าว่า *การเมืองเป็นการจัดโลกนี้ให้มีความสงบสุข มันก็เป็นธรรมอยู่ในตัว*; นี้เรียกว่า *การเมืองก็คือธรรม* นั้นเอง.

ที่นี้ มองอีกเหลี่ยมหนึ่ง มันมองไปในทำนองที่ให้เห็นว่า การเมืองนี้ต้องเป็นธรรม; *ถ้าไม่เป็นธรรม ก็ไม่ควรจะเรียกว่าการเมือง*. ทั้งที่คนในโลกเขาจะไม่ถือกันเช่นนั้น คือคนในโลกเขาถือกันว่า การเมืองนี้เป็นเพียงเครื่องมือ สำหรับเอาเปรียบคนอื่น สำหรับกอบโกยประโยชน์ให้แก่พวกของตน เขาถือการเมืองกันเช่นนั้น; เราก็แย้งว่า ไม่ได้ สิ่งที่เราเรียกว่าการเมืองนี้ต้องเป็นธรรมเสมอไป แม้ว่าจะ เป็นเพียงธรรมแขนงหนึ่ง ไม่ใช่ธรรมทั้งหมดทั้งสันในพระศาสนา.

นี่ขอให้มองเห็นว่า ความกำกวมของแต่ละคำก็มีอยู่, ความกำกวมของความหมายแต่ละประโยค หรือคำพูดที่พูดเป็นประโยค ๆ แล้ว นี้ก็ยังมียอยู่. และขอให้สังเกตจนกระทั่งจับให้ได้ ว่า การที่เราเข้าใจธรรมะไม่ได้; หรือแม้เข้าใจสิ่งที่มันฟุ่มเฟือย เช่น สิ่งที่เราเรียกว่า ปรัชญา อย่างนี้ก็ไม่ได้; นั้นส่วนใหญ่มัน เป็นเพราะความกำกวมของภาษา คือของคำที่ใช้พูด,

หรือของประโยชน์ที่ใส่พุกด้วยคำนั้น ๆ. ฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่จะต้องศึกษาให้ดี เพื่อจะขจัดความกำกวมออกไปเสียได้. ถ้าเราขจัดความกำกวมชนิดนี้ออกไปได้เท่าไร ก็จะทำให้ธรรมะหรือพระศาสนาได้ง่ายขึ้น ได้ลึกซึ้งหรือถูกต้องยิ่งขึ้นนั่นเอง; จึงฝากไว้แก่ท่านทั้งหลายทุกคน ให้ไปศึกษาเพื่อจะขจัดความกำกวมของสิ่งที่เรียกว่าถ้อยคำ หรือคำบัญญัติเฉพาะ ให้เป็นที่เข้าใจถูกต้องแน่นอนกันเสียก่อนส่วนหนึ่ง. ต่อไปนี้ก็จะพุกกันง่ายขึ้น จะทำความเข้าใจกันได้ง่ายยิ่งกว่าเดิม.

มนุษย์ยอมต้องการการเมืองที่ประกอบด้วยธรรม.

เมื่อได้พุกถึงคำว่า การเมืองที่มีอยู่ ๒ รูปแบบ คือ ประกอบไปด้วยธรรม, และไม่ประกอบไปด้วยธรรม อย่างนี้แล้ว; มันมีปัญหาอะไรเกิดขึ้นบ้างในหมู่มนุษย์? มันก็มึปัญหาเกิดขึ้นว่า เขาต้องการการเมืองชนิดไหน? เขาต้องการการเมืองชนิดที่ประกอบไปด้วยธรรม หรือว่าต้องการการเมืองชนิดสกปรก เพื่อว่าจะเอาเปรียบผู้อื่นได้. นี่ก็เป็นปัญหาที่มีอยู่จริง และมีเฉพาะผู้ที่ตั้งใจจะให้การเมืองเป็นธรรม มันทำไปไม่ได้; เพราะว่าคนแทบทั้งโลกก็ว่าได้ มันต้องการการเมืองชนิดสกปรกเพื่อจะให้แสวงหาประโยชน์ของเขานั่นเอง. แล้วเราจะทำอย่างไร? เราจะพลอยสมัครเป็นพรรคพวกของนักการเมืองสกปรก ไปเสียเลย, หรือว่าเป็นนักการเมืองสกปรกเสียเอง ก็ลองคิดดู.

พวกที่นิยมการเมือง เพื่อเป็นเครื่องมือแสวงหาประโยชน์ แล้ว มันก็จะเกลียดธรรมะ; จะเห็นว่า ธรรมะนี้เป็นข้าศึกของความเจริญของเขา. ธรรมะนี่กลับเป็นข้าศึกแก่การแสวงหาประโยชน์ของเขา; เขาจึงพูดว่า ธรรมะนี่เอามาใช้กับสิ่งที่เรียกว่าการเมืองไม่ได้. ขอให้ท่านทั้งหลายไปลองถามนักการเมืองทั้งหลายในประเทศเรา ในประเทศอื่น หรือนักการเมืองทั่วโลกดู ว่าเราจะเอาสิ่งที่เรียกว่า *ธรรมะนี่ มาใช้ในการเมืองได้หรือไม่?* เขาจะตอบว่า อย่างไร? ขอให้เป็นเรื่องสมมติ เพราะว่ามันยากที่ว่าเราจะไปตามได้ทุกคน แต่สมมติว่าเราไปตามได้ทุกคน ว่า ธรรมะนี่จะเอามาใช้ในการเมืองได้หรือไม่? เขาจะตอบว่าอย่างไร?

ถาม : เท่าที่ได้สังเกตมาจนถึงทุกวันนี้ คุณทองเห็นว่า เขาคงจะตอบว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมรู้สึกว่ ปากเขานั้นเขาคงจะพูดว่า ธรรมะเข้ากับการเมืองแบบที่เขาว่านั้นได้, หรือเล่นนั้นได้; แต่ว่าการกระทำเข้าจริงๆ น่ากลัวจะเข้ากันไม่ได้ ครับ. เพราะเท่าที่สังเกตเห็น นักการเมืองที่พูดมาๆ ก็โดยมากอ้างถึงความเป็นธรรม, อ้างถึงความถูกต้อง, อ้างถึงธรรมะอยู่อย่างนี้เหมือนกัน ครับ.

ถาม : คุณประยูรว่าอย่างไร เขาคงจะตอบว่าอย่างไร?

ตอบ : เขาคงจะตอบว่า ถ้ามันใช้ธรรมะอยู่แล้ว เรื่องมันก็จะเหมือนกับว่ากว่าถั่วจะสุกกาก็ไหม้; เขาถือว่า เหตุการณ์ปัจจุบันนี้ต้องใช้อำนาจจะต้องใช้ระบบการบังคับ เขาจึงเลยไม่สนใจทางธรรม; ตามที่ผมได้ถามๆ กันมาบ้างครับ.

ถาม : คุณชวน เห็นว่าอย่างไร? ว่าเขาคงจะตอบว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมคิดว่าเขาคงจะตอบว่า ถ้าเอาธรรมะมาใช้กับการเมืองแล้ว คงจะสู้เพื่อนไม่ได้.

ถาม : คงจะแพ้หมด. เอ้า, คุณเล่า เขาคงจะตอบว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมก็เข้าใจว่า นักการเมืองนี่ คงจะไม่เอาธรรมะไปใช้; เพราะโดยมากที่พบๆ แล้ว ที่ฟังๆ มา จากนักปกครองก็ตาม และจากหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ก็โดยมาก เขายังพูดว่า ถ้าเอาตามธรรมะแล้ว จะทำอะไรไม่ได้.

นี่เราพอจะยุติกันได้ว่า ถ้าเราไปถามนักการเมืองว่า *ธรรมะนี่เอาไปใช้กับการเมืองได้ไหม?* ไม่ได้ถามว่าจำเป็นสำหรับการเมืองนะ; ถามว่าเอาไปใช้กับการเมืองได้ไหม? เราดูจากการประพฤติกระทำของเขา ที่เห็นๆ กันอยู่ ก็เชื่อว่า เขาคงจะต้องตอบว่ามันใช้ไม่ได้. แต่ที่เขาละอาย เขาก็โกหกว่ามันใช้ได้; นี่มันจะเป็นอยู่อย่างนี้. เมื่อปากเขาตอบว่า มันใช้ได้ มันต้องทำให้เป็นธรรมะ; แต่ที่ประพฤติกันเข้าจริงๆ มันกลับไม่เป็นอย่างนั้น. ฉะนั้น เรื่องการเมืองจึงกลายเป็นเรื่อง นอกจากจะสกปรกแล้ว มันก็เป็นเรื่องโกหกหรือหลอกหลวง; อย่างที่เขาสมมติกันทั่วไปแล้ว ไม่ใช่เราเป็นคนแรกที่จะพูดอย่างนี้. นี่เราเพียงแต่หยิบขึ้นมาพิจารณาดู แล้วมันก็เห็นว่า มันเป็นอย่างนี้.

มันจะต้องมีอยู่ *สมัยหนึ่ง* หรือยุคหนึ่ง *ที่การเมืองมันยังบริสุทธิ์* อยู่ ค้ำยันเจตนาดี; *การเมืองยุคหนึ่งสมัยนั้น ก็ประกอบไปด้วยธรรมะได้,* ต่อมาถึงสมัยนี้มันเปลี่ยนแปลง.

สรุปความว่าทำอะไรเสีย เราก็ไม่สามารถจะน้อมน่านักการเมือง ให้หันมาหาธรรมะ หรือถือธรรมะเป็นหลักได้.

ถาม : เพราะเหตุว่าอะไร ที่เราไม่สามารถจะดึงนักการเมืองมา หรือชนะน้ำใจของเขา ให้มายึดหลักธรรมะได้ นี่เพราะเหตุอะไร? ตอบอย่างสั้นที่สุดว่า มันเพราะเหตุอะไร คุณทอง?

ตอบ : เหตุที่จะเอานักการเมืองมาให้ประกอบด้วยธรรมะไม่ได้ ก็เขาอาจจะบอกว่าไม่ทันเพื่อน.

ถาม : เอ้า, ถ้าเราพิสูจน์ว่า ยิ่งทันเพื่อน ยิ่งชนะได้ทีละ มันไม่เปลี่ยนคนละอย่างหรือ? เราจะพิสูจน์ประโยชน์ของธรรมะ หรือว่าเราไม่เคยทำ ไม่เคยพยายามกันในข้อนี้ ที่จะให้นักการเมืองมีธรรมะ การเมืองทั้งภายใน; ภายในประเทศ ประเทศไหนก็ได้เนะ. เราไม่ได้คำว่าใคร โดยเฉพาะ ก็ว่า ประเทศไหนก็ได้ ตามข้อเท็จจริง: หรือการเมืองนอกประเทศ คือการเมืองระหว่างประเทศ มันก็ ไม่มีทางที่จะให้ประกอบไปด้วยธรรมะ โดยเฉพาะในเวลานี้ นั่นมันเพราะเหตุอะไร? คุณตอบว่าอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : เวลานั้นที่เราดึงนักการเมืองให้หันมาทางธรรมะได้ไม่พอ ก็เพราะว่าเรายังระดมธรรมกันไม่เพียงพอ. จำนวนสมาชิกที่ยึดธรรมเป็นหลักที่จะมีอำนาจมาต่อรอง หรือมาตั้งรัฐบาลนั้น มาดิ่งนักการเมืองนั้น ยังมีไม่มากพอ มีน้อย; อำนาจของฝ่ายโน้น อำนาจฝ่ายกิลเลส ฝ่ายหลอกหลวง ฝ่ายโน้นมันยังมีมากกว่า; เราจึงยังสู้ไม่ได้อยู่ตลอดเวลา.

ถาม : ถ้าอย่างนั้น เรามองเลยไปเสียไม่ดีกว่าหรือว่า ความไม่เป็นธรรมในการเมืองในระบบการเมืองก็ดี ในตัวนักการเมืองก็ดี ความไม่เป็นธรรมนั้น มันเพิ่มมากขึ้นหรือมันลดลง? คุณชวน คุณสังเกตุก็มันเพิ่มมากขึ้นหรือมันลดลง?

ตอบ : กระผมสังเกตเห็นว่า มีเพิ่มมากขึ้นครับ.

ถาม : แล้วมันมีแนวโน้ม หรือมีทางที่มันจะเพิ่มขึ้นไปอีก หรือว่ามันจะลดลง?

ตอบ : ไม่มีทางที่จะลดลงครับ มีแนวโน้มที่จะมีมากขึ้น.

ถาม : นั้นแหละเรามองดูด้วยจิตใจที่เป็นธรรม แล้วรู้สึกว่ ในหมู่นักการเมือง ในระบบการเมืองนั้นนะ มันมีแนวโน้มที่จะไม่เป็นธรรม ยิ่งขึ้น และรุนแรงยิ่งขึ้น แล้วข้อนี้เพราะเหตุอะไร คุณเล่า?

ตอบ : เนื่องจากคนในโลกนี้ ติดกับวัตถุมากไป ครับ.

เพราะว่าคนในโลกนี้ต้องการวัตถุ มัวเมาในวัตถุยิ่งขึ้น และเขาใช้การเมืองนั่นเอง เป็นเครื่องมือ สำหรับแสวงหาวัตถุ ดังนั้นเขาจึงทำให้มันเป็นธรรมไม่ได้ มันก็เพิ่มความไม่เป็นธรรมมากขึ้น.

รวมความว่า เขามีความไม่เป็นธรรมโดยรู้ตัวก็มี โดยไม่รู้ตัวก็มี แล้วมันก็มีความไม่เป็นธรรมเท่ากัน ก็อบางพวกมันเห็นแต่ประโยชน์; ประโยชน์มันเข้าตามากเกินไป จนไม่รู้ว่าเป็นธรรมอย่างไร, ไม่เป็นธรรมอย่างไร, เพราะมุ้งมันเอาแต่ประโยชน์; นี้ก็ไม่เป็นธรรม. พวกหนึ่งพอจะมองเห็น หรือ

ได้รับคำสั่งสอนมาก่อน เห็นว่าไม่เป็นธรรม; แต่ก็อดไม่ได้ เพราะเขาต้องการประโยชน์ เขาก็เลยเหยียบย่ำพระธรรม เหยียบย่ำศาสนาไป; นี่ก็ไม่เป็นธรรมเหมือนกัน.

เป็นอันว่า มีความไม่เป็นธรรมอยู่ ทั้งโดยที่เจตนา และโดยไม่เจตนา; ดังนั้นโลกนี้มันก็ยังจะต้องทนมีระบบการเมือง ที่ไม่ประกอบด้วยธรรมอยู่ต่อไปอีก จะนานสักเท่าไรก็บอกไม่ได้.

พิจารณาดังข้อเท็จจริงที่จะให้ธรรมะมีในการเมือง.

ต่อไปนี้จะได้อธิบายกัน ในแง่ของข้อเท็จจริง ที่จะต้องมองกันให้เห็นโดยประจักษ์ ทั้งในแง่ที่เกี่ยวกับธรรม และในแง่ที่เกี่ยวกับการเมือง; การที่ต้องมองให้เห็นข้อเท็จจริงอันนี้ ก็ด้วยความมุ่งหมายอย่างที่กล่าวมาแล้วว่า จะทำให้ธรรมะเข้าไปมีในการเมือง. หรือที่ถูกต้องกว่านั้น ก็คือจะเข็นนักการเมืองให้สนใจกับธรรมะได้อย่างไร; เราจะต้องเสนอข้อเท็จจริงตามที่จะทำได้ รวมทั้งตัวเราเอง ก็จะต้องมองเห็นข้อเท็จจริงอันนี้.

สำหรับสิ่งที่ต้องมองให้เห็นกันเสียก่อน เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าธรรม นั้นก็เนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า การเมืองคือธรรม หรือว่าธรรมคือการเมือง. ที่นี้ก็เป็นข้อๆ ไป :-

ข้อแรก คำว่า “ธรรม” ในที่นี้ หมายถึง ธรรมในความหมายที่สาม คือ หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ ที่มนุษย์จะต้องประพฤติและปฏิบัติ อันเป็นธรรมที่ปฏิบัติแล้ว จะสามารถทรงผู้ปฏิบัตินั้น ให้ตั้งอยู่ในสันติสุข หรือจะเรียกว่าความปลอดภัย, ความไม่มีปัญหาโดยประการทั้งปวง.

เกี่ยวกับข้อนี้ ก็เคยพูดกันมามากมายหลายครั้งแล้ว; แต่จะต้องย้ายอยู่เสมอ สำหรับจะตอบต่อกำถามที่ถามว่า *ธรรมในความหมายไหน ที่จะเป็นการเมือง ที่มันเนื่องไปถึงเรื่องของธรรมชาติ?* ดังนั้นเราจึง *ตอบเขาว่า ความหมายที่สาม.* ความหมายที่หนึ่ง คือตัวธรรมชาติ, ความหมายที่สอง ธรรมคือกฎของธรรมชาติ, ความหมายที่สาม ธรรมคือหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ, และความหมายที่สี่ ธรรมในฐานะที่เป็นผลของการปฏิบัติหน้าที่.

ธรรมที่มาเป็นการเมืองได้ ก็คือระบบการปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ; และให้สังเกตคู่พร้อมกันไปในตัวเลยในที่นี้ ว่าการเมืองนั้นก็ต้องเป็นเรื่องของธรรมชาติ ก็ต้องเป็นเรื่องที่ถูกต้องตามกฎหมายของธรรมชาติ. อย่าถือเอาแต่ตามความพอใจของมนุษย์; เพราะว่าเราไม่สามารถที่จะฝืนกฎของธรรมชาติได้ มันจึงต้องปรับให้เข้ากันได้กับเรื่องของธรรมชาติ โดยเฉพาะก็คือ *กฎของธรรมชาติ* นั้นเอง ว่า *ถ้ากระทำลงไปอย่างนี้ ผลจะเกิดขึ้นอย่างนี้ กระทำลงไปอย่างโน้น ผลจะเกิดขึ้นอย่างโน้น* ให้เป็นที่แน่นอนลงไป.

ที่นี้ ข้อถัดไป ข้อที่สอง เราจะมองให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า ถ้าเรามีธรรมในความหมายนี้แล้ว มัน ก็จะเป็นการเมืองชนิดที่แท้จริง อยู่ในตัวมันเองแล้ว โดยที่เราไม่เคยได้ยินคำว่า “การเมือง” เลยก็ได้; หมายความว่า เราไม่เคยได้ยินคำว่า “การเมือง” ทั่วๆ, ไม่ได้พูด ไม่ได้ออกชื่อสิ่ง ที่เรียกว่าการเมืองทั่วๆ แต่แล้วเรากลับมีการเมืองที่แท้จริง ที่เป็นประโยชน์ได้; โดยเหตุที่ว่า มีธรรมในความหมายที่สามนั้นอยู่แล้วในตัว.

ข้อนี้ก็คงจะมองเห็นได้โดยไมยาก ว่า ถ้ามีธรรมแล้ว มันก็มี ความสงบสุขอยู่ในหมู่มนุษย์ โดยไม่ต้องใช้อำนาจ ซึ่งตรงตามความ หมายของคำว่า “การเมือง”; มันก็เลยทำให้เรานึกได้ไปถึงว่า บรรพบุรุษ ของเรา ก็ไม่เคยได้ยินคำว่า “การเมือง”. หรือว่าคนสมัยโบราณก็กำบรรพ์นั้น ก็เชื่อว่าไม่มีคำ “การเมือง” ใช้; แต่เขาก็มีคำที่เก่าที่สุด ก็คือคำว่า “ธรรมะ” นั้นแหละใช้.

ขอให้ทราบด้วยว่า คำที่เก่าที่สุด กุจะเป็นคำว่า “ธรรมะ” เมื่อหมายถึงสิ่งที่เป็นหลักปฏิบัติสำหรับมนุษย์ ที่จะช่วยเหลือมนุษย์ ให้มีความสงบสุข; เป็นที่เชื่อได้ว่า คำว่า “ธรรมะ” นี้ มันมีมาแต่ก่อน พุทธกาลนานไกล, มีความหมายอย่างเดียวกันมาตลอด คือ “สิ่งที่จะช่วยมนุษย์ ได้”; เหมือนกับที่เราเคยพูดกันมามากแล้วว่า คำทางศาสนาทางศีลธรรมชนิดนี้ มันมีมาจากคำชาวบ้านธรรมดา. ฉะนั้นเมื่อผู้ค้นคว้าเขาได้พบข้อปฏิบัติ แม้ เล็กน้อย แต่สามารถช่วยมนุษย์ได้ เขาไม่รู้จะเรียกมันว่าอะไร ก็ไปยืมเอาคำว่า “ธรรม” นี้มา ในความหมายที่ว่า มันเป็นของที่ **ทรงไว้ได้ ไม่ให้ตกม** ไม่ให้ มีความทุกข์; ส่วนคำอื่นๆ ที่จะขยายความคำนี้ออกไป ก็ตามมาจากหลัง.

เขาเคยมีความเป็นอยู่ที่ เป็นสันติสุข โดยไม่ต้องใช้อำนาจ ตามความหมายของคำว่า “การเมือง”; แต่ไม่มีคำว่า “การเมือง ไซ้” เพราะเขามีคำว่า “ธรรม” นี้ไซ้ ยิ่งเก่าเท่าไรก็ยิ่งเป็นธรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้นเท่านั้น. เขาเรียกกันว่า “सनันตะนะธรรม”; *सनันตะนะธรรม* นี้คือว่า ธรรมที่มีมาตั้งแต่ครั้งไหนก็ไม่รู้. เมื่อสมัยที่มนุษย์ไม่มีคำว่า “การเมือง” ไซ้ ก็มีคำว่า “ธรรม” นี้แหละไซ้ เพื่อการเมืองที่บริสุทธิ์; ครั้นมาถึงยุคสมัยที่การเมืองกลายเป็นของคดโกงไป ก็แยกตัวออกจากธรรม.

ที่นี้ก็มีข้อเท็จจริงที่จะคุยต่อไปอีก ข้อที่สาม ในระยะที่ไม่ยาวนานนัก คือ ระยะเวลาที่เราพอจะทราบได้ว่า *บรรพบุรุษของเรา เคยมีธรรมที่แท้จริงกัน ได้ผลอย่างไร ก็เป็นเครื่องพิสูจน์อันเพียงพอ ถึงอำนาจของธรรม หรือ ความมีอำนาจเพียงพอของธรรม ที่จะคุ้มครองมนุษย์ให้อยู่เป็นปกติสุข ในรูปแบบของการเมือง โดยไม่มีคำว่าเมืองไซ้.* เพียงแค่สมัย บู่ ยา ทาซวก ของเรานี้ ก็ไม่มีคำว่าเมืองไซ้; แล้วเขามีอะไร ที่จะทำให้เขาได้รับประโยชน์สุข ตามเจตนารมณ์ของสิ่งที่เรียกว่าการเมือง ที่บริสุทธิ์ไม่ใช่การเมืองหลอกหลวง.

เราพอที่จะเชื่อได้ ว่า สมัยบรรพบุรุษที่ไม่เคยมีการเมือง ไม่มีคำว่า “การเมือง” ไซ้ นะ เขาอยู่กันด้วยความสงบสุข ยิ่งไปกว่าสมัยที่เรา มีคำว่า “การเมือง” ไซ้. *เราจะพิสูจน์ข้อนี้ได้โดยไม่ยาก คือเอาตามความรู้สึกที่เห็น ๆ กันอยู่ ที่รัฐ ๆ รู้สึกกันอยู่; แม้เพียง ในระยะสั้น ๆ ที่การเมืองยังไม่ทันจะขึ้นสมองของคนไทยนี้ คนไทยเราก็มีความผาสุก ยิ่งกว่าในสมัยที่มันมีบรรยากาศอันกลมไปด้วยกลิ่นไอของการเมือง.* นี้เรียกว่าบรรพบุรุษได้เคยมี

ธรรมะในนามการเมือง; แล้วก็มีความเป็นอยู่ที่ผาสุก ยิ่งกว่าการที่ชั้นลูกหลานมีการเมืองอย่างเดียวกัน.

ข้อนี้ข้อเท็จจริงต่อไปอีกที่จะต้องดู ข้อที่สี่ และมันดูยาก จนยากที่จะเรียกว่า เป็นข้อเท็จจริงสำหรับทุกคน คือข้อที่ ธรรมะนี้สามารถกำจัดโทษอันเกิดจากการเมืองทุกลัทธิที่สกปรก ไม่ว่าจะโดยเจตนา หรือโดยไม่เจตนา.

ข้อนี้หมายความว่า ถ้าการเมืองบริสุทธิ์แล้ว มันก็ไม่มีโทษแล้ว ไม่มีปัญหาที่จะต้องล้างโทษ; แต่ถ้าวการเมืองไม่บริสุทธิ์ มันก็ประกอบอยู่ด้วยโทษ; และทำไปทั้งที่โดยเจตนา และโดยที่ไม่รู้อะไรเลย ก็ทำไปอย่างโง่เขลา. นี้ธรรมะสามารถกำจัดโทษเหล่านี้; ถ้าเราเป็นพุทธบริษัท เราก็มองเห็นข้อเท็จจริงอันนี้ ด้วยการศึกษ ด้วยความเคยชิน ด้วยการได้ผ่านมาแล้ว. แต่ถ้าพวกที่ไม่ใช่พุทธบริษัท หรือเป็นพุทธบริษัทแต่ปากนี้ ก็ยากที่จะเข้าใจข้อเท็จจริงอันนี้ได้; ดังนั้นมันก็ต้องมีการพูดชนิดที่ถกเถียงกันเป็นธรรมดา.

สรุปความว่า ถ้าทุกคนได้พยายามศึกษาให้ทราบข้อเท็จจริงดังที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างนี้แล้ว ก็ จะมองเห็นสิ่งต่างๆ ประโยชน์หรืออนิสต์ หรืออิทธิพล หรืออำนาจของสิ่งที่เรียกว่า ธรรม จนเขารู้สึกว่า มันเพียงพอที่จะช่วยคุ้มครองมนุษย์ หรือโลกมนุษย์นี้ได้ โดยไม่มีสิ่งใดอีกเลย; ยิ่งมองก็ยิ่งไม่เห็นว่ามีสิ่งใดที่จะคุ้มครองโลกมนุษย์นี้ได้ นอกจากสิ่งสิ่งเดียวคือธรรม. ข้อเท็จจริงอย่างนี้ จะต้องทำให้ปรากฏแก่ใจจริงๆ; ไม่ใช่เพียงแต่คำนวณด้วยเหตุผล ซึ่งได้ผลแต่เพียงว่ามันคงจะเป็นอย่างนั้น.

ถ้าเพียงได้คำนวณแต่เหตุผลอย่างนี้มันไม่พอ : มันไม่ใช่เรื่องของพระธรรม ไม่ใช่เรื่องของศีลธรรม หรือของศาสนา; มันเป็นเรื่องของพวกเขาปรัชญาเพื่อเจ้า คือคำนวณกันไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด และก็ไม่มีการปฏิบัติอะไรลงไป ในที่สุด. เดียวนี้เป็นข้อเท็จจริงของธรรม ที่ปรากฏแก่พุทธบริษัทผู้ได้ประพาศธรรม ที่ได้ศึกษาธรรมมาแล้วอย่างเพียงพอ.

เราค่อย ๆ สังเกต ค่อย ๆ มอง มองแล้วมองอีก, มองแล้วมองอีก, ไม่ต้องคำนวณหรอก คำนวณนะมันคาคะเน; นี่ไม่ต้องคำนวณ ไม่ต้องคาคะเน; เพียงแต่ว่ามองให้เห็น มองแล้วมองอีก จนมองเห็นว่า มันเป็นอย่างนี้จริง. นี่เป็นสิ่งที่สำคัญมาก สำหรับสิ่งสิ่งเดียวคือ ธรรม; แต่แล้วก็ไม่มีใครมอง แล้วก็ไม่มีใครรู้สึกว่ามันสำคัญ; ดังนั้นเราจึงไม่มีความก้าวหน้าในทางธรรม.

ขอให้ลองพิจารณาดูให้ดี ๆ สักหน่อย ว่าเดี๋ยวนี้เราไม่ค่อยจะมีการก้าวหน้าในทางธรรม ที่เป็นการประพาศปฏิบัติ และได้รับผลเป็นความสงบสุข; เรามีความก้าวหน้าแต่ในทางปริยัติธรรม สำหรับพูด สำหรับถกเถียงกันเสียมากกว่า, หรือบางทีก็สำหรับท่องบ่น ไปเสียตะพึด ฉะนั้นขอให้ก้าวหน้ากันทุกคนเถิด อย่าเพียงแต่ท่องบ่น มันต้องรู้ความหมาย; รู้ความหมายแล้ว ต้องมองให้เห็นข้อเท็จจริง แห่งความหมายอันนั้น นี่จึงจะเรียกว่าเห็นธรรม หรือมีธรรม แล้วจิตใจจะประกอบไปด้วยธรรม. ต่อจากนั้นก็ไม่ต้องพูด มันก็จะเป็นไปในตัวมันเอง ก็มีความสงบสุข.

พิจารณาคุณข้อเท็จจริงในการเมืองที่ไม่ประกอบด้วยธรรม.

เฮ้, ที่นี้จะดูข้อเท็จจริง ที่เกี่ยวกับการเมืองบ้าง การเมืองที่ประกอบไปด้วยธรรมนั้นไม่มีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัย; เพราะมันขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า “ธรรม”, และมีข้อเท็จจริงอันสมบูรณ์แล้ว ตามที่เราได้มองดูกัน ในแง่ที่เกี่ยวกับธรรม. การเมืองที่ประกอบด้วยธรรม จึงไม่มีปัญหาอะไรที่จะต้องวินิจฉัย เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของมัน เพราะมันเป็นที่ประจักษ์แล้ว.

ที่นี้ก็มาถึง ข้อเท็จจริง ที่เกี่ยวกับการเมืองที่มันไม่ประกอบไปด้วยธรรม ที่เราจะเรียกกันว่า การเมืองหลอกลวง หรือสกปรก หรืออะไรทำนองนี้; แต่พูดคำหยาบอย่างนั้น มันก็ไม่ค่อยดีนัก ก็เลยพูดให้ไพเราะสักหน่อยว่า *การเมืองที่แยกตัวออกจากธรรม คือไม่มีธรรมนั่นเอง.* ก่อนนี้ก็มีแต่การเมืองที่ประกอบไปด้วยธรรม เป็นผู้สุจริตต่อธรรม ยึดมั่นในธรรม; การปฏิบัติของมนุษย์เพื่อประโยชน์แก่สังคม มันก็ประกอบไปด้วยธรรม ไม่มีปัญหา; ถูกระบบธรรมเป็นระบบปกครอง หรือว่าสมัครสมานการเป็นอยู่ด้วยกันและกัน.

[การเมืองแยกตัวออกจากธรรมเมื่อไร?]

ที่นี้ต่อมาถึง สมัยหนึ่ง ซึ่ง การเมือง มัน แยกตัวออกมาเสียจากธรรม มาสู่ความไม่มีธรรม. ข้อนี้สำคัญมาก และทุกคนควรจะมองเห็นเอง; หรือพยายามให้มองเห็นด้วยตนเอง ว่าอะไรนะที่ทำให้จิตใจของคน ที่เคย

มีธรรม มันแยกตัวออกมาเสียจากธรรม? นั่นแหละคือคำตอบอย่างเดียวกัน ที่จะตอบปัญหาที่ว่า ทำไมการเมืองที่เคยเป็นธรรม จึงได้แยกตัวออกมาเสียจากธรรม.

ข้อนี้คนส่วนมากอาจจะไม่ยอมรับ ในข้อที่ว่า ที่แรกเราคืออยู่แล้ว; เราเพิ่งเลวทีหลัง. แต่คนพวกหนึ่งก็ยืนยันว่า ที่แรกเราคืออยู่แล้ว แม้จะเป็นการดีอย่างไม่ประสีประสา; เราเพิ่งทำชั่ว เพิ่งทำบาปกันทีหลัง แม้ว่าจะด้วย ความโง่ของเรา. เมื่อเกิดเป็นปัญหา เตียงกันขึ้นมาอย่างตรงกันข้ามอย่างนี้ เรา ในฐานะเป็นคนสมัยปัจจุบันนี้ มีความเห็นอย่างไร? ว่าเราเคยดีมาก่อนแล้ว เพิ่งเลวทีหลัง หรือว่าเราเลวมาๆ จนหมดจะเลวแล้ว เราจึงค่อยดีทีหลัง?

ถาม : คุณทอง คุณเห็นอย่างไร? มนุษย์นั้นเลวมาก่อน เพิ่งดีทีหลัง หรือว่าดีอยู่ก่อนแล้ว เพิ่งเลวทีหลัง.

ตอบ : วิสัยของมนุษย์นั้น ผมก็รู้สึกว่ ดีมาก่อนแล้วค่อยมาเลวทีหลัง ครับ.

ถาม : คุณชวน คุณว่าอย่างไร?

ตอบ : กระผมมีความเห็นเหมือนครูทอง ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณล้ำละ?

ตอบ : ความจริง สมัยก่อนนั้นคนเราก็มีธรรมะดี แต่มาตอนหลังนี้ มันเลวลง จนเกือบหมดไป.

ถาม : เอาละ, สรุปว่า มันเคยดีมาก่อนแล้วเลวทีหลัง, แล้วคุณประยูรว่าอย่างไร?

ตอบ : มนุษย์เรานี้จิตใจดั้งเดิม มันดีก่อนครับ. ความเลวมันเพิ่งเกิด มันมาเกิดตอนหลังเท่านั้น ครับ.

ถาม : นี่ความรู้สึกตามสามัญสำนึก หรือโดยเหตุผลของเรา ก็รู้สึกกันแบบนี้แล้ว พระคัมภีร์ในทางศาสนาก็ได้กล่าวไว้แบบนี้ ว่า ธรรมนั้นมันมีอยู่ก่อน แล้วธรรมมันมาทีหลัง. ที่นี้เราจะเอาเพียงว่า ในชาติชาติเดียวของคนคนหนึ่ง ตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ แล้วคลอดออกมาจากท้องแม่ เติบโตขึ้นมา จนเป็นคนโตๆ จนกระทั่งเฒ่าเข้าโลงไป; มันเป็นอย่างไรงันแน่? มันดีมาก่อน; หรือมันเลวมาก่อน คือเลวมาก่อนแล้วดีทีหลัง; หรือว่าดีมาก่อนแล้วเลวทีหลัง คุณจะอธิบายว่าอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : คืออย่างนี้ครับ.....; ตอนนั้นผมดูจะไม่ได้ยินที่ท่านอาจารย์ว่ามาถนัดนักเพราะฟังแล้วไม่ใคร่ชัด ครับ; ผมรู้สึกจะตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณชวน เทียบเด็กๆ ในท้อง คลอดออกมาจนโตจนตายนี้ จะเรียกได้ว่า เขาเลวมาก่อนแล้วดีทีหลัง หรือว่าดีมาก่อนแล้วเลวทีหลัง?

ตอบ : กระผมมีความเห็นว่า เขาดีมาก่อนแล้วเลวทีหลังครับ; คือความเลวทำเอามาทีหลัง อยู่ตามปกติเขาก็ต้องดีอยู่ แต่พอเขาทำความเลวถึงเลว มันตามมา

ถาม : เอ้า คุณประยูร ว่าอย่างไร?

ตอบ : เกี่ยวกับจิตใจของเด็กๆ นะครับ มันก็เข้าตามหลักที่ว่า แรกเริ่มทีเดียวก็น่าเป็นจิตที่ไม่มีกิเลส; ตามหลักที่ว่า อะไรรู้อันเพิ่งเกิดทีหลังทั้ง

หมด แม้แต่ความโง่ที่ก็เพิ่งเกิดทีหลัง ก็เลสก็เพิ่งเกิด เกิดต่อเมื่อเกิด กระทบผัสสะกับอารมณ์ภายนอกมากระทบ; แล้วโดยเฉพาะเด็ก ๆ นั้น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มันยังไม่เจริญเติบโตมาเท่าไร คือมัน ยังทำหน้าที่ไม่เต็มที่; ฉะนั้นการกระทบผัสสะนั้น มันก็ไม่สมบูรณ์-แบบ ฉะนั้นตอนนั้นเด็กมันจะว่าดีว่าเลวไม่ได้ทั้งนั้น. ที่นี้จะมาเป็นตอนหลัง ต่อเมื่ออวัยวะอินทรีย์ทั้ง ๕ นั้น มันเจริญเติบโตขึ้น มันจึงทำหน้าที่ได้เต็มที่; พอตอนนั้นแหละครับ หมายความว่าเด็กจะเริ่ม เมื่ออารมณ์มากระทบ แล้วก็ไม่ได้ศึกษาทางธรรมะ สติปัญญา ก็ตามมาไม่ทัน; เวลาเกิดผัสสะ มันจึงเป็นไปในทางโง่. ความโง่ เพิ่งเกิดตอนหลัง เกิดเมื่อตอนเด็กโตแล้ว; แล้วเกิดตอนอารมณ์ กระทบ แล้วเพราะว่าไม่ได้ศึกษาทางธรรม สติปัญญามันจึงตามไม่ทัน; มันจึงไปทำอะไรไปทางชั่วๆ เลวๆ. นี้จะเห็นได้ว่า ความ เลวต่างๆนี้ มันเกิดขึ้นภายหลังเมื่อเด็กโตแล้ว อย่างนี้ ครับ.

ถาม : เราจะคิดว่า เด็กๆ นี้เขาโง่ก็เป็นมาแต่ในท้อง หรือว่าเพิ่งโง่ก็เป็น ต่อเมื่อคลอดออกมาโตแล้ว? คุณล้าว่าอย่างไร?

ตอบ : การโง่หรือความชั่วที่สร้างขึ้นนี้ มาทีหลัง ครับ.

นี่เอาเป็นเครื่องวัดว่า เด็กๆ อยู่ในท้อง หรือว่าเพิ่งคลอดออกมา หยกๆ หรือว่ายังเล็กอยู่มากนี้ มันไม่รู้จะโง่ได้อย่างไร; เพราะมันไม่ได้ ต้องการอะไร, เพราะไม่ได้มีความรักความอยากในแง่ไหนๆ หมด. ต่อเมื่อ เด็กโต พอที่จะรู้จักเอร็ดอร่อย หรือไม่เอร็ดอร่อย สนุกสนานหรือไม่สนุกสนาน รู้จักสุขเวทนาทุกข์เวทนานี้; มันจึงจะเป็นที่ตั้ง ของการที่เด็กเขาจะโง่หรือเป็น; คือเมื่อเขาไม่ได้ อย่างที่เขาต้องการ โดยวิธีอื่น เขาก็โง่; หรือบางที

เขาทำผิด เขาก็ต้องโทษ เพื่อจะป้องกันตัว; บางทีความฉลาดนั่นเอง ทำให้คนเราโทษ. บางที่จะพูดได้ว่า ยิ่งฉลาดมากยิ่งขึ้นโทษก็ยิ่ง โทษได้ลึกซึ้ง; ตอนนั้นหมายความว่า ยังไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี. ฉะนั้นลูกเด็กเล็ก ๆ เขาโทษก็ยิ่งยิ่ง; เพราะบางที่เป็นเพราะว่า เขามันฉลาดมาก, เขามันแข็งแรงจึงทำให้เขารู้จักผิดชอบชั่วดี แล้วเขาก็หยุดโทษเอง ก็ด้วยความฉลาดของเขาอีกเหมือนกัน.

ฉะนั้นเราจึงเห็นได้ว่า กิเลสก็คือ ความชั่วก็คือ อะไรก็ตาม มันเพิ่งเกิด ต่อเมื่อเด็กมันรู้จักเสวยอารมณ์ : อารมณ์สุข อารมณ์ทุกข์ อารมณ์อร่อย อารมณ์ไม่อร่อย อะไรก็ตาม มันจะเกิดกันตอนนั้น.

ที่นี้เราไปมองคุณมนุษย์ ความเป็นมาของมนุษย์ ตลอดพันปี หมื่นปี สองหมื่นปี นักมนุษย์วิทยาบางพวกว่า ตั้งแสนปีมาแล้วก็มีอย่างนี้ คือมีพวกที่เชื่อว่ามนุษย์นี้มีมาตั้งแต่แสนปีแล้วก็มี; ที่แรกเขาต้องการอะไรน้อย ไม่ลุ่มหลงในเรื่องเอรีตอรร้อยอะไรได้ เพราะว่าเขายังไม่มีปัญญา เป็นอยู่คล้ายๆ กับสัตว์เดรัจฉาน ต่างกันไม่มากนัก ก็เลยไม่รู้ว่าจะโทษเขาไปทำไม, ยิ่งจนก็ไม่มี, ความรู้ที่จะประคองรัฐประคอง ให้เอรีตอรร้อยสนุกสนาน มันก็ไม่มี, มันก็เลยปล่อยไปตามธรรมชาติ.

ต่อมาจะโดยเหตุใดก็ตามเถอะ หรือว่า สติปัญญามันค่อยๆ เกิดขึ้น ๆ เขาก็รู้จักเอรีตอรร้อยยิ่งไปกว่าเดิม; ความบังเอิญก็ได้ : บังเอิญให้พบอันนั้น ให้พบอันนั้น ให้พบอันโน้น เอรีตอรร้อยกว่าเดิม ก็ทำให้เขารู้จักเอรีตอรร้อยมากขึ้น. มันก็บูชาความเอรีตอรร้อย นี่ก็คือ จุดตั้งต้นของการที่จะ

หันเหออกไปนอกทางของธรรมะ คือเป็นทาสของอัสสาทะ : ความเอรีตอรร้อยของอารมณ์ ที่เขาได้รับ.

ฉะนั้นขอให้เรา สังเกตดูให้ดี ๆ ว่าเรื่องนั้นมันเหมือนกัน จะเทียบ กับเด็ก ๆ สักคนหนึ่ง อยู่ในท้องแม่ แล้วออกมา จนกระทั่งตาย น้อย่างไร; หรือว่ามนุษย์, มนุษยชาติมีอายุตั้งแสนปีมาแล้ว มันได้แรกตั้งต้นขึ้นมาเป็นมนุษย์ แล้วเปลี่ยนแปลงมาอย่างไร; จนปัจจุบันนี้. มันก็จะเหมือนกัน ตรงที่ว่า *ที่แรกมันไม่ได้มีความผิดความชั่ว หรือที่เราบัญญัติกันว่า ความชั่วความเลวนะ มันมาตามธรรมชาติ*; ต่อเมื่อเป็นทาสของความเอรีตอรร้อย มันจึงเป็น จุดตั้งต้นของความเลว.

ฉะนั้นเมื่อถามว่า *การเมืองมันได้แยกออกไปจากธรรมะเมื่อไร?* เราก็ตอบได้โดยหลักอันนี้ ว่าการเมืองที่บริสุทธิ์ มันเริ่มแยกออกไปจาก ธรรมะ, เป็นการเมืองโกหกหลอกลวง; ก็ต่อเมื่อนักการเมืองนั้นมัน เป็นทาสของประโยชน์ โดยเฉพาะก็คือความเอรีตอรร้อย. สิ่งที่เราเรียกว่า ประโยชน์นี้ มันไม่มีอะไรมากไปกว่า บังจจัยสำหรับความสุขสนุกสนาน เอรีตอรร้อย.

ถาม : คำว่า “ประโยชน์” นี้ แปลว่าอะไร คุณทอง?

ตอบ : คือสิ่งที่จะอำนวยความสะดวกแก่ตัว ครับ.

ถาม : สิ่งที่จะทำให้เกิดความสุขแก่ตัว นี้ภาษาอะไร? คุณตอบด้วยภาษาอะไร ภาษาบาลีหรือเปล่า?

ตอบ : ภาษาไทย ครับ.

ถาม : ภาษาไทย เอามาแต่ไหน? ภาษาไทย หรือเอามาจากความรู้สึกของคุณใช่ไหม?

ตอบ : ครับ.

ต้องตอบตามความรู้สึก ที่เราได้เล่าได้เรียน ได้ฟังได้ยินมา ว่า ประโยชน์นี่คือสิ่งที่จะมาให้ความรู้สึกแก่เรา รู้สึกสุขเอร็ดอร่อยแก่เรา; เราก็เลยชอบประโยชน์, แล้วไม่ชอบสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์; นี่ก็ถูกแล้ว ตามคำพูดที่ใช้พูดกันอยู่ในภาษาไทย ก็เป็นอย่างนี้. แต่ถ้าดูกันตาม *ภาษาบาลี* แล้ว มันน่ากลัว คำว่า “*ประโยชน์*” นี้ มันแปลว่า *เครื่องผูกมัด รัตรึงอย่างมิดหัว มิดหูทีเดียว* คำว่า “*โยชน์*” หรือ *โย-ชะ-นะ* นี้มันแปลว่า *ผูกมัด* แล้ว *ป* หรือ *ปะ* นี้ มันว่า *หมดสิ้นเชิง*.

ถาม : แล้วมันผูกมัดหมดสิ้นเชิงนี้ มันมีความหมายในแง่ดีหรือแง่ร้าย คุณทอง ว่าอย่างไร? ผูกมัดหมดสิ้นเชิงนี้ มันมีความหมายในแง่ดีหรือแง่ร้าย?

ตอบ : ไปในแง่ร้าย ครับ.

ถาม : ไปในแง่ร้าย แล้วทำไมคนจึงชอบล่ะ? ทำไมจึงชอบประโยชน์?

ตอบ : อันนี้ก็เพราะคนมันชอบที่จะให้ถูกผูกมัดอยู่กับสุขเวทนา ครับ.

เมื่อเราถูกผูกมัดอยู่ด้วยสุขเวทนา เราพอใจ เราหลงใหลในสิ่งนั้น ทั้งที่เป็นเครื่องผูกมัด เพราะอำนาจของอวิชชา; อวิชชา-ความไม่รู้ ต่อมา

รู้ว่า อ้าว, นี้ผูกมัด ก็จึงตั้งใจที่จะละเสียจากประโยชน์. นี่ก็คือความกำกวมของภาษาอีกเหมือนกัน.

จำไว้ว่า คำว่า “ประโยชน์” มีความกำกวมมาก; ในความหมายธรรมดาก็ที่อยู่ น่าปรารถนาอยู่; แต่ใน ความหมายทางธรรม แล้ว เป็นความทุกข์ เป็นเหตุแห่งความทุกข์; ว่าประโยชน์นั้นแหละทำให้เกิดความทุกข์.

ไปดูให้ดีๆ ทุกคนๆ; ว่าสิ่งที่เรียกว่า ประโยชน์ๆ นั้นแหละ ระวังให้ดี มันจะให้ความทุกข์ยิ่งกว่าสิ่งที่เรียกว่าโทษก็ได้. เพราะคำว่าโทษ โทษนี้ เราไม่ไปหลงมัน; แล้วมันยังจะตบหน้าเอาด้วย. ส่วนประโยชน์นี้ มันเป็นที่ตั้งแห่งความหลง แห่งความเขี้ยววน; มันจะกอดรัดเอาไว้ทีเดียว. ฉะนั้นเมื่อเขา ไปหลงแก่ประโยชน์ เห็นแก่ประโยชน์ บูชาประโยชน์แล้ว เขาก็ไม่อาจจะบูชาธรรมะอยู่ได้.

นี่หมายถึงประโยชน์ตามธรรมาสาสามัญ คือความรู้สึกเป็นสุข ตามธรรมาสาสามัญ อย่างที่ชาวบ้านต้องการกันนั้นแหละ; พอเขา บูชาประโยชน์แล้ว เขาก็ไม่บูชาธรรมะ; อย่างที่เห็นๆกันอยู่ทั่วไป. เขาไม่ศึกษาธรรมะ เพราะเขาหวังประโยชน์อย่างอื่น นอกจากธรรมะ. ประโยชน์เป็นเงิน เป็นทอง เป็นข้าว เป็นของ เป็นเรื่องกิน เป็นเรื่องกาม เรื่องเกียรติ; อย่างนี้เป็นต้น. นี่เป็นประโยชน์.

ที่นี้เมื่อมนุษย์เขายังไม่ลุ่มหลง ในประโยชน์อย่างนี้ เขาตั้งอยู่ในธรรมะ; ต่อมาเมื่อเรื่องก้าวหน้าในทางประโยชน์เช่นว่านี้ คือ เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ มั่นประณีต วิจิตร พิสดาร ถึงจุดจิตใจยิ่งขึ้น คนก็เลยหันเหจากธรรมะ มาหาสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมะ. ฉะนั้นระบบการเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เคยยึดหลักธรรมะ ก็เปลี่ยนเป็นไม่มียึดหลักธรรมะ ยึดแต่ประโยชน์; เพราะฉะนั้นการเมืองที่เคยประกอบไปด้วยธรรมะ ก็กลายเป็นการเมืองที่ไม่มีธรรมะไป.

[การเมืองที่ปราศจากธรรมะ ตั้งต้นเมื่อไร?]

ถาม : ที่นี้พอจะกล่าวได้ไหมว่า ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ มันได้ตั้งต้นเปลี่ยนแปลงกันเมื่อไร? ในวงของนักการเมือง ในโลกแห่งยุคปัจจุบัน คุณทองพอจะตอบได้ไหม การเมืองแห่งโลกยุคปัจจุบันได้เปลี่ยนมาจากมีธรรมะมาเป็นไม่มีธรรมะ นี่มันเมื่อไร?

ตอบ : เมื่อนักการเมืองหันมาลุ่มหลง ในด้านที่เรียกว่าเป็นประโยชน์นั้นแหละมาก; แล้วก็ดูจะหนักขึ้น ก็หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มาขึ้นครับ.

ถาม : ถ้าเราจะตอบอย่างกำปั้นทุบดิน คือผิดไม่ได้ เราจะตอบว่า ตั้งแต่ยุคไหน? หรือเมื่อไร คุณทอง?

ตอบ : ผมตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : คุณประยูร?

ตอบ : ท่านอาจารย์ถามใหม่อีกที่ ครับ ฟังไม่ค่อยชัด เมื่อก็.

ถาม : ว่าในโลกการเมืองแห่งยุคปัจจุบัน ที่เราเห็นๆกันอยู่, รู้ๆกันอยู่นี้, การเมืองได้เปลี่ยนจากระบบมีธรรมะ มาเป็นระบบไม่มีธรรมะนี้ ตั้งแต่เมื่อไร?

ตอบ : ถ้าจะให้ตอบตั้งแต่เมื่อไร ก็รู้สึกว่าจะบอกยากครับ; แต่เท่าที่สังเกตในชีวิต ที่ผมเห็นๆมาก็เริ่มเมื่อเราได้นำเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามา; คนหลงทางวัตถุนิยมมากขึ้น จึงมีการแย่งกันมากขึ้น; ตั้งแต่นั้นก็ธรรมะก็ชักถอยออกจากระบบการเมือง หรือระบบอะไรเกือบทุกอย่างอย่างแหละครับ.

ถาม : เดียวก่อน เมื่อเราพูดว่าโลก หรือมนุษย์โลกนี้ เราต้องรวมตะวันตกด้วย ฉะนั้นอาจจะถามว่า ตะวันตกนั้นแหละมันเปลี่ยนเมื่อไร คุณว่าอย่างไร?

ตอบ : ถ้าแบบนี้ ก็ต้องตอบรวมๆว่า เปลี่ยนเมื่อตอนที่คนมาติดในวัตถุนิยมมากกว่าทางหลักธรรมนั้นแหละครับ.

ใช้คำพูดสั้นๆก็ว่า เมื่อวัตถุนิยมที่เกินกว่าธรรมชาติที่มันยิ่งกว่าธรรมชาติ; ถ้าพอเหมาะกับธรรมชาติ เรายังไม่เรียกว่าวัตถุนิยม. ความนิยมหรือหลงในวัตถุที่เกินกว่าธรรมชาติ ตั้งต้นเมื่อไร แล้วคนก็เริ่มหลงวัตถุนิยมชนิดนี้เมื่อนั้น แล้วเมื่อนั้นมันก็เป็นจุดแยกกันของความมีธรรมะ กับความไม่มีธรรมะ; คือ *ละจากธรรมะมานิยมวัตถุนิยม* ที่เราเรียกว่า *ประโยชน์*.

เราไม่ต้องพูดกำหนดปี หรือกำหนดศตวรรษก็ได้, หรือจะกำหนดก็ได้; มันก็พอจะใกล้เคียงกันแหละว่ามันมีกี่ศตวรรษมาแล้ว ที่ว่าคนมันเริ่มหลงในวัตถุนิยม; แต่มันเอาแน่นอนไม่ได้. เราจึงตอบอย่างกำปั้นทุบดินว่า เมื่อคนเริ่มหลงในวัตถุนิยม ที่เกินกว่าที่ธรรมชาติมันต้องการ. เรียกว่า การเมืองที่เคยบริสุทธิ ถ้ามันมี มันก็ได้ เปลี่ยนเป็นไม่บริสุทธิ เมื่อโลกไปเป็นทาสของวัตถุนิยม.

ข้อนี้หรือการที่มันเปลี่ยนอย่างนี้ เพราะเหตุไร? เพราะว่ามันมนุษย์บังคับสติปัญญาเอาไว้ไม่ได้ มันเป็นผลของสติปัญญาที่บังคับไว้ไม่ได้. มนุษย์เหล่านั้น ไม่ใช่ว่าโง่ ไม่ใช่ไม่มีสติปัญญา; เขาผลิตวัตถุออกมาอย่างนำอัศจรรย์ เขามีปัญญา. แต่แล้วเขาก็ บังคับสติปัญญาไว้ไม่ได้ คือไม่ให้ไปหลงไหลในสิ่งที่มันผลิตขึ้นมาเอง ในลักษณะที่ไม่เป็นธรรม; ฉะนั้นสติปัญญาชนิดนี้ ทางศาสนาก็ต้องถือว่าเป็นอกุศล หรือเป็นบาป. สติปัญญาชนิดที่ทำให้ เกิดสิ่งที่เขาคิดของตัวเองขึ้นมา ควรจะใช้คำอย่างอื่น ไม่ควรจะใช้คำว่าสติปัญญา; แต่เมื่อเราไม่มีคำใช้ เราก็ใช้คำว่า "สติปัญญา"; แล้วก็เลยต้องแบ่งแยกกันว่า สติปัญญาสำหรับหลงในโลก คือเป็นโลกียปัญญา ไม่รู้โลกตามที่เป็นอย่างจริง.

เขายังผลิตวัตถุช่วยขึ้นมาได้เท่าไร; เขาก็ยังบังคับสติปัญญาของเขาไม่ได้ ยิ่งขึ้นเท่านั้น. เพราะฉะนั้นมันจึงขนานกันมาเรื่อยกับการที่ผลิตวัตถุที่น่าอัศจรรย์ยิ่งขึ้น จนเดี๋ยวนี้ก็เห็นอยู่ จนกระทั่งวันนั้นก็เห็นอยู่ ว่าเราต้องหมุนไปตามความก้าวหน้าของวัตถุ. แต่ ถ้าว่าเราบังคับสติปัญญาได้ เราก็จะควบคุมไว้แต่ในลักษณะที่พอดี คือไม่ต้องมีส่วนเกิน.

ถ้ามนุษย์ควบคุมสติปัญญาไว้ได้ ไม่หลงในสิ่งที่ตนผลิตขึ้นมาเอง แล้วก็มีมนุษย์ก็จะเป็นมนุษย์อยู่; นี้ ถ้าว่ามนุษย์เราไม่รู้สึกรู้สีกตัว และบังคับไว้ไม่ได้ มนุษย์ก็สูญเสียความเป็นมนุษย์ เพราะว่าไม่ประกอบไปด้วยธรรม. เคียงนี้ การเมืองที่มันเคยดีมาแล้ว มันแยกออกไปเสียจากธรรม; นี้มันเป็นผลของสติปัญญาที่บังคับไว้ไม่ได้.

การเมืองจะขยายตัวในทางไม่เป็นธรรมยิ่งขึ้น.

ที่นี้มาต่อไปอีก ที่ว่าการเมืองมันจะขยายตัวออกไป ในทางที่ไม่เป็นธรรม ยิ่งขึ้นไปอีก.

ถาม : มันจะขยายตัวไปในทางที่ไม่เป็นธรรมยิ่งขึ้นไปอีก ตอนนี้จะพอนึกออกไหมว่า ไต่แกะอะไร คุณทอง?

ตอบ : ผมรู้สึกว่าการเมืองผู้ที่มุ่งหวังที่จะครอบงำเอามาเป็นประโยชน์ส่วนตัวนั้น ก็มาความรู้สึกว่าทรัพยากรธรรมชาติ หรือผลประโยชน์ที่เราจะได้นั้น มันชักจะน้อยลงจากประเทศของตัวเอง จึงพยายามที่จะโกงเอาของต่างชาติเข้ามา เพื่อจะได้ให้มากขึ้นๆ มาเข้าชาติ; แล้วตัวก็จะได้มากขึ้นๆ ครับ.

ถาม : นี่หมายความว่า มันจะเป็นได้ ต่อเมื่อหลาย ๆ ชาติมาสัมพันธ์กัน ไซ้ไหม? ถ้ามันอยู่ชาติเดียวมันทำไม่ได้ ไซ้ไหม?

ตอบ : ครับ.

ถาม : นี้นั้นก็พอจะแสดงออกมาอีกขั้นในตอนหนึ่งแล้วว่า มันจะขยายตัว คุณชวน มันคืออะไร ที่มันเป็นโอกาสขยายตัวของการเมืองสกปรก?

ตอบ : อย่างเช่นชาติที่มีอำนาจ มากดขี่ข่มเหงหรือรังแกชาติที่ไม่มีอำนาจ หรือชาติเล็ก, หรือนักการเมืองที่พยายามกอบโกยทรัพย์สินของชาติ และทั้งของต่างชาติ จะให้มันเป็นของตัวแต่ผู้เดียว หรือชาติเดียวครับ.

นักการเมืองเขารักชาติ; จริง เขาก็รักชาติ; แล้วเขาพยายามที่จะให้ชาติของเขาได้เปรียบชาติอื่น. ที่นี้โอกาสที่ว่า อำนาจทางการเมืองของเขาจะขยายตัวออกไปนั้น มันอยู่ที่ว่า โอกาสเช่นนั้นมันมากขึ้นทุกที; เมื่อเราไม่เกี่ยวข้องกับใคร โอกาสเช่นนั้นแทบจะไม่มีเลย; แต่พอเราเกี่ยวข้องกัน มากชาติ มากภาษาขึ้นในโลกนี้ โอกาสที่ชาติใดชาติหนึ่ง จะเอาประโยชน์ อย่างไม่ได้เปรียบนั้น มันก็เกิดขึ้น.

รวมความว่า เพราะได้สัมพันธ์กันเข้ามา หลายชาติ หลายพวก หลายหมู่เหล่า มันก็ย่อมเกิดโอกาส ที่พวกใดพวกหนึ่ง จะเอาเปรียบพวกอื่นได้มากขึ้น; ฉะนั้นมันจึงมีการเอาเปรียบที่มากขึ้น; หรือเรียกว่า การขยายตัวของระบบการเมืองที่ไม่เป็นธรรม; ถ้าจะไม่ได้ถือว่าเราต่ำเขานี้ เราก็จะต้องพูดว่า ต่อเมื่อพวกฝรั่งเขามาทางตะวันออก เขาจึงจะพบโอกาสที่จะเอาเปรียบมากขึ้น. ก่อนนี้เมื่ออยู่ที่บ้านเขา ก็ไม่ค่อยจะมีโอกาสเอาเปรียบใครกันนัก; พอมาฝ่ายทางตะวันออกนี้ โอกาสที่เขาจะเอาเปรียบ เอาเป็นเมืองขึ้น หรือเอาเป็นอะไรก็ตาม มันมีมาก. เพราะฉะนั้น การเมืองที่มันสกปรกน้อย มันก็เลยสกปรกมาก ขยายตัวเป็นระบบสกปรกมากขึ้น.

นี่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่าการเมือง มันเคยถูกต้องมาแล้ว แล้วมันกลายเป็นผิด นี่ตอนหนึ่ง; แล้วมันผิดหนัก มาก กว้าง ยิ่งใหญ่ขึ้นไปอีก ก็เพราะเหตุอย่างที่ว่ามา.

[การเมืองที่ปราศจากธรรมค้ำค้ำอย่างไร?]

ที่นี้เราดูอีกทีหนึ่งว่า มันตั้งต้นของมันอย่างไร? มันตั้งต้นของมันในลักษณะอย่างไร? การเมืองที่ปราศจากธรรม ตั้งต้นจากอะไร? เมื่อไร? ที่ไหน? สามคำถาม ก็จุจะพอแล้ว จากอะไร? แล้วเมื่อไร? แล้วก็ที่ไหน?

การเมืองที่ปราศจากธรรม ตั้งต้นจากการขยายตัวของกิเลส. ก่อนนี้กิเลสเรียกว่าไม่มี หรือไม่ขยายตัว มีเท่าที่ธรรมชาติจำกัดไว้; พอมีอะไรมาทำให้เป็นโอกาสสำหรับกิเลสขยายตัว กิเลสมันก็ขยายตัว. การขยายตัวของกิเลสเท่าไร; ความไม่เป็นธรรมมันก็ตั้งต้นและขยายตัว.

ฉะนั้นขอให้ช่วยกัน ศึกษาให้ดี ๆ ให้อูู้จักว่ากิเลสในคนเรานี้มันเกิดเมื่อไร? อยู่ในท้องแม่ มันไม่มีกิเลสได้; เพราะไม่มีการสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ. กลอดอกออกมาอนแอนอยู่ มันก็มีกิเลสไม่ได้; เพราะมันไม่รู้สึกรู้สึต่อสิ่งที่ว่า จะยึดมันถ้อมันด้วยคณฺหาอุปาทาน; จนกว่าเด็กเขาโตพอที่จะรู้อู้อของเวทนานั้นแหละ ที่เป็นที่ตั้งของคณฺหาอุปาทาน เขาก็มีกิเลส เขาก็เริ่มมีกิเลส. นี้เรียกว่า การเกิดกิเลส แล้วก็ ขยายตัว ทันที; เพราะว่แต่ละวัน แต่ละชั่วโมงนี้ เขาก็รู้อู้อสิ่งที่ เป็นเวทนา สำหรับเกิดคณฺหาอุปาทานนั้น มากขึ้นทุกที. ฉะนั้นต้องรู้อู้อกรสของเวทนานั้นเสียก่อน กิเลส

จึงจะเกิดได้; แต่ที่ว่า *รัฐกิจของเวทนานี้ ไม่ใช่รัฐด้วยสติปัญญา มันรู้ด้วยวิชาคือความรู้ที่ผิด* เพราะฉะนั้นมันจึงเกิดค้นหาในเวทนานั้น แล้วก็เกิดอุปาทานจากคัมภีร์นั้น. นี่เรียกว่าเกิดกิเลสแล้วก็ขยายกิเลส ในตัวคนคนหนึ่งมันเป็นอย่างนี้. ที่นี้ คนทั้งหมดยุคหรือโลกนี้มันก็เป็นอย่างนี้; มัน ลุ่มหลงในเวทนาใหม่ๆ มีการขยายตัวของกิเลส.

ที่นี้มันตั้งต้น ขยายตัวอย่างนี้เมื่อไร? ก็ตอบว่า เมื่อประโยชน์มันแสดงบทบาทออกมา. ประโยชน์แสดงบทบาทอย่างไร จึงจะเป็นโอกาสแห่งการขยายตัว ของการเมืองที่ไม่มีธรรมะ? นี่ตอบว่า เมื่อประโยชน์บังคับให้มนุษย์ต้องสัมพันธ์กัน. พุทให้ชัดก็ว่า เมื่อต่างคนต่างอยู่นี้ ประโยชน์อย่างนี้ ไม่เป็นที่ต้องการ; ถ้าคนเราต่างคนต่างอยู่แล้วก็ ปัญหาจะไม่เกิดเหมือนอย่างนี้. ที่นี้ประโยชน์นั้นแหละ มันบังคับให้เราต้องสัมพันธ์กัน คือติดต่อกัน.

ถาม : คุณทองอธิบายได้ใหม่ว่า ประโยชน์บังคับให้มนุษย์ ต้องติดต่อสัมพันธ์กันอย่างไร? ประโยชน์จะบังคับให้มนุษย์ จำต้องสัมพันธ์กันติดต่อกันอย่างไร?

ตอบ : เมื่อมนุษย์ต้องการประโยชน์ เช่นว่า ต้องการค้าขายที่จะได้มีกำไร ก็ต้องพยายามที่จะหลอกลำ เพื่อมาซื้อของของตัวไปจับจ่ายใช้สอย; หรือเมื่อสินค้าของตัวเบาบางลง ก็จำเป็นจะต้องไปติดต่อกับแหล่งผลิตนั้นอีกทีหนึ่ง อันนี้ผมรู้สึกว่าจะต้องสัมพันธ์กันอย่างนี้ครับ.

ถูกแล้ว นั่นเป็นตัวอย่าง. แต่ขออภัยเถาะที่จะพูดว่า เป็นตัวอย่างที่นึกเดียว, หรือเรื่องเดียวในจำนวนมากมาย.

เราใช้คำว่า “ประโยชน์บังคับให้มนุษย์ ต้องมีการสัมพันธ์ติดต่อกัน”; ขอให้หลับตามอง จนเห็นความจริงอันนี้ ว่าถ้าไม่มีการต้องการประโยชน์อะไร เราก็จะไม่แสหาไปที่ไหน ที่ใคร หรืออะไร ต่อไปอีก. เพราะเหตุที่ไปรู้จักประโยชน์มากขึ้น ก็เลยต้องไปเกี่ยวข้องกับกันที่นั่นที่นี้ นับแต่บ้านนั้นบ้านนี้ เรือนนั้นเรือนนี้ มากขึ้น; หรือว่าเมื่อเป็นคนป่าอยู่เดี่ยวๆ ในป่าสมัยนั้น ถ้ามันต้องการประโยชน์เท่าที่ธรรมชาติกำหนดไว้ มันก็เหมือนสัตว์ มันก็ไม่ต้องไปหาใคร. แต่พอต้องการจะมีอะไรแปลกออกไปจากนั้นก็ต้องไปหาเพื่อนกันนี้; แล้วเดี๋ยวก็จะเกิดประโยชน์ ที่เป็นเรื่องกินบ้าง เรื่องกามบ้าง เรื่องเกียรติบ้าง มากขึ้นๆ.

ที่นี้ ประโยชน์บังคับให้คนสัมพันธ์กัน; ถ้าไม่ต้องการประโยชน์แล้ว คนเกือบจะไม่มี การสัมพันธ์อะไรกัน. นี้เมื่อประโยชน์บังคับให้คนสัมพันธ์กันแล้ว โอกาสที่จะเอาเปรียบกันก็มีมากขึ้น. ดังนั้นการเมืองที่ไม่มีธรรมะ ก็ขยายตัว; จะเรียกว่าตั้งกันก็ได้ และขยายตัวก็ได้, เดียวนี้มันเกินตั้งต้นเสียแล้ว มันมีแต่จะขยายตัวออกไป ขยายตัวออกไป จนไม่มีธรรมะอะไรเหลือแล้ว; ว่าอย่างนั้นดีกว่า.

ถาม : ที่นี้อยากให้ดูว่า ลักษณะการเช่นนี้ มันมีได้ที่ไหน? ลักษณะแห่งการขยายตัวของกิเลส ตามอำนาจของประโยชน์ผลักดันไปนี้ มันมีได้ที่ไหน คุณเล่า?

ตอบ : มีได้อยู่ในตัวคนครับ.

ถาม : มีอยู่ในตัวคน อย่างนี้ตอบอย่างเก่งมากแล้ว; ถ้าตอบอย่างนี้ มันไม่มีทางจะผิดละ. เขาจะออกมาจากตัวคน. มันมีที่ไหน คุณชวน? มันเรื่องธรรมคา ๆ แต่คุณคิดมากไป เลยง.

ตอบ : ผมคิดไม่ออก.

ถาม : มันตั้งต้นที่ไหน? มันก็เหมือนกับกำปั้นทุบดิน เมื่อคนมันสัมพันธ์กัน ที่ตรงไหนคนมันสัมพันธ์กัน นั่นแหละมันเป็นจุดตั้งต้น. ที่นี้ การสัมพันธ์ของมนุษย์ เราจะถือว่า จุดเล็กที่สุดตั้งต้นที่ไหน คุณประยูร?

ตอบ : ตั้งต้นอยู่ที่จิตใจ.

ถาม : เอ้า, สัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ จุดเล็กที่สุดตั้งต้นอยู่ที่ไหน ที่ไหน คุณทอง? สัมพันธ์ระหว่างคน หน่วยเล็กที่สุดมันตั้งต้นที่ไหน?

ตอบ : ตั้งแต่คน ๒ คนขึ้นไป ครับ.

ตั้งแต่คน ๒ คนขึ้นไป. เขาเออะ, สมมติเรียกว่า ครอบครัว; ตั้งต้นในครอบครัวในระดับครอบครัว สองคนก็ได้. ที่แรกเขาแต่งงานกันใหม่ๆ ยังไม่ทันมีลูก มีหลาน; จุดเล็กที่สุดของการสัมพันธ์ ที่มันเปิดโอกาสของการเปลี่ยนแปลงของธรรมะนี้ มันที่ครอบครัว, ภายในครอบครัว; แล้วก็ในระหว่างเพื่อนบ้าน หลากๆ ครอบครัว; แล้วมันก็ในบ้านเมือง หรือหลาๆ เมือง หลากๆ ออกไป กระทั่งระหว่างชาติ หลากๆ ชาติ หรือทั่วทั้งโลก. ฉะนั้นเราไม่อาจจะระบุว่าที่ไหนโดยเฉพาะ เพราะว่ามันหลายระดับ หรือหลายชนิด หรือหลายชั้นตอน; แต่ขอให้รู้ว่า มันตั้งต้นในครอบครัวก่อน เป็นจุดเล็ก.

ถาม : ภายในครอบครัว เขาเล่นการเมืองกันได้อย่างไร คุณทอง?

ตอบ : ยังนึกตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : คุณชวนละ นึกออกไหม? ภายในครอบครัว มันมีการเล่นแบบเล่นการเมืองกันอย่างไร?

ตอบ : เล่นการเมืองแบบที่ชาวโลกเขาเล่น การเมืองที่ชาวโลกเล่นกันใช่ไหมครับ? ถ้าเล่นแบบนั้น ก็คือการเอาเปรียบกันระหว่างคู่สามีภรรยา.

สามีภรรยาที่ไม่ประกอบไปด้วยธรรมะ มันจะมีเหมือนกับว่าเล่นการเมืองอย่างคดโกงอย่างไรกัน เหมือนกับนักการเมืองทั่วไป; ยังมีครอบครัวหลายคน แล้วก็ยังมีการเมืองเล็กๆ การเมืองของคนในครอบครัว. ยิ่งมากคนอย่างในวัด นี้ก็ยังมีเล่นการเมืองมาก ในหมู่พระหมู่เณรนี้ก็ยังมีเล่นการเมือง; แล้วก็ สกปรก อย่างว่านั่นแหละ คือไม่ประกอบไปด้วยธรรม หันเหออกไปนอกจากธรรม ไปสู่ความไม่มีธรรม มีธรรมน้อยเข้า. นี้ในครอบครัวใหญ่ คือวัดวัดหนึ่งก็เรียกว่าครอบครัวหนึ่ง; นี้ก็ไม่ต้องพูดถึงระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่างครอบครัวอื่นกับครอบครัวอื่น, แล้วก็ระหว่างบ้านเมืองนี้กับเมืองโน้น. เขาเห็นประโยชน์แล้ว, เขาเห็นแต่แก่ประโยชน์อย่างเดียว; แล้วเขาก็ มีอุบาย ที่จะแสวงหาประโยชน์นั้น นี้คือการเมืองสกปรกได้ มีขึ้นมาแล้วว่า ในครอบครัวก็ได้ ระหว่างเพื่อนบ้านก็ได้ ในบ้านในเมืองก็ได้ กระทั่งในโลกในที่สุด.

สรุปความว่า ความปราศจากธรรมะของการเมือง ตั้งต้นจากการขยายตัวของกิเลส ในเมื่อประโยชน์บังคับ ให้มนุษย์สัมพันธ์กัน จนเกิดโอกาสจะเอาเปรียบกัน; แล้วมันก็ตั้งต้นได้ แม้จากภายในครอบครัว, แล้วก็เพื่อนบ้าน, แล้วก็บ้านเมือง, แล้วก็ประเทศชาติ.

....

ช่วยกันทำให้ธรรมะครองโลก

สรุปความว่า เดียวกัน มันปราศจากธรรมะ เป็นการเมืองที่ปราศจากธรรมะ สกปรกและหลอกลวง; การเมืองชนิดนี้จะต้องทำให้โลกเสื่อม หรือวินาศในที่สุด. แม้ว่าเดี๋ยวนี้ยังไม่ถึงกับวินาศ; แต่มันระส่ำระสายเต็มไปด้วยความทุกข์ร้อน ที่ไม่ควรจะเกิด; ที่ไม่ควรจะเกิดมันก็ยังเกิดขึ้นมาได้ เพราะความไม่มีธรรม. ฉะนั้น เราจึงหันหน้าไปหาธรรมหวังพึ่งธรรม ช่วยกันให้ธรรมกลับมา. อาตมาจึงยืนยันว่า พุทธบริษัททุกคน *จงช่วยกันทำให้ธรรมะนี้ครองโลกเถิด, ช่วยกันทำให้ธรรมะนี้ครองโลกเถิด, ให้ธรรมะนี้ไปเป็นการเมืองครองโลกเถิด, ช่วยกันคนละไม้คนละมือให้ธรรมะนี้ครองโลกเถิด จะได้บุญกุศลยิ่งกว่าสิ่งใดๆ หมด.*

จะทำให้ธรรมะครองโลกอย่างไร ก็เรื่องมันยาวไว้พูดกันทีหลังก็ได้. เดียวนี้เราเอาแต่ว่า จะเอาธรรมะระดับไหนไปให้แก่ชาวโลก? ถ้าชาวโลกมีธรรมะแล้ว จะไม่ต้องมีการเมือง. เราจะต้องนึกถึงว่า ธรรมะนี้มันก็มีหลายรูปแบบ เหมือนกัน มีหลายชั้น หลายระดับ หลายแขนง; เอา

ธรรมะเพียงแขนงหนึ่งจากธรรมะทั้งหมด คือธรรมะที่มันเหมาะสำหรับ
จะเป็นการเมือง.

ถาม : คำว่า “ธรรม” มีกี่ความหมาย คุณทอง?

ตอบ : มี ๔ ความหมาย ครับ.

ถาม : อะไรบ้าง?

ตอบ : ในความหมายที่หนึ่ง คือ ธรรมชาติทั้งหมด ไม่ยกเว้นอะไรหมด. อันที่
สอง คือ กฎของธรรมชาติ. อันที่สาม คือ หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตาม
ธรรมชาติ. อันที่สี่ คือ ผลที่จะได้รับการปฏิบัติตามหน้าที่ ครับ.

ถาม : ตรงนี้ต้องขอร้องซ้ำๆ อีกว่า; ให้ช่วยกัน พยายามยื่นคำพูด
ให้สั้นที่สุดเท่าที่จะสั้นได้ ให้สะดวกสำหรับการพูดจาอบรม
สั่งสอนต่อไป : สี่ความหมาย คือ ตัวธรรมชาติ ตัวกฎของธรรมชาติ
หน้าที่ตามกฎของธรรมชาติ และผลที่ได้รับจากหน้าที่; สี่ความ
หมายสั้นๆ อย่างนี้.

ถาม : ในสี่ความหมายนี้ ความหมายไหน ที่จะเอามาทำการเมืองได้
คุณชวน?

ตอบ : อันที่สาม ครับ.

[เอาธรรมะในความหมายที่ ๓ มาเป็นการเมือง.]

อันที่สาม ควรจะเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง เห็นอย่างแจ่มแจ้ง ยิ่งกว่าเห็นรูปภาพ เห็นอะไรเสียอีก ว่าธรรมะในความหมายที่สาม คือหน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ นั้นแหละ; เอาธรรมะนั้นแหละมาทำเป็นการเมือง, เป็นระบบการเมือง.

ที่นี้คำว่า “หน้าที่” ก็มีหลายระดับ; เพราะฉะนั้นก็แยกเป็นแขนงๆ ย่อยๆ ออกไป แล้วแต่ว่าเราต้องการจะแก้ปัญหาส่วนไหนของระบบการเมือง; แต่แล้วทั้งหมดนั้น มันก็รวมอยู่ที่ในคำว่า หน้าที่ตามกฎหมายของธรรมชาติ. เป็นอันว่า เราไม่ได้เอาธรรมะทั้งหมดมา; เพราะว่าเราไม่สามารถจะทำได้; หรือเพราะว่า มันไม่จำเป็นที่จะต้องทำอย่างนั้น. ที่เราสามารถและจำเป็นที่จะทำ ก็คือ ธรรมะเท่าที่มันจะแก้ปัญหาอันนี้; แล้วก็มาแตกแยกออกเป็นส่วนย่อยๆ ให้เหมาะกับปัญหาปลีกย่อยต่อไปอีกทุก ๆ ปัญหา.

ถาม : เราจะให้ธรรมะนี้มีแก่ผู้ปกครอง หรือว่าแก่ผู้ถูกปกครอง คุณล่ะ?

ตอบ : จะต้องให้แก่ผู้ปกครอง.

ถาม : ให้แก่ผู้ปกครอง แล้วผู้ถูกปกครองล่ะ ไม่ให้เลยหรือ? เอ้า, คุณทอง?

ตอบ : จะต้องมีทั้งผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง ครบ.

นี่เป็นตัวอย่าง ที่แสดงทันทีว่า ธรรมะนี้มีมันหลายระดับ หลายรูปแบบ. เราก็แยกออกไปว่า ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง และ ธรรมะสำหรับผู้ถูกปกครอง; ฉะนั้นถ้าเราจะจัดประชาชนทั้งหลายเป็นผู้ถูกปกครอง ก็มี

ธรรมะสำหรับประชาชนทั้งหลาย; แล้วก็มีธรรมะสำหรับผู้ปกครอง. **ผู้มีหน้าที่ปกครอง** มันก็แปลกออกไปบ้างเป็นธรรมดา; ส่วนหนึ่งอาจจะเหมือนกันหมดทุกคน เพราะว่าในฐานะที่ว่าเป็นสัตว์มนุษย์ด้วยกัน แต่หน้าที่ทำให้ต่างกัน; เพราะฉะนั้น เราก็มีธรรมะที่ต่างกันตามหน้าที่. ข้อนี้นั้นยากเล็กไม่ได้; จะต้อง มีหน้าที่ ปฏิบัติตามหน้าที่ ความต่างกันก็มีขึ้นมา.

เป็นอันว่า เรามีธรรมะที่ชัดเจนแล้ว ว่า ธรรมะในความหมายที่ ๓ ที่สามารถแตกแยกออกไปได้ ให้เหมาะสมแก่กรณีนั้น ๆ **แล้วก็** **เอามาทำให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้ง แล้วประพฤติกันอยู่ในหมู่เพื่อนมนุษย์ของเรา แล้วเราก็จะมีธรรมะครองโลก ;** เมื่อมีธรรมะครองโลกแล้ว ไม่ต้องพูดถึง การเมืองกันก็ได้.

.....

ต้องยกระดับจิต โดยจัดการเมืองทางวิญญาณให้สะอาด

เอ้า, ขอเวลาอีกนิดเดียว เป็นการถามพก. คุณฟังให้คินะ **นี่เราไม่คิดจะมีการเมืองระดับวิญญาณในภายในกันเสียบ้างเลยหรือ?**

ถาม : เราไม่คิดจะมีการเมืองระดับวิญญาณในภายในกันบ้างเสียเลยหรือ? **พูกเพียงเท่านั้น** คุณประยูรเข้าใจว่ามันได้แก่อะไร?

ตอบ : คือ การทำหน้าที่ยกระดับวิญญาณของตัวเองให้สูงขึ้น.

ถาม : นั้นแหละ ไม่ต้องเกี่ยวกับบุคคลที่สอง?

ตอบ : นี่ทำเราคนเดียว.

ถาม : ในตัวบุคคลคนเดียว ก็มีสนามการเมือง ระหว่างใครกับใคร? คุณทอง
ในตัวเราคนเดียวมีการเล่นการเมือง ต่อสู้ทางการเมือง มีสนามการเมือง
ระหว่างใครกับใคร?

ตอบ : เราก็บังคับใจ ครับ.

ถาม : ระหว่างจิตใจกับอะไร?

ตอบ : กับร่างกาย ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณชวน ระหว่างใครกับใคร?

ตอบ : ระหว่างตัวเรากับกิเลส ครับ.

ถาม : ระหว่าง คุณทองกับกิเลส นี่จะต้องเล่นการเมืองกันในภายใน รัศมี
วิญญาณ, และเป็นภายใน; ถ้าว่าไม่มีตัวตน ก็จิตใจแหละ ถูกแล้ว.
แต่ต้องให้มันชัดเจนไปว่า จิตใจชนิดไหนกับจิตใจชนิดไหน? จิตใจ
ที่แบ่งได้เป็น ๒ ฝ่าย จิตใจที่เอียงไปในทางธรรม, และจิตใจที่เอียงไป
ในทางอธรรม. นี่เราเรียกว่า กิเลสฝ่ายหนึ่ง, เรียกว่า จิตบริสุทธิ์
ฝ่ายหนึ่ง. จิต ๒ ชนิดนี้ จะมีการต่อสู้ทางการเมืองตามแบบของ
มันเอง อยู่ตลอดเวลา. ทำไมเราจึงไปเรียกการต่อสู้ระหว่างจิต
สองชนิดนี้ว่า การเมือง คุณทอง? ทำไมจึงไปเปรียบเทียบการต่อสู้
ระหว่างจิตใจ ๒ ชนิดนี้ว่าการเมือง?

ตอบ : ยังตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : คุณล่ะ?

ตอบ : เพราะกิเลสมันรบกวน ครับ.

ถาม : คำซึ่งความหมายของการเมืองหน่อย คุณชวน?

ตอบ : ถ้าการเมืองในรูปของความสกปรก ก็หมายความว่า ตัวเรากับกิเลสจะต้องเล่นการเมืองกันอยู่เรื่อย ครับ.

ฉะนั้น เราจึง เรียกการต่อสู้ ระหว่างจิตต่ำกับจิตสูงนี้ ว่ามันเป็นการเล่นการเมืองกันอยู่เรื่อย; เพราะมันต้องการจะเอาเปรียบแก่กันและกัน : ฝ่ายหนึ่งมันก็ต้องการรุกไล่เขาของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อจะเอาเปรียบฝ่ายหนึ่งเข้าไป; ซึ่งเป็นการต่อสู้ที่แยบคาย หรือว่าน่าดู หรือว่าลึกลับซึ้ง น่าอัศจรรย์อยู่เหมือนกัน. ดังนั้นจึงเรียกมันว่า การเมืองทางวิญญูณแล้วก็มีอยู่ภายในของคนแต่ละคนๆ; คนอื่นไม่รู้ตัวได้ ไม่เกี่ยวข้องตัวได้ในความหมายนั้น; จนกว่าเขาจะไปเล่นการเมืองระหว่างบุคคล, ระหว่างครอบครัวไปทางโน้นอีก.

นี่ถ้าเราจัดการเมืองภายในทางวิญญูณเรียบร้อยแล้ว ไม่มีปัญหา การเมืองภายนอก จะไม่เกิดขึ้น; จะไม่มีปัญหา หรือว่าเกิดขึ้นก็จะเอาชนะได้. เพราะฉะนั้น ขอให้มนุษย์ทุกคนเอาชนะการเมืองภายในให้ได้; แล้วเขาก็จะเอาชนะการเมืองข้างนอกได้ ทั้งในฐานะเป็นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง. ถ้าชนะกิเลสนี้ได้แล้ว จะไม่มีอันตราย หรือว่าบุคคลที่เป็นข้าศึกของธรรมะอีกต่อไป; โลกก็จะหมดปัญหาทางการเมือง เพราะว่า

มนุษย์ทุกคน ได้เอาชนะการเมืองภายในของตนได้สิ้นเชิง ดังนี้. ฉะนั้น จึงถือว่าเป็นของแถมพก.

ถาม : ทำไมต้องเรียกว่า แถมพกล่ะ คุณทอง?

ตอบ : เพราะว่า การเมืองในรูปแบบอื่นนั้น มีคนพูดกันอยู่มากแล้ว ครับ. ที่นี้ก็น่าจะมีเฉพาะของพระเดชพระคุณท่านอาจารย์ท่านนั้น ที่เป็นของ แถมครับ.

ถาม : อ้าว ทำไมจึงเรียกว่าแถมพกล่ะ คุณชวน?

ตอบ : คือตามความเห็นของผมว่า เพราะไม่มีใครพูดเรื่องนี้มาเลยครับ.

เรามองคุณเป็นของแถมพก. คุณฟังให้ดี ของแถมพกนะ มันของไม่สำคัญใช่ไหม? ของให้อย่างเล่นๆ ทั่วๆ ขว้างๆ, ให้อย่างแถมพก ไม่ใช่ของสำคัญที่ซ้อด้วยเงินจำนวนจริง; ไม่ถูก ที่เราจะเรียกว่า แถมพก ในความหมายที่แท้จริง. เดียวนี้เราเรียกว่า แถมพก เพราะเขาไม่สนใจกัน; ไปยึดเยียดให้เขา มันไม่มีค่าที่เราจะเอาความรู้อันนี้ไปให้เขา; เขาถือว่ามันไม่มีค่า.

คุณเห็นไหมว่า เกือบจะทุกคนในโลก เขาไม่สนใจธรรมะ เขาไม่สนใจการต่อสู้ในภายใน. พูดให้ฟังก็ไม่อยากจะฟัง; เราแจกลูกตาให้คนที่มาที่นี้ มันวิ่งหนีไปเสียเป็นฝูงๆ มันไม่ยอมรับเอาลูกตา. ฉะนั้น จึงเรียกว่า *ของยึดเยียดให้*, และ *แถมพก*. แต่ถ้าว่า โดยแท้จริงแล้ว มันเป็นสิ่งประเสริฐที่สุด ที่มนุษย์ควรจะมี หรือควรจะได้; ฉะนั้น *มาปลงอนิจจกันหน่อยว่า* “สิ่งที่ดีที่สุด ที่จะเป็นที่ฟังได้นั้น กลับไม่มีใครต้องการ”

ฉะนั้น ช่วยกันหน่อย ในเรื่องนี้ : ให้มีความเข้าใจถูกต้องกันเสียที; ถ้ามองเห็นแล้วก็จะเห็นว่า ธรรมะนี้จะช่วยได้ ทุกอย่าง ทุกประการ ทุกระดับ. ฉะนั้น ถ้ามีธรรมะแล้วก็ไม่ต้องการเมือง. เป็นอันว่าวันนี้เราก็ได้พูดกันถึงประเด็นนี้พอสมควรแล้ว ว่าถ้ามีธรรมะแล้วก็ไม่ต้องการเมือง.

ขอยุติการบรรยายนี้ไว้เพียงเท่านี้ ให้โอกาสพระสงฆ์ท่านสวดพระธรรมให้เกิดกำลังใจในการต่อสู้ทางการเมือง ในภายใน ระดับวิญญูณกันต่อไป.

ธรรมะกับการเมือง

— ๘ —

พินิตัง ๔ ก.ย. ๑๙

ทำอย่างไรโลกนี้จะมีการเมืองในระบบธรรมะ.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๘ แห่งภาคอาสาฬหบูชา
ในวันนี้ ก็ยังเป็นการกล่าวโดยหัวข้อใหญ่ ว่า ธรรมะกับการเมือง ต่อไป
ตามเดิม และจะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า ทำอย่างไร โลกนี้จะมีการเมือง
ในระบบธรรมะ.

[คำปรารภและบททวนถึงหน้า ๓๔๔.]

การที่จะมีการเมืองในระบบธรรมะ ยังเป็นปัญหาอยู่ ซึ่งเป็นปัญหาที่อาจจะมากเกินไปได้; คนส่วนมาก เขาฟังแล้วเขาจะเห็นว่า เป็นเรื่องละเมอเพื่อฝัน. ที่จริงมันก็เป็นเรื่องละเมอเพื่อฝันอยู่ สำหรับสมัยนี้; แต่เราก็ไม่ได้หมายความว่า จะต้องไม่สนใจ ในเมื่อมันไม่มีทางอื่น นอกไปจากที่จะพยายามทำความฝันนั้น ให้กลายเป็นความจริงขึ้นมา.

การบรรยายทุก ๆ ครั้ง ที่บรรยายมาแต่ต้น ก็พอจะทำให้เข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอยู่อย่างมากมาย; มีลู่ทางที่จะเห็นได้ ว่ามีความจำเป็น หรือมีคุณค่า สำหรับการพยายาม. “*ความปรารถนามันมีอยู่ที่ไหน ความสำเร็จมันก็จะต้องมีอยู่ที่นั่น*” สักวันหนึ่ง; นี้ก็เป็นหลักทั่วไป ทั้งทางธรรมและทั้งทางโลก. และคนอาจจะคำนวณได้ว่า การชวนชวายเป็นความรอดในทางบ้านเมืองนี้ ก็นับว่าไม่มากมายอะไร; ถ้าจะเอาไปเปรียบเทียบกับ การชวนชวายเพื่อจะบรรลุดูธรรมะ โดยเฉพาะในชั้นพระอรหัตตผล.

เดี๋ยวนี้มันมีอะไร ๆ แสดงขึ้นมาให้เห็นว่า มันทนอยู่ไม่ได้, มันทนอยู่ไม่ไหว ถ้าจะไม่ตั้งนรณชวาย เพื่อจะแก้ปัญหานั้น; อย่างที่พุทธบริษัท ก็ควรจะรับเอามาเป็นภาระหน้าที่ ที่จะช่วยกันทำโลกนี้ ให้มีความผาสุก. “*จะต้องตั้งนรณ*” ก็หมายความว่า ทำกันจนสุดความสามารถที่จะแก้ไขปัญหานั้น; ในเวลานี้ก็เป็นเพียงการค้นหาลู่ทาง ที่เป็นเรื่องที่มีลู่ทาง; อย่างน้อยก็เห็นได้อย่างรำไร ว่ามันจะเป็นไปได้ ไม่ใช่ว่าจะไม่มีหวังเอาเสียทีเดียว.

คนในโลกทุกวันนี้ ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า มีความเฉลียวฉลาดอยู่. ถ้าพยายาม ทำความเข้าใจแก่กันและกัน ก็คงจะมีผู้เข้าใจได้ หรือว่า นำไปสู่ความสำเร็จได้; จึงเห็นว่า การสนใจในปัญหาที่มีประโยชน์ คือเป็นสิ่ง ที่ควรจะนำมาสนใจด้วย.

เพื่อจะเข้าใจเรื่องนี้ต่อไปอีก ก็ควรจะทบทวน ว่า เราได้พูดกัน มาถึงเรื่องอะไรบ้าง. สิ่งที่จะต้องทบทวนเป็นหัวข้อใหญ่อยู่ตลอดเวลา ก็คือว่า การเมืองคือการจัดการทำ ให้มนุษย์เราเป็นอยู่ด้วยกันอย่าง สันติสุข ปราศจากปัญหาที่ปวง โดยไม่ต้องใช้อำนาจ. ความหมาย ข้อนี้นั้นยึดหยุ่นได้มาก นับตั้งแต่การเมืองซึ่งเป็นเรื่องของโลกทั้งโลกมา, กระทั่ง ในประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ, กระทั่งแม่แต่ในหมู่บ้าน, หรือกระทั่งแม่แต่ ในครอบครัว โดยเฉพาะที่เป็นครอบครัวใหญ่ๆ, หรือกระทั่งวัดวาอาราม ที่อยู่ กันเป็นหมู่เป็นคณะ, มันก็ต้องมีหน้าที่อย่างนี้ทั้งนั้น คือช่วยกันจัด ช่วยกันทำ ให้มันมีความสุข โดยไม่ต้องมีการเคียดแค้นหรือใจ หรือการใช้อำนาจ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าละอายสำหรับมนุษย์.

ถ้ามนุษย์ยังจะต้องมีการใช้อำนาจ ก็ไม่น่าจะเรียกว่ามนุษย์; เพราะ มันจะเป็นวัว เป็นควาย ที่เขาต้องต้อนต้อนคืออยู่เรื่อยไป เสียมากกว่า. แต่แล้ว ในที่สุด มนุษย์เราก็ยังมีอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งต้องใช้อำนาจ และก็ได้รับอำนาจนั้น อยู่; อยู่ได้ในคุกตะราง ที่กักขัง หรือที่ลงโทษทัณฑ์ อันมีอยู่ทั่วไป. ทำอย่างไรจึงจะไม่ต้องใช้อำนาจเหล่านี้ ให้มนุษย์อยู่กันเป็นความสุข; นั่นคือความหมายของสิ่งที่เรียกว่าการเมือง.

เราได้พูดกันถึง ธรรมะกับการเมือง ในฐานะที่ว่า เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน จนกระทั่งว่าเป็นสิ่งเดียวกัน; นี้พูดกันมานานแล้ว. เราเป็นนักการเมืองด้วยกันทุกคน; ไม่ว่าใคร ที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ โดยธรรมชาติมันก็เป็นนักการเมืองโดยอ้อม คือมีการเกี่ยวข้องกัน ในการที่จะทำโลกนี้ให้มีความสุข.

เมื่อโลกมันไม่มีความสุข มันก็กระทบถึงคนทุกคน จึงถือว่าทุกคนมีหน้าที่ ที่จะต้องช่วยให้ ระบบของการเป็นอยู่ของคนเราในโลกนี้ เป็นไปอย่างมีความสุข ที่เรียกว่า เป็นผลของการเมืองตามแบบของธรรมะ.

เราจะถือว่า พระเจ้าเป็นยอดสุดของนักการเมือง ก็เป็นผู้จัดโลกให้มีความสุขยิ่งกว่าผู้ใด. พระเจ้าในที่นี้ก็หมายถึง ธรรมะในฐานะที่เป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ที่มีอยู่แล้ว; แต่เราไม่รู้. พระเจ้าก็จัดไปตามวิถีทางของท่าน คือลงโทษคนที่ไม่เอาใจใส่ หรือว่าทำผิด ๆ ถูก ๆ; ให้รางวัลแก่คนที่ทำดี. นี่พระเจ้าจัดการเมืองในโลกนี้ ในลักษณะอย่างนี้.

ฉะนั้น ถ้าคนรู้จักเอาอกเอาใจพระเจ้า กล่าวคือเข้าใจในกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ปฏิบัติให้ถูกต้อง; หรือพยายามปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ อย่างที่เรียกกันว่า “อ๋อนวอนพระเจ้า”; พระเจ้าจะโปรดให้โลกนี้มีความสุข.

นักการเมืองทั้งหลาย ควรจะถือว่าพระเจ้าเป็นยอดสุดของนักการเมือง. หรือพูดกลับกันก็ว่า นักการเมืองทุกคนนั้น ต้องเป็นของพระเจ้า.

คำว่า “เป็นของพระเจ้า” ก็คือว่า เชื่อฟัง ทำตามกฎเกณฑ์ของพระเจ้า ; ก็เป็นอันว่าหมกมุ่นหา. แต่ถ้านักการเมืองเป็นตัวของตัวเอง ก็เป็นตัวของกิเลส มันก็ตรงกันข้าม ; เพราะว่าการทำอย่างนั้น มันก็คือการบรา หรือทำสงครามกันกับพระเจ้า. หน้าหน้านักการเมืองชนิดไหน ที่มันจะทำสงครามกับพระเจ้า จะเอาชนะพระเจ้าได้ ; ดูแล้วก็ไม่เห็นทาง นอกจากว่าเราจะยอมรับพระเจ้าในฐานะเป็นยอดสุดของนักการเมือง คือบุคคลผู้จัดโลก ให้เป็นผาสุกได้จริง.

ที่นี้ พระเจ้า ในที่นี้ ก็คือกฎของธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่ในรูปแบบของสิ่งที่เราเรียกกันว่า พระธรรม ; จำเป็นที่จะต้องศึกษาพระธรรม ตามที่จำเป็นแก่ผู้ที่เป็นนักการเมืองจะต้องรู้.

พุทธบริษัทเรามันก็มีระบบของธรรมะ สำหรับจะจัดโลกทั้งโลกด้วยซ้ำไป มีอยู่แล้วอย่างครบถ้วนในพระคัมภีร์ ซึ่งเราเรียกกันว่า พระไตรปิฎก ; แต่คนมันไม่เข้าใจ ไม่มองเห็น เก็บเอามาไม่ได้. แม้แต่ผู้ที่ลบล้างพระไตรปิฎกอยู่ทุกวัน ๆ จนตายไปแล้วก็มี มันก็ไม่มองเห็น ว่าธรรมะข้อไหน ส่วนไหน ที่มีประโยชน์แก่การจัดโลกนี้ ให้เป็นผาสุกได้ ; มักจะมองเห็น หรือสนใจกัน แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ส่วนตัวเสียมากกว่า ; หรือผู้ที่ต้องการบรรลุมรรค ผล นิพพาน ก็ไม่ได้สนใจเรื่องนี้เสียเลย ; สนใจแต่เรื่องจะกับกิเลส บรรลุพระอรหันต์อย่างเดียว. ข้อความที่มันมีอยู่ สำหรับจัดโลกนี้ให้เป็นผาสุก อันมีอยู่เกลื่อนกลาดไปหมดนั้น ก็เป็นหมัน ; ไม่ได้ถูกเก็บเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ นั่นเอง.

พูดอย่างนี้ ไม่ใช่โฆษณาให้พระไตรปิฎก หรือว่ายกย่องพระไตรปิฎกจนเกินจำเป็น. ความจริงมันเป็นอย่างนั้น มันมีดีหรือมีวิเศษถึงขนาดนั้น; แต่เราก็ไม่รู้จักใช้ *ไปดูเป็นรูปธรรมะในป่าในดง ไปบรรลุ มรรค ผล นิพพาน กันเสียหมด.*

การที่ว่า จะทำโลกนี้ให้มีความสงบสุขอย่างไร มันเกี่ยวกับการบังคับจิตใจ, การกระทำในทางจิตทางใจ ของคนแต่ละคนที่อยู่ในโลกนี้เป็นส่วนสำคัญ. ถ้าว่า ทิฐุ ความคิด ความเห็น มันเดินไปผิด เป็นมิจฉาทิฐุ เสียแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะประสบความสงบสุข หรือผาสุกได้; ไม่ต้องพูดถึงจะไปนิพพาน; แม้จะอยู่ที่นั่นให้เป็นปกติสุขก็อยู่ไม่ได้ เพราะอำนาจของมิจฉาทิฐุนั้น.

ข้อความที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ สำหรับกำจัดมิจฉาทิฐุทั้งหลาย ทุกรูปทุกแบบ ก็มีอยู่มากเหลือเกิน. ถ้าเอามาศึกษาพิจารณาคูกัน ทำความเข้าใจให้แก่กันและกัน คนก็จะเป็นสัมมาทิฐุกันมากขึ้น, แล้วคนเหล่านั้นก็จะพูดกันรู้เรื่อง ว่าเราจะอยู่กันอย่างไรในโลกนี้ ให้มีความผาสุกเป็นพื้นฐานสำหรับจะก้าวขึ้นสู่เหนือโลก หรือโลกุตระเสียไป.

พุทธบริษัทเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ตามพระพุทธเจ้า ฉะนั้นควรจะมึสติปัญญาสามารถ ที่จะทำโลกนี้ ให้มันเป็นโลกที่มีความรู้, เป็นโลกที่ตื่นจากหลับ คือกิเลส เป็นโลกที่เบิกบาน. ถ้าพุทธบริษัทส่วนมาก

แต่ละคน ๆ ยังไม่มีความรู้ ยังไม่ตื่นจากหลับ ยังไม่เบิกบาน นี่ก็ทำอะไรไม่ได้ ไม่กี่วันมันก็ตาย. นี่แหละคือสิ่งที่ จะต้องคิดดูให้ดี ว่าจะต้องรีบทำอะไร กันบ้าง.

ในการบรรยายครั้งที่ ๗ ได้พูดถึงข้อที่ว่า ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีระบบการเมือง; นั่นก็เจาะจงมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นว่า ถ้าเรามีระบบของธรรมะ ตามหลักของพระศาสนา โลกนี้จะหมดปัญหา และมีความผาสุก; ไม่ต้องมีระบบการเมือง ไม่ต้องมีนักการเมือง ที่กวนโลกนี้ให้มันยุ่ง. หรืออีกทางหนึ่งก็มองดูในแง่ที่ว่า ธรรมะนั้นเป็นระบบการเมืองของพระเจ้าอยู่แล้ว; ถ้ามีธรรมะแล้ว ก็ไม่ต้องมีระบบการเมืองที่สกปรกและหลอกลวง อย่างที่กำลังเป็นอยู่นี้. พิจารณาใคร่ครวญตามนี้แล้ว ก็อยากจะให้ระบบการเมืองนี้ มันเป็นธรรมะขึ้นมา, หรือว่าจะมีระบบการเมืองอย่างธรรมะ, หรือว่าจะมีธรรมะเป็นระบบการเมือง ก็แล้วแต่จะพูด.

ธรรมะจะดับไฟทั้งข้างนอกและข้างใน คือกิเลสและการทำไปตามอำนาจของกิเลส; ทุกคนก็มีธรรมะ ที่จะทำให้มีความเมตตากรุณา เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไปหมด. เขาก็จะจัดระบบการเมืองนี้ หรือจัดระบบเศรษฐกิจเป็นต้นก็ตาม เป็นไปในลักษณะที่เรียกว่า “สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น.” นี่คือเรื่องที่ชอบให้ทบทวน ให้เข้าใจแจ่มแจ้งอยู่เสมอ.

ประโยคที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น” นี้คือรากฐานของทุกอย่าง ก็คือรากฐาน

ของการศึกษา, รากฐานของการประพฤติปฏิบัติ, รากฐานของการดำเนินการเมืองของโลก. แม้แต่จะสอนลูกเด็ก ๆ เล็ก ๆ ในโรงเรียน ก็ต้องสอนอย่างนี้ คือให้เขารู้ข้อนี้ ก่อนข้ออื่นทั้งหมดด้วยซ้ำไป จะได้ไม่มีความเห็นแก่ตัวมาก; แล้วความเห็นแก่ตัวจะลดลง ๆ จะง่ายแก่การอบรมสั่งสอน; การอยู่กันเป็นหมู่เป็นคณะ เป็นการตั้งต้นที่ดี.

....

[เริ่มการบรรยายครั้งนี้.]

เมื่อมีความเข้าใจแจ่มแจ้ง อย่างที่ขอให้บทพวกันอยู่อย่างนี้ เป็นประจำ; เราก็มาถึงหัวข้อที่จะบรรยายในวันนี้ คือว่า ทำอย่างไรโลกนี้จะมีการเมืองในระบบของธรรมะ คือว่า *ทำอย่างไรมนุษยเราในยุคปัจจุบันนี้ จะมี หรือจะยอมรับ* การเมืองในระบบของธรรมะ: หรือมีธรรมะเป็นระบบการเมือง, หรือว่ามีธรรมะเป็นระบบสำหรับปกครองโลก ซึ่งมันก็กลายเป็นเรื่องของพระศาสนาไป เขาก็ฟังไม่ถูก; ปัญหาเหล่านี้มีอยู่มาก.

พิจารณาข้อที่เผยแผ่ธรรมะไม่สำเร็จมาแล้ว.

จะขอ รื้อฟื้นเอาปัญหาเก่า ๆ เหล่านี้ขึ้นมา ไล่ลำดับกันดูอีกสักครั้งหนึ่ง; เพราะได้กล่าวไว้อย่างกระจัดกระจาย อยู่ในการบรรยายหลาย ๆ แห่ง ควรจะเอา มาพิจารณาดู พร้อม ๆ กันเสียที. การพิจารณาปัญหาเหล่านี้ เชื่อว่ามีประโยชน์แม้แก่ภิกษุสามเณร ผู้ที่จะศึกษาธรรมะ และจะเผยแผ่ธรรมะ.

เดี๋ยวนี้ ผู้เผยแพร่ธรรมะ ทำงานนั้นไม่สำเร็จประโยชน์; ทำงานเหมือนกับว่าละเมอๆ ไปจำคำอะไรหรือหลักเกณฑ์อะไรมาพูด โดยที่ตัวเองก็ไม่ได้เข้าใจ; ไม่ได้เข้าใจลึกซึ้งถึงว่ามันคืออะไร, เพื่ออะไร โดยแท้จริง; การเผยแพร่ธรรมะ จึงเป็นเรื่องพูดไปตามคำที่เขากล่าวๆ กันไว้. หรืออีกทางหนึ่ง ก็ตามความคิดนึกคาดคะเน หรือเอาเอาเอง, ด้วยความคิดนึกชั่วขณะของตนเอง; แต่ส่วนใหญ่ที่สุดนั้น มัน เป็นเพียงการพูดอะไร ให้เป็นที่สบายหู สบายใจของผู้ฟัง แล้วเขาก็จะได้ให้สิ่งตอบแทน ใน การเผยแพร่ธรรมะหรือที่เรียกว่าเจตนาแห่งการสั่งสอน.

โรคนี้เป็นโรคเรื้อรังมานานแล้ว และก็ยังไม่รู้จักหายสักที. แต่ถึงอย่างไรก็ตามเถอะ ถ้ามันไม่หายก็ไม่เป็นไร เรามาตั้งเรื่องกันใหม่ ว่าภิกษุสามเณร ผู้จะศึกษาและเผยแพร่ธรรมะ ให้มีประโยชน์แก่โลกปัจจุบันนี้ จะต้องมาพิจารณาปัญหาเหล่านี้ คือเป็นปัญหาที่มีอยู่จริงในโลกนี้ ที่ทำให้โลกนี้มีความสงบสุขไม่ได้.

.....

ต้องรู้ปัญหาใหญ่ก่อนจึงจะตอบปัญหาใหญ่ได้.

เรามีปัญหาใหญ่ตั้งขึ้นมา เป็นประเด็นสำคัญ ว่าทำอย่างไรโลกสมัยนี้ จึงจะมีหรือจึงจะยอมรับ การเมืองในระบบธรรมะ.

ที่นี้ก็มีปัญหาปลีกย่อย ที่จะแยกดูทีละแขนงๆ จงให้รู้ คำตอบของปัญหาใหญ่ ที่ว่า ทำไมโลกนี้จึงไม่ยอมรับระบบการเมืองที่เป็น ธรรมะ :-

ปัญหาข้อที่หนึ่ง : คนไม่ยอมรับ หรือไม่เข้าใจว่า การเมืองคือธรรมะ ในฐานะที่เป็นศีลธรรม หรือจริยธรรมก็ตาม แล้วแต่ จะเรียก.

ข้อนี้เราพูดกันมานานมาก ในการบรรยายครั้งก่อน ๆ โน้น ว่า *การเมืองนี้คือธรรมะในความหมายหนึ่ง* ในฐานะที่เป็นศีลธรรมเป็นต้น; แต่คนก็ไม่ยอมรับ นักการเมืองทั้งหลายไม่ยอมรับ ว่าการเมืองคือธรรมะ. เขาถูกสอนกันมาอย่างนั้น จนมีทฤษฎีความคิดความเห็นเหนียวแน่นไปในรูปนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เขาก็ไม่รู้จักทั้งการเมือง และทั้งธรรมะนั้นเอง; ไม่รู้จักการเมืองทั้งที่ตัวเป็นนักการเมือง; รู้จักการเมืองชนิดเจโกออกไปข้าง ๆ คุ ๆ ก็การเมืองนั้นเพื่อประโยชน์ตน เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตน. ฉะนั้นจึงเอาประโยชน์ของตนเป็นหลัก. ที่นี้ธรรมะนั้นอยู่ที่วัด อยู่ที่คนสำรวมระวังอย่างเคร่งครัด ไม่แตะต้องผู้ใด; มันก็เลย *ไม่ยอมเข้าใจ, ไม่ยอมรับว่า การเมืองก็คือธรรมะหรือศีลธรรม*; เพราะรู้จักคำว่าธรรมะนั้นแหละไม่ถูกต้อง. เอาธรรมะเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์อะไรชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ควรจะนำมาวิพากษ์วิจารณ์ หรือไม่ควรจะนำมาใช้ในบ้านในเมือง หรือทางการเมืองเลย. เขาเลยเรียกชื่อการเมืองไปเสียอย่างหนึ่ง; แล้วเรียกชื่อธรรมะหรือศีลธรรมไปเสียอีกอย่างหนึ่ง ให้ความหมายไปตามความรู้สึกของเขา.

ปัญหาข้อที่สอง มันมีปัญหายู่ว่า คนทั่วไปก็เห็นว่าการเมืองกับธรรมะนี้ มันเข้ากันไม่ได้; มันยิ่งกว่าน้ำกับน้ำมัน เป็นตัวอย่าง; มันเข้ากันไม่ได้ แล้วเอามาคนกันอย่างไร คนกันสักเท่าไร มาตัมมาอะไรสักเท่าไร มันก็เข้ากันไม่ได้. มันเนื่องมาจากไม่เข้าใจในข้อแรกที่ว่า การเมืองคืออะไร ธรรมะคืออะไร.

ที่นี้ก็มีบางคนยิ่งไปกว่านั้นอีก คือเห็นว่า การเมืองกับธรรมะนี้เป็นข้าศึกแก่กันและกัน. อาตมาเองก็เคยเฝ้าถึงขนาดนั้น : เมื่อแรกๆ เรียบธรรมะ, หรือเมื่อแรกๆ สนใจสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ ก็เคยเข้าใจอย่างนี้ ว่า เรื่องธรรมะกับเรื่องโลกนี้ มันอยู่กันคนละฟาก มันหันหลังให้แก่กัน. ต่อมา มันจึงค่อยหายไ้ ว่าเรื่อง โลก กับเรื่อง ธรรมะ นั้น มันไม่อาจจะแยกกัน; เพราะโลกมันก็คือ ธรรม, ธรรมะในความหมายหนึ่ง มันอยู่ได้ด้วยกฎเกณฑ์ของ ธรรมะ ในความหมายหนึ่ง มันจึงเป็นโลกอยู่ได้.

ถ้าโลกกับธรรมะเป็นข้าศึกกันจริง ก็ไม่มีอะไรเหลือแล้ว; เตียวหนี่ จะไม่มีอะไรเหลืออยู่ อย่างที่มันเหลืออยู่ในเวลานี้. เตียวหนี่ *โลกมันคือธรรมะ ในความหมายหนึ่ง; ถูกบังคับปกครองอยู่ด้วยธรรมะในอีกความหมายหนึ่ง;* โลกมันจึงมีอยู่ในลักษณะอย่างนี้; อย่างน้อยที่สุด มันก็ *เป็นไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา* ที่เราเรียกกันว่าธรรมะในความหมายหนึ่ง.

ที่นี้ ธรรมะกับการเมือง มันต้องเป็นสิ่งที่เข้ากันได้; และก็ไม่เป็นสิ่งที่ทำลาย หรือเป็นข้าศึกแก่กันและกัน. ถ้าจะให้มันทำลายกัน มันก็หมายถึงว่า การเมืองมันสกปรกแล้ว, เป็นการเมืองที่ไม่พึงปรารถนาแล้ว;

แล้วธรรมะที่ถูกต้องจะเข้ามา สำหรับกำจัดความผิด ความไม่ถูกต้องนั้นเสีย, ให้กลายเป็นการเมืองที่ถูกต้องขึ้นมา, ก็เป็นธรรมะขึ้นมา. เดียวกันคนมัน เห็นเสียว่า คนละอย่าง เข้ากันไม่ได้ เข้ากันไม่ได้, เป็นข้าศึกแก่กันและกัน จนเป็นเหตุให้นักการเมืองทั้งหลาย ไม่ชอบธรรมะ กลัวธรรมะ; เหมือนกับคนกำลังไปตกเบ็ด เห็นพระแล้วก็เกลียด.

**ปัญหาข้อที่สาม : คนในโลกนี้ มันต้องการประโยชน์
ของคุณ ก่อนแต่ที่จะต้องการสันติภาพหรือสันติสุขของโลก.**

ขอให้ฟังให้ถี่ถ้วนหน่อย ว่าคำพูดนี้มันยังกำกวม ลดหลั่นกันอยู่ บางระดับ คือกำลังพูดว่า คนในโลกนี้มันต้องการประโยชน์ของคุณ ก่อนแต่ที่จะต้องการสันติสุขหรือสันติภาพของโลก ซึ่งรวมทั้งของตนด้วย. ถ้าจะพูดให้ชัดเจนไปในตอนต้น ก็ต้องพูดว่า คนมันต้องการประโยชน์ของคุณ ก่อนแต่ที่จะต้องการสันติสุข หรือสันติภาพของตน. มันต้องการประโยชน์ทางเนื้อหนัง เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ; นั่นแหละ เอาสิ่งนั้นเป็นประโยชน์ของตน, เอาสิ่งนั้นเป็นสิ่งสูงสุดในชีวิต, เลยไม่รู้ว่สันติภาพหรือสันติสุขนั้น มันอยู่ที่ไหน. ฉะนั้นเขาจำเป็นที่เข้าใจไปตามนั้นว่า เราต้องการประโยชน์อย่างที่เราเห็นอยู่ เราเพิ่งเล็งอยู่ ยังไม่ต้องการสิ่งอื่นใด; เรียกว่าต้องการประโยชน์ของตน ก่อนแต่ที่จะต้องการสันติสุข สันติภาพของตน.

ทีนี้เมื่อมองไปถึงโลกทั้งโลก มันก็ยังเป็นอย่างนั้นมากขึ้น; เป็นอันว่า คนแต่ละคนมันต้องการประโยชน์ของตน ก่อนแต่ที่จะต้องการ

สันติสุข หรือสันติภาพของคนทั้งโลก. ขอให้ใคร่ครวญดู เคี้ยวหมันกำลังอยู่ในภาวะอย่างนี้ แล้ว ธรรมะจะเข้ามาอย่างไร ในเมื่อคนมันต้องการประโยชน์ทางเนื้อหนัง ทางวัตถุอะไรง่าย ๆ อยู่เป็นประจำอย่างนี้.

คำว่า “ต้องการก่อน” นั้นมันก็มีความหมายพิเศษอยู่เหมือนกัน ว่าถ้าแม้ว่าเขามองเห็นทั้งสองฝ่าย เขาก็ยังต้องการประโยชน์ของตนนี่แหละก่อน. สมมติว่าคนคนหนึ่งมันฉลาด มองเห็นประโยชน์ทางเนื้อหนัง กิน กาม เกียรติ นี้ก็มองเห็น; แล้วก็เห็นประโยชน์หรือสันติสุขสันติภาพแห่งจิตใจโดยแท้จริง ก็มองเห็น; แต่แล้วเขาก็เลือกเอาประโยชน์ของเนื้อหนังก่อน แล้วก็ไม่รู้จักพอด้วย. เพราะฉะนั้นเราจึงได้เห็นคนที่ชวนชวยอยู่แต่ประโยชน์ทางเนื้อหนังนี้ อย่างไม่สิ้นสุด อย่างไม่รู้จักพอ.

เรามีปัจจัยสำหรับแสวงหาประโยชน์ทางเนื้อหนังเป็นแสนเป็นล้าน เป็นร้อยล้าน พันล้าน หมื่นล้าน ล้านล้าน มันก็ยังไม่พอ ที่จะหยุด และไปสนใจประโยชน์หรือสันติสุขทางจิตใจ; เรียกว่า เขาต้องการประโยชน์เนื้อหนังก่อน อยู่ตลอดเวลา. นี้ก็เป็นปัญหาที่ทำให้ไม่ต้องการธรรมะ; ไม่ต้องการระบบธรรมะมาครองบ้าน ครองเมือง หรือครองโลก ต้องการจะแข่งขันกันแต่ในทางที่จะหาประโยชน์ทางเนื้อหนัง.

ที่นี้ก็เกิด **ปัญหาข้อที่สี่** ขวางอยู่ต่อไปอีก **คนมันต้องการความสุขทางวัตถุธรรม.**

คือเขาถือเสียว่า ถ้าสมบูรณ์ทางวัตถุแล้ว ก็มีความสุขถึงที่สุด จนกระทั่งว่าปัญหาทางการเมืองมันก็หมดสิ้นไป; เพราะว่าสิ่งทั้งหลายมันสำเร็จ อยู่ที่วัตถุ อย่างที่เขาเรียกกันเดี๋ยวนี้ว่า วัตถุนิยมวิทยา dialectic materialism. ถ้าย่อออกมาจากคำนี้ คือพยายามที่จะพิสูจน์ หรือว่ายึดถือเป็นหลักเลยว่า วัตถุ เป็นใหญ่ : เรามีวัตถุสมบูรณ์แล้ว ก็มีความสุข และปัญหาต่างๆ หมดไป. แต่เดี๋ยวนี้พระเจ้าไม่ยอม ธรรมชาติไม่ยอม คือปัญหามันหมดไปไม่ได้. แต่คน ก็ไม่ยอมอีกเหมือนกัน; คนก็ยังถือว่า เราต้องการความสุขทางวัตถุ ไม่มีอะไรดีกว่านี้. *เรื่องความสุขทางจิตทางวิญญาณนั้น เป็นเรื่องลมๆ แล้งๆ เอาไว้หลอกกัน. เรื่องไม่มีเหตุผล* ถูกแล้ว เขาอาจจะมองไม่เห็นเหตุผล เพราะเขาไม่ยอมพิจารณา.

ในที่สุด คนในโลกนี้ ก็รู้จักแต่ความสุขทางวัตถุ ทางรูปธรรม; เขาก็เลยทำทุกอย่างทุกประการ เพื่อสิ่งนี้สิ่งเดียว; แม้แต่ดำเนินการเมือง ก็ดำเนินการเพื่อสิ่งนี้. ข้อนี้เข้าใจได้ง่าย เห็นได้ง่าย ว่าการเมืองทั้งหลายที่ ดำเนินกันอยู่ในโลกนี้นั้น เพื่อความสุขทางวัตถุ, เพื่อประโยชน์ทางวัตถุ, เพื่อความก้าวหน้าอันใหญ่หลวงทางวัตถุ; แล้วในที่สุด ก็เพื่อประโยชน์สุขทางวัตถุอันใหญ่หลวง ไม่มีอะไรมากไปกว่านี้เลย.

ที่นี้ **ปัญหาข้อที่ห้า** เมื่อเรามองดูนักการเมืองชั้นสูงสุด หรือยอดนักการเมืองในโลกนี้ ซึ่งก็มีอยู่เป็นพวกๆ ไป แต่แล้วพวกเขาก็ดูเหมือนจะมีความเห็น หรือ มีความรู้สึกตรงกันหมดว่า สิ่งที่เราเรียกว่า **สันติภาพ** นั้น ก็คือโลกทั้งโลกอยู่ใต้อำนาจของเขา.

เขาค็ว่า เมื่อโลกทั้งโลกอยู่ใต้อำนาจของเขาโดยสมบูรณ์แล้ว นั่นคือสันติภาพของโลก; มันจะเป็นการพูดอย่างตบตาคน หรือพูดตามความรู้สึกก็ได้เหมือนกัน. เขาพยายามอย่างนั้น โดยการคิดว่าอย่างนั้น. ถ้าเขาครองโลกได้ นี่แหละคือสันติภาพ; แล้ว *ต่างคนหรือต่างพวกก็ต่างจะครองโลกแล้วโลกนี้จะสันติภาพได้อย่างไร* ลองสังเกตดู.

ขอให้มองให้ลึกซึ้ง ถึงความรู้สึกส่วนลึก ของนักการเมืองเหล่านี้ ว่า เขากำลังพยายามที่จะครองโลก ที่แท้ก็เพื่อประโยชน์ของเขา; แต่เขาก็ยืนยันว่า นั่นแหละคือสันติภาพของโลก เพราะว่าเขาจะจัด จะทำ จะควบคุมมัน โดยน้ำมือของเขา ไม่ให้เป็นไปอย่างอื่น นอกจากจะเป็นไปตามที่ เขาควบคุม แล้วก็เป็นสันติภาพ. แต่ โดยเหตุที่นักการเมืองยังประกอบ อยู่ด้วยกิเลส ฉะนั้นจึงไม่มีอะไร นอกจากว่า ครองโลกนั้นก็ครองเพื่อความ ประสงค์ของกิเลส ไม่ใช่ครองเพื่อให้มันมีธรรมะขึ้นมา; ผู้ไม่มีธรรมะ จะครองโลก แล้วจะครองให้มีธรรมะขึ้นมาได้อย่างไรกัน ก็เลยเป็นการครองของ กิเลสนั่นเอง.

ที่นี้ทำให้มี **ปัญหาข้อที่หก** ขึ้นมาว่า **นักการเมืองถือเป็นหลักเสียเลยว่า ประโยชน์ของตน หรือของประเทศของตนก็ตาม มันอันเดียวกัน.**

“ประโยชน์” ชนิดนั้นมันอยู่เหนือธรรมะ เหนือศาสนา เหนือบุญ เหนือกุศล เหนือพระเจ้า ไปในที่สุด; แล้วแต่ประโยชน์ที่เขามุ่งหมายนั้นแหละ

ไม่ต้องพูดกันว่า ผิด ถูก ชั่ว ดี อะไร มันเป็นประโยชน์ที่เขามุ่งหมาย
แล้วก็อย่างรุนแรง จนรู้สึกว่ นี่แหละคือสิ่งที่เหนืออะไรทั้งหมด :-

เหนือศาสนา จนไม่ต้องคำนึงถึงศาสนา; ถ้าว่ามันขัดกับประโยชน์
ของเขาแล้ว ศาสนาก็ต้องถูกเพิกทั้งไป;

หรือถ้าหลักธรรมะไหน มันมาขวางกับประโยชน์ของเขาแล้ว
ก็ต้องเพิกทั้งไป;

แล้วบุญกุศลนั้น บัวยการจะเอาไปทำไม ถ้าไม่ใช่เพื่อประโยชน์
อย่างที่เขาคต้องการอยู่; จะนั่นจึงไม่มีบุญกุศลอื่น นอกจากประโยชน์ที่เขา
ต้องการอยู่.

ในที่สุดก็ลามปามไปถึงสิ่งที่เรียกว่า พระเจ้า; ถ้าเมื่อพระเจ้า
ไม่อำนวยประโยชน์อย่างที่เขาคต้องการแล้ว ก็บ้ดพระเจ้าทั้งไป, หรือว่าพระเจ้า
เป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์อะไร.

นี่เป็นเหตุให้ไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่า พระเจ้า หน้กชั้น ๆ, ให้ไม่
รู้จักสิ่งที่เรียกว่า บุญกุศล หรือ ศาสนา หรือ พระธรรม ยิ่งขึ้น ๆ, รู้จักแต่
ประโยชน์อย่างเดียว; แล้วจึงถือว่า ประโยชน์นั้นเป็นสิ่งสูงสุดกว่าทุกสิ่ง
แม้พระเจ้า. นักการเมืองชนิดนี้ไม่มีพระเจ้า, หรือไม่มีบุญกุศลอะไรอื่น
นอกจากประโยชน์นั้น.

ที่นี้เราจะมองดูทางด้านอื่นกันบ้าง จะพบปัญหาต่อไปอีก จะถือว่าเป็น **ปัญหาที่เจ็ด** คือสิ่งที่เรียกว่า **การเมืองของนักการเมืองชนิดที่กล่าวมานี้ ซึ่งไม่ประกอบไปด้วยธรรมะ; แต่เป็นการเมืองที่กำลังมีอยู่ในโลก เต็มไปทั้งโลก ครอบงำโลกอยู่.**

โลกนี้ถูกรอบงำอยู่ด้วยระบบการเมืองหลายรูปแบบ, แล้วก็พัวพันกันยุ่ง มีปฏิกริยาต่อกัน คือการทำลายล้างกัน จนไม่รู้ว่าจะอะไรเป็นอย่างไร; ต่างพวกต่างมีระบบของตน แล้วยึดมันจนถึงกับไม่เข้าใจระบบของคนอื่น. ฉะนั้นการเมือง มันจึงไม่รู้ว่าจะไรกันแน่ หลายรูปแบบนัก. แต่ที่มันแน่ และมีอยู่แล้วรูปแบบเดียวกันก็คือว่า การเมืองชนิดนี้ทั้งหมดนี้ มันเป็นเพียงปฏิกริยาที่มัน กระเด็นออกมา จากการพยายามของกลุ่มที่มีอำนาจ. กลุ่มที่มีอำนาจในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็เรียกว่ากลุ่มนายทุน; โดยเฉพาะสมัยปัจจุบันนี้ กลุ่มนายทุนมีอำนาจมากที่สุดในโลก. เขามันคาลอะไรได้ทั้งนั้น, แล้วก็อยู่หลังฉากด้วย ไม่แสดงตัวให้เห็น.

ที่นี้อำนาจที่มาจากบุคคลเหล่านี้ มันคาลให้เกิดเป็นอะไรขึ้นมา เป็นปฏิกริยาต่อโลก; นั่นแหละคือการเมืองของโลกในสมัยนี้ ไม่ประกอบอยู่ด้วยธรรม, แล้วก็ไม่ใช่การเมืองที่เป็นไปตามเหตุผลตามธรรมชาติ, หรือตามที่มันควรจะเป็นไป. แต่มันได้เป็นไป ภายใต้อำนาจของการมันคาลของกลุ่มที่ทรงอำนาจอย่างยิ่ง คือกลุ่มนี้.

อย่าเข้าใจว่า เราจะมานั่งนิทานต่าว่านายทุน. เรากำลังพูดให้เห็นความจริงว่า โลกปัจจุบันนี้ มันอยู่ในกำมือของนายทุนที่อยู่เบื้องหลัง;

คำว่านายทุนมันก็มีหลายรูปแบบ : นายทุนตรงๆ เป็นพวกค้าเงิน นี้ก็มี, นายทุนอำนาจผูกขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็มี; นี่เป็นส่วนใหญ่ที่มีอยู่เป็นส่วนมาก.

ที่นี้ อีกทางหนึ่ง มันก็เป็นการเมือง ปฏิบัติการของการต่อต้านพวกนายทุน หรือพวกที่ทรงอำนาจ. พวกนี้ไม่ยอม ที่จะให้นายทุนแสดงบทบาท, เขาพยายามที่จะต่อต้านนายทุน; แต่แล้วก็ไม่มีอะไรรับประกันได้ว่า คนพวกต่อต้านนี้ เมื่อต่อต้านสำเร็จแล้ว ตนเองจะไม่กลับเป็นนายทุน ในแบบใดแบบหนึ่งไปเสียอีก : เป็นนายทุนทางการเงิน, หรือนายทุนทางศักดินา, หรือนายทุนชนิดไหนก็ตาม, มันมีอยู่หลายรูปแบบ.

ที่เรียกว่า นายทุน ก็หมายความว่า เป็นผู้ลงทุน เพื่อจะได้อะไรมา; นี่เราเรียกว่านายทุน; แม้จะลงทุนเพื่อปลงล้างนายทุน มันก็เพื่อจะได้อะไรมา มันก็เป็นนายทุนอีกแบบหนึ่ง หรือนายทุนอันคับรองลงไป.

ความวุ่นวายทั้งหมดนี้ เป็นปฏิกริยาจากพวกเหล่านี้ทั้งนั้น. นี่คือการเมืองของโลกสมัยปัจจุบัน.

ที่นี้ก็คู่ต่อไป เป็นปัญหาข้อที่แปด ว่าทำไมมันจึงเกิดนายทุนขึ้นมา? แล้วทำไมนายทุนจึงอาละวาด เช่นนั้น? นี้ก็เพราะว่ามันเป็นทาสของเงิน มันต้องการเงิน ซึ่งมันตาลอะไรให้ได้ทุกอย่าง ในทางวัตถุ. แล้วทำไมมันเป็นทาสของเงิน? ก็เพราะว่ามันเป็นทาสของอายตนะ หรือเป็นทาสของสัมผัสที่เป็นสุขเวทนา.

นี่พูดไปพูดมา มันก็วกเข้าพระไตรปิฎก หรือเข้าวัตรอีกแล้ว ว่าอะไร ๆ นั้นมันอยู่ใต้อำนาจของสิ่งที่เรียกว่า ผัสสะ; เมื่อชอบสุขเวทนา เกิดแต่ผัสสะ มันก็ต้องหาบ้จจ่ายเพื่อสุขเวทนานั้น. ในที่สุดมันก็มา ตกอยู่ที่เงิน. เขาก็ แสวงหาเงิน ให้มากเข้าไว้ กระทั่งเป็นอำนาจ, เป็นอำนาจเงิน ซึ่ง เป็นบ้จจ่ายแก่ทุกอำนาจ.

นี่ คนในโลกเขาถือว่า ถ้าเรามีอำนาจเงิน แล้วเราก็จะ บันดาลอำนาจอื่น ๆ ได้อีกหลาย ๆ อำนาจ : อำนาจแสนยานุภาพ หรือว่า อำนาจเศรษฐกิจ อำนาจการเมือง เป็นต้นนี้ มันจะสำเร็จได้ด้วยอำนาจเงิน. ฉะนั้น ทุก ๆ คนจึงลงทุนเพื่อได้มาซึ่งเงิน; ทั้งหมดนี้ก็ต้องเรียกว่า “นายทุน” ด้วยกันทั้งนั้น. แล้วก็ถือ อำนาจสูงสุดอยู่ที่อำนาจเงิน เลยไม่มีอำนาจของธรรมะ ธรรมะไม่ได้โอกาส; หมายถึงธรรมะที่จะทำโลกให้สันติ ไม่ได้โอกาส; แต่ธรรมะที่จะลงโทษมนุษย์ให้สาสมนั้นแหละได้โอกาส.

เมื่อมนุษย์ทำผิดกันถึงขนาดนี้มากเข้า ๆ เท่าไร ก็เป็นโอกาสของธรรมะ ชนิดที่จะลงโทษมนุษย์ให้สาสม ในนามของพระเจ้า. นั่นแหละ ผู้ได้โอกาส; ฉะนั้นโลกนี้จึงมีการทนทุกข์ทรมาน เป็นวิกฤตการณ์มากขึ้น ๆ เพราะการกระทำอย่างนี้.

เอ้า, ที่นี้ก็มี ปัญหาที่เก่า คือ เกิดโรคคอร์รัปชั่น.

โรคไม่ชื่อตรง เรียกว่า โรคคอร์รัปชั่นเกิดขึ้นมา เพราะว่าต่างคนต่างต้องการเงิน บูชาเงิน; ไม่เห็นอะไรดีกว่าเงิน โรคคอร์รัปชั่นก็ตั้งต้น

ขึ้นมาเป็นลำดับเป็นต้น, แล้วก็เติบโตสูงสุด กระทั่งว่าผู้มีอำนาจสูงสุดของบางประเทศ ก็ทำคอร์รัปชัน เป็นคอร์รัปชันรายใหญ่ของโลก รู้จักกันทั่วโลก พுகันทั่วโลก แล้วมันก็เป็นยิ่งขึ้น ๆ ในอนาคตเชื่อว่ามันจะยิ่งไปกว่านี้.

ส่วนคอร์รัปชันน้อย ๆ กระทบกระปรอยนี้มีอยู่ทั่วไปหมด แล้วก็ มีมานานแล้ว; แต่ว่ามันเพิ่งรุนแรงหนักขึ้น ถึงกับเรียกว่า เป็นโรคคอร์รัปชันนี้ ก็เมื่อเร็ว ๆ นี้เอง คือเมื่อโลกมัน ต้องการเงินมากขึ้น, หรือว่า *เงินมันเข้าตา* *เข้าหู* อะไรมากขึ้น โรคคอร์รัปชันก็ระบาดร้ายกาจ น่ากลัวยิ่งกว่าโรคใด ๆ. แต่ก็ไม่มีการกลัวนะ มีคนชอบโรคนี้ แล้วก็ชวนกันชอบมากขึ้น จนกระทั่งว่า มันจะกลายเป็นธรรมชาติสามัญไปเสียแล้ว.

เอา, ที่นั่นมันก็มีปัญหา ที่จะสืบเนื่องต่อไปอีก. เมื่อมันมีโรค คอร์รัปชัน **ทำอะไรได้โดยวิธึลัด เพื่อให้รวย ให้มีเงิน** นี้ มันก็มี การควบคุมพวกกัน เพื่อจะทำสิ่งที่เลวร้ายไปกว่าเดิม.

เราเรียกกันว่า **ปัญหาที่สืบ** คือ การคุมพวกกันเข้า เพื่อ **ครองเมือง**. นักการเมืองทั้งหลายในโลกนี้ ทุกประเทศแบ่งเป็นพรรค ๆ, แล้วก็ต่อสู้กันอย่างดุร้ายยิ่งกว่าสัตว์ป่า, เพื่อให้พรรคใดพรรคหนึ่งชนะ. แล้วก็ ครองเมือง แล้วก็ผลักดันกันครองเมือง; เดียวก็คว้าไป, เดียวก็เข้ามา; แล้ว *คุม* *พวกกันเข้ามาเพื่อครองเมือง* แล้วเป็นรุนแรงหนักขึ้น จนกลายเป็นแพชชั่น คือ เป็นสมัยนิยม ความนิยมตามสมัย เฉพาะสมัย.

เดี๋ยวนี้โรคการคุมพวกกันผลัดเข้ามาครองเมืองนี้ เป็นแฟชั่น
ไปแล้ว; เพราะฉะนั้น ไม่มีใครนินทาติเตียนใคร ไม่ต้องถูกประณาม. อย่า
กลัว, ไม่ต้องถูกประณาม เพราะมันเป็นแฟชั่นไปเสียแล้ว ก็มีการกระทำ
อย่างสม่ำเสมอ ที่ว่าจะต่อสู้ ทำลายกันระหว่างพรรค แล้วก็ได้ครองเมือง.
ประเทศเล็ก ๆ ก็เอาตามอย่างประเทศใหญ่ ๆ นี้ เรียกว่าเป็น การคุมพวกกัน
ครองเมือง จนกลายเป็นแฟชั่นไปแล้ว.

ก็ลองเทียบดู, ลองคำนวณดู ว่าเดี๋ยวนี้มัน ไปถึงไหนกันแล้ว. ถ้า
มันกลายเป็น การคุมพวกครองเมือง กลายเป็นของไม่ผิด ไม่บาป ไม่ชั่ว
ไม่น่าินทา ไม่ควรถูกประณาม อย่างนี้แล้ว มันก็ไปกันถึงไหนแล้ว.

มันก็เกิด ปัญหาที่สืบเอ็ด ขึ้นมา ว่าในปัจจุบันนี้ เขาก็ถือกันว่า
การที่เราสามารถใช้อำนาจนั้น ๆ ได้ นั่นแหละคือธรรม.

นี่เอาธรรม มาอีกทีหนึ่ง; ธรรมะ หรือ ความยุติธรรม หรือ
ความถูกต้อง นี้ เรียกว่า “ธรรม”; การที่เราสามารถใช้อำนาจได้นั้นแหละ
คือธรรม ซึ่งเขาก็เคยพูดกันมานานแล้วว่า “อำนาจคือธรรม”. เดี่ยวนี้เรา
จะพูดให้ชัดเจนไปว่า การที่เขาสามารถใช้อำนาจได้สำเร็จนั้นแหละ คือ ธรรม
ธรรมะ นะ; แต่เป็นธรรมะสมัยนี้ นะ. สมัยนี้เราเรียกกันว่าสมัยปริมาณ
หรือสมัยอวกาศ; แต่เอาตามอยากจะเรียกว่าสมัยป้องกัน คือลูกป้องกันที่กระเด็น
ไปกระเด็นมา เป็นของหลอกหลวงที่สุด.

นี้สมัยนี้เรียกว่า สมัยบึงปอง ถูกกว่าที่จะเรียกว่าสมัยปรมาณู หรือ สมัยอวกาศ; เพราะว่าความเจริญก้าวหน้าทางปรมาณู หรือทางอวกาศนั้น มันก็เพื่อเล่นบึงปอง คือเพื่อหลอกลวง เบาหัวอย่างกับลูกบึงปอง. เดี่ยวนี้คำว่า บึงปอง ชักจะหายไปแล้ว; ไม่เหมือนกับเมื่อ ๑๐ ปีก่อนโน้น พวกกันถึงแต่เรื่องบึงปอง สมกับที่มนุษย์มันเป็นยุคบึงปอง. ในยุคบึงปองของโลกนี้ การสามารถใช้อำนาจได้ตามที่ต้องการนั้นแหละ คือความยุติธรรม.

ที่นี้ ปัญหาข้อที่สิบสอง มันสืบเนื่องกันไป ก็คือว่า การศึกษา ตกเป็นทาสของการแสวงหาประโยชน์ หรือ อำนาจทางเนื้อหนัง ที่มีอำนาจนั้น ไปเสีย.

พูดให้ชัดสักหน่อยก็ว่า การศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือ เพื่อการพัฒนา ที่จะได้ประโยชน์ทางเนื้อหนัง โดยด่วนที่สุด : เรียนมาก เรียนเร็ว เรียนอย่างโลกโผน อะไรก็ตาม ก็เพื่อสำเร็จประโยชน์ทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง อย่างเดียว โดยเร็วที่สุด. นี่คือการศึกษาศสมัยปัจจุบันนี้ ไม่มีธรรมะอยู่ในการศึกษา; เพราะเขาแยกธรรมะออกจากการศึกษา secularization ซึ่งพวกฝรั่งเอง เขาก็เรียก แล้วเขาก็ตั้งขึ้น แล้วเขาก็มองเห็น แล้วเขาก็ยืนยัน. แต่มันยืนยันไปในทางที่ว่า เป็นทางที่ถูกที่ควร; เขายืนยันไปในทางว่า นี้ถูกหรือควร, ควรแยกธรรมะหรือศาสนาออกไปเสียจากการศึกษา.

นี้เราฟังแล้วก็ใจหาย กลายเป็นว่า secularization นี้ เหลวที่สุด เลวร้ายที่สุดในโลกปัจจุบันนี้; เรามองกันคนละทิศละทางอย่างนี้. สิ่งที่เขาเรียกว่าถูกแล้วนั้น; เราเห็นว่าบาบอที่สุด. มัน มีการศึกษาอย่าง

นี้ แล้วคนในโลกนี้จะเป็นอย่างไร; แล้วเมื่อไรจะเอาระบบการเมืองที่มีธรรมะเข้ามาได้.

เอ้า, ปัญหาที่เนื่องกันไปอีก เป็น ปัญหาข้อที่สิบสาม ไม่มีใครเชื่อถือ ไม่มีใครยอมรับ ว่าเราเกิดมาเพื่อรับใช้พระเจ้า.

“รับใช้พระเจ้า” คือรับใช้เพื่อนมนุษย์ทุกคน นี่ยัมคำของคริสเตียนมา. รับใช้พระเจ้า คือรับใช้คนทุกคน; เพราะเขาพูดไว้อย่างถูกต้องตามหลักพุทธศาสนาที่สุด.

เรามีธรรมะเป็นพระเจ้า; ถ้าเราจะรับใช้พระเจ้า เราต้องรับใช้เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ทุกคน ตามความมุ่งหมายของธรรมะ. เราทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ทุกคนนั้นแหละ คือเรานับถือธรรมะ, รับใช้ธรรมะ, อ่อนน้อมธรรมะ, ขอรับประโยชน์จากธรรมะ.

เมื่อก่อนเขาสอนกันอย่างนั้น เพราะฉะนั้นคนจึงทำบุญทำกุศลอะไร จนลืมนั่นเอง คือทำเพื่อผู้อื่นจนลืมนั่นเอง; แล้วก็มีก๊วนหลอกหลวงสวมรอยเข้ามาด้วย. ผู้สั่งสอนที่ทุจริต คดโกง ก็สวมรอย หลอกหลวงให้ทำบุญ จนสิ้นเนื้อประดาตัว จนไม่มีอะไรจะกินเองอย่างนี้ก็มี; แต่เท่าที่มันถูกต้องอยู่ตามระดับของมันนั้นก็ เรารับใช้เพื่อนมนุษย์ได้ โดยที่ว่า ตัวเราไม่ต้องสิ้นเนื้อประดาตัว.

เดี๋ยวนี้ไม่มีใครยอมรับว่า เกิดมาเพื่อรับใช้พระเจ้า; ก็พูดตรงๆ ได้เหมือนกันว่า ไม่มีใครถือว่า เกิดมาเพื่อปฏิบัติธรรม; *เราไม่ได้เกิดมาเพื่อปฏิบัติธรรม นั่นคือไม่ได้เกิดมาเพื่อรับใช้พระเจ้า.*

ที่นี้ ขอบที่สับสน เมื่อเราถือกันเสียอย่างนี้; **ไม่ได้เกิดมาเพื่อรับใช้ธรรม จิตใจมันก็เปลี่ยน.**

ความรู้สึกนึกคิด หรือทิวทัศน์ การคิดเห็นที่รวมเรียกกันว่า จิต หรือใจนี้มันก็เปลี่ยนรูป; จนกระทั่งว่า ไม่มีอัสตาตัวตนอะไรเลย นอกไปจากจิตที่มุ่งแต่เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติของตนเอง.

มันมีคำอยู่คำหนึ่ง ที่ใน *ภาษาต่างประเทศที่ใช้สำหรับศาสนา* ก็เรียกว่า soul ซึ่งเราแปลเป็นภาษาไทยหรือ *บาลี* ว่า *อตฺตา-ตัวตน.* มันต้องมี soul อย่างนี้ พระเจ้าจึงจะพาไปสวรรค์ได้ ตามศาสนาที่ *เขามิพระเจ้า.* เขาจึงต้องมี soul หรือมี *อตฺตา* เข้ารอยกันดีกับความรู้สึกของมนุษย์ตามธรรมชาติ ที่จะรู้สึกตัวมีเรา ต้องมี soul หรืออตฺตา.

ที่นี้ ในโลกปัจจุบันนี้ มันไม่มี soul หรือ ไม่มีอตฺตาอะไร *นอกไปจากจิตที่มุ่งแต่เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ* ของตนเอง; มันมีแต่ความรู้สึกตัวกู หรือของกู เกี่ยวกับเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ; แล้วจิตชนิดนั้นแหละคืออตฺตา หรือตัวตนของคนในโลก ในยุคปัจจุบันนี้. ฉะนั้นจึงสรุปความว่า ไม่มี soul หรืออตฺตาอะไรอื่น นอกไปจากจิตที่มุ่งแต่เรื่องกิน กาม

เกียรติ ของตนเอง. ขอท้าทายให้สำรวจดู soul หรือจิต หรือ วิญญาณ ของมนุษย์แห่งยุคปัจจุบัน.

ที่นี้ ปัญหาข้อที่สิบห้า เมื่อแยกเอาตัวตนออกมาเสียจาก ธรรมะ ก็มามีตัวตนอย่างโลกๆ อย่างชาวบ้าน อย่างกิเลส.

คนสมัยนี้ก็เหยียดศาสนาหลงไป ให้ไปทำหน้าที่อำนวยประโยชน์ ที่จะให้ใคร่เรื่องกิน เรื่องกางมุ้ง เรื่องเกียรติ หรือกล่าวให้กว้างๆ สักหน่อยก็ว่า เพื่อให้ได้ประโยชน์ทางการเมือง. เมื่อก่อนมีศาสนาไว้เพื่อบุญ เพื่อกุศล เพื่อไปโลกพระเจ้า. เคียงวันก็มีศาสนาไว้เพื่อรับใช้ประโยชน์ทางการเมือง; และเขาก็ได้หมายมั่นลงไปอย่างตายตัว ว่าศาสนาต้องรับใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งถือว่าจำเป็นกว่าสิ่งใด.

“ประโยชน์ทางการเมือง จำเป็นกว่าสิ่งใด” เช่นคนก็มักจะพูด กันอยู่บ่อยๆ ซึ่งก็มีเหตุผล ที่ทำให้คนเคลิบเคลิ้มไปได้ว่า มันต้อง “การเมืองก่อนศาสนา”; เพราะถ้าการเมืองหรือบ้านเมืองไม่มีแล้ว ศาสนามัน อยู่ไม่ได้. ฉะนั้นให้ประโยชน์การเมืองเป็นหลัก, ให้ศาสนารับใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมือง. เขาให้ “ศาสนาตามหลังการเมือง”; คนเคียงวันเขาถือหลัก กันอย่างนี้. ฉะนั้น การเมืองจึงเป็นระบบธรรมะไปไม่ได้; เพราะมันมี ปัญหานี้เป็นอุปสรรคอยู่.

ก็เกิด ปัญหาข้อที่สิบหก ต่อไปว่า ความต้องการทางการเมือง อยู่เหนือกฎหมาย เหนือเหตุผลใดๆ ทั้งสิ้น.

ในเมืองไทยเรา ก็พูดประโยคนี้กันอยู่บ่อยๆ, และบ่อยนักเข้าแล้ว, บ่อยนักเข้าทุกที ว่าความต้องการทางการเมืองจะอยู่เหนือเหตุผลเหนือกฎหมาย เหนืออะไรทั้งสิ้น; แม้ว่าจะมีกฎหมายไว้อย่างใดอย่างหนึ่ง ถือปฏิบัติกันอยู่ แต่ถ้าประโยชน์ หรือความต้องการทางการเมืองมันเป็นอย่างอื่น ต้องยกให้แก่การเมือง. นี่กฎหมายนั้นบิดเบือนได้ หรือว่าระงับเสียก็ได้ เพื่อประโยชน์การเมือง; ประโยชน์ทางการเมืองอยู่เหนือเหตุผล คือไม่ให้วิพากษ์วิจารณ์ ว่าผิดถูกอย่างไร; ขอให้มันเป็นประโยชน์ทางการเมืองให้การเมืองเขาสำเร็จประโยชน์ ตามที่เขาต้องการ.

เอาละ, เราก็คงจะไปอีกจะพบว่า มีปัญหาทะยอยกันขึ้นมา เป็นอันดับ ปัญหาข้อที่สิบเจ็ด ว่าสิ่งที่เรียกว่า การเมือง การเมืองของคนในยุคนี้ ในลักษณะเช่นนั้น มันก็คือสิ่งที่อยู่ใต้ฝ่าเท้าของกิเลส รวมกันของทุกคน ทุกคนที่บูชาเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ.

กิเลสของทุกคนที่บูชา กิน กาม เกียรติ นั้นแหละมีอำนาจที่จะบังคับวิถีทางการเมืองให้เป็นไป; ก็เพราะว่าคนเหล่านั้นมันดำเนินการเมือง. ฉะนั้น การเมืองจึงตกอยู่ใต้อำนาจแห่งกิเลสของคนเหล่านั้น ที่บูชาเนื้อ บูชาหนัง; แล้วเราจะทำอย่างไร ที่จะให้เขามีระบบการเมืองที่เป็น *ธรรมะ* หรือมีธรรมะเป็นระบบการเมือง.

เอา, ที่นี้คงจะไปอีกว่า การที่การเมืองมันอยู่ใต้อำนาจกิเลส ของผู้ดำเนินการเมืองนี้ มันยังผูกพันกันอยู่ทั่วโลก. ที่นี้ประเทศเล็กๆ นี้ มันต้องกลัวยตามประเทศใหญ่ๆ หรือประเทศมหาอำนาจ. ฉะนั้น ปัญหาข้อที่

สืบแปลนี้จึงมีว่า เดียวนี้การเมืองของประเทศเล็กๆนี้ มันกลายเป็นสุนัขรับใช้ของประเทศมหาอำนาจ ไปเสียแล้ว ก็น่าเห็นใจ ประเทศเล็กๆมันสู้ไม่ได้ มันต้องทำไปตามอำนาจบังคับของประเทศใหญ่ๆ; ประเทศเล็กๆก็ยากที่จะปลีกตัวออกมา ดำเนินการเมืองอะไร ตามระบบที่ตนเห็นว่ามันเป็นธรรมะ; เป็นอุปสรรคที่ไม่ให้มีการเมืองระบบธรรมะ.

คำว่า “ธรรมะ” ก็ไม่มีโอกาส ไม่มีเนื้อที่ ไม่มีช่องว่าง สำหรับจะอยู่อาศัยในระบบการเมือง ของมนุษย์แห่งยุคปัจจุบัน.

ที่นี้ ปัญหาข้อที่สืบเก่า มาดูให้ใกล้ชิดเข้ามาอีก ให้แคบ ให้ชัด เข้ามาอีก ที่เขาพูดกันว่า ระบบประชาธิปไตย เป็นระบบที่ดีที่สุด หรือประกอบด้วยธรรมะที่สุด นี้ก็เกิดเป็นปัญหาขึ้นมา โดยความกำกวมของคำ ของภาษาที่ใช้.

เราไม่ค่อยรู้แน่ๆ คำนี้เป็นภาษาต่างประเทศนั้น มันมีความหมายอย่างไร; แต่ที่เป็นภาษาไทยแล้ว เราก็จะรู้ความหมาย. เช่นคำว่าประชาธิปไตยนี้ มันก็หมายถึงว่า มีประชาชนนี้เป็นใหญ่ หรือ เป็นผู้ใช้อำนาจ. แต่แล้วมันก็มีปัญหาอยู่ที่ว่า ใช้อำนาจนั้น มัน ถูกธรรมะหรือไม่ถูกธรรมะ; ถ้าคนแต่ละคนมันไม่มีธรรมะ มันก็ใช้อำนาจที่เป็นอธรรมะ; มันก็ถึงความวินาศกันตรงนี้เอง เพราะประชาธิปไตยนั้นแหละ.

ประชาธิปไตยนี้ ถ้ากล่าวตามความจริงแล้ว มันเหมาะสำหรับคนที่มีธรรมะ; พอไม่มีธรรมะ ประชาธิปไตยนี้ ก็เป็นเครื่องทำลาย

โลก; ฉะนั้นจึงอยากจะถือว่า มันเลวร้ายที่สุด สำหรับพวกที่ไม่มีธรรมะ. พวกที่ไม่มีธรรมะแล้ว ระบบเผด็จการยังดีเสียกว่า; คือมันยังควบคุมกันได้บ้าง, หรือได้ตามที่จะนำไป. แต่ระบบประชาธิปไตยนี้มันคุมกันไม่ได้; มันจึงมีผลอย่างเห็น ๆ กัน อยู่ในโลกนี้.

เดี๋ยวนี้มัน ไม่มีความเป็นประชาธิปไตย ในระดับสูง คือในระดับชาติ, ในระดับที่เป็นระหว่างชาติ. เดี่ยวนี้ในโลกนี้มันมีตั้ง ๒๐๐ ชาติแล้วกระมัง ถ้านับเป็นชาติ ๆ; ในระหว่างชาติตั้ง ๒๐๐ ชาตินี้ มันไม่มีประชาธิปไตยในระหว่างชาตินั้น ๆ. มันยังเป็นระบบอำนาจบาทใหญ่ ของชาติที่เป็นมหาอำนาจอยู่นั่นเอง แล้วจะมามีประชาธิปไตยของคนแต่ละคน ๆ ภายในชาติแต่ละชาตินี้ มันก็ยังไม่ไปไม่ได้; เพราะว่าชาติทุกชาติในโลก มันก็ไม่มีประชาธิปไตย, ไม่มีวิญญูณแห่งประชาธิปไตย, มันมีวิญญูณแห่งการเอาเปรียบผู้อื่นอยู่เป็นประจำ.

ในที่สุด สรุปลความขึ้นมาเป็น **ปัญหาอันสุดท้ายข้อที่สี่** ว่า **โลกนี้มีแต่ประชาธิปไตยกอบโกย ไม่มีประชาธิปไตยเมตตากรุณา.**

ประชาธิปไตยที่นิยมบุคคล นิยมประโยชน์ของแต่ละบุคคล นิยมอำนาจของแต่ละบุคคล ให้บุคคลต่อสู้แย่งชิงอำนาจและประโยชน์กันเอง มันมีประชาธิปไตยแย่งกันกอบโกย เรียกเป็นบาลีสกทน้อยกว่า เป็น *เอกัตตนิยม* : *เอกัตต* นี้ แปลว่า *ตัวเดียว*, *เอกัตตนิยม* คือ *นิยมตัวตัวเดียว*. มันไม่มีประชาธิปไตยเมตตากรุณา ที่เห็นแก่ผู้อื่น ที่จะเรียกว่า ธรรมิกสังคมนิยม; หรือจะเรียกสั้น ๆ ว่าสังคมนิยมก็ได้ แต่ต้องจำกัดให้ชัดเจนไปว่า นิยมสังคมนิยม

เมตตากรรณา. นี้เรียกว่าประชาธิปไตยเมตตากรรณามันไม่มี; มันมีแต่
ประชาธิปไตยกอบโกย.

นี่เป็นปัญหาปลีกย่อย ๒๐ ข้อ เป็นตัวอย่างเอามาไล่กันดูใหม่
อีกทีหนึ่ง เพื่อให้รู้ว่า เดียวนี้โลกมันมีปัญหาอย่างไร มันจึงมีธรรมะ
ไม่ได้; เพื่อจะตอบปัญหาว่า ทำอย่างไรโลกนี้จะมีการเมืองระบบธรรมะนั้น?
เราจะต้องคุบปัญหา ยกมาเป็นตัวอย่างปลีกย่อยตั้ง ๒๐ ปัญหา ให้ได้เสียก่อน;
แล้ว ก็ตั้งหน้าตั้งตา หาวิธีที่จะแก้ปัญหาลำนี้ต่อไป คงจะทำให้โลกนี้
มันมีธรรมะมาครองโลก.

....

หลักการแก้ปัญหาคะให้การเมืองมีธรรมะ.

ที่นี้ การแก้ปัญหาลำนี้ มันก็เคยพูดกันมามากมายหลายครั้ง
หลายสิบครั้งแล้วกระมัง; แต่มันพูดเป็นที่ละข้อ หรือปลีกย่อย ที่ละแง่มุม
เดี๋ยวนี้เราเอามาพูดคราวเดียวหมด. การแก้ปัญหาคำตัวอย่างเหล่านี้ ก็คือการ
กระทำไปในทางที่ตรงกันข้าม ก็คือการกระทำที่เป็นไปในทางที่มันตรงกัน
ข้าม; ไปไล่ดูเองว่า ทั้ง ๒๐ ปัญหา มันมีอยู่อย่างไร, แล้ว มีวิธีไหนที่
จะทำให้มันเกิดความเป็นไปตรงกันข้าม.

๑. ให้ทุกคนยอมรับว่า การเมืองคือศีลธรรม ศีลธรรมคือการเมือง.
๒. ธรรมะกับการเมืองต้องอยู่ด้วยกัน จนกระทั่งเข้าเป็นเนื้อเดียวกัน. อย่าเห็นว่ามันเข้ากันไม่ได้ หรือเป็นข้าศึกแก่กัน.
๓. ที่นี้ให้กันเป็นสัตว์บุรุษ เป็นสุภาพบุรุษ ต้องการประโยชน์สุขของมนุษย์เป็นเบื้องหน้า แล้วตัวเองก็รวมอยู่ในชุดนั้นในจำนวนนั้น; นี้ก็เรียกว่าต้องการสันติภาพของโลก ก่อนแต่ที่จะต้องการประโยชน์ของตน. มัน *ตรงตามอุดมคติของพระโพธิสัตว์ในพระพุทธศาสนา* ที่ว่า *เขาจะต้องการประโยชน์สุขของโลกก่อน แล้วจึงมานึกถึงประโยชน์ของตน*; เขาจึงให้พระโพธิสัตว์นั้นสมาทานศีล ว่า *ถ้ายังมีคนทนอยู่ในกองทุกข์แม้เพียงคนเดียว เราจักยังไม่ชวนชวยเพื่อปรีณิพพาน*. เกียวนี่ใครจะเอาบ้างก็ไม่ทราบ แต่ว่ามันมีอยู่อย่างนี้ แล้วอุดมคติของพระโพธิสัตว์นี้ จะแก้ปัญหาทางการเมืองแห่งยุคปัจจุบันได้.
๔. ที่นี้คนมันหลงไหลความสุขทางวัตถุ หรือเนื้อหนังเกินไประมันต้องพัฒนาจิตใจของเขาให้สูงไปกว่านั้น, หรือจะรอให้ความผิดพลาดอันนี้มันลงโทษเขาให้สาสมเสียก่อน แล้วก็เขาก็จะรู้สึกเอง; แต่มันไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น. มันควรจะช่วยกันทำความเข้าใจ โดยผู้เผยแผ่ธรรมะ หรือเผยแผ่ศาสนานั้นเอง; เกียวนี่มันเผยแผ่ธรรมะ หรือเผยแผ่ศาสนากันอย่างที่ว่าละเมอๆ; ก็ไปปรับปรุงกันเสียใหม่.

๕. ต่อไปในักการเมืองต้องไม่ถือว่า สันติภาพนั้นคือการที่โลกอยู่ในกำมือของเรา ก็ต้อง สันติภาพไปตามหลักของศาสนา คือว่าเป็นอิสระ; เมื่อชีวิตจิตใจมันเป็นอิสระด้วยกันทั้งหมด มันก็มีสันติภาพ นี่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ. กิเลสของนักการเมืองมันว่า “สันติภาพต่อเมื่อโลกทั้งหมดอยู่ในกำมือของเรา.”

๖. ต่อไปก็ต้องถือว่าศาสนา หรือธรรมะ หรือพระเจ้านั้น ต้องอยู่เหนือประโยชน์ทางวัตถุของบุคคล; หรือให้เปลี่ยนกลับกันเสียว่า บุญกุศล หรือ ธรรมะนั้นแหละ เป็นประโยชน์ของบุคคล พระเจ้านั้นเป็นประโยชน์ของบุคคล ที่ควรจะได้. เกี่ยวกับเขาแยกประโยชน์ออกไปเป็นเนื้อหนัง แล้วก็ถือว่า มันดีกว่า เนื้อดีกว่าพระเจ้า เนื้อกว่าธรรม; นี้กลับกันเสียหน่อยหนึ่งว่า ธรรมะนั้นแหละคือประโยชน์แท้จริงที่ควรจะได้. ส่วนเรื่องเป็นอยู่ทางเนื้อทางหนังทางวัตถุนี้ เป็นอุปกรณ์ของชีวิตเปลือกนอก; เนื้อในก็คือธรรมะ.

๗. ที่นี้ต่อไปอีก ก็ไม่ให้การเมืองเป็นไปตามอำนาจของกิเลสของคน ให้การเมืองมันเป็นปฏิกิริยาของสติปัญญาที่ถูกต้อง แล้วก็ครอบงำความรู้สึกที่ผิด ๆ ของคน ให้ถือว่าอำนาจสูงสุดนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ให้บ้จายแก่อำนาจทางวัตถุ.

๘. อำนาจสูงสุดต้องเป็นอำนาจของความถูกต้อง หรือสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ นั่นเอง

๙. ถ้าถือกันแบบนี้ โลกคอร์รัปชันมันก็มีไม่ได้ ไม่มีคอร์รัปชันในโลกนี้ เพราะมันมีธรรมะอยู่.

๑๐. เมื่อถือธรรมะกันแล้ว การคุมพวกกันเข้ามาครองเมืองเป็นคราวๆ นั้นจะมีได้อย่างไร. มันไม่เป็นแพ้นไปได้ มันไม่มีไครนิยม มันมีแต่คนประณาม หรือตีเทียนสาปแช่ง.

๑๑. ธรรมะเป็นธรรมะ ธรรมะคือความถูกต้อง คือความยุติธรรม. ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรมะ แล้วโลกปัจจุบันนี้ก็อยู่ในสมัยที่มีธรรมะ ไม่ใช่สมัยหลอกลวง.

๑๒. เมื่อไปถึงการศึกษา ก็เป็นการศึกษา ที่ไม่เป็นการรับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ หรือทางเนื้อหนัง. การศึกษาเป็นสิ่งรับใช้คน เพื่อให้คนมีชีวิตเพื่อเข้าถึงธรรมะ ถึงพระเจ้า ถึงนิพพานก็ได้. เดียวนี้เรามีการศึกษาของทุกศาสนาทั่วโลก ให้รับใช้ประโยชน์ทางวัตถุ ทางเนื้อทางหนัง ส่งเสริมกิเลสโดยส่วนเดียว.

๑๓. ในที่สุด คนก็จะยอมรับว่า เราเกิดมาเพื่อธรรมะ เกิดมาเพื่อความถูกต้อง เกิดมาเพื่อรับใช้ธรรมะ รับใช้ศาสนา รับใช้พระเป็นเจ้า.

๑๔. แล้วในที่สุด ดวงจิตดวงวิญญาณของคนเรานี้ มันก็มุ่งต่อธรรมะ หรือความถูกต้อง หรือความหลุดรอดจากกิเลส ไม่มาเป็นจิตที่เป็นทาสของวัตถุ ไม่บูชาเรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติ อีกต่อไป.

๑๕. ศาสนาก็ไม่ถูกใช้เพื่อประโยชน์ทางการเมืองสกปรก.

ศาสนาก็มาเป็นตัวการเมือง ที่สะอาดบริสุทธิ์ผูกผ่องเสียเอง. ทุกคนรู้ดีว่า ศาสนานี้จำเป็นกว่าสิ่งใดหมด; และแก้ปัญหามนุษย์ทั้งโลกได้.

๑๖. ความต้องการของพวกนักการเมืองที่เต็มไปด้วยกิเลสนั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะมาอยู่เหนือกฎหมาย หรือเหนือเหตุผล. นี่คำว่า “การเมืองอยู่เหนือกฎหมาย เหนือเหตุผล” มันก็สูญสิ้นไปในตัวมันเอง.

๑๗. ที่นี้การเมืองไม่อยู่ใต้อำนาจกิเลส ของคนที่บูชา กิน กาม เกียรติ อีกต่อไป. การเมืองมัน เป็นการเมืองของพระเจ้ากันเสียที; ให้สมกับที่เรายอมรับว่า พระเจ้านั้นเป็นยอดสุดของนักการเมือง.

๑๘. ธรรมะเข้ามาแล้ว ประเทศเล็ก ๆ ก็ไม่ต้องเป็นสุนัขรับใช้ของประเทศมหาอำนาจ เพราะมันมีธรรมะ.

๑๙. เพราะมัน มีวิญญูณแห่งประชาธิปไตยแท้จริง.

๒๐. มีประชาธิปไตยที่ธรรมชาติกำหนดให้ว่า “สัตว์ทั้งหลายต้องเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น” อย่างนี้.

นี่เป็นการ พลิกกลับ ตรงกันข้ามทุก ๆ ข้อ ของปัญหาทั้ง ๒๐ ข้อ อย่างที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่าง. อย่าลืมนะว่า วันนี้เรากวาดเก็บเอามาพิจารณาคุณอีกครึ่งหนึ่ง สำหรับปัญหาเก่า ๆ ที่เคยพูดกันมาแล้วที่ละแ่งที่ละมุม;

ให้ทุกคนมองเห็นข้อเท็จจริงเหล่านี้ แล้วเขาก็ จะรู้สึกละอาย, มีหิริ-
โอตตปัสสะมีความละอาย ในการที่ยังไม่ได้เป็นมนุษย์อย่างถูกต้อง.

เดี๋ยวนี้คนมันไม่ละอาย; การไม่ละอาย เขาเรียกว่าอะไรคุณก็รู้
กันอยู่แล้ว เรียกว่าหน้าค้ำน หรือเรียกว่าอะไรแล้วแต่จะเรียก; มันไม่ละอาย
เพราะมันไม่รู้ก็มี, เพราะมันรู้แล้วมันเหยียบรู้ก็มี. เดี่ยวนี้มันไม่ละอาย เพราะ
มันบังคับจิตใจไม่ได้; มันอยากเอร็ดอ่อย มันบังคับจิตใจไม่ได้; มันก็
ทนเหยียบรู้, มันก็ทำสิ่งที่ไม่ควรจะทำ.

เดี๋ยวนี้มาตุกันใหม่ มองเห็นว่า ทั้งหมดนั้นมันผิดหมดแล้ว
ไม่สมกับที่เป็นมนุษย์แล้ว; มันก็ ละอาย คือ มีหิริ ขึ้นมา. แล้วมัน มอง
เห็นว่านี่คือทางมาแห่งความวิनाสของโลกรทั้งหมัด มันก็ เกิดความกลัว
หรือโอตตปัสสะ ขึ้นมา; แม้จะเป็นหิริโอตตปัสสะอย่างโลก ๆ อย่างภาษาชาวโลก
ก็ยังประเสริฐที่สุด; เพราะมันยังเป็นธรรมะที่จะช่วยคุ้มครองโลกนี้ไว้ได้.

เพราะฉะนั้น ขอให้ทุกคน ช่วยกันพิจารณาข้อเท็จจริงเหล่านี้
และ ช่วยกันเผยแผ่ สัจสอน อบรม เพื่อนข้างเคียงที่ละคน ๆ. หรือผู้ที่จะ
กระทำตัวเอง เป็นผู้เผยแผ่พระศาสนานี้ ก็อย่าโง่ในเรื่องเหล่านี้; และขอ
ให้ทุกคนเขามองเห็นว่า มัน อยู่ที่ การ ไม่มีธรรมะ โลกนี้มันกำลังจะวินาส
อยู่แล้ว เป็นข้อ ๆ ไปอย่างนี้.

....

ธรรมะเท่านั้น ที่ต้องศึกษาปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหา.

ในที่สุด ทุกคนจะมองเห็นด้วยตนเองทุกคน แล้ว สมัคีรสมาน สามัคคีกัน ได้ ในการที่จะ ช่วยกันแก้ไข. ในที่สุดเขาเป็นผู้เห็น ธรรมะว่า เป็นสิ่งเดียวเท่านั้น ที่จะต้องศึกษาให้รู้ แล้วปฏิบัติในส่วนที่ควรปฏิบัติ; จะแยกออกเป็นส่วนๆ อีกสักทีหนึ่งก็ได้ เพื่อเข้าใจง่ายในที่นี้.

เราเคยแยก ธรรมะในความหมายต่างๆ ต่างๆ กัน ในที่นี้ ก็จะแยกให้เห็น ได้อีกทีหนึ่งว่า:-

ธรรมะในความหมายหนึ่ง นั้น เป็นตัวการเมืองนั่นเอง; แต่เป็นการเมืองในความหมายที่ว่า *จะจัดโลกนี้ให้มีความผาสุก ปราศจากปัญหา โดยไม่ต้องใช้อำญา*; ธรรมะในความหมายหนึ่งนี้ คือการเมืองนั่นเอง แต่การเมืองที่เป็นระบบธรรมะ.

ที่นี้ ธรรมะในอีกความหมายหนึ่ง นั้น คือ ปัญหาทางการเมือง; นี้เป็นฝ่ายผิด คือ ธรรมะฝ่ายดำ เป็นอกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นในจิตของมนุษย์ ทำให้เกิดการคิดผิด ทำผิด พุคผิด อะไรขึ้นมา ก็เป็นปัญหาทางการเมือง มีผลเป็นความทุกข์ทรมาน. นั่นแหละเป็นอกุศลธรรม เป็นบาปอกุศล มันก็คือ ธรรมะฝ่ายดำ.

ที่นี้ ธรรมะที่เป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางการเมือง. ฟังดูให้คึณะ, เดียวจะไปปนกันหมด; ตัว ปัญหาทางการเมือง ก็คือ อกุศลธรรม นั้นแล้ว. ที่นี้ เหตุที่ทำให้เกิดปัญหานั้นขึ้นมา ก็คือ ธรรมะที่เป็นอกุศลมูล

ยิ่งขึ้นไปอีก เป็นขั้นลึก คือทางทฤษฎี ทางความเชื่อ. ความเห็นหรือทฤษฎี ทฤษฎี ผิด มีจนาทฤษฎี; นี่ก็เป็นธรรมะที่เป็นอกุศลเหมือนกัน แต่มันละเอียดลงไปอีก เป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางการเมือง.

ที่นี้ ธรรมะในความหมายหนึ่งอีก ก็คือ **วิธีการ** ที่จะทำลายปัญหาทางการเมืองนั้นเสีย, ปิดตัดต้นเหตุแห่งปัญหาทางการเมืองนั้นเสีย. นี่ก็ต้องเอาธรรมะเข้ามาอีก เป็นธรรมะในอีกความหมายหนึ่ง ได้แก่ ธรรมะฝ่ายกุศล ที่มีความถูกต้อง ในส่วนการกระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ; และถูกต้องในรากอันลึกซึ้ง ก็คือทฤษฎี มีสัมมาทฤษฎีเกิดขึ้น, แล้วก็มี การกระทำ ที่ถูกต้อง ทางกาย วาจา ใจ.

นี่เป็น **วิธีการ** ที่จะทำลายปัญหาในโลกนี้ คือปัญหาทางการเมือง. นี่จะเห็นได้ชัดว่า **เมื่อตัวปัญหามันเป็นธรรมดำ; สิ่งแก้ปัญหามันก็คือ ธรรมขาว.** ธรรมฝ่ายขาวหรือฝ่ายกุศล ก็ธรรมะอีก ไม่ไปไหนเสีย.

ที่นี้ ธรรมะในอีกความหมายหนึ่ง คือ **ภาวะสิ้นสุดแห่งปัญหาทางการเมือง.** ถ้าสมมติว่า แก้ได้ **ปัญหาทางการเมืองหมดไป;** นั่นก็คือธรรมะอีกอันหนึ่งเหมือนกัน เป็น **ธรรมะที่ปรากฏออกมา** ในฐานะที่เป็นผลของการปฏิบัติธรรมะนั้น. คือว่าธรรมะในส่วนผล ของการปฏิบัติธรรมะ ที่ถูกต้อง.

ในที่นี้ ธรรมะสุดท้าย ในอีกความหมายหนึ่งก็คือ **สันติภาพอันแท้จริง** ที่ทุกคนในโลกจะพึงได้รับ. **สันติภาพอันแท้จริง** ที่ทุกคนในโลกจะพึงได้รับ **นี่ก็ยังเรียกว่าธรรมะ;** ฉะนั้นเราจึงเห็นได้ว่า คำว่า

ธรรมะคำเดียวนี้ มีความหมาย เหมมทสนสุด หลายความหมาย หลายสืบความหมาย หลายร้อยความหมายก็ได้.

เดี๋ยวนี้เราเอามาแต่ที่จำเป็น ที่จะเห็นได้ง่ายๆ ใน ปัญหาเฉพาะหน้าของเรา ว่าเราต้องใช้ธรรมะกันอย่างไร. ธรรมะนั้นเป็นตัวการเมือง, ธรรมะนั้นเป็นปัญหาทางการเมือง, ธรรมะนั้นเป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางการเมือง, ธรรมะนั้นเป็นวิธีการที่จะทำลายปัญหาทางการเมือง, ธรรมะนั้นเป็นภาวะสิ้นสุดแห่งปัญหาทางการเมือง, ธรรมะนั้นเป็นสันติภาพอันแท้จริง ที่ทุกคนในโลกจะได้รับ.

ถ้ารู้จักธรรมะกันในลักษณะนี้ อาตมาเชื่อว่า ทุกคนคงจะบูชาธรรมะ จะกระหม่อมต่อธรรมะ ยินดีที่จะรับเอาธรรมะมาเป็นระบบการเมือง. นี่เราจะสามารถทำให้โลกนี้มีหรือยอมรับ ระบบการเมืองอย่างธรรมะ เป็นการตอบปัญหาที่ตั้งไว้เป็นหัวข้อข้างต้นว่า ทำอย่างไรโลกนี้จึงจะมี หรือจะยอมรับการเมืองระบบธรรมะ.

สุดท้ายนี้ก็ ขอสรุปว่า พระเจ้า หรือ ธรรมะนี้ จะเป็นที่พอใจของคนทุกคน. ฟังดูแล้วก็น่าหวั่น น่าหวั่นเราะเยาะด้วยซ้ำไป; บางคนก็จะว่าบ้า ที่ว่า “ธรรมะหรือพระเจ้านี้ จะเป็นที่พอใจของคนทุกคน” เขาจะไม่ยอมเชื่อ. แต่เราพุกมาจนถึงที่สุดแล้วว่า เราจะประสบผลอันนี้ได้ ถ้าเราพยายามช่วยกันแก้ปัญหาทั้งหมดนั้น. ในที่สุด พระเจ้าคือธรรมะ จักเป็นที่พอใจของคนทุกคน.

เดี๋ยวนี้สำรวจดู *ใครก็คนพอใจ* พระเจ้า หรือพอใจธรรมะ? พวกที่ถือพระเจ้าเขาคุยจะพูดกันแต่ปากอยู่มาก, พวกที่ถือธรรมะแล้วก็ยิ่งจะพูดแต่ปากมากขึ้น. *พูดแล้วก็เหมือนกับดูหมิ่นพวกตัวเอง* คือพวกเราพุทธบริษัทไม่มีพระเจ้า แต่มีธรรมะ; พวกศาสนาอื่นเขามีพระเจ้า เขาจะดูหมิ่นพระเจ้า น้อยกว่าที่พวกเรา มีธรรมะ แล้วดูหมิ่นธรรมะ.

เพราะว่าธรรมะเป็นของละเอียดอ่อน เข้าใจได้ยาก, เข้าถึงได้ยาก; แล้วก็ ไม่มีอะไรที่น่ากลัว. ส่วนคำว่า *พระเจ้า* นั้น มัน *พอจะเข้าใจได้ง่าย* ตามความรู้สึกของสัญชาตญาณ; คือคนโง่ทั่วไปก็เข้าใจได้ว่ามันมีสิ่งอะไรสิ่งหนึ่งสูงสุด แล้วก็ น่ากลัว. ฉะนั้นความกลัวนั้น ช่วยให้เขารับนับถือพระเจ้าได้ง่ายกว่า ที่จะให้คนนับถือธรรมะ ซึ่งเป็นของละเอียดอ่อน เข้าใจได้ยาก.

ฉะนั้น พุทธบริษัทเราอย่าได้ประมาทเลย เพราะว่า *ธรรมชาติมันไม่ช่วยอยู่ข้อหนึ่ง* ในข้อนี้แหละ *รับสนใจธรรมะให้ละเอียดอ่อน ให้สมกัน* จนกว่าเราจะพอใจในธรรมะ

ช่วยกันทำให้ธรรมะครองโลก เพื่อความอยู่รอด.

ที่นี่ เมื่อทุกคนพอใจธรรมะหรือพระเจ้าแล้ว ธรรมะหรือพระเจ้านี้จะครองโลกได้สบาย มันจะยากอะไร; ถ้าหากว่าคนมันพอใจให้ปกครองด้วยความเชื่อ ความกลัว ความไวใจ อะไรทุกอย่าง. นี่พระเจ้า

หรือธรรมะ ที่เป็นที่พึ่งได้ก็เข้ามาครองโลก; ถ้าสมันั้นก็เข้ามาครองโลก ในระบบการเมืองที่ประกอบด้วยธรรมะนั้นเอง.

เดี๋ยวนี้อะไรครองโลก? ก็พูดได้ว่า การเมือง ซึ่งมีอำนาจมหาศาล บันดาลอยู่ทั้งบนดินและใต้ดิน อะไรทุกอย่างไปเลย ทุกอย่างมันไปเนื่องอยู่กับการเมือง : ความมั่งมี ความยากจน ความเบียดเบียน ความอะไรต่างๆมันเนื่องอยู่กับการเมือง.

ที่นี้ พระเจ้าหรือธรรมะ เข้ามาครองโลกในระบบการเมือง.

ในที่สุดเราก็มีโลกของธรรมะ แล้วธรรมะนั้น ก็จะกลายเป็นคนแต่ละคนๆไป : คือทุกคนเป็นธรรมะ, ทุกคนมีธรรมะ, จนเป็นธรรมะเสียทั้งเนื้อทั้งตัว; ธรรมะก็มากลายเป็นคนแต่ละคน. นำหัวใหม่? คิดดู มันนำหัวใหม่? นำหัวเราะเยาะก็ได้; นำหัวว่ามันช่างวิเศษจริงไว้อย่างนี้ก็ได้. มันจะนำหัวกันไหนไหนก็ได้; แล้วแต่จะหัวเราะ. ถ้าไม่เข้าใจ มันก็หัวเราะอย่างหัวเราะเยาะ; ถ้ามันเข้าใจ มันก็หัวเราะอย่างดีใจยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะได้เป็นอย่างนั้น.

นี่ผลสุดท้ายของการเข้าใจธรรมะดี รู้จักธรรมะดี จะมีผล คือธรรมะเป็นที่รักที่พอใจของคนทุกคน; ธรรมะมีโอกาสครองโลกในระบบการเมือง แล้วโลกนี้ก็กลายเป็นธรรมะไปทั่วโลก.

ขอให้ช่วยเขาไปคิดไปพิจารณาดู. บางที, อาตมาขอใช้คำว่า "บางที" คือจะไม่รับผิดชอบให้มันมากกว่านั้น; มัน จะช่วยให้เราได้ทำบุญ

ทำกุศล อย่างสูงสุด แล้วจึงท้วง กว่ที่เราทำบุญทำกุศลกันอย่างอื่น. นี้ ถ้าหากว่า ทำบุญทำกุศลอย่างอื่น มันไม่ทำให้โลกให้มีสันติภาพได้ แล้วก็ เราจะไม่เรียกว่าสูงสุดดอก? พระพุทธเจ้าก็เหมือนกันแหละ ท่าน ทรงถือว่า มัน เป็นหน้าที่อันสูงสุด หรือมีประโยชน์อันสูงสุด ก็เพราะ “เป็นประโยชน์ แก่โลก ทั้งเทวดาและมนุษย์”; ถ้าไม่อย่างนั้น ยังไม่เรียกว่าสูงสุด.

เพราะฉะนั้นขอให้เราทุกคน ตัวเล็กๆ นี้ สามารถทำประโยชน์อย่าง สูงสุด คือ “ประโยชน์แก่โลกทั้งเทวดาและมนุษย์”. พอ *เอาโลกทั้งโลกมา เทียบกับคนตัวเล็กๆ นิดเดียว* มันก็ *จะรู้สึกท้อใจ ว่าจะทำได้อย่างไร!* แต่ ถ้าคนมันไม่โง่ มันก็ไม่มัวท้อใจอยู่ มันก็แสวงหาต่อไปว่า จะทำอย่างไร; ใน ที่สุดมันก็พบ สิ่งที่จะช่วยให้ทำได้ คือ สิ่งที่เราเรียกว่าธรรมะหรือพระเจ้า. ไปๆ มาๆ ก็ไปมีมือพระเจ้ามาอีก, มาเป็นเครื่องมือทำโลกนี้ ให้เป็นผาสุก.

พูดอย่างอุปมาเปรียบเทียบ มันคล้ายๆ กับว่า *พระเจ้าท่านไม่ได้ ต้องการอะไร*, เกี่ยวกับโลกนี้ ท่านไม่ได้ต้องการอะไร. หรือว่าเหมือนกับ ท่านยืนดูอยู่เฉยๆ ว่ามนุษย์นี้มันจะทำกันอย่างไร, มนุษย์มันจะทำกันในรูปไหน, แบบไหน, แล้วโลกนี้มันจะเป็นอย่างไร.

นี่ *สมมติว่าพระเจ้ายืนดูอยู่เฉยๆ* ที่ไหนก็ตามใจ; *แต่เห็นทีเดียว* *หมดทั้งโลก* แล้วโลกนี้มันกำลังเป็นอย่างไร, มันมีกิเลสอกหนาชิ้น เป็น อกเหตุในฤดูฝนอย่างไร, แล้วมันกำลังหนาชิ้นๆ; แล้วโลกนี้เป็นอย่างนี้. *พระเจ้ายิ่งหัวเราะอยู่* ในข้อที่ว่า สัตว์โลกมันไม่เชื่อพระเจ้า *พระเจ้ายิ่งไม่มีส่วน* *ได้เสียอะไร.*

ที่นี้ถ้าว่ามันมีโชคดี ถึงจักรวรรดิหมุนกลับมา; สิ่งต่างๆมันสอนให้มนุษย์อย่างเจ็บปวดแล้ว มันนึกคิดกันได้ใหม่ เปลี่ยนจิตใจเสียใหม่, ปรับปรุงกันใหม่, หันไปหาธรรมะ เพื่อจะดับความทุกข์ในโลก, ก็เป็นจุดตั้งต้นที่ดี แล้วก็ดำเนินไปด้วยดี. พระเจ้าก็ยืนหัวเราะอยู่ เพราะว่าท่านไม่มีส่วนได้ส่วนเสียอะไร.

นี่พระเจ้า หรือพระธรรม หรือพระธรรมเจ้า แล้วแต่จะเรียก มันมีอยู่อย่างนี้; สร้าง สิ่งทุกสิ่งขึ้นมา ก็ได้ แล้วก็ไม่ได้ส่วนได้ส่วนเสียอะไร, ควบคุม สิ่งทุกสิ่งอยู่ก็ได้ ท่านก็ไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียอะไร, เห็นว่ามันยุ่งนัก กวาดล้าง ไปเสียทีหนึ่ง ทำลาย ทิ้งไปเสียทีหนึ่งก็ได้ แล้วท่านก็ไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียอะไร. พระเจ้าอิทัปปัจจยตามัน เป็นอย่างนี้เอง.

ฉะนั้น ขอให้ทุกคน ต้อนรับพระเจ้านี้ ในลักษณะที่ถูกต้อง; อิทัปปัจจยตาฝ่ายความทุกข์มันก็จะไม่เกิดขึ้น, อิทัปปัจจยตาฝ่ายความดับทุกข์มันก็จะเกิดขึ้นมา. ทุกคนมีหน้าที่ ที่จะติดต่อกับพระเจ้าในลักษณะอย่างนี้; ก็เรียกว่า มันเป็นหน้าที่ของมนุษย์โดยตรง ที่จะติดต่อกับพระเจ้าอย่างนี้, อ้อนวอนพระเจ้าอย่างนี้, คือปฏิบัติตามคำของพระเจ้า ตามกฎของพระเจ้า อย่างเต็มที่; เรียกว่ามีหน้าที่ ทำความรอดให้แก่ตน.

คำว่า “หน้าที่” นั้นแหละ คือตัวธรรมะแท้ ที่สำคัญที่สุด คือ ธรรมะในความหมายที่ ๓ หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องประพฤติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ. ธรรมะในความหมายนี้สำคัญที่สุด : มนุษย์ต้องทำหน้าที่หน้า^{๔๕}หน้า^๔หน้า^๕ เพื่อความรอด.

ความรอดระดับสูงสุด คือ รอดทางวิญญาณ.

ที่นี้“ความรอด” นั้นแหละ มันมีปัญหาว่า อยู่ที่ไหน? ในระดับไหน? ถ้ารอดเพียงชีวิตไม่ต้องตาย อย่างนี้มันก็รอด; อย่างสัตว์เดรัจฉาน มันก็รอด. อย่างหาว่าใช้คำหยาบนะ ว่าสัตว์เดรัจฉานมันก็อยู่รอด มันมีอาหารกิน มันไม่ตาย. ที่พระเยซูว่า “นกกระเจีบบนก็ยังไม่ออกตาย”. ฉะนั้น การรอดอยู่ในลักษณะอย่างนั้น มันไม่น่าชื่นใจ ไม่น่าสรรเสริญ.

มันต้อง รอดอีกความหมายหนึ่ง คือ รอดทางวิญญาณ คือ วิญญาณอย่าต้องถูกเหยียบย่ำให้จมอยู่ในกองทุกข์; ให้วิญญาณมันเป็นอิสระ รอดจากกิเลส, รอดจากการเหยียบย่ำของกิเลส. ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความเศร้า ความอิจฉาริษยา ทั้งหมดนี้ มันเป็นอันตรายที่ร้ายกาจกว่า; เราจะต้องรอดจากสิ่งนี้ ซึ่งสัตว์เดรัจฉานมันรอดอยู่ได้ตามธรรมชาติ.

คนมันน่าละอายสัตว์เดรัจฉานในส่วนนี้ ที่ว่าสัตว์เดรัจฉานมันไม่มีความคิดนึกอะไรมากมาย; มันก็เลยไม่มีปัญหาเรื่องความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความเศร้า ความอะไรต่างๆ. ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความเศร้า อะไรต่างๆ เหล่านี้ มันเป็นผลของการที่รู้จักคิดนึกให้สูงขึ้นไป กว่าสัตว์เดรัจฉานนั่นเอง.

นี่สัตว์เดรัจฉานมันมีแต่สัญชาตญาณ มันเพียงแต่รู้สึกได้ตามที่มันเกิดขึ้นโดยตรง มันจึง ไม่มีปัญหามาก. ตัวอย่างง่าย ๆ เช่นว่า

สัตว์เดรัจฉานมีปัญหาเรื่องความรักทางเพศ, ทางกามารมณ์ทางเพศชนิดเดียว, หรือจะไม่มี; มีแต่การสืบพันธุ์ แล้วปีหนึ่งก็มีสักฤดูหนึ่งวันสองวัน เพราะมันไม่มีสติปัญญา ที่จะอภางมขึ้นไปถึงคตินึก หรือทำมโนภาพอะไรต่างๆ ได้.

ส่วน มนุษย์ นี้ มันเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง ซึ่งกระโดดพรวดออกมาจากระดับสัตว์เดรัจฉาน คือมันสมองของมันเจริญ; มัน มีสติปัญญาเกินกว่า สัตว์ชาติญาณ มันอบรมกันมากยิ่งขึ้นไปอีก. มันก็คตินึกได้, มันทำให้เกิดความรู้สึกทางเพศได้ทุกวัน ทุกเดือน ทุกปี จนกระทั่งตาย; มันมากกว่ากัน ก็ร้อยเท่า พันเท่า หมื่นเท่า. นี่มันจะเรียกว่าบาปของมนุษย์, หรือจะเรียกว่า บุญของมนุษย์ ก็แล้วแต่จะเรียกเถอะ; ถ้ามันได้เข้าใจ มันก็เป็นบุญแหละ, ถ้ามันไม่ได้เข้าใจ มันก็เป็นบาปเหลือประมาณ.

เดี๋ยวนี้เรามาสังเกตกันว่า สัตว์เดรัจฉานมันไม่มีปัญหา ที่จะต้องรอดจากความทุกข์ชนิดนี้, มันไม่มีความทุกข์ชนิดนี้. มนุษย์มีมันสมองสูง มีความคิดสูง ก็เพิ่มขึ้นตามที่สูง; เพราะฉะนั้นมันจึงมีความรักมาก มีความโกรธมาก มีความหลงมาก มีความกลัวมาก มีความเศร้ามาก มีอะไรๆ มากไปทั้งนั้น. แล้ว *มนุษย์จะปล่อยไปตามธรรมชาติ เหมือนสัตว์เดรัจฉานได้ อย่างไร;* ก็ต้องเลยมีธรรมะระบบของมนุษย์ ที่พอเหมาะสม ที่จะแก้ปัญหา อันเกิดจากความสูง หรือความก้าวหน้า ของจิตใจของมนุษย์นั่นเอง.

สรุปแล้วก็พูดได้ว่า บาป หรือความทุกข์ ชนิดนี้ มันเกิดมาจาก ความสูงทางจิตใจของมนุษย์; เพราะฉะนั้น มนุษย์จึงต้องมีความสูงทางจิตใจอีกระบบหนึ่ง ซึ่งเป็นของคู่กัน ที่จะต้องล้างบาปนี้เสีย. ระบบนั้นก็คือพระธรรม ซึ่งไม่จำเป็นสำหรับสัตว์เดรัจฉาน; แต่จำเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับมนุษย์เรา. เราก็รีบศึกษาปฏิบัติ เข้าใจแล้วเราก็จะช่วยกัน
สั่งสอนสืบไป.

ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่สั่งสอนพระธรรม ต้องรู้ข้อนี้ให้ถูกต้อง,
แล้วสอนให้เขาเข้าใจ ว่ามนุษย์มันมีบาปอยู่ส่วนหนึ่ง ก็มันมีสมองสูง มัน
จึงสร้างความทุกข์เพิ่มขึ้นจากที่สัตว์มันมี. แล้วสิ่งนี้แหละมันต้องการพระธรรม
สำหรับไปแก้ปัญหาคำที่มันสูงด้วยความคิดนึก จนมีความทุกข์มาก.

ถ้าแก้ปัญหานี้ได้ ความทุกข์มันก็กลายเป็นไม่มีทุกข์ หรือจะมีสุข
ยิ่งกว่าที่สัตว์มันมี บาปมันก็กลายเป็นบุญ. ถ้าไม่มีธรรมะ ความเป็นมนุษย์
นี่เป็นความบาป เพราะมันคิดเล็กแต่ในทางที่จะเป็นทุกข์ได้; พอมีธรรมะ
แล้ว ความเป็นมนุษย์นี่ก็จะเป็นบุญเป็นกุศล คือกับความทุกข์ได้; แล้ว
ทำประโยชน์ ให้แก่โลกนี้ได้มากกว่า ที่สัตว์เครื่องจรรณทั้งหลายมันจะพึงกระทำ
ได้ อย่างที่จะไม่เปรียบเทียบกันได้เลย.

เป็นอันว่าเรารู้จักสิ่งที่เรียกว่า “ธรรมะ”, ประโยชน์อันสูงสุดของ
ธรรมะ มาพอสมควรแล้ว, พอที่จะช่วยชี้แจงซึ่งกันและกัน ให้พอใจใน
ธรรมะ นิยมธรรมะ รักธรรมะ รับเอาธรรมะ มาเป็นระบบสำหรับปกครอง
มนุษย์เรา; ให้มีความสุข สมตามที่เราเรียกว่ามนุษย์ คือสัตว์ที่มีจิตใจสูงกว่า
สัตว์เครื่องจรรณนั่นเอง.

การบรรยายในหัวข้อที่ว่า เราจะทำอย่างไร โลกนี้จึงจะมีหรือ
นิยมนับถือการเมืองระบบของธรรมะ ก็พอสมควรแก่เวลา.

ขอยุติการบรรยายไว้แต่เพียงนี้. ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย ได้
สวดบทสาธยาย ชนิดที่เพิ่มกำลังใจให้แก่การปฏิบัติธรรม เพื่อความเป็นมนุษย์ต่อไป.

ธรรมะกับการเมือง

- ๙ -

หินโค้ง ๑๑ ก.ย. ๑๙

ระบบการเมืองที่เหมาะสมแก่ศาสนิกชน ตามแบบฉบับ.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรม ทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๕ แห่งภาคอาสาพหุชา
ในวันนั้น จะคงกล่าวไปตามหัวข้อใหญ่ คือ ธรรมะกับการเมือง ต่อไป
ตามเดิม และก็จะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยเฉพาะวันนั้นว่า ระบบการเมืองที่
เหมาะสมแก่ศาสนิกชนตามแบบฉบับ.

[พิจารณาความหมายของคำ.]

คำว่า “ศาสนิกชน” หวังว่าท่านทั้งหลาย ก็คงจะเข้าใจเป็นอย่างดีแล้วว่า ได้แก่บุคคลที่นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด และ อย่างถูกต้อง ตลอดเวลานานาน. ที่ว่าเป็นศาสนิกชนแบบฉบับ; แบบฉบับก็คือถูกต้อง ตามที่เราถือกันว่า ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร, และสมบูรณ์นั้นเป็นอย่างไร. แล้ว มีศาสนิกชน เต็มตามมาตรฐาน ของความเป็นศาสนิกชน ก็แปลว่า ผู้ที่นับถือพระศาสนานั้นยังคงอยู่ในโลก, ยังมีอยู่ทั่วไป. แม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นเพียงตามธรรมเนียม, แต่ส่วนไม่น้อยก็ยังคงเป็นอยู่อย่างถูกต้อง หรืออย่างเคร่งครัด; แม้จะเป็นตามธรรมเนียม หรืออย่างถูกต้องก็ตาม ก็ยังมีความเป็นศาสนิกชนอย่างเข้มข้นอยู่ในภายใน เพราะการอบรมกันมานาน.

นี้เรียกว่า ศาสนาก็ยังอยู่, ผู้ถือศาสนาก็ยังอยู่; แต่แล้วโลกในปัจจุบันนี้ ไม่เหลือแล้ว, และไม่เกี่ยวข้อง กับสิ่งที่เรียกว่าศาสนา นี้ยิ่งขึ้นทุกที; ทั้งที่เชื่อของศาสนา ยังมีฝังแน่นอยู่ในใจของคนส่วนหนึ่ง. มันยังมีรากฝังแน่นอยู่ในใจของคนเหล่านั้น; โลกในปัจจุบันก็ไม่ได้พิจารณา หรือหยิบขึ้นมาเป็นสิ่งที่ควรจะพิจารณา; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบการเมืองทั้งหลาย ไม่ได้ให้ความสนใจกับสิ่งที่เรียกว่า ศาสนา.

ถ้าจะมีระบบการเมือง ที่สนใจกับสิ่งที่เรียกว่า ศาสนา ก็มักเป็นไปในทางตรงกันข้าม, คือไม่เข้าใจสิ่งที่เรียกว่าศาสนาอย่างถูกต้อง; เห็นสิ่งที่เรียกว่าศาสนาเป็นเครื่องถ่วงความเจริญ หรือว่าบางทีก็เป็นอุปสรรคขัดขวางระบบการเมือง หรืออคมคติของระบบการเมืองของเขา ไปเสียด้วยซ้ำไป.

เมื่อส่วนใหญ่ของคน โดยเฉพาะในจิตใจของเขา มันยังมีศาสนา ผั่งอยู่ อย่างเป็นรกรากที่เดียว; แล้วโลกก็ไม่สนใจ; แล้วก็จัดโลกนี้ไป โดยไม่คำนึงถึงสิ่งหนึ่ง ซึ่งมันผั่งอยู่ในใจคนอย่างแน่นแฟ้น คือสิ่งที่เรียกว่า ศาสนานั่นเอง; ดังนั้นระบบการเมืองทั้งหลายในโลกนี้ จึงไม่เป็นไปเพื่อสันติ. พุศอย่างกำบังทุบดิน ก็เพราะว่ามันเดินคนละทางกันกับศาสนา ซึ่งเป็นไปแต่ในทางสันติ. เมื่อระบบการเมืองมันไม่ยุ่งเกี่ยวด้วย หรือเห็นเป็นข้าศึก เป็นอุปสรรค มันก็ไม่มีสิ่งที่เรียกว่าศาสนา เจืออยู่ในระบบการเมือง. พวกนักการเมืองก็ตีความหมายของคำว่าสันติ ไปเสียอีกทางหนึ่ง : สันติคือการที่เขาเป็นเจ้าโลก ควบคุมโลกได้ ตามความต้องการของเขา. นั่นแหละคือ สันติของเขา. มันก็เลยกลายเป็นการยื้อแย่งกันไป ไม่มีที่สิ้นสุด.

[คำปรารภและบททวนองหน้า ๔๒๔.]

ดังนั้น เรามาพิจารณาคู่กันสักทีหนึ่งว่า ระบบการเมืองที่เหมาะสม แก่มหาชน ที่เป็นศาสนิกบริษัทในศาสนา นั้นๆ มันจะมีได้อย่างไร และมีทางที่จะปรับความเข้าใจในเรื่องนี้กันได้สักเท่าไร ก็น่าจะลองคิดดู. ขอให้ท่านทั้งหลาย ลองทบทวนจากหัวข้อของการบรรยายที่แล้วๆ มา.

เราพูดถึงถึง “ธรรมะกับการเมือง” จนเห็นว่า การเมืองก็คือธรรมะ ในความหมายหนึ่ง คือในความหมายที่ว่า เป็นหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามกฎของธรรมชาติ; หน้าที่ชนิดนั้นก็เรียกว่าธรรมะด้วยเหมือนกัน. การเมืองก็เป็นสิ่งหนึ่ง ที่มนุษย์จะต้องทำให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ; หรือพูดให้ชัดลงไปก็ว่า การเมืองก็คือธรรมะ, ธรรมะก็คือการเมือง.

ผู้จัดโลกสูงสุดคือพระเจ้า อันเป็นยอดสุดของนักการเมือง : ถ้าพระเจ้าอย่างบุคคล ก็เป็นพระเจ้าอย่างที่เขาพูด ๆ กัน ; ถ้าเป็นพระเจ้าอย่างธรรมเนียม คือกฎของธรรมชาติอันเฉียบขาด. มันก็มีกฎของธรรมชาติ เป็นผู้ควบคุมโลกนี้ ; แล้วก็จัดโลกนี้ให้เป็นไปตามกฎที่เฉียบขาด เป็นอย่างอื่นไปไม่ได้.

ฉะนั้น ผู้จัดโลกทั้งหลายคือพวกนักการเมือง ก็ควรจะเป็นคนของพระเจ้า ; ดังนั้นเขาจะต้องมีธรรมะของพระเจ้า. มันจึงมีธรรมะอยู่ส่วนหนึ่ง ซึ่งมีอยู่สำหรับพวกนักการเมืองทั้งหลาย ; ถ้าจะเอาธรรมะอย่างพุทธบริษัท มันก็มีอยู่ครบถ้วน สำหรับจะเป็นระบบการเมือง ที่จะจัดโลกนี้ให้มีสันติได้. แต่เดี๋ยวนี้เราจะไม่เอาเปรียบผู้อื่น จะไม่พูดถึงแต่พุทธบริษัท จะพูดถึงธรรมะในฐานะที่เป็นของศาสนาทั่วไปทุกศาสนา ก็ย่อมจะกล่าวได้ว่า ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ อย่างถูกต้องด้วยกันทั้งนั้น. เรามีธรรมะกันอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องมีระบบการเมืองก็ได้ ; หรือว่าถ้ามีระบบการเมือง ชนิดนั้นมันก็มีธรรมะนั้นเอง. แล้วในที่สุดเราก็ได้พิจารณาเห็นว่า ทำอย่างไร มนุษย์เราในโลกปัจจุบันนี้ จะยอมรับระบบการเมืองแบบธรรมะ, หรือการเมืองระบบที่เป็นธรรมะ.

.....

[เริ่มการบรรยายครั้งนี้.]

พิจารณาลักษณะของศาสนิกชนที่จะเข้ากันกับระบบการเมือง.

ในวันนั้น เราจะมองกันถึงพวกศาสนิกชนแห่งศาสนาทั้งหลาย ที่ยังมีอยู่ในโลกนี้ ว่าเขาควรจะมีระบบการเมืองอย่างไร ; หรือถ้าจะกลับกัน

ก็จะต้องพูดว่า จะต้องจัดระบบการเมืองชนิดไหน อย่างไร จึงจะเข้ารูปกันได้ดีกับจิตใจของมหาชนจำนวนมาก ที่เป็นศาสนิกแห่งศาสนาต่างๆ. เรายังคงคิดที่จะช่วยกันแก้ไขโลก ในแง่ของการเมือง อย่างที่กล่าวมาแล้ว; เพราะว่าเรามีวัตถุประสงค์อยู่ที่สันติสุข หรือสันติภาพของมหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์ ตามพระพุทธรประสงค์.

พวกกันที่นี้ในฐานะของพุทธบริษัท แต่จะพวกกันให้กว้างออกไปถึง ศาสนิกชนแห่งศาสนาไหนก็ได้; เพราะว่าทุกคนยังต้องเกี่ยวข้องแก่กันและกันอยู่ ทั่วไปทั้งโลก จึงใช้คำว่า "ศาสนิกชน" ในความหมายที่เป็นกลาง. หรือถ้าจะระบุให้ชัดเจนไป ก็ได้แก่สิ่งที่เรียกว่า "ศาสนา" นั้นเอง ทั้งที่เขายังถือกันอยู่ ในลักษณะที่ตามขนบธรรมเนียมประเพณีก็มี หรือถือกันอยู่ด้วยสติปัญญา ก็มี.

เมื่อจะตั้งปัญหาขึ้นมาว่า ระบบการเมืองชนิดไหนที่จะเหมาะสมแก่มหาชน ที่เป็นศาสนิกของศาสนานั้นๆ; เราก็ควรจะได้พิจารณากัน ถึงลักษณะของศาสนิกชน แห่งศาสนาทุกศาสนา ในความหมายทุกๆ ไปกันเสียก่อน, เพื่อเราจะได้รู้กันเสียสักขั้นหนึ่งก่อนว่า ศาสนิกชนนี้มันเป็นอย่างไร; มันมีอะไรอยู่ในจิตใจ ในเนื้อในตัวของเขา ในลักษณะที่มันคงเปลี่ยนแปลงยาก. แล้วมันจะพบต่อไปว่า มันจะต้องมีระบบการเมืองอย่างไร จึงจะไปเข้ากันได้กับลักษณะนั้นๆ อย่างกลมกลืนกัน. นี่คือนี่ที่จะต้องพิจารณาเป็นข้อแรก.

ลักษณะของศาสนิกชนตามแบบฉบับทั่วไปนั้น อยากรจะเสนอขึ้นมาพอเป็นตัวอย่างเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้ :-

ข้อแรก ศาสนิกชนทั้งหลายในโลกนี้ มีหัวใจ หรือจิตใจ
ก็แล้วแต่จะเรียก, **เป็นสังคมนิยม** ไปตามเจตนารมณ์ของสิ่งที่เรียกว่าศาสนา.

ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ศาสนิกชนเขามีหัวใจ เป็นสังคมนิยม ไปตาม
เจตนารมณ์ของสิ่งที่เรียกว่าศาสนา. **ข้อนี้มีข้อเท็จจริงอย่างไร** มองเห็นหรือไม่
ไม่เห็น หรือจะเห็นตรงกันข้ามอย่างไร.

ถาม : คุณทองว่าไปในข้อนี้ก่อน ที่ว่ามีหัวใจเป็นสังคมนิยมนั้น เห็นด้วย
หรือไม่?

ตอบ : ผมเห็นด้วยครับ กับที่ว่าศาสนิกชนย่อมมีจิตใจเป็นสังคมนิยม; นั่น
คือหมายความว่า สิ่งที่จะได้มานั้น ต้องเป็นไปเพื่อสังคม มิใช่เพื่อ
ส่วนตัว อย่างนี้ครับ.

ถาม : แล้วที่ว่าตามเจตนารมณ์ของสิ่งที่เรียกว่า “ศาสนา” นี้ คุณมองเห็น
อย่างไร? ความเป็นสังคมนิยมของคนเหล่านั้น มันถ่ายทอดมาจาก
เจตนารมณ์ของสิ่งที่เรียกว่า “ศาสนา” เพราะฉะนั้น เมื่อเขานับถือ
ศาสนานานเข้าจิตใจของเขาก็กลายเป็นสังคมนิยม. ข้อนี้จริงหรือไม่จริง
อย่างไร? คุณลองอธิบายให้เห็นว่า ทุกศาสนามีเจตนารมณ์เป็นสังคมนิยม
คุณประยูร?

ตอบ : หัวใจของทุกศาสนา มีเจตนารมณ์เพื่อไม่ให้เห็นแก่ตัวด้วยกันทั้งนั้น
ทุกศาสนา; ฉะนั้นศาสนิกชน ผู้ที่จะปฏิบัติธรรมทางศาสนาทุก
ศาสนา จะทำอะไรก็ตาม ก็ต้องยึดหลัก การไม่เห็นแก่ตัว คิดถึงสังคม
คิดถึงคนอื่น ตามกฎที่ว่า เราต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน; อย่างนี้

มันมีด้วยกันในทุกศาสนา ครั้น เพราะฉะนั้นจึงถือว่าเป็นเจตนารมณ์แบบสังคมนิยม.

เราไม่ได้หมายความว่า ผู้ที่จะปฏิบัติศาสนา; แต่เราหมายถึงผู้ที่ปฏิบัติศาสนามาจนชิน แล้วจนรับช่วงเป็นทอด ๆ กันมา หลายชั่วอายุคนแล้ว. คนชนิดนี้เขามีความรู้สึกนึกในลักษณะสังคมนิยม เพราะมันติดมาจากศาสนา; เพราะว่าศาสนาทุกศาสนาในโลก ล้วนแต่มีวิญญาณ มีเจตนารมณ์ เป็นสังคมนิยม, เพราะเขาต้องการจะให้ทำลายความเห็นแก่ตัว. โดยหลักทั่วไปของทุกศาสนา การทำลายความเห็นแก่ตัวก็คือการเห็นแก่ผู้อื่น; ฉะนั้นศาสนาใหญ่ ๆ ในโลก ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ มันจึงเน้นการเห็นแก่ผู้อื่น การช่วยผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น. ไม่มีศาสนาไหน ที่จะสอนให้ทุกคนหาโอกาส ที่จะเห็นแก่ตัว, ได้มากเท่าไรก็เอาเท่านั้น; นี่ข้อนี้เป็นข้อที่เขาไม่ค่อยจะมอง ว่าศาสนานั้นมีลักษณะแห่งสังคมนิยม ตามแบบของศาสนาอยู่.

การที่จะหมดความเห็นแก่ตัว ด้วยการเป็นพระอรหันต์นั้น มันเป็นขั้นสุดท้าย หรือเป็นการกระทำระดับสูงสุด; แต่เมื่อหมดความเห็นแก่ตัว โดยการหมดกิเลสแล้ว มันก็ยังกลับมาเห็นแก่สังคมอยู่นั่นเอง; เพราะฉะนั้นพระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านจึงไม่ได้นอนพักเสี้อย่างสบาย เพราะความเห็นแก่ตัว; กลับไปท่องเที่ยวสั่งสอนสัตว์ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยลำบาก. ฉะนั้นขอให้ศึกษาจากพระพุทธจริยา หรือประวัติของพระศาสดา ไต่ ๆ ก็ตามในโลก กับประวัติของพระสาวกชั้นนำของพระศาสดาแห่งพระศาสนา นั้น ๆ.

เอาละเป็นอันว่า ข้อนี้เรายุติกันที่หนึ่งก่อนว่า ทุกศาสนามีสปีริต เป็นสังคมนิยม อย่าง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์; ดังนั้นเขาจะต้องมีระบบการเมืองที่เป็นสังคมนิยม, หรือต้องมีระบบการเมืองที่เป็นสังคมนิยมให้เขา มันจึงจะเข้ารูปกันได้. นี่เป็นเค้าเงื่อนในตอนต้นๆ พร้อมๆ กันไปในตัว กับที่เราจะวินิจฉัยลักษณะของมหาชนในโลก ที่เป็นศาสนิกชน.

....

ที่นี้ ข้อที่สอง ศาสนิกชนเหล่านั้น มัน มีลักษณะเป็นอนุรักษ์นิยม ที่เรียกว่า conservative เพราะว่าเขาได้จับเอาสิ่งที่ถูกต้อง ขึ้นมาเป็นหลัก แล้วก็ยึดแน่นไม่ยอมเปลี่ยน, มีลักษณะเป็นอนุรักษ์นิยม หรือคำอื่นใดก็ตาม ซึ่งมันจะเหมาะ. ที่นี้ อีกทางหนึ่ง ก็เป็นผู้ ถือตรงตามแบบฉบับ: ถือตรงตามพระคัมภีร์ ที่เขาเรียกว่า *orthodoxy* มันถือตรงตามคัมภีร์. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บางศาสนาแล้ว ยิ่งจะถือตรงตามพระคัมภีร์ ทุกเส้นอักษรไปเลย; เพราะฉะนั้นเขาจึงมีลักษณะเหมือนกับว่า “น้ำชาล้นเต็มถ้วย” แต่มันเป็นถ้วยแห่งธรรมะ, “ถ้วย” นี้มันเป็นถ้วยแห่งธรรมะ มันใส่น้ำชาธรรมะ แล้วมันล้นจนใส่น้ำไม่ได้อีกแล้ว.

ถาม : ที่นี้ข้อที่ว่า ศาสนิกชนทั้งหลาย มีลักษณะเป็นอนุรักษ์นิยม ถือตรงตามพระคัมภีร์ อย่างน้ำชาเต็มถ้วย เติมอีกไม่ได้แล้ว นี้คุณเห็นว่าจริงหรือไม่จริงล่ะ? คุณชวน ไม่ต้องเกรงใจ ไม่จริงตรงไหน? ไม่เห็นด้วยตรงไหนก็ค้ำ เราอยากจะทำให้มันแตกฉาน ให้มันแจ่มแจ้ง.

ตอบ : กระผมเห็นด้วยครับ.

ถาม : ยกตัวอย่างศาสนิกชนไทยซี มันเป็นอนุรักษนิยมอย่างไร ?

ตอบ : อย่างคนไทยเราถือ ให้เสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม ซึ่งมีมาตั้งแต่ครั้งที่เรานับถือพระพุทธศาสนา มาจนกระทั่งบัดนี้ ก็ยังถือกันอยู่เช่นนี้ครับ.

ถาม : ลักษณะที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงนี้ เรียกว่าอนุรักษนิยม มีอยู่ในพุทธบริษัทอย่างไรละ คุณทอง ?

ตอบ : ศาสนิกชนที่เป็นอนุรักษนิยม ย่อมไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ; ในที่นี้ผมนึกขึ้นมาได้ถึงเรื่อง สมมติว่าศีลอย่างนี้ ศีลห้าอย่างนี้ พยายามที่จะปฏิบัติจริง ปฏิบัติตรงไปตามแนวนั้น โดยที่จะไม่ยอมอ้าเข้าหาตามอำนาจของกิเลสตัวที่อยากจะหลีกออกนอกทาง ครับ.

ถาม : ลักษณะนี้เป็น orthodoxy ตรงตามคัมภีร์ ตามตัวหนังสือ ที่ว่าอนุรักษนิยมมันมีความหมายกว้างกว่านั้น ถือมาอย่างไรจะไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ในความหมายที่กว้าง ๆ จนกระทั่งบัดนี้ คุณล้า ยกตัวอย่างมาซี ?

ตอบ : ยกตัวอย่างนั้น คนไทยถือศาสนาอย่างศาสนาพุทธนี้ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถือกันมา อย่างที่ทำบุญตามประเพณี หรือเกี่ยวกับพิธีการต่าง ๆ ที่ทำกันมานี้ ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง. ไม่ยอมสะสางให้ดีขึ้น, ไม่ยอมทำให้เกิดประโยชน์เปลี่ยนแปลงไปจากที่ทำกันมา ; นี้ตามประเพณีที่ทำมา ผมพอจะพูดได้แบบนี้ ครับ.

ถาม : ที่นี้มันมีลักษณะเป็นน้ำชาล้นถ้วย ใส่ไม่ลงอีกหรือเปล่านั้น คุณประยูร ?

ตอบ : ถ้าหากว่าเป็นอนุรักษนิยมจริงๆตามความหมายที่ว่า รักษาของเดิมไว้ก็ต้องเป็นแบบน้ำชาล้นถ้วยครับ. แต่ถ้าของเดิมนั้นเป็นของที่ถูกต้องเป็นหลักมา ก็แสดงว่า เป็นน้ำชาที่ต้อยอยู่แล้ว ไม่เอาของอื่นที่ไม่ดีเข้าไปใส่ ก็ถือว่า เป็นการถูกต้องตลอดไป.

ถาม : ที่นี้ ความหมายของ คำว่า “น้ำชาล้นถ้วย” มันเกิดเป็น ๒ ความหมาย ชันมาซิ อย่างนั้นหรือ ?

ตอบ : หมายถึง เป็น ๒ ความหมาย.

ถาม : เป็น ๒ ความหมาย ใส่ไม่ลง ชนิดที่ไม่มีอะไรที่เติมลงไปได้น้อย่างหนึ่ง, หรือมันคืออยู่แล้วไม่ควรเติมอะไรลงไปอีก นี้อีกอย่างหนึ่ง. ลักษณะอนุรักษนิยมนี้ ให้คุณหรือให้โทษ คุณทอง ?

ตอบ : อยู่ที่สิ่งที่อนุรักษนั้นครับ. ถ้าหากพูดว่าอนุรักษ; อันนี้ผมหมายถึงว่าอนุรักษทั่วไป ครับ. ถ้าหากว่าเป็นระเบียบของศาสนาแล้ว รู้สึกจะดี ครับ; แต่ถ้าหากว่าโดยทั่วไปแล้ว เป็นลักษณะน้ำชาล้นถ้วยที่ว่าเอามาอย่างไร แล้วก็เอาไปอย่างนั้นเรื่อย โดยไม่ยอมมีการเปลี่ยนแปลง อันนี้ไม่ดีแน่ ครับ.

ถาม : เคียนั้นเราระบุเฉพาะลงไปว่า อนุรักษนิยมของพุทธบริษัทนี้ มันให้คุณหรือมันให้โทษ คุณชวน ?

ตอบ : กระผมมองเห็นว่า อนุรักษนิยมแบบพุทธศาสนิกชนนี้ มีแต่ให้คุณ ไม่มีให้โทษ ครับ.

ถาม : แล้วถือเอาตามตัวอักษรนี้ ให้คุณหรือให้โทษ คุณล่ะ?

ตอบ : ผมยังบอกไม่ได้ ครับ.

ถาม : คุณประยูร ต้องบอกได้?

ตอบ : ถ้าเอากันตามตัวหนังสือ ตามอักษรที่ว่า คำว่า “อนุรักษนิยม” คือนิยมรักษาของเก่าไว้ไม่เปลี่ยนแปลง; แต่ที่นี้ถ้าหากว่าจะให้เป็นประโยชน์ ก็ต้องของเก่านั้นถูกต้อง มันจึงจะเป็นประโยชน์อย่างที่ผมได้กล่าวแล้ว. ถ้าอนุรักษเกี่ยวกับทางศาสนา, ถ้าเข้าใจศาสนาถูกต้อง, อนุรักษสิ่งที่ถูกต้องไว้ มันก็เป็นประโยชน์ ครับ.

ถาม : ที่นี้เราจะถามว่า ความเป็นอนุรักษนิยมตามตัวอักษร เป็นน้ำชาเติมด้วยเติมไม้ลง ของพุทธบริษัทสมัยนี้ จะเป็นที่พักพระทัยของพระ-พุทธเจ้าใหม่ คุณทอง?

ตอบ : ผมรู้สึกว่าคุณพุทธบริษัทสมัยนี้ ดูจะไม่อนุรักษนิยมครับ; เพราะพยายามที่จะเติมอะไรลงไปเรื่อย ในศาสนานั้น ครับ.

ถาม : คุณชวนละ เห็นว่าอย่างไร?

ตอบ : ถ้าพูดถึงจิตใจของพุทธศาสนิกชนปัจจุบันนี้แล้ว มันไม่เชิงอนุรักษนิยมครับ ออกนอกกลุ่มออกทางไปมากแล้ว.

ถาม : ไม่มีเหลืออยู่เลยหรือ สำหรับเป็นอนุรักษนิยม เอ้า, มองให้เห็นให้ชัดซิ แล้วก็ว่าไปตรงๆ ไม่มีอนุรักษนิยมเหลืออยู่เลยหรือ?

ตอบ : มีเหลืออยู่บ้าง แต่น้อยมาก.

ถาม : อาตมาเห็นว่ามาก มากเท่าที่ความมกมายมันมากขึ้น คุณประยูรเห็นว่าอย่างไร? ยิ่งอนุรักษนิยม หรือว่ายิ่งหายไป?

ตอบ : พูดถึงคนสมัยนี้ ถ้าเกี่ยวกับความมกมายนั้น มีมากขึ้น; แต่ความมกมายนี้ ถ้าเราถือว่าเป็นนักศาสนาแล้ว มันไม่ใช่ นักศาสนาที่ถูกต้อง เป็นการกระทำอะไรต่างๆ ที่มกมาย. แต่ที่พูดถึงคนสมัยนี้กลายเป็นว่าเรื่องจริงของศาสนาที่ไม่มกมายนั้น ไม่อนุรักษ์ไว้; ไปเอาแต่เรื่องความมกมายของศาสนาเพิ่มมากขึ้น; เป็นต้น ยกตัวอย่างง่ายๆว่า การรุดหน้ามนต์ การขอเครื่องขลังศักดิ์สิทธิ์ต่างๆนี้แหละครับ ที่เห็นได้ชัดๆว่า ยิ่งเจริญเท่าไร ก็จะกลับไปเอาเรื่องของขลังของศักดิ์สิทธิ์, ให้อายุยืนยาว อารักข์ มันยิ่งมกๆขึ้น. จะเรียกว่าอนุรักษนิยม ก็เป็นอนุรักษนิยม ซึ่งไม่ใช่เป็นแก่นแท้ของศาสนาทางนั้น; เป็นอนุรักษนิยมสิ่งที่เป็นเปลือกของศาสนา. ถ้าว่า ก็ต้องว่าอย่างนั้นครับ สมัยนี้.

เรื่องที่เรากำลังพูดกันนี้ เริ่มพื้นเผื่อแล้ว ในเมื่อเรามองดูกันคนละที หรือคนละตอน. พุทธศาสนาแต่ก่อนที่ถูกต้อง มันก็ไม่ได้มีเรื่องอย่างนั้นที่เขาสืบๆกันมาอย่างถูกต้อง; เรื่องรุดหน้ามนต์เป็นต้นนี้ มันเพิ่งแฝงเข้ามาหรือเพิ่งค่อยคืบคลานเข้ามา จากภายนอกพุทธศาสนา. มันเป็นเรื่องของฝ่ายที่เราเรียกกันว่าไสยศาสตร์ หรือศาสนาพราหมณ์ ศาสนาอะไรเป็นต้น มันเพิ่งค่อยเข้ามาหาพุทธศาสนาทีหลัง. นี่ก็แปลว่าได้ละอะไรบางอย่างไปเสีย แล้วก็รับเอาอันใหม่เข้ามา แล้วก็มาทำกันอย่างอนุรักษนิยมเดี๋ยวนี; น่าจะบ่ทิ้งออกไปเสีย ที่มันไม่ใช่พุทธศาสนา, เอาแต่ที่เป็นพุทธศาสนาที่เรายังอนุรักษ์ไว้ได้.

ถาม : ความคิด ความเชื่อ หรือการกระทำ หรือขนบธรรมเนียมประเพณีอะไรก็ตาม ที่อนุรักษ์ รักษาไว้เป็นอย่างดี ไม่ให้ใครแตะต้อง ไม่ให้ใครเปลี่ยนแปลง ส่วนนี้ยังมีอยู่ หรือไม่มีละ คุณทอง?

ตอบ : รู้สึกจะยังมีอยู่ครับ.

ถาม : มีอยู่ในทุกศาสนาหรือเปล่า?

ตอบ : มีอยู่ในทุกศาสนาครับ.

ถาม : มีในบางศาสนา อย่างเคร่งเครียด เคร่งครัดหรือเปล่า ในบางศาสนา มีอนุรักษนิยมอย่างเคร่งครัดกว่าศาสนาอื่นหรือเปล่า?

ตอบ : รู้สึกว่า จะมีครับ.

ถาม : คุณไม่กลัววินิจฉัย เอาตามความรู้สึกที่สังเกตเห็น. ศาสนาที่เขายังมี ความเคร่งครัด แน่นแฟ้นในการรักษาบทบัญญัติทางศาสนาก็มี; แต่ต้องไม่ได้, พุดเป็นอย่างอื่นไม่ได้, ที่เขาเรียกว่า เคร่งตามตัวบท dogmatism ที่เรียกกันในศาสนาคริสต์ียน. และในศาสนาพุทธมัน ก็มี เคร่งครัดตามตัวบทแต่ต้องไม่ได้. การทำอย่างนี้ ตรงตาม พระพุทธประสงค์หรือไม่ คุณประยूर?

ตอบ : ถ้าทำอย่างนี้แล้ว ก็ไม่ตรงตามพระพุทธประสงค์แน่ ครับ; เพราะ พระพุทธประสงค์ ประสงค์ไว้ว่า จะทำอะไรแล้ว ก็ให้เชื่อโดยตนเอง รู้แจ้งโดยตนเอง. แม้แต่ตถาคตและดำราก็อย่าไปเชื่อให้มากนัก ว่า อย่างนั้น.

ถ้าอย่างนั้น เราเอาการเชื่อตนเองนั้นแหละ มาเป็นสิ่งที่ต้องอนุรักษ เพราะว่าเขาได้อนุรักษกันมาแล้ว ตั้งแต่ครั้งพระพุทธเจ้า ๒๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว แล้วเราอนุรักษไว้ได้ นี้ไม่ดีหรือ? ก็เป็นอันเห็นได้ว่า มันอยู่ที่สิ่งที่อนุรักษ;

ถ้ามันถูกต้อง แล้วมันก็ดีแน่. แม้ว่าพระพุทธเจ้า จะได้ทรงวางหลักให้คนเรา เป็นอิสระ มีเสรีภาพในการที่จะไม่เชื่อ ในเมื่อยังไม่มองเห็นลงไปด้วยตนเอง ; แต่ในบางสิ่งบางอย่าง มันยังมองเห็นไม่ได้ด้วยตนเอง มันก็อาศัยความเชื่อชนิดนี้ ที่อนุรักษสืบ ๆ กันมา. เหมือนอย่างว่าลอบบวช บวชสัก ๓ เดือนนี้ก็ดีแน่ ; นี้ก็ถือกันมา อย่างที่เรียกว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี.

ฉะนั้นเราจึงแยกออกไปเป็น ๒ ฝ่าย : ว่าลักษณะอนุรักษนิยม หรือน้ำชาลันด้วยนี้ ถ้ามันดี ไปถูกสิ่งที่ดีมันก็ดี, ถ้าไปถูกเข้ากับสิ่งที่ไม่ดี มัน ก็ไม่มีอะไรดี. แต่เดี๋ยวนี้มันเป็นสิ่งที่ห้ามไม่ได้ ช่วยไม่ได้ที่จะไม่ให้ศาสนิกชน ทั้งหลาย มีลักษณะอนุรักษนิยม ที่มีอาการเหมือนกับน้ำชาลันด้วย.

ถาม : ฉะนั้น ถ้าว่าจะมีระบบการเมืองเข้ามาให้แก่คนเหล่านี้ มันจะต้องเป็น ระบบการเมืองชนิดไหนล่ะ มันจึงจะเข้ากันได้, คุณประยูร?

ตอบ : จะต้องเป็นระบบการเมืองที่เป็นสังคมนิยม ครับ.

ถาม : อ้าว, แล้วก็เป็น conservative อย่างไร?

ตอบ : แล้วก็ยังเป็นสังคมนิยมแบบที่มีธรรมะที่ถูกต้อง ที่เราอนุรักษไว้ครับ จะ ใช้คำว่า conservative ก็ได้.

แบบที่มันเข้ากันได้กับพระศาสนา หรือที่มันฝากไว้กับพระศาสนา มีส่วนหรือมีลักษณะที่ทำให้ยึดถือได้โดยง่าย ให้อนุรักษได้โดยง่าย แล้วก็ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง, และก็ไม่ต้องเอาอะไรมาเติมให้อีก ฉะนั้นถ้าเป็นสังคมนิยม มัน

ก็ต้อง เป็นสังคมนิยมที่มีธรรมะ ที่ประกอบไปด้วยธรรมะ ที่ถอดแบบถอดรูป ออกมาจากสิ่งที่เรียกว่าศาสนา นั้นเอง.

แล้วเดี๋ยวนี้มันก็มีอยู่แล้ว ในหมู่พุทธศาสนิกชนเรา คนเฒ่า คนแก่ ที่มีความคิดความเชื่ออย่างไร; ล้วนแต่ถอดรูปออกมาจากพระศาสนาทั้งนั้น แล้วก็รักษาไว้อย่างแน่นแฟ้น, ไปคดบังไม่ได้, ไปเติมอีกไม่ได้.

สรุปความว่า ต้องมีความศกัศสิทธิ์ของสิ่งที่เรียกว่าศาสนา เข้ามา ยืนอยู่ด้วย สำหรับยึดถือในเบื้องต้น ในชั้นมูลฐานทั่วไป.

เราพอที่จะกล่าวได้ต่อไปอีกว่า ศาสนา นั้นมันอยู่ได้ด้วยอนุรักษ-
นิยม เป็นที่ตั้งของศรัทธา หรือว่ามีศรัทธาเป็นที่ตั้ง มีความภักดีจงรักอย่าง
แน่นแฟ้น มันจึงอยู่ได้; ฉะนั้นมันจึงผิดกับการเมือง ที่มันไม่มีหลัก หรือ
ไม่มีราก อย่างนี้ มันจึงรวนเรตลอดกาล. ฉะนั้น เราจะต้องมี ระบบ
การเมืองที่เข้ากันได้กับความเป็นอนุรักษนิยมของศาสนิกบริษัทเหล่านั้น.

.....

ที่นี้ **ข้อที่สาม** ศาสนิกชนทั้งหลาย บุชาอิสรภาพ เสรี-
ภาพ, แล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เสรีภาพในทางธรรม หรือทางจิตใจ.

ถาม : เมื่อพูดขึ้นว่า ศาสนิกชนทั้งหลายบุชาเสรีภาพนี้ มีแรงที่จะคัดค้านได้
อย่างไร คุณล่ะ?

ตอบ : ไม่มีทางคัดค้าน ครับ.

ถาม : ไม่ได้คิดละมั้ง คุณชวน มีทางที่จะคัดค้านได้อย่างไร ?

ตอบ : กระผมยังไม่ทราบแนวทางของท่านอาจารย์ ครับ.

ถาม : อืม! ว่าเรากำลังพูดว่า ลักษณะทั่วไปของศาสนิกชนทั้งหลายในโลกทุกศาสนา เขาบูชาเสรีภาพหรืออิสรภาพ. การพูดอย่างนี้ มันเท็จจริงอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ในใจนั้นย่อมบูชาอิสรภาพแน่ครับ; เพราะว่าการบูชาเสรีภาพหรืออิสรภาพ. การพูดอย่างนี้ มันเท็จจริงอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : แต่ละศาสนาปฏิบัติไป เพื่อต้องการความหลุดพ้น ต้องการความเป็นอิสระ. นอกจากบางศาสนา ที่ไม่อิสระอย่างแท้จริง ก็ต้องเพื่อหวังให้มันหลุดจากมนุษย์นี้ไปสู่พระเจ้า; นั่นก็อีกระบบหนึ่ง; แต่ว่าลงท้ายก็เพื่อให้หลุด ให้ออกไปสู่ความเป็นอิสรภาพทั้งนั้น. นี่เป็นแนวที่มีอยู่แล้วในศาสนิกชนทุกคน และโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา เพื่อความอิสระ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์เลยครับ.

ถาม : คุณว่าศาสนาบางศาสนา ไม่มีอิสรภาพ เสรีภาพ ยกตัวอย่างเช่นอะไร? ไม่ต้องออกชื่อศาสนา แต่ยกตัวอย่างเช่นอะไร?

ตอบ : ยกตัวอย่างว่า เขายังติดอยู่ในด้านจิตใจ เขายังมีการศรัทธา หรือติดอยู่กับพระเจ้า ซึ่งเขาอาจจะเข้าใจพระเจ้า ในแง่ไม่ลึกซึ้งเต็มที่ก็ได้. เพราะฉะนั้นจิตเขายังต้องไปพะวักพะวน คิดถึงพระเจ้าอยู่; แต่ก็ให้ประโยชน์ในทางโลก ที่เขาทำงานต่างๆ ได้ดี หรือไม่กลัว อาจจะไม่กลัวตายก็ได้; แต่ยังคงไม่อิสระ มันยังไปติดอยู่กับที่ต้องการพระเจ้าอยู่.

คุณนะ เข้าใจพระเจ้าของเขาผิด, หรือไม่เข้าใจพระเจ้าของเขา. คนที่เขาหลุดจากโลกนี้ไปหาพระเจ้านั้น เพราะเขารู้อักพระเจ้าของเขาดี ว่าพระเจ้าจะไม่บีบบังคับ จะไม่กักขัง; พระเจ้าจะไม่ลิดเสรีภาพ หรืออิสรภาพของผู้นั้น. ถ้าพระเจ้ายังทำลายอิสรภาพเสรีภาพของผู้ใดแล้วก็ไม่ใช่พระเจ้าแน่.

ฉะนั้นเขาหลุดจากโลกมนุษย์นี้ไปหาพระเจ้า ก็เพื่อไปอยู่อย่างมีอิสระเสรีภาพ; โดยถือว่า ถ้าพระเจ้าจริงแล้ว ไม่ทำลายอิสรภาพเสรีภาพ, ในโลกพระเจ้าไม่ทำลายอิสรภาพเสรีภาพ. เราควรจะเข้าใจกันเสียใหม่ เกี่ยวกับพระเจ้าของพวกที่เขามีพระเจ้า; แต่ว่าการที่บางคนเขาอธิบายพระเจ้าของเขาผิดจนทำให้เห็นว่าไปหลุดจากคุกของมนุษย์ แล้วไปติดคุกของพระเจ้าอีก นั้นมันก็มี. บางคนพูดผิดๆ นั้นมันก็มี; อย่าไปถือเขาเลย.

เราจะมองแต่ในแง่ที่ว่า ทุกศาสนาแหละ บูชาอิสรภาพเสรีภาพ, มุ่งที่จะไปหาเสรีภาพ อย่างแบบพระเจ้าก็ได้. ถ้าเปลี่ยนพระเจ้าเป็นพระธรรมเสีย อย่างที่เราเคยพูดกันบ่อยๆ แล้วก็ไม่มีปัญหาอะไร ก็ไม่สูญเสียเสรีภาพอิสรภาพ; แต่สำหรับพุทธศาสนานั้น พูดตรงๆ ไม่สมมติเป็นบุคคล ว่าวิมุติความหลุดพ้นจากกิเลสอันนั้นแหละ มันก็คือเสรีภาพอย่างสูงสุด.

เสรีภาพกันในโลกมนุษย์นี้ มันเสรีภาพเล่นตลก, เป็นเค้กอมมือมากกว่า; เพราะมันยังพ่ายแพ้แก่กิเลสมากเกินไป; คนเหล่านั้นไม่มีเสรีภาพ ยังทำอะไรอย่างโง่เขลา แล้วก็ไปรุกร้าเสรีภาพของคนอื่น. นี่ถ้าว่าเสรีภาพจากกิเลส จากความเห็นแก่ตัว ตามหลักของศาสนาทั้งหลายแล้ว มันก็มีสิ่งที่เรียกว่าเสรีภาพได้จริง, แล้วถึงถึงเสรีภาพทางจิตใจเป็นส่วนใหญ่; แม้ว่า

ทางร่างกายจะถูกกักขัง หรือถูกอะไรก็ตาม ถ้าจิตใจของเรา ไม่ติด อยู่ที่นั่น ก็เรียกว่า มีเสรีภาพ.

ดังนั้น ระบบการเมือง ที่จะเอาไปให้แก่ศาสนิกบริษัททั้งหลาย ซึ่งบูชาเสรีภาพนี้ มันจะต้องเป็นระบบการเมืองที่แสดงเสรีภาพ อย่างเป็นที่พอใจของศาสนิกชนเหล่านั้น; อย่าให้เป็นเสรีภาพชนิดโกหกหลอกลวงที่กำลังเต็มไปในโลกเวลานี้, อย่างดีที่สุดก็เป็นเสรีภาพของเด็กอมมือ. แต่ว่าโดยทั่วไปแล้ว มันเป็นเสรีภาพหลอกลวง ฉะนั้นยังไม่เป็นที่พอใจ ของผู้ที่ถือธรรมะเป็นหลัก ที่นิยมเสรีภาพในทางใจ.

ถาม : ฉะนั้น จะต้องเอาการเมืองระบบไหนไปให้เขา ซึ่งนิยมเสรีภาพ จึงจะเป็นการถูกฝาถูกตัว คุณชวนลองว่าซี?

ตอบ : ถ้าเป็นพุทธศาสนา ก็เอาการเมืองระบบธรรมะเข้าไปใช้ ถึงจะถูกฝาถูกตัว ครับ.

ถาม : คุณทอง?

ตอบ : ผมรู้สึกจะตอบไม่ได้ดีกว่าคุณชวน ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณประยูร?

ตอบ : การที่จะเอาระบบการเมืองมาใช้ ท่านอาจารย์จะหมายถึงพุทธศาสนา อย่างเดียว หรือศาสนาอื่นด้วย?

ถาม : คือว่าจะนำระบบการเมืองไปให้แก่ศาสนิกชนทั้งหลาย ที่บูชาเสรีภาพทางจิตใจอยู่เป็นพื้นฐานนั้น มันจะเอาการเมืองระบบไหนกันไปให้เขา?

ตอบ : ถ้าจะเอาชื่อที่ถูกต้อง เอาชื่อที่มีอยู่แล้ว; แต่ถ้าเพียงแต่ใช้คำว่า เสรี คำนี้ให้ถูกต้อง ก็ระบบเสรีประชาธิปไตย ระบบนี้ก็ใช้ได้ แต่ว่าให้รู้จักคำว่า “เสรี” ใช้คำว่า “เสรี” ให้ถูกต้องจริงๆ ซึ่งเป็นการเสรีทางจิตใจ เพื่อหลุดพ้น ก็ใช้ระบบนี้ก็ใช้ได้; แต่มันยากสำหรับการที่จะปฏิบัติและเข้าใจ ครับ.

ถาม : แล้วเป็นประชาธิปไตยแบบไหนล่ะ?

ตอบ : แบบ เสรี ครับ เพื่อจะได้เป็นอิสระ.

ถาม : ประชาธิปไตยที่มีสิทธิที่จะเห็นแก่ตัวเต็มที่ อย่างนั้นหรือ? ก็เสรีมันเห็นแก่ตัวเต็มที่มันมันจึงจะเสรี

ตอบ : หมายความว่า ขอให้เข้าใจคำว่า “เสรี” นี้ เพื่อเป็นการหลุดพ้นจากกิเลส. แต่ผมได้เรียนให้ทราบว่า มันทำให้คนเข้าใจยากเท่านั้นเองครับ; เพราะคนมักจะมองแต่คำว่า เสรีแล้วก็มันเพื่อเห็นแก่ตัวเสียหาย. เพราะฉะนั้นถ้าจะใช้จริงๆ คำพูดนี้มันถูกต้องครับ; แต่คนมันเอาคำพูดนั้นมาเข้าใจผิด และมาใช้ผิด.

นั่นแหละ ป้องกันการเข้าใจผิด เราจึงใช้ว่า ประชาธิปไตยรูปสังคมนิยม; ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม คือ แต่ละคนมีเสรี จะทำลายประโยชน์ของผู้อื่นไม่ได้ และรักษาประโยชน์ของสังคมไว้ ก็เป็นประชาธิปไตยอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเราเรียกว่าสังคมนิยม, แล้วก็เติม “ธรรมะ” เข้า

ไปข้างหน้า เป็นสังคมนิยมที่มีธรรมะเป็นหลัก เรียกว่า ธรรมิกสังคมนิยม. ในตัวธรรมะนั้นมีเสรีภาพ, มีเครื่องอำนวยความสะดวกให้เกิดเสรีภาพ ในการปฏิบัติ เพื่อเสรีภาพ; แล้วมีสังคมนิยมแบบที่ประกอบอยู่ด้วยธรรมะ ในศาสนาทุกศาสนา ที่มุ่งต่อเสรีภาพ ตามแบบฉบับของศาสนานั้น ๆ; ฉะนั้น ศาสนิกชนเหล่านั้นเขาก็ไม่รู้สึกรอคอยการระอาใจ.

เดี๋ยวนี้เราให้อะไรเขาก็ไม่รู้ เรียกว่า เสรีภาพ - เสรีภาพ; แต่เหมือนกับทำให้เขายืนคอเข้าไปในบ่วง ไปติดบ่วงของการเมือง อย่างที่เรียกว่า หมดเสรีภาพเสียอีก. หาเสรีภาพไม่พบ ในระบบการเมืองที่ไม่ประกอบไปด้วยธรรมะ และดำเนินระบบการเมืองนั้น โดยคนที่ไม่มีความดี. ถ้าเขาเป็นศาสนิกชนที่แท้จริง เขาจะบูชาเสรีภาพทางจิต ซึ่งมันจริง. ที่นี้ระบบการเมืองต้องแสดงถึงเสรีภาพที่แท้จริง แก่คนเหล่านั้น; คนเหล่านั้นก็จะนับถือระบบการเมืองนั้น ราวกับว่าเป็นระบบศาสนาขึ้นมาทันที.

.....

ข้อที่สี่ ศาสนิกชนทั้งหลาย ที่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ตามแบบฉบับนั้น บูชาหัวหน้า หรือผู้นำในทางศาสนา นี้ข้อหนึ่ง, แล้ว **ไม่นิยม** เปลี่ยนหัวหน้า, แล้วก็ **นิยมหัวหน้าที่เจ็บขาดและเป็นธรรม เป็นเผด็จการโดยธรรม;** มีอยู่เป็น ๓ ตอน คือเขา **เคยชินในการที่จะมีหัวหน้า เชื้อพังหัวหน้า หรือผู้นำในทางศาสนา** แล้วก็ **ไม่ยอมเปลี่ยนหัวหน้า;** แม้ว่าคนหนึ่งจะตายไป ก็มีอีกคนหนึ่งอย่างเดียวกันขึ้นมาแทน; **ไม่ต้องเปลี่ยนเป็นหัวหน้า เป็นลัทธิโน้น เป็นลัทธินี้** กลับไปกลับมา. แล้วเขานิยมระบบที่มีหัวหน้าที่เผด็จการโดยธรรม.

ถาม : เท่าที่คุณศึกษาสังเกต อ่านมา ศึกษามา ในรูปของประวัติศาสตร์ก็ดี, หรือว่าเหตุผลอย่างอื่นก็ดี, คุณเห็นว่าเป็นอย่างไรใหม่ คุณทอง ; นิยมหัวหน้า ไม่ยอมเปลี่ยนหัวหน้า และชอบหัวหน้าที่เผด็จการโดยธรรม?

ตอบ : ในประวัติศาสตร์ของชาติไทย นิยมหัวหน้าที่เป็นอย่างนี้ ครับ.

ถาม : นี่เราไม่ได้พูดว่าชาติไทยนา เราพูดว่าศาสนิกชน ศาสนิกบริษัทนา. คุณชวนล่ะ ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของคุณเป็นอย่างไร เพราะเป็นครูนี้ สองคนนี้เป็นครู?

ตอบ : กระผมเห็นด้วย ครับ.

ถาม : คุณเล่า ละ?

ตอบ : เท่าที่เป็นมาก็อย่างนี้ครับ; พุดง่าย ๆ อย่างสมภารเจ้าวัด ก็ยังมีคนศาสนิกชนรุ่นหลัง ๆ ยังปฏิบัติตามอยู่ ก็ยังมีตัวอย่างครับ.

ถาม : เท่าที่อาตมาได้ศึกษา ได้สังเกตดู หยิบมาดู จนกระทั่งบัดนี้ รู้สึกว่า ในหมู่ศาสนิกชนทั้งหลาย มันเกิดลัทธิที่ศกัศศีลธิขึ้นมา ในการที่จะบูชาหัวหน้า; นับตั้งแต่พระศาสดามาเป็นองค์แรก แล้วก็มอบหมายกันมาตามลำดับ; แล้วก็ไม่ชอบเปลี่ยนหัวหน้า ต้องการแต่หัวหน้าอย่างอนุรักษนิยม และพร้อมกันนั้นก็ยังมีมองเห็นว่า เขาชอบหัวหน้าที่เข้มแข็ง เจียบขาด และเป็นธรรม. ข้อนี้เพราะเหตุไร คุณประยูร? ลองสันนิษฐานว่าเพราะเหตุไร?

ตอบ : เพราะว่า การเป็นหัวหน้านั้น ถ้าไม่เข้มแข็ง ไม่เจียบขาด ไม่เป็นธรรมแล้ว ก็ไม่มีทางที่จะทำสงคมนั้น ให้มันสงบราบคาบได้.

ถาม : ไม่ตรงปัญหาแล้ว กลับกันอยู่กับปัญหาแล้ว ถามว่าทำไมศาสนิกบริษัทนี้ มันชอบหัวหน้าที่เจียบขาต หรือเผด็จการโดยธรรม ไม่ชอบการโลเลผ่อนผันสั้นยาว?

ตอบ : เพราะว่า มันจะได้เห็นผลเร็ว.

ถาม : คุณทองว่าเพราะเหตุอะไร? คุณชวนล่ะ เพราะเหตุอะไร? ใครนี่ก็ออกก่อน ว่าก่อน?

ตอบ : เพราะศาสนิกชนส่วนมาก ก็ต้องการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของศาสนา ครับ.

ถาม : มันถูกละ แต่คำพูดมันรู้มั่วมัน คุณทองว่าอย่างไร?

ตอบ : ยังหาคำพูดที่ดีกว่าไม่ได้ ครับ.

ถาม : อ้าว, คุณล้ำ ว่าอย่างไร? เพราะเหตุไร?

ตอบ : เพราะเหตุว่า มันใช้คำว่า "เด็ดขาด" นี้ มันถือคำศักดิ์สิทธิ์ ถือว่าคนนั้นทำอะไรถูกต้อง แล้วก็เป็นที่น่าเกรงขาม. คำว่า "เด็ดขาด" นี้ที่ใช้กันมา แล้วก็เป็นที่ชอบของศาสนิกชน.

ทำไมพูดมากนั้ล่ะ? เพราะว่าเรามันเป็นคนจริง มันเท่านั้นเอง เพราะว่าเรามันเป็นคนจริง; ถ้าเป็นศาสนิกชนอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะพุทธบริษัทแล้ว ต้องเป็นคนจริง; มันไม่กลัวหรอก ที่จะถูกลงโทษ, หรือจะไม่ปรานีปราศัยอะไรกันนัก ก็ไม่กลัว; เพราะว่าเรามันต้องการที่มันจริง ที่มัน

เฉียบขาด รุนแรง และรวดเร็ว. ถ้ามันจริง แล้วมันก็จะจริงกันไปเสียหมด; ไม่ต้องการจะเปลี่ยนหัวหน้า, มันหมายถึงเปลี่ยนลัทธิ หมายถึงเปลี่ยนแนว.

ถาม : ฉะนั้นถ้าจะมีระบบการเมืองที่ยั่งยืนให้ แก่คนที่มันมีความเคยชินอย่างนี้ มันจะต้องเป็นระบบการเมืองชนิดไหน คุณทอง?

ตอบ : ต้องเผด็จการโดยธรรมครับ.

อืม, ต้องเผด็จการโดยธรรม. เราต้องมีสังคมนิยมที่เผด็จการโดยธรรม. ถ้าว่าเผด็จการโดยธรรมแล้วก็ไม่ต้องพูดว่า ประกอบด้วยธรรม; ถ้าไม่ประกอบด้วยธรรม มันก็ไม่มีธรรมที่ไหนจะมาเผด็จการ; ฉะนั้นใช้คำว่า เผด็จการโดยธรรม. มันก็ไม่คลานงุ่มง่ามอยู่ เหมือนอย่างประชาธิปไตย รุ่มร่าม ซึ่งปล่อยให้ถึง ให้อึดแอ่ง ให้อะไรกันไปได้ ตามทิศทางที่ตนพอใจ.

....

ที่นี้ **ข้อที่ห้า** เราอยากจะเสด็จไปถึง **ตัวศาสนา**; บุษาค้วนหน้า นั้นก็อย่างนะ; ที่นี้ **บุษาค้วนหน้า**, **ตัวพระธรรม** **ตัวพระศาสนา**ก็ได้. เพราะว่า **ตัวพระศาสนาทุกรูปแบบ** ไม่ว่าศาสนาไหน มันมี **ใจความสำคัญ** เป็นแก่นอยู่ ที่ **นิยมความมีเสรีภาพในทางจิตใจ**; ไม่ว่าเขาจะถูกโยกย้ายไปที่ไหน หรือเขาจะตกเป็นทาสของศัตรู หรือจะมีการเปลี่ยนแปลงผันผวนอย่างไร ในสภาพเช่นไร ศาสนิกชนที่แท้จริงจะยังคงบูชาเสรีภาพแห่งจิตใจอยู่.

ฉะนั้นเราจะต้องมีระบบการเมือง ชนิดที่ไม่กระดอนไปกระดอนมาอย่างลูกบั้งปอง เหมือนการเมืองสมัยนี้; การเมืองยุคสมัยบั้งปอง ซึ่งทำให้

มนุษย์หาความแน่นอนไม่ได้ ยุติที่อะไรไม่ได้. ไม่มีศาสนา, แล้วก็ไม่มีการเมืองที่จะแทนศาสนาได้, ไม่มีระบบการเมืองที่จะแก้ปัญหานั้นได้. เพราะว่าระบบการเมืองทั้งหลายเหล่านี้ มิได้นิยมเรื่องทางจิตใจ, มิได้นิยมเสรีภาพในทางจิตใจ; มันนิยมแต่เสรีภาพทางวัตถุ ทางกาย ทางภายนอก ทางทรัพย์สินสมบัติ ทางเศรษฐกิจ เป็นสูงสุด.

ข้อนี้ก็ไม่ต้องพูดกันมากก็ได้ คือสรุปความว่า มันต้องเป็นระบบการเมืองที่ให้เสรีภาพทางจิตใจ; หรือถ้าทำอย่างนั้นไม่ได้ ก็ต้องไม่ขัดกันกับการมีเสรีภาพในทางจิตใจ. มันก็เลยกลายเป็นเรื่องที่พาดพิงไปถึงความถูกต้องทางจิตใจ; ไม่บูชาวัตถุ, ไม่เอาวัตถุเป็นหลัก, ไม่เอาประโยชน์ทางวัตถุเป็นหลัก. ฉะนั้นระบบการเมืองในโลกปัจจุบัน ซึ่งเอาการได้ทางวัตถุเป็นหลักนี้ มันเป็นที่ขบะแวงของศาสนิกชนที่แท้จริง.

....

ที่นี้ **ข้อที่หก** อยากจะแนะนำให้ดูว่า **ความเป็นศาสนิกชนแห่งศาสนานี้ ๆ** ตามแบบแห่งศาสนานั้น ๆ มัน **เป็นของเก่าแก่** นับเป็น ๑๐๐๐ ปี หรือ ๒๐๐๐ ปี; มัน **จึงเกิดจารีตประเพณี** อะไรก็ตาม แล้วแต่จะเรียก, **อันแน่นแฟ้น** เพราะมันเก่าเป็นพัน ๆ ปี มันจึงแน่นแฟ้น.

ถาม : คำว่า “แน่นแฟ้น” ในที่นี้คุณทองให้ความหมายอย่างไร? แน่นแฟ้นขนาดไหน?

ตอบ : ขนาดที่เรียกว่าไม่เปลี่ยนแปลง ครับ.

ถาม : คุณชวนล่ะ ให้ความหมายขนาดไหน ที่ว่าแน่นแฟ้นพึ้น ๆ บีแน่นแฟ้น ?

ตอบ : กระทบก็ตอบได้อย่างคุณทองตอบ ครับ.

ถาม : เอ้า, ถามให้หมด คุณล้าล่ะ แน่นแฟ้นเป็นพึ้น ๆ บี มันแน่นแฟ้น
อย่างไร ?

ตอบ : ก็คือความถูกต้องมาอย่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงครับ.

ถาม : คุณประยูร ?

ตอบ : ที่ว่าแน่นแฟ้นเป็นจารีตประเพณีมาเป็นพึ้น ๆ บี ก็หมายความว่า มัน
ติดเป็นการปฏิบัติจนคล้าย ๆ เป็นกฎตายตัวไปในระแวกนั้น หมู่บ้าน
นั้น ของชนพวกนั้น.

ที่ว่าแน่นแฟ้น เป็นพึ้น ๆ บีนี้ อยากจะให้สังเกต อยู่สักข้อหนึ่ง
คือมัน กลายเป็นพื้นฐานแห่งจิตใจของเขาไป ในลักษณะที่ไร้สำนึก ไม่ต้อง
สำนึก : คือไม่ต้องคิด ไม่ต้องค้น ไม่ต้องจัด ไม่ต้องทำ ไม่ต้องหาเหตุผล
อะไรกันอีก; มันอยู่ในเลือดเนื้อ ในจิตใจ ในลักษณะที่เรียกว่าไร้สำนึกเลย.
ถ้ามัน ได้ทำกันมาอย่าง เป็นพึ้น ๆ บีจริง มันเปลี่ยนนิสัย แล้วมันก็อยู่ในนิสัย;
ถ้าอย่างนี้เราเรียกว่า ไร้สำนึก; ฉะนั้นเขาจะทำแต่ที่มันถูกต้อง แล้วก็ทำ
ไปได้โดยอัตโนมัติ คือโดยไร้สำนึก.

นี่พูดอย่างนี้ ก็เพื่อให้มองเห็นอิทธิพล หรืออะไรก็ตาม
แล้วแต่จะเรียก ของสิ่งที่เรียกว่า ศาสนา; อิทธิพลของศาสนา มันไม่ใช่เล่น
เมื่อมันอบกันเข้า ร่มกันเข้า เป็นพึ้น บี สองพึ้น บีนี้ มันอยู่ในนิสัยสันดาน

ไร่น้ำกิน ไร่สำนึกมันก็มีอยู่; แล้วมันทำออกมาได้อย่างตรงกันทีเดียว. ยิ่งถ้าเขาถือเครื่องเท่าไร ลักษณะอย่างนี้จะมีมากเท่านั้น; มีบางศาสนาเห็นชัดเลย ว่า มันเป็นอย่างนี้ มันกลายเป็นชนบทรรมนิยมจารีตอะไร ในเนื้อในตัวไปเสียเลย **ไม่ต้องมีพระคัมภีร์ก็ได้** หรือเอาพระคัมภีร์ไปทิ้งเสียให้หมด เขา ก็ยังมีหัวใจของศาสนา อยู่ในเลือดเนื้อในเนื้อ ถ้ายทอดกันมา โดยจารีตประเพณี อันแน่นแฟ้นได้สำนึก จากบุคคลสู่บุคคล. นี่แสดงความแน่นแฟ้นถึงขนาดนี้; จะไม่มีระบบการเมืองระบบไหน ที่ถึงขนาดที่จะมาให้คนเหล่านี้กระมัง.

ถาม : คุณทองเห็นว่อย่างไร? ระบบการเมืองชนิดไหน ที่จะมาให้แก่คนที่มันแน่นแฟ้นถึงขนาดนี้?

ตอบ : รู้สึกจะไม่มี ครับ.

ถ้ามีต้องเป็นระบบไหน คุณชวน? เอ้า, ถ้าจะให้มันกัน มันก็ต้องระบบที่เข้ากันได้ กับความเป็นอย่างนี้ ซึ่งมันมีอยู่แล้ว. นี่พูดกับันทุบดินนะ มันต้องเอาระบบที่มันเข้ากันได้ กับความเป็นอย่างนี้; เพราะฉะนั้นมันก็ต้องเป็นระบบการเมืองที่เป็นธรรมะ ยิ่งขึ้นไปอีกนั่นเอง ให้เป็นธรรมะสุดธรรมะเลย.

....

เอ้า, ข้อที่เจ็ด ศาสนิกชนที่แท้จริง ตามแบบฉบับแห่งศาสนานั้น ๆ มันไม่มีขว้า ไม่มีช้าย; มันไม่เป็นขว้าเป็นช้าย แต่มันมีความเป็นกลาง ที่อยู่บนขว้าและช้าย. เพราะฉะนั้นขว้าหรือช้าย มันเป็น

เพียงขา ๒ ขา เท่านั้น; มันไม่มีอะไร ไม่มีหัวใจในขาในข้านั้น. ที่นี้ เขาต้องมีตัวของเขา ที่ยืนอยู่บนขา ๒ ขา ที่ตั้งอยู่บนขา ๒ ขา เป็นตัวมัชฌิมาปฏิบัติ, เป็นตัวธรรมะที่แท้จริง, ยืนอยู่บนขา ๒ ขา; แล้วก็บังคับให้ขาเดินไป หรือทำหน้าที่ของขาขวา หรือขาซ้ายก็ตาม.

มัชฌิมาปฏิบัติ คือ ธรรมที่เป็นกลาง มีมาก มีคำอธิบายมาก พุทกัณฑ์วันหนึ่งก็ไม่จบ; แต่สรุปความได้สั้นที่สุดเลยว่า ไม่สุดโต่งข้างซ้าย ไม่สุดโต่งข้างขวา แล้วมัน อยู่ตรงกลาง สำหรับจะบังคับซ้ายและขวา ให้เป็นประโยชน์. ถ้าเอาตามที่เขาสมมติกันเดี๋ยวนี้ ขวาก็เป็นนายทุน เป็นเผด็จการ เป็นอะไรไป, ซ้ายก็เป็นสังคมนิยม ประเภทที่เขาพุทกัณฑ์ถึงอยู่มากทีเดียว กระทั่งเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นอะไรไป.

ถาม : เคี้ยว ที่จะไม่ให้ซ้าย และไม่ให้อขวา ให้อยู่ตรงกลาง สำหรับบังคับให้ขา ๒ ขามันเดินไปนี้ มันจะเป็นระบบการเมืองรูปไหน คุณทอง?

ตอบ : ต้องเป็นระบบที่เรียกว่า ธัมมิกสังคมนิยมอีกครั้ง.

ถาม : เราเรียกว่าสังคมนิยม, แล้วเขาก็เรียกกันว่าสังคมนิยม; แล้วเป็นซ้ายอยู่ละ แล้วคุณจะทำอย่างไร? สังคมนิยมที่ไม่เป็นซ้าย ลองว่ามา?

ตอบ : คือ เพื่อความเป็นธรรมนำหน้าอยู่แล้วครับ.

แม้ชื่อจะตรงกัน แต่ความหมายมิได้ตรงกัน ว่าเราถือตามหลักของธรรมชาติ เกิดความหมายทางสังคมนิยมขึ้นมา ไปตามกฎของธรรมชาติ; ฉะนั้นจึงมิใช่สังคมนิยม อย่างที่เขาพูดถึงกันอยู่ในปัจจุบัน : คือจะทำลาย

ฝ่ายขวา, หรือทำลายนายทุน. ฉะนั้นต้องเข้าใจให้มันแน่ชัดลงไปว่า สังคมนิยมตามหลักของศาสนานี้ ไม่ใช่ซ้ายไม่ใช่ขวา; อย่าเอาไปปนกับสังคมนิยมแบบชาวบ้าน ที่หลงกันอยู่ในเวลานี้ : สังคมนิยมอ่อน ๆ, สังคมนิยมรุนแรงเฉียบขาด.

แต่อย่างไรก็ดี มันหลักไม่ผัน ที่ว่าความหมายบางอย่างบางประการ มันจะตรงกันบ้าง; แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว มันจะไม่ตรงกันตรงที่ว่า เราไม่ซ้ายจัดไม่ขวาจัด; มันอยู่ที่ตรงกลาง : มีธรรมะเป็นตัว เป็นตัวร่างกายเลยใช้วิธี หรือขา ๒ ขานี้ เป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น; ฉะนั้นจึงคล้ายกับว่า มาเหนือเมฆ คุ ๆ แล้วคล้าย ๆ กับว่า มาเหนือเมฆ ที่จะมาทำขา ๒ ขานี้ให้มีประโยชน์ ให้มันมีหลักเป็นกลางอยู่เรื่อยไป.

สิ่งที่เรียกว่า ธรรมะอันบริสุทธิ์นั้น จะเป็นซ้ายหรือขวาไม่ได้; ขอให้ช่วยจำประโยคนี้ไว้ให้ดีด้วย เหมือนกับประโยคบางประโยค ที่จะต้องจำกัน อย่างแม่นยำว่า “ขึ้นชื่อว่าธรรมะแล้ว จะแบ่งเป็นขวา และซ้ายไม่ได้”. ถ้าอย่างนั้น ก็ไม่เป็นธรรม “ธรรมะ” ในความหมายที่เป็นความถูกต้อง; ไม่ใช่ว่า ธรรมะ ในความหมายตามตัวหนังสือทั่วไป ซึ่งมันอะไรก็ได้ ขวาก็ได้ ซ้ายก็ได้ อะไรก็ได้. นั่นมันอีกคำหนึ่ง ผิดก็ธรรม ถูกก็ธรรม ดีก็ธรรม ชั่วก็ธรรม นั่นมันเป็นอีกความหมายหนึ่ง.

ที่นี้ที่เราเรียกว่า “ธรรม” ในที่นี้ คือ ธรรมที่จะใช้เป็นที่พึ่งได้ หรือเป็นตัวพรหมจรรย์ ในศาสนาทั้งหลายนั้น; จะไม่มีความหมายแห่งขวาหรือซ้าย. เพราะว่าตีมันก็ยังไม่เอา, ชั่วมันก็ยังไม่เอา, มันเอาอยู่

เหนือตีเหนือชั่วเรื่อยไป; ดี - ชั่วคู่หนึ่ง, บุญ - บาปคู่หนึ่ง, สุข - ทุกข์คู่หนึ่งนี่, มันยังเป็นเพียง ขา ๒ ขา อยู่นั่นเอง; แล้วมันต้องอยู่ตรงกลางหรือเหนือมัน เหมือนกับว่าตัวมันอยู่เหนือขา. ฉะนั้น ธรรมะ นั้นมัน อยู่เหนืออีก ๒ ขา ที่เป็นคู่ ๆ คู่ ๆ.

ที่มันเป็นคู่ นั้น ก็เพื่อทำให้มันเกิดค่า. ถ้าไม่มีสิ่งเทียบกันเป็นคู่ มันก็ไม่มีค่า ไม่มี ความหมาย : เช่น ไม่มีดี ชั่วก็ไม่มี ความหมาย; ไม่มีชั่ว ดีก็ไม่มี ความหมาย; อย่างนี้เป็นต้น. เพราะฉะนั้นขาคู่ ๆ กันนั้นมันทำให้เกิด ความหมายในทางตรงกันข้ามแก่กันและกัน, จะได้ทำหน้าที่ หรือการงานที่ต้อง การจะทำ; แต่ตัวมันเองนั้นมันอยู่บนขา ๒ ขา.

ถาม : ฉะนั้นจะต้องมีการเมืองระบบไหนล่ะ ที่จะมาเป็นตัวอยู่บนขา ๒ ขา? คุณทอง สุรูปความ.

ตอบ : ผมยังตอบไม่ได้ ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณประยูร?

ตอบ : ก็ต้องเป็น ธัมมิกสังคมนิยม แบบเผด็จการโดยธรรม ว่าจะให้เต็มหมด ไปเลย.

มันเป็นปัญหาที่ตอบแล้ว แล้วคุณทองก็ตอบไม่ได้, คือมันเป็น ระบบการเมือง ที่มันประกอบไปด้วยธรรม เพียงคำเดียวนั้น. เราเอาหัวใจ เอาแกนกลางไว้ว่า ประกอบไปด้วยธรรม; “ธรรม” ธรรมนี้คำนี้ต้องก้อง อยู่ในความรู้สึก. เมื่อมันเป็นธรรมและถูกต้องแล้ว มันอยากจะได้ผล มันก็เอา

ธรรมนั้นแหละไปเผด็จการอยู่เอง มันไม่รอช้า; มันไม่อยากจะรอช้า มันก็เอาธรรมไปเผด็จการ. เป็นการเผด็จการโดยธรรม มันก็ไม่มีทางจะผิด มันไม่มีทางจะช้า เราจึงเรียกว่าเผด็จการโดยธรรม. แต่ถ้าอยากให้มันสั้น ก็เหลือแต่ “ธรรม” เพียงคำเดียว : ระบบธรรม; การเมืองระบบธรรมเป็นธัมมิกสังคมนิยม แบบเผด็จการโดยธรรม.

นี่มันจะพอแล้ว ที่ว่าจะเกี่ยวได้เกี่ยวข้องสอง หาระบบการเมืองที่เหมาะสมกับศาสนิกชน โดยหลักใหญ่ๆ นี้ก็จะเป็นอย่างนี้.

เฮ้, เอาหลักปลีกย่อยกันบ้าง เพื่อความเข้าใจที่กว้างออกไป.

....

ข้อที่แปด ศาสนิกชนไม่มีนิสัย แล้วก็ไม่มีที่เหมาะสมต่ออบายมุข ที่กำลังครองโลก.

ถาม : อบายมุขที่กำลังครองโลก คุณเล่าฟังดูใหม่ ว่าอะไร.

ตอบ : อบายมุขนี่ก็คือการดื่มสุรา.

ถาม : นั่นแหละ อธิบายคำว่า ที่กำลังครองโลกซี ?

ตอบ : กำลังครองโลกอยู่เดี๋ยวนี้ก็มีอยู่ทุกหัวระแหงครับ มีอยู่ในคนทุกระดับ. ความจริงก็รู้ๆกันอยู่ อย่างในนักศึกษา ในชาวบ้านทั่วๆ ไปก็มีครับ มีอยู่ทั่วไป.

ถาม : มันเกิดโอกาสขึ้นมาได้อย่างไร? จนถึงกับอบายมุขมันขึ้นครองโลกได้
คุณชวน มันเอาโอกาสมาจากไหน อย่างไร?

ตอบ : เพราะความหลงผิดของคนในโลก ครับ.

ถาม : เพราะความหลงผิด ก็คนมันฉลาดจะตาย ทำไมจะหลงผิดล่ะ? เทียวนี้
มันเรียนมาก จนไม่รู้ว่าจะมากอย่างไรกันแล้ว ทำไมมันจึงไม่ฉลาดล่ะ
คุณทอง?

ตอบ : คนเดียวมันฉลาด ครับ.

ถาม : แล้วทำไมจึงหลงผิดล่ะ?

ตอบ : เพราะว่าฉลาดในทางที่จะทำอะไร เพื่อที่จะได้มาซึ่งวัตถุนิยม, ที่จะ
ได้บำรุงความสุขที่เขาต้องการ ครับ.

ถาม : คุณทองก็เป็นครู, คุณชวนก็เป็นครู, แล้วก็สอนเด็ก ๆ อยู่ทุกวันให้
ฉลาด. แล้วเด็ก ๆ ของเราก็กำลังจะไปเป็นทาสของอบายมุขอยู่
อย่างนั้นหรือ? คุณมองเห็นอย่างนั้นหรือ?

ตอบ : ไม่ได้มองเห็นอย่างนั้นครับ; คือว่าจุดประสงค์เจตนาแล้ว มิได้สอน
เพื่อที่จะให้เขาฉลาดเพื่อที่จะเอาอบายมุขเข้ามา ครับ.

ถาม : เทียวนี้ยอมรับไหมว่า อบายมุขกำลังครองโลก?

ตอบ : ผมยอมรับ ครับ.

ถาม : แล้วใครเป็นผู้ทำให้เป็นเช่นนั้น ?

ตอบ : ผมรู้สึกว่ นักการเมืองและระบบการเมืองผสมกัน ทำให้อบายมุข
ครองโลก; เช่นว่า ทางฝ่ายนักการเมืองต้องการที่จะให้เงินเข้า
ประเทศมาก ๆ จึงพยายามที่จะให้มีช่องแห่งอบายมุขนั้น ครับ.

ถาม : คุณเป็นครู คุณก็แก้ตัวให้ครู แยกครูออกมาเสีย จากการอบรมคน
ในโลกให้เป็นอย่างไร คนในโลกต้องเป็นไปตามการศึกษาใช่ไหม ?
คุณทองว่าอย่างไร ?

ตอบ : ครับ ผมยอมรับ ครับ.

ถาม : คนในโลกมันต้องเป็นไปตามการศึกษา ตามระบบของการศึกษา แล้ว
ครูเต็มไปทั้งโลก แล้วทำกันอย่างไร; ไป ๆ มา ๆ มันเป็นทาสของ
อบายมุข ?

ตอบ : แต่ว่าครูเป็นส่วนหนึ่งครับ. ต้องเอาสิ่งแวดล้อมเข้ามาด้วย เพราะว่า
สิ่งแวดล้อมก็เป็นผู้ให้การศึกษาเหมือนกัน ครับ.

ถาม : ก็ถูกแล้ว. แต่ว่าทำไมครูจึงไม่ทำหน้าที่จูงวิญญาณ ให้มันรอดพ้น
จากอับที่วะทั้งหลายเหล่านี้ได้ ?

ตอบ : กระผมขอตอบ ครับ.

ถาม : เพราะเหตุไร ?

ตอบ : คือนักการเมืองเขากำหนดแนวนโยบายของการศึกษาครับ การศึกษา
ของประเทศใดตามใจ นักการเมืองเป็นผู้กำหนด; เพราะฉะนั้น
ครูก็ต้องทำตามนโยบายของผู้กำหนดนโยบายการศึกษา.

ถาม : เคียงนครเป็นสุนัขรับใช้ของนักการเมืองหรือ, อย่างนั้นหรือ?

ตอบ : ครับ ก็ไปในเชิงนั้น.

เอ้า, คุณก็รู้สึกอย่างนั้น ก็กลัวพูดความจริง. คุณกลัวพูดความจริง ใช้ได้. ก็เราก็จะได้มองไปยัง นักการเมือง ที่จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบยิ่งกว่าครู. ข้อนั้นเคยพูดกันหลายครั้งแล้วว่า การศึกษามันตกอยู่ใต้อิทธิพลของการเมืองเสียแล้ว, หรือว่าชนิดที่ไม่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของการเมือง มันก็ไม่สมบูรณ์.

การศึกษามันไม่สมบูรณ์ เพียงแต่สอนให้คนฉลาดเฉลียว มีสติปัญญาตามธรรมชาติเท่านั้น; ความถูกต้องไม่รู้ว่ายู่ที่ไหน ฉะนั้น ความฉลาดของเขาก็เป็นไป ในทางมิจฉาทิฐิ : มันก็ทำบาปเก่ง ทำชั่วเก่ง เอาเปรียบเก่ง ชูตรีดเก่ง. การศึกษาที่โลกมีอยู่ในปัจจุบันนี้ มันเพียงแต่ทำคนให้ฉลาด; แต่ไม่ได้ทำให้คนรู้จักผิดชอบชั่วดี, มันเป็นความฉลาดแบบชาวบ้าน แบบการเมือง, แล้วนิยมจิตวิทยาเอาเปรียบ. ก็เป็นอันว่าโลกนี้มันก็หมดที่พึ่ง; หวังพึ่งการศึกษา มันก็ไม่ได้, แล้วก็ต้องพึ่งนักการเมือง; มันก็เป็นเสียอย่างนี้. ฉะนั้นในที่สุดโลกนี้ก็เป็นที่อาศัยของอบายมุข.

ที่นี้ ศาสนิกชนทั้งหลาย มันไม่เป็นอย่างนั้น ถ้าเขายังเป็นศาสนิกชนตามอนุรักษนิยม ตามแบบฉบับอยู่ เขาไม่มีนิสัย ที่จะไปเป็นทาสอบายมุข, เขาไม่มีความเหมาะสมในตัวเขา ที่จะไปเป็นทาสของอบายมุข.

ถาม : เขาไม่ต้องการความสุข สนุกสนาน เอรีคอร้อย จากอบายมุข แล้วเขาหาจากอะไรล่ะ คุณทอง?

ตอบ : หาจากธรรมะ ครับ.

ถาม : แล้วธรรมะสนุกอย่างไร ล่ะ?

ตอบ : สนุกตรงที่ทำให้เสรีภาพอิสรภาพแก่ผู้ปฏิบัติ ครับ.

ถาม : นั่นมันจะลึกเกินไป จนเด็ก ๆ หรือคนธรรมดา มันเข้าใจไม่ถึง. นี่คงนึกกันแล้ว ข้อนี้สำคัญมาก ว่าธรรมะมันให้ความสุข ความสนุก แทนที่ของอบายมุขได้ นะ ก็มันให้อย่างไร คุณล้าตัวย เอ้า, คุณล้าว่าซี ธรรมะสนุกใหม่ ให้ความสนุกแทนที่ของอบายมุขได้ไหม?

ตอบ : การสนุกฝ่ายธรรมะ มันมีอยู่ที่ความพอใจ พอใจปฏิบัติ; คนที่สนุกได้ ก็คือคนปฏิบัติ ครับ.

ถาม : คนที่ได้ลัทธิของธรรมะ ธรรมะมีอะไรที่สนุก? มีรสสนุกเป็นสุข แทนที่ของอบายมุขได้ คุณชวนลองว่าบ้าง?

ตอบ : ธรรมะ ถ้าปฏิบัติแล้วสนุก ก็สนุกไปในทางสงบ, มีความสุขจริงๆ ครับ; แต่อบายมุขนั้นสนุกชั่วประเดี๋ยวเดียว แล้วก็จะมีทุกข์ตามมา.

ถาม : เราจะเอาธรรมะไหน ที่ให้มันมีความสุข ไปดึงคนมาเสียจากอบายมุข เพื่อมาสนุกกันอยู่กับธรรมะ? นี่ธรรมะชนิดไหน? ธรรมะอย่างไร? เอ้า, คุณประยูร ที.

ตอบ : ก็เป็นธรรมชาติของชาวโลกทั้งหลาย ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันนี้; เป็นต้นว่า เราชี้ให้เขาเห็นว่า สนุกในการทำงาน ก็เป็นการสนุกแบบปฏิบัติธรรมเหมือนกันครับ. ถ้าการทำงานนั้น ทำถูกต้อง ทำโดยความอดทน ทำได้ดี ก็เป็นการที่ดึงความสุขของเขา จากที่แทนจะไปสุขโดยกับเหยื่ออบายมุข สุขโดยแบบนั้น ก็ให้มาสุขแบบการทำงาน. นี่เป็นขั้นที่พอจะจูงให้เขาเห็นได้ขั้นต้นๆ ไม่ต้องลึกไปถึงขั้นจิตใจ ช่างโน้น ครับ.

มันลึกหรือมันละเอียดอ่อน มากเกินไปกว่าที่คนจะเข้าใจ ว่ามีความสุขหรือสนุกอยู่ในการทำงาน; มันต้องเป็นคนที่มีความประพฤติดีอยู่แล้ว ฉะนั้นเขาต้องเป็น ศาสนิกชนที่ถูกต้อง เขาขยะแขยงต่ออบายมุข; เพราะความเป็นสัตบุรุษ หรือเป็นศาสนิกชนที่ถูกต้อง ฉะนั้นอบายมุขลากเขาไปไม่ได้ เพราะว่าเขาขยะแขยงต่ออบายมุข. ที่นี้เขาจึงรู้สึกสนุก ในการที่มาแตะต้องกับธรรมะ, และพอใจในเมื่อรู้สึกได้ว่าตัวเรามีธรรมะ; เขาก็เคารพนับถือ ขนาดยกมือไหว้ตัวเอง แล้วเขาก็เป็นสุขหรือสนุกต่อธรรมะ.

ถาม : เมื่อศาสนิกชนที่แท้จริงของศาสนา มันเป็นเสียอย่างนี้ จะเอาระบบการเมืองไหนมาให้เขาละ? ที่ให้เขายอมรับได้ หรือให้เขาพอใจคุณทอง?

ตอบ : ระบบธรรมอีกครับ.

ถาม : นั้นมันก็ต้องไปๆ มาๆ ก็ ธรรมคำเดียวแหละ ปัญหาที่มีปัญหา ก็ร้อยปัญหา คำตอบมีเพียงคำว่า “ธรรม” พยางค์เดียว. ในปัจจุบันนี้ ระบบการเมืองระบบไหน ที่มันเป็นธรรม ที่จะเป็นที่พอใจแก่ศาสนิกชน

เหล่านี้ได้ ลองระบุมาก็ ได้ไหม? มีไหม? ที่มีอยู่แล้วนะ มีไหม?
มีอะไรบ้างคุณเล่า?

ตอบ : ที่มีอยู่แล้วก็คือ สังคมนิยม ครับ.

ถาม : สังคมนิยมที่ไหน ว่ามาซิ? สังคมนิยมไหน ที่มีอยู่แล้ว? สังคม
นิยมแบบไหน?

ตอบ : สังคมนิยมนี้ก็มีมันอยู่ที่คนใช้; แต่สังคมนิยมที่ใช้ๆกันอยู่ ก็น่าจะดี
กว่าครับ, ดีกว่าประชาธิปไตย ครับ.

ประชาธิปไตยก็ตาม สังคมนิยมก็ตาม แบบที่มันไม่ประกอบไปด้วย
ธรรม แล้วมันก็ใช้ไม่ได้; มันไม่เป็นที่พอใจของศาสนิกบริษัททั้งหลาย.
ฉะนั้นปัญหาข้อนี้ มันคงจะไม่มีคำตอบ ก็มันหาไม่ได้; จึงเป็นอันว่า เป็น
สิ่งที่จะต้องหวังกันต่อไป.

ที่มันมีอยู่แล้วนี้ เราไม่รู้ว่าจะไปหาที่ไหน มองไม่เห็น มันก็กลายเป็น
เป็น มีอยู่แต่ในบุคคลบางคนเท่านั้น; ไม่ได้แสดงออกมาเป็นที่รู้จักกัน ไม่เป็น
ระบบที่ตั้งเป็นสถาบันอะไรอย่างใดได้. แต่เมื่อถามว่า คนเหล่านี้เขาจะต้อง
การระบบไหน? ก็ระบบธรรมะที่ไม่ต้องเกี่ยวข้องกับอบายมุข.

เรารวมสิ่งหลอกลวงทั้งหลายในโลก ว่าเป็นอบายมุข ไป
หมดเลย; ไม่ใช่เพียง ๖ อย่าง อย่างที่ท่องกันอยู่, ๖ อย่าง ไม่ใช่เท่านั้น,
คือทั้งหมดเลย จนกระทั่งว่า ทำสิ่งที่ไม่ต้องทำ ทำเสียเวลาเปล่า เปลืองเปล่า
เราก็จะเรียกว่า อบายมุข ไปเสียทั้งนั้น. ก็ไปทำมันทำไม; มันเปลืองเปล่า

มันเหนื่อยเปล่า เอาเงิน เอาเวลา เอาของไปทำประโยชน์ที่แท้จริงเสียดีกว่า. นี้อบายมุขควรจะกินความออกไปถึงนั้น, คือมัน เป็น ไปเพื่อความทุกข์, ไม่เป็น ไปเพื่อความสงบสุข แล้ว ก็เรียกว่า อบายมุข.

ถาม : ไปโลกพระจันทร์ ไปดาวอังคารนี้ เป็นอบายมุขใหม่ คุณทอง? ความเห็นของคุณ.

ตอบ : ถ้าคิดในแง่นี้ ก็เป็นอบายมุข ครับ. แต่หากจะคิดอีกสักแง่หนึ่ง เท่าที่เขาคิดกันทำกันนั้น ก็เพื่อจะข่มขู่ผู้อื่น นั่นอย่างหนึ่งครับ แล้วก็อีกอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะหนีโลกอันที่มันกำลังเป็นอยู่นี้ ไปยังโลกใหม่ครับ มันก็น่าคิดอยู่เหมือนกัน.

ถาม : ที่ข่มขู่ผู้อื่นนั้น ไม่เป็นอบายมุขหรือ?

ตอบ : ครับ อันนั้นเป็นครับ. แต่ถ้าหากว่าเพื่อที่จะหนีโลกอบายมุขนี้ ไปโลกอื่น ผมรู้สึกว่ น่าคิดอยู่เหมือนกันครับ.

นั่นแหละก็กระเสือกกระสนไป ที่จะหาการดับทุกข์ที่อื่น, นี่ไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งมีอยู่ว่า ความทุกข์เกิดขึ้นที่ตรงไหน ต้องดับมันที่ตรงนั้น; เหมือนว่าไฟมันลุกขึ้นมาที่ตรงไหน ถ้าเราจะดับไฟ เราจะไปดับที่ตรงไหน มันจึงจะเป็นการดับไฟ; อย่างนี้เป็นการหนีทุกข์ที่ถูกต้อง. ถ้าหนีไปเสียแล้วไม่ดับไฟ, แล้วก็มัวแต่หนีไปเสียไม่ดับไฟ; ไม่เท่าไร ก็ไม่มีแผ่นดินจะอยู่.

ถาม : ที่นี้ โมหะ นี้จัดเป็นอบายมุขได้ไหม? คุณทองว่าโมหะเป็นอบายมุข
ได้ไหม?

ตอบ : เป็นได้ครับ.

เพราะว่ามันนำมาซึ่งความไม่สบาย นำมาซึ่งความเสื่อมเสีย นำมา
ซึ่งความทุกข์; *อะปายะ* แปลว่ามัน *ไม่สบาย* นำมาซึ่งความไม่สบาย แล้ว
เป็นอบายมุขทั้งนั้น. ทำไปด้วยความสำคัญผิดคืออวิชชา แล้วก็เรียกว่าอบายมุข
ได้.

ฉะนั้นเราจะต้องคิดกันใหม่ เอาอะไรมาแทนรสของอบายมุข ให้
แก่คนที่กำลังโง่เขลา และหลงใหลอยู่ในอบายมุข, มีอะไรบ้าง? ที่พูดมาแล้ว
นั้น มันยังไม่ได้พูดนะ; ก็คือเราจะพูดกันแต่สำหรับคนที่เป็นผู้นิยมธรรมะ
เอาธรรมะให้เขา. แต่ที่เขาเกลียดธรรมะอยู่เดี๋ยวนี้ จะเอาอะไรให้เขาละ ที่จะ
ละเสียจากอบายมุข?

ถาม : คุณประยูร ทำอย่างไรจึงให้เขาละเสียจากอบายมุข?

ตอบ : ก็ต้องเอาธรรมให้เขามากๆ ครับ.

ถาม : ธรรมแบบไหนล่ะ?

ตอบ : ที่เขามีอบายมุขอยู่ ก็เพราะเขามีความหลงผิด คืออวิชชาความโง่;
เราก็ต้องเอาธรรมแบบวิชชา คือปัญญาไปให้เขา.

ถาม : มันจะได้หรือ? ยังจะพอทำได้หรือ? อย่างที่ว่า เขาติดยะโรอินนี่ เอาอะไรไปแลก ให้เขายอมกินของใหม่นี้ ให้ทั้งเฮโรอินเอาอะไรไป คุณทอง? เอาอะไรไปแลกให้คนมันหยุดเฮโรอิน แล้วมากินของใหม่ของเรา, เอาอะไรดีล่ะ?

ตอบ : ต้องเอาปัญญา เท่านั้น ครับ.

ถาม : ปัญญามันกินไม่ได้ มันไม่รู้จักกิน กูซีเห็นไหม เคี้ยวปัญหาที่การาคาซังอยู่ ฉะนั้นเราจะปราบอบายมุข หรือปราบเฮโรอินได้ด้วยวิธีการอย่างไร เราแก้ด้วยเรื่องวิชาอันเป็นพื้นฐาน; เป็นคำตอบที่ไม่มีทางจะผิด มันก็จะขนาดกำปั้นทุบดิน. ที่นี้วิชามันมีอยู่ จะขจัดมันออกไปอย่างไร? เรายังไม่สามารถขจัดในส่วนลึกทางจิตใจ จะปราบปรามกันในด้านนอก มันก็กลายเป็นเรื่องเผด็จการ. ที่นี้เผด็จการให้คนละอบายมุขนี้ มันเป็นทรราชใหม่ คุณเล่า?

ตอบ : ไม่เป็นครับ.

ถาม : ไม่เป็นหรือ ช่าเขาทำไม่ไม่เป็นล่ะ? ทำให้เขาเจ็บปวด ไปตี ไปฆ่า ไปค่าเขาด้วยกำลังนี้ ทำไม่ไม่เป็น?

ตอบ : ความจริงก็ไม่ฆ่าครับ. เพื่อต้องการให้เขาได้ละเสียซึ่งอบายมุขนี้.

นั่นแหละเราเคยพูดกันมาแล้วว่า เผด็จการนั้น ไม่ใช่อุคมคติ. เผด็จการนั้นเป็นเพียงเครื่องมือเป็นอุปกรณ์; ถ้าใช้ถูกมันก็ดี ถ้าใช้ผิดมันก็ไม่ดี. ที่นี้เรามีธรรมะเป็นคาบเผด็จการ ก็แก้ปัญหานี้ได้.

ถาม : ฉะนั้นอะไรคือเผด็จการ? มันดีหรือเลว? ถ้าตั้งปัญหาสั้นๆ ขึ้นมาว่าคุณชอบเผด็จการไหม? คุณทองว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมชอบเผด็จการครับ. อย่างบ้านเมืองที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ผมอยากจะได้เผด็จการที่ประกอบด้วยธรรมะอย่างที่สุดครับ.

ถาม : อยากจะพูดให้ลึกกว่านั้น ให้ลึกกว่าเผด็จการที่ประกอบไปด้วยธรรมะนะ ก็คือเผด็จการที่ถูกต้องตามธรรมชาติ. คุณประยูรมองเห็นหรือยังว่าเผด็จการที่ถูกต้องตามธรรมชาติ คืออย่างไร?

ตอบ : ถ้าเผด็จการถูกต้องตามธรรมชาติ เผด็จการนั้นต้องโดยธรรมอีกแหละครับ; เพราะว่าธรรมมันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ

ถาม : ต้องใช้อำนาจไหม?

ตอบ : ไม่ต้องใช้อำนาจครับ.

ถาม : ถ้าว่าเผด็จการโดยถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ ไม่ต้องใช้ลูกกระสุนสักนัดหนึ่งก็ได้ ถ้าทำได้นั้นะ, ถ้าทำได้. เราจะต้องมองให้เห็นกฎของธรรมชาติ ซึ่งเราก็ได้ใช้อยู่. ถ้าคุณเป็นพยานิตัวตึก คุณทองจะทำอย่างไร?

ตอบ : กินยาถ่ายพยาธินั้นออก ครับ.

ถาม : มันไม่บาปหรือ?

ตอบ : ไม่บาปครับ.

ถาม : ทำไมจึงไม่บาป?

ตอบ : เพราะทำสิ่งซึ่งไปเบียดเบียนผู้อื่นให้หมดไปจากร่างกาย หรือสังคมนั้น
ครับ.

นั่นแหละ, ต้องมองให้ดี ว่ามันเป็นเจตนาอะไร. ถ้าเป็นเจตนา
ฆ่า มันก็เป็นบาป; ถ้ามันเป็นเจตนาอย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่เจตนาฆ่า มันก็เป็น
ไปตามกฎของธรรมชาติ ที่มันจะต้องทำอย่างนั้น.

การทำให้ชีวิตแตกสลายไปนั้น มันก็เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ
อยู่ที่ทั่วๆ ไป; ฉะนั้นอย่าไปเจตนาฆ่า เพราะเห็นแก่อวิชชา แก่
โมหะ แก่ความไม่เป็นธรรม. ถ้าเห็นแก่ความเป็นธรรม แล้วมันก็ไม่
ทางที่จะเป็นบาป; แต่เป็นเรื่องที่เข้าใจยาก. พุทไปเดี๋ยวก็จะกลายเป็นเรื่อง
ให้คนอันธพาลเอาไปเป็นเครื่องแก้ตัว; พุตกันแต่ในหมู่ผู้ยึดถือธรรมะเป็น
หลัก ให้ถือธรรมะเป็นหลัก.

แต่ละวันๆ เราก็เผด็จการอยู่กับอะไรหลายๆ อย่าง ที่เกี่ยวกับ
ชีวิต เกี่ยวกับร่างกาย โรคภัยไข้เจ็บในกาย พยาธิในกาย; มด แมลง หรือ
อะไรต่างๆ มันก็มีอยู่ ที่ทำไปอย่างถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ เพื่อรักษาความ
เป็นปกติ. ถ้าไม่อย่างนั้น มันทำไม่ได้ ทำสวนไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้
เดินไปไหนก็ไม่ได้. เผด็จการเฮโรอื่น จะทำอย่างไรดี.

ถาม : คุณกลัวว่าอย่างไร? เผด็จการกับเฮโรอื่น จะทำอย่างไรดี?

ตอบ : ความจริง ถ้าเจ้าหน้าที่ไม่เอามาขายให้ก็ไม่มีการครับ.

ถาม : นั้นแหละจะอย่างไรกับเจ้าหน้าที่ละ? ทำอย่างไรกับคนเสฟ? ทำอย่างไรกับคนชาย? ทำอย่างไรกับเจ้าหน้าที่? ทำอย่างไรกับรัฐบาล?

ตอบ : นี่ต้องเอาความเป็นธรรมไปกำจัดจำพวกนี้ ครับ.

ก็ต้องเผด็จการ เพราะพวกนี้ไม่รู้เรื่องกับคนเสฟ กับคนชาย. แต่ถ้าเขาเผด็จการกับกิเลสของเขาไม่ได้ แล้วก็ไม่มีทางที่จะทำได้; ต้องเอาธรรมะให้เขาเผด็จการกับกิเลส ความโง่ ความหลง อะไรของเขาเสีย. คือเขาเป็นเจ้าหน้าที่จะปราบเฮโรอีน หรือเป็นรัฐบาลจะขจัดเฮโรอีน เขาต้องเผด็จการต่อกิเลสในจิตใจของเขาเสียก่อน; แล้วเขาก็เผด็จการสิ่งข้างนอกนี้ได้. เดียวนี้เราไม่ใช่ธรรมะเผด็จการอะไรกันเลย ก็แก้ปัญหาอะไรไม่ได้.

ถาม : คุณทอง ว่าเขาชอบเผด็จการ. คุณล้ำละ ชอบไหมเผด็จการ?

ตอบ : ชอบ ครับ.

เอ้า, ทุกคนช่วยเป็นพยานให้หน่อย ว่าคุณล้ำชอบ คอยดูซิว่าเผด็จการหรือไม่เผด็จการ; คุณก็เป็นกำนันนะ คุณจะต้องเป็นกำนันที่เผด็จการนะ.

....

ข้อที่เก้า ศาสนิกชนทั้งหลาย ไม่รุกรานใคร; ไม่ทำ
 นานบหลังใคร, ไม่กระทบกระทั่งใคร โดยไม่มีเหตุผล โดยไม่มีความจำเป็นอันแท้จริง. เพราะว่าศาสนิกชนได้อบรมกันมากับศาสนา เป็นพันๆปี มันเกิดนิสัยไม่รุกรานใคร ไม่ทำนานบหลังใคร แล้วไม่ แม้แต่กระทบกระทั่งใคร;

คือแม้แต่จะกระทบกระทั่งใคร ก็จะไม่เอา; เขาก็เลยกลายเป็นคนที่มีเมตตา
กรุณา.

เดี๋ยวนี้เรามีระบบการเมืองที่กระทบกระทั่ง และนิยมการกระทบ
กระทั่ง จะแก้ปัญหาด้วยการกระทบกระทั่ง, ไม่มีระบบการเมืองไหน ที่จะ
แก้ปัญหาด้วยเมตตากรุณา; มันตรงกันข้ามกันอยู่ กับเจตนารมณ์ของ
ศาสนา.

ถาม : ลัทธิการเมืองระบบไหน ที่เปิดโอกาสให้คนทำนบหลังคนอื่นมาก
ที่สุด คุณทอง?

ตอบ : ระบบนายทุนครับ.

ถาม : การเมืองระบบนายทุน ทำให้คนทำนบหลังคนอื่นได้มากที่สุด ระบบ
นายทุนนี้ เขาจัดไว้ในพวกไหนล่ะ? พวกประชาธิปไตย หรือพวก
สังคมนิยม?

ตอบ : เสรีประชาธิปไตยครับ.

เสรีประชาธิปไตย นั้นคุณมันเป็นคู่อาฆาตกับประชาธิปไตย มันก็
มองเห็นอย่างนี้แหละ. ระบบที่เปิดโอกาสให้ทำนบหลังกันและกัน อย่าง
ไม่มีมายาอย่างนั้น มันไม่ใช่กันได้ด้วยศาสนิกชนแห่งศาสนาทั้งหลาย ที่มัน
ขยะแขยงในการเอาเปรียบ ในการรุกราน ในการกระทบกระทั่ง; กระทบ
กระทั่งนี้หมายถึงเบียดเบียน. มันมีเจตนาเบียดเบียน หรือถึงกับฆ่าเขาให้ตาย
อย่างนี้ โดยไม่มีเหตุผลอย่างอื่น; นอกจากจะหาประโยชน์ให้แก่ตัว ฉะนั้นต้อง

ไปหาระบบการเมือง ชนิดที่ไม่เปิดโอกาสให้ใครทำนาบนหลังใคร อย่างเล็ดออกบนหลังเลย.

ถาม : แต่ให้มันมีเมตตาการุณา ตามหลักพื้นฐานของศาสนา โดยเฉพาะของพุทธศาสนา ที่มีอยู่ว่า อย่างไร คุณทอง?

ตอบ : สัตว์ทั้งหลาย เป็นเพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

ที่ ที่ ที่ คุณยังไม่ลืม; แกล้งถามดู แสดงว่าคุณยังไม่ลืม พอถามขึ้นมาก็นึกได้ว่า หัวใจของศาสนิกชน มันอยู่ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”. เอาอันนี้แหละใส่เข้าไปที่ไหน แล้วก็พิเศษที่นั่น; ถ้าใส่เข้าไปได้ในระบบการเมือง ระบบการเมืองนั้นก็จะมีพิเศษ, หรือว่าถ้าจะใส่เข้าไป เพื่อจะทำลายระบบการเมืองที่บ้าเถื่อน มันก็จะหายบ้าเถื่อนได้.

ฉะนั้น พยายามพิสูจน์กันเรื่อย ๆ ไปให้เห็นว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น” เป็นความถูกต้องของธรรมชาติ. เราไม่อาจจะฝืนธรรมชาติ; ถ้าเราฝืนธรรมชาติ เราจะต้องรับผิดชอบ ในการที่จะต้องถูกลงโทษอย่างสาสมกัน. ฉะนั้นผู้ที่เป็นครู, อาตมาขอรับรองว่า ช่วยทำให้เด็กเล็กๆ ตัวเล็กๆ นี้ ให้เข้าใจคำว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น”; ไม่มีเหตุผลอันสมควรแล้ว อย่าไปทำสัตว์ตัวเล็กๆ ให้ตายเลย. เว้นไว้แต่มันมีเหตุผลที่สมควร คือมันมีเจตนาอันบริสุทธิ์เป็นอย่างอื่น ก็ทำลายชีวิต หรือว่าทำลายคน อะไรมันก็ได้; แต่มันต้องประกอบไปด้วยธรรม.

....

ข้อสุดท้ายอีกสักข้อ **ข้อที่ ๑๐.** ที่จริงมันไม่ใช่ข้อสุดท้าย มันมีอีกมากไม่มีที่สิ้นสุด นี่เป็นข้อสุดท้ายของตัวอย่าง ที่ยกมาวันนี้ ว่า**ศาสนิกชนแท้จริง** เขา**ยอมเสียสละชีวิตเพื่อธรรมะ**, นี่เป็นหัวข้อ; ถ้าไม่อย่างนั้น ก็ยังไม่ใช่ศาสนิกชนที่แท้จริง; แต่มิได้หมายความว่า จะต้องเสียชีวิต เพราะความเป็นศาสนิกชนที่แท้จริง.

ถาม : คำว่า เสียชีวิต, ยอมเสียชีวิต นี่สูงสุดหรือยัง คุณทอง ในสิ่งที่ต้องเสียสละ?

ตอบ : ผมรู้สึกว่าจะ สูงสุดแล้ว ครับ.

ถาม : เสียเกียรติกับเสียชีวิตนี้ อันไหนสูงกว่ากัน คุณชวน?

ตอบ : กระผมว่า เสียชีวิต สูงกว่าครับ.

ถาม : คุณล้าละ?

ตอบ : ผมก็เข้าใจตามที่คุณทอง คุณชวน ตอบ ครับ.

ถาม : แล้วคุณก็สอนลูกเสืออยู่ทุกวัน ว่าเสียชีพอย่าเสียสัตย์ เสียเกียรติกับเสียชีวิต. อันไหนเป็นการเสียที่สูงกว่ากัน คุณประยูร?

ตอบ : ในแง่อุดมการณ์นั้น เกียรติมันสูงกว่าชีวิต ครับ.

เป็นคำพูด เป็น**อุดมคติ**ที่เป็นเพียง**คำพูด** เข้าใจว่าเสียเกียรตินี้ **มันยิ่งกว่าเสียชีวิต**; แต่ในทางปฏิบัติจริง ไม่ค่อยมีใครปฏิบัติ ยอมทั้งเกียรติเอาชีวิตไว้ แล้วเสียธรรมะละ เสียธรรมะมันยิ่งไปกว่านั้นอีก. ฉะนั้นจึงยอม

เสียชีวิต หรือแม้ ยอมเสียเกียรติ; แต่เพื่อเอาธรรมะไว้ นี่เป็น ลักษณะเฉพาะของศาสนิกชนที่แท้จริง; ยอมเสียเกียรติ เพื่อให้เรื่องมันระงับไป เพื่อสันติ. ถ้าจะพูดตามในพระกัมภีร์ มันมีเรื่องของพระอานนท์ :-

พระอานนท์ยอมให้ปรับเป็นความผิดของท่านแต่องค์เดียว แต่ผู้เดียว ทั้งที่ท่านไม่ได้ทำความผิดเลย เพื่อให้เรื่องมันสิ้นสุดไป จะได้ทำสังคายนากัน; คือเขากำลังจะทำสังคายนาครั้งที่หนึ่งกัน โดยพระอรหันต์ทั้งหลายอยู่หยกๆ แล้ว เกิดตั้งข้อรังเกียจขึ้นมาว่า พระอานนท์ยังมีอาบัติ. เมื่อถามกันว่าอาบัติอะไร? อาบัติอย่างนั้น อาบัติอย่างนี้ : เช่นว่า *ไม่ทูลขอให้พระองค์ทรงอยู่ตลอดกัปป์ตลอดกัลป์ ให้นิพพานไปเสีย;* แล้วไม่มีอะไรๆ อีกหลายข้อ ซึ่งใครๆ ก็ไม่ควรจะถือว่าเป็นความผิดของพระอานนท์. เช่นว่า *เย็บจีวรให้พระพุทธเจ้า บางที่ต้องใช้เท้าช่วยยึด ใช้เท้าหนีบ* อย่างเป็นต้น.

ถ้าจะไปมัวรี้อฟื้นเอาข้อเท็จจริงกัน มันก็กินเวลานานแหละ ไม่ได้ทำสังคายนาก็ได้; ฉะนั้น เอื่อยอะไรขึ้นมา พระอานนท์ยกขึ้นใส่เหนือเกล้าเหนือเศียร "ยอมรับเป็นความผิดของข้าพเจ้า ขอแสดงอาบัติ". เรื่องมันก็เสร็จลงไปได้ในขณะนั้นเอง ท่าน ยอมเสียเกียรติ เพื่อให้เรื่องมันเป็นไปเพื่อสันติ.

ถาม : ยอมให้ตัวเองเป็นฝ่ายผิด เพื่อให้เรื่องมันลุล่วงไปด้วยดีนี้ หาได้ในสภาผู้แทนไหนบ้างละ คุณทอง?

ตอบ : รู้สึกจะไม่มี ครับ.

รู้สึกว่าการคาดคะเนว่านะ มันอาจจะไม่มีเหมือนกัน ทั้งโลกนะ ; เพราะว่าที่เขาผิด, เขายังจะยืนยันให้เขากลายเป็นฝ่ายถูก; ที่เห็น ๆ กันอยู่มันเป็นอย่างนั้น. เขาจะให้ความโง่เป็นความฉลาด, ให้ความผิดเป็นความถูก. แต่นั่นไม่ใช่ปฏิบัติของศาสนิกชน; ศาสนิกชนเขาจะรักความเป็นธรรม เป็นเหตุให้ยอมเสียสละ เพื่อความเป็นธรรมได้หมด. แต่ถ้ามันมาคาราคาซังอยู่ที่เกียรติของเรา เราก็ยอมสละก็ได้ “เพื่อความสงบของโลก ของส่วนรวม, เพื่อสันติสุขของส่วนรวม”.

ถาม : อันนี้เป็นอุกมคติของใคร คุณทอง?

ตอบ : ของพระโพธิสัตว์ ครับ.

ถาม : ของพระโพธิสัตว์ คุณทองต้องนับว่าจำเริญ; คือถามขึ้นมาทุกที ยังจำได้ ยังไม่ลืม. อุกมคติอย่างนี้เรียกว่า อุกมคติของโพธิสัตว์ ในพระศาสนา มีชีวิตอยู่เพื่อความรอดของผู้อื่น. เอ้า, ถามให้มันแน่นอนอีกทีว่า พระโพธิสัตว์เขาสมாதานคืออย่างไร?

ตอบ : หากว่ายังมีผู้ที่ได้รับทุกข์เวทนาอยู่ในโลกนี้แล้ว จะไม่พยายามที่จะไปพระนิพพาน ครับ.

อ้าว, ตกไปคำหนึ่งแล้ว, ตกไปคำหนึ่งแล้ว. คุณด้า มันตกไปคำหนึ่ง ว่าอย่างไร? อ้าว, คุณก็จำไม่ได้ : “แม่แต่คนเดียว”. มันตกไปคำหนึ่งว่า “แม่แต่คนเดียว” ว่า ถ้ามันยังเหลือคนในโลกนี้ ยังเป็นทุกข์อยู่ “แม่แต่คนเดียว” เรายังไม่ปรารถนานิพพาน. อุกมคติของโพธิสัตว์

นี้ มันมีอยู่เป็นพื้นฐานในจิตใจของศาสนิกชนทั้งปวง; เขาขอมสละอะไรทุกอย่าง ที่เขาจะสละได้ : ก็ยิ่งกว่าชีวิต ก็คือเกียรติหรืออะไรก็ตาม, หรือความสุขก็สละได้ เพื่อความรอดของผู้อื่น.

ถาม : ฉะนั้นจึงขอลถามว่า อุคตคติของโพธิสัตว์นั้น จะจัดเป็นการเมืองระบบไหน คุณเล่า?

ตอบ : เป็น ธรรมิกสังคมนิยมครับ.

เป็นธรรมิกสังคมนิยม เก่งมาก คือเอา ธรรมิกะเข้าไปข้างหน้าเรื่อย, ยกธรรมิกะขึ้นไว้เป็นยี่ห้อเรื่อยไป. อย่าให้มันไปปนกับสังคมนิยมบ้าเลือด, สังคมนิยมแก่แก่น, สังคมนิยมทำลายผู้อื่น เพื่อความรอดของตัว อะไรทำนองนั้น; เรียกว่า *สังคมนิยมของพระโพธิสัตว์ สังคมนิยมของพระพุทธเจ้า สังคมนิยมของทุกศาสนา สังคมนิยมของธรรมชาติอันบริสุทธิ์*. ธรรมชาติอันบริสุทธิ์ จะช่วยให้ทุกชีวิตอยู่ได้ โดยสัดส่วนที่เหมาะสม ไม่มีใครเอาส่วนเกิน; ถือว่าเอาส่วนเกินแล้วเป็นบาป มันก็พอกินพอใช้ พออยู่ไปได้เป็นผาสก.

เอาละ, เป็นอันว่า เมื่อมองดูตามลักษณะอันแท้จริงของศาสนิกชนตามแบบฉบับที่ถูกต้องนั้น มันมีลักษณะแสดงอยู่ ตามที่ยกมาพูดกันเป็นตัวอย่างนี้; แล้วก็มีเค้าเงื่อน มีร่องรอยที่จะแสดงให้เห็นว่า เขาควรจะได้รับระบบการเมืองระบบไหน และอย่างไร จึงจะเหมาะสม. แต่ในที่นี้ก็ยุติอย่าง

คร่าว ๆ กันไว้ที่ก่อนว่า รัชมีกสังคมนิยมแบบเผด็จการ ซึ่งเราเคยพูดกันมา
มากมายแล้ว; แต่ว่าเรื่องยังไม่จบ. *คราวหน้าเราจะพูดกัน ในส่วนที่ยังจะ
ต้องพูด เพื่อความแจ่มแจ้งของหัวข้อประเด็นนี้.*

*บันทึกก็เป็นการสมควรแล้ว ที่จะยุติการบรรยายวันนี้ จึงขอยุติไว้แต่
เพียงนี้ ขอโอกาสให้พระคุณเจ้าสวคบทพระธรรม ที่ให้กำลังใจแก่ผู้ที่จะประพฤติธรรม
อย่างเข้มแข็งต่อไป.*

ธรรมะกับการเมือง

— ๑๐ —

พินิตัง ๑๘ ก.ย. ๑๙

องค์ประกอบเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ของพุทธบริษัท

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ เป็นครั้งที่ ๑๐ แห่งภาคอาสาฬหบูชา
ในวันนี้ จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า **องค์ประกอบเพื่อประโยชน์ทาง
การเมืองของพุทธศาสนิกบริษัท.**

[คำปรารภ และบททวนองุ่นหน้า ๔๗๕.]

ท่านทั้งหลายก็ทราบอยู่แล้วว่า การบรรยายชุดนี้เป็นชุดใหญ่ มีหัวข้อรวมว่า **ธรรมะกับการเมือง** : แล้วก็ได้อธิบายโดยหัวข้อย่อย ที่ละแง่ ที่ละมุม

เป็นลำดับมา เพื่อแสดงให้เห็นว่า มันมีอะไรอยู่ สักก็แงก็มุม. และต้องไม่ลืมว่า เราทุกคนในแง่ที่ลึก ไปกว่าที่คนธรรมดาเรามองกัน, หรือลึกกว่าที่คนธรรมดาเราต้องการ.

การทำอย่างนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องอุทริ ให้เสียเวลา แล้วก็ไม่ใช่เป็นเรื่องอวดดี เพื่อจะยกตนข่มผู้อื่น; หากแต่ว่า **ทำไปตามความรู้ที่รับพิศชอบของพุทธบริษัททุกคน ที่จะสนองพระพุทธประสงค์** ในการที่จะช่วยกันทำโลกนี้ ให้มีความสงบสุข ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า **การมีตถาคตขึ้นในโลกนี้ก็คือ การมีสาวกของตถาคตที่ดี การมีธรรมวินัยของตถาคตอยู่ในโลกนี้ก็คือ ข้อนี้ เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์.**

เพราะฉะนั้นขอให้พุทธบริษัททุกคน จงมองเห็นข้อนี้ แล้วถือว่าเป็นหน้าที่ของตน ที่จะต้องช่วยกันทำโลกนี้ ให้มีความสงบสุข; ไม่ใช่จะมัวเห็นแต่ตนคนเดียว เพื่อประโยชน์ตนคนเดียว อย่างนี้จะเป็นความเป็นพุทธบริษัทเหลืออยู่น้อยมาก, แล้วก็มักจะเป็นเช่นนั้นกันเสียด้วย. ถ้าอย่างไรก็ขอให้ลองนึกถึงคำตรัสของพระองค์ ในข้อนี้อยู่เสมอไป ว่า **“เกิดกันขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์”.**

ที่นี้ก็มามองดู ที่ว่าปัญหาของมนุษย์เวลานี้ มันไปฝากอยู่กับการเมืองเสียหมด ไม่มาอยู่กับศาสนาเลย. โลกในปัจจุบัน ไม่เหลือวแต่สิ่งที่เรียกว่าศาสนายังขึ้นทุกที่; ยังเหลืออยู่แต่ชื่อของศาสนาฝังอยู่ในใจ ก็ไม่ออกมาทำให้เป็นประโยชน์อะไรได้ เพราะความลุ่มหลงของคนในโลกมากเกินไป. ดังนั้น การเมืองของคนในโลกปัจจุบันนี้ จึงไม่มีทางที่จะเป็นไป

เพื่อสันติสุข; นอกจากความยุ่งเหยิงยิ่งขึ้นทุกที สมกับที่เขาชอบล้อยกันอยู่ แล้วว่า “นักการเมืองก็คือคนกวนเมือง”. ถ้ามันทำในระดับโลก ก็คือกวนโลก ไม่ให้มีสันติสุข.

ที่นี้เราก็พยายาม ที่จะทำความเข้าใจกัน ตามที่จะทำได้; เมื่อไม่อาจจะทำได้ทั่วทั้งโลก ก็ทำกันแต่ในขอบเขตเท่าที่จะทำได้ เช่นเฉพาะในหมู่พุทธบริษัท, หรือไกลออกไปถึงศาสนิกบริษัทแห่งศาสนาอื่น ซึ่งล้วนแต่ตกอยู่ในภาวะอย่างเดียวกัน คือมีปัญหоя่างเดียวกันหมดทุกศาสนาในชั้นนี้; ก็คือว่า คนสมัยปัจจุบันลบล้างศาสนามากขึ้น ทุกศาสนา; เพราะเหตุนี้เอง เราจึงตั้งหัวข้อขึ้นมาว่า “การเมืองกับธรรมะ” หรือ “ธรรมะกับการเมือง” “ธรรมะ” ในที่นี้ ก็คือศาสนานั่นเอง.

พยายามจะชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เรียกว่า การเมืองนั้น โดยที่แท้มันคือธรรมะ; จะเป็น ธรรมะในแง่ศีลธรรมทั่วๆ ไปก็ได้ คือ สิ่งที่จะต้องประพฤติ ให้สังคมอยู่กันเป็นผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำญา.

และถ้าจะถือเอาความหมายของ คำว่า ธรรมะ ในความหมายที่ ๓ แห่งธรรมะ ๔ ความหมาย ซึ่งมีใจความว่า ธรรมะคือหน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติแล้ว การเมืองก็คือ ธรรมะอย่างเต็มตัว.

เขาจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ จึงจะได้ผล คือว่า ถูกต้องตามกฎฝ่ายที่จะให้เกิดสันติสุข ก็ได้ผลเป็นสันติสุข; ถ้าไปถูก

ต้องในฝ่ายที่จะทำลายสันติสุข มันก็ได้ทำลายสันติสุข. นี่คือการถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ; เมื่อเรามองออกในข้อนี้ ก็จะมองเห็นว่า ระบบการเมืองมันก็อยู่ใต้อำนาจของกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ.

กฎของธรรมชาติมีค่าเท่ากับพระเป็นเจ้า นี่การเมืองก็ต้องอยู่ใต้อำนาจ หรือใต้อำนาจของพระเป็นเจ้า, หรือพระเป็นเจ้าก็เป็นยอดสุดของนักการเมือง; นักการเมืองที่จะทำโลกให้มีสันติสุขได้ ก็ต้องเป็นนักการเมืองของพระเป็นเจ้า.

เดี๋ยวนี้เขาไม่ถือกันอย่างนั้น; เขาเป็นนักการเมืองตามแบบของเขาเอง ตามแบบที่ประโยชน์ของเขาจะพาไป. เขาจึงมีธรรมะอีกชนิดหนึ่งตามแบบของเขา เกิดแตกแยกกัน กับนักการเมืองตามแบบของพระเป็นเจ้า; ดังนั้นจึงไม่มีอะไร นอกจากการต่อสู้ ยื้อแย่งกัน อย่างสับสนวุ่นวาย ไม่มีที่สิ้นสุด.

สรุปความว่า ถ้าเราจะมองดูโลกในปัจจุบันนี้ ในแง่ของการเมือง มันก็ไม่มีอะไรที่เรียกว่า เป็นความสงบ; มันมีแต่ความต่อสู้แย่งชิง. แล้วผลของมัน ก็คือความหวาดกลัว เป็นอย่างน้อย; ทำให้โลกนี้เต็มไปด้วยความรู้สึกที่เป็นความหวาดกลัว เกิดขึ้นหลายทิศหลายทาง หลายชั้นหลายเชิง. สรุปความก็คือ ไม่มีธรรมะ และไม่มีศาสนา.

ที่นี้ในการบรรยายในครั้งที่แล้วมา เราได้พูดถึงถึง ระบบการเมืองที่เหมาะสมแก่ศาสนิกชน ที่ตรงตามแบบฉบับ. ท่านต้องทบทวนความเข้าใจอีกทีหนึ่งว่า เราพูดถึงศาสนิกชน ที่ถูกต้องตามแบบฉบับ คือเป็นศาสนิกชนกันจริงๆ อย่างถูกต้อง ตามหลักแห่งศาสนานั้นๆ; เพราะว่ามัน

ยังมีศาสนิกชนแต่ชื่อ แต่ปาก แต่ทะเบียน อะไรอยู่มากเหมือนกัน คือพวกที่ถือเอาประโยชน์เป็นหลัก ฉะนั้นจึงถูกจับไป หรือถูกซื้อเอาตัวไป ทำอะไรที่ไหนก็ได้ โดยมีคำว่าศาสนานั่นเป็นเครื่องบังหน้า.

แต่ถ้าเป็น ศาสนิกชน ที่ถูกต้องตามแบบฉบับแล้ว จะไม่เป็นเช่นนั้นเลย; แล้วก็มี ลักษณะเฉพาะของตน ดังที่ได้ยกมากล่าวให้ฟังกันแล้ว เป็นตัวอย่างถึง ๑๐ หัวข้อ หรือ ๑๐ ลักษณะนั่นเอง. พิจารณากันทีละข้อ ให้รู้จักธาตุแท้ของศาสนิกชนเหล่านั้น และเพื่อให้รู้ว่า ควรจะมีระบบการเมืองชนิดไหน สำหรับคนเหล่านั้น. ขอให้ทบทวนดูถึงหัวข้อเหล่านั้น.

.....

[เริ่มคำบรรยายครั้งนี้]

ครั้งนี้ดูลักษณะเฉพาะของพุทธบริษัท.

ทีนี้ในวันนี้ ก็จะได้ ดูกัน ในวงแคบเข้ามา คือ ในหมู่พุทธศาสนิกชน เราโดยเฉพาะ; แต่ก็อย่าลืมว่า ความเป็นพุทธศาสนิกชนนี้ ไม่ใช่จะไม่มีอะไร ที่ไปเหมือนหรือไปพ้อง กับศาสนิกชนแห่งศาสนาอื่น. เพราะศาสนาทั้งหลาย ก็มีหลักสำคัญที่ตรงๆ กันอยู่เป็นส่วนใหญ่, และหัวใจที่ตรงกันหมด คือมุ่งไปยังสันติสุขของมนุษย์ หรือสันติภาพของโลกนั่นเอง; และยังคงตรงกันโดยวิธีการ หรืออุดมคติของวิธีการนั้นๆ ว่า จะต้องทำลายความเห็นแก่ตัว ให้หมดไป แล้วจึงจะเห็นแก่ธรรมะ หรือความถูกต้อง หรือเห็นแก่ผู้อื่นได้.

ที่นี้ วิธีการที่จะทำลายความเห็นแก่ตัวนั้น มันก็มีหลายแบบ หรือหลายระดับ; ดังนั้นศาสนาทั้งหลาย จึงมีอะไรที่แตกต่างกันอยู่บ้าง ก็ในข้อนี้ คือมีระดับเพียงต่างกันอยู่บ้าง หรือแบบที่เหมาะสมสำหรับศาสนิกชนของตนๆ ตามยุคตามสมัยนั้นๆบ้าง. แต่ในที่สุดก็มุ่งจะให้ทำลายความเห็นแก่ตัว เพื่อถึงพระเจ้า หรือพระธรรมอันสูงสุด ด้วยกันเท่านั้นเอง.

เมื่อพูดถึง พุทธศาสนิกชน ก็เอาหลักของพุทธศาสนิกชน โดยตรง ขึ้นมาพูด; เมื่อตรงกันได้กับหลักบางประการในศาสนาอื่น ก็ถือว่าเป็นการพูดถึงอยู่ด้วยแล้วในตัว เป็นกำไร. แม้ว่าจะไม่ออกชื่อศาสนาอื่นใดบ้าง; ก็เป็นการออกชื่ออยู่โดยอัตโนมัติ ในข้อที่ว่า หลักนั้นๆมันตรงกัน

ที่ว่าองค์ประกอบ เพื่อประโยชน์ทางการเมืองนั้น หมายความว่า พุทธศาสนิกชนมีอะไรเป็นของตน เป็นลักษณะเฉพาะ, หรือจะมีค่านิยม มีจุดยืน มีอะไรก็ตาม ที่มันเป็นองค์ประกอบ เพื่อประโยชน์ทางการเมือง; เราจะเอามาพูดกันในวันนี้ เพื่อให้ได้คำตอบที่แท้จริง เต็มตามหัวข้อที่ว่า ระบอบการเมืองที่เหมาะสม แก่ศาสนิกชนที่ถูกต้องตามแบบฉบับ.

....

องค์ประกอบของพุทธบริษัท.

ที่นี้ องค์ประกอบของพุทธบริษัทนั้น ก็มีอยู่มาก จะเอามาหมดก็ไม่ไหว จึงไม่เอามาโดยรายละเอียด; แต่จะเอามาโดยหัวข้อใหญ่ๆ พอเป็น

ตัวอย่างบางประการอีกเหมือนกัน. แต่ก็มี *องค์ประกอบหรือลักษณะบางอย่าง* พ้องกันกับที่ได้กล่าวมาแล้ว ในการบรรยายในครั้งที่แล้วมานี้; ฉะนั้นขอให้ นึกถึงด้วย และไม่ต้องเอามาบรรยายซ้ำอีก โดยเต็มตามความหมาย.

จะยก ตัวอย่างที่ได้บรรยายแล้ว ในวันก่อน คือในครั้งที่แล้วมา ว่าศาสนิกชนทั่วไปเขาบูชาหัวหน้า หรือผู้นำ; โดยเฉพาะทางศาสนา ไม่นิยมเปลี่ยนหัวหน้า นิยมระบบหัวหน้าที่เป็นธรรมและเจียมขนาด. นี้ก็มีอยู่ ในพุทธศาสนิกชนอย่างเต็มที่, เท่ากับที่มีอยู่ในศาสนิกชนแห่งศาสนาอื่น.

เดี๋ยวนี้ในโลกนี้เป็นอย่างไร ขอให้สังเกตดู : *ในบางประเทศ* ก็มีการบูชาผู้ที่ เป็นหัวหน้า เชื่อฟัง สรรเสริญ; หรือว่าเอามาซักซ้อมความ เข้าใจอยู่ อย่างมีความเคารพ ทั้งวันทั้งคืน, ทั้งวันทั้งคืน. แต่ใน *บางประเทศ* ก็ *สับไซกหรือด่าหัวหน้า* ผู้ปกครองประเทศ ทั้งวันทั้งคืน, ไม่มีอะไรเหลือเป็น ชั้นดี ก็มีอยู่เหมือนกัน.

ขอให้คิดดูเถอะว่า มันแตกต่างกันอย่างตรงกันข้ามถึงอย่างนี้แล้ว มันจะสู้กันได้อย่างไร; ในเมื่อพวกหนึ่งสับไซกหัวหน้าของตนทุกวันๆ, อีก พวกหนึ่งทำความเข้าใจ ยกย่อง บูชา สรรเสริญ หัวหน้าของตนทุกวันๆ; แล้ว มันจะสู้กันได้อย่างไร. นี้ก็เป็น ลักษณะพิเศษสำคัญอันหนึ่ง ที่จะมองดูให้ ดี ว่าพุทธบริษัทนี้เป็นอย่างไร, และต้องการอะไร.

และในครั้งที่แล้วมา เราได้พูดถึง การที่ถ้าเป็นศาสนิกชนตาม แบบฉบับแล้ว จะไม่เอียงไปข้างซ้าย หรือข้างขวา; จะไม่เป็นซ้าย

หรือไม่เป็นขวา แต่จะเป็นตัวตนที่อยู่ตรงกลาง ที่ยืนอยู่บนขาสองขา แล้วก็ใช้ขาสองขานั้น ให้ถูกต้องตามหน้าที่ของมัน : เมื่อจะใช้ขาขวาอย่างไร, เมื่อจะใช้ขาซ้ายอย่างไร หรือเมื่อจะต้องใช้รวมพร้อม ๆ กันทั้ง ๒ ขาอย่างไร.

ในวันนั้นก็ต้องเข้าใจให้ชัดเจนไปอีกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนา ก็ยังเป็นอย่างนี้ คือมีคำว่า **มัชฌิมาปฏิปทา** เป็นตัวหัวใจของพระพุทธศาสนา ว่าไม่เหวียงไปสุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง โดยข้างเดียว; แต่จะอยู่ที่ตรงกลาง, แล้วกลางเกินกว่าที่พุทธบริษัทธรรมดาสามัญจะรู้เสียอีก.

พุทธบริษัทธรรมดาสามัญ ก็คงจะนึกถึงแต่เรื่อง **มัชฌิมาปฏิปทาแห่งธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** คืออภิวรรณิกมรรคนั้นเอง; ว่าไม่เอียงไปทางกาม และไม่เอียงไปทางทรมานกาย; นี่ก็เป็นมัชฌิมาปฏิปทา, แล้วก็มีเท่านั้น. การที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เพียงเท่านั้น ในสูตรนั้น ก็เพราะว่าสูตรนั้นต้องการจะตรัสเพียงเท่านั้น จะสอนเพียงเท่านั้น.

แต่ในสูตรอื่น อีกมากมาย ที่สอนความหมายของมัชฌิมาปฏิปทา กระทั่ง ไกลออกไปถึงรูปแบบของปรัชญา คือสติปัญญาอันสูงสุด ก็ยังมีอีกมาก; เช่นจะไม่พูดว่าอะไรเป็นอย่างไรลงไปโดยเด็ดขาด : ไม่พูดว่า “นี้” ไม่พูดว่า “นั่น” ไม่พูดว่า “ด้วยตนเอง” ไม่พูดว่า “ด้วยผู้อื่น” ไม่พูดว่า “ตายแล้วเกิด” ไม่พูดว่า “ตายแล้วไม่เกิด” อะไรทั้งนี้เป็นต้น ซึ่งมากมายเหลือเกิน คือจะไม่พูดสุดเหวียงข้างใดข้างหนึ่ง; แต่พูดว่า มันจะต้องเป็นไปตามเหตุ ตามปัจจัยของมันเอง.

โดยเฉพาะก็คือ กฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตา ที่ว่า เมื่อสิ่งนั้นมี
สิ่งนั้นก็มี, สิ่งนั้นมี สิ่งนั้นก็มี; หรือว่า เพราะมีสิ่งนี้เป็นปัจจัย
สิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น. นี่มันจึงพูดว่า คนนี้ทำไม่ได้; จะพูดว่า คนอื่นทำไม่ได้;
ได้; มันมีแต่กระแสของความเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย.

เพราะฉะนั้นเราจึงไม่พูดว่า “ตายแล้วเกิด” หรือ “ตายแล้วไม่เกิด”;
เพราะมัน มีแต่สิ่งที่เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย; มันไม่มีคน มันไม่มีใคร
ตาย ใครเกิด เพราะว่ามันไม่มีคน ตั้งนี้เป็นต้น. นี่เราจะเห็นได้ว่า มัน เป็น
คำพูดที่ลึกกว่าธรรมดา คือพูดจนไม่มีคน แล้วพูดจริงกว่าธรรมดา;
ก็เพราะว่า มันไม่มีการเกิดหรือการตายของคนนั้น.

นี่เป็นอันว่า เป็นสิ่งที่ได้พูดแล้ว ในการบรรยายในครั้งที่แล้วมา;
เป็นกลางๆ แก่ศาสนาทั่วไป. และในวินัยก็หยิบเอามาเฉพาะ สำหรับเป็นหลัก
ของพุทธบริษัทในพระพุทธศาสนา; แล้วก็เน้นให้หนักเป็นพิเศษ ตามแบบ
ของพุทธบริษัทในพระพุทธศาสนา.

.....

คุณลักษณะของพุทธศาสนาคามวัตตอุปสงค์ของการเมือง

ที่นี้ ก็จะได้มองดู ให้มากขึ้นไปอีก ในส่วนที่เป็น ลักษณะของ
พุทธบริษัท ในพระพุทธศาสนา ในส่วนที่มันจะตรงกับวัตตอุป-
สงค์ทางการเมือง แห่งยุคปัจจุบัน.

การเมืองแห่งยุคปัจจุบัน กำลังต่อสู้กันอย่างสุดเหวี่ยง; ต่างฝ่ายต่างก็มีอุดมคติ ที่ตนเองถือเป็นหลักเอามาอวดกัน เอามาทำทายเป็น เอามาแข่งขันกัน. ถ้าเข้าใจกันอย่างถูกต้องก็ดี; ถ้าไม่เข้าใจกันอย่างถูกต้อง ก็จะต้องเกิดผลร้าย คือจะมีถือเอาถือเรากันอย่างผิดๆ. แม้เรามีส่วนที่ถูก เราก็จะเห็นเป็นผิด; และเขาก็จะไม่เห็นส่วนที่ถูกของเรา ว่าเป็นส่วนที่ถูก ซึ่งเป็นเหตุให้ไม่เห็นอกเห็นใจกัน ไม่สามารถจะสามัคคีกัน ในการจัดโลกนี้ให้มีความสงบ.

ลัทธิการเมืองทุกลัทธิ ล้วนแต่อ้างว่า เพื่อจัดโลกนี้ให้สงบด้วยกันทั้งนั้น; เขาจะพูดจริงหรือพูดเท็จก็ตามใจ แต่เขาพูดอย่างนั้นกันทั้งนั้น : พูดว่า จะช่วยกันจัดโลกนี้ให้สงบ, หรือจะรวมหัวกันตั้งสันนิบาตชาติ, หรือสหประชาชาติ, หรืออะไรขึ้นมา, ก็ล้วนแต่ช่วยวัตถุประสงค์ว่า จะช่วยกันจัดโลกนี้ให้สงบ. แล้วมันสงบได้หรือไม่ ก็ลองดูเอาเอง.

ทุกคนก็ลองดูเอาเอง ว่ามันสงบได้หรือไม่? ในเมื่อต่างฝ่ายต่างเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ของตัว, หรือว่าเห็นกันในวงแคบๆ เท่าที่เป็นพวกพ้องของตัว. การจัดโลกให้เป็นโลกที่น่าอยู่ ยังมีไม่ได้.

แต่แล้วในที่สุดมันก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ ที่จะต้องชวนช่วยกันต่อไป. ประเทศเล็กๆ ก็ยังมีหน้าที่ที่จะต้องป้องกันตัวอีก ก็จะไม่ให้ถูกเหยียบย่ำโดยประเทศที่ใหญ่กว่า; จะต้องจำเป็นจำใจร่วมหัวร่วมท้ายกันไป อย่างนี้ก็มี. เมื่อมันไม่มีหลักที่ถูกต้อง เข้ามาเป็นเครื่องยึดถือ มันก็ยังคงเสียหายใช้การไม่ได้

อยู่ด้วยกันทั้งนั้น ทั้งชาติผู้นำ และชาติผู้ตาม.

....

ที่นี้ พุทธบริษัทเรา จะแสดงบทบาทอย่างไร จะรู้จักตัวเอง
อย่างไร จะรู้จักผู้อื่นอย่างไร นี่เป็นสิ่งที่เราจะพิจารณาดู :-

คุณสมบัติข้อหนึ่ง ซึ่งรับรองกันมาก ต้องการกันนัก และอวด
อ้างกันเป็นอย่างยิ่ง ก็คือคำว่า *การรับใช้มหาชน*. นี่ข้อที่หนึ่ง เราจะพูด
ถึงสิ่งที่เรียกว่า *การรับใช้มหาชน* หรือเขาจะใช้คำว่าประชาชนก็ตามใจ มัน
ก็เหมือนกันแหละ แต่กว้างแคบกว่ากันบ้าง.

การรับใช้ประชาชน ฟังดูก็เป็นสังคมนิยม; แล้วก็เป็นการที่
สังคมนิยมคอมมิวนิสต์อ้างถึงมากที่สุด. แต่ประชาธิปไตยไหนก็ต้องอ้างถึงคำนี้
แม้จะพูดอ้อมอ้อม เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่จำเป็น สำหรับเรื่องของการเมือง;
เพราะว่า *เขาวางหลักไว้ว่า ประเทศชาติเป็นของประชาชน. พวกประชาธิปไตย
ก็พูดว่า ของประชาชน เพื่อประชาชน โดยประชาชน*; แล้วลัทธิการเมือง
นั้น จะไม่เป็นไปเพื่อรับใช้ประชาชนอย่างไร. มันก็ต้องเป็นไป แม้ว่า
ไปอย่าง "หน้าไหว้หลังหลอก" มันก็ต้องพูดอย่างนั้นแหละ. เพราะฉะนั้นเรามาน
พิจารณากันถึงข้อนี้ เป็นพิเศษก่อน.

ถาม : ในหลักแห่งพระพุทธศาสนา มีอุดมคติของการรับใช้มหาชน
เป็นอย่างไรบ้าง? เอ้า, คุณทองว่าก่อน ในหลักแห่งพุทธศาสนานะ?

ตอบ : ที่นึกได้ในขณะนี้ ก็ที่ว่า ทำเพื่อผู้อื่น ครับ.

ถาม : ลองอธิบายซี ทำเพื่อผู้อื่น รับใช้ประชาชนอย่างไร?

ตอบ : เช่นยกตัวอย่าง อย่างที่พระสงฆ์องค์เจ้า เมื่อได้ศึกษาวิชาความรู้ เมื่อได้ปฏิบัติไป แล้วก็เกิดความรู้สึกซึ่งถึงคุณธรรมต่างๆ ในพุทธศาสนา ก็เกี่ยวข้องสอนประชาชน; อย่างนี้เป็นตัวอย่างหนึ่งครับ.

ถาม : เอ้า, ที่นี้คุณประยูร หยิบเอาหัวใจของพุทธศาสนา ที่ว่ารับใช้มหาชน ขึ้นมาเปิดเผย?

ตอบ : การรับใช้มหาชนในพุทธศาสนา ตามที่ผมทราบ; เป็นต้นว่า เมื่อพระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้เสร็จแล้ว มีสาวก เริ่มทีเดียวก็เริ่มส่งสอนคนอื่น. ท่านก็เริ่มมาหาสาวกที่เคยปฏิบัติท่านอยู่ เพื่อจะให้คนอื่นได้รู้ตามด้วย. เมื่อมีสาวกพอสมควรแล้ว งานที่ท่านรับใช้ผู้อื่น โดยส่งสาวกทั้งหลายว่า "ให้ออกกันไปเผยแผ่คนละทิศคนละทาง รวมทั้งพระองค์ท่านเองด้วย" ต่อไปนี้เป็นงานรับใช้คนอื่นตลอดไปแล้ว.

ถาม : คือ พอสักว่ามีพระสาวกได้ ๖๐ รูป ก็บังคับสั่งท่านที่ว่า "จงออกไปเพื่อประโยชน์แก่มหาชน" เอ้า, คุณชวนละมีข้อไหนบ้าง?

ตอบ : กระทบเห็นว่า พระพุทธศาสนาสอนให้ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ก็คือผู้ที่ออกบวชในพระพุทธศาสนา สละแล้วซึ่งทรัพย์สินสมบัติทั้งหมดที่มีอยู่; ก็หมายความว่าสละทรัพย์สินให้ผู้อื่นแล้ว กระทบเห็นอย่างนี้ครับ.

ถาม : มันจะน้อยนักกระมัง. เอ้า, คุณไล่ละ ขรวาาสรรับใช้ประชาชนอย่างไร ที่เป็นอุบาสก อุบาสิกา?

ตอบ : การรับใช้ประชาชนในทางศาสนา ก็คือการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ใน
แง่ที่ว่า การปฏิบัติในทุกสิ่งทุกอย่าง, เพื่อให้ประชาชน ไม่ให้เห็น
แก่ตัว, เพื่อให้เห็นแก่ประโยชน์ แก่ผู้อื่นกันทุกๆ ไป.

ขอให้ยึดถือเป็นหลัก ในพระพุทธรูปภาคนี้ ที่เอามาพูดแล้ว
พูดอีก, พูดแล้วพูดอีกนั่นแหละ ไว้เป็นหลักที่มั่นคงเสียก่อน : ว่าการรับใช้
โลก ทำโลกให้เป็นสุข ทั้งเทวดาและมนุษย์ นั้นมันเป็นหลักการ, หรือ
เป็นอุดมคติ จนถึงกับพระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสว่า “การเกิดขึ้นแห่งตถาคต ก็ดี
หรือว่า การมีขึ้นมาแห่งสาวกสงฆ์ของตถาคต ก็ดี, หรือการมีธรรมวินัยของ
ตถาคตอยู่ในโลกนี้ ก็ดี มันเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล แก่มหาชน
ทั้งเทวดาและมนุษย์”.

บางที่ท่านก็ตรัสแยกอย่าง บางที่ก็รวมกันทั้ง ๓ อย่าง ว่าเหมือน
กันอย่างไร ว่าการที่มีสิ่งนี้อยู่เนี่ย มุ่งหมายเป็นไป “เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่
มหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์” : มีท่านเอง ก็ดี มีศาสนาของท่านก็ดี
มีสาวกสงฆ์ของท่าน ก็ดี; ไม่ใช่มีเพื่ออย่างอื่น แต่มี “เพื่อประโยชน์
เกื้อกูลแก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์”. เพราะฉะนั้นจึงสักว่า พอมี
สาวกชั้นเพียง ๖๐ รูปเท่านั้น ก็รีบส่งไปทันที ไป - ไป - ไปเดี๋ยวนี๊ แล้วก็ไป
“เพื่อประโยชน์แก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์”.

อันนี้เป็นหัวข้อที่เป็นแกนกลาง; ที่จะมีอะไรออกไปจากหัวข้อ
เหล่านี้ ก็ยังมีอีกมาก.

ถาม : การรับใช้ประชาชนที่เป็นไปอย่างสูงสุด สุกเหวียง ในพุทธศาสนา นั้น เป็นอุดมคติของใคร คุณทอง?

ตอบ : ของพระโพธิสัตว์ ครับ.

คุณก็ยังไม่ลืม คุณทองนี้ต้องยกให้เป็นคนจำเก่ง ไม่เคยลืมและตอบได้ทุกที. ที่เรียกว่า **พระโพธิสัตว์** นั้น ถ้าถือตามหลักของพุทธศาสนา อย่างมหายาน ละก็สุกเหวียงจริงๆ ด้วย. ใช้คำว่า "สุกเหวียง" นี้ เขามักจะหมายถึงเกินไป; แต่เขาก็มีกล่าวไว้อย่างนั้น.

ถาม : พระโพธิสัตว์ต้องสมาทานศีลว่าอย่างไร ศีลโพธิสัตว์นะ สมาทานว่าอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : ว่า ถ้ายังไม่สามารถส่งสัตว์โลก ข้ามไปฝั่งโน้นได้หมด แม้เหลือเพียงแต่คนเดียว ท่านก็จะไม่ยอมข้าม.

ถาม : ไม่ยอมข้ามอะไร?

ตอบ : ไม่ยอมข้ามไปสู่ฝั่งโน้น ฝั่งพระนิพพาน.

ถาม : สรุปลให้มันสั้นกว่านี้อีกหน่อยได้ไหม คุณชวน?

ตอบ : ผมจดไว้ว่า ถ้าคนในโลกนี้ยังเป็นทุกข์อยู่แม้แต่คนเดียว เราจะไม่นิพพาน.

ให้มันสั้นๆ เข้าสักหน่อย; ถ้ายังมีคนเป็นทุกข์ เหลืออยู่ในโลกนี้แม้แต่คนเดียว เรายังไม่ปรารถนานิพพาน นั้น. นี่การรับใช้ประชาชน,

หรือ อุดมคติของการรับใช้ประชาชน ของโพธิสัตว์ มันจะยิ่งไปกว่าสังคมนิยมระบบไหนอีกกรรมัง.

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ปฏิบัติช่วยเหลือภิกษุใช้ นั่นคือปฏิบัติช่วยเหลือเรา ปฏิบัติช่วยเหลือภิกษุที่เจ็บป่วยนะ คือปฏิบัติช่วยเหลือเรา, เราตถาคตนะ.

ถาม : ข้อนี้มันมีความหมายอย่างไรบ้าง ที่เกี่ยวกับรับใช้ประชาชนนะ คุณทอง ?

ตอบ : ก็เป็นการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่แล้ว ครับ.

ถาม : นั่นแหละ คุณซี้ให้เห็นว่า มันเป็นการรับใช้ประชาชนได้ไหม ? ว่านิยมการรับใช้ประชาชนได้ไหม ?

ตอบ : ได้ครับ, เป็นการรับใช้ประชาชนได้โดยแท้จริง ครับ.

คือว่า มีคนทำอะไรก็อยากจะทำแก่พระพุทธเจ้า. ที่นั่นท่านกลับตรัสว่า "ทำแก่คนอื่นที่มีความต้องการอย่างจำเป็น นั่นแหละคือทำกับเรา"; ก็หมายความว่า พระพุทธเจ้าท่านทรงมีพระหฤทัยของท่านนั้น อยู่ที่การเห็นแก่ผู้อื่น จนถึงกับว่ารับใช้พระองค์โดยตรง ก็ยังไม่ชื่อว่ารับใช้พระองค์ ต่อเมื่อไปรับใช้ผู้อื่น จึงจะชื่อว่ารับใช้พระองค์. ฉะนั้นเราจะถือเป็นหลักได้เลยว่า พุทธศาสนา นั้นมันมีหลักของการทำลายความเห็นแก่ตัว; แต่ให้เห็นแก่ผู้อื่น สูงสุดในลักษณะอย่างนี้.

ถาม : ในฝ่ายคริสเตียนล่ะ เขาพูดกันอยู่ว่าอย่างไร คุณทอง?

ตอบ : ผมตอบไม่ได้ครับ.

ถาม : ที่เกี่ยวกับข้อนี้ เราเอามาพูดมาเปรียบเทียบหลายครั้งหลายหนแล้ว ว่า ในฝ่ายคริสเตียนเขาพูดกันว่าอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : นึกไม่ออกครับ.

ถาม : เอ้า, คุณชวน?

ตอบ : ผมนึกไม่ออกครับ.

ถาม : คุณเล่า?

ตอบ : ผมก็นึกไม่ออกเหมือนกันครับ.

ถาม : อ้าว ทั้ง ๔ คนล้มหมด. ก็บอกว่า รับใช้ผู้อื่นคือรับใช้พระเจ้า. นี่พูดสัก ๓๐ ครั้งได้ไหม คุณทอง?

ตอบ : น่ากลัวจะกว่าครับ.

น่ากลัวจะกว่า : ว่า “รับใช้ผู้อื่นคือรับใช้พระเจ้า”; แล้วทำไม ล้มพร้อมกันหมดทั้ง ๔ คนล่ะ. ข้อนี้จำไม่เก่งเสียแล้ว.

ถาม : เอ้า, เกียนนี่ ถ้ารับใช้ตัวเองล่ะ คือรับใช้อะไร? ทวนความจำขึ้นมา อีกครั้งหนึ่ง ถ้ารับใช้ตัวเองคือรับใช้อะไร คุณทอง?

ตอบ : รับใช้กิเลสครับ.

ที่นี้ก็ออก. **รับใช้ผู้อื่น** คือ**รับใช้พระเจ้า, รับใช้ตัวเอง** คือ**รับใช้ชาติ** คือ**กิเลส**, คือ**รับใช้ตัวกู** ซึ่งหมายถึงความเห็นแก่ตัว ก็คือ**กิเลส**. แล้ว**กิเลส**ก็คือผู้ทำลายล้าง เรียกว่า**มารหรือซาตาน**; ข้อนี้ไม่ขัดกับหลักพระพุทธศาสนา แต่ว่าตรงกันแฝงเลยว่า: “**รับใช้ผู้อื่นคือรับใช้พระเจ้า** **รับใช้ตัวเองคือรับใช้พระยามาร**”.

คำว่า “**ตัวเอง**” ในที่นี้ ก็หมายถึง ผู้ที่มีความเห็นแก่ตัว ด้วยอำนาจของ**กิเลส** ซึ่งเป็นธรรมชาติสามัญ ของปุถุชนคนหนาทั้งหลาย. เขาเห็นแก่ตัว เขาทำอะไรเพื่อปากเพื่อท้อง เพื่อประโยชน์ของตัวทั้งนั้น; ทำไปนั้นก็เพื่อ**รับใช้พระยามาร**. ถ้า**รับใช้ผู้อื่น**นั้นเขาหมายความว่า ด้วย**ใจบริสุทธิ์** จะช่วยเขาจริงๆ; ไม่ใช่ไปผูกพัน ทางบุญคุณหรือว่าผูกพันอะไรกัน. **รับใช้ผู้อื่นโดยบริสุทธิ์ใจ** คือ**รับใช้พระเจ้า, รับใช้พระเจ้าคือรับใช้พระธรรม**. พระธรรมคือความไม่เห็นแก่ตัว; **รับใช้ผู้อื่น**จึงเป็นการ**รับใช้พระเจ้า**.

ถาม : นี่เมื่อพระศาสนามีหลักตรงกันแบบนี้; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือพระพุทธศาสนา ว่า**รับใช้ผู้อื่น คือรับใช้พระเจ้า**; แล้วทำไมจึงถูกหาว่า ศาสนานี้เป็นยาเสพติดล่ะ? คุณบรรยาย ว่าอย่างไร? ทำไมจึงถูกหาว่าเป็นยาเสพติด?

ตอบ : เพราะเขาไม่เข้าใจศาสนา ครับ; แล้วพวกที่หาว่าศาสนาเป็นยาเสพติด เพราะเขายังคิดถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับอยู่ตลอดเวลา. แล้วก็มองในแง่ว่า ถ้าหลงศาสนาแล้ว จะไม่พยายามที่จะทำอะไรให้มันก้าวหน้าไป; จึงไปมองว่า ศาสนานี้เป็นยาเสพติด เพราะว่า

พอหลง, ไม่ใช่หลง คือ พอคนมาเข้าใจศาสนาแล้ว ในแง่ของคนนั้นะครับ ในแง่ของคนนั้นเขามองว่า เมื่อคนเราพอมาดูทางศาสนาแล้วจะไม่ไปฟังเพื่อในทางวัตถุ. แต่คนประเภทนี้ เขากำลังติดในทางวัตถุ; เขาก็มองเสียตรงกันข้าม ทว่าศาสนานี้ถึงคนนั้นไปเสียอีกฝ่ายตรงกันข้ามกับเขา จึงมองศาสนาว่า เป็นตัวยาเสพติด.

ถาม : ถ้าอย่างนั้น มันก็ไม่ได้มองด้วยเจตนาที่เป็นธรรม. คนที่มีวัมมา วัมมาอย่างยิ่งในการรับใช้ผู้อื่นนี้ มันควรจะถูกรังเกียจหรือ คุณล่ะ?

ตอบ : ครับ ก็มีบางคน คนที่เห็นแก่ตัว คนที่เสียตาย. บางคน, คนไปรับใช้คนอื่น มันมีคนเสียตาย, แล้วก็มีคนรังเกียจเหมือนกัน มีครับ.

มันคงจะพิเศษมากเกินไป. เราพุทธบริษัท ก็มองดูอย่างพุทธบริษัท ว่าคนที่รับใช้ผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ตัว อยู่อย่างทวิเป็นเกลียวนี้ ก็ไม่เป็นอันตรายแก่ใคร, ไม่เป็นอันตรายแก่ประเทศชาติ, ไม่เป็นอันตรายแก่ใครหมค, มีแต่เป็นประโยชน์โดยส่วนเดียว.

ที่นี้ศาสนาที่สอนอย่างนั้น ไม่ควรจะถูกหาว่า เป็นยาเสพติด มันต้องเป็นอย่างอื่น ในแง่อื่น; ฉะนั้นที่กล่าวหาว่า ศาสนาเป็นยาเสพติดนั้น ไม่ถูก ไม่ได้เจาะจงเรา ไม่ได้มาถูกต้องเรา เพราะเราไม่เป็นอย่างนั้น ใช่ไหม? คือคำด่านั้นจะไม่ถูกต้องเรา เพราะเราไม่ได้เป็นอย่างนั้น.

นี่ขอให้นึกไว้เป็นข้อแรก องค์ประกอบเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของพุทธศาสนิกชน ข้อที่แรกมันมีว่า รั้งไว้มหาชนทั้งเทวดา และมนุษย์; ฉะนั้นเราต้องมีระบบการเมืองอย่างของพุทธบริษัท ที่มีการ

กระทำอย่างนี้ มีอุกมคคิอย่างนี้, “อันเป็นประโยชน์แก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์”.

ถาม : เทวดาคืออะไร? มนุษย์คืออะไร คุณทอง?

ตอบ : เทวดาคือผู้ที่ไม่ต้องออกเหงื่อ ครับ, มนุษย์นั้นคือคนที่ต้องออกเหงื่อ ครับ.

ถาม : ก็พูดให้มันครบไปทั้ง ๒ พวกซี. แล้วก็พูดให้มีถ้อยคำสั้นที่สุด จะพูดว่าอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : เทวดาคือผู้ที่มีความสุขโดยไม่ต้องใช้แรง ไม่เหนื่อย ไม่เหมือนมนุษย์ คือผู้ที่ต้องหาความสุข โดยใช้แรงงานแลก.

ถาม : เอ้า, ยิ่งยาวไปกว่าคุณทองเสียอีก. ก็บอกพูดให้มันสั้น ให้คำมันสั้น พูดว่าอย่างไร? คุณชวน เทวดา คือ....

ตอบ : เทวดาคือผู้ที่ไม่ต้องออกแรง, มนุษย์คือผู้ที่ออกแรง.

ก็ยั้งดี ยั้งสั้นหน่อย. เราเคยพูดว่า เทวดาคือผู้ที่ไม่รู้จักเหงื่อ, มนุษย์คือผู้รู้จักเหงื่อ, ก็เคยพูดกันมาอย่างนี้ สั้นๆ.

ที่นี้พระศาสนาต้องเป็นประโยชน์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์; จะแก้ ปัญหาทั้งของคนที่รู้จักเหงื่อ และไม่รู้จักเหงื่อ. ฉะนั้นโดยอัตโนมัติ และโดย ข้อเท็จจริง หรือความจริงอยู่ในตัวพุทธศาสนา หรือศาสนาใดก็ตามนี้; มันก็มีประโยชน์ ทั้งแก่คนรวยและคนจน. นี้พูดกันอย่างนี้ดีกว่า : ต้องสำเร็จ

ประโยชน์ทั้งแก่คนรวยและคนจน; ไม่ให้คนรวยทำนาบนหลังคนจน. ถ้าช่วยให้สำเร็จประโยชน์อย่างนี้ได้ ก็คือเรียกว่าให้สำเร็จประโยชน์ในการรับใช้มหาชนทั้งแก่เทวดาและมนุษย์.

นี่ข้อแรกนะ สรุปความว่า รับใช้มหาชนอย่างเป็นทางการที่สุด.

....

ข้อที่สอง การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสมบัติ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสเรื่องนี้ไว้อย่างไร? ถ้าไม่ลืม ก็ต้องตอบได้ เพราะพูดมาหลายครั้งแล้วเหมือนกัน.

ถาม : เกี่ยวกับการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสมบัติ ในบุตรภรรยาสามี อะไรก็ตาม พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้อย่างไร? คุณชวน เพิ่งมาคงจะไม่ทันรู้. คุณทอง แก้วดี; ตรัสว่าอย่างไร?

ตอบ : ผมยังไม่ได้ออกครับ.

ถาม : เอ้า, คุณประยูร?

ตอบ : พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ว่า คนเราควรมีทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายเหล่านี้ เพียงแต่เป็นปัจจัย ๔ เท่านั้น เอาแต่ที่จำเป็น.

ถาม : เพียงที่จำเป็นนี่?

ตอบ : อย่าใช้ส่วนเกิน เป็นต้นว่า เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และอาหาร เอาแต่ที่จำเป็น.

ถาม : กระต๊อไปทางบรรพชิตอยู่มาก นี้พูดเป็นหลักทั่วๆ ไปก่อนซิ. พูดเป็นหลักทั่วๆ ไปหัวใจพุทธศาสนามีว่าอย่างไร? คุณทอง ประโยคสั้นๆ ประโยคหนึ่ง ซึ่งเป็นหัวใจที่สุดของพุทธศาสนานั้น ว่าอย่างไร? ตอนนั้นต้องปรับตกตะ เพราะว่าคุณหลายสิบครั้งเหลือเกินว่า หัวใจของพุทธศาสนาว่าอย่างไร คุณล้าละ?

ตอบ : คือ ไม่เห็นแก่ตัวครับ.

ถาม : ไม่เห็นแก่ตัวหรือ ว่าเป็นบาลีหน่อยซิ เพราะสำคัญนี้ นึกออกละมัง ว่าเป็นบาลีหน่อย ว่า *สพฺเพ ธมฺมา นาลิ อภินิเวสาย* เคยพูดหลายครั้งแล้ว แปลว่าอะไร คุณทอง?

ตอบ : สิ่งทั้งหลายทั้งปวงอันบุคคลไม่ควรจะเข้าไปยึดมั่นถือมั่น ครับ.

ถาม : ว่าตัวตนหรือของตน สิ่งนี้หมายถึงทั้งรูปธรรมนามธรรม อะไรก็ตามหมดเลย อันใครๆ ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าตนว่าของตน. เราต้องนึกถึงหลักข้อนี้ก่อน ซึ่งเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ใช้ได้ทุกแง่ทุกมุม. เคยวนมาพูดกันถึงเรื่องการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสมบัติ อย่าถือด้วยความโง่หลงอย่างนั้นซิ ว่าของกูหรือตัวกู เมื่อโดยแท้จริงไม่เป็นตัวกูไม่เป็นของกู; ก็ถือได้แต่เพียงเท่าไร? คุณชวนอีก มั่นถือได้แต่เพียงเท่าไร? จำได้ไหม?

ตอบ : จำไม่ได้ครับ.

ถาม : คุณทอง?

ตอบ : เพียงแต่แค่จำเป็นครับ.

ถาม : เพียงแค่จำเป็น เอ้า, ก็หมายถึงมันเป็นตัวกู - ของกู เหมือนกันหรือ เอ้า, คุณประยูร?

ตอบ : ก็ถือแต่เพียงว่า สิ่งทั้งหลายเพียงสักแต่ว่าเป็นธาตุ.

นี่เกี่ยวกับถือกรรมสิทธิ์ว่าของเราละ. ตามข้อเท็จจริงของธรรมชาติ มันเป็นที่ใครยึดถือเอาไม่ได้ว่า เป็นตัวตนของตน. ดังนั้นจึงให้ถือเอาเพียงแต่สักว่าสมมติ มีคำว่าสมมติอยู่คำหนึ่ง ตามกฎหมายก็ตี ขนบธรรมเนียมประเพณีอะไรก็ดี; มันสมมติให้ว่า อันนี้เป็นของคนนี้ อันนี้เป็นของคนนี้ มันถือกันได้แต่เพียงเท่านั้น. บางทีก็พูดไว้ชัดเลยว่า ให้ถือแต่สักว่าเป็นของยิม เป็นของยิมเขามาใช้ แล้วจะต้องส่งคืนในเวลาที่ต้องส่งคืน. นี่เหมือนกับของยิมมาใช้.

ถาม : พูดให้ถูก เรายิมมาจากใคร คุณล้า?

ตอบ : ยิมมาจากธรรมชาติ.

ถาม : พูดโดยสมมติหน่อยว่า ยิมมาจากใคร คุณทอง?

ตอบ : มาจากพระเจ้าครับ.

ถาม : ยิมมาจากพระเจ้า. อย่าโกหกพระเจ้า อย่าขบถพระเจ้า อย่าโกงพระเจ้า; เมื่อยิมมาแล้วต้องใช้คืน เหมือนของยิมมาจากพระเจ้า. ใช้คนเดียวหรือใช้ร่วมกัน คุณทอง?

ตอบ : ใช้ร่วมกันครับ.

ถาม : ใช้คนเดียวไม่ได้หรือ?

ตอบ : ตามนัยหนึ่งว่าใช้คนเดียว; แต่เมื่อพ้นจากภาวะของผู้หนึ่งแล้ว ก็ต้องเป็นของผู้อื่น ครับ.

ยังไม่ถูก คุณแยกไปเสียอีกทางหนึ่ง. คือมองดูพร้อม ๆ กันซี; ทางหนึ่งเราก็อยมมา ใช้เป็นส่วนตัวเรา. เช่นว่าร่างกายนี้ เรายืมมาจากพระเจ้า ใช้ไปกว่ามันจะตาย; แล้วโลกนี้ทั้งโลกเราก็อยมมาจากพระเจ้า มาใช้ร่วมกัน. เกี่ยวกับคนมันโกงพระเจ้า ก็เรียกว่าอะไร? ยืมของเขามาแล้วไม่ยอมว่ายืม. ไม่ยอมใช้คืนนะ เขาเรียกว่าอะไร? ฉ้อฉล หรือกระบัต หรืออะไรก็สุดแท้แต่จะเรียกเถอะ มันโกงพระเจ้า.

นี้ศาสนาทุกศาสนาก็สอนอย่างนี้เหมือนกันหมด ศาสนาคริสต์เขียนอะไรก็ตาม เหมือนกับของยืมมาจากพระเจ้า; ก็ใช้ ๆ ให้เสร็จประโยชน์ของตัวไปก็แล้วกัน. มันเป็นของอัครรรยที่ว่า มันไม่สึกหรอหรือร่อยหรอหรือหายไปไหน; มันยังคืนให้แก่พระเจ้าเต็มตามเดิมได้ หลังจากที่เราหรือพวกของเราใช้กันจนเต็มที ใช้เพื่อประโยชน์เต็มที แล้วก็คืนพระเจ้าอย่างครบถ้วน. ถ้าคนรู้แจ่มแจ้งในข้อนี้ ก็จะมีการถือกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ในทรัพย์สินเพียงเท่านั้น; แล้วปัญหาที่จะไม่เกิดขึ้นในโลกนี้ อย่างในเวลานี้ ซึ่งเขาถือกรรมสิทธิ์ด้วยความเห็นแก่ตัว อย่างโง่เขลาที่สุด, ไม่เคยนึกถึงพระเจ้า ที่เป็นเจ้าของอันแท้จริงเลย.

ที่เป็นส่วนตัวจริงๆ เขามีคำสอนเรื่อง “อนัตตา”, ไม่มีอะไรที่จะเป็นตน หรือเป็นของตนได้. พุทธภาษิตนี้ก็เคยเอามาเทศน์ และมาบอกหลายหนแล้ว แต่คงจะจดไม่ทัน หรือจำไม่ทัน ว่ามันไม่มีตน แล้วมันจะมีของตนได้อย่างไร.

ถาม : คุณประยูรจำได้ไหมว่า ว่าอย่างไร บาลี?

ตอบ : บาลี ที่อาจารย์ให้ว่าอย่างไรครับ ผมขอถามใหม่.

ถาม : บาลีที่ว่าไม่มีตน แล้วจะมีของตนได้อย่างไร?

เอาละ เป็นอันว่าจำไม่ได้แน่, จำไม่ได้, เพราะว่ามันจำยาก. แต่พูดหลายหนแล้ว *อตฺตา หิ อตฺตโน นตฺถิ กุโธ ปฺุตฺโต กุโธ ธนํ* – ก็เมื่อตนของตนก็ไม่มีเสียแล้ว บุตรจะมีมาแต่ไหน ทรัพย์สมบัติจะมีมาแต่ไหน. ก็ “เมื่อตัวเองไม่มี แล้วลูกของกู เมียของกู ผัวของกู อะไรงของกู มันจะมีมาแต่ไหน” ทำนองอย่างนั้น. มัน เป็นธรรมะที่ลึกเกินไป ที่คนเดี๋ยวนี้เขาเข้าใจไม่ได้; แล้วเขาไม่อยากจะเข้าใจด้วย เพราะเขากลัวมันจะหมด : หมดตัวหมดเนื้อ.

นี้ก็ บอกความจริงของธรรมชาติ ว่าตนของตน ก็มีได้มีเสียแล้ว *กุโธ ปฺุตฺโต กุโธ ธนํ* ลูกจะมีมาแต่ไหน ทรัพย์สมบัติจะมีมาแต่ไหน ; จะมิให้ใครละ ก็เมื่อตัวตนมิได้มี. ถ้ามันถือหลักอย่างนี้อยู่ การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สมบัติ ภรรยาสามีอะไรก็ตาม มันไม่เป็นอย่างที่เขาคิดกันอยู่เดี๋ยวนี้.

เพราะฉะนั้นโลกก็ไม่มีปัญหา เหมือนที่กำลังมีอยู่เดี๋ยวนี้ ซึ่งมุ่งแต่จะถือกรรมสิทธิ์อย่างหลับลับตา ด้วยกิเลสตัณหาอุปาทานเกินประมาณ.

ฉะนั้น ถ้าเมื่อพูดถึงกรรมสิทธิ์ ก็นึกถึง หัวใจพุทธศาสนา สหุทธมา นาลิ อภินเวสาย ก่อน โดยทั่วไป; แล้วแยกโดยเฉพาะส่วนบุคคล ก็ว่า ตนของตนมิได้มีแล้ว ทรัพย์ของตนจะมีมาแต่ไหน. พุทธบริษัทต้องการจะถือกรรมสิทธิ์ ในลักษณะเหมือนกับของยืม จะได้ไม่เป็นทุกชั้นโดยส่วนตัว จะไม่ได้ยื้อแย่งทะเลาะวิวาทกันเกินประมาณ เหมือนผู้ที่ถือเอา ด้วยกิเลสตัณหา. ถ้าว่าประชาชนก็ดี หรือผู้จัดประเทศ คือรัฐบาลก็ดี จัดให้เข้าหลักนี้ ให้เข้ารูปของความจริงอันนี้ โลกนี้ก็ไม่มีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์.

.....

เอา, ที่นี้อยากจะแยกออกไปอีกสักข้อหนึ่งดีกว่า คือเป็น ข้อที่สาม ว่า การจัดสรรที่ดิน.

เดี๋ยวนี้ในประเทศเรา ก็มีการจัดสรรที่ดินรูปแบบใหม่เกิดขึ้นมาว่าไม่ให้เป็นกรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์; ให้สิทธิเพียงการทำประโยชน์ อย่างนี้ก็มี, ก็มีขึ้นมาแล้ว คือ ระบบจัดสรรที่ดินให้แก่คนไม่มีที่ดิน ที่กำลังจัด หรือจะจัด มันก็มีแล้ว. นี้ระบบจัดสรรที่ดินอย่างนี้เป็นพุทธศาสนิกที่เป็นไปตามแบบของพุทธศาสนิก, แล้วก็สิ่งที่ตรงตามหลักของพุทธศาสนา ที่มีหลักว่า จะไม่ทำอะไรที่มันเกินกว่าจำเป็น : หาเกิน เกือบไว้เกิน กินเกิน ใช้จ่ายเกิน นี้ก็เรียกว่าบาปทั้งนั้น; ก็มีเท่าที่จำเป็น.

ถาม : ที่มีความจำเป็นที่สักซัง ที่เข้าใจยาก ก็คือว่า จำเป็นจะต้องมีเป็นของเราหรือ, จำเป็นที่จะต้องมีเป็นของเรา จึงจะกินได้ จึงจะได้กินได้อยู่ ได้ใช้ จำเป็นไหม คุณทอง?

ตอบ : ว่าที่จริง ไม่จำเป็นครับ; แต่ว่าใจมันโลก ครับ.

ถาม : แล้วคุณเองล่ะ จำเป็นไหมที่จะต้องเอาเป็นของเรา, เป็นของเรา?

ตอบ : ก็ไม่จำเป็นเหมือนกันครับ.

ถาม : ทุกคนมันไม่จำเป็น แต่ว่าเรามันก็ทนไม่ได้; เพราะว่าเรามันทำกันเสียจนชิน ทำมาเสียจนชิน ตามความรู้ของคุณนะ. วัตน์มันเป็นกรรมสิทธิ์ของท่านสมภารหรือเปล่า คุณทอง?

ตอบ : ไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของท่านสมภารครับ.

ถาม : แม้แต่เปอร์เซ็นต์เกี่ยวโซ่ไหม?

ตอบ : ครับ.

ถาม : แล้วท่านสมภารออกตายไหม?

ตอบ : ไม่อด ครับ.

แล้วสมภารก็มีที่อยู่ ที่กิน ที่นอน, ที่อะไรก็ได้ ว่าท่านสมภารไม่ต้องมีกรรมสิทธิ์ในวัด ในตัววัด ในที่ดินของวัด; ช่วยจัดช่วยทำกันไปตามเรื่อง. สมภารนั้นตายแล้ว, สมภารอื่นก็เข้ามาแทนที่ ในรูปแบบเดียวกัน; ฆ่านั่นคือระบบของพระศาสนา มีมาตั้งแต่โบราณกาลตั้งพันปีแล้ว เขาก็อยู่กันมาได้.

ฉะนั้นการที่จะจัดสรรที่ดินระบบใหม่ ไม่ให้สิทธิ์ยึดครอง แต่ให้สิทธิ์ในการทำกินนั้นนะ มันก็ไม่ใช่ของใหม่; ไม่ใช่ของใหม่ใช่ไหม? มันก็เป็นเขารูปของเก่า ที่เขามีอยู่แล้ว, ที่เขาเคยรอกตัวกันมาแล้ว ที่เคยทำกันมาอย่างถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของธรรมชาติแล้ว.

ที่ระบบที่ให้คนมีกรรมสิทธิ์ที่ดินอย่าง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เป็นเจ้าที่ดินมีมากมายนี้ ศีรษะกู; มันเพิ่งเกิดนา, มันเพิ่งเกิด. ในครั้งโบราณแท้ๆ มันไม่มี, ค้นหาไม่พบในคัมภีร์ไหน; จิตใจสูง จิตใจเป็นธรรม ไม่ต้องการอย่างนั้นเสียด้วย. มันเพิ่งเกิดในโลกนี้เมื่อเร็วๆ นี้ แล้วก็ไม่ได้เกิดทั่วโลกหรอก.

ลัทธิที่ยอมให้เจ้าที่ดิน นายที่ดิน เจ้าของที่ดินมีมาก, แล้วอย่างเฉียบขาด แล้วอย่างเป็นเครื่องมือใช้ขูดรีดผู้อื่น บีบบังคับผู้อื่น หาประโยชน์ใส่ตน, แล้วก็เอาที่ดินผู้อื่นเป็นของตนมากขึ้น นี่มันเพิ่งเกิด. มันเป็นเหมือนกับว่า อะไรๆ เล็กๆ น้อยๆ ที่เพิ่งเกิด แต่เกิดแล้วมันลำบากมาก.

ฉะนั้นถ้าพุทธบริษัทจริง เขาไม่ทำอย่างนั้น; ถ้าถือพุทธศาสนา กันจริง ระบบนี้มันเกิดไม่ได้. การจัดสรรที่ดิน เพียงให้ถือเอาประโยชน์ แต่ไม่ให้สิทธิ์นี้ มันก็เข้ากันกับบทที่ว่า “สมบัติทั้งหลายเป็นของพระเจ้า” อย่าไปโกงของพระเจ้ามา พระเจ้าจะลงโทษให้. นั่นพูดอย่างสมมติ ปุ่กคลาธิษฐาน.

ถ้าพูดอย่างจริงๆ ตรงๆ เป็นธรรมาธิษฐาน ก็จะพูดไปในการทำงานที่ว่า ถ้าเราไม่ถือกรรมสิทธิ์กัน ในรูปแบบหลับลัทธิ; แล้วมันก็จะเกิด

กิเลสน้อย จะเกิดเมตตากارุณา เกิดความรักสามัคคีกันได้โดยง่าย. เหมือนวัด
วัดหนึ่งไม่ใช่ของท่านสมภาร. ซึ่งก็มีพระเณรมาก อุบาสก อุบาสิกาก็มาก
ต่างก็ไม่ถือสิทธิหรือกรรมสิทธิ์อะไรกัน; มันก็ไม่มีทางที่จะโกงกัน เกี่ยงแย่งกัน
เกี่ยวกับสิทธิหรือกรรมสิทธิ์; มันก็มีความเมตตากارุณาสามัคคี อะไรได้โดยง่าย.

นี่ขอให้สังเกตในส่วนนี้เถอะ ว่า การจัดสรรที่ดิน ถูกต้องตาม
หลักของศาสนานี้ ถูกต้องตามธรรมชาติ หรือความประสงค์ของพระเจ้า;
ควรจะมีระบบการเมือง ที่ให้สำเร็จประโยชน์ ตรงตามกฎของธรรมชาติ หรือ
หลักของศาสนา แล้วปัญหามันก็จะหมดไป.

....

**ข้อที่ ๕ เจตนารมณ์ของสหกรณ์ หรือ กิจกรรมสหกรณ์
ก็ได้.**

ถ้ามองดูแล้ว ความหมาย ของคำว่า สหกรณ์ นี้ ก็คือ การร่วมมือ
ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมสติปัญญา ร่วมอะไรทุกอย่าง ที่มันจะร่วมกันได้;
เมื่อเอามารวมกันแล้ว มันทำประโยชน์ได้มากกว่า ที่จะทำไปตามลำพัง. นี้ระบบ
หรือวิธีการ หรือนโยบาย ที่จะรวมสิ่งเหล่านี้เข้าด้วยกัน แล้วทำอะไรนี้;
มันได้ประโยชน์มากกว่าที่จะแยกกันทำ : ในการแสวงหากฎที่ดี ในการ
ป้องกันรักษาที่ดี ในการต่อสู้ข้าศึกศัตรู ก็ดี, มันดีทั้งนั้นแหละ ระบบที่มัน
ร่วมกันได้ ด้วยความรู้สึกที่เป็นธรรม.

เพราะฉะนั้น การร่วมมือ หรือระบบสหกรณ์^๕ มันต้องเป็นธรรม ต้องประกอบด้วยธรรม; ถ้าไม่ประกอบด้วยธรรม มันก็จะร่วมมือกันไป ทำลายผู้อื่น, หรือทำลายโลกก็ได้.

แต่ลองหยั่งดูหน่อยว่า เจตนา^๕รรมณ์ของการร่วมมือ^๕นี้ถึง ธรรมชาติ, คือถึงลงไปถึงกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ หรือเจตนา^๕รรมณ์ของ ธรรมชาติก็ได้. แม้ว่าธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่มีความคิดนึก; แต่ธรรมชาติ ก็ได้รอดอยู่ได้ เหลืออยู่ได้ ไม่สูญหายไปเสีย จนกระทั่งทุกวันนี้ ก็เพราะมี ความหมายแห่งการร่วมมือกันตามธรรมชาติในโลกทั้งสิ้น.

ในโลกทั้งสิ้น ทั้งคน ทั้งสัตว์ ทั้งต้นไม้ แผ่นดิน ก้อนหิน มัน ต้องมีอะไรที่สัมพันธ์กัน และร่วมกันอยู่ได้, รวมกันสัมพันธ์กัน รวมกันอยู่ อย่างสัมพันธ์กัน; ไม่อย่างนั้นมันเหลวไหลก มันเหลวไหลไปแล้ว; ถ้านึกถึงข้อนี้ได้แล้ว ใจมันก็จะหนักแน่นที่สุด ในการร่วมกัน; ถ้าว่าแยกกัน มันไม่มีอะไรอยู่ได้.

เอากันตามธรรมชาติก่อน : ถ้ามันไม่มีอะไรที่มันมารวมกัน^๕ นี้ก็ไม่มีชีวิตอะไรเกิดขึ้นมาได้; เช่นว่า เราไม่อาจจะอยู่ได้โดยไม่มีต้นไม้ หรือไม่มีอะไรๆที่ไม่ใช่เรา ที่มันนอกตัวเราออกไป; เราไม่อาจจะอยู่ได้ เราจะต้องตาย. แล้วสิ่งอื่นๆก็เหมือนกันแหละ มันจะต้องเนื่องกับสิ่งอื่นๆต่อไปอีก; อาศัยซึ่งกันและกันแล้วจึงอยู่ได้. จนเกือบจะพูดได้ว่า ดิน น้ำ ไฟ ลม ทั้งสี่นี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน มันจึงอยู่ด้วยกันได้ หรือมีอยู่ได้; ลองไม่มีสักอย่างหนึ่งเถอะ อีก ๒-๓ อย่างก็อยู่ไม่ได้. นี้ตามธรรมชาติแท้ๆ

ที่เป็นตัวโลกกลมๆ นี้ มันก็ต้องมีอะไรที่ร่วมสหกรณ์กันโดยไม่รู้สีก มันจึงอยู่
อย่างนี้ได้ ในลักษณะอย่างนี้. ถ้าไกลออกไปอีกมันก็ต้องสหกรณ์กันกับจักรวาล.

ถาม : อย่างว่า จักรวาลอาทิตย์นี้ solar system อันนี้ ต้องร่วมสหกรณ์กัน
โดยมีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง แล้วต้องประกอบอยู่ด้วยดาวพระเคราะห์
ทั้งหลายอีกกี่ดวง, คุณชวน?

ตอบ : ๙ ดวง ครับ.

ถาม : คุณทอง?

ตอบ : ดาวพระเคราะห์ ๙ ดวงครับ.

เฮ้, คิดว่าเที่ยงกัน, อาจจะมีใหม่อีกสักดวงหนึ่งก็ได้ทีหลัง; ก็
อย่าเพิ่งพูด. อย่างน้อยมัน ๙ ดวง ที่สัมพันธ์กันอยู่ด้วยการดึงดูด ระหว่าง
กันและกัน จึงอยู่ได้แบบนี้; ไม่สัมพันธ์กันอย่างถูกต้องแล้ว ชนกันแหลกแล้ว,
หรือเข้าไปหาพระอาทิตย์เวบเดียวก็ไหม้หมดแล้ว ไม่มีอะไรเหลือ. นี้เรียกว่า
ระบบจักรวาลนี้ มีดวงอาทิตย์ มีดวงจันทร์ มีโลก มีดาวพระเคราะห์อีก ๖-๗
ดวง มันสหกรณ์กันเหลือเกิน มันอยู่ได้.

ที่พูดนั้นก็หมายความว่า ถ้าเราไม่มีระบบสหกรณ์ เราอยู่ไม่ได้
โดยธรรมชาติ; ที่นี้ในตัวคนหนึ่งๆ ก็ยังสหกรณ์กันใหญ่. เมื่อก่อนนี้เขา
มีนิทานเรื่องปากทะเลาะกับตีน ทะเลาะกับเท้าหรืออะไรนี้; คือถ้า
อวัยวะหนึ่งๆ มันไม่สหกรณ์กันแล้วละก็ ชีวิตมันอยู่ไม่ได้ในคนๆ หนึ่ง;
เรียกว่า การสหกรณ์นี้มีอยู่โดยธรรมชาติ โดยธรรมชาติจัดสรร อย่างไม่มีใคร

เห็น ไม่มีใครรู้ ก็ได้; แต่ถ้าสนใจจะรู้ มันก็จะรู้ได้เห็นได้. นี่เรียกว่าเรามีลักษณะสหกรณ์อันหนึ่งแล้ว ที่ระบบธรรมชาติจัดสรร.

ถาม : ที่นี้ที่ธรรมชาติจัดสรร ที่ธรรมะในพระศาสนาจัดสรร ก็ยังมีระบบที่เรียกว่าสหกรณ์. เราจะเรียกว่าอะไรที่ สหกรณ์ในฐานะที่เป็นอะไรต่อกัน และกัน คุณทอง? เราเป็นสหกรณ์ในฐานะที่เป็นอะไรต่อกัน? นึกไม่ออก, นึกแต่นึกไม่ออก, แล้วก็รู้เกินรู้เสียอีก, แต่ยังไม่ทัน นึกไม่ออก. คุณประยูร เราเป็นเพื่อนสหกรณ์ในฐานะที่เป็นอะไรต่อกัน?

ตอบ : เพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันครับ.

นี่แหละเป็น หลักสำคัญของทุกศาสนา ว่าเรามันเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน. เคี้ยวนี้เรามีสหกรณ์แห่งการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน เป็นจุดอยู่ในส่วนลึก จุดแกนกลางส่วนลึก. ไม่รู้เรียกอะไร; มันต้องมีจุดนั้นแหละอยู่ แล้วอะไร ๆ มันก็เกาะรวมอยู่ได้ที่จุดนั้น.

เรามีธรรมะ ในฐานะที่ว่าเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกันนี่ เป็นจุดกลาง; แล้วธรรมะอีกหลายอย่างมาเกาะอยู่ที่จุดนี้. ที่นี้เราก็มีสหกรณ์ มีกิจกรรมสหกรณ์ ในฐานะที่เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน. ที่นี้ดูเจตนาธรรมของสหกรณ์ของกิจกรรมสหกรณ์ หรือว่าได้ประพฤติกะระทำมาแล้วในลักษณะอย่างนี้ ในพุทธศาสนาหรือในพุทธบริษัท.

ถาม : เช่นอย่างไรบ้าง กิจกรรมสหกรณ์ที่มีอยู่แล้วในหมู่พุทธบริษัท ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาสองพันกว่าปีมาแล้ว? มันมีอะไรบ้าง มองเห็นไหม คุณลา?

ตอบ : มีการรวมกลุ่มกันรื้อยกรองพระไตรปิฎก หรือสังคายนาเกี่ยวกับรูป พระธรรมวินัย พระสูตร พระธรรมวินัยมา เพื่อให้คนในโลกได้เข้าใจ เรื่องพระศาสนาต่อๆ มา.

ถาม : ก็หัวแหลมนี้หนา, คุณล้าแน่ไม่ใช่ย่อย ไม่ใช่เล็กน้อยนะ มองเห็นรูป สหกรณ์สูงสุด. พระพุทธเจ้าได้ทรงฝากพระศาสนาของท่านไว้กับใคร คุณชวน?

ตอบ : ไว้กับพุทธบริษัทครับ.

ถาม : พุทธบริษัทกี่คน?

ตอบ : บริษัทสี่ครับ.

ถาม : พุทธบริษัททั้งสี่ คืออะไรบ้าง คุณชวน?

ตอบ : คือพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ครับ.

ถาม : เดียวนี้ยังครบสี่อยู่หรืออย่างไร?

ตอบ : มีเพียงสาม ครับ.

อย่างไรก็ตามเถิด พระพุทธเจ้าท่านได้ฝากทั้งหมดไว้กับพุทธบริษัททั้งสี่; จะดีจะชั่วจะเป็นจะอยู่ ก็พุทธบริษัททั้งสี่. ปัญหาที่มีอยู่เรื่อง ว่า ภิกษุณีหายไปเหลือแต่สาม นี้จะว่ากันอย่างไร? ก็เอาเป็นว่าอย่างนี้ก็แล้วกัน คุณฟังให้ดี; ถ้าดูตามว่า *เดี๋ยวนี้ภิกษุณีจะมีไหม?* ก็ต้องบอกว่า *นักบวชผู้หญิงนั้นแหละมีหรือไม่มี คุณไปดูเอาเองเถอะ; ถ้ามีนั่นแหละคือภิกษุณี*

นักบวชผู้หญิง นักบวชผู้ชาย ขรวาสผู้หญิง ขรวาสผู้ชาย, รวมกันเป็นสี่ ต้องรับผิดชอบในความเป็นอยู่หรือรอดของพระศาสนา และของโลกด้วย. นี่จะเป็นจุดตั้งต้นใหญ่ที่สุดของสหกรณ์ ในพระพุทธศาสนา ศาสนาอยู่มาได้ ด้วย การร่วมมือกันของพุทธบริษัททั้งสี่.

การช่วยเหลืออย่างไม่คิดอะไรตอบแทน เป็นทานอันบริสุทธิ์ เรียกว่า ให้ทานอันบริสุทธิ์ คือการช่วยเหลือจริงๆอย่างบริสุทธิ์ ไม่ได้เอาอะไรตอบแทน ไม่เอาแม่แต่สวรรค์; นี่เป็นเครื่องผูกพันสหกรณ์ ผูกพัน กิจกรรมของสหกรณ์.

พุทธบริษัทจะต้องช่วยเหลือ อย่างไม่คิดเอาอะไรตอบแทน, อย่างไม่เอาอะไรตอบแทน; อย่างมากก็เพียงว่า หมคความเห็นแก่ตัว. อย่างนี้ เราไม่ได้คิดเอาตอบแทน; เอ้า, ก็ได้แหละ ความไม่เห็นแก่ตัว จะนั้น ช่วยผู้อื่นไป อย่างไม่เอาอะไรตอบแทน แล้วก็ทำมาจนชินเป็นนิสัย มาตั้งแต่ ครั้งโบราณกาลโน้น.

เรามีสหกรณ์ เรามีเครื่องมือของสหกรณ์ มีการผูกพันของสหกรณ์ มีอะไรของสหกรณ์ เป็นรูปแบบที่เข้มข้นแหละ ที่ชัดเจน เข้มข้น แข็งแรง อยู่ในหมู่พุทธศาสนิกบริษัท นับตั้งแต่ช่วยศาสนา ช่วยบ้าน ช่วยเมือง ช่วยเพื่อนมนุษย์ ช่วยครอบครัวมิตรสหายเพื่อนฝูง; นี่ก็เป็นองค์ประกอบ เพื่อประโยชน์ทางการเมืองอย่างยิ่ง. ถ้าคนในโลกถือหลักอย่างนี้, หรือพุทธบริษัทยังคงสามารถถือหลักอย่างนี้อยู่ได้ ระบบการเมืองจะเป็นไปด้วยดี เพราะมีระบบสหกรณ์ที่ดี; จะทำให้ไม่เกิดช่องโหว่ ระหว่างคนจนกับคน มั่งมี เพราะสหกรณ์แบบนี้.

....

....

....

....

ที่^๕อยากจะพูดให้แคบเข้าไปอีก แต่ว่ามันจะจริงยิ่งขึ้นไปอีก เป็น
ข้อที่ห้า คือ ระบบคอมมูน (commune)

ถาม : ระบบคอมมูน^๕ เป็นของใครล่ะ คุณทอง?

ตอบ : ของลัทธิคอมมิวนิสต์ ครับ.

ถาม : ของลัทธิคอมมิวนิสต์ ของลัทธิอื่นไม่มีหรือ

ตอบ : มี, ก็น่าจะเป็นในระบบของสหกรณ์ครับ.

มีในระบบของสหกรณ์ ^๕เดี๋ยวนี้^๕ได้ยินว่า เอาไปใช้กันทั่วไปหมดแล้ว;
ไม่ใช่เฉพาะคอมมิวนิสต์ดอก. แล้วคอมมิวนิสต์^๕ที่ไม่มีคอมมูนก็จะมีกรรมัง;
เพราะคอมมิวนิสต์มันหลายรูปแบบนี่. คอมมิวนิสต์ที่เป็นคอมมูน^๕นั้นก็^๕มีแน่
ที่ประเทศอิสราเอล^๕ก็^๕ได้ยินว่า มีระบบคอมมูน เกือบจะแยกกันไม่ออกกับระบบ
คอมมูนในประเทศจีน. ที่^๕เราจะไม่^๕เล็งถึงว่า คอมมูนของประเทศไหน;
เราเอาแต่เจตนา^๕รรมณ์^๕ของคอมมูน.

ถาม : จะบัญญัติความหมายเฉพาะของคำว่าคอมมูน^๕ว่าอย่างไร คุณประยูร?

ตอบ : หมายความว่า ระบบคอมมูน^๕คือการ^๕ใช้ชีวิต^๕ความเป็นอยู่^๕ในการ
ทำมาหากิน^๕ร่วมกัน^๕ครับ. ร่วมกันกับหลายๆคน.

ถาม : อ้าว, ถ้าอย่างนั้นก็เป็นอยู่ก่อนแล้ว ในโลกทั้งโลกนี่?

ตอบ : ที่อยู่อาศัยกัน มันรวมถึงที่อยู่อาศัยกัน อาหารการกิน ทุกสิ่งทุกอย่าง
มันจัด^๕ร่วมกัน^๕แบ่งกัน.

ถาม : จะแปลกอยู่หน่วยก็ที่ว่า จัดขึ้น, ก่อนๆ นี้ไม่มีใครจัดขึ้น.

ตอบ : จัดขึ้นเป็นกลุ่มย่อยๆ ครับ.

คือจัดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ก็ไม่แปลกอะไร หลักเกณฑ์เดิมๆ นั้นแหละ. ทุกคนที่มีปัญหาอย่างเดียวกัน มารวมหัวกัน จัดระบบที่เหมาะสมที่สุดขึ้น เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้านั้นๆ ก็เรียกว่าระบบคอมมูน.

ควรมองดูในลักษณะเป็นของกลาง เป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของคนที่มีปัญหาร่วมกัน; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาที่เนื่องมาจากความยากจน ชัดสน ขาดแคลน. มันก็เหมือนกับ ตั้งนิคมขึ้นมา จะแก้ปัญหาอย่างไรอย่างหนึ่ง โดยเหมาะสมแก่ภูมิภาคอันนั้น หรือปัญหานั้นๆ ก็แล้วกัน; นี่คือ คอมมูน.

เดี๋ยวนี้เราพอว่าพูดถึงคอมมูน ก็นึกถึงคอมมูนิสต์อย่างเดียว; เราก็ไ้กว่าคอมมูนิสต์แหละ. ถ้าเราจะเป็นคอมมูนิสต์ที่ฉลาด ที่เหนือกว่าคอมมูนิสต์ เราต้องมีระบบคอมมูนที่ดีกว่าคอมมูนิสต์; มีระบบคอมมูนอย่างของพระพุทธเจ้า นั้นแหละจะชนะระบบคอมมูนของคอมมูนิสต์. จัดระบบขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ที่เกิดขึ้นในดินนั้นๆ ในสมัยนั้นๆ เพื่อการเมืองก็ได้, เพื่อธรรมดาสามัญไม่เกี่ยวกับการเมือง ก็ต้องได้อีกเหมือนกัน.

ถาม : ระบบคอมมูน ถ้าจะให้ดีที่สุด ดีที่สุดโดยทุกๆ ประการนั้นนะ จะต้องยึดอุดมคติอะไร คุณทอง?

ตอบ : ยึดอุดมคติว่า ทำเพื่อผู้อื่น ครับ.

ถาม : ทำเพื่อผู้อื่น แล้วเราล่ะ?

ตอบ : เราก็รวมอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย ครับ.

ถาม : เราก็รวมอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย เพราะฉะนั้นก็ใช้คำอย่างอื่นสิ จะยึดอุดมคติว่าอย่างไร คุณชวน?

ตอบ : ยึดอุดมคติว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ทั้งหมดทั้งสิ้น” ครับ.

นี่คุณทองขี้ส้ม. คุณชวนยังไม่ลืม. ก็บอกแล้วว่าอะไรๆ ก็ให้ยึดข้อนี้ไว้เป็นหลักเสมอว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน ทั้งหมดทั้งสิ้น” ฉะนั้น คอมมูนที่เดียวทั้งโลกเลย, เป็นคอมมูนโลก ทั้งโลกเลย.

ที่นี้ถ้าว่ามันเป็นเรื่องเฉพาะหน้าของเรา ในหมู่พุทธบริษัท ก็มีกิจกรรมของพุทธบริษัทของหมู่สงฆ์, คณะสงฆ์นี้แหละ อยู่กันอย่างถูกต้องแล้วจะเป็นคอมมูนอันหนึ่ง : มีภราดรภาพ เสรีภาพ อิศรภาพ; ทำไปเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น. นี่ คอมมูนที่เหนือกว่า ที่ดีกว่า จะชนะคอมมูนแบบทั่วๆ ไปได้.

นี่ไม่ใช่เราจะพูดการเมืองทำทนายใคร : เราจะพูดว่าเราต้องมีอะไรที่เหนือกว่า เราจึงจะชนะสิ่งที่เป็นปัญหานั้นได้. สมมติว่าจะต้องการชนะคอมมูนนิสต์ ก็ต้องเป็นคอมมูนนิสต์ที่เหนือกว่า ที่ดีกว่า ที่เก่งกว่า ที่อะไรกว่าแหละ. ถ้าเราไปทำอย่างอื่นแล้ว มันก็คงจะแย่มาก; จะต้องทำชนิดที่

เหนือกว่า ดีกว่า เอาไว้เสมอไป; แม้จะเรียกชื่ออย่างเดียวกันก็ได้ แต่มันเหนือกว่าดีกว่า.

“คอมมูนเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย” นี้ดีที่สุดในพุทธบริษัทก็มีอยู่แล้ว; ก็เรามีนิสัยสันดานหรือว่าเจตนาารมณ์ แห่งระบบคอมมูนอยู่แล้ว. เราก็อปรับปรุงมันให้ดี ให้ต่อต้านระบบคอมมูน ที่เป็นภัยเป็นอันตรายอะไรได้; ถ้าศัตรูเขามาอย่างคอมมูน เราก็สู้อย่างคอมมูน ที่มันเหนือกว่า ที่สูงกว่า ที่เหนือกว่า. แต่เดี๋ยวนี้ ธรรมะ หรือ ศาสนาไม่ได้ต้องการให้ต่อสู้ ให้ฆ่าฟันกัน ให้ทำลายล้างกัน; แต่ว่าต้องการให้ต่างฝ่ายต่างขยับขึ้นชั้นแข็ง ทำหน้าที่ของตน เป็นส่วนๆ ไปในโลกนี้.

ถ้าว่าประเทศไหน ภูมิประเทศของเขามันผิดแปลกออกไป เขาคงมีระบบการงานอย่างอื่น; ฉะนั้นอย่าไปว่าเขาเลย. *ประเทศเรามีปัญหาอย่างไร มีธรรมชาติอย่างไร มีแผ่นดินอย่างไร มีลมฟ้าอากาศอย่างไร; เราก็ต้องทำให้มันเหมาะกับของเรา* : คือต่างคนต่างแข่งขันกัน ทำให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญขึ้นในส่วนนั้นๆ แล้วโลกทั้งโลกนี้ ก็ไม่ไปไหนเสีย.

คอมมูนมันก็ระบบสามัคคีธรรม ระบบสหกรณ์นั่นเอง; แต่มันทำเข้มข้นขึ้นมา ให้เป็นสิ่งที่เฉพาะเจาะจงปัญหาไปปัญหาหนึ่ง โดยเฉพาะขึ้นมา. ทำเหมือนกันไม่ได้; ไม่มีใครจะวางรูปให้มันตายตัวได้ ในอาการที่กระทำ กิริยาที่กระทำ วัตถุประสงค์ที่กระทำ นี้เหมือนกันไม่ได้. แต่โดยหลักการแล้วมันเหมือนกัน ตรงที่ว่าจัดขึ้นมา เพื่อให้มันได้ทำกันอย่างสุกกกำลัง สำเร็จประโยชน์ แก่ปัญหาได้.

ถาม : ถ้าในครอบครัวฯ หนึ่ง ยึดถือระบบคอมมูนเป็นหลัก แล้วทำให้ได้
ถึงที่สุดด้วย ครอบครัวนั้นจะเป็นอย่างไร? คุณทอง คุณว่าจะ
เป็นอย่างไร?

ตอบ : ครอบครัวนั้นก็จะเป็นสุขครับ.

ไม่เอา, ตอบกำปั้นทุบดินอย่างนั้น; แต่ให้มันแยกออกไปหน่อยซิ
ว่ามันจะทำอะไรได้มาก. จะต้องการให้ตอบอย่างนี้ว่าจะทำอะไรได้มาก
ได้ดี ได้เร็ว ได้อะไร กว่าที่มันไม่มีระบบคอมมูน. ผัวกินเหล้า เมีย
เล่นไพ่ ลูกไปเป็นอะไรก็ไม่รู้ เป็นจ๊กโก้นี้ เอ้า, มันจะคอมมูนกัน
อย่างไร! ผัวกินเหล้า ไปโรงเหล้า เมียไปเล่นไพ่ ลูกไปจ๊กโก้อีกก็ ทั้งหญิง
ทั้งชาย อย่างนี้มันก็ไม่มีระบบคอมมูน ในครอบครัวนั้น.

ที่นี้ถ้าว่าเป็นระบบคอมมูนแท้ ทั้ง ๔-๕ คนนั้น มาทำอะไรลง
ไปในบ้านในเรือน โดยไม่ต้องไปรบกวนผู้อื่น; ใช้คำอย่างนี้ดีกว่า “**โดยไม่
ต้องไปรบกวนผู้อื่น.**” อาตมาสังเกตเห็นบ้านหลายบ้านในบ้านเรา **ถ้าทำระบบ
คอมมูนได้** ภายใน ๒-๓ เดือนเท่านั้นนะ **บ้านนั้นก็เปลี่ยนสภาพเหมือน
กับหน้ามือเป็นหลังมือ.**

เช่นว่า รื้อรอบบ้าน มันก็มีพืชผลที่เป็นเครือเถา จะเป็นถั่ว หรือ
จะเป็นผักอะไร ที่มันขึ้นเลื้อยไปตามรื้อรอบบ้าน; และที่โคนรื้อรอบบ้านมันก็
เต็มไปด้วยกอดะไรวัวไปหมด รอบบ้านเหมือนกัน. ถัดกอดะไรวัวลงมาเป็นคูน้า
รอบบ้าน, ในคูน้านั้นก็มียี่ปลา มีผักน้ำ มีอะไร ในคูรอบบ้าน, แล้วบนลานบ้าน

ก็จะมีสวนครัว : มีกล้วย อ้อย มีหมู มีไก่ มีเป็ด มียุงข้าว มีบ้านเรือน มีอะไรเต็ม ไม่มีเนื้อที่ว่าง แม่แต่สักนิ้วเดียวหนึ่ง เป็นประโยชน์หมด; ไม่มีที่ว่างแม่แต่นิ้วเดียว. ไปคุงเถอะมีอยู่หลายบ้าน ที่ถ้าทำ จะทำได้อย่างนั้น.

คุณล่า เป็นกำนัน คุณไปสำรวจคุงเถอะ. อาตมาไม่ได้เป็นกำนัน แต่ไปสำรวจแล้ว เห็นเหมือนกัน ว่ามันมีบ้านที่จะทำได้อย่างนั้น. ถ้าเขามีระบบคอมมูนอย่างที่ว่า; พ่อ แม่ ลูก มันไม่ไปไหน มันจะทำพลิกแผ่นดินนี้ ภายใน ๒-๓ เดือนมันจะเป็นอย่างนี้.

เถยวนมันก็มีแต่รั้วพังๆ มีแต่หญ้ารก มีหญ้าคา, ที่ตามใต้ถุนเรือนมันก็มีขยะมูลฝอย. ในคุมันก็มี; ไม่มีอะไรที่เป็นประโยชน์ มันมีคุอยู่แล้ว คุยที่บ้านนั้น. นี่เพราะมันไม่มีระบบคอมมูน คือไม่มีอะไรมาบังคับอย่างเฉียบขาด; จะเป็นธรรมะบังคับ หรือชนบทรรมนิยมประเพณีบังคับ หรือความรู้สึกลึกซึ้งขบขั้วตีบังคับ หรือว่ารัฐบาลบังคับ หรือใครบังคับก็ตาม บ้านนั้นมันก็จะพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ โดยวิธีคอมมูน; เพราะว่าทำได้ทั้งกลางวัน กลางคืน.

ถาม : การที่จะทำบริเวณบ้านให้เป็นอย่างนั้น ทำได้ทั้งกลางวันกลางคืนจริงไหม คุณล่า?

ตอบ : จริงครับ, ทำได้ครับ.

ถ้าคุณว่าไม่จริง ก็ไม่เชื่อหรอก; เพราะเคยเห็นนี่ บางคนมันทำกลางคืนก็มี มันคุคุบ้านกลางคืนก็ยังมันะ. เพราะฉะนั้นอย่าปฏิเสธข้อนี้

ว่ากลางคืนทำไม่ได้. นี่เขาไปเที่ยวเสีย ไปคุหนังกูละครเสีย ไปกินเหล้า กินน้ำเมาเสีย. ฉะนั้นระบบคอมมูนนี่ ก็คือระบบที่เอาจริงเอาจังกัน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นหน่วยๆ หน่วยๆ ไป : ในวัดก็ทำได้, ที่บ้านก็ทำได้, เป็นนิคมก็ทำได้; แต่จะทำทั้งประเทศนี่คงไม่ได้ เพราะว่ามันทำเหมือนกันไม่ได้ มันมีปัญหาคนละอย่างคนละส่วน ต้องแยกกันทำเสมอ. คอมมูนนี่เหมาะสำหรับภาคอีสาน มันก็คงไม่เหมาะที่จะเป็นคอมมูนสำหรับภาคใต้ อย่างนี้เป็นต้น ก็ต้องตัดเป็นส่วนๆ ให้ทำได้เต็มที่ แล้วตีหมคทั้งหมคก็ได้.

พุทธศาสนาก็มีลักษณะอย่างนี้ เป็นคอมมูนของพุทธบริษัท, หรือของหน่วยย่อยๆ รับหน้าที่ภาระอะไร ไปจัดให้สำเร็จ เป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนาเรา. พุทธบริษัทนี้ก็มีทางที่จะแก้ปัญหาการเมือง ที่ต้องใช้ระบบคอมมูน ที่ดีกว่า ที่เหนือกว่า; เพราะฉะนั้นอย่าไปมกมายอยู่ อย่าไปมกมายอยู่ ว่าคอมมูนนี่จะต้องเป็นคอมมูนนิสต์ หรืออะไรไปเสียเรื่อย แล้วก็ล้มละลาย. ที่จริง มันเป็นเครื่องมือที่ใครจะแข่งขันกัน เพื่อแก้ปัญหาต่างหากเล่า : แบ่งเป็นหน่วยย่อยๆ ที่เข้มแข็ง แล้วแก้ปัญหาเหล่านั้นๆ ให้หลุดไปนี่คือระบบคอมมูน.

.....

เอ้า, ที่นี้มาถึง **ข้อที่หก ความมีวินัย.**

ความมีวินัย คือความเป็นระเบียบเรียบร้อย, เพราะมีวินัยนี้ คณะสงฆ์ทำได้ดีที่สุด ยึดถือเป็นหลัก แล้วรอดมาได้เพราะความมีวินัย. ความมีวินัยมีได้เป็น ๒ ทาง หรือ ๒ อย่าง หรือ ๒ แบบ.

ถาม : เอ้า, ที่นี้จะหยั่งดู จะทดสอบดู ว่าจะนี่ออกได้เองไหม? ความมีวินัยนี่จะมีได้เป็น ๒ แบบ ง่ายๆ ไม่ลึกซึ้งอะไร แต่มีเป็นสองแบบคืออะไร คุณทอง?

ตอบ : คือระเบียบวินัยที่ธรรมชาติบัญญัติขึ้น หรือพระเจ้าบัญญัติขึ้น กับระเบียบวินัยที่คนบัญญัติขึ้น ครับ.

ถาม : เอ้า, นั่นก็ถูก, ถูก แต่เดี๋ยวนี้เราพูดในขอบเขตของการเมือง; ยกธรรมชาติออกไป เอาแต่ที่คนจัดนี้ ที่คนจัดหรือว่ายังเนื่องอยู่กับคนนี่แหละ จะต้องมีส่วนสองแบบ. เอ้า, คุณชวนลองนึกดูบ้างสองแบบอะไร?

ตอบ : ผมกำลังนึกอยู่ครับ, ยังนึกไม่ออก.

ถาม : คุณประยูร สองแบบ คืออะไร? ง่ายนิดเดียว ง่ายนิดเดียว เพราะคุณไปคิดลึกไป มันเลยไม่เห็นของมันต้นๆ.

ตอบ : ยังไม่มีทางนึกออกเลย ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณกล้า สองแบบ?

ตอบ : สองแบบ ก็คือ ระเบียบที่จัดนี้ก็มีอยู่ : ก็มีสังคมนิยม กับประชาธิปไตย ครับ.

ถาม : อ้าว, นั่นมันระบบการเมืองใหญ่; แต่ที่พูดกันถึงว่าวินัย. วินัย, ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ภายในหมู่ในคณะมีสองแบบ คงไม่ออกแน่แล้วนะ. จะบอก แบบที่ต้องถือแสร้งอยู่ กับ แบบที่ไม่ต้อง

ถือเส้คุ่ม. วันก่อนเราก้พุกกันมาเรื่อย ๆ “โดยไม้ต้งใช้อำชญา”. การเมืองคือจ้คการปกครอง “โดยที่ไม้ต้งใช้อำชญา” นี้ไม้ต้งถือเส้ค, แล้ววินัยที่ต้งมีคคนถือเส้คุ่มอยู่. คณะสงฆ์มีระเบียบวินัยแบบไหน คุณชวณ?

ตอบ : แบบถือเส้คุ่มอยู่ ครับ.

ถาม : คุณทอง คณะสงฆ์มีระเบียบวินัยแบบไหน?

ตอบ : ผมก็เห็นด้วยอย่างนั้นครับ.

ถาม : แบบที่มีถือเส้คุ่มอยู่. แล้วคุณประยูร?

ตอบ : มีเส้คอยู่ครับ มีอำญาอยู่ครับ.

ถาม : เอ้า, คุณล้า?

ตอบ : ทางคณะสงฆ์ ผมว่าถือแบบไม่มีอำญา ครับ.

ไม้ต้งถือเส้ค คณะสงฆ์อยู่ในระเบียบวินัยได้ โดยไม้ต้งมีใครถือเส้คุ่มอยู่, คุณล้าว่าคคนเดียว. นอกนั้นสามคคนว่ามีเส้ค มีคคนถือเส้คุ่มอยู่; มันอาจจะถูกโดยปริยาย แต่ต้งตีความหมายอย่างทีเรียกว่า เข้าข้างตัว. อาตมาพุกว่า “ถือเส้คุ่มอยู่” หมายถึงว่า เส้คจ้จริง ๆ : เส้คทีจะหวคหลังเรียกว่า กฎหมายก็ต้อะไรก็ตี ที่มันจะจับตัวไปลงโทษ เขียนตี ปรับไหมอะไรก็ตาม นั้นแหละมันมีเส้คุ่มอยู่; อย่างนี้เรียกว่าวินัยทีถือเส้คุ่มอยู่.

ที่นี้ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีวินัยที่ไม่ต้องถือเสี้ยมอยู่ ก็คือว่า คนมันรู้จักผิดชอบชั่วดี เคารพในระเบียบวินัยนั่นเอง ไม่ต้องลงโทษ ไม่ต้องจับตัวมาลงโทษ. พระพุทธเจ้าท่านทรงวางหลักไว้ว่านี่ ระเบียบวินัยของท่านไม่ต้องมีใครลงโทษ นอกจากลงโทษตัวเอง หรือว่าตักเตือนซึ่งกัน และกันเป็นอย่างมาก ; ไม่ถึงกับต้องจับตัวมาเข็นตี. มีวินัยไว้เช่นนั้น ใครทำผิดวินัยก็แสดงอาบัติ ต้องละอายแก้ไข สาราภาพความผิด แล้วก็รับโทษ ตามวินัยนั้น ; ก็เรียกว่า เป็นระเบียบสำหรับบัณฑิตสำหรับผู้ดี. ธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า วางไว้สำหรับผู้ดี ซึ่งไม่ต้องมีใครเข้ามาเกี่ยวข้อง : “ฉันลงโทษตัวเองได้, ฉันระมัดระวังได้”, ว่ากล่าวสั่งสอนตักเตือนกันได้ ; แต่ไม่ใช่มาเข็นตีกันได้.

ความมีระเบียบวินัยนี้สำคัญมาก ; ต้องมีอะไรบังคับและ คนเราจึงจะเรียบร้อยได้. ที่นี้ที่มาบังคับนั้นมันเป็นคนด้วยกัน มีอำนาจมีอำนาจ มาบังคับก็ได้, อย่างเผด็จการอย่างนี้. ที่นี้ไม่ต้องมีอย่างนั้นก็ได้อีก ความรู้สึก ผิดชอบชั่วดี ความรับผิดชอบของทุกคน บังคับกันเองได้ ; เพราะว่าเขาได้ ศึกษาเพียงพอ เห็นโทษของความไม่มีวินัย.

ถ้าเป็นเรื่องภายนอก ก็ต้องมีการบังคับ ; คนพาลนะ คนที่ เขาไม่ยอมรับความผิดชอบชั่วดี เพราะฉะนั้นต้องมีกฎหมาย มีตำรวจ มีอะไรก็ตาม มาลงโทษบังคับอันธพาลเหล่านี้. แต่ถ้าเกี่ยวกับสัตว์บุรุษ หรือว่าคณะสงฆ์นี้ ไม่ต้องมี ไม่ต้องมีการใช้อำนาจแบบนั้น ; เพราะถูกอบรมมาตั้งแต่ที่แรก ให้เห็นโทษเห็นอันตรายของความไม่มีวินัย จนเคารพวินัย เห็นว่าแม้วินัยน้อยๆ

ก็มีอันตรายมาก ถ้าไปล่วงเข้า. ฉะนั้นไม่ถือว่า มีอะไรที่เล็กน้อย; เกี่ยวกับวินัย “ไม่มีอะไรเล็กน้อย”, ล้วนแต่ใหญ่โตทั้งนั้น ก็เคร่งครัดในวินัย.

ถาม : ถ้าอยู่กันโดยไม่มีวินัย จะเป็นอย่างไร? คุณทอง ตอบให้สั้นที่สุด ถูกต้องที่สุด มีความหมายเต็มที่. ถ้าไม่มีวินัยมันจะเป็นอย่างไร?

ตอบ : มีการทะเลาะวิวาท ครับ.

ถาม : มีการทะเลาะวิวาท แล้วจะเป็นอย่างไร?

ตอบ : ถึงซึ่งความฉิบหายเลย ครับ.

มันก็จะวินาศ; เมื่อมีการทะเลาะวิวาท มันก็มีความวินาศ. ฉะนั้นต้องมีการบังคับกันได้ เมื่อมีการบังคับกันได้ มันก็ต้องมีเกิดเป็นฝ่ายขึ้นมา : คือว่าฝ่ายบังคับ, และฝ่ายถูกบังคับ. ฉะนั้นต้องมีตกลงกันเป็นธรรมดา; ก็ให้ผู้ที่มีความรู้ มีปัญญา มีกำลัง ช่วยดูแลบังคับบัญชา อบรมสั่งสอนคนที่ยังไม่รู้ให้มันรู้.

มีหลักอยู่ในพระบาลี ที่ควรจะจดจำเหมือนกันนะ ว่า “อยู่อย่างเสมอกันนั้นเป็นทุกข์”. พุทฺธเป็นคำกลอนเสียหน่อย : อยู่อย่างเสมอกันนั้นเป็นทุกข์ - ทุกฺโข หิ สมานสฺวาโส; ทุกฺโข - เป็นทุกข์, หิ - จริงทีเดียว, สมานสฺวาโส - การอยู่เสมอกัน. ทุกฺโข หิ สมานสฺวาโส - การอยู่อย่างเสมอกันนั้นเป็นทุกข์.

ถาม : คำกล่าวนี้มีข้อแย้งที่ตรงไหน? คุณชวน มีข้อแย้งที่ตรงไหน?

ตอบ : ผมยังหาข้อแย้งไม่ได้ครับ.

ถาม : คุณทอง คุณทองแย่งเก่งที่สุด. เอ้า, อยู่อย่างเสมอกันนั้นเป็นทุกข์? มีข้อแย้งอะไร?

ตอบ : ครับ ผมเห็นคำกล่าวนี้แล้ว. ผมมีความรู้สึกที่ คนเดียวกันทำไมเขาจึงบอก ว่า ต้องเสมอกัน; ถ้าหากว่าอยู่เสมอกันนั้นเป็นทุกข์ ครับ. ผมก็กำลัง คิดอย่างนี้ครับ.

เอ้า, คุณก็แย้งมาเลยสิ ว่าอยู่เสมอกันนั้นเป็นทุกข์ คืออย่างไร? หรือว่าไม่เป็นทุกข์. (ไม่มีใครแย้ง) “อยู่อย่างเสมอกัน” ในที่นี้ คือบังคับบัญชากันไม่ได้ แล้วจะเป็นทุกข์. คุณจะอ้างว่า ระบอบประชาธิปไตย มีสภาผู้แทนนั้นอยู่อย่างเสมอกัน แล้วเป็นทุกข์ไหม? ต้องเอาความหมายให้ถูกต้อง. “อยู่อย่างเสมอกัน” นั้น ก็คือว่า ไม่มีใครยอมใคร.

เรามีไก่ ๒ ตัว มันเพิ่งเกิดมา เป็นหนุ่มอยู่ที่กุฎี เมื่อเล็ก ๆ ก็อยู่กันมาได้ดีไม่มีอะไร; พอเป็นหนุ่มขึ้นมา มันสอนขัน ตัวนั้นก็ขันตัวนี้ขัน, ขัน ๆ ขึ้นมาเลยทีกัน. นี่คือนิสัย มันเลยตีกันอยู่หลายวัน เดี่ยวตี-เดี่ยวตี-เดี่ยวตี จนต้องจับไปแช่น้ำ หยุตตี; แล้วปล่อยอีก ก็ตีกันอีก.

ทีนี้พอมาหลายวันเช้า ไ้ตัวหนึ่งซึ่งมันมีท่าไม่เก่งในการตี มันก็สู้ไม่ได้ มันก็ยอมแพ้วิ่งหนี; แต่พอเลี้ยงไปกุฎีฝ่ายโน้น มันขันขึ้นมาอีก; เอ้า, ไ้ตัวนี้วิ่งตามไปตีอีก, พอตัวนั้นขันขึ้นมาอีก ตัวนี้วิ่งตามไปตีอีก. พอ

ครั้งสุดท้ายนี้ ไข่ตัวนั้นมันไม่ขันแล้ว มันกระต๊ากๆ; ไข่ตัวนี้ก็ไม่วิ่งตามไปตี, ไข่ตัวที่ชนะมันไม่วิ่งตามไปตี. มันคล้ายๆ กับมันจะบอกว่า : กระต๊ากซี, อย่าขันทำซี; ไข่ตัวนั้นมันก็ไม่วิ่งตามไปตี เพราะมันกระต๊ากเสีย. ไข่คำว่า กระต๊ากนี้ มันก็หมายความว่า “ยอมแพ้” หรือว่า “ขอความช่วยเหลือ”.

อาตมาสังเกตเห็นว่า ไข่กระต๊ากนั่นคือไข่ที่ขอความช่วยเหลือ, ไม่ ต้องหมายถึงการแพ้ก็ได้ แต่ขอความช่วยเหลือ. พอกระต๊ากก็หยุดตี; แต่ ถ้ำขัน; ไม่ได้. ถ้ำขัน, วิ่งไปตีอีก. นี่มัน อยู่เสมอกัน มันไม่ลงกัน มันก็อย่างนี้. แต่ที่นี้ ความหมายมันกว้างกว่านี้ ว่าเสมอกัน นั่น คือพูด กันไม่ได้; ลองในครอบครัวของคุณทองนี่ เอ้า, พ่อ แม่ ลูก หลาน หลาน อะไร มันว่ากล่าวกันไม่ได้ มันเสมอกันนี่ จะเป็นอย่างไร; มันจะเป็นทุกข์ หรือว่าจะเป็นสุข.

นั่นหลักใหญ่ก็มีอย่างนี้ก่อน : มัน ต้องลงกันเป็นลดหลั่น ใน โลกนี้ ในบ้านเมืองนี้ มันก็ต้องมีการลดหลั่นกัน ตามสติปัญญาสามารถ ตามอำนาจ สุขแท้แต่มันจะจำเป็นอย่างไร. ฉะนั้น ศาสนาจึงไม่สอน ความเสมอภาคแบบนั้น คือแบบที่ว่าใครทำอะไรก็ได้. ศาสนาต้องการ ที่จะให้ยกเอาพระเจ้าขึ้นเป็นเอก เป็นเอกอุทม์เลย ใครเสมอไม่ได้, ต้องเชื่อฟัง พระเจ้า ให้พระเจ้าเผด็จการ, นี่ไม่ต้องเสมอกัน, แล้วก็รับรองพระเจ้า ผู้ช่วย พระเจ้า อะไรเป็นลดหลั่นลงมา; ทุกคนต้องเชื่อฟัง.

ที่นี้พอมาถึง ประชาชน ของพระเจ้านี้ มันก็ ยังเสมอกันไม่ได้ อีก แลละ; เพราะมันมีสติปัญญาไม่เท่ากัน ต้องมีการบังคับบัญชากันไป,

หรือว่ามันเกิดก่อนเกิดหลังกัน. เพราะฉะนั้นให้พ่อแม่บังคับลูกได้, ฉะนั้นอบรมลูกให้มันเข้าใจถูกต้องเสียในเรื่องนี้ : ว่าอย่ามีประชาธิปไตยบ้าง ๆ บอ ๆ เหมือนที่เขากำลังมีอยู่ในเวลานี้เลย. ให้มีการบังคับกันได้, ว่ากล่าวกันได้โดยธรรม. อย่าลืมจะต้องโดยธรรมเสมอ, คำว่า “โดยธรรม” ทั้งไม่ได้.

บังคับโดยธรรม ก็คือ เมตตา กรุณา หวังดี. ถ้าบังคับโดยกิเลส มันทำนานบหลังคนอื่น นี้ใช้ไม่ได้; ท้องโดยธรรม ไม่ใช่โดยกิเลส. เพราะฉะนั้นเราต้องมีการว่ากล่าวกันได้ บังคับบัญชากันได้ แต่โดยธรรม; ตามหลักของพระศาสนาเป็นอย่างนี้. อาตมาก็ศึกษาไปศึกษามา ก็รู้สึกอย่างนี้; ถ้าไม่อย่างนี้ รู้สึกว่ามันเป็นความบ้าบออะไรชนิดหนึ่ง คือ หลับหูหลับตาเสมอภาคกัน มันผิดหลักของธรรมชาติ; ธรรมชาติมันก็จัดให้ลดหลั่นกันมาตามลำดับ ของสิ่งที่มันมีอะไรเหนือกว่า.

ที่นี้เมื่อมีการบังคับ แล้วก็ต้องให้สำเร็จประโยชน์ในการบังคับ หรือการว่ากล่าวกันได้. อย่างในวัดหนึ่งนี้ ต้องมีการบังคับบัญชาว่ากล่าวกันได้ แล้วก็ต้องสำเร็จประโยชน์ ในการว่ากล่าวบังคับบัญชาด้วย.

ในคณะสงฆ์ทั้งหมดนั้นก็เหมือนกัน, ในประเทศไทยนี้ ก็ต้องเป็นอย่างนั้น; หรือคณะสงฆ์ของพระพุทธเจ้าทั้งโลกเลย, โลกชาวพุทธทั้งโลกนี้ก็ต้องเป็นอย่างนั้น; ฉะนั้นท่านจึงเน้นหนักว่า ในการเคารพพระเถระ ผู้รัตตัญญูรัฐราตรีนาน ก็คนแก่นั่นแหละ; ให้เคารพเชื่อฟังคนแก่ที่รู้อะไรมากกว่า.

ส่วนเสมอภาคโดยสิทธิอะไรบางอย่าง ในทางการเมืองก็ดี ทางคณะสงฆ์ก็ดี นั้นมันอยู่ในวงแคบนะ มันไม่ใช่โดยธรรมชาติ. แต่ถึงอย่างนั้นก็ไม่ใช่จะเป็นอย่างนั้นได้ทุกคน : เช่น สิทธิที่จะเลือกผู้แทนนี้ มันมีทุกคนเมื่อไร; คนที่เลือกไม่ได้มันก็มี. หรือว่าเข้าไปเป็นผู้แทน อะไรเสมอกันแล้ว มันก็ยังต้องมีแบ่งหน้าที่ ที่มันยังลดหลั่นกันอยู่เรื่อยไป.

สงฆ์มีสิทธิบางอย่างเสมอกัน : เรื่องฉันทะ เรื่องปวารณา เรื่องอุโบสถ ปวารณาปาริสุทธิเสมอกัน; แต่เรื่องอื่นมันก็ยังมีการบังคับว่ากล่าวตักเตือนกัน. ฉะนั้นส่วนที่ว่าเสมอภาคกันนั้น อยู่ในขอบเขตจำกัดที่สุด. ส่วนที่ว่ากล่าวบังคับกันได้ โดยลดหลั่นกันลงไป นี้คือทั้งหมด, คือตัวที่จะรอดอยู่ได้.

นี้พุทธบริษัทมีลักษณะอย่างนี้อยู่แล้ว เป็นอุปการะการเมืองที่ดีอยู่แล้ว ในความเป็นพุทธบริษัท. ถ้าจะมีระบบการเมืองอะไรมาให้พุทธบริษัท; มันก็ต้องเป็นระบบการเมืองที่ว่ากล่าวบังคับกันได้; ไม่ใช่เสรีประชาธิปไตยบ้าง บอๆ มือใครยาวสาวเอา, หรือว่า ใครว่าไม่ได้ ใครค้านไม่ได้.

....

ที่นี้ ข้อสุดท้ายของตัวอย่างในวันนี้คือ **ข้อที่เจ็ด** จะใช้คำให้มันพิเศษสักหน่อย **“การอยู่กับพระ”**

“การอยู่กับพระ” ใส่บัญญัติประกาศด้วยก็ดี, ถ้าเป็นตัวแทนใส่บัญญัติประกาศด้วยก็ดี. พุทธสันฯ เพียง ๔ พยางค์เท่านั้น.

ถาม : คุณทอง รู้ความหมายอันกว้างขวางของมันแล้วหรือยังว่า “อะไร
“อยู่กับพระ”?

ตอบ : ผมไม่ทราบครับ.

ถาม : เอ้า, แกล้งไม่ทราบกรรมัง, ก็ฟังมาเยอะเยอะนานแล้ว คุณชวน “การ
อยู่กับพระ” คืออะไร?

ตอบ : ผมพอนึกได้ครับ แต่ว่าตอบออกมาให้เป็นคำพูดให้เข้าใจไม่ได้ครับ;
แต่นึกในใจได้.

ถาม : เอ้า, ว่าจะไร? นึกในใจว่าจะไร?

ตอบ : นึกว่าอยู่กับผู้ประเสริฐครับ.

ถาม : อยู่กับผู้ประเสริฐ แล้วไม่บอกหรือว่า อยู่อย่างไร? คุณเล่า เอ้า, คุณเล่า
“อยู่กับพระ” หมายความว่าอย่างไร? นึกสอบไล่มา สอบไล่ท่านผู้ฟัง?

ตอบ : “อยู่กับพระ” ก็คือ อยู่กับพระเจ้าครับ.

ถาม : อยู่กับพระเจ้าบนสวรรค์หรือ หรือพระเจ้าในที่ทุกหนทุกแห่ง?

ตอบ : พระเจ้าในตัวนี่ครับ.

ถาม : พระเจ้าในตัว, นั่นทำเล่นกับคุณเล่าซิ. เอ้า คุณประยูรที, อยู่กับพระ
คืออยู่อย่างไร?

ตอบ : การอยู่กับพระก็คือการที่มีสติ ทำอะไรถูกต้องอยู่เสมอครับ. พระตัวนี้
ก็หมายถึงถึง พระธรรม ความถูกต้อง คงเป็นแบบนี้ครับ.

ถาม : การอยู่กับพระ เราหมายความว่า เวลานั้นเขามีชีวิตจิตใจอย่างเดียวกับพระคือพระธรรม; แล้วเวลาที่ไม่อยู่กับพระนั้น อยู่กับใครละ คุณทอง?

ตอบ : อยู่กับมาร ครับ.

อยู่กับมาร. ทำไมคุณว่าตอบไม่ได้ละ; มันมีอยู่ ๒ อย่าง. ถ้าไม่นอนหลับเสีย คนเราก็อยู่กับมาร, หรือมีขณะนั้นก็อยู่กับพระ. เวลาที่เราอยู่กับพระ ก็มีจิตใจเป็นพระ เหมือนกับพระ สะอาด สว่าง สงบ ไม่มากก็น้อย; มากก็พระองค์ใหญ่, น้อยก็พระองค์เล็ก, อยู่กับพระ. ที่นี้ บางชั่วโมงเราอยู่กับพระ แต่ บางชั่วโมงเราอยู่กับมาร : อยู่ด้วยความสกปรก มีคัมภีร์อื่น แห่งจิตใจ.

ถาม : ใครสามารถที่จะอยู่กับพระได้ตลอดเวลา? ใครอยู่กับพระแต่บางชั่วโมง เป็นพิเศษ เป็นพิเศษบางชั่วโมง? ไปศึกษาเขาเอง. คุณทองอยู่ในพวกไหน?

ตอบ : อยู่กับพระบ้างมารบ้าง ครับ.

ถาม : อยู่กับพระบ้างมารบ้าง ไม่สามารถจะแยกว่า อยู่กับใครมากกว่า. อยู่กับใครมากกว่า?

ตอบ : อยู่กับพระมากกว่า ครับ.

ถาม : ก็ดีซี ถ้าอยู่กับพระมากกว่า; กลัวว่ามันจะอยู่กับมารมากกว่า วันหนึ่งคืนหนึ่ง. คุณล้าละ?

ตอบ : ผมเวลานี้อยู่กับมารมากกว่าครับ.

พูดจริงๆ อยู่กับมารมากกว่า จิตใจของเราอยู่กับมารมากกว่า จะอยู่กับพระ; คือหงุดหงิด ชัดแค้น หรือว่าโกรธ, หรือว่า โลก โกรธ หลง หรือว่าอะไรก็ตามเถอะ ที่ไม่สะอาด สว่าง สงบ, แล้วก็เรียกว่า อยู่กับมาร. ถ้ารู้สึกว่าจะอยู่กับมารมากกว่า^{นี้} จะต้องจัดการแก้ไข ให้มันกลายเป็นอยู่กับพระมากกว่าเสียเร็วๆ. เมื่อพูดว่าพุทธบริษัท เป็นพุทธบริษัท มันจะอยู่กับพระนั่นแหละมากกว่า, เป็นพุทธบริษัททั่วไปอย่างพื้นฐาน ก็ขอให้พยายามให้อยู่กับพระมากกว่าอยู่กับมาร.

ถาม : ใครที่อยู่กับพระตลอดเวลา ระบุได้เลย ใครคุณทอง?

ตอบ : พระอรหันต์ ครับ.

นี่ต้องตรงกันแหละ ต้องคิดตรงกันหมด. ต้องพระอรหันต์เท่านั้นที่อยู่กับพระ หรือเป็นพระอยู่ตลอดเวลา; ส่วนนอกนั้นก็ต้องมีมารรบกวนบ้าง กระทั่งมารรบกวนที่สุด มากที่สุด; แต่ก็ยังมีพระเหลืออยู่บ้าง.

ถาม : คนเราอาจจะอยู่ได้ โดยมีมารตลอดเวลา ไม่มีพระเลย^{นี้} ได้ไหม? คุณชวน คิดว่าจะอยู่ได้ไหม?

ตอบ : อยู่ไม่ได้ครับ ต้องตายภายในเร็วๆ.

โดยสันนิษฐานว่าจะอยู่ไม่ได้ จะต้องตายนะ. ระวังให้ดีๆ จะอยู่กับมารล้วนๆ ตลอดวันตลอดคืน แล้วจะต้องตายแน่. มันต้องมีเวลาที่สงบ

บ้าง ที่จะอยู่กับพระบ้าง พอเจ้อจางกันไป ไม่ต้องตาย ไม่ต้องเป็นโรคเส้นประสาท หรือไม่ต้องเป็นบ้าวิกลจริต; ฉะนั้น เราก็ได้อยู่กับพระมาจนคุ้นเคยกัน แหละ จนเป็นพื้นฐานกว่าได้, เผลอไปบ้างก็มีมารมา. พุทธบริษัททั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน; ฉะนั้นก็ต้องไม่ควรจะมีมาร, ควรจะอยู่กับพระ; เป็นพุทธบริษัทชนิดบางชั่วโมงก็ยังมี.

ที่นี้ พุทธบริษัทมีความเคยชินอย่างนี้ ก็เหมาะที่จะมีระบบ การเมืองอย่างนี้ คืออยู่กับความถูกต้อง ความเป็นธรรม หรือความมีเหตุผล ที่จะเป็นไปในทางสงบ เป็นความสงบ. แต่ที่นี้เราจะเอาอะไรกับการเมืองนี้ มันคงจะยากนะ โดยเฉพาะการเมืองสมัยนี้; การเมืองสมัยนี้จะหาความเป็นพระ อยู่ในนั้นยาก ก็เป็นอันว่า เราก็ไม่ได้หวัง.

ที่เราพูดกันมาแล้ว สิบครั้งทั้งวันนี้ เราพูดถึง ธรรมะกับการเมือง, การเมืองกับธรรมะ, ธรรมะคือการเมืองนั่น คือเราพูดถึงระบบการเมือง ที่เป็นธรรมะ หรือมีตัวธรรมะ ต้องการเมืองระบบนั้น; จึงจะหวังได้ว่า จะมีความเป็นพระอำนวยให้ แก่บุคคลที่เป็นประชาชน จะเมื่อไร จะทำ ได้อย่างไร ก็ไว้พูดกันที่อื่น คราวอื่นก็ได้. แต่ก็ได้พูดมามากแล้วเหมือนกัน ว่า ทำอย่างไรระบบการเมืองจึงจะเป็นระบบการเมืองของพระเจ้า คือของพระ เคียงวันพูดถึงความเป็นพุทธบริษัท ที่มีอะไรๆ เหมาะที่จะมีระบบการเมืองอย่าง ของพระเจ้า ยกตัวอย่างมาสักเจ็ดอย่างนี้ก็พอแล้ว เวลามันก็หมดแล้ว.

....

ลักษณะของศาสนาเป็นลักษณะที่ธรรมะจัดการ.

ที่นี้สรุปทั้งหมด ลักษณะของศาสนา กับ ลักษณะของการเมือง มันต่างกัน อยู่ : ว่า ถ้าลักษณะของศาสนา มันเป็นเรื่องที่ ธรรมะเข้ามาจัดการ หรือธรรมชาติที่เป็นธรรมะเข้ามาจัดการ. ถ้าเป็นสังคมนิยม ตามธรรมชาติ โดยถือสังคมนิยมโดยธรรมะ ประกอบอยู่ด้วยธรรมะ; ไม่ใช่สังคมนิยมแก่แก่น เหมือนที่มีอยู่ในโลกเวลานี้. สังคมนิยมที่ประกอบไปด้วยธรรมะ ตามธรรมชาติ มัน มีอยู่ในหัวใจของศาสนาทุกศาสนา.

ถ้าจะมีการบังคับ ก็คือธรรมะบังคับ พระเจ้าบังคับ, หรือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองมันบังคับ. ถ้าจะให้ละเอียดยกแล้วก็บังคับด้วยตัวเอง คือมีธรรมะของตัวเองบังคับ; หรือว่าถ้าจะให้มันสำหรับชั้นต่ำลงไปอีก ก็ความจงรักภักดีต่อพระเจ้า ต่อพระธรรม ต่อพระรัตนตรัย นั่นแหละมันบังคับให้ทำ. เช่นว่า ที่เราทำอะไรอยู่อย่างไม่เห็นแก่เห็นคิดเห็นเอียงนี้; เพราะว่าการศรัทธา ความจงรักภักดี ในพระพุทธเจ้าบังคับให้ทำ; ไม่ใช่พระพุทธเจ้ามาบังคับให้ทำ. แต่ว่าเรามีศรัทธา มีความมอบกายถวายชีวิตในพระพุทธเจ้านั้นบังคับให้ทำ; ฉะนั้นจึง ปกครองในนามของพระพุทธเจ้า.

ถ้ามีเผด็จการ ก็เผด็จการในนามของพระพุทธเจ้า หรือของพระธรรม มันไม่มีทางจะผิด; มันเต็มไปด้วยความรู้สึกผิดชอบชั่วดี. มันไม่มีอำนาจที่ใครจะมาต้องใช้ ที่คนอื่นจะมาใช้แก่เรา; มันมีแต่อำนาจที่เราจะใช้แก่เราเอง ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ความซื่อตรงของตัวเอง. ที่นี้ถ้าจะ

ถูกหลงโทษ มันก็เป็นเรื่องของกรรม ที่จะหลงโทษให้อย่างยุติธรรม. นี่ลักษณะของศาสนามันอยู่ในรูปนี้, มันเกี่ยวพันกันอยู่ในลักษณะนี้.

ลักษณะของการเมืองเป็นไปตามแบบมาร.

ที่ฝ่าย การเมือง มัน มีลักษณะไปตามแบบของมาร ของคนที่ มีกิเลส ที่มีอำนาจ เข้ามาคุมอำนาจทางการเมือง; เพราะฉะนั้นมันก็ไปตามแบบนั้น. แม้ว่าจะเสมอภาค มันก็เป็นเรื่องโฆษณาชวนเชื่อ มีสิทธิเสมอภาคนา; แต่ให้คนที่มันมีปัญญาความสามารถนั้น กอบโกยได้ สู้บเลียดคนอื่นได้, นี่สิทธิเสมอภาค.

สิทธิเสมอภาคคือใครกอบโกย, กอบโกยเอา ใครมีอำนาจได้ก็มีอำนาจเอา ใครจะบังคับเช่นฆ่าผู้อื่นได้ก็บังคับเช่นฆ่าเอา; นี่เสมอภาคของเขามันเป็นอย่างนี้. ฉะนั้นคนที่กำลังทรัพย์ กำลังปัญญา กำลังอาวุธ มันก็มีความชอบธรรม ที่จะทำร้ายผู้อื่น หรือแย่งชิงประโยชน์มาจากผู้อื่น; เขาเรียกว่ามันยุติธรรม ตามแบบนั้น. นี่มันตรงกันข้ามกับเรื่องของพระธรรม หรือเรื่องของพระศาสนา.

นี่เราจะเอาอันไหน? เราเป็นพุทธบริษัท เราก็เอา ตามแบบของพุทธบริษัท, ของพระพุทธเจ้า; อะไรๆ ก็ต้องมีคำสำคัญอยู่คำหนึ่ง ก็คือว่า "ประกอบไปด้วยธรรม" ตามที่พระพุทธเจ้าท่านทรงมอบหมายให้. มัน

ต้องเป็นธรรม ต้องถูกต้องตามธรรม แล้วเห็นแก่ตัวไม่ได้ ต้องเห็นแก่สังคม; เพราะฉะนั้นต้องเรียกว่า สังคมนิยมที่ประกอบไปด้วยธรรม.

ที่นี้ ถ้าคนดีแล้ว มันก็ เผด็จการได้; ถ้าผู้บังคับบัญชามันดี แล้วยอมให้เผด็จการดีกว่า. มันจะเร็ว เหมือนกับว่าพ่อแม่เผด็จการต่อลูก; ลูกมันจะดีเร็ว. ถ้าพ่อแม่มัวคานงุ่มง่าม ไม่บังคับลูกเสียเลย ถึงจะดีมันก็ช้า; ฉะนั้น จะต้องมีการบังคับบัญชาโดยธรรม, ถ้าจำเป็นจะต้องเผด็จการ ก็ เผด็จการโดยธรรม. พุทธบริษัทจึงเหมาะสมสำหรับระบบที่เรียกว่า ธรรมิกสังคมนิยม เผด็จการโดยธรรม. นี่เรื่องที่ได้พูดวันนี้ก็อย่างนี้.

....

การเมืองแท้จริงต้องเป็น ธรรม แยกกันไม่ได้

นี่ขอให้ทุกคนมองเห็น สิ่งที่เรียกว่า ธรรม กับสิ่งที่เรียกว่า การเมือง สองอย่างนี้มัน แยกกันไม่ได้; แต่ถ้าการเมืองนั้นถูกต้องเป็นของพระเจ้า ก็คือธรรมนั่นเอง.

ถ้าการเมืองมันถูกต้อง มันก็คือธรรมะนั่นเอง; ฉะนั้น การเมืองที่แท้จริงต้องเป็นธรรมะ ต้องเป็นศีลธรรม, ต้องเป็นของพระเจ้า; ส่วนการเมืองนอกนั้น มันก็เป็นของมาร ของซาตาน ของกิเลสตัณหา ก็ทำ โลกให้เร่าร้อนเป็นไฟ. ฉะนั้นเรา จึงหวังพึ่งพระธรรม หวังอยู่ว่าจะ ช่วยกัน

เผยแผ่พระธรรม ให้รูก้าเข้าไปในโลกของคนที่ไม่ดีธรรม, ให้คนในโลกมีธรรมมากขึ้นๆ.

เราต้องทำความเข้าใจเองเสียก่อนว่า อะไรเป็นอะไร อะไรเป็นอะไร อย่างไร; เราเข้าใจดีกันเสียก่อน แล้ว คงจะไม่ลำบากในการที่จะไปเผยแผ่สิ่งเหล่านี้ให้คนอื่นต่อไป, โดยยึดถือคติ หรือคำสั่งของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ไป—ไป—ไป—ไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์”; ให้สมกับที่ว่า “พระตถาคตเกิดขึ้นมาในโลก ก็เพื่อประโยชน์ของมหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์ ธรรมวินัยของตถาคตมีขึ้นมาในโลก ก็เพื่อประโยชน์แก่มหาชน ทั้งเทวดาและมนุษย์ สวากสงฆ์ของตถาคตมีขึ้นมาในโลก ก็เพื่อประโยชน์แก่มหาชน ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์”; ได้อย่างนี้ เรื่องมันก็จบกัน.

นี่อุทิศสำหรับทุกคนมา เป็นวรรคเป็นเวรมากมายอยู่; คงจะไม่เสียหลายเสียทีเดียว, ก็ช่วยทำความเข้าใจกันบ้าง, คงจะมีผลดีบ้าง, และเราจะมีโอกาสพูดกันอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งสุดท้ายของภาคอาสาฬหบูชา.

เป็นอันว่า ยุติการบรรยายในวันนี้ ไว้เพียงเท่านี้ เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ท่านสวดบทพระธรรม ที่เป็นกำลังใจของพุทธบริษัท ผู้หวังจะทำหน้าที่ของตนๆ สืบไป.

ธรรมะกับการเมือง

— ๑๑ —

พินิจ ๒๕ ก.ย. ๑๙

ปัญหาเฉพาะหน้าของมนุษย์ยุคปัจจุบัน.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ ในภาคอาสาฬหบูชา เป็นครั้งที่ ๑๑ ในวันนี้ เป็นวันสุดท้ายของการบรรยายภาคนี้; เป็นการสมควร ที่เราจะพูดเป็นการสรุปความเรื่องต่างๆ ที่ได้พูดมาแล้วทุกคราวด้วย. และควรจะพูดเป็นเรื่องสุดท้าย ในฐานะที่มันเป็นเรื่องแปลกออกไป หรือลึกไปกว่า จากที่ได้พูดมาแล้ว

ดังนั้นในวันนี้จะได้นำถึง ปัญหาพิเศษ เป็น ปัญหาเฉพาะหน้า ของมนุษย์ยุคปัจจุบัน ที่เกี่ยวเนื่องกับการเมือง. นั่นก็คือ ปัญหาพลโลก เพิ่มขึ้นโดยเร็ว.

ดังนั้นในวันนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า ปัญหาเฉพาะหน้าของ
มนุษย์ยุคปัจจุบัน ซึ่งเล็งถึงการที่คนในโลกเพิ่มขึ้นมากเร็ว จนเป็น
ปัญหา.

[บทพจนดิ่งหน้า ๔๑๒.]

ที่แล้วมาของการบรรยาย ๑๐ ครั้ง ได้พูดถึงเรื่องสิ่งที่เรียกว่าการเมือง
และในแงุ่มที่ต่าง ๆ กัน โดยให้หัวข้อใหญ่ทั้งหมดว่า ธรรมะกับการเมือง.
ข้อนี้ก็เพื่อจะยืนยันข้อเท็จจริง ที่เราต้องการจะยืนยัน ว่า ธรรมะกับการเมือง
เป็นสิ่งที่แยกกันไม่ได้; จะต้องเกี่ยวข้องกันอยู่ ในทางบวกหรือในทางลบ
ก็ตาม. แต่เราถือว่า เป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกัน; ถ้าทำคุณวิเศษของธรรมะ
การเมืองก็ดีไป, ถ้าทำไม่คุณวิเศษของธรรมะ การเมืองก็เป็นสิ่งที่เลวร้ายที่สุด
ในบรรดาสิ่งทั้งหลาย : คือการตั้งหน้าตั้งตาล้างผลาญกันนั่นเอง เป็นการทำลาย
ล้างกันโดยอ้อมหรือเจียบ ๆ ก็เรียกว่าการเมือง. พอมันเดือดขึ้นมาถึงที่สุด
ก็กลายเป็นสงคราม; เพราะฉะนั้นสงคราม ก็คือผลของการเมือง ที่ควบคุม
ไว้ไม่ได้, เป็นการเมืองเลวทราม เป็นการเมืองเลวร้าย แล้วแต่จะเรียก ที่ควบคุม
มันไม่ได้; แล้วมันก็ออกมาเป็นสงคราม. นี่ธรรมะกับการเมือง มันมีอยู่
อย่างเกี่ยวข้องกัน.

ในการบรรยายครั้งถัดมาอีก เรากียืนยันเสียเลยว่า การเมืองนั้น
คือธรรมะ; พวกนักการเมืองสมัยนี้ เขาก็ว่าบ้า หลับตาหู หรืออะไร
ทำนองนั้น. เขาก็พูดไปไม่ได้ตามใจเขา และเราก็ไม่ได้มีความตั้งใจ ที่จะมาเถียงกัน
หรือมาทะเลาะกัน; เพียงแต่เราบอกให้รู้ แล้วก็ยืนยันว่าต้องเป็นอย่างนี้.

การเมืองนั้นคือธรรมะ ในฐานะที่เป็นศีลธรรม ที่ทุกคนจะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง; โลกก็จะมีการเมือง ซึ่งเป็นการจัดโลกนี้ ให้อยู่กันอย่างผาสุก โดยไม่ต้องใช้อำนาจ คือไม่ต้องทำสงคราม. การเมืองก็กลายเป็น เครื่องทำให้เกิดความสงบสุข; เป็นหน้าที่ของมนุษย์จะต้องทำ, หรือเรียกได้ว่าเป็นศีลธรรมอันหนึ่ง ที่มนุษย์จะต้องประพฤติ คือช่วยกันและกัน ให้อยู่ด้วยกัน และกัน อย่างเป็นผาสุก.

การเมืองคือธรรมะ เป็นของแปลกหูเกินไป สำหรับนักการเมืองสมัยนี้.

ที่นี้เรายังเกลียดเบียดเบียน; ใช้คำว่า “เกลียดเบียดเบียน” เพราะมันไม่เหมือนเขา จนเรามองเห็นว่ามันเกลียดเบียดเบียน, จนถึงกับพูดว่า พระเจ้าคือยอดสุดของนักการเมือง. พระเจ้าในความหมายที่เรารู้จักกันทั่วไปนี้แหละ เป็นยอดสุดของนักการเมือง; เพราะว่าพระเจ้านี้เป็นผู้จัดโลกโดยทุกอย่างทุกประการ ในทางให้เจริญก็ได้ ในเมื่อมนุษย์จะเชื่อฟัง; เมื่อมนุษย์คือดั่งก็จัดให้สมกับความดีของมนุษย์. ทั้งหมดนี้เป็นไปอย่างยุติธรรมที่สุดแล้ว พระเจ้าก็เที่ยงตรงที่สุดด้วยเหมือนกัน.

นี้เราก็ออกไปให้เข้าใจว่า นักการเมืองทุกคน ต้องสังกัดอยู่กับพระเจ้า คือเคารพพระเจ้า นับถือพระเจ้า; จัดการเมืองให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของพระเจ้า ในฝ่ายที่จะให้เกิดความสงบสุข. คงไม่มีนักการเมืองคนไหนแห่งโลกปัจจุบัน ยอมรับข้อแนะนำนี้ได้; คือเขาไม่ยอมสังกัดอยู่กับ

พระเจ้า เพราะว่าเขาสังเกตอยู่กับกิเลสหรือซาตาน ซึ่งเป็นผู้ชักชวนพระเจ้าอยู่ตลอดเวลา.

ถ้าเขาจะมองให้ลึก เขาก็อาจจะเปลี่ยนความคิดได้บ้าง ดังนั้นเราก็พูดถึง ธรรมะที่เหมาะสมสำหรับนักการเมือง ให้เขาฟังเสียเลย ในการบรรยายครั้งที่ ๕.

ในการบรรยายครั้งที่ ๖ ก็พูดให้ชัดไปกว่านั้นอีกว่า ระบบการเมืองของพวกพุทธบริษัทนั้น ควรจะเป็นอย่างไร. พุทธบริษัทก็หมายถึงผู้ที่ปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา. พุทธบริษัทมีอะไรเป็นของตนอย่างไร; ถ้าเขาเลือกกรรมการเมือง เขาจะเลือกอย่างไร; หรือว่า ถ้าจะเป็นการเมืองระบบของพุทธบริษัทนั้น จะต้องจัดกันอย่างไร; อย่างนี้เป็นต้น.

ในการบรรยายครั้งที่ ๗ พูดเป็นการทำทายว่า ถ้ามีธรรมะก็ไม่ต้องมีระบบการเมือง, เอ้า, ลองฟังดูให้ดีนะ ถ้าโลกนี้มันมีธรรมะ ก็ไม่ต้องมีระบบการเมือง ให้มันยุ่ง ให้มันเสียเวลา; ยิ่งกว่านั้นมันก็เป็นการทำทายหรือการตำอยู่แล้วในตัว ว่าคนในโลกมันไม่มีธรรมะ มันเลวเกินไปมันไม่มีธรรมะ. มันจึงต้องมีระบบการเมือง มาคอยควบคุมบังคับ; แล้วก็เป็นไปไม่ได้ เพราะว่าทุกคนก็เล่นตลกอยู่กับการบังคับ จะเป็นกฎหมายก็ดี กฎเกณฑ์อะไรระหว่างชาติ กฎบัตรอะไรก็ตามนี้ มันก็ถูกเล่นตลกทั้งนั้น. มันก็ยังไม่มิดธรรมะ ก็มีการยุ่งเหยิงขึ้น ในระบบการเมืองทั้งหมดทั้งสิ้น.

ที่นี้ ในครั้งที่ ๘ นั้น พิจารณากันถึงข้อที่ว่า มีวิธีการอย่างไร หรือจะอย่างไรบ้าง ที่จะทำให้มนุษย์เรา^{นี้} ยอมรับการเมืองระบบที่เป็นธรรมชาติ, หรือธรรมชาติที่เป็นการเมือง. ^{นี้}ก็แสดงอยู่แล้วว่าลำบากมาก ที่จะให้คนในโลกปัจจุบัน^{นี้} ถือเอาธรรมชาติหรือศาสนา เป็นแกนของระบบการเมือง; เขาทั้งศาสนากันหมดแล้ว หรืออย่างที่มีอยู่ ก็มีอยู่พอสัปดาห์ปากว่าบ้าง พอเป็นประเพณีบ้าง.

ฉะนั้นก็เลยต้องพูดกันว่า ระบบศาสนานี้มันมีอยู่อย่างไร ลักษณะเฉพาะของผู้ที่นับถือศาสนานี้ มีอะไรบ้าง; ลักษณะอย่างนั้นจะไปสนับสนุนหลักเกณฑ์ หรือระบบปฏิบัติทางการเมืองได้อย่างไร.

จนกระทั่งในครั้งที่ ๑๐ เราพูดชัดเจนไปถึงพุทธบริษัทเรา ว่า พุทธบริษัท^{นี้} มีอะไรๆ ที่พร้อม ที่จะใช้ประกอบกันกับระบบการเมือง ให้เป็นระบบการเมืองที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์; แล้วดูเหมือนว่า จะไม่มีอะไรเหลือสำหรับจะพูดกันในข้อนี้แล้ว. แล้วก็ขอเตือนอยู่เสมอว่า พุทธบริษัทจะต้องนึกถึงข้อนี้ ให้ตรงตามพระพุทธประสงค์ ที่ว่าพระองค์เกิดขึ้นมาในโลกนั้น เกิดมาเพื่อความผาสุก คือประโยชน์^{นี้}แก่กุลของมหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์ แล้วก็ได้ตรัสสอนพระธรรมวินัยไว้ ก็เพื่อประโยชน์^{นี้}แก่กุลแก่มหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์ แล้วก็มีความประสงค์ของพระองค์ ซึ่งประดิษฐานไว้ ก็เพื่อประโยชน์^{นี้}แก่กุลแก่มหาชนทั้งเทวดาและมนุษย์. ^{นี้}เป็นพระพุทธประสงค์.

ที่นี้เราพุทธบริษัททั้งหลาย ก็เคารพนับถือพระพุทธเจ้า อย่างที่เรียกว่า มอบกายถวายชีวิตแก่พระพุทธเจ้า; แล้วเราก็รับเอาพระธรรมวินัยของพระองค์ มา, แล้วเราก็ตั้งตัวอยู่ในฐานะที่เป็นสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าด้วย, มันก็มีหน้าที่ที่จะทำโลกนี้ให้มีความสุข ได้รับประโยชน์เกื้อกูลทั่วกัน ทั้งแก่เทวดา และมนุษย์.

นี่สรุปความแล้ว ก็เป็นอย่างนี้ สำหรับเรื่องที่เราพูดกันมา หวังว่าท่านทั้งหลายคงจะ จดจำไว้ เพื่อประพฤติปฏิบัติ ให้สมแก่ความเป็น พุทธบริษัท หรือเป็นสาวกของพระพุทธองค์ด้วย.

.....

[เริ่มการบรรยายครั้งใหม่]

ปัญหาที่ทั้งโดยตรงโดยอ้อม.

ที่นี้ วันนี้เป็นครั้งสุดท้าย ก็จะต้องถึง ปัญหาสำคัญ ปัญหาหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันอยู่กับการเมือง คือ ปัญหาเรื่องคนเกิดขึ้นมาโดยเร็ว.

เมื่อพูดถึง ปัญหา ก็ขอให้ทบทวนดูให้ถี่ถ้วนกันจงทุกคน ว่าสิ่งที่เรียกว่าปัญหานั้น มันมีทั้งโดยตรง และ โดยอ้อม. ขอให้สังเกตดูเถอะ ไม่ว่าเรื่องอะไร มันจะมีเป็น ๒ อย่าง อย่างนี้อยู่เสมอไป ก็โดยตรง, และ โดยอ้อม. โดยตรง ก็เห็นอยู่เฉพาะหน้า โดยประจักษ์ชัดเจนและเห็นได้ง่ายๆ; ส่วน โดยอ้อมนั้น บางทีไม่รู้ไปอยู่ที่ไหน มองไม่เห็นก็มี.

แล้วถ้าจะถามขึ้นว่า ปัญหาโดยตรงกับ ปัญหาโดยอ้อมนี้ อันไหนจะสำคัญกว่ากัน? ขอให้คิดดู ถ้ามองดูในแง่หนึ่ง ปัญหาโดยตรงมันกำลังมีพิษ มีโทษ มีอันตรายอยู่เฉพาะหน้า นับว่าสำคัญกว่าปัญหาโดยอ้อม; แต่ถ้าเรามองดูอีกแง่หนึ่ง ปัญหาโดยอ้อมนั้นแหละ มันเป็นต้นเหตุ ให้เกิดปัญหาโดยตรง แล้วมันซ่อนอยู่ลึก มองเห็นยาก. ถ้าจัดปัญหาโดยอ้อมชนิดนี้ ออกไปไม่ได้; ปัญหาโดยตรงมันก็หมดไปไม่ได้เหมือนกัน. ถ้ามองดูกันแง่ปัญหาโดยอ้อมก็จะสำคัญกว่าปัญหาโดยตรง, คือเป็นต้นเหตุที่ซ่อนเร้นอยู่.

ที่นี้ ทางการเมืองนี้ ก็มีหลักที่จะพูดได้แบบนี้ ว่าปัญหาการเมืองโดยตรง อย่างที่พูดมาแล้วทั้งหลายครั้ง. ที่นี้ ปัญหาที่ทำให้เกิดปัญหาทางการเมือง นี้คือปัญหาโดยอ้อม, ที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปัญหานั้น.

พวกนักการเมืองเขาระบุการเมืองไปทางเรื่องของเศรษฐกิจ เรื่องการเกี่ยวข้องกับประเทศอื่น นอกจากประเทศของตน; ถือว่านั่นเป็นปัญหาการเมือง. แม้ว่าจะเล็งถึงปัญหาในบ้านเมืองในประเทศของตัว เขาก็เล็งแต่ส่วนที่มันจะจัดจะทำกันอย่างไร; ไม่พ้นไปจากปัญหาทางเศรษฐกิจ การพัฒนาการปฏิรูปอะไรต่างๆ. เขาถือว่าเป็นปัญหาการเมือง; เขารู้จักจนเกินกว่าที่จะรู้จัก.

ส่วน ปัญหาโดยอ้อม คือ รากฐานของปัญหาชนิดโดยตรงนั้น มันก็มีอยู่อย่างลึกซึ้ง คือปัญหาทางศีลธรรม; นักการเมืองสมัยนี้ ไม่เคยพูดถึงศีลธรรม ในที่ประชุมหรือในที่ไหน ๆ ก็ดี ไม่ได้เอ่ยถึงปัญหาทางศีลธรรมว่า เพราะมนุษย์ในโลกหย่อนทางศีลธรรม ก็สร้างปัญหาขึ้นมามากมาย,

แล้วก็มารวมอยู่ที่ปัญหาทางการเมือง ทั้งในประเทศและนอกประเทศ. ที่นี้
 การขาดศีลธรรมนี้ เราจะถือว่าเป็นปัญหาต้นเหตุ ปัญหาโดยอ้อมของปัญหา
 การเมือง.

.....

ปัญหาต่างๆ มชน เพราะผลเมืองเพิ่มเร็ว.

ที่นี้ ปัญหาที่ทำให้ขาดศีลธรรม นั้นมันมีอะไรเป็นปัญหาที่ซ่อนอยู่
 ภายใต้ คือ เป็นต้นเหตุอีกทีหนึ่ง; ข้อนี้ก็มามาก จนพูดกันไม่ค่อยจะไหว
 และได้พูดมาแล้วด้วย. ที่เหลือปัญหาที่จะพูดก็คือ การที่ผลเมืองเพิ่มมาก
 เร็วเกินไป นี้ทำให้ขาดศีลธรรม. ถ้ามองดูอย่างผิวเผินก็ไม่น่าเชื่อ ว่าคน
 มากเกินไปโดยปริมาณนี้ ความเลวร้ายทั้งหลายจะเกิดขึ้น.

พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสอย่างนั้น คือตรัสว่า ในธรรมวินัยนี้ ใน
 หมู่สงฆ์นี้ เมื่อยังมีจำนวนน้อย ก็ยังไม่เป็นไร พอหมู่สงฆ์นี้หนาแน่นขึ้นมา
 คือมีจำนวนมากนี้ อุปัททวะก็จะเกิดขึ้น, อาสวัฏฐานิยธรรมทั้งหลายก็จะ
 เกิดขึ้น. อุปัททวะเป็นภาษาบาลี, ที่เป็นภาษาไทย ก็คือคำว่า “อุปาทว์”
 นั่นเอง. อุปัททวะนั้นก็คืออุปาทว์ สิ่งที่เป็นอุปาทว์จะเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์
 เมื่อจำนวนมันมากขึ้น; อาสวัฏฐานิยธรรม หรือสิ่งที่จะเป็นเหตุให้เกิดกิเลส
 อาสวะ มันก็แสดงออกมามากขึ้น. นี้เพราะความที่มันมาก มากจนคุมไม่ไหว.

ที่นี้ในโลกนี้ กำลังมีปัญหาว่าคนมาก ก็คิดคุมกำเนิดกัน ที่นี้การคุมกำเนิดนั้น ไม่คำนึงถึงศีลธรรม ก็คุมกำเนิดง่าย ๆ ตามแบบทางวัตถุ. ที่นี้ การคุมกำเนิดนั้น ก็กลายเป็นของเลวร้าย สำหรับทำลายศีลธรรม ของคนวัยรุ่น ทั้งหนุ่มและสาว; แทนที่จะมีผลดี ก็จะมีผลร้ายเสียมากกว่า เพราะเครื่องมือคุมกำเนิดนั้น ช่วยทำให้ผิดศีลธรรมได้มากขึ้น. แม้ว่า ทางหนึ่งจะให้ผล เป็นการช่วยลด ช่วยควบคุมจำนวนพลเมืองก็จริง; แต่ อีกทางหนึ่งมันก็เป็นรูรั่วสำหรับให้ศีลธรรมเสื่อมลงไป; ก็มีปัญหามา อย่างนี้.

ที่นี้ปัญหาถัดไปก็คือว่า เรากำลังกลัว กำลังแตกตื่น จนไม่มีความคิดที่แจ่มใส ไม่มีเวลา ไม่มีโอกาส ที่จะค้นพบข้อเท็จจริงอันนี้; เพราะเรากำลังโง่ในเรื่องนี้. นี่ต้องพูดกันตรง ๆ หรือหยาบคายอย่างนี้ มันก็เลยแก้ปัญหไม่ได้.

เพราะฉะนั้นในวันนี้ ก็คิดว่า ควรจะพูดกันถึงเรื่องนี้ โดยเฉพาะ สักวันหนึ่ง เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการที่พลโลกมันเพิ่มจำนวน ขึ้นมาโดยเร็ว; แล้วก็ปัญหาที่มีอยู่จริง แล้วเป็นปัญหาที่รุนแรงร้ายกาจ ยิ่งขึ้นทุกที จนเราเห็นได้ว่า ทุกๆ ประเทศในโลกนี้ในปัจจุบันนี้ กำลังแข่งขัน กันคุมกำเนิด เพื่อประวิงการเกิดแห่งพลเมืองของตน.

ตรงกันข้ามกับ สมัยหนึ่ง ต้องการให้มีพลเมืองมากโดยเร็ว จะได้ มีกำลัง จะได้มีคนสำหรับเป็นกำลังของประเทศ; *เดี๋ยวนี้กลับไม่ต้องการ.* ฤๅความตลบตาบดของโลก หรือของคนในโลก.

พลเมืองมากคุมไม่ไหว ก็เลยเป็นผลร้ายทั้งทางเศรษฐกิจ และในทางสังคมอะไร เป็นต้น; แล้วก็มี ปัญหาทางศีลธรรม คือศีลธรรม เสื่อมเสีย, มีปัญหาอีกมากมายตามมา เพราะเหตุนั้น. ยิ่งแกยยังไม่ประสบความสำเร็จ กลายเป็นมีรูรั่วให้เกิดผลร้ายทางอื่น; เหมือนกับหนีเสือประจักษ์ เลยเดี๋ยวนี้ก็อยู่ในฐานะที่กลัวกัน กลัวจนโง่, กลัวจนโง่นี้ ช่วยระวังกันไว้, ช่วยจำ ไว้ให้ดีๆ; ที่ว่า“กลัวจนโง่” นั้นแหละ คือสิ่งที่กำลังมีอยู่มากใน โลก ทั้งในส่วนใหญ่ ส่วนรวมของโลก ชาวโลกทั้งโลกกำลังกลัวจนโง่.

ที่นี้ภายในขอบเขตจำกัด เป็นประเทศๆ หนึ่ง ก็ยังมีการกลัวจนโง่; รัฐบาลกลัวจนโง่เมื่อไร ประเทศชาติก็ฉิบหายเมื่อนั้น. ภายในส่วนย่อยส่วนหนึ่ง กระทั่งในครอบครัวๆ หนึ่ง; ถ้าหัวหน้าครอบครัวกลัวจนโง่แล้ว ก็ครอบครัว นั้นจะต้องวินาศเป็นแน่นอน.

ที่นี้คนมัน ไม่รู้จักมอง ไม่มีสติปัญญา ไม่มีหลักธรรมะที่จะมอง; มันก็มองเห็นแต่ในแง่ที่ไม่มีประโยชน์ มองเห็นแต่ในแง่ร้าย แล้วก็ กลัวจน ทำอะไรไม่ถูก กลัวจนทำอะไรไม่ถูก, ขอให้ระวังให้ดี; เขาไม่มองให้ดี ให้รู้ถึงมูลเหตุ ว่าอะไรเป็นมูลเหตุอันแท้จริงของมัน.

มนุษย์สร้างปัญหาเพราะเป็นทาสของอายตนะ.

ที่นี้ถ้าว่าจะว่าโดยแท้จริง โดยสรุปรวม อะไรเป็นมูลเหตุ ที่ให้ มนุษย์เราทำผิดๆ และสร้างปัญหาขึ้นมา ยุคนั้น? ก็คือความโง่ ในทางที่จะเป็น ทาสของวัตถุ; พุทธอย่างธรรมะก็เป็น **ทาสของอายตนะ.** คำนี้ก็เป็นคำที่สำคัญ

ที่สุด หรือว่าเป็นอันตรายที่สุดสำหรับมนุษย์ ก็เป็นโทษของอายตนะ; ช่วยจกจำไว้ ในฐานะที่เป็นคำที่สำคัญที่สุดคำหนึ่ง ว่าเป็นโทษของอายตนะ ก็คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ; โลกจึงได้เป็นอย่างที่กำลังเป็นปัญหาอยู่นี้, มันเป็นความโง่ของมนุษย์เอง.

เหตุสำคัญที่ทำให้พลเมืองเพิ่มเร็ว.

ถาม : เขาละ ที่นี้ก็มาถึงจุดสำคัญของเรื่องที่เราจะพูด ว่าการที่พลโลกมันได้เพิ่มขึ้นโดยเร็วนี้ มีมูลเหตุอันสำคัญมาจากอะไร? ที่โลกเพิ่มพลโลกขึ้นมาโดยเร็ว ในยุคปัจจุบันนี้ มีมูลเหตุสำคัญคืออะไร? คุณต้องนึกออกก่อนใคร?

ตอบ : ผมรู้สึกว่่า ที่พลโลกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ ก็เพราะว่า ผมอยากจะใช้ให้ตรง แต่ไม่ทราบว่าจะเป็นการที่พูดไม่สมควรหรืออย่างไร? ผมอยากจะคิดว่า พวกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ นะ มันมีจำนวนมากครับ.

ถาม : อ้าว, ทำไมมันมีมากเล่า? มันก็คือพลโลกเหมือนกัน พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ ก็คือพลโลกเหมือนกัน ทำไมมันจึงมากขึ้น ในโลกนี้? คุณชวน ว่า เพราะเหตุไร?

ตอบ : กระผมมีความเห็นว่า ที่พลโลกมากขึ้นนี้ เพราะคนเป็นโทษของวัตถุ มาก ครับ.

ถาม : เป็นอะไรนะ?

ตอบ : เป็นทาสของวัตถุ

ถาม : เป็นทาสของวัตถุ แล้วทำไมจึงทำให้คนมันมากขึ้นล่ะ? ลองอธิบายให้ชัดซิ.

ตอบ : คือ คนเมื่อเป็นทาสของวัตถุ ก็มักจะรวบรวม คือสะสมวัตถุให้มาก เมื่อสะสมวัตถุมาก ก็เอามาประดับประดาตกแต่งตัว; หมายความว่า สิ่งยั่วเย้ามีมาก พุศตรงๆ ก็คือสิ่งยั่วเย้ามันมากครับ.

ถาม : พุศตรงๆ ว่าสะสมวัตถุปัจจัยทางกามารมณ์ไว้มาก เอ้า, ก็เห็นอยู่แล้ว ก็เกือบจะชัดแล้ว. คุณเล่า ว่าอย่างไร? อะไรมันทำให้คนในโลกมากขึ้น? พุศอย่างภาษาคุณเดิมนั้นแหละสิ สั้นๆ ลุ่นๆ แล้วชัดที่สุดด้วย.

ตอบ : พลโลกมาก เนื่องจากหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ มันเกี่ยวกับการแพทย์เจริญขึ้น คนตายน้อยลง.

ถาม : คุณบรรยายว่าอย่างไร มาถึงคุณแล้ว คุณก็เป็นแพทย์ เป็นหมอ?

ตอบ : นี่เป็นสาเหตุที่แท้จริงครับ ที่ทำให้ประชากรเพิ่มขึ้น ซึ่งทุกคนก็ยอมรับว่า เพราะตายน้อย เกิดมาก คนจึงเหลือมาก; เพราะสมัยก่อนนั้น การเกิดกับการตาย มันพอสมดุลกัน; เพราะเรามีการตายกันมากๆ เนื่องจากโรคติดต่อ โรคระบาดต่างๆ มันทำให้คนล้มตายคราวละมากๆ ได้ มันจึงทำให้มีการเพิ่ม ไม่ค่อยเร็ว. แต่เดี๋ยวนี้คนเกิดเท่าไร แล้วมันก็จะเหลือเท่านั้น คือมีการตายน้อย เพราะการแพทย์เจริญ. อันนี้เป็นเรื่องจริงครับ.

อ้อ, ตัวการเขารับสารภาพแล้วใช่ไหม คุณประยูรก็เป็นหมอเป็นแพทย์ เขาก็รับสารภาพว่า เพราะแพทย์เจริญ คนก็ตายน้อย ก็เหลืออยู่มาก.

ฉะนั้นเรามองข้อนี้กันเป็นข้อแรกว่า **เพราะความก้าวหน้าทางการแพทย์** การอนามัย การให้สวัสดิการทั้งหลาย มันก้าวหน้ามาก; คนก็ตายได้ยาก ตายได้น้อย โรคระบาดเกือบจะสูญหายไปจากโลก แล้วที่เกิดขึ้นมาก็เอาไว้ได้แทบทั้งนั้น, กระทั่งมีการกระทำอีกอันหนึ่ง. ขอยกยท่านที่เป็นแพทย์ทั้งหลาย อาตมาขอโอกาสกล่าวคำนี้ ว่าในวงการแพทย์สมัยปัจจุบันนี้ มีความโง่มาก ถึงกับถนอมคนที่ไม่ควรจะมีชีวิตอยู่ ให้มันยังคงมีชีวิตอยู่.

เอ้า, เขาจะโกรธอาตมาก็ได้ แล้วก็ผูกอาฆาตกันไว้ ว่าถ้าอาตมา มีความเจ็บไข้พอสมควรแล้ว ปล่อยให้ตายเลย, ปล่อยให้ตายเลย, อย่าช่วยทำให้มันยุ่งยากลำบาก; ช่วยชีวิตไว้จันทที่สุดท้าย อย่างนั้นไม่เอา.

นี่เราเรียกว่า ความโง่ ที่ ถนอมเอาคนที่ไม่ควรจะมีชีวิตอยู่เอาไว้เรื่อยไป ก็เป็นเรื่องของการแพทย์ด้วยเหมือนกัน; ไปดูที่โรงพยาบาล เห็นแล้วรู้สึกบอกไม่ถูก ที่เขาถนอมคนที่ควรจะตายเอาไว้ ให้มันตายไม่ลง. รวมความแล้ว ก็เรื่อง การแพทย์เจริญก้าวหน้า ทำให้คนในโลกเพิ่มขึ้นโดยเร็ว. ก็ยกบาปให้คุณประยูร ในฐานะที่เป็นหมอ. ที่นี้ก็หมอนี่แหละ จะต้องแก้ แก้นาป หรือล้างบาป จะทำได้อย่างไร ก็จะค่อยๆพูดกันต่อไป เคี้ยวก็จะถึง.

ที่นี้มากลุ่มต่อไปถึงความโง่ จนถึงกับว่า บางคน บางพวก อยากให้ เกิดสงครามปรมาณู จะได้ตายกันทีเดียวเป็นแสนเป็นล้าน ๆ แล้วคนในโลก มันจะน้อยลงทันใจ ; อย่างนี้ก็ยังมีคนพูด ทั้งที่เขาก็ไม่ชอบ แต่เขาก็ยังพูด ยังออกความเห็น แล้วก็อาจจะสมประสงค์ก็ได้ : คือถ้าหากว่า ศีลธรรมในโลก เลวลงไปอย่างนี้เรื่อย ๆ ไปเรื่อย ๆ ศีลธรรมในโลกเสื่อมลงเรื่อย ๆ ไป การใช้ อานุภาพประหลาดประหลาดกัน ก็คงจะมีขึ้นสักวันหนึ่งเป็นแน่, คือเป็นไปตาม แบบหรือเรื่องราว ที่ได้กล่าวไว้ในพระคัมภีร์โบราณโบราณ. ว่าเมื่อศีลธรรม เลวลง ๆ, ถึงที่สุดแล้ว ก็เกิดมหิศตัญญู สัตถันทรกับปี ฆ่ากันจนไม่มีอะไรอยู่ หน้ากันไว้ จะเหลืออยู่ไม่กี่คน ที่ไปซุกซ่อนเสียในป่าในถ้ำหายไปเลย นี่มาตั้งกัน กันใหม่ด้วยพลโลกเพียงไม่กี่คน. เอาละ, นั่นเป็นเรื่องยังไม่ถึง ไม่พูดก็ได้ ; แต่ดูไว้เถอะว่า มันมีเค้าที่อาจจะเป็นไปได้ สำหรับการใช้อานุภาพประหลาดล้างโลก ลดจำนวนพลโลก.

.....

วิถีทางของพุทธบริษัท ที่จะแก้ปัญหา.

ที่นี้ก็มาพูดกันต่อไปว่า เราจะแก้ปัญหาเหล่านี้ ตามวิถีทางของ พุทธบริษัทกันอย่างไร ; ยอมรับเป็นเจ้าของปัญหาของโลก พุทธบริษัทนี้ไม่เห็นแก่กิน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง ไม่ซีเกียจ ไม่โง่ แล้วก็ มีจิตใจกว้าง ที่จะรับเอาปัญหาทั้งโลก มาเป็นปัญหาของตน. ขอเสียที่เถอะ

อย่าเป็นพุทธบริษัทโง่และซี้เกียจ เห็นแต่ประโยชน์ตัวอย่างเดียว ไม่มองผู้อื่น หรือไม่มองกุโลกทั่วๆ ไป. พระพุทธเจ้าท่านไม่ประสงค์อย่างนั้น ท่านหวังให้พุทธบริษัททุกคนประพฤติประโยชน์แก่โลก; ฉะนั้นจึงเอามาเป็นเรื่องที่พุทธบริษัทจะต้องศึกษา.

ที่นี้อาตมาอยากจะชักชวนกัน ให้ พิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องคนล้นโลกนี้; คุณเก่งทุกมุม เท่าที่เราจะดูได้ ที่พูดว่าทุกแง่ทุกมุมนี้. คุณเป็นการอวดดีมากไป; แต่ว่าขอให้ถือเสียว่า ทุกแง่ทุกมุมที่เราอาจจะมองดูได้. ถ้าอย่างนั้นก็ไม้อวดดี.

ข้อเท็จจริงอันแรกที่จะต้องดูก็คือว่า เรื่องนั้นมันเป็นสิ่งสำคัญ ที่ควรจะสนใจอย่างไรหรือไม่? นี่เรียกว่าย้อนต้นไปก็ได้ ว่าให้สาธิตปัญหาขึ้นมา ให้ดีที่สุด ตั้งแต่ต้น.

เอ้า, ข้อแรกข้อเท็จจริง **ข้อที่หนึ่ง** ก็ได้ เรียกว่าข้อแรก. **คนยังแน่นโลก** เราจะต้องมีศีลธรรม ให้มันจริงจังยิ่งขึ้น.

ถาม : ข้อนี้จริงไหม? คุณทองคุณก้านช.

ตอบ : กระผมไม่ค้านครับ ยังมีคนมากขึ้น จะต้องมีศีลธรรมให้มากยิ่งขึ้นจริงๆ ครับ.

ที่แล้วมา คนไม่สู้จะแน่นโลก ก็ไม่มาก เราก็มีศีลธรรมพอประมาณ; พอคนมันมากขึ้นในโลกอย่างยี่งั้น เราจะมีศีลธรรมเพียงเท่านั้น อยู่ไม่ได้; ต้องมีศีลธรรมเพิ่มขึ้น.

ยกตัวอย่าง เหมือนกับนั่งเรือไปในทะเล, ไปในทะเลลึกกว่า ถ้าคนไม่แน่นเรือ คือเรือไม่เพียบแปด; ระเบียบในเรือไม่คอยรัดกุมก็ยังไม่ดี. แต่พอเรือมันเพียบแปด บรรทุกหนักแล้วพายก็มาด้วยอย่างนี้ แล้วเรือมันก็เพียบแปด เพราะคนมันมาก; จะต้องมีการระเบียบที่จะควบคุมกันในลำเรือนั้นๆ ให้อย่างไปกว่าธรรมชาติอื่นอีกหลายเท่า ไม่อย่างนั้นเรือมันจะคว่ำลงไป เพราะคนในเรือมันไม่มีระเบียบ.

โลกนี้ก็เหมือนกัน พอมันแน่นอัดกันขึ้นมาเต็มโลก มันก็ต้องมีระเบียบมากขึ้น มีศีลธรรมมากขึ้น; ถ้าไม่อย่างนั้นโลกมันจะคว่ำลงไป เหมือนกับเรือที่มันเพียบ แล้วไม่มีระเบียบ. แต่เดี๋ยวนี้คนทั้งโลกที่เป็นนักการเมืองของโลก หรืออ้างว่าเป็นปัญญาชนของโลก เขาก็ไม่มองเห็นข้อนี้; แล้วเขาจะไม่ถือว่าเป็นข้อเท็จจริง อย่างเราว่า เสียด้วยซ้ำไป.

เมื่อเรามีคนในโลกมากขึ้นเหลือประมาณอย่างนี้แล้ว ยังไม่มีศีลธรรม หรือมีศีลธรรมเท่าเดิม มันก็ไม่พอ, ไม่พอที่จะควบคุมกัน. โลกนี้ไม่มีศีลธรรมถึงที่สุด ก็คือเมืองนรก; ฉะนั้นขอให้เป็นที่ยุติไว้ข้อหนึ่งก่อนว่า คนในโลกยิ่งมากขึ้นเท่าไร ศีลธรรมจะต้องยิ่งเป็นปีกแผ่นแน่นแน่นแน่น เพียงพอมากขึ้นเท่านั้น.

.....

ที่นี้ ข้อที่สอง กระโดดไปยัง ระบบการเมือง อีกทีหนึ่ง.

ถาม : ว่าคนยิ่งมาก แออัดขึ้นในโลก เต็มที่ยิ่งขึ้นเท่าไร ระบบการเมือง
อย่างที่เราเลือกเพื่อนกันมา เพื่อนกันแล้ว เพื่อนกันเล่า มาจนพบระบบ
อะไร ที่ถือว่าดีที่สุด เหมาะที่สุดสำหรับมนุษย์; เรียกว่าระบบอะไร
คุณทอง?

ตอบ : ระบบที่เรียกว่า รัชมิกสังคมนิยม ครับ.

ถาม : ไม่พอ, ไม่พอ, มันขาดอะไรอยู่ คุณเล่า?

ตอบ : ต้องเผด็จการโดยธรรม ครับ.

นั่นแหละต้องหยอกท้าวว่า “แบบเผด็จการ”, รัชมิกสังคมนิยมแบบ
เผด็จการ แล้วเติมข้างหน้าอีกหน่อย วันนี้เราไม่กลัวยาวเฟื้อยแล้ว. ต้อง
เป็นระบบประชาธิปไตยนี้แหละ; แต่ไม่ใช่เสรีประชาธิปไตย; อย่าใส่
เสรีเข้าไปนา, ว่าระบบประชาธิปไตย แบบรัชมิกสังคมนิยม รัชมิก
สังคมนิยม แล้วก็อย่างเผด็จการ. ประชาธิปไตยนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้
คัดออกไปไม่ได้; แต่ขออย่าเสรี, เสรีจนเอาเปรียบใครเท่าไรก็ได้. อย่าเสรี;
ต้องเป็นประชาธิปไตยชนิดที่เป็นสังคมนิยม.

ถาม : ทำไมเราจึงเว้นเจตนารมณ์ของประชาธิปไตยไม่ได้? โลกสมัยนี้จะเว้น
เจตนารมณ์ของประชาธิปไตยไม่ได้ ซ่อนเพราะเหตุอะไร คุณประยูร?

ตอบ : เพราะเดี๋ยวนี้ประชาชนมีความรู้ มีความรู้จักใช้สิทธิ์ของตนมากขึ้น;
เพราะฉะนั้นเราต้องมอบอำนาจให้ประชาชนเสมอ เพียงแต่ว่าจะเอา
ธรรมกำกับตามหลังเท่านั้นเอง.

เอาละ, เราสรุปว่า เพราะการศึกษามันเจริญ เพราะฉะนั้นเราจะ
 ละไปจากประชาธิปไตยไม่ได้. แต่มันยังมีอะไรที่จริงกว่านั้น คือ **เจตนารมณ์
 ประชาธิปไตยนี้ มันตรงตามธรรมชาติ** มันตรงตามหลักของธรรมชาติ;
 ธรรมชาติอันลึกซึ้งของธรรมชาตินี้แหละ มันมีเจตนารมณ์ของประชาธิปไตย.
 กิติกุเถอะ ต้นไม้ต้นโต สัตว์เคี้ยวจางทั้งหลาย, แม้แต่วัตถุธาตุทั้งปวงนี้ มัน
 ก็อยู่กันในโลกขณะเหมือนกับระบบประชาธิปไตย อยู่ในเนื้อหาของธรรมชาติ.

ที่นี้เราก็ได้รับการศึกษามากพอ ก็รู้จักความหมายของประชาธิปไตย
 มันก็เลยเป็นสิ่งที่เล็กไม่ได้; แต่อย่าให้ประชาธิปไตยเพื่อ, แล้วอย่าให้เป็น
 ประชาธิปไตยคดโกง คือประชาธิปไตยชนิดที่เอาเปรียบกันได้, เหมือนกับว่าเสรี
 ประชาธิปไตยของพวกนายทุน อะไรทำนองนี้ มันก็ไม่ถูก มันเกินไป. เอา
 ประชาธิปไตยชนิดที่ถูกต้องตามธรรมชาติ ไม่มีใครเอาส่วนเกิน; ไม่มีใครรูดล้ำ
 ส่วนเกินของผู้ใด เรียกว่า ประชาธิปไตยระบบสังคมนิยม. **สังคมนิยม
 คือเห็นแก่สังคม; ไม่เห็นแก่บุคคล** ซึ่งเป็นทางให้เอาเปรียบกันได้.

นี่เดี๋ยวนี้ **ระบบการเมืองทั้งหลายในโลก** มันก็จะพอแบ่งออกเป็น
 ได้ ๒ พวก คือ **พวกหนึ่งจัดไปเพื่อประโยชน์แก่เอกชน** เท่าไรก็ยิ่งดี; ที่นี้
อีกพวกหนึ่ง จัดไปเพื่อประโยชน์แก่สังคม แก่คนทั้งหมด ได้มากเท่าไรก็ยิ่งดี;
 มันมีอยู่ ๒ อย่าง อย่างนี้, ฉะนั้นเราจึงเอา ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม
 ซึ่งเป็นหลักของธรรมชาติ ค้ำยันเหมือนกัน และเป็นหลักในพุทธศาสนา
 ในตัวพุทธศาสนา ในหมู่สงฆ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็มีระบบสังคมนิยม
 ประชาธิปไตยระบบสังคมนิยม แล้วก็เป็น "ธัมมิกะ" นี้ค้ำยันขาดไม่ได้. **ธัมมิกะ**

แปลว่าประกอบอยู่ด้วยธรรม คือความถูกต้อง แล้วก็ต้องแบบเผด็จการ ทำไมต้องเผด็จการ? มีความจำเป็นจะต้องเผด็จการ.

ถาม : ทำไมจะต้องเผด็จการ คุณทอง?

ตอบ : เพราะว่าในหมู่คนที่มากขึ้น ย่อมจะต้องมีคนที่ไม่น่าอยู่ในสังคมอยู่บ้าง ไม่มากก็น้อย; ฉะนั้นเพื่อที่จะนำสังคมนี้ไปให้รวดเร็ว เพราะฉะนั้น จึงต้องใช้วิธีเผด็จการเข้าช่วยด้วย ครับ.

นั่นแหละ เราจะระลึกถึงข้อแรกที่ว่า พอคนมากเข้า จำนวนมากเข้าเท่าไร อุบัติหวัหระความเลวร้ายนั้น ก็จะเกิดขึ้น อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านตรัส; แต่เท่านี้ก็ยังไม่พอ ที่จะเป็นตัวอย่าง หรือเหตุผล. ย้อนกลับไปดูว่า เมื่อเรือมันกำลังเพียบแปด อยู่กลางมหาสมุทร; ที่นี้ ผู้บังคับเรือ นั้น ก็ต้องมีอำนาจเผด็จการ ก็จะต้องฆ่าคนที่ฝ่าฝืนกฎ ทั้งทะเลไปเสียก็ได้. ต้องเผด็จการขนาดนั้น เพื่อว่าอย่าให้เรือทั้งลำนั้นจมไป.

ที่นี้ถ้ามองอีกทางหนึ่ง เผด็จการนี้จำเป็นสำหรับเรื่องที่สำคัญ เพื่อให้ทุกคนมันเคร่งครัดในหน้าที่. อย่างในวงการทหาร ที่เขาบังคับบัญชากันในหมู่ทหาร ก็ต้องใช้ระบบเผด็จการ มันจึงจะไม่เหลวไหลในหน้าที่; เพราะว่ามันเพียงคนเดียว เหลวไหลในหน้าที่ ทำให้ประเทศพ่ายแพ้ได้ จมหายกันหมดทั้งชาติ เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้ระบบเผด็จการ.

นี่เราเมื่อมนุษย์มีมากขึ้นในโลก ศีลธรรมเสื่อมทราม เราต้องมีระบบการเมืองชนิดเผด็จการ; เพราะยิ่งมากคน มันก็ยิ่งมีเกเรมาก

ยิ่งควบคุมยาก ยิ่งเกรงมาก. ฉะนั้น **ต้องมีเผด็จการโดยธรรม โดยความถูกต้อง โดยความเมตตากรุณา**; แม้ว่าจะมีการกำจัดคนเกเรออกไป ก็เรียกว่ายังถูกต้องอยู่นั้นแหละ; เพราะฉะนั้นระบบการเมืองนี้ ต้องเป็นเผด็จการโดยธรรม. แล้วทำไมจึงต้อง “โดยธรรม” หรือธัมมิกะ, โดยธรรม? มองคุณประโยชน์ของคำว่าโดยธรรม โดยเฉพาะที่;

ถาม : โดยธรรมนะ มันมีประโยชน์อย่างไร, คุณชวน?

ตอบ : คือ เพื่อความถูกต้องครับ.

ถาม : นั่นแหละมันจะได้มีอะไรขึ้นมา. ธัมมิกะ มันแปลว่าถูกต้อง หรือประกอบอยู่ด้วยความถูกต้องอยู่แล้ว ก็ต้องมีควบคู่ไปด้วยธรรมนี้ให้เต็มที เพื่ออะไรหลาย ๆ อย่าง. นี่ตามคุณท่านนั้นแหละ ไกรนิก ออกอย่างไรบ้าง? ถ้ามันประกอบด้วยธรรม หรือเป็นธรรมแล้ว มันจะมีทีอะไรบ้าง? ก็อย่าง คุณประยูร ลองว่ามาให้หมดซิ ถ้ามันประกอบด้วยธรรม.

ตอบ : ถ้ามันประกอบด้วยธรรมแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างมันจะไม่ขัดขวาง; เพราะมันเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ จะไม่มีการขัดแย้ง จะทำได้รวดเร็ว. ข้อสำคัญว่า สามารถทำได้ มันไม่ขัดแย้งกับธรรมชาติ ผลสำเร็จย่อมเกิดขึ้น ก็แก้ปัญหาได้ทุกอย่างครับ มันเป็นอย่างนั้น.

ถาม : อ้อ, ตอบให้สั้นที่สุด ๒-๓ คำ. คุณเล่าตอบว่าอย่างไร ประโยชน์ของการประกอบด้วยธรรม?

ตอบ : การประกอบด้วยธรรม ก็คือให้สำเร็จประโยชน์เร็วขึ้น ครับ.

ถาม : เร็วขึ้นที่เราไว้ให้เผด็จการ ประกอบด้วยธรรมนะ มันเป็นอย่างไรร ?

ตอบ : ก็คือเป็นการที่ถูกต้องที่สุด ครับ

นั่นเป็นการถูกต้องที่สุด; เรียกว่าอย่างนั้นก็แล้วกัน; คือว่า
จะได้เหมือนกันที่สุด ถ้าไม่มีอะไรเป็นหลักสำหรับมุ่งหมาย สำหรับยึด สำหรับ
มุ่งหมาย มันก็ไปกันคนละทาง.

ทีนี้ถ้าเรามีธรรมะเป็นหลัก หรือทุกคนมุ่งไปที่ธรรมะ ก็จะทำให้
ทุกคนเหมือนกันหมดได้. ทีว่า เหมือนกันหมดได้ เสมอกัน ไม่ขัดขวางกัน
สำคัญมาก; ในบาลีเรียกว่า *สามัญญา* : *สามัญญ* นี้สามัญญาที่พูด ๆ กันอยู่นี้
เติม “ตา” เข้าไปก็แล้วกัน. *สามัญญา - ภาวะแห่งความเสมอกัน.*
ให้พระภิกษุสงฆ์เสมอกัน โดยการประพฤติปฏิบัติ และโดยทฤษฎีความคิด
ความเห็น; แล้วสงฆ์ก็จะเหมือนกัน แล้วก็อยู่กันเป็นสงฆ์ได้. ประชาชน
ก็เหมือนกัน ถ้าเขามีทฤษฎี ความคิดเห็นเสมอกัน การปฏิบัติเสมอกัน
มัน ก็อยู่กันสบาย.

ทีนี้ต่างคนต่างมีความคิดเห็น, ต่างคนต่างปฏิบัติ อยู่บ้านเดียวกัน
แต่ๆ ก็ยังต่างกัน จนเกลียดชังกัน จนเบียดเบียนกัน. บางทีในครอบครัว
เดียวแต่ๆ ก็ไม่มีสามัญญา ไม่เสมอกันโดยการประพฤติปฏิบัติ และความคิด
ความเห็น มันก็ทะเลาะกันได้เรื่อย. เมื่อสามีจะไปกินเหล้า ภรรยาก็ไม่ยอม,
ภรรยาจะไปเล่นไพ่ สามีก็ไม่ยอม นี่เรียกว่า มันไม่มีสามัญญา ก็มีความ
กระทบกระทั่ง ความขัดแย้ง หรือความวินาศ. เพราะฉะนั้น ต้องมีธรรมะ
เป็นจุดยึดเหนี่ยว แล้วก็มุ่งไปที่ธรรมะด้วยกันทุกคน, ก็จะเกิดสามัญญา
มีความเสมอกัน เหมือนกันขึ้นมา.

ประโยชน์อย่างอื่นมีอีกมากมายแหละ เช่นประกอบด้วยธรรมนั้น ก็มีความรัก มีความกตัญญู มีความซื่อสัตย์ มีอะไรก็ไปว่าเอาเองก็ได้; แต่ที่เราต้องการด่วนที่สุด ก็คือสามัญญตา มีอะไรๆ ก็พอเข้ากันได้; คำว่า ธรรมิกะให้ผลอย่างนี้.

ที่นี้คำว่า “สังคมนิยม” นี้ก็พูดมาหลายครั้งแล้ว สรุปความสั้นๆ ก็เพื่อให้มีการเห็นแก่ผู้อื่น นั้นแหละมากขึ้น; เราคนยิ่งมากเข้าเท่าไร การเห็นแก่ผู้อื่นต้องยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ไม่คงที่ ไม่เท่าเดิม. ถ้าไม่อย่างนั้น มันไม่พอที่จะเจอจกัน. ต้องรับใช้สังคม เหมือนกับรับใช้พระเจ้านั่นแหละ; ตามหลักของคริสเตียน ที่ว่า “รับใช้ผู้อื่นคือรับใช้พระเจ้า” ดีที่สุด, เป็นความหมายที่ดีที่สุดของคำว่า “สังคมนิยม”.

พอเราอยู่กันมากจนแน่นไปทั้งหมด แน่นบ้าน แน่นเมือง แน่นประเทศ; แล้วก็ต้องเพิ่มซ้อน ให้เห็นแก่ผู้อื่นให้มากขึ้น เพราะว่ามันจะมีเรื่องกระทบกระทั่งกันง่ายขึ้น. พอคนมากเท่านั้นแหละ เรื่องที่จะกระทบกระทั่งกัน และทะเลาะวิวาทกันก็จะมากขึ้น เพราะฉะนั้น ต้องเตรียมสำหรับที่จะเห็นแก่ผู้อื่น ให้มันมากขึ้น.

นี่ก็เป็นข้อเท็จจริงอันหนึ่ง ที่จะต้องมองให้เห็นกันแต่เดี๋ยวนี้ ว่ามนุษย์ในโลกยิ่งเพิ่มขึ้นเท่าไร; เราต้องมีการเมืองระบบที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย แบบธรรมิกสังคมนิยม ชนิดเผด็จการ”, เผด็จการเพื่อประโยชน์อย่างนั้น, สังคมนิยมเพื่อประโยชน์อย่างนั้น, ธรรมิกะเพื่อประโยชน์อย่างนั้น, ประชาธิปไตยเพื่อประโยชน์อย่างนั้น; พิสูจน์ได้ มองเห็นได้ เข้าใจได้.

นี่เป็นข้อเท็จจริงที่ต้องมองเห็นแต่เดี๋ยวนี้ว่า เติร์ยมมีระบบการเมืองแบบนี้ เพื่อ
ต้อนรับพลโลกที่กำลังทวีขึ้นโดยเร็ว; อย่างมัวแต่โทษหมอย่อย่างเดียว.

.....

ที่นี้ **ข้อที่สาม** จะพูดกำปั้นทุบดิน ช้ำๆ ซากๆ อีกทีหนึ่งว่า
พลโลกมันยิ่งมากขึ้นเท่าไร **ยังต้องสร้างเมตตาธรรม มากขึ้นเท่านั้น**
จนหายใจเป็นเมตตา เรียกว่ามหาเมตตา บรมมหาเมตตา, แล้วแต่จะเรียก.

ถาม : ให้ไปจบลงด้วยประโยคที่สำคัญที่สุด ที่เป็นรากฐานของ
ศีลธรรมในพระพุทธศาสนา. ประโยคนั้นว่าอะไร คุณทอง?

ตอบ : “สัตว์ทั้งหลาย เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมด
ทั้งสิ้น” ครับ.

ประโยคนั้นยกให้คุณเป็นพิเศษ. ไปบ่าวประกาศให้มันทั่วบ้านทั่ว
เมือง จำไว้ให้เต็มหนอยนะ : “สัตว์ทั้งหลายเป็นเพื่อนทุกข์” แล้วขยาย
ออกเป็น เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น; หายใจเป็นเมตตา,
แล้วก็เอาเมตตาเป็นอารมณ์ของสมาธิ แล้วก็เจริญสมาธิที่สัมปยุตด้วยเมตตา
อยู่ทั้งวันทั้งคืน ทั้งวันทั้งคืน ทั้งหลับทั้งตื่น จึงจะรับหน้าปัญหา ที่โลกมีพลเมือง
เพิ่มขึ้นโดยเร็ว. แล้วเราก็ไม่ต้องกลัวมาก *ไม่ต้องกลัวอย่างใจเขลา* เหมือน
กับปัญญาชนของโลกในสมัยนี้.

เขาก็คงทำอาตมาเหมือนกัน; เพราะอาตมาทำเขาเรื่อยว่า “ความโง่
ของปัญญาชนในโลกสมัยนี้”. มันกลัวคนจะเพิ่มจำนวนมาก นีมัน กลัวจนทำ

อะไรไม่ถูก. ส่วนอาตมานี้คิดว่า ยังไม่ต้องกลัวถึงขนาดนั้น. **ขอให้มึ
ศีลธรรมกันเถอะ จะไม่มีอะไรที่น่ากลัว.**

โลกมันยังมีคนมากเข้าเท่าไร เรายังมีศีลธรรมมากขึ้นเท่านั้น
อย่างที่ว่านี้ ยังไม่น่ากลัว ยังอยู่กันได้ ยังอยู่กันได้จนกระทั่งว่า มีผลไม่ถูก
หนึ่ง แบ่งกันกินคนละซีกก็ยังได้; มันยังไม่ต้องกลัวถึงขนาดนั้น. มันเห็น
แก่ตัว, พวกนั้นมันเห็นแก่ตัว; ความสุขสำราญสำเร็จอะไร ที่มันมีมาก ๆ นั้น
มันก็จะต้องลดลง. มันเห็นแก่ตัวล่วงหน้าเกินกว่าเหตุ จึงตั้งข้อรังเกียจคน
ที่จะเพิ่มขึ้นในโลกนี้ มากเกินไป, คือรังเกียจเขามากเกินไป.

ถ้าคนในโลกมากขึ้น แต่ว่าทุกคนมีศีลธรรม นี้ก็ยังไม่ต้อง
น่ากลัว. โลกนี้ยังใหญ่พอที่จะให้อยู่กันได้อีกมาก **ขอแต่ให้มีศีลธรรม
เท่านั้น;** จึงหวังว่า เขาจะ นึกถึงธรรมะ ในพระศาสนาทั้งหลายกันบ้าง
ว่า **ถ้าธรรมะในพระศาสนานั้น ๆ เข้ามาสู่มหาชนในโลกนี้แล้ว;** แม้จะมาก
ขึ้นกว่านี้อีกสิบเท่า ยี่สิบเท่า **ก็ยังไม่เป็นไร,** ยังจะมีความสุข, หรือจะอยู่กัน
ใหม่อย่างผาสุก ดีกว่าที่แล้วมาก็ได้. คนยังมีศีลธรรม ก็ยังสนุกในการผลิต
เพื่อช่วยผู้อื่น.

เพราะว่าที่แล้วมาไม่มีศีลธรรม, ทั้ ๆ ที่คนมีอยู่น้อย ก็ยังไม่มึ
ศีลธรรม; แล้วยังหาความสงบสุขไม่ได้. ที่นี้ให้มีมาก แต่มีศีลธรรมมาก
สมกัน แล้วยังมันยังอยู่กันอย่างเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน
มันยังมีความสุข; เราไม่ต้องกลัวมากถึงขนาดนั้น.

นี่เป็นข้อเท็จจริงที่แรก ที่ว่าโลกมันเป็นอย่างไร? ยังมีอะไร ยิ่งเป็นอะไร? ยังมีอะไร ยิ่งเป็นอย่างไร?

ข้อที่หนึ่ง คนยังแน่นโลก ยังต้องมีศีลธรรม.

ข้อที่สอง ยังต้องการระบบประชาธิปไตย รั้งมิกสังคมนิยมแบบเผด็จการ.

ข้อที่สาม ยังต้องมีมหาเมตตาทธรรม รักผู้อื่นอย่างเพื่อนทุกข์ เกิดแก่ เจ็บ ตาย กันในโลกให้มากขึ้น.

.....

เอา, ที่นี้ข้อเท็จจริงต่อไปอีก จะเป็นพวกที่เกี่ยวกับการแก้ไขก็ได้ แต่เราเรียงลำดับเรื่อยไป จะเป็นข้อที่สี่ : เรื่องการคุมกำเนิด.

ถาม : การคุมกำเนิด เคยพูดกันมาบ้างแล้ว ยังจำได้กันหรือเปล่า? ว่ามันมีอยู่กี่อย่าง หรือกี่วิธี? หรือกี่ประเภท, คุณทอง?

ตอบ : ผมระลึกได้ขณะนี้ เพียงที่การคุมกำเนิด ตามแบบที่ทางฝ่ายวางแผนครอบครัว คุมกำเนิดกันอยู่ได้ครับ. จำได้เพียงแค่นั้นครับ.

ถาม : คุณประยูร คงจะจำได้ มีกี่อย่าง?

ตอบ : การคุมกำเนิดที่ทางการใช้อยู่เดี๋ยวนี้ ถ้าจะแบ่งเป็นระบบใหญ่ ก็มีระบบถาวร, กับระบบชั่วคราว.

ถาม : ไม่เอา, ไม่เอา, นั้นมันอย่างเดียวกันหมด.

ตอบ : ที่นี้ถ้าจะเอาแบบก็อย่าง อย่างที่ท่านอาจารย์ต้องการก็แบ่งคุ่มกันทางด้านพีสิคส์; คือหมายความว่า คุ่มทางร่างกาย โดยใช้สารอย่างหนึ่ง อย่างใดใส่เข้าไป หรือของอย่างใดอย่างหนึ่งใส่เข้าไปขัดขวาง หรือไม่อย่างนั้นก็ใช้ยาเม็ดกิน.

ถาม : เอาละรวบรัดดีกว่า ว่ามีก็อย่าง? คืออะไร, รวบรัด?

ตอบ : รวบรัดก็หมายความว่าทางพีสิคส์.

ถาม : ทางกายอย่างหนึ่ง, แล้วก็ทางอะไรอีก?

ตอบ : แล้วทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง.

ทางจิตใจอีกอย่างหนึ่ง มีเท่านั้นแหละ มี ๒ อย่าง : คุ่มกำเนิดทางกาย ก็เหมือนที่ทั่วโลกกำลังทำกันอยู่นี้ ก็วิธีก็ตามใจเถอะ; แต่มันเป็นเรื่อง ทางกาย ทั้งนั้นแหละ. ที่น้อกทางหนึ่งก็เป็นเรื่อง ทางจิต คือทางศีลธรรม.

ควบคุมกำเนิดทางพีสิคส์ เกี่ยวกับทางกาย ทางวัตถุทั้งหลายนี้ ไม่ต้องพูดแล้ว ว่ามันทำอะไร; ไปพูดถึงคุณและโทษกันดีกว่า. ที่นี้ควบคุมทางจิตใจ ผู้นั้นก็ต้องมีกำลังจิตใจ ที่อบรมมาดีแล้ว คือมีกำลังจิตพอที่จะควบคุมตนเอง หรือควบคุมร่างกายได้. ควบคุมทางวัตถุก็ได้ผลอย่างวัตถุ. แต่ว่ามันมีโทษ อย่างที่เคยพูดถึงมาบ้างแล้ว ว่า ทำให้ศีลธรรมของเยาวชนเสียไป; อยากจะพูดว่า เสียไปทั้งทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณด้วยซ้ำไป.

การใช้สิ่งแปลกปลอม ใส่ลงไปในร่างกาย เพื่อคุมกำเนิดนี้; ร่างกายนั้นก็ต้องเสียไป ไม่มากก็น้อย. มันผิดธรรมชาติบ้าง, มันเสื่อมลงไปเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง เช่น ยาที่กินเข้าไปมากๆ หรือการกระทำทางภายนอก มันก็มีผลแก่ร่างกาย มันก็มีการเสื่อมทางร่างกาย.

ที่นี้มีการเสื่อมทางจิตใจ คือ คนที่ไม่มีศีลธรรม ก็ถือโอกาสคุมกำเนิด แล้วก็ไปล่วงละเมิดศีลธรรม ข้อที่เกี่ยวกับประเวณี นี้ ก็เสียไปในทางจิตใจ.

ที่นี้ ทางวิญญาณ คือทางสติปัญญา ก็จะทำให้ความคิด ความเห็นสติปัญญา อะไร วิปริตไป.

โทษมันมีอย่างนี้, แล้วคุณมันมีเท่านั้น; อย่างที่ว่ามันจะคุ้มกันไหม? โลกจะได้กำไร หรือจะขาดทุน? การคุมกำเนิดทางวัตถุนี้ทำให้โลกนี้ได้กำไร หรือว่าขาดทุน? ควบคุมจำนวนคนได้ แต่แล้วมันก็เสียไปในทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ ของคนนั้นๆเอง; นี้เรียกว่า คุมกำเนิดทางวัตถุ.

ที่นี้ คุมกำเนิดทางจิตใจ คือทางศีลธรรมนั้น คงจะฟังกันไม่ถูกก็ได้. เราจะต้องนึกถึงสมัยที่คนยังมีศีลธรรม, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องระหว่างเพศ.

เคยอ่านหนังสือเล่มหนึ่ง แล้วก็ลืมไม่ลงจนกระทั่งบัดนี้ คือว่าคนป่า ที่เรียกว่าเงาะป่า ที่อยู่ในป่า เขายังมีความเคร่งครัดในทางศีลธรรมทางเพศ; อย่างที่เรียกว่ากลัวบาป, หรือว่ากลัวผีสิงโทษ กลัวเทวดาลงโทษ. คนป่า เหล่านี้เคร่งครัดทางเพศ.

หรือ หนังสือทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์นี้ เกี่ยวกับจิตของ มนุษย์ แล้วก็ในสาขาศีลธรรมโดยเฉพาะ ก็มีเขียนเรื่อง ตาบู (Tabu) คือศีลธรรม ของคนป่า, คนชั้น primitive จะไปเรียกว่าคนป่าก็ไม่ถูกนัก. คนชั้นแรก ที่สุด ที่ยังเกือบจะไม่หุงผ้า มันก็ยังมีหลักยึดถือ ที่เรียกว่า ตาบู นี้น่า แล้ว เคร่งครัดมาก แล้วมีอยู่ข้อหนึ่ง ซึ่งรวมอยู่ในไอ้ที่มากมายนั้นว่า oversex คือ การเกี่ยวข้องกับเพศ ที่เกินจำเป็นนั้นเป็นตาบู คือบาป, ใช้คำว่า “บาป”. การมีเรื่องทางเพศมากเกินไปจำเป็นคือ บาป.

เขาถือกันอย่างงมงาย โดยไม่ต้องให้เหตุผล. แต่เมื่อหัวหน้าบัญญัติ ว่าบาปแล้ว คนป่าทั้งหลายก็รับถือเป็นอย่างเดียวกันหมด ว่าอย่างนั้นบาป อย่างนี้ บาป. มีรายการบางอย่าง ที่ช่วยให้เราเข้าใจอะไรได้; เช่นเรื่องถือของต่ำ ของสูงของอะไร; เช่น ชั้นล่างกัน เอามาตักน้ำอาบ นี้เป็นตาบูนี้เป็นต้น. หรือว่า ลอดผ้าถุงของสตรีที่มีประจำเดือน เป็นตาบูนี้ มีมาตั้งแต่สมัยคนป่า; ก็แปลว่า เขามีศีลธรรมควบคุมเรื่องทางเพศนี้มาแล้ว. นี่เป็นหลักฐานของ เรื่องศีลธรรมทางเพศ; แล้วก็มันเรื่อยมาๆ ปรับปรุงให้ดีขึ้นจนพ้นความ งมงาย.

ในทวีปเอเชียเรา^{นี้} มีเกียรติสูงสุดในเรื่อง^{นี้} : ควบคุมความรู้สึกทางเพศสูงสุด. อย่างอินเดีย เปอร์เซีย แม้แต่พวกเซไมต์ พวกยิว พวกอะไรทั้งหลาย^{นี้} ก็ถือเคร่งครัดตรง ๆ กันไปหมด : วันถือศีล คือวันที่มีไว้สำหรับถือศีล วัน sabbath วันอะไร^{นี้} จะเกี่ยวข้องทางเพศไม่ได้.

ที่^{นี้}เดือนหนึ่งมันหลายครั้งเสียแล้ว เดือนหนึ่งวันถือศีลมันหลายครั้ง; วันพระจันทร์เต็มดวงก็ไม่ได้ วันเกิดก็ไม่ได้, วันอะไรอีกก็ไม่ได้, จนเหลือไม่กี่วันเหลือต่อเดือนหนึ่งนะ ที่จะมีการสัมพันธ์ทางเพศ. เดือนหนึ่งเหลือไม่กี่วันเหลือ ๖ - ๗ วัน หรืออะไรอย่าง^{นี้}. ไปเถาเองก็ได้ ว่าเขาถือกันอย่างไรแต่โบราณ มีเหลือมากระทั่งบัด^{นี้}. อย่างในพวกอิสราเอลโบราณนั้นว่า อยู่ในห้องภรรยาครั้งหนึ่งเกินชั่วโมงไม่ได้ อย่าง^{นี้}เป็นต้น; เขาควบคุมมากถึงขนาด^{นี้} หมายความว่า เขาไม่ได้นอนอยู่ในห้องเดียวกัน.

ฉะนั้น การมีศีลธรรมชนิด^{นี้}อย่างเคร่งเครียด อย่าง^{นี้} มันควบคุมการเกิดมาก. ^{นี้}ควบคุมทางศีลธรรม ก็เลยได้ผลดีทั้งทางกาย ทั้งทางจิต และ ทั้งทางวิญญาณ คือร่างกายก็ไม่ทรุดโทรม, จิตก็เข้มแข็ง ปรกติ, สติปัญญา ทิฎฐิ ความคิดความเห็น มันก็ดีกว่าคนที่เปิ่นทาสกามารมณ.

นี่ ถ้ามีการคุมกำเนิดโดยทางจิตทางศีลธรรม กันมาแต่เนิ่น ๆ คนก็จะไม่ล้นโลกเร็ว อย่างสมัย^{นี้} ซึ่งมีแต่การส่งเสริมกามารมณ. ความเจริญที่เรียกกันว่า civilization ของโลกปัจจุบัน^{นี้} ไม่มีอะไรเลย นอกจากส่งเสริมเหตุปัจจัยของกามารมณ; คนก็เกิดมากจนต้องคุม, แล้วก็คุมด้วยวิธีที่โง่เขลา ที่เพิ่มบาปอีกด้านหนึ่งเข้ามาอีก. ^{นี้}สมน้ำหน้ามนุษย์ ที่มัน

เป็นทาสของอายตนะ; ตั้งใจว่าจะแก้บาป กลายเป็นเพิ่มบาปอะไรขึ้นมาอีก
ทางหนึ่งอีก.

นี้รู้ไว้เถอะว่า ปัญหาเรื่องมนุษย์ล้นโลกนี้ มัน กลายเป็นสร้าง
บาป ขึ้นมาแปลกๆ ใหม่ๆ อีกหลายอย่าง; ฉะนั้น รู้จักคุมกำเนิด
ทางศีลธรรมกันก็จะดี คือจะให้โลกคงมีศีลธรรมอยู่ได้ แม้ว่าพลโลกมันจะเพิ่ม
ขึ้นอย่างที่ยังคับไว้ไม่ได้ ก็ยังปลอดภัยอยู่นั้นแหละ แล้วมันก็เพิ่มซ้ำ. ฉะนั้น
ชวนกันเผยแผ่ศาสนา, เผยแผ่ธรรมะ เรื่องบังคับจิตใจให้เพียงพอ. **สิ่งจะ
หมาะ ขันดี จาคะ อะไรนี้ จะเป็นเครื่องช่วยคุมกำเนิดทางศีลธรรม.**

นี่เป็นข้อเท็จจริงอันหนึ่ง เกี่ยวกับการคุมกำเนิด ที่เราจะต้องรู้จัก
ในโลกสมัยนี้ ที่ว่ามีปัญหานี้.

.....

ข้อถัดไปเรียกว่า **ข้อที่ห้า ต้องมีการก้าวหน้า วิชาการทาง
วัตถุที่ดีกว่า.**

นี่มันฟังยากอยู่นะ; ต้องการคำอธิบาย คือว่า การก้าวหน้าทาง
วัตถุ ในความหมายทั่วไป ก็คือก้าวหน้าอย่างที่เป็นอยู่เวลานี้ ก็มีผลเป็น
โลกที่ไร้ศีลธรรมอยู่อย่างที่เราเห็นอยู่; แต่เราก็จะไม่ประณาม การก้าวหน้า
ทางวัตถุ ไปเสียทั้งหมดทั้งสิน.

การก้าวหน้าทางวิชาการ ทางฝ่ายวัตถุบางแขนง ถ้าเราทำให้มันก้าวหน้า มันก็จะกลายเป็นของมีประโยชน์, คือมีการค้นคว้าทางวิชาการทางวัตถุนี้; **ให้พบวิธี** ที่เราจะกินอยู่กันอย่างถูกต้อง **ไม่ส่งเสริมกามารมณ์** และให้ประหยัดที่สุด. เวลาที่เรากินอยู่อย่างไม่ประหยัด; แปลว่า เราจะต้องเลิกกินเล็กอยู่อย่างภุคผีปีศาจ เป็นทาสอายตนะนั้นเสีย.

การที่เลิกเป็นทาสของอายตนะนี้ ไม่ใช่จะแก้ได้โดยทางจิตหรือทางศีลธรรมอย่างเดียว แม้ในทางฝ่ายวัตถุ ก็จะช่วยแก้ได้; เพราะฉะนั้นขอให้ผู้มีปัญญา มีความรู้ มีความก้าวหน้าทางวัตถุ คือพวกนักวิทยาศาสตร์ นักค้นคว้าทั้งหลายนี้ ไปช่วยคิดค้นกันเสียใหม่. ให้พบระบบกิน ระบบใช้ ระบบเป็นอยู่ ระบบอะไร ทางวัตถุนี้ ที่ไม่ส่งเสริมกามารมณ์, ให้ถูกต้อง ที่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่, แล้วก็ **ไม่ส่งเสริมกามารมณ์**; นี้ก็ช่วยให้ศีลธรรมดีขึ้น แล้วก็ให้ประหยัดด้วย.

เดี๋ยวนี้คนในโลกมากขึ้น เมื่อ กินอยู่กันอย่างวิธีไม่ประหยัด มันก็ไม่พอ มันเดือดร้อน; ฉะนั้นให้กินอยู่อย่างประหยัด; ไม่ใช่จะให้อด, ให้อดจนทิว จนขาดอาหาร ไม่ใช่; แต่ให้ถูกต้องและให้เป็นการประหยัดยิ่งขึ้นกว่าเดี๋ยวนี้. แม้ที่สุดแต่ว่าเรื่องเปลือก, ภาชนะที่เป็นเปลือกก็ต้องประหยัด.

เดี๋ยวนี้เรามีวิธีกิน อย่างที่ว่า เสียค่าเปลือกนั้นนะมากเหลือเกิน : ค่ากระป๋อง ค่าขวด ค่าอะไร นี่มันยังมากนัก. นี่ยกตัวอย่างเท่านั้นนะ ที่ว่าไม่ประหยัด. มีวิธีกินอย่างไร อย่าให้ต้องเสียค่าเปลือก ค่ากระป๋อง ค่าขวดอะไร ปีกหนึ่งไม่รู้ว่าเท่าไรต่อเท่าไร; ก็มองดูกระป๋อง :

กระป๋องนม กระป๋องอะไรก็ตามเถอะ มันทั้งไปปีหนึ่ง มหาศาลเท่าไร; แล้วมันไม่ใช่แค่กระป๋องนม มันมีกระป๋องอื่น ขวดอื่นอีก อะไรก็ตาม นี่ก็เรียกว่าไม่ประหยัดนั่นแหละ. ต้องหาวิธีอื่นที่ไม่ต้องเสียสิ่งเหล่านี้; แต่เขาคงคิดว่าทำไม่ได้.

มันต้องเปลี่ยนแปลง อย่างอื่นด้วย ให้มีการกินอยู่อย่างถูกต้องตามธรรมชาติ และประหยัด ได้ในส่วนนี้; ให้วิชาการทางวัตถุมาช่วยเหลือ การที่คนเราไม่ต้องเป็นทาสของอายตนะให้มากขึ้น. นี่ก็เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับจะแก้ปัญหาในโลก ที่พลเมืองกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว. ใช้คำว่า “ถูกต้อง และ ประหยัด” ในการกินอยู่ หรือ เป็นอยู่ โดยความก้าวหน้าทางวิชาการทางวัตถุ ซึ่งจะต้องกันกันใหม่; เพราะว่าเดี๋ยวนี้กำลังไม่มี.

....

ที่นี้ข้อถัดไป เรียกว่า **ข้อที่หก** ถ้าว่าคนเพิ่มมากขึ้น เรา **แก้** ด้วยการอยู่อย่างธรรมชาติให้มากขึ้น.

เคยพูดถึงข้อนี้มาก ว่าอยู่อย่าง เป็นเกลอกับธรรมชาติ นั่นแหละ ให้มันมากขึ้น, ให้มันใกล้ธรรมชาติให้มากขึ้น. ทำไมเราจะต้องมาเสียทรัพยากรในโลกมากเกินไป? ในเรื่องกิน เรื่องนอน เรื่องเที่ยวเล่น หรือแม้แต่การพัฒนา ก็ยังพัฒนาผิดทาง : เปลืองมากเกินไป, ได้ผลน้อยเกินไป.

เราทำให้คนไกลจากธรรมชาติ : ไม่ชอบนั่งนอนกลางดิน; จะสร้างวิมานแข่งกับเทวดา, รวบรวมเงินไว้ให้มาก จะสร้างบ้านอย่างนั้นอย่างนี้

แม้แต่ห้องน้ำก็ราคาเป็นแสน ๆ เขาถ่ายรูปโฆษณา ชวนให้คนนิยม; ห้องน้ำ
จัดเหมือนกับว่าวนอุทยาน อย่างนั้นมันก็ใช้เงินมาก, แล้วก็ไม่เห็นมีประโยชน์
อะไรเพิ่มขึ้น. คนนั้นก็ไม่ได้ดีขึ้น; นอกจากเห็นแก่ตัวมากขึ้น.

ฉะนั้น จะผลิต อะไรขึ้นมากินมาใช้ จะพัฒนา อะไรให้เจริญรุ่งเรือง
ก็ให้มัน อย่าทิ้งระดับความหมายเดิมของธรรมชาติ.

แม้ที่สุดแต่ยานพาหนะอย่างนี้; เขาคิดว่ามันมีประโยชน์มาก
จำเป็นมาก จนสร้างเรือบินสร้างอะไรกันขึ้นมามากมาย, แล้วก็ตกตายกันทั้งลำๆ
บ่อยขึ้น ๆ. ที่จริงไม่ใช่เรื่องจำเป็นหรอก, ไม่ใช่เรื่องจำเป็นที่มนุษย์จะต้องทำ.
มนุษย์มันหลับหูหลับตา มันบ้ามากเกินไป; มันจึงขยายความที่ไม่ต้องทำ
ออกไปมากขึ้น แล้วถือเป็นความต้องทำ.

ถ้ามัน อยู่กันอย่างธรรมชาติ มันก็ไม่ต้องไปต้องมากันในลักษณะ
นั้น; แล้ว คนก็จะอยู่เป็นสุขกันดีกว่านี้; เพราะว่า การโกหก
หลอกลวงกัน มันไม่ทำที่เดียวทั่วโลก ก็มันไม่อาจจะหลอกลวง โโกหกหลอกลวง
กันที่เดียวทั่วโลกได้ เหมือนสมัยนี้. สมัยก่อนเขาก็ต่างคนต่างอยู่ ก็เป็น
ปัญหาที่จะเข้าใจได้ไม่ยาก.

ที่นี้ เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง นี้ เขาถือว่าเป็นคุณประโยชน์;
แต่อีกทางหนึ่งมันเป็นโทษอย่างยิ่ง คือทำให้คนที่มากนั้นนะ ส่วนหนึ่งไม่มี
งานจะทำ. เพราะเครื่องจักรมันทำแทนเสีย; คนเหล่านั้นก็ไม่มีงานทำ ก็เป็น

ปัญหา ที่จะต้องลัก ต้องขโมย ต้องทุจริต ต้องเอาเปรียบ ต้องอะไรอย่างอื่น
ต่อไปอีก. นี่เราไม่บูชาของอย่างนี้; ที่เขากำลังบูชากันนัก.

ระวัง เครื่องทุนแรง ที่ทำให้คนไม่มีงานทำมากขึ้น;
เครื่องจักรทำแทนเสีย. เขาพูดว่าความเจริญ; แต่เราเรียกว่าความฉิบหาย.
มันเกี่ยวเนื่องกัน โดยถ้าเราไม่มีเครื่องจักร เราก็ไม่มีถนนหนทางอย่างนี้ หรือเร็ว
ขนาดนี้; เราต้องใช้คนทำ ใช้เวลานานมาก เหนื่อยมาก แรงแรงมาก ก็ยังได้
เหมือนกัน; แต่ผลมันก็ ต่างกัน ตรงที่ว่า คนมีงานทำ กับ คนไม่มีงานทำ.

อีกทางหนึ่ง มันเห็นว่า เครื่องจักร นี้มันมากเกินไป มันเร็ว
เกินไป จนส่วนอื่นมันปรับปรุงไม่ทัน ตามไม่ทัน; แล้ว ปัญหาที่เกิดขึ้น
แก่มนุษย์. ปัญหาขายทุนเกิดขึ้นในโลก ก็เพราะว่านายทุนเขาใช้เครื่องจักร
ถ้าไม่มีเครื่องจักรให้คนเหล่านั้น นายทุนก็เกิดขึ้นไม่ได้, หรือนายทุนก็จะเอา
เปรียบ คนที่ทำงานด้วยมือด้วยเท้าไม่ได้. ฉะนั้นเครื่องจักรนี้ คนที่เขารู้จัก
มัน, เขาเขียนเป็นการ์ตูนล้อ เป็นรูปยักษ์รูปภูตผีปิศาจอย่างร้ายกาจที่สุด.

ความก้าวหน้าทางเครื่องจักรนี้ ทำให้มนุษย์มีปัญหา และ
เดือดร้อน โดยตรงโดยอ้อม ทางกายทางจิต. เอาอะไรใส่เข้าไปในเครื่องจักร
มันก็ผลิตออกมา ออกมาก็เป็นเครื่องหลอก เครื่องยั่ว เครื่องยั่วชวน เรื่องสวยงาม
เรื่องเอร็ดอร่อย ก็ออกมาทำลายมนุษย์; ฉะนั้น อยู่อย่างธรรมชาติให้มาก
ขึ้น มันก็แก้ปัญหานี้ได้.

ที่นี้ พูดถึง การศึกษา ก็ไม่เกรงใจใคร; เพราะว่าเขาคำกันพอแล้ว ไม่กลัวแล้ว ไม่เกรงใจแล้ว. ว่า การศึกษาในโลกนี้ มันกำลังลบลูบลบตา บ้าๆ บอๆ คือ ไปเรียนสิ่งที่ไม่ต้องเรียน นั่นมัน มากเกินไป, ไปเรียนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์มันมากเกินไป; ที่มันจะช่วยให้มนุษย์รอดได้ มันไม่เรียน โดยเฉพาะเรื่องศีลธรรม มันไม่เรียน มันไม่จัดให้เรียน. ไปเรียนอะไรก็ไม่รู้? คุณชวน คุณทอง นี่ต้องรู้ดี ว่าคุณสอนอะไรบ้างวันหนึ่งๆ แล้วมันจำเป็น แก่เด็กไหม? มันทำให้เด็กมีศีลธรรมได้อย่างไร? แล้วทำไมไม่ดูให้ดีกว่า อะไร มันยังขาดอยู่?

แต่ที่เราทำเองไม่ได้ เพราะกระทรวงหรือว่าเจ้ากระทรวงเขาบังคับ; เขาเป็นอย่างนี้กันทั้งโลก. เราก็คงพูดเหมาๆ ไปทั้งโลก ว่ากระทรวงศึกษาธิการในโลกทั้งโลก มันยังลบลูบลบตา บ้าๆ บอๆ อะไรอยู่; จัดให้เด็กเรียนสิ่งที่ไม่จำเป็นจะต้องเรียน มันมากเกินไป. ที่จำเป็นจะต้องเรียน อย่างยิ่ง โดยเฉพาะศีลธรรมนี่ไม่มี; ฉะนั้น เขาก็ฉลาด สำหรับที่จะทำลายศีลธรรม.

การศึกษาอย่างนี้ทำลายโลก แล้วก็ สร้างปัญหาให้มากขึ้น : เป็นคนโง่ชนิดหนึ่ง คือโง่ต่อการที่จะทำให้โลกสงบ, มันฉลาดในการทำโลกให้ยุ่ง; นี่เสียเวลาเปล่า.

อยากจะใช้คำพูดอีกอันหนึ่งว่า อยู่กันอย่างโบราณเถอะ อย่าอยู่กันอย่างสมัยใหม่เลย; ถ้าคนในโลกมันมากขึ้น แล้วอยู่กันอย่างโบราณ อย่างแบบโบราณ อย่าอยู่อย่างสมัยใหม่เลย. นับตั้งแต่ว่า อยู่อย่างชนบทบ้านนอก

เด็ก; อย่าอยู่อย่างมหานครเลย : มหานครกรุงเทพฯ มหานครลอนดอน
มหานครนิวยอร์ก อะไรก็ตามเถอะ. อย่าอยู่อย่างมหานครเลย มันสร้างความ
รู้สึกชนิดที่ไม่สงบสุข แล้วก็เหียงไปในทางไม่มีศีลธรรม.

ระวัง เด็ก ๆ ของเรา; เมื่อยังเล็ก ๆ อยู่ก็ได้อยู่ พอเข้าโรงเรียน
ได้หน่อย ก็เปลี่ยนแล้ว. พอไปกรุงเทพฯ ก็เปลี่ยน หมกแล้ว. นี่ระวัง
ให้ตี ชนบทกับมหานครมันต่างกันอย่างนี้.

ที่นี้ เขาก็กลัว กลัวว่ามันไม่เจริญ เพราะมันโฆษณากันอย่าง
โง่งเงลาเรื่อยไป; โฆษณาคำว่า “ความเจริญ”, โฆษณาอย่างโง่งเงลาเรื่อยไป
มันก็เจริญอย่างที่ทำร้ายตัวเองแหละ เจริญอย่างที่ทำร้ายตัวเองเรื่อยไป ไม่มี
ความสงบสุข.

อย่างว่าไม่มีไฟฟ้าใช้อย่างนี้ดูเอาซิ มันถูกต้องหรือผิดละ? นี้เราก็คือ
รู้สึก ว่า น่าละอายอยู่เหมือนกัน ที่ยังไม่ได้รับประโยชน์อะไร จากการที่มีไฟฟ้าใช้
ให้คุ้มกับการที่มันทำความยากลำบากให้เรา. พูดได้เลยว่า เอ้า, เรื่องไฟฟ้า
อย่างเดี๋ยวนี ใช้ให้เป็นประโยชน์เจ้าเป็นจริง ๆ เป็นส่วนน้อย; ใช้เพื่อ
ความฟุ่มเฟือย หรูหรา สรวลเสเฮฮา สะควกสบายนั้นมากกว่า. ส่วนนี้มัน
เป็นส่วนที่ทำให้มนุษย์มีปัญหา มีอะไรยุ่งยากลำบาก หรือมีนิสัยเลวทรามลงไป.

มันเป็นเสียอย่างนี้ทุกอย่าง ที่เรียกว่าความเจริญ; มันเจริญ
เพื่อตามใจกิเลสเสียมากกว่า ที่จะเป็นไปอย่างถูกต้อง ตามที่มันจำเป็น.

ที่เมื่อ ใช้ความฟุ่มเฟือยนี้ มีความฟุ่มเฟือยนี้ จนติดเป็นนิสัยแล้ว, มันก็ยากแหละ ที่จะกลับไปหาแบบเก่า; เช่นว่าใช้ไฟฟ้าจนชินแล้ว มันก็ยากเต็มทีที่จะกลับไปใช้ตะเกียงอีก. แล้วมันก็เหมือนกัน ไฟฟ้ามันก็สะดวก สบาย สะอาด อะไรต่าง ๆ จนคนมันต้องติดแหละ; แล้วก็ไม่ว่ามันทำให้โลกมันยุ่งขึ้นมาเท่าไร.

เราหุงข้าวด้วยไฟฟ้า ก็ถูกกว่าหุงข้าวด้วยถ่าน; ก็อาจจะจริงแหละ; แต่มันต้องสร้างอะไรทดแทนขึ้นมา ที่เป็นปัญหายุ่งยากแก่มนุษย์ พอ ๆ กันอีก. เคี้ยวนี้เราก็ต้องมีพัดลมบ้าง มีอะไรบ้าง ตามที่มันติดแล้ว. เคี้ยวต้องกินน้ำแข็งบ้าง ต้องกินน้ำอัดลมบ้าง; ไม่มีน้ำแข็งกิน นี้ก็กระสับกระส่ายแล้ว; ความเคยชินมันเปลี่ยนมาในทางฟุ่มเฟือย. ถ้าคนมันมากเพิ่มขึ้น มันจะเอามาแต่ไหนใช้กันล่ะ? มันก็ต้องรบกวนกันด้วยเรื่องไม่พอใช้; แล้วก็ยังไม่สงบมากขึ้น.

ฉะนั้น อย่าลืมนโยบายชาติ พยายามที่จะใกล้ชิดวัฒนธรรมชาติไว้ให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้; แต่ต้องจัดระบบใหม่กันหมดแหละ ที่ว่าชนบทน้อย ๆ จะมีการเป็นอยู่ซื้อขายแลกเปลี่ยน บำบัดโรคภัยไข้เจ็บ กมนาคมอะไร แต่พอ ๆ ว่า สะดวกสบายในชนบทน้อย ๆ ของตน; มันก็ต้องปรับปรุงกันใหม่แหละ มันก็ยากอยู่เหมือนกัน. แต่ถ้าอยู่กันอย่างนั้น มันจะมีปัญหาน้อย; ไม่เหมือนกับที่มันมีปัญหาลูกอยู่ในกรุงเทพฯ ในมหานครทั้งหลาย จนไม่มีศีลธรรมเหลือ.

นิยมศิลป์ของพระเจ้า พุดให้เป็นอนุหาทรณ์ นี้ในเรื่องของความงาม. นี้เราพุดถึงเรื่องความงาม ใช้คำว่า “ชอบความงามตามแบบของพระเจ้า”, นิยมศิลป์ของพระเจ้า. เช่นว่า จะชมความงามอย่างนี้, นี้ ภูเขา, ชายทะเล, ตามธรรมชาติ, ศิลป์ของพระเจ้า; อย่าต้องไปที่สถานบำรุงบำเรอทางกามารมณ์. หรือแม้แต่ศิลป์อื่นๆ ที่ทำให้มันมากไปจากธรรมชาติที่ซื่อซายกันแพงๆ; กระทั่งศิลป์บ้าง บอๆ เสียเวลาเปล่าๆ. *modern art: abstract art* อะไรก็ตามเถอะ มันเสียเวลาเปล่าๆ.

แต่นี้ก็กลับนิยม รูปภาพที่ป้ายสีละอะทะอะ เหมือนกับเด็ก ๆ ป้ายนั้นนะ ก็ราคาเป็นแสนเป็นล้าน เป็นโกฏิกี้ก็มี; ศิลป์แห่งความโง่, ศิลป์แห่งอวิชชาที่ไกลจากพระเจ้า ที่มนุษย์เขาสร้างกันขึ้นมาสมัยนี้ เราเรียกว่า ศิลป์ของภูตผีปีศาจแห่งความโง่ กำลังระบาดหนักในโลก. มาชอบศิลป์ของพระเจ้ากันดีกว่า; ไม่ต้องลงทุนสักสตางค์เดียว ไม่ทำโลกให้ยุ่ง.

รูปภาพแผ่นหนึ่งไม่ใหญ่โตอะไร ราคาเป็นล้านๆ นี้ เขาตีราคาค่าประกันเป็นล้านๆ; จะชนไปไหนที่มาไหนที่ ไปตั้งแสดงให้คนเป็นหมื่นคนแสนคนมาดูอย่างนี้ มันก็ยิ่งโง่ลงๆๆ ที่จะแสดงรูปภาพแบบนี้. แต่ที่เขา กำลังทำกันอยู่ในโลก; บางคนยังไม่ทราบ.

อาตมาก็ไม่เคยไปดูดอก แต่ว่าอ่านหนังสือข่าว หนังสืออะไร รู้ว่ามันกำลังเป็นอย่างนี้ : มันไม่ชอบศิลป์ของพระเจ้า, มันชอบศิลป์ของความโง่ของอวิชชา ที่ประคิษฐ์ประคอยไกลออกไปๆๆ. เราเรียกเขาว่าความโง่, ศิลป์ความโง่ หรือ คนโง่. เขาก็เรียกเราว่าคนโง่ เหมือนกันแหละ. เรายอมโง่.

อาตมาเองก็ดูไม่ออก ว่ามันสวยอย่างไร ใ้รู้ภาพอย่างนั้น ; เคยได้ดูหลายรูปแล้ว ดูไม่ออกเลยว่าสวยอย่างไร ดูแล้วก็เวียนหัว. เราก็เป็นคนโง่ เราชอบศิลปะของพระเจ้า ของธรรมชาติ เขาก็หาว่าเราเป็นคนโง่.

ทีนี้ถ้าจะตัดสิน ก็ตัดสินว่า *อย่างไรหนละที่มันทำให้โลกนี้ยุ่งยากลำบาก บั่นบ่วนยิ่งขึ้นทุกที?* ใ้ยากกันแน่? ถ้าชอบศิลปะของพระเจ้าอย่างนี้ มันเป็นอย่างไร? ถ้าชอบศิลปะอย่างนั้นมันเป็นอย่างไร? ในที่สุดมันก็จะพบได้เองว่าเป็นเกลอกับธรรมชาติดีกว่า.

แม้ว่าศิลปะที่มันยังใกล้กับธรรมชาติอยู่มาก ก็ยังมีส่วนเพื่อ :
ดูการประดับประดาตกแต่งของสมัยนี้ ตามวัดวาอาราม ตามอะไรต่างๆ นี้ คงไม่ถึงขนาด *modern art* อะไรของเขาหรอก; แต่มันก็ยังเพื่อได้. โบสถ์วิหาร อะไรก็ตาม; มันยังมีส่วนเพื่อ ที่ไม่จำเป็นอยู่ ในบางอย่างบางส่วน คือ เครื่องประดับของมัน. ก็ต้องช่วยกันระวัง; อย่าให้มันมีการเพื่อ ด้วยความหลงใหลในความงามหรือศิลปะนั้น เกิดขึ้นในหมู่พุทธบริษัท.

ทีนี้เมื่อพูดถึงระบบการเมืองของโลก ว่าคนในโลกมันเพิ่มขึ้นเท่าไร; ก็ต้องพูดว่า อย่าเพื่อในเรื่องอย่างนี้ ให้หันไปหาธรรมชาติให้มากขึ้น แล้วจะเยือกเย็นเป็นสุข จะไม่มีโรคเส้นประสาทเกิดขึ้น.

....

เอ้า, ที่นี้ **ข้อที่เจ็ด** คือ การศึกษา.

เมื่อตะกัฟุดถึงคำว่าศึกษา การศึกษาในความหมายภาษาธรรมดากัน
ในโลกนี้; ไม่ใช่หมายถึงศีล สมาธิ บัญญา นั้นมันยังไกลออกไป. การศึกษา
ที่ให้ยู่กันในโลกเวลานี้ มันไม่เป็นไปเพื่อให้คนในโลกมีศีลธรรม;
เราได้พูดเป็นข้อแรกแล้วว่า คนในโลกเพิ่มขึ้นเท่าไร ความมีศีลธรรมต้อง
มากขึ้นเท่านั้น.

ที่นี้คนในโลกก็เพิ่มขึ้น แต่ความมีศีลธรรมมันไม่เพิ่ม; เพราะว่
มนุษย์ไปให้การศึกษา ชนิดที่ไม่ช่วยให้เกิดศีลธรรม; มันก็เลยกลายเป็นลบ
เป็นทางลบหนักขึ้น ๆ จนไม่มีเหลือเหลือ.

โลกเพิ่มไปด้วยจำนวนคนมากขึ้น แต่ศีลธรรมในโลกไม่มีเหลือ;
เพราะไปให้การศึกษา ที่ทำให้เขาเห็นแก่กิเลสของตัวมากขึ้น ๆ ไม่มีใครเมตตา
ปรานีใคร มีแต่ตัวกู - ของกู; เพราะการศึกษามันช่วยให้มีตัวกู - ของกู
แข่งกัน ๆ ๆ. ที่นี้เราเรียกว่า การศึกษามันนั่งมงาย หรือยิงโง่หนักขึ้น;
มีคนฉลาดแต่เพื่อตัวกู; ไม่ถูกกับการที่ว่า โลกจะต้องมีศีลธรรม ให้เพียงพอ
แก่การที่โลกจะต้องมีศีลธรรม.

จะต้องมีการศึกษาอย่างใหม่; จะพูดว่าอย่างใหม่ก็ไม่ถูก คือกลับไป
ไปอย่างเก่าก่อนนั้น เก่าอย่างที่แรก, การศึกษาอย่างแรกที่แรก อย่างที่ยังเนือง
อยู่กับศาสนา อย่างที่มนุษย์ยังไม่มีธรรมจริยนะ; การศึกษานั้น จะช่วยให้
มนุษย์กลัวบาป รักบุญ แล้วก็ศีลธรรม; มุ่งเอาแต่ว่า ให้โลกนี้มัน

มีความสงบ; การศึกษาชนิดไหนทำให้โลกนี้มันมีความสงบได้ ก็มุ่งการศึกษาชนิดนั้นแหละ.

เดี๋ยวนี้มันมีแต่การศึกษาที่ทำให้ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ให้เห็นแก่ตัว จนไม่ต้องเห็นแก่คนอื่น; การศึกษาอย่างนี้ ไม่เหมาะแก่การที่มนุษย์ในโลกมันจะเพิ่มขึ้นโดยเร็ว ต้องเป็นการศึกษาที่ทำให้มีศีลธรรม; แล้วเขาจะได้อะไรกัน แม้จะเพิ่มมากขึ้นก็ไม่เป็นไร.

เรื่อง การศึกษานี้มีปัญหามาก คือใครบังคับใครไม่ได้; เพราะโลกนี้ก็เป็นประชาธิปไตย ใครจะไปบังคับใครไม่ได้. ฉะนั้นคนที่เขามีอำนาจอยู่ในตัวโดยอัตโนมัติ ก็คือคนที่เห็นแก่ประโยชน์ในทางวัตถุนี้ เขาเป็นผู้ควบคุมการศึกษา; แล้วจัดการศึกษาให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางวัตถุ. การศึกษาในโลกทุกประเทศเลย ก้าวหน้าทางสามารภ มีสมรรถภาพสามารภที่จะก้าวหน้าในทางวัตถุ เพื่อประโยชน์ของตัวโดยตรงก็มี, เพื่อประโยชน์เป็นของรวม ๆ กันไปก็มี; คือวิชาการทั้งหลาย ที่ถ่ายทอดให้แก่กันและกัน.

คนไทยเราก็ ไปเรียนเมืองนอกมามากยิ่งขึ้น ก็ไปเอาวิชาเหล่านั้นมา ก็เลยเป็นเหมือนกันไปหมดทั้งโลก; เพราะไปเรียนมาจากที่เดียวกัน ไปต่อเอามาจากที่แห่งเดียวกัน มีความมุ่งหมายอย่างนั้น โลกนี้มันก็เป็นอย่างนั้นหมด. เอามาแข่งขันกันในการแสวงหาประโยชน์ของตน ๆ; โลกนี้ก็เลยมีแต่กลุ่มมนุษย์ ที่แข่งขันกันเพื่อประโยชน์ของตน ๆ ทั่วไปทุกหัวระแหง; แม้ส่วนบุคคลก็เป็นอย่างนั้น.

ที่นี้หนักเข้า ก็จะเบียดเบียนกันแม่แต่ในครอบครัว; เพราะมัน
 มัวเมาในประโยชน์อย่างนี้มากขึ้น. ชาวที่ว่าลูกฆ่าพ่อฆ่าแม่ นี้จะมีทุกวัน
 อยู่แล้ว. เพราะเท่าที่มาลงในหนังสือพิมพ์นี้ มันก็เกือบจะทุกสัปดาห์อยู่
 แล้ว ที่ไม่เอามาลงมันก็คงจะมีมากกว่านั้น แล้วก็เรียกได้ว่าทุกวันแล้วกรรมัง
 ที่ลูกมันจะฆ่าพ่อฆ่าแม่ เพราะความหลงใหลในประโยชน์; เพราะพ่อแม่
 ไม่ตามใจ ไม่ให้เงิน หรือไม่อำนวยความสะดวกอันนั้น; ลูกก็เลยฆ่าพ่อ
 แม่เสีย. นี้เรียกว่าเลวร้ายกว่าแต่ก่อนมากแล้ว ซึ่งมันไม่มีอย่างนี้ หรือ
 มันไม่ค่อยจะมีอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้ก็เลสมันเข้าหู เข้าตา เข้าจิต เข้าใจ เข้าอะไรกันหมด จนคน
 เขาไม่รู้ว่่าพ่อแม่คืออะไร ไม่รู้อะไรเป็นอะไร นอกจากว่า ความต้องการของ
 ฉันท่านั้น คือตัวกู - ของกู นี้การศึกษาไม่ช่วยแก้ปัญหานี้.

... ..

เฮ้, ข้อต่อไป **ข้อที่แปด** ก็อยากจะพูดถึงเรื่องว่า **เรามีวิทยาการ
 ก้าวหน้า ในทางทำลายทรัพยากรของโลกมากเกินไป.** นี้คงจะฟังถูก
 แล้วกรรมังที่พูดนี้.

เรามีวิชาก้าวหน้ามาก ในทางวิทยาศาสตร์ ทางอะไรก็ตาม ที่ทำลาย
 ทรัพยากรของธรรมชาติมากเกินไป เร็วเกินไป; หมายความว่าอะไรๆ ที่มันมี
 อยู่ในแผ่นดิน ของธรรมชาตินะ เช่นน้ำมันก็ดี โลหะ มีเหล็ก มีทองแดง
 มีอะไรก็ดี, อะไรก็ตาม ที่มันมีค่าอยู่ในแผ่นดิน ในโลก ถูกเอาขึ้นมาทำลาย

มาก และเร็วเกินไป ตามความก้าวหน้าทางวิชาการ; แล้วก็ เพื่อส่งเสริม
กิเลส, แต่เขาก็พูดว่า เพื่อสันติสุขของโลก; แต่ที่เอามาเพื่อส่งเสริมสันติสุข
ของโลกนั้นนึกเดียวแหละ นอกนั้นมันเพื่อส่งเสริมกิเลสของโลก ให้โลกมันยุ่ง.

เอามาทำอาวุธประหัตประหารกัน ทำเรือรบ ทำเรือบิน ทำอะไร
ทั้งหลาย แม้แต่เอามาทำรถยนต์ขึ้นวิ่งให้เต็มไปทั่วโลกนี้ ที่เป็นไปเพื่อความถูก
ต้อง หรือ จำเป็นนั้นเป็นส่วนน้อย ที่ไม่จำเป็นมีเป็นส่วนมาก หรือแทบ
ทั้งสิ้น; และยิ่งกว่านั้น ก็เพื่อสนุกสนานสำราญสำราญเล่นหัว ส่งเสริมกามารมณ์
อีกนั้นก็ไม่น้อยเหมือนกัน.

คนมีรถยนต์ใช้รถยนต์เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน มากกว่าส่วน
ที่จำเป็น ที่ไม่จำเป็นก็จะให้มันจำเป็นขึ้นมา แล้วก็ ได้แก้ตัวว่ามันจำเป็น;
แต่มันก็จะจำเป็นยิ่งขึ้นเหมือนกันแหละ เพราะว่าเที่ยวนี้มันก็เกิดความนิยม ที่
เปลี่ยนแปลงไปว่า : เราต้องเป็นอย่างนั้น, เราต้องเป็นอย่างนี้; ลูกหลาน
ของเราต้องเป็นอย่างนั้น ลูกหลานของเราต้องเป็นอย่างนี้. อย่างนี้เขาก็เรียกว่า
จำเป็น แต่มันจำเป็นด้วยความโง่ มัน มีความไม่จำเป็นซ่อนอยู่ในนั้น
เสร็จ.

ข้อนี้มันคู่กันมา กับที่ทำให้มนุษย์รอดตายมากขึ้น ก็คือการแพทย์
เดี่ยวเราจะพูดเรื่องการแพทย์. การแพทย์ก้าวหน้า ทำให้มนุษย์รอดตายมากขึ้น
วิทยาการทั้งหลายก็ก้าวหน้า เอาทรัพยากรธรรมชาติในแผ่นดินขึ้นมาทำลาย
เสียให้หมดไปโดยเร็วมากขึ้น; แล้วมีแขนงอื่นๆ อีกเหมือนกัน มันไม่มีความ
จำเป็น แต่มันก็ทำมากเกินไป.

เขาก็เชื่อกันว่า ไม่เท่าไรน้ำมันที่มีอยู่ในแผ่นดินนี้ มันจะหมด, หมดแน่ ๆ น้ำมันที่มีอยู่ในแผ่นดินนี้. เขาก็คิดว่า เอ้า, น้ำมันหมด เราก็คิดกำลังปริมาณใช้ ใช้กำลังปริมาณกันไปอีก, แล้วถ้ามันหมดเข้าอีกนี่ เขาก็ยังไม่ตอบหรอก เพราะยังไม่รู้ว่าอะไร; แต่แล้วเขาก็เชื่อว่า มันจะหมดนั่นแหละ. แร่ธาตุที่จะเอามาทำพลังปริมาณ มันก็หมดเป็นเหมือนกัน หมดได้เหมือนกัน. นี่ก้าวหน้าในทางทำลายทรัพยากรธรรมชาตินี้ มันมากเกินไป; นี่ใครจะไปหยุดได้ มันต้องมีอำนาจอย่างพระเจ้ามาทีเดียว มาเผด็จการให้หยุด หยุด ๆ ๆ, อย่างนี้หยุด.

ที่มนุษย์ทำไม่ได้ แล้วมนุษย์ก็เออวยเกินไป : ตกลงกัน เอ้า, น้ำมันหมดก็หมด, เราก็ใช้พลังปริมาณ, พลังปริมาณหมด เราก็ตายกันคาบหน้าใช้อย่างอื่นต่อไปอีก; เทียบนี่เอาแต่ความสนุกสนาน เอรีตอร้อย สวยงาม สรวลเสเฮฮา สะดวกสบาย แข่งกับเทวดาอะไรก็แล้วกัน. นี่วิทยาการก้าวหน้าแต่ในทางทำลายทรัพยากรของธรรมชาติ. พระเจ้าก็กำลังลงโทษให้อย่างหนักที่สุด จะเดือดร้อนกันหนักขึ้น เพราะข้อนี้.

....

เอ้า, ข้อสุดท้ายเวลาจะหมดแล้ว **ข้อที่เก้า** พูดถึงเรื่อง **ต้นเหตุอันแท้จริง** ที่ทำให้พลโลกเพิ่มขึ้น คือ การแพทย์.

คุณประยูรก็สารภาพแล้ว เป็นหมอ. เมื่อวานนี้ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขที่นี่ อาตมาก็พูดข้อนี้ บอกว่า : หมอเมื่อช่วย

ให้คนมันมากขึ้นแล้ว ต้องรับบาป ในปัญหาที่มันเกิดขึ้น เพราะคนมันมาก ฉะนั้นหมอตกลงช่วยต่อสู้กับปัญหานี้ด้วย; ฉะนั้นขอให้จัดระเบียบใหม่ ให้มีโรงพยาบาลชนิดที่มันให้พร้อม ๆ กันไป คือ ให้ชีวิต แล้วก็ต้องให้สิ่งที่จำเป็น สำหรับชีวิตด้วย.

อย่างโรงพยาบาลของพวกมิชชันนารีคริสเตียนทั้งหลาย เขาก็ให้การรักษาและช่วยชีวิต แต่เขามีระเบียบให้สอนศีลธรรม คือศาสนาคริสเตียน นั้นควบคู่กันไปด้วย กับคนเจ็บ. คนเจ็บจะได้รับฟังคำสวดมนต์ และฟังคำชี้แจง แนะนำ; บางทีถ้าเดินไปโบสถ์ไหว ก็ไปโบสถ์ด้วย ไปสวดมนต์ในโบสถ์ด้วย ซึ่งอยู่ในเขตของโรงพยาบาลนั่นเอง. หรือเมื่อนอนเจ็บอยู่ เขาก็ยังประเล้าประโลมด้วยธรรมะของพระเจ้า; เมื่อจะตายลง เขาก็ยังให้ตายตามวิธีของผู้ที่มีศาสนา. นี่โรงพยาบาลคริสเตียนเป็นอย่างนี้.

ถาม : โรงพยาบาลของไทยเราชาวพุทธนะ มีโรงพยาบาลไหนบ้างที่เป็นอย่างนี้ คุณประยูร ทราบข่าวบ้างไหม?

ตอบ : ถ้าจะมีก็โรงพยาบาลสงฆ์ แต่ผมยังไม่เคยทราบเลยครับ.

โรงพยาบาลสงฆ์ ยิ่งแล้วใหญ่. อาตมาไปคุมาแล้ว หรือไปเห็นมาแล้ว. ไม่มี, ไม่มีเรื่องอย่างนี้. เป็นที่รับรักษาพระสงฆ์นะ; แล้วกระซิบบอกคุณเบา ๆ ค่ะนะ, บอกเบา ๆ นะ; อย่าพูดเด็ดไปนะว่า รักษาพระที่ไม่ควรจะรักษาก็มี มีมาก; นี่โรงพยาบาลสงฆ์ก็กำลังเป็นอย่างนี้. เราไม่มีโรงพยาบาล ที่ให้ธรรมโอสถของพระศาสนาพร้อม ๆ กันไป.

เวลาสำหรับพวกมันน้อยเมื่อวาน; แต่พวกอย่างนี้ พวกที่โง่เขลา, หมอนี่ทำให้เกิดปัญหายุ่งยาก คือช่วยให้คนรอดตายมาก แล้ว *หมอนี่ก็ไม่ให้ความรู้ที่ถูกต้อง ในทางจิตทางวิญญาณ ปัญหามันจึงเกิดขึ้น*, แล้วก็พูดต่อหน้าหมอหลาย ๆ คนเมื่อวาน. เขาคงเอาไปคิดบ้าง; ถ้าอย่างไร คงจะปรับปรุงกิจการโรงพยาบาล หรือกิจกรรมสาธารณสุข ให้มันผิดไปจากเดิมบ้าง คือให้มันระคนกันไปกับการให้ธรรมโอสถ โอสถทางธรรมะ, กล่าวคือศีลธรรม.

ที่นี้เราก็คูซึ, มันเป็นการจำเป็นอย่างยิ่ง มีเหตุผลอย่างยิ่ง จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องให้ธรรมโอสถแก่มนุษย์ พร้อมกันไปกับให้หยาทยาธรรมदान. ช่วยชีวิตเขาไว้ได้ แล้วก็เพื่อเป็นอันธพาล อย่างนั้นมันคืออะไร; เพราะว่าหมอนี่ต้องรักษาหมก คนอันธพาลก็รักษา รักษาให้หาย; แล้วเป็นอันธพาลอยู่ในโลกนี้ มันคืออะไร; หรือว่าคนไม่เป็นอันธพาล รักษาเขาให้หายสบายที่อยู่ในโลกนี้ ก็ให้เขาทนทุกข์ไปตามเดิมหรือ? มันต้องให้ความรู้ทางธรรม ทางศาสนาแก่เขาด้วย. เขาก็รู้จักทำจิตใจให้เป็นสุข แล้วคนนี้ก็มีความสุขทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ. นั่นแหละเรียกว่าเป็นโรงพยาบาลที่สมบูรณ์.

พระพุทธเจ้าท่านเป็นนายแพทย์ ท่านตรัสด้วยพระองค์เองก็บอกรับว่าเป็นนายแพทย์ *อภิสุกโก สลลคคฺโต* - เป็นนายแพทย์ผ่าตัด เสียด้วยนา, พระพุทธเจ้าเป็นนายแพทย์ผ่าตัด. *อภิสุกโก* - เป็นแพทย์, *สลลคคฺโต* - ผู้กระทำด้วยสัลละคือมีด มีดที่มีคม. พระพุทธเจ้าเป็นนายแพทย์ผ่าตัด กิเลส ผ่าตัดโรคกิเลส ท่านเรียกพระองค์เองว่าเป็นนายแพทย์ผ่าตัด อย่างนี้ก็มี

ในพระกัมภีร์ : แล้ว สพฺพโลกตฺถิกจฺฉโลก มีคนสรรเสริญพระพุทธองค์ว่า เป็นนายแพทย์ผู้รักษาโรคของโลกทั้งปวง ; โลกทั้งปวงมีโรค ก็คือโรค วิญญาณ. พระพุทธเจ้าเป็น เตกฺกจฺฉโลก เป็นนายแพทย์ผู้เยียวยาโรคของ สัตว์โลกทั้งปวง.

ถ้าค้นมาให้หมด ในพระบาลีทั้งหลาย คงจะมีไม่น้อยกว่า ๒๐-๓๐ แห่ง ที่กล่าวถึงการเป็นแพทย์ของพระพุทธเจ้าในทางวิญญาณ. นี่เรามัน เป็นพุทธบริษัทนี้ ถึงอย่างไร ๆ ก็เป็นพุทธบริษัท จะไม่นึกถึงข้อนี้กันบ้างหรือ อย่างไร. ถ้าเรามีพุทธานุสสติ นึกถึงพระพุทธเจ้ากัน ก็ขอให้นึกถึงส่วน นี้ด้วย ว่าพระพุทธเจ้าเป็นนายแพทย์ด้วย ; อย่าเอาแต่ “อิติปิโส ภควา” เสียตะพึดไป. ให้นึกว่าพระพุทธเจ้าท่านก็เป็นนายแพทย์ด้วย เพื่อจะตัดจะ ผ่าโรค เยียวยาโรค รักษาโรคของมนุษย์ ; ฉะนั้นขอฝากไว้กับหมอ.

ให้คุณประยูรเป็นตัวแทน ของหมอทั้งหลายในโลก ว่าอาตมากำลัง โทษหมอ, ขอโทษหมอว่า เป็นผู้ทำให้คนมันมากขึ้นในโลก. แล้ว ขอมอบ หมายให้หมอทำหน้าที่ ให้มันเกิดการเยียวยารักษาโรคทางวิญญาณ ; เพื่อจะขจัดปัญหาทางศีลธรรม ที่จะเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในโลกนี้ เพราะคนมัน เพิ่มมากขึ้นโดยเร็ว เพราะหมอเป็นผู้ทำให้คนมันเพิ่มขึ้นในโลกนี้โดยเร็ว. นี้ข้อเท็จจริงข้อสุดท้าย ข้อที่เก่า.

ยกตัวอย่างมา ๔ ข้อ เป็นตัวอย่างของข้อเท็จจริง ที่เราจะต้องหยิบ ขึ้นมาดู มีอีกมาก ไม่มีแรงไม่มีเวลา ที่จะเอามาทั้งหมดได้. แต่ว่า ๔ ข้อนี้

ก็พอแล้ว ที่จะชี้ให้เห็นว่า พลเมืองเพิ่มขึ้นในโลกนี้ เป็นต้นเหตุอันร้ายกาจของความเสื่อมศีลธรรม; แล้วมันมีข้อเท็จจริงอย่างที่ว่ามานี้ เป็นข้อๆ ไป.

....

๕.๕.๕.๕ เป็นต้นเหตุปัญหาทางการเมือง

ที่นี้ระบบการเมือง มีความยุ่งยากมากอยู่ในเวลานี้ ก็ตรงที่ว่า คนในโลกมันเพิ่มขึ้น ความที่คนในโลกมันเพิ่มขึ้น มัน เป็นต้นเหตุแห่งปัญหาทางการเมือง อย่างยิ่งในปัจจุบันนี้, แล้วกำลังจะหนักยิ่งขึ้นไปอีกในอนาคตอันใกล้. เขากลัวจนใจ เหมือนกับพุกที่แรก; กลัวจนใจ คือ กลัวจนไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร กับการที่คนในโลกมันเพิ่มขึ้น ทุกวันและโดยเร็ว. แล้วไปทำการคุมกำเนิด ตามวิธีทางวัตถุ คนก็เสื่อมศีลธรรมหนักขึ้น, มีโอกาสให้เด็กวัยรุ่นเสื่อมศีลธรรมหนักขึ้น; แล้วมันจะไปกันอย่างไร มันไม่มีศีลธรรมหนักขึ้น แล้วก็เป็นโลกของอะไร.

เมื่อมันถึงขนาดนี้แล้ว การเมืองระบบไหนก็ช่วยไม่ได้. แม้เราจะใคร่ครวญเลือกหาระบบการเมือง ที่เรียกว่าประชาธิปไตยธรมิกสังคมนิยมเผด็จการ ดีที่สุดแล้ว ไม่มีอันไหนจะดีกว่าแล้ว มันก็ยังทำให้เกิดขึ้นมาในโลกไม่ได้, ยังพ่ายแพ้แก่กิเลส; ฝ่ายกิเลสเขายังชนะโลกอยู่เรื่อย. เขามีการเมืองระบบของภุคผีปีศาจอยู่เรื่อย; ไม่ให้โอกาสแก่การเมืองระบบธรรมะเลย ก็พูดได้เท่านั้น; เคียนั้นมันเป็นอยู่อย่างนี้ ก็ต้องพูดเท่านั้น.

ที่^{นี้}ต่อไปข้างหน้า ก็ไปตักันเอาเอง. เราอยู่ในโลก^{นี้} อีกไม่กี่ปี ก็คงจะตาย; แต่ก่อนแต่จะตาย^{นี้} ก็คงกระทบกระเทือนกับเขาบ้างเหมือนกัน. แต่ถ้าเราตายแล้ว คนข้างหลัง^{นี้}คงจะเดือดร้อนกันเป็นเมืองนรกแหละ.

ถ้าเรานึก สงสารคนข้างหลังบ้าง ก็ช่วยกันคิดนึกปรึกษาหารือ บอ^งกันกันตามสมควร, ที่จะทำให้ ตามพระพุทธประสงค์ อย่างที่^{มา}แล้ว ว่า พระพุทธประสงค์^{นี้}ต้องการจะช่วยโลก. พุทธบริษัท^{นี้}อย่าดูตายในข้อ^{นี้} เอาไปคิดนึกปรึกษาหารือกับเพื่อนฝูงที่มีสติปัญญา พอที่จะแก้ไขได้; แล้วทำให้มากเป็นพิเศษก็คือ หมอ^{ทั้ง}หลาย ผู้รับผิดชอบ^{ว่า}เป็นผู้ที่ทำให้มนุษย์มันเพิ่มขึ้น ผ่า^{ไว้} ให้เป็นหน้าที่มากกว่าพวกอื่น.

ทั้งหมด^{นี้}เป็นการ ชี้ให้เห็นปัญหาเฉพาะหน้า ของมนุษย์ยุคปัจจุบัน ที่เกี่ยวกับการเมือง ปัญหา^{นี้}ก็คือ พลโลกคนในโลก เพิ่มขึ้นโดยเร็ว; ถึงจะควบคุมกำเนิดอย่างไร ก็ยังเพิ่มอยู่นั่นเอง. อาจควบคุมได้บ้าง แต่ในทางจำนวนพลเมือง; แต่ควบคุมไม่ได้ ในทางความเสื่อมของศีลธรรม. ฉะนั้นเหลืออยู่^{ก็}คนในโลก ก็จะเป็นผู้รับบาปและเร่าร้อน เดือดร้อนและเป็นทุกข์. นี่ผ่า^{ไว้}ให้สำหรับพิจารณากันต่อไป.

การบรรยาย ๑๑ ครั้ง ของภาคนี้สิ้นสุดลง เป็นวันสุดท้ายในวัน^{นี้}เราก็อต้องบ่ดเทอมกับเขาบ้าง คือสามเดือน^{นี้}จะบ่ดเทอมฤดูฝน แล้วค่อยไปคิดกันใหม่. เดือนมกราคม ถ้ายังมีชีวิตอยู่ ก็มานั่งพูดอย่าง^{นี้}กันแหละ พูดอย่างอื่นพูดไม่เป็นต่อไปอีก.

ขอยุติการบรรยายในวัน^{นี้} ให้พระสงฆ์ท่านสวดพระบาลี ให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติธรรมอีกต่อไป.

มีที่ในชื่อ มีนามในชื่อ... (faint text)

ขอเชิญ... (faint text)

ขอเชิญ... (faint text)

ดำเนินการจัดพิมพ์โดย

ธรรมทานมูลนิธิ หน้าสวนโมกขพลาราม

๖๘/๑ หมู่ ๖ ต.เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

โทร. (๐๗๗) ๔๓๑๕๕๒, ๔๓๑๕๕๖ - ๗, ๔๓๑๖๖๑ - ๒, โทรสาร. (๐๗๗) ๔๓๑๕๕๗

พิมพ์ที่ธรรมสภา

๑/๔ - ๕ ริมนนบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐

โทร. ๐ - ๒๔๔๑ - ๑๕๓๕, ๐ - ๒๔๔๑ - ๑๖๐๔ โทรสาร. ๐ - ๒๘๘๘ - ๗๙๔๐

ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	៦	០៦៦
បង្ហាញឡូគូ	ឡូគូ	៧	៧៧
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	(២២) ៨	២២៨
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	(២២) ៦	៦៦៦
បង្ហាញ	បង្ហាញ	០០	០០០
ស៊ីម៉ង់ត៍	(ស៊ីម៉ង់ត៍)	៨	៨៨៨
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	៨	៨៨៨
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	" ០០	០០០
បង្ហាញ	បង្ហាញ	" ៦	៦០៦
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	" ៤	៤០៤
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	" ៦	៦០៦
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	" ៧	៧៧៧
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	" ៦	៦៦៦
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	(២២) ៦	៦៦៦
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	៦	៦៦៦
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	០០ ៦	៦៦៦
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	(២២) ០	០០០
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	០	០០០
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	៤	៤៤៤
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	៦	៦៦៦
ស៊ីម៉ង់ត៍	ស៊ីម៉ង់ត៍	(២២) ៦	៦៦៦
អ៊ីនធឺណិត	អ៊ីនធឺណិត	៧៧៧	៧៧៧

ស៊ីម៉ង់ត៍ អ៊ីនធឺណិត អ៊ីនធឺណិត អ៊ីនធឺណិត អ៊ីនធឺណិត អ៊ីនធឺណិត

๒๑ ข้าพเจ้าเป็นพ่อค้า.

- ๑ เกิดในตระกูล "พาณิชย์" บรรพบุรุษ ทำการค้า, ตัวเองก็เคย บัดนี้ไปศึกษา เป็นพ่อค้า ทางวิเศษ ในคณะ มหุทธพาส, เป็นลูกเขย ของพระพรหมเจ้า แห่งงาน กับ ภาณี ศิษย์พี่สาวของ ยี่กว่า มีทรัพย์ แต่ไม่มี ใจครอง ก็นั่นก็ คช.
- ๒ ทำวิชาธรรมศาสตร์ ตามแบบของพระพรหมเจ้า มีใช้ตาม แบบพระเพณีสืบ เป็นเรื่อง ในวิชา กฏหรือทาง โลก; ทำสิ่งทำไว้ เพื่อเงิน ตามแบบ แม้ยังไม่ถึงที่รัก ทำประโยชน์อื่น และประโยชน์อื่น ในที่อื่น ก็ได้ เป็นที่พอใจ ชนดี ชอบเป็นสูง กว่าคนธรรมดา มาก อยู่เหมือนกัน.
- ๓ มีบ้าน ตั้งประจำถิ่น ชื่อ สอนไม่ถูก ฟลาจาม, นายของ มีสีลาวิช, มีสินทรัพย์ "สามสิบล้าน" สำนักรับคน ทุกวัน ทุกวัย ทุกชาติ ทุกเพศ, ยี่กว่า นี้เอง สอนสินทรัพย์.
- ๔ แต่ก็มีเพื่อน ก็นั่น มีบางคน มีสินทรัพย์ แล้ว เขา ว่า นายของ ปอลอม, นานกัน ต่อ สอนทำทรัพย์แล้ว มี ทรัพย์อีกหลายหมื่น แต่บ้าน ของเขาก็มีสินทรัพย์ มีคนรับใช้ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ.
- ๕ มีสินทรัพย์ ทำการค้า อายุ ๘๐ กว่า ปีแล้ว ก็ยังไม่จำไว้ มีคนถือของ มาตราการค้า กลีบจันทน์ติดสี แต่แล้วแล้ว ว่าจะไป ไม่กว่า เล่มมีเสีย อีก, ที่อบรม ผู้คนใจ ให้ทำใจ สามารถ ทำเป็น รอยตาม ได้ จำแนกแบ่ง
- ๖ ของบ้าน บ้าน ทั้งหลาย ของจ-ร, จักจำพเจ้า สอนมี เป็น คนดี ชื่อ ยี่กว่า นี้ทำพเจ้า และบ้าน ของจำพเจ้า รวมไว้กัน นี้ดี ที่สุด ยี่กว่า ยี่กว่า, ตาต.

บันทึก

หนังสือชุด "ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส" เท่าที่ได้จัดพิมพ์ขึ้นไว้ในพระพุทธศาสนา
มาจนถึงวันนี้ มีรายชื่อ และเลขหมายประจำเล่ม ดังนี้ :-

ลำดับพิมพ์ออก	ชื่อหนังสือ	เลขประจำเล่ม	
(๑)	พุทธประวัติจากพระโอบุษฐ์	๑	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๑๓]
(๒)	อิทัปปัจจยตา	๑๒	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๖]
(๓)	สันตลเสด็จธรรม	๑๓	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๓]
(๔)	ธรรมบรรยายระดับมหาวิทยาลัย เล่ม ๑	๓๖	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๕)	พุทธกจริยธรรม	๑๔	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๖)	ขุมทรัพย์จากพระโอบุษฐ์	๓	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๘]
(๗)	โอสภาเรตต์ธรรม	๑๓ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๓]
(๘)	พุทธจริยา	๑๑	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๙)	ตุลาการภิธรรม เล่ม ๑	๑๖	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๑๐)	มhidลธรรม	๑๗ . ข	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๑๑)	บรมธรรม ภาคต้น	๑๙	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๕]
(๑๒)	บรมธรรม ภาคปลาย	๑๙ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๕]
(๑๓)	อานาปานสติภาวนา	๒๐ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๕]
(๑๔)	ธรรมปาฏิโมกข์ เล่ม ๑	๓๑	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๑๕)	สุญญตาปริทรรศน์ เล่ม ๑	๓๔	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๑๖)	ค้ายธรรมบุตร	๓๗	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๑๗)	ฆราวาสธรรม	๑๗ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๔]
(๑๘)	ปรมัตตสภาวะธรรม	๑๔ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๑๙)	ปฏิบัติทาปริทรรศน์	๑๔	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๐)	ธรรมบรรยายระดับมหาวิทยาลัย เล่ม ๒	๓๖ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๑)	สุญญตาปริทรรศน์ เล่ม ๒	๓๘ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๒)	เตกัจจกธรรม	๑๗ . ง	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๓)	โมกขธรรมประยุกต์	๑๗ . ค	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๔)	สารทกาลิกเทศนา	๒๖	
(๒๕)	ศีลธรรม กับ มนุษย์โลก	๑๘ . ข	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๖)	จริยศีลธรรม	๑๘ . ค	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๗)	การกลับมาแห่งศีลธรรม	๑๘ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๘)	ธรรมสังฆสงเคราะห์	๑๘ . ข	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๒๙)	ปัจจุสมุปบาทจากพระโอบุษฐ์	๔	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๔]
(๓๐)	ธรรมะกับการเมือง	๑๘ . จ	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๓๑)	เยาวชนกับศีลธรรม	๑๘ . ง	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๓๒)	เมื่อธรรมครองโลก	๑๘ . ฉ	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๒]
(๓๓)	โกวัลลธรรม	๑๒ . ก	[พิมพ์ถึงครั้งที่ ๓]
(๓๔)	อาสาฬหบูชาเทศนา เล่ม ๑	๒๔	
(๓๕)	มาฆบูชาเทศนา เล่ม ๑	๒๒	
(๓๖)	พระพุทธคุณบรรยาย	๑๑ . ก	
(๓๗)	วิสาขบูชาเทศนา เล่ม ๑	๒๓	
(๓๘)	ขุมนุมล้ออายุ เล่ม ๑	๔๒ . ก	
(๓๙)	ธรรมบรรยายต่อทางสุนัษ	๓๙ . ค	
(๔๐)	เทคนิคของการมีธรรมะ (เล่ม๑)	๓๗ . ก	
(๔๑)	อะไรคืออะไร?	๓๗ . ค	

